

שבוע פרשת כִּיתָבוּא

(07 – 13 September 14)

י"ב – י"ח אלול תשע"ד

מפרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת ל"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזֵרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**
מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כְל־עֵמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנַהֲיִיה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצִיאֵינוּ, וְצִאֲצִאֵי כְל־עֵמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׂמִיךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱל־מֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהַשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִפְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יְרַבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַפְּנֵף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת, וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

בכון לומר קודם התפילה:

הַרִּיבִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׂמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹשֵׁעַ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתון יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו כרשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרְח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כַּלְגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקוֹמֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֹּת יָרִים אֲבוֹיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפֵּית
 אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

קיד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹז: ב הֵייתָ יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשֻׁלֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵן יֹסֵב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מֵה־לְדָךְ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הִירְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלְפָּנֶי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מְלִפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכֵי הַצּוּר אַגְס־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיֹנוֹ־מַיִם:

אגרות קודש

בי"ה, י"ב אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מו' אלול.

(א) בשאלתו אם לעשות תנאים בנוסח מסוים אשר אחד הצדדים מתנגד לזה וכו'.

בכלל אין לשנות מהנוסח הרגיל, אבל לאידך גיסא גם אין להתעקש בזה באם אין זה נוגע כלל
 וכלל בעניני יראת שמים ומובן שצריך להתענין מפני מה מי שהוא מתנגד לנוסח שהוא הרגיל.

(ב) בקשתו ברכה, שישאר בתמימותו וכו'.

מובן שזה תלוי ברצונו, כי היכולת ניתנה לו בזה אלא שצריך ללמוד בהתמדה ושקידה ולקיים
 המצות בהידור, ואז מתוסף בברכת השי"ת בהאמור.

(ג) מ"ש שאינו יכול לגמור השלש שנים וחצי.

אינו מובן לאיזה שנים כוונתו. ובכל אופן יציע ענינו להנהלת ביה"ס בו לומד, שהרי הם רוצים
 טובתו ואינם נוגעים בדבר, ויעשה כהוראתם. והשי"ת יצליחו בכל האמור.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה השקיפה ממעון קדשך
שבת פרשת תבוא, ח"י אלול, ה'תשכ"ז ..... ה
- (ד) שיחת שבת פרשת תבוא,
ח"י אלול, ה'תשכ"ז ..... כב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תבוא
(בלה"ק) כרך יד ..... כט
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לה
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תבוא ..... לו
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תבוא ..... לח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תבוא ..... סז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תבוא ..... סח
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תבוא ..... פא
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... פד
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק :
- (ג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תבוא ..... פז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תבוא ..... קז
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תבוא ..... קיד
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יח-יט, תהלים פרק קלז ..... קטז
- (יז) משניות – מסכת כריתות
ביאור קהתי ..... קיח
- (יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קכה
- (ט) מסכת מועד קטן עם ביאורים
מדף כז עד דף כט ..... קכו
- (כ) מסכת חגיגה עם ביאורים
מדף ב עד דף ה ..... קלו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קנב
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קנג
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... קנז
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קנה
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קנו
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קנז
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב ..... קנז
- (כח) ספר המאמרים – ספר המאמרים ה'תש"ט
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קנט
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קסא
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קסב
- (לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... קסד
- (לב) חומש לקריאה בציבור ..... קסה
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תבוא ..... קעד
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... קעה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 עם מורה (לפעמים) על היפך השבחה³, כדברי המדרש על הפסוק
 41 בפרשת בלק "ויחל העם": "כל מקום שנאמר העם לשון גנאי הוא וכל מקום
 42 שנאמר ישראל לשון שבח הוא, ויהי העם כמתאוונים, וידבר העם באלוקים
 43 ובמשה, ויבכו העם בלילה ההוא, עד אנה ינאצני העם, וירא משה את העם
 44 כי פרוע הוא, ויקהל העם על אהרן..."
 45 וְשֵׁם יִשְׂרָאֵל הוּא שם המורה על
 46 מעלתם של בני ישראל וניתן ליעקב
 47 על שם פי שרית עם אלקים
 48 ועם אנשים ותוכל⁴ ענין של
 49 ניצחון וגדולה], וְכָאן מְקַדֵּים
 50 עֲמָךְ לְיִשְׂרָאֵל ולכאורה הדבר
 51 תמוה שהרי יש להקדים את השם
 52 המורה על מעלה וחשיבות לפני השם
 53 המתחייב לדרגה נמוכה יותר?
 54 (ב) וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהַמְבֹאָר דְּמַזְזָה שְׂאוֹמֵר אֶת
 55 בְּהַמְאָמֵר, דְּמַזְזָה שְׂאוֹמֵר אֶת
 56 עֲמָךְ אֶת יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּעַ שֵׁהֵם
 57 שְׁנֵי עֲנִינִים שונים וכל אחד משני
 58 השמות מתייחס לדרגה אחרת בבני
 59 ישראל. מְיוֹסֵד עַל מַה שְׂאוֹמֵר
 60 רְבוּתֵינּוּ ז"ל⁵ בגמרא עַל
 61 הַפְּסוּקִים⁶ בספר שמואל ב' שדוד
 62 המלך קרע את בגדיו על מות שְׂאוֹל
 63 וְעַל מוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל עַם
 64 ה' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, "עַל
 65 עַל" הַפְּסִיק הַעֲנִינֵי⁷ וזה לשון
 66 הגמרא: "ושמועות הרעות מגלן
 67 [שקורעים את הבגד עליהן] דכתיב
 68 ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל
 69 האנשים אשר אתו ויספרו ויבכו ויצומו
 70 עד הערב על שאול ועל יהונתן בנו ועל
 71 עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב
 72 שאול זה נשיא ונמכאן שקורעים על
 73 מות הנשיא] יהונתן זה אב בית דין, על
 74 עם ה' ועל בית ישראל אלו שמועות
 75 הרעות. אמר ליה רב בר שבת לרב
 76 כהנא ואימא עד דהוו כולוהו [ונשמא נאמר שקורעים רק אם כל אלה
 77 מתרחשים] אמר ליה על על הפסיק העניין להורות שקורעים גם אם אירע
 78 אחד מהדברים הללו ולא כולם], וכשם "על" הפסיק העניין כך גם "את"

1 בנוסח היידי' שנאמר בעת ביעור המעשר, בפרשת השבוע, פרשת כי תבוא,
 2 מופיעה הבקשה:
 3 הַשְׂקִיפָה מִמַּעוֹן קְדוֹשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ אֶת עַמְּךָ אֶת
 4 יִשְׂרָאֵל, וּמְדִיק כִּי"ק מו"ח אֲדַמּוּר הרבי הרי"צ, רבי יוסף
 5 יצחק, האדמו"ר השישי בשושלת
 6 אדמו"רי חב"ד בְּמַאְמְרוֹ דְּבוּר־
 7 הַמַּתְחִיל הפותח בפסוק זה²
 8 [שְׂאוֹמֵר בְּח"י אֱלוֹל יום
 9 ההולדת של הבעל"ש טוב מייסד
 10 החסידות (בשנת נח"ת) ושל האדמו"ר
 11 הזקן מייסד חסידות חב"ד (בשנת
 12 קה"ת) הַרְאֵשׁוֹן בשנה הראשונה
 13 בְּבוֹאוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית בַּפֶּעַם
 14 הַשְּׁנִיָּה עַל־מְנַת לְדוֹר, שנת
 15 ה'ת"ש (לאחר שבפעם הקודמת שבא
 16 לארצות הברית, משלהי שנת תרפ"ט
 17 ועד קיץ תר"צ, לא היה זה על מנת
 18 לְדוֹר) וְהַקְּבִיעוּת דְּח"י אֱלוֹל
 19 אֶז באותה שנה, בימי השבוע הַיְתָה
 20 בְּשֶׁבֶת פְּרֻשֵׁת תְּבוּא, כְּכַשְׁנָה
 21 ז' שנת תשכ"ז, שנת אמירת מאמר
 22 [זה] והדיוק שבמאמר בפסוק זה הוא
 23 מַה שְׂאוֹמֵר אֶת עַמְּךָ אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, הָרִי עִם ה' (עֲמָךְ)
 25 הֵם יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם עִם
 26 ה', וְלָמָּה מְפֹרֵט שְׁנֵיהֶם והרי
 27 לכאורה זהו כפל לשון מיותר?
 28 כִּן צָרִיף עֵינּוֹן, דבר נוסף שיש
 29 לדייק בפסוק זה דְּמַזְזָה שְׂאוֹמֵר
 30 אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל (ולא אֶת
 31 עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל), היינו שכופל את
 32 המילה "את" מְשַׁמֵּעַ שְׁעַמְךָ
 33 וְיִשְׂרָאֵל (בַּפְּסוּקִים זֶה) הֵם שְׁנֵי
 34 עֲנִינִים שונים (המתחייחים לשתני
 35 בחינות ודרגות שונות בעם ישראל).
 36 וְצָרִיף לְהַבִּין (כְּמוֹ שְׂאוֹמֵר
 37 הרבי הרי"צ בְּהַמְאָמֵר), הָרִי הַעֲנִינֵי דִישְׂרָאֵל אותיות "לי ראש"
 38 הוּא לְמַעַלָּה מְהַעֲנִינֵי דְעַמְּךָ והשם "ישראל" מתייחס למעלה ומדריגה
 39 גבוהה יותר בבני ישראל מאשר השם "עם" [נְכַמּוּבֵן גַּם מְזָה דְשֵׁם

בס"ד. שבת פרשת תבוא, ח"י
אלול ה'תשכ"ז*

1 הַשְׂקִיפָה מִמַּעוֹן קְדוֹשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ אֶת
 2 עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, וּמְדִיק כִּי"ק מו"ח
 3 אֲדַמּוּר בְּמַאְמְרוֹ דְּבוּר־הַמַּתְחִיל זֶה² [שְׂאוֹמֵר
 4 בְּח"י אֱלוֹל הַרְאֵשׁוֹן בְּבוֹאוֹ לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית
 5 בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה עַל־מְנַת לְדוֹר, וְהַקְּבִיעוּת דְּח"י
 6 אֱלוֹל אֶז הֵיטָה בְּשֶׁבֶת פְּרֻשֵׁת תְּבוּא, כְּכַשְׁנָה ז'וֹ
 7 מַה שְׂאוֹמֵר אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל, הָרִי עִם ה'
 8 (עֲמָךְ) הֵם יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הֵם עִם ה', וְלָמָּה
 9 מְפֹרֵט שְׁנֵיהֶם. כִּן צָרִיף עֵינּוֹן, דְּמַזְזָה שְׂאוֹמֵר אֶת
 10 עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל (ולא אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל), מְשַׁמֵּעַ
 11 שְׁעַמְךָ וְיִשְׂרָאֵל (בַּפְּסוּקִים זֶה) הֵם שְׁנֵי עֲנִינִים.
 12 וְצָרִיף לְהַבִּין (כְּמוֹ שְׂאוֹמֵר בְּהַמְאָמֵר), הָרִי הַעֲנִינֵן
 13 דִישְׂרָאֵל הוּא לְמַעַלָּה מְהַעֲנִינֵן דְעַמְּךָ [נְכַמּוּבֵן גַּם
 14 מְזָה דְשֵׁם עִם מוֹרָה (לְפַעְמִים) עַל הַיַּפֶּךְ
 15 הַשְּׁבַח³, וְשֵׁם יִשְׂרָאֵל הוּא עַל שֵׁם כִּי שְׂרִית עִם
 16 אֱלֹקִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוּכַל⁴], וְכָאן מְקַדֵּים עַמְךָ
 17 לְיִשְׂרָאֵל.

18 (ב) וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהַמְבֹאָר בְּהַמְאָמֵר, דְּמַזְזָה
 19 שְׂאוֹמֵר אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּעַ
 20 שֵׁהֵם שְׁנֵי עֲנִינִים, מְיוֹסֵד עַל מַה שְׂאוֹמֵר רְבוּתֵינּוּ
 21 ז"ל⁵ עַל הַפְּסוּקִים⁶ עַל שְׂאוֹל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל
 22 עִם ה' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, "עַל עַל" הַפְּסִיק
 23 הַעֲנִינֵי⁷. וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׁמַהֲתוֹר דִּיאֶת'
 37 כהנא ואימא עד דהוו כולוהו [ונשמא נאמר שקורעים רק אם כל אלה
 38 מתרחשים] אמר ליה על על הפסיק העניין להורות שקורעים גם אם אירע
 39 אחד מהדברים הללו ולא כולם], וכשם "על" הפסיק העניין כך גם "את"

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס ח"י אלול - תשנ"ו. 1) פרשתנו (תבוא) כו, טו. 2) דשנת ה'ש"ת - נדפס בסה"מ ה'ש"ת ע' 155 ואילך. 3) ראה במדבר"ר פ"כ, כג (ההפרש בין "עם" ל"ישראל"). ועם מלשון עוממות - שעזהיה"א רפ"ז. ובכ"מ. 4) וישלח לב, כט. 5) מו"ק כו, א. ולהעיר שגם בהפסוק שבמו"ק שם "ועל עם ה'" - כמו "את עמך", "ועל בית ישראל" - כמו "את ישראל". וראה חדא"ג מהרש"א שם. ואכ"מ. 6) שמואל-ב א, יב. 7) וראה מו"ק שם, אחד על הגויל ואחד על הכתב שנאמר "את המגילה ואת הדברים", ובעיון יעקב לע"י שם "דאת הפסיק הענין כמו תיבת על דלעיל".

ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

1 הפסיק העניין. וְעַל־פִּי־זֶה שהמקור לחלוקה של "ישראל" ועמך" לשני
 2 ענינים הוא משום ש"את" הוא הפסק (כמו "על") וְשֵׁל הוֹסִיף,
 3 שְׁמֵהִיתוּר ד'אֵת" היינו מכך שלא נכתב "את עמך ישראל" אלא "את
 4 עמך את ישראל" לְמִדִּין לֹא רַק שְׁעַמְךָ וְיִשְׂרָאֵל הֵם שְׁנֵי
 5 עֲנִינִים⁸, אֲלֹא שְׁגַם בּוֹבְרֶךָ
 6 אֵת עַמְךָ אֵת יִשְׂרָאֵל הברכה
 7 לשניהם שְׁנֵי עֲנִינִים שונים, בְּרַכָּה
 8 לְעַמְךָ וּבְרַכָּה שׁוֹנָה וּנְבֻדְלָת
 9 לְיִשְׂרָאֵל⁹.
 10 וְצִרְיָה לְהִבִּין הַחִילּוֹק הַהִבְדֵּל
 11 שְׁבִין ב' הַבְּרֻכּוֹת, בְּרַכָּה אַחַת
 12 ל"עמך" וּבְרַכָּה נֹסֶפֶת ל"ישראל" וְכֵן
 13 צִרְיָה בִּיאֹר דְּבִרְךָ נֹסֶף בַּפְּסוּק
 14 וְשֶׁהַבְּרַכָּה לְעַמְךָ הִיא קוֹדֶמֶת
 15 לְהַבְּרַכָּה לְיִשְׂרָאֵל.
 16 (ג) וּלְבָאֵר זֶה אֵת הַהִבְדֵּל בֵּין
 17 "עמך" ו"ישראל" והטעם להקדמת
 18 "עמך" לפני ישראל" מִקְדָּיִם הִרְבִּי
 19 הַרְיִי'צ' בְּהַמְאָמֵר, דְּאֵיתָא מִוּבָא
 20 ב'יְרוּשָׁלַּיִם¹⁰ בּוֹא וְרָאָה
 21 כְּמָה גְדוּל כּוֹחַן שֶׁל עוֹשֵׂי
 22 מְצוּהָ, שְׁפָל הַשְּׁקִפָּה
 23 שְׁבַתוּרָה - אַרְוֵרָה, וְזֶה בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה. דְּעַל־יְדֵי
 24 "השקיפה ממעון קדשך" האמור
 25 בַּפְּסוּק זֶה בְּלִשׁוֹן בְּרַכָּה. וְטַעַם
 26 הַדְּבַר הוּא מִשׁוֹם דְּעַל־יְדֵי קִיּוּם
 27 הַמְצוּת מְהַפְּכִים אֵת הַקְּלָלָה
 28 הַעֲנִיין הַבְּלַת־רְצוּי שִׁב"ה־הַשְּׁקִיפָה"
 29 לְבְּרַכָּה [וּבְהַמְשָׁךְ לְזֶה לַעֲנִיין
 30 הַפִּיכַת הַקְּלָלָה לְבְּרַכָּה בַּפְּסוּק זֶה מְבָאֵר
 31 הִרְבִּי הַרְיִי'צ' בַּמְאָמֵר אֵת הַפְּסוּק¹¹
 32 הַאֲמוּר בַּפְּרָשָׁת כִּי תֵצֵא אֹדוֹת הָאִיסוּר
 33 עַל עַמּוֹן וּמוֹאָב לְבּוֹא בְּקֹלָהּ ה' "על
 34 דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אַתְּכֶם בְּלַחַם
 35 וּבִמֵּים בְּדֶרֶךְ בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר
 36 שָׂכַר עֲלֵיךְ [מוֹאָב] אֵת בְּלַעַם...
 37 לְקַלְלֶךָ." וְלֹא אָבָה הַיְיָ אֱלֹקֶיךָ לְשַׁמְעַ אֶל בְּלַעַם וַיַּהַפֵּךְ הַיְיָ
 38 אֱלֹקֶיךָ לָךְ אֵת הַקְּלָלָה לְבְּרַכָּה כִּי אָהַבְךָ הַיְיָ אֱלֹקֶיךָ,

ביאור בדרך אפשר

39 שְׁאֹמֵר כֹּאן הַפְּסוּק ג' פְּעָמִים הַיְיָ אֱלֹקֶיךָ, כְּדִלְקַמְן סְעִיף ד'.
 40 וְלֹא־חֲרִי־זָה¹² בְּהַמְשָׁךְ הַמְאָמֵר
 41 וְיִשְׂרָאֵל, לְהֵם מִתְכוּוֹן הַפְּסוּק כֹּאן בְּשֵׁי שְׁמוֹת אֱלוֹ דְּיִדְוֵי תוּרָה
 42 וְיִוִּשְׁבֵי אֶהֱל הַעוֹסְקִים בְּתוּרָה הֵם יִשְׂרָאֵל, וְאֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים
 43 שֶׁלֹּא יוֹדְעִים אֵת הַתּוּרָה וְאִינִם עוֹסְקִים
 44 בְּלִמּוּד הַתּוּרָה אַבְל הֵם אֲנָשִׁים
 45 שְׁמִקְיָמִים תּוּרָה וּמְצוּת
 46 בְּתַמִּימוֹת וּבְפְשׁוּטוֹת מִתּוֹךְ
 47 אֲמוּנָה פְּשׁוּטָה וְתַמִּימָה הֵם עַם
 48 הַיְיָ (עַמְךָ)¹³. וּמִקְדָּיִם עַמְךָ
 49 לְיִשְׂרָאֵל, אֵף שֶׁלְּכַאוּרָה לֹמְדֵי תּוּרָה
 50 נִעְלִים מֵאֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, וְהִיָּה מְקוֹם
 51 לְהַקְדִּים אֵת "ישראל" ל"עמך" כִּי
 52 גְדוּל תְּלַמּוּד שְׁמִבְיָא לְיְדֵי
 53 מְעַשָּׂה¹⁴ כְּלוּמַר, אֲמַנֵם לְתַלְמוּד יֵשׁ
 54 מַעֲלָה וְחִשְׁבּוֹת גְּדוּלָה אַבְל גְּדוּלְתוֹ
 55 שֶׁל הַלִּמּוּד הִיא שְׁהוּא מְבִיא לְיְדֵי
 56 מַעֲשָׂה, הִינּוּ שְׁבַעֲצֵם הַמַּעֲשָׂה, קִיּוּם
 57 הַמְצוּת כְּפּוּעֵל, הוּא הַעֵינִיק וְהַחֲשׁוּב
 58 יוֹתֵר וְעוֹשֵׂי מְצוּהָ דּוּקָא
 59 מְהַפְּכִים אֵת הַקְּלָלָה לְבְּרַכָּה
 60 כְּמוּבָא לְעִיל מְדַבְרֵי הַיְרוּשָׁלַּיִם, וְנִמְצָא
 61 שֶׁלְעוֹשֵׂי מְצוּוֹה יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן עַל
 62 לֹמְדֵי תּוּרָה, וְלִכְן הַכְּתוּב מְקָדִים
 63 "עמך", הַשֵּׁם שֶׁל הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּטִים
 64 הַמְקִימִים מְצוּת בְּתַמִּימוֹת וּבְפְשׁוּטוֹת,
 65 לְפָנֵי "ישראל" הַשֵּׁם שֶׁל לֹמְדֵי הַתּוּרָה.
 66 וְיֵשׁ לֹמֵר, בְּבִיאֹר הַדְּבָרִים בְּעוֹמֵק
 67 יוֹתֵר שֶׁהַשִּׁכּוֹת הַגְּדוּל תְּלַמּוּד
 68 שְׁמִבְיָא לְיְדֵי מְעַשָּׂה, לְזֶה
 69 שְׁמִקְדָּיִם עַמְךָ לְיִשְׂרָאֵל,
 70 וְהַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁמְאָמֵר חֲכַמֵּינוּ ז"ל
 71 "גְּדוּל תְּלַמּוּד שְׁמִבְיָא לְיְדֵי מַעֲשָׂה"
 72 הוּא נִימוּק וְהַסְבֵּר לִכְךָ שֶׁבַּפְּסוּק
 73 "הַשְּׁקִיפָה... ", "עמך" קוֹדֵם ל"ישראל"
 74 הוּא, כִּי מְזָה שְׁגָדוּל תְּלַמּוּד
 75 הַסִּיבָה לִכְךָ שֵׁשׁ בְּתַלְמוּד גְּדוּלָה
 76 מְבִיא לְיְדֵי מְעַשָּׂה, מוּכָח שֶׁהַמַּעֲשָׂה הוּא הַעֵינִיק¹⁶ וְבַעֲצֵם

(8) שזה היו יודעים גם באם הי' כתוב "עמך וישראל", וההפסק ד"את" מלמד ש"וברך" קאי על כל אחד בפ"ע, כבמוק"ש שם. (9) ועפ"ז יובן שמזכיר כאן ב' ענינים אלה דוקא (אף שבהתחלקות דישאל כמה אופנים, י"ב שבטים; וי"ד הסוגים שבפרשת נצבים; וכיו"ב), כי החילוק דשני ענינים אלה (עמך וישראל) הוא (גם) בהברכה, כבפנים. (10) מעשר שני פ"ה ה"ה. (11) תצא כג, ו. (12) בסוף המאמר (סה"מ ה"ש"ת ע' 160). (13) בתחלת המאמר מפרש "עם הכוונה על הפשוטים שבישראל". ולהעיר, דבהפירוש שבתחלת המאמר אומר "עם הכוונה כו", עם סתם, ובהפירוש שבסיום המאמר "שמקיימים תומצ' כו" מדויק "עם הוי". (14) קידושין מ, ב. ב"ק יז, א. (15) ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. ואכ"מ. (16) לקר"ת אחרי כו, ד. סה"מ תרכ"ט ע' יט. תרע"ח ע' קכד. ובכ"מ.

השקיפה ממצון קדשך מן השמים

ביאור בדרך אפשר

<p>41 (ד) וְהִגֵּה לְאַחֲרֵי שְׂמֵבָאָר בְּהַמְאָמַר שְׁעַל-יָדֵי קָיוֹם הַמְצוֹת</p> <p>42 מְהַפְּכִים קָלְלָה לְבָרְכָהּ, מִכִּיָּא בְּהַמְאָמַר מַה שְׂכַתוֹב בְּכַרְשַׁת</p> <p>43 כִּי תִצָּא, כְּמוֹבֵא לְעִיל, וְלֹא אָבָה הַוְי' אֱלֹקֵיךָ לְשִׁמְעַ אֶל בְּלָעַם,</p> <p>44 וַיִּהְיֶה הַוְי' אֱלֹקֵיךָ לְךָ אֵת הַקָּלְלָה לְבָרְכָהּ כִּי אֶהְבֵּךְ הַוְי' אֱלֹקֵיךָ.</p> <p>45 וּמִבָּאָר, שְׂבַפְסוֹק זֶה - ג' עֲנִינִים שׁוֹנִים: הַאֲחַד - שֶׁה' לֹא רָצָה לְשִׁמּוֹעַ לְבָלָעַם, הַשֵּׁנִי שֶׁה' הִפְךָ אֶת הַקָּלְלָה לְבָרְכָהּ, וְהַשְּׁלִישִׁי - שֶׁה' אוֹהֵב אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְכָל אֶחָד מֵהֶם כָּל שְׁלוֹשֵׁת הַדְּבָרִים הַאֲמוּרִים אוֹמֵר הַכְּתוּב הַוְי' אֱלֹקֵיךָ¹⁸, כְּפִי שִׁמְשִׁיךְ וּמִפְּרֹט. עֲנִין וְלֹא אָבָה הַוְי' לְשִׁמְעַ אֶל בְּלָעַם, הוּא שְׂהַקְבִּ"ה אֵינוֹ רוֹצֵה לְשִׁמּוֹעַ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ בְּפֹעַל קְטְרוּגִים עַל יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שְׂאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֶת הַקְּטְרוּגִים (אֶף שְׂמִצַּד מִדַּת הַדִּין יֵשׁ לָהֶם מְקוֹם¹⁹ כִּי אִם גַּם מִצַּד הַדִּין אֵין לָהֶם מְקוֹם, וְאֵלֶּה הֵם קְטְרוּגִים רַק מִצַּד הַיִּפְךְ הַקְּדוּשָׁה, מַה הַפְּלֵא וּמַה הַחִידוּשׁ שֶׁה' לֹא שׁוֹמֵעַ לְקְטְרוּגִים הַלָּלוּ) הוּא מִצַּד מִדַּת הַרְחָמִים, הַמְרוּמֹזֶת בְּשֵׁם הַוְי' וּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב הִיא שֵׁם הַוְי' מִיַּד הַרְחָמִים גּוֹבֵר (עַל מִדַּת הַדִּין) וְהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת אֱלֹקֵיךָ וְהַקְּטְרוּגִים אֵינֶם נִשְׁמָעִים.</p> <p>46 וְעֲנִין וַיִּהְיֶה לְךָ אֵת הַקָּלְלָה מַה שְׂכַבֵּר קָיוֹם בְּתוֹר "קָלְלָה", הַיִּפְךְ הַבְּרִכָּה לְבָרְכָהּ, הוּא שְׂזָדוֹנוֹת²⁰ חֲטָאִים שְׂכַבֵּר נַעֲשֵׂה, וְבַמּוֹיֵד, וְהִיוּ יְכוּלִים לְהִיּוֹת סִיבָה לְהַיִּפְךְ הַבְּרִכָּה נְהַפְּכִים לְזִכְיוֹת²¹ וּמְקוֹר לְבָרְכָהּ [דָּלֵא רַק שְׂאֵין שׁוֹמְעִים לְהַמְקְטְרוּגִים שְׁעִינִין זֶה הוּא הַתּוֹכֵן שֶׁל הַנוֹשָׂא הַרְאִשׁוֹן בְּפִסּוֹק "וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֵיךָ לְשִׁמּוֹעַ" (אֲבָל הַעֲזוֹנוֹת לֹא נִמְחָקוּ וְעַלּוּלִים לְהַבִּיא לְתוֹצְאוֹת לֹא רְצוּיוֹת, הַיִּפְךְ הַבְּרִכָּה), אֲלֵא שְׁנַעֲשֵׂה בְּפִרְת הַעֲזוֹנוֹת, וְלֹא נִשְׂאָר וְרֹשֶׁם מֵהַדְּבָרִים הַלֵּא-רְצוּיִים וַיִּתְּרָה מִזֹּו,</p>	<p>1 הוא חשוב יותר מהתלמוד (כאמור לעיל). אלא שְׁזֶה בְּלָבַד מַעֲלָת</p> <p>2 הַמַּעֲשֵׂה עַל הַתְּלַמּוּד כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה אֵינוֹ בְּאוּר מְסַפֵּיק עַל זֶה שְׂמַקְדִּים</p> <p>3 בְּפִסּוֹק זֶה עֲמָךְ (מְקִימֵי מְצוֹת) לְיִשְׂרָאֵל (לוֹמְדֵי תוֹרָה),</p> <p>4 שְׂהַרֵי בְּמִאָמַר רַ"ל זֶה עֲצֻמוֹ שִׁמְנָנו לְמִדִּים הַמַּעֲשֵׂה עֵיקַר וְיֵשׁ</p> <p>5 לוֹ יִתְרוֹן לְגַבֵּי הַתְּלַמּוּד אוֹמֵר גְּדוּל</p> <p>6 תְּלַמּוּד וּבְכַךְ חֲכַמֵינוּ ז"ל מְדַגִּישִׁים</p> <p>7 דוּוֹקָא אֶת מַעֲלַת הַלִּמּוּד וְלֹא אֶת</p> <p>8 מַעֲלַת הַמַּעֲשֵׂה. וְלָכֵן כִּיוּן שְׂבִיאֹור</p> <p>9 זֶה לְבַרוּ אֵינוֹ מְסַפֵּיק מוֹסִיף</p> <p>10 שְׁעוֹשֵׂי מְצוּוָה מְהַפְּכִים</p> <p>11 הַקָּלְלָה לְבָרְכָהּ, הֵינּוּ שְׂבַעֲנִין</p> <p>12 זֶה (דְּהַפְּיַכְתָּ קָלְלָה לְבָרְכָהּ)</p> <p>13 מִתְּגַלָּה הַמַּעֲלָה שְׂבַמַּעֲשֵׂה</p> <p>14 לְגַבֵּי תְּלַמּוּד בְּאוֹפֵן יוֹתֵר נַעֲלָה</p> <p>15 וְיוֹתֵר מוֹדַגֵּשׁ מְכַפֵּי שְׁהוּא בְּמִאָמַר</p> <p>16 "גְּדוּל תְּלַמּוּד שְׂמִבִּיא לְיָדֵי מַעֲשֵׂה"</p> <p>17 (שְׁגַם שֶׁם יֵשׁ בִּטּוֹי לְמַעֲלַת הַמַּעֲשֵׂה,</p> <p>18 אֲבָל יַחַד עִם זֶה הַדְּרָגָה עַל "גְּדוּל</p> <p>19 תְּלַמּוּד") וְלָכֵן דוּוֹקָא עוֹשֵׂי מְצוּוָה (וְלֹא</p> <p>20 יוֹדְעֵי וְלוֹמְדֵי תוֹרָה) הוֹפְכִים אֶת</p> <p>21 הַקָּלְלָה לְבָרְכָהּ (עַל-דֶּרֶךְ לְעִתִּיד-</p> <p>22 לְבֵא שְׂאֵז יִהְיֶה מַעֲשֵׂה</p> <p>23 גְּדוּל¹⁷ וְתִתְגַּלָּה מַעֲלַת הַמַּעֲשֵׂה עַל</p> <p>24 הַתְּלַמּוּד (שְׂבוּמָן זֶה הִיא הַבְּעֵלֶם וְלָכֵן</p> <p>25 כַּעַת "גְּדוּל תְּלַמּוּד" בְּאוֹפֵן יוֹתֵר נַעֲלָה</p> <p>26 וּמוֹדַגֵּשׁ מֵאִשֵׁר בְּאִמִּירָה שֶׁ"גְּדוּל</p> <p>27 תְּלַמּוּד שְׂמִבִּיא לְיָדֵי מַעֲשֵׂה"). וְכִיּוֹן</p> <p>28 שְׂעֲנִין הַשְּׂקִיפָה גו' וּבְרַךְ,</p> <p>29 הוּא הַפְּיַכְתָּ קָלְלָה לְבָרְכָהּ</p> <p>30 (בְּנ"ל מ'יִרוּשְׁלָמִי) שְׂבַכֵּל מְקוֹם</p> <p>31 הַבִּיטוֹי "הַשְּׂקִיפָה" מִתִּיַּחַס לְהִיפְךְ</p> <p>32 הַבְּרִכָּה, וְכֵאֵן נִאֲמַר "הַשְּׂקִיפָה..."</p> <p>33 (וּבְר"ו), לָכֵן מְקִדִּים עֲמָךְ עוֹשֵׂי</p> <p>34 מְצוּוָה שְׂבַכּוּחַם הַפּוֹךְ קָלְלָה לְבָרְכָהּ</p> <p>35 לְיִשְׂרָאֵל לּוֹמֵד תּוֹרָה שְׂאֵין לָהֶם אֶת</p> <p>36 הַכּוּחַ הַמִּיּוּחַד שִׁישׁ לְאַנְשִׁים הַפְּשׁוּטִים</p> <p>37 מְקִימֵי הַמְצוּוֹת.</p> <p>38 וְצִרְיָה לְהַבִּין הַשְּׂיַכּוֹת הַפְּנִימִית, עַל-פִּי חֲסִידוֹת, דְּהַפְּיַכְתָּ קָלְלָה</p> <p>39 לְבָרְכָהּ לְמַעֲלַת הַמַּעֲשֵׂה שְׂמִשׁוֹם כֵּךְ דוּוֹקָא עוֹשֵׂי מְצוּוָה מֵהַפְּכִים אֶת</p> <p>40 הַקָּלְלָה לְבָרְכָהּ?</p>
--	---

(17) ראה בארוכה ד"ה ועברי דוד תרצ"ט ס"ד (סה"מ תרצ"ט ס"ע 193 ואילך). ד"ה ביום השמיני גו' דזאת חנוכה ה'תשמ"ו ס"ה (תו"מ סה"מ כסלו ע' קצה), ובהנסמן שם הערה 23. 18) ראה גם ד"ה ולא אבה עטר"ת (בסה"מ עטר"ת ע' תרלא ואילך. וראה שם ע' תרמ). 19) שזוהו החידוש דולא אבה לשמוע. - וראה ד"ה ולא אבה גו' בלקו"ת תצא לח, ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ע' תרמב ואילך. וש"נ. 20) יומא פו, ב. 21) ראה גם לקו"ת שם לט, א. מאמרי אדאמ"צ שם ע' תרסב.

ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁדוֹנוֹת נִהְפְּכִים לְזִכְיוֹת ולכן הקללה הופכת לברכה]. וְאוֹמֵר
 2 כָּאֵן לַעֲנִיין הַפִּיכָה הַקְּלֵלָה לְבִרְכָה (הַזְדוּנוֹת לִזְכִּיּוֹת) הַיְיָ אֱלֹהֵיךָ פַּעַם
 3 שְׁנֵי־יָדַי שְׁמַמְנֵנוּ נִמְשָׁךְ וְלֹא אָבָה לְשַׁמְעַ לְהִמְקַטְרְגִים
 4 - הוּא הַיְיָ דְלִתְתָא, דְרַגָּה תַחְתוֹנָה בְּשֵׁם הַיְיָ וּבְכַדֵי שְׁתִּיהֵי
 5 כְּפִרְתָּ עֲוֹנוֹת בְּכֻלָּ, וּבְכַרְט תִּיקוֹן
 6 וּכְפִרְתָּ עֲוֹנוֹת בְּרַגְגָּה גְבוּהָה שֶׁל
 7 הַפִּיכָת זְדוּנוֹת לְזִכְיוֹת, הוּא
 8 עַל־יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת גִּילּוֹי הַיְיָ
 9 דְלַעֲיֵלָא²² דְרַגָּה נַעֲלִית בְּשֵׁם הַיְיָ,
 10 וְלִכְּוֹן לַעֲנִיין זֶה הַכְּתוּב חֲזוֹר וְאוֹמֵר
 11 "הַיְיָ אֱלֹהֵיךָ" פַּעַם נֹסַפְתָּ.
 12 וְעִנִּין כִּי אֶהְבֵּךְ הַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית
 13 שְׁבָה אֹמֵר הַפְּסוּק "ה' אֱלֹהֵיךָ", הוּא
 14 עִנִּין נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר מֵאִשֶׁר הַתְּגַלּוֹת
 15 "הַיְיָ דַלְעֵילָא" הוּא הָאֶהְבָּה
 16 הַעֲצָמִית דְהַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל,
 17 שְׁאִינָה תְלוּיָה וְאִינָה מוֹתֵנִית בְּשֵׁם דְבַר
 18 אֵלָא נֹבַעַת מִכָּךְ שִׁישׁ קֶשֶׁר פְּנִימִי
 19 וְעַצְמִי בֵּין עַצְמוֹתָיו וּמְהוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ
 20 בִּירוֹן הוּא וְעַצֵּם מְהוֹתָם שֶׁל בְּנֵי
 21 יִשְׂרָאֵל, וּמִצַּד הָאֶהְבָּה הַעֲצָמִית הוּוּ
 22 הַקֶּשֶׁר בֵּינֵיהֶם הוּא כֹּזֵה שְׁגָם
 23 בְּהַדְרָגָא שֶׁל אֱלֹהוֹת דְלַמְעַלָּה
 24 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לַמַּעֲלָה מֵהָאוֹר
 25 הָאֱלֹהִי כִּפִי שִׁיּוֹר וְנִמְשָׁךְ מִדְרַגָּה
 26 לְדְרַגָּה בְּצוּרָה הַדְּרַגְתִּית מְסוּדֶרֶת וְכֻל
 27 דְרַגָּה אַחֲרָה בּוֹו שֶׁלְפָנֶיהָ כְּטַבְעוֹת שֶׁל
 28 שְׁלֹשֶׁת, אֵלָא הַכּוּוֹנָה לְאֱלֹהוֹת
 29 שֶׁלְמַעֲלָה מְכַל הִירִידָה וְהַמְרִידָה
 30 וְהַהֲגַבְלָה הוּוּ שְׁבָה בְּאֱלֹהוֹת
 31 שֶׁלְמַעֲלָה מִסֵּדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁבֹו יֵשׁ
 32 חִילוּקֵי דְרַגּוֹת נִגְאָמֵר כִּי אֵךְ עֵשׂוֹ
 33 לְיַעֲקֹב²³, בְּדְרַגָּה הַגְּבוּהָה הוּוּ שׁוֹם
 34 דְבַר מֵהָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים
 35 לֹא תוֹפֵס מְקוֹם הַכֹּל שׁוֹיִם, עַד כִּדִּי
 36 שֶׁלֹא נִיכֵר הַהֲבַדֵּל בֵּין עֵשׂוֹ לְיַעֲקֹב וְהֵם
 37 נִרְאִים כְּאִחִים דּוּמִים וְשׁוֹיִם זֶה לַזֶּה
 38 מְפָל־מְקוֹם גַּם בְּאוֹתָהּ דְרַגָּה נַעֲלִית,
 39 אוֹתוֹ פְּסוּק שְׁאוֹמֵר "אֵךְ עֵשׂוֹ לְיַעֲקֹב", מִמְשִׁיךְ וְאוֹמֵר וְאֶהְבֵּךְ אֶת יַעֲקֹב²³
 40 דְיִזְקָא וְלֹא אֵת עֵשׂוֹ, וְגַם שֶׁם הַקְּדוּשׁ בִּירוֹן הוּא בּוֹחֵר בְּיַעֲקֹב דּוּוֹק כִּי הַקֶּשֶׁר
 41 שֶׁל הַקְּב"ה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא פְּנִימִי וְעַצְמִי וְקִיִּים בְּעַצְמוֹתָיו וּמְהוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ.
 42 וְזֶהוּ שֶׁלְעִנְיִן אֶהְבָּה עַצְמִית זֶו נִאֵמֵר הַיְיָ אֱלֹהֵיךָ, דְהַגֵּם שְׁבִהֵיךָ

ביאור בדרך אפשר

דְלַעֲיֵלָא הַדְּרַגָּה הַנַּעֲלִית שֶׁל שֵׁם הַיְיָ (אוֹר אֵינ־סוֹף שְׁלַמְעַלָּה
 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) הַכֹּל שְׁוִין, וְנַעֲלַת יַעֲקֹב עַל עֵשׂוֹ לֹא נִרְאִית וְלֹא נִיכֵרַת
 וְלֹא יִכּוּלָה לִהְיוֹת בְּחִירָה בְּיַעֲקֹב מִצַּד הַמַּעֲלוֹת וְהִיתְרוֹנוֹת שֶׁלוֹ, כִּי לְגַבֵּי דְרַגָּה
 זֶו שׁוֹם דְבַר לֹא תוֹפֵס מְקוֹם, מְפָל־מְקוֹם עַל־יְדֵי גִילּוֹי הָאֶהְבָּה
 הַעֲצָמִית דְהַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל
 (כִּי אֶהְבֵּךְ בְּאֶהְבָּה עַצְמִית דּוּוֹק),
 גַּם הַיְיָ דְלַעֲיֵלָא הוּא אֱלֹהֵיךָ
 (דְיִשְׂרָאֵל) דְיִזְקָא וְגַם מְצִידוֹ יֵשׁ
 אֶהְבָּה עַצְמִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דּוּוֹקָא.
 וְלֹא־תִרְיָזָה לְאַחַר הַבִּיאוֹר
 בְּשִׁלוֹשַׁת הָעֲנִינִים שְׁבָהֵם נִאֵמֵר "ה'
 אֱלֹהֵיךָ", כְּמִפּוֹרֵט לַעֲיֵל, מְבָאָר
 בְּהַמְאָמֵר²⁴ הַטַּעַם שְׁמַקְדִים
 הַפְּסוּק כֹּאֵן עֲמָךְ (מְקִימֵי מִצְוֹת)
 לְיִשְׂרָאֵל (לוֹמְדֵי תוֹרָה), כִּי
 גְדוֹל תְּלַמּוּד שְׁמַבִּיא לְיְדֵי
 מַעֲשָׂה, וְעוֹשֵׂי מִצְוָה
 מְהַפְּכִים אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה
 (כְּנ"ל סְעִיף ג' שֶׁם נִתְבָּאֵר מִהִי
 הַמַּעֲלָה שֶׁל עוֹשֵׂי מִצְוֹת עַל לוֹמְדֵי
 תוֹרָה).
 וְצִרִיךְ לְהַבִּינֵי, דְלַכְּאוּרָה,
 כְּכַדֵי לְבָאֵר הַטַּעַם שְׁמַקְדִים
 עֲמָךְ לְיִשְׂרָאֵל נוֹגֵעַ רַק
 שְׁעוֹשֵׂי מִצְוָה מְהַפְּכִים קְלָלָה
 לְבִרְכָּה, וּמִזְזָה שְׁמַקְדִים
 בְּהַמְאָמֵר (גַּם) הַבְּאוֹר דְג' הַעֲנִינִים
 הַשְּׁפָסְטוֹק וְלֹא אָבָה
 גו', לְשַׁמְעַ אֵל בְּלַעַם, מְשַׁמַּע
 שְׁזָה כֹל שְׁלוֹשַׁת הַפְּרָטִים שְׁבַפְּסוּק
 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם (וְלֹא רַק
 הָעֲנִיין שֶׁל "וַיַּהֲפֹךְ ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֵת
 הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה") מוֹסִיף בְּאוֹר
 וְנוֹתֵן טַעַם בְּזָה שְׁמַקְדִים עֲמָךְ
 לְיִשְׂרָאֵל וְצִרִיךְ לְהַבִּינֵי מְדוּעַ בְּאֵמַת
 גַּם דְּבָרִים אֵלָה הֵם טַעַם לְהַקְּדַמַּת
 "עֲמָךְ" לְיִשְׂרָאֵל".
 (ה) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהַקְּדִים מַה
 שְׁכַתְּבֵי אֲדַמּוּ"ר מְהַר"ש רַבֵּי שְׁמוּאֵל, הַרְבִּיעִי בְּשׁוֹשְׁלַת אֲדַמּוּ"רֵי חֲב"ד
 בְּמַאָמְרוֹ מֵאֵמֵר חִסְדוֹת שֶׁלוֹ דְבִּירוֹת־הַמְּתַחִיל הַפּוֹתַח בְּפְּסוּק
 שְׁבַחֵי²⁵ יְרוּשָׁלַיִם אֶת הַיְיָ הַלְלֵי אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן (דְּשַׁבַּת פְּרִשַׁת
 תְּבוּא לְפָנֶי מֵאָה שְׁנָה²⁶ תְּרַכִּיז), דְּצִרִיךְ לְהַבִּינֵי²⁷, הַרִי צִיּוֹן

(22) ראה גם לקו"ת שם (בהביאור) לט, סע"ג ואילך. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' תרס ואילך. (23) מלאכי א, ב. (24) בסופו.
 (25) תהלים קמו, יב. (26) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ז) - תרכ"ז (נדפס בסה"מ תרכ"ז ע' שפא ואילך. שם ע' שפו
 ואילך). וראה גם ד"ה זה בסידור עם דא"ח (סב, ג ואילך). יהל אור לתהלים שם (ע' תקעה ואילך).

ביאור בדרך אפשר

1 הוא לְמַעַלָּה במדרגה מִירוּשָׁלַיִם [דְּצִיּוֹן היא הַפְּנִימִיּוּת
2 דְּירוּשָׁלַיִם²⁸ והרי הפנימיות נעלית מהחיצוניות], וְאַף־עַל־פִּי־כֶן,
3 בִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמַר הַיְוֵי' שהוא השם הנעלה יותר, וּבְצִיּוֹן נֶאֱמַר
4 אֱלֹקִים ויש להבין הסיבה לזה.

5 וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם
6 צִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹ לֵאמֹר
7 לְצִיּוֹן עָמִי אֲתָה. וְעַל־פִּי־זֶה
8 יֵשׁ לוֹמַר, שְׁצִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם
9 שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת שֶׁבָּהֶם נִקְרָאת ירוּשָׁלַיִם
10 הֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
11 וכאמור, "ציון" היא דרגה נעלית יותר
12 מ"ירושלים". וְעַל־פִּי מַה שֶׁכְּתוּב
13 בַּמֶּאֱמָר הַנַּ"ל שֶׁל הַרְבֵּי מַהֲרָשׁ
14 שְׁפִירוּשָׁלַיִם שְׁמוּרְכַבַת מִהַמַּלְאִכִּים
15 "ירר" (מלשון יראה) ו"שלם" היא
16 יְרָאָה תַּתְּמוּנָה, יראה תחתונה, יראת
17 ה' במדרגה נמוכה, יֵשׁ לוֹמַר,
18 שְׁצִיּוֹן הַנְּעִלִית מ"ירושלים" היא
19 יְרָאָה עֵילָאָה³⁰ יראה עליונה,
20 יראת ה' בדרגה נעלית.
21 וְיֵשׁ לוֹמַר הַרְמֵז הַיְרָאָה
22 עֵילָאָה בְּצִיּוֹן, היינו כיצד הדרגה
23 העליונה ביראת ה' נרמזת ב"ציון", כִּי
24 הַבֵּיטוּל לאלוקות דְּיְרָאָה
25 עֵילָאָה שֶׁל הָאָדָם הִירָא אֵת ה'
26 בדרגה נעלית הוּא בֵיטוּל
27 בַּמֶּצִיאוֹת³¹, ברמה כזאת
28 שהמצאות שלו לא נחשבת וכאילו
29 אינו קיים כלל וּבֵיטוּל זֶה "ביטול
30 במציאות" שהוא ביטול מוחלט של
31 המציאות והיישות העצמית נִרְמָז
32 בְּמַלְאָה צִיּוֹן מְלִשׁוֹן סִימָן, להורות
33 שְׁאִינֹו מְצִיאוֹת לְעַצְמוֹ וְהוּא
34 רַק סִימָן עַל הָאֱלֹקוֹת לְמַעַלָּה.
35 וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַפְּסוּק כִּי מְצִיּוֹן תַּצֵּא תוֹרָה וְדָבַר ה'
36 מִירוּשָׁלַיִם³², שְׁבְּצִיּוֹן נֶאֱמַר תוֹרָה, וּבִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמַר דָּבַר
37 ה', כִּי מִהַחִילּוּקִים אַחַד הַהַבְדִּלִים בֵּין יְרָאָה תַּתְּמוּנָה יראת ה'
38 בדרגה תחתונה וְיְרָאָה עֵילָאָה יראת ה' בדרגה עליונה הוּא³¹,

ביאור בדרך אפשר

39 שְׁיְרָאָה תַּתְּמוּנָה היא יראה מְגֹדְלוֹתוֹ יְתִבְרָךְ בְּבְרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת
40 הָעוֹלָמוֹת, כלומר, יראה ופחד כלפי גדולתו של הקדוש ברוך הוא שבאה
41 לידי ביטוי בכך שהוא בורא ומהווה את העולמות (וזו יראה ש'נולדה' מתוך
42 התבוננות בגדלות ה' כפי שהיא נראית מתוך הבריאה המוגבלת ולכן היא
43 יראה במידה מוגבלת, יחסית, "יראה
44 תתאה") שְׁהֵבִיטוּל דְּיְרָאָה זֶה
45 הוּא בֵיטוּל הַיֵּשׁ היינו מתוך
46 תחושה של האדם שהוא מציאות
47 קיימת והוא רק מבטל ומכניע את
48 ה"ישות" שלו. וְיְרָאָה עֵילָאָה
49 הִירָאָה הַעֲלִיּוֹנָה היא יראת ה'
50 מְגֹדְלוֹתוֹ וְרוֹמְמוֹתוֹ שֶׁל ה'
51 יְתִבְרָךְ שֶׁלְמַעַלָּה מְעוֹלָמוֹת,
52 דְּכוּלָּא קָמִיהַּ כְּלָא חֲשִׁיב³³,
53 שְׁכוּלָם (כל העולמות וכל הנבראים
54 העליונים והתחתונים) לגבוי נחשבים
55 כ'לא', כאילו אינם קיימים כלל
56 דְּהֵבִיטוּל שֶׁל הָאָדָם לאלוקות
57 שְׁבִירָאָה עליונה זו שלא 'נולדה'
58 מהתבוננות בגדולת ה' כפי שהיא
59 משתקפת מתוך הבריאה אלא אדרבה,
60 מתוך התבוננות איך כל הבריאה חסרת
61 ערך לגבוי הוּא בֵיטוּל בַּמֶּצִיאוֹת
62 בֵיטול ברמה כזו שאף הוא לא רואה
63 את עצמו כמציאות קיימת אלא בטל
64 לחלוטין, כאילו אינו קיים.
65 וְזֶהוּ מַה שֶׁכְּתוּב³⁴ בַּפְּרָשָׁה
66 וְאֵתְחַנֵּן "כי ישאלך בן... מה העדות
67 והחוקים והמשפטים... ואמרת לבנך
68 עבדים היינו לפרעה... ואותנו הוציא
69 משם...". וְיִצְוֵנו ה' לְעִשׂוֹת אֵת
70 כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיְרָאָה אֵת
71 הַיְוֵי', והמשמעות הפנימית של
72 הַפְּסוּק היא שְׁבְּכַדִּי לְבָא לְיְרָאָה
73 אֵת הַיְוֵי', יראה הקשורה בשם הוי' יְרָאָה עֵילָאָה, יראת ה' במדרגה
74 נעלית הַבְּאָה עַל־יְדֵי הַרְגֵשׁ הַרוֹמְמוֹת דְּאוֹר אֲיִן־סוּף
75 שְׁלְמַעַלָּה מְעוֹלָמוֹת, מתוך הכרה באור האלוהי בלי גבול שלמעלה
76 מהעולמות המוגבלים (והקדוש ברוך הוא כעצמו, עם היותו בורא ומהווה

(27 ראה גם לקו"ת דברים א, ג. 28) מקומות שבהערות הקודמות. וראה ע"ח שער הירח פ"ג. וראה בארוכה לקלוי"צ על מאחז"ל ע' קע ואילך. אגרות-קודש ע' רכה ואילך. (29) ישע"י נא, טז. וראה ירושלמי תענית פ"ד סוף ה"ב. מגילה פ"ג סוף ה"ו. זח"ג לה, א. 30) ראה גם סה"מ תרכ"ז שם (ס"ע שצג) השייכות דציון ליראה עילאה. אלא ששם מבואר שע"י בחינת ציון באים ליראה עילאה. משא"כ בנוגע לירושלים מבואר שם [נוסף לזה שע"י "ודבר ה' מירושלים" באים ליראה תתאה כדלקמן סעיף ו] שגם ירושלים עצמו הוא יראה תתאה (ראה שם ע' שצ). ועפ"ז י"ל שעד"ז הוא בנוגע לציון. (31) ראה תו"מ סה"מ אלול ס"ע רכז ואילך, ובהנסמן שם בהערות. (32) ישע"י ב, ג. (33) ראה זח"א יא, ב. (34) ואתחנן ו, כד.

ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

1 העולמות, בעצם הוא נעלה ונשגב מהם), והדרך לבוא ליראה בדרגה זו, מתוך
2 הכרה ברוממות של האין-סוף שלמעלה מהבריאה הוא על-ידי תורה
3 ומצוות (החוקים האלה) קיום המצוות בפועל. פי על-ידי
4 התבוננות שכלית אפְשור להשיג רק האלקות שבעֶרף
5 העולמות, כי השכל האנושי
6 המוגבל לא מסוגל לתפוס ולהבין את
7 מה שאין סוף ובלי גבול, ואם כן
8 ההתבוננות השכלית לא יכולה
9 'להוליד' יראת ה' ברמה כזו ובכדי
10 שְׂיורְגֵשׁ בנפש האדם, עם היותו
11 מוגבל, הִרוממות דאור אין-
12 סוף שְׁלמְעֵלָה מעולמות, הוא
13 הַוְקָא על-ידי גילוי מלמעלה
14 ולא בכוח פעולה של האדם שְׁנמְשֵׁף
15 ומתגלה למטה ופועל בנפש האדם
16 על-ידי לימוד התורה וקיום
17 המצוות מתוך ביטול אלוקות.
18 וזוהי השכיכות דציון הרומות
19 ליראה עילאה לתורה,
20 ודירושלים הרומות ליראה תתאה
21 לְדַבֵּר ה', פי יְרָאָה תַתָּא
22 (ירושלים) היא מדבר ה'
23 שְׁמֵהּ הָאֵת העולמות, האור
24 האלוקי שבא לידי גילוי בעשרה
25 מאמרות שבהם נברא העולם והוא
26 דיבורו של הקדוש ברוך הוא, כביכול,
27 כמו שכתוב בְּדַבֵּר ה' שְׁמַיִם
28 נַעֲשׂוּ³⁵, בריאת השמים (וכך גם
29 שאר הנבראים) היא על ידי "דבר ה'
30 וְיִרְאָה עֵילָאָה (הנרמות בשם
31 ציון) היא מגילוי הִרוממות
32 דאור אין-סוף שְׁלמְעֵלָה
33 מעולמות והוא אור אלוקי למעלה
34 מהגבלות שלא ירד בצמצום
35 והתלבשות בתוך הבריאה, האור הבל-
36 גבול שְׁנמְשֵׁף על-ידי תורה
37 ומצוות קיום רצון ה' במעשה בפועל.
38 ועל-פי-זוה, הדייק של הלשון
39 בְּהַתְּחִיל שְׁבַחֵי יְרוּשָׁלַיִם אֵת הַוְיָ, הַלְלֵי אֱלֹהֵי צִיּוֹן
40 (שְׁבִירושָׁלַיִם נֶאֱמַר הַוְיָ, וּבְצִיּוֹן אֱלֹהִים) כך שדווקא בדרגה
41 הגבוהה יותר, "ציון" נאמר השם שמורה על דרגה נמוכה יותר "אלוקים"
42 ואילו בדרגה הנמוכה יותר, "ירושלים" נאמר שם הו"י הנעלה יותר, הוּא גַם

ביאור בדרך אפשר

בְּהַעֲנִין דִּירוּשָׁלַיִם יראה תתאה, ביטול היש וציון יראה עילאה, ביטול
במציאות שְׁבַעְבֹדֵת הָאָדָם, כפי שהולך ומפרט.
דְּהִנָּה יְדוּעָה³⁶ בתורת החסידות בְּעִנְיַן השמות הַוְיָ וְאֱלֹהִים,
כל עלמין, האור האלוקי המצומצם
והמוגבל בהתאם לעולמות ולנבראים
ר'מלא' את העולמות כשם שהנשמה
'ממלא' את הגוף (אור שְׁבַעְעֶרְף
העולמות), וְהַוְיָ הוא אור
הַסּוּבָב כל עלמין, אור הבל-גבול
שלא מתלבש בעולמות ובנבראים אלא
'סובב' ו'מקיף' מעליהם (אור
שְׁלמְעֵלָה מעולמות). ומִזָּה
מִוְכַן, שְׂרָאָה תַתָּא שהיא
יראת ה' ש'נולדה' מתוך התבוננות
בענייני העולם שְׂיַכַּת לְאֱלֹהִים,
השם של אור הממלא כל עלמין
שמוגבל לפי ערך העולמות. וְיִרְאָה
עֵילָאָה שהתבוננות של אדם מוגבל
אין בכוחה לעורר אותה והיא באה
כתוצאה מהתעוררות מלמעלה, שייכת
לְהַוְיָ השם של אור הסובב כל
עלמין שלא מוגבל בהתאם לעולמות.
וְאֶף-עַל-פִּיכּוֹן, בִּירוּשָׁלַיִם
(יְרָאָה תַתָּא) נֶאֱמַר הַוְיָ,
וּבְצִיּוֹן (יְרָאָה עֵילָאָה) נֶאֱמַר
אֱלֹהִים ויש להבין מה טעם הדבר,
והרי לכאורה היה ראוי שבשם שרומז
ליראה עילאה, "ציון", יהיה כתוב שם
הו"י, ובשם שרומז ליראה תתאה,
"ירושלים" יהיה כתוב שם אלוקים?
ו) וּבְאֹר הָעֵילִיּוֹי דִּירְאָה
עֵילָאָה (צִיּוֹן) בְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר,
ועל פי זה יבואר גם להלן מדוע
ב"ציון" נזכר שם אלוקים דווקא, הללי
אלוקי ציון, יוֹכֵן בְּהַקְדִּים
הַמְּבֹאֵר בְּהַמְאָמֵר דְּבוּר-הַמְּתַחֵל שְׁבַחֵי הַנְּל,
שְׁבַחֵהּ הַתְּבוֹנְנוֹת הַמְּבִיאָה לִירְאָה תַתָּא
(ירושלים) שְׁנֵי עֲנִינִים³⁷. הַהַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדּוּלְתוֹ
תְּבַרְךָ שְׁבַחֵהּ בְּרִיאָה עֲצֻמָּה, הֵן בְּהַעֲנִין דְּמָה³⁸

(35) תהלים לג, ו. (36) סהמ"צ להצ"צ סב, א. ובכ"מ. (37) שני הענינים דלקמן - ראה גם תו"א נו, ב. ובכ"מ. אבל בתו"א שם אין מפורש שגם ענין השני (שההתהוות היא רק מבחינת עולם הדיבור) היא ההתבוננות המביאה ליראה תתאה. (38) תהלים קד, כד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מַעֲשֵׂיךָ הַיְיָ, רִיבוּי נִבְרָאִים בְּכֹמוֹת וְהֵן בְּהַעֲנִין דְּמָה³⁹ גָּדְלוֹ
 2 מַעֲשֵׂיךָ הַיְיָ, מַעֲלַת הַנִּבְרָאִים בְּאִיכוֹת, וְכָל שְׁמֵרְבִים לְהַתְּבוֹנֵן בְּדַבְרֵים
 3 אלו, נִיתַן לְהַשִּׁיג טוֹב יוֹתֵר אֶת גְּדוּלוֹת ה' וְלְהַתְּעוֹרֵר בִּירֵאת ה'. וְהַעֲנִין הַשְּׁנִי
 4 שֶׁל הַהִתְּבוֹנָנוֹת כְּעוֹלָם הַמַּעֲוֹרֶרֶת יֵרָאֵה תַּתְּהָא - וְהַהִתְּבוֹנָנוֹת שֶׁכָּל
 5 הַהִתְּבוֹנוֹת (דְּרִיבּוּי הַנִּבְרָאִים
 6 בְּכֹמוֹת וּגְדוּלֵי הַנִּבְרָאִים בְּאִיכוֹת)
 7 הֵיא רַק מִבְּחִינָה הַכִּי אַחֲרוּנָה
 8 וְהַכִּי תַּחְתּוֹנָה בְּאִלּוּקוֹת. כְּמוֹ
 9 שֶׁפְּתוּב⁴⁰ גְּדוֹל הַיְיָ וּמְהוּלָּל
 10 מְאֹד בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ, וְאָמְרוּ
 11 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴¹ בְּזוּהַר אֵימָתִי
 12 הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גְּדוֹל בְּאֹפֶן
 13 כֹּזֵה שְׁגוּדוֹתָהּ גְּלוּיָהּ וְנִיכְרַת לַעֲנִי
 14 הַנִּבְרָאִים כְּשֶׁהוּא פוֹעֵל וּמַתְּגַלֵּה
 15 בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ, הַבְּרִיאָה (כְּפִי
 16 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפֶּרֶט) שֶׁגְּדוּלָּתוֹ
 17 יִתְּבַרְךָ כְּמוֹ שֶׁהֵיא מִצַּד-
 18 עֲצָמָה לְמַעַל הַמַּעֲוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבְּלִים
 19 הֵיא לְמַעַל מֵהַשְּׁגָתָנוּ, כִּי
 20 בְּתוֹר נִבְרָאִים מּוֹגְבְּלִים אֵין בְּכּוֹחוֹ
 21 לְהַבִּין וּלְהַשִּׁיג אֵת מַה שְּׁבִלֵי גְבוּל וְזֶה
 22 שֶׁאֵנוּ יוֹדְעִים גְּדוּלָּתוֹ יִתְּבַרְךָ
 23 עַל-יְדֵי בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, וּבִכֵּן
 24 יֵשׁ לָנוּ הַשְּׁגָה מְסוּיֶמֶת הוּא כְּמוֹ
 25 שֶׁהֵיא גְּדוּלוֹת ה' בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ
 26 שֶׁהוּא עוֹלָם הַדִּיבּוּר הַעֲלִיּוֹן,
 27 שֶׁהַדִּיבּוּר שֶׁלְמַעַל, כְּבִיכּוֹל, הוּא
 28 הָאֲמַצְעִי שֶׁרָכּוּ הָאוֹר הָאֱלּוּקִי יוֹרֵד
 29 בְּצַמְצוּם בְּהַתָּאם לְעוֹלָמוֹת. דְּכִמוֹ
 30 שֶׁעִיר כְּפֶשׁוּטָה הֵיא קִיבּוּץ
 31 מְרִיבּוּי בְּתִים בִּיחַד, וּבֵית הוּא
 32 מְרִיבּוּי אֲבָנִים בִּיחַד, עַל-דֶּרֶךְ-
 33 זֶה הוּא בְּרוּחַנִיּוּת, שְׂאוֹתִיוֹת
 34 נִקְרָאוֹת אֲבָנִים, וְהַתְּבוֹת
 35 הַמִּילִים שֶׁנַּעֲשׂוֹת מִצִּירּוֹף וְחִיבּוּר
 36 שֶׁל כְּמָה אוֹתִיוֹת בִּיחַד נִקְרָאוֹת
 37 בְּתִים [כְּדֹאֵיתָא בְּסִפְר
 38 יְצִירָה⁴² שְׁתֵּי אֲבָנִים בּוֹנוֹת
 39 שְׁנֵי בְּתִים, שְׁתֵּי אוֹתִיוֹת מְרִכִּיבוֹת
 40 שְׁתֵּי מִילִים, לְמַשֵּׁל, אוֹתִיוֹת אֶל-יָךְ
- ובי"ת מרכיבות את המילים "אב" ו"בא" שלש אבנים ששה בתיים
 שלוש אותיות מרכיבות שש מילים]. ועולם הדבור (בכללותו)
 נקרא עיר אלקינו. וכמו שאבנים [וכן הבתים והעיר
 שנעשים מהאבנים המצטרפים יחד] הם דומם, בחינה היותר
 אחרונה שבדומם-צומח-חי-
 מדברי, הדומם הוא הסוג הנחות
 ביותר מבין ארבעת הסוגים הללו
 שמהם מורכבת הבריאה, על-דרך-
 זה הוא פנוגע לעולם הדבור
 העליון, האור האלוקי שירד לברוא
 עולמות מוגבלים שממנו נהוו
 כל העולמות, שהוא בחינה
 היותר אחרונה ותחתונה
 באלוקות.
 והוה הדיוק בפסוק ודבר ה'
 מירושלים, שדבר ה' הדיבור
 האלוקי שמהוה ומחיה ומקים
 את כל הנבראים הוא
 מירושלים, עיר אלקינו,
 בחינת דומם, הבחינה האחרונה
 והתחתונה באלוקות.
 ויש לומר, דהמבואר
 בהמאמר ששהתבוננות
 המביאה ליראה תתאה
 (ירושלים) היא לא רק
 בהגדלות שבהבריאה, גדולת
 ה' כפי שהיא ניכרת מתוך הבריאה
 עצמה אלא גם התבוננות בזה
 שההתהוות היא רק מבחינה
 היותר אחרונה, וגם ההתבוננות
 בזה מעוררת את היראה (אף שלכאורה
 בכך האדם מתקשר בבחינה נמוכה
 באלוקות) הוא, פי ירושלים
 הוא אותיות יראה שלם⁴³,
 להורות שמדובר על שלמות
 היראה⁴⁴. ובכדי שהיראה
 (הביטול של האדם לאלוקות)
 תהיה בשלמות, הוא על-ידי
 היראה⁴⁴. ובכדי שהיראה (הביטול) תהיה בשלמות, הוא על-ידי ההתבוננות

(39 שם צב, ו. 40) שם מח, ב. (41) ראה זהר ח"ג ה, א. (42) פ"ד מ"ב. (43) תוד"ה הר - תענית טז, א, מ"ב פנ"ו, י.
 (44) ראה גם ד"ה א"ר אושעיא כו' צדקת פרוונו כו' תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' של). ד"ה הנ"ל תשל"ט ס"ד (תו"מ סה"מ
 כסלו ע' עה), ובהנסמן שם הערה 31.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **ההתבוננות שהנבראים** כולם עם כל גדולתם ומעלתם **אינם**
 2 **תופסים מקום** 45 אלא בטלים לאלוקות.
 3 **וזהו הקשר דשני הפירושים (הענינים) פירושים** שנתבארו
 4 לעיל – הפירוש האחד **שפירושים הוא עולם הדבור** שבאמצעותו
 5 נברא העולם, והפירוש השני –
 6 **ושפירושים היא שלמות**
 7 **היראה** - **שעל ידי**
 8 **ההתבוננות בודבר ה'**
 9 **מירושים,** לפי הפירוש הראשון
 10 **שהתהוות כל העולמות היא**
 11 **(רק) מבחינת ירושים (עיר,**
 12 **עולם הדבור) שהיא בחינת**
 13 **דומם לגבי המדרגות**
 14 **שלמעלה ממנה,** כמבואר לעיל
 15 לענין האותיות, **על ידי זה יבוא**
 16 האדם **לשלמות היראה,**
 17 "ירושלים", לפי הפירוש השני.
 18 **אלא שאף על פי כן למרות**
 19 **שגם דרגה זו של יראה, שמתעוררת**
 20 **מתוך התבוננות בגדולת ה' כפי שהיא**
 21 **נראית מהעולם, נקראת "ירושלים,"**
 22 **יראה מושלמת, בכל זאת נכלל זה**
 23 **ביראה תמאה, ולכאורה, אך**
 24 **יראה מושלמת היא דרגה נמוכה**
 25 **ותחתונה ביראה, על כך בא ההסבר פי**
 26 **עיקר ההתבוננות שלו הוא**
 27 **בהאלקות שבערך העולמות,**
 28 **ולכן גם פשמתבונן שהוא רק**
 29 **בחינת דומם, ובאמת הקדוש ברוך**
 30 **הוא נעלה לאין שיעור אין נרגש**
 31 **בו (כל כף) הרוממות דאור**
 32 **אין סוף שלמעלה מעולמות**
 33 **שפולא קמיה כלא חשיב** 46
 34 שלגביו הכול נחשב כלא, כאילו אינו
 35 קיים, וכל עוד הרוממות הזו לא נרגשת בהכרה הפנימית של האדם, עדיין כל
 36 ההבנה וההשגה שלו בגדולת ה' היא כפי שהיא משתקפת מהבריאה, ובדרך

37 **זו אי אפשר להגיע ל"יראה עילאה,"** כי מהכרה בגדולת ה' מתוך העולם
 38 אפשר להגיע ל"ביטול היש" אך לא ל"ביטול במציאות".
 39 **ומזה מובן, דזה שיראה עילאה היא מהרוממות דאור**
 40 **אין סוף שלמעלה מעולמות, הכונה בזה היא שנגש**
 41 **אצלו ענין זה עצמו שהאדם**
 42 **הירא את ה' בדרגה זו הגיע להכרה**
 43 **והרגשה פנימית ברוממות (התנשאות**
 44 **והבדלה) של האור האלוקי שלמעלה**
 45 **מהעולמות.**
 46 **ועל פי זה צריך להבין עוד**
 47 **יותר מתחזקת השאלה שנשאלה**
 48 **לעיל מה שגבי ציון (יראה**
 49 **עילאה) נאמר אלקים** 47,
 50 "הללי אלוקיך ציון" ודוקא לגבי
 51 "ירושלים", שקשורה ב"יראה תמאה"
 52 נאמר שם הוי', "שבחי ירושלים את
 53 הוי'", והוי לכאורה היה נכון יותר
 54 להיפך ש"יראה תמאה" תהיה בשם
 55 אלוקים ו"יראה עילאה" תהיה בשם
 56 הוי' ?
 57 **ז) ומבאר בהמאמר דבור**
 58 **המתחיל שבחי הנ"ל** 48,
 59 **דהטעם על מה שכתוב הללי**
 60 **אלקיך ציון, מבאר הכתוב**
 61 **עצמו (בפסוק שלאחר זה**
 62 **הפסוק הבא בפרק זה בתהילים) פי**
 63 **חזק בריחי שעריך גו', כפי**
 64 **שממשיך ומבאר.**
 65 **והענין הוא דאיתא מובא**
 66 **במשנה** 49 **בפסין אותו (לכן**
 67 **עיר) לבנות לעיר, חומה**
 68 **ודלתים ובריח כלומר שכל אחד**
 69 **מתושבי העיר חייב להשתתף בהוצאות**
 70 **בניית חומה, דלתות ובריח כדי לנעול**
 71 **את העיר ולשמור עליה. דחומה היא בכדי להגן מן השונא שלא**
 72 **יפנס בעיר. ובכדי שיוכלו בני העיר לצאת מהעיר החוצה**

(45) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' רג וסה"מ ה'תש"ח ע' 140, שבהתבוננות דיראה תמאה נכללת גם ההתבוננות שהנבראים "אינם תופסים מקום לגבי אלקות". אבל שם מדובר שאינם תופסים מקום לגבי האור המהווה אותם, דלגבי אור זה "א"א לומר שאין העולמות תופסים מקום כלל". ולכן הוא בכלל יראה תמאה, כמפורש בסה"מ שם. משא"כ בהתבוננות שבחינת "עיר אלקינו" היא רק בחינת דומם*, נרגש העדר תפיסת מקום דהנבראים לגבי האור שלמעלה מעולמות. (46) ראה ער"ז המשך תער"ב ח"א פ' ק"נ (ע' רצה). (47) ומ"ש שבחי ירושלים את הוי', יש לומר שזהו לפי שבשלימות היראה (ירושלים) נרגש באופן כללי עכ"פ האור שלמעלה מעולמות, כנ"ל בפנים. (48) וכ"ה בסידור וביהל אור שבעה ע"ב. (49) ב"ב ז, ב.

(* ובפרט ש"עיר אלקינו" הוא המקור שממנו נמשך הדיבור המהווה ("ודבר ה' מירושלים") ואעפ"כ הוא רק בחינת דומם.

השקיפה ממעון קדשך מן השמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִבָּא מִבְּחוּץ לַחוּץ הָעִיר, עוֹשִׂים פֶּתַח וְדֹלֶת בַּחוּמָה. וְעוֹשִׂים
 2 בְּרִיחִים לְדָלֶת, כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה נְעוּלָה בְּכַדֵי שְׂלֵא יִכְנָסוּ לְעִיר אַנְשֵׁים
 3 זֵרִים רַק אֵלֵא אֵלֵא הָרְאוּיִים לִיכְנָס. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא
 4 לְמַעְלָה, בִּאלוּקוֹת דְּעִנְיָן הַבְּרִיחִים הַמְּגִבִּילִים אֶת הַכְּנִיסָה לְעִיר,
 5 בְּנִמְשָׁל, לְמַעְלָה בִּאלוּקוֹת, הוּא
 6 הַגְּבוּרוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים 1
 7 שְׁמִגְבִּילִים אֶת הַשֹּׁפֵעַ, 2
 8 וְהַגְּבִילָה הוּוּ נְחוּצָה שְׂלֵא יוֹמַשֵּׁף 3
 9 מִמֶּנּוּ יִנְקָה וְהַשֹּׁפֵעַ לְחִיצוֹנִים 4
 10 כּוֹחוֹת שֶׁמְחוּץ לְצַד הַקְּדוּשָׁה שְׁבוּרָךְ 5
 11 כֹּל מִקְבָּלִים חַיִּים מוֹעֵטֵת בִּיחוּר 6
 12 וּמְעוֹנִינִים לִקְבַל תּוֹסֶפֶת שֹׁפֵעַ וְחַיִּוֹת. 7
 13 וְזֶהוּ הַלְּלִי אֱלֹקֶיךָ צִיּוֹן 8
 14 (וְהַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן שֵׁם 9
 15 אֱלֹקִים, בְּשִׂיכוֹת ל"צִיּוֹן" אִף שֶׁהִיא 10
 16 מִדְּרָגָה נְעִלִית שֶׁלְכֹאוּרָה שִׁיכֵת יוֹתֵר 11
 17 לְשֵׁם הוֹי' הוּא) כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי 12
 18 שְׁעָרֶיךָ, שְׁבָצִיּוֹן הוּא הַמְּשַׁכֵּת 13
 19 אֹרֵךְ אֵינֶן-סוֹף שְׁלִמְעֵלָה 14
 20 מֵהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת (פִּנ"ל), דְּלִגְבֵי אֹרֵךְ 15
 21 אֹרֵךְ זֶה הַפֶּלַע שְׁוִי, כִּי כֹל 16
 22 הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים הַתְּחַתּוֹנִים לֹא 17
 23 תּוֹפְסִים מִקּוֹם, וְכִיּוֹן שֶׁהַכּוֹל שׁוֹן 18
 24 וְהַהִבְדֵּל בֵּין צַד הַקְּדוּשָׁה ל"חִיצוֹנִים" 19
 25 לֹא בְּרוּר וּמוֹדָגֵשׁ, יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁתְּהִיָּה 20
 26 יִנְקָה לְחִיצוֹנִים וְלִכְנָן צָרִיךְ 21
 27 לְהַגְּבוּרוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים כְּדִי 22
 28 לְהַגְּבִיל הַשֹּׁפֵעַ שְׁנִמְשֵׁף מֵאֹרֵךְ 23
 29 זֶה, שְׂלֵא יִנְקוּ הַחִיצוֹנִים. 24
 30 וְעַל-דֶּרֶךְ מֵהַ שְׁכָתוֹב וְלֹאֲמֹר 25
 31 לְצִיּוֹן עַמִּי אֲתָה, וְגַם עַל כֵּךְ 26
 32 נִשְׁאַלָה הַשְּׂאֵלָה לְעִיל מְדוּעַ בְּשִׂיכוֹת 27
 33 ל"צִיּוֹן" שֶׁהִיא מִדְּרָגָה גְּבוּהָה נֶאֱמַר 28
 34 "עַמִּי" שֶׁהוּא שֵׁם שֶׁלְּפַעֲמִים מִתִּיחַס 29
 35 לְהִיפֵךְ הַשְּׁבַח, אֵלֵא כּוֹנֵת הַפְּסוּק הִיא 30
 36 שֶׁהַשֹּׁפֵעַ מִבְּחִינַת צִיּוֹן 31
 37 תְּהִיָּה רַק לְעַמִּי, לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא 32
 38 לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, הִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה. 33
 39 וְזֶהוּ שְׁמִמְשֵׁף הַכְּתוּב לְאַחֵר 34
 40 "כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ" בְּרַךְ בְּנִיךְ 35
 41 בְּקַרְבֶּךָ, שֶׁהַבְּרָכָה וְהַשֹּׁפֵעַ 36
 42 תְּהִיָּה רַק לְבְנֵיךָ, לְיִשְׂרָאֵל. 37
 43 וּמִמְשֵׁף בְּהַמְּאָמֵר, שְׁעִנְיָן זֶה 38
 44 שֶׁל הַשְּׂמִירָה מִפְּנֵי הַשֹּׁפֵעַ חַיִּים מִצַּד הַקְּדוּשָׁה לְחִיצוֹנִים נְעִשָׂה עַל-יְדֵי גו'. וּמִבְּאֵר 53, דְּשָׁלַג הוּא בְּחִינַת לְבוּשָׁה פְּתֻלָּה תְּרוּרָה 54, 39
 40 גו', מְבָאֵר בְּהַמְּאָמֵר הַפְּסוּקִים 51 הַשֵּׁם גְּבוּלוֹךְ שְׁלוֹם 40
 41 גו' וְשִׂיכוֹתוֹ לְכִי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ, וְלֹאֲחֵרֶי-זֶה 41
 42 מְבָאֵר הַפְּסוּקִים 52 הַנּוֹתֵן שְׁלֵג פְּצֵמֵר גו'. וּמִבְּאֵר 53, 42
 43 דְּשָׁלַג הוּא בְּחִינַת לְבוּשָׁה פְּתֻלָּה תְּרוּרָה 54, וְצֵמֵר 43
 44 שֶׁל הַשְּׂמִירָה מִפְּנֵי הַשֹּׁפֵעַ חַיִּים מִצַּד הַקְּדוּשָׁה לְחִיצוֹנִים נְעִשָׂה עַל-יְדֵי גו'. וּמִבְּאֵר 53, דְּשָׁלַג הוּא בְּחִינַת לְבוּשָׁה פְּתֻלָּה תְּרוּרָה 54, 44

(50 ר"פ שופטים. 51) תהלים קמז, יד. 52) שם, טז. 53) וראה גם לקו"ת דברים א, ד. סידור עם דא"ח ד"ה הנותן שלג כצמר (סג, ב ואילך). 54) דניאל ז, ט.

ביאור בדרך אפשר

1 במחזה של דניאל בחלום נאמר שראה את "עתיק יומין", הקדוש ברוך הוא,
 2 כשלוש כשג לבן וְצִמְרָה הוּא בְּחֵינַת שְׁעַר רְאֵשֶׁה פְּעֻמָּר
 3 נְקָא⁵⁵ כנאמר בהמשך אותו מראה, שער ראשו כצמר נקי. וְזֶהוּ⁵⁵ מַה
 4 שְׁפָתוֹב⁵⁶ אִם יִהְיוּ חֲטָאִיכֶם פְּשָׁנִים אַדוּמִים פְּשָׁלְג יִלְבִּינוּ,
 5 יִהְפְּכוּ לְהֵיוֹת לְבָנִים אִם יֵאָדְיִמוּ
 6 כְּתוֹלַע פְּצָמָר יִהְיוּ, וְהַהִבְדֵּל בֵּין
 7 הַאֲדַמִּימוֹת שֶׁל "כְּשָׁנִים" לַאֲדַמִּימוֹת
 8 שֶׁל הַתּוֹלַע הוּא שְׁנֵי הוּא חוֹט
 9 שֶׁמִּלְכַתְחִילָה, מִצַּד מַהוֹת, הוּא בִצְבַע
 10 לָבָן אֶלָּא שְׁנִצְבַּע בְּגַלל הַחֲטָא
 11 פְּצָבַע אָדוּם, הֵינּוּ שְׁהַפְּגָם
 12 הוּא רַק בְּהִלְבוּשִׁים, הֵינּוּ שְׁהַפְּגָם, הֵינּוּ שְׁהַפְּגָם
 13 חִיצוֹנִי בְּלַבַּד וְהַתְּקוּן דְּפָגָם זֶה
 14 שְׁאִינוּ חָמוּר כֹּל כֵּךְ הוּא עַל-יְדֵי
 15 בְּחֵינַת לְבוּשָׁה פְתֹלֵג חָנוּר שֶׁכֵּן
 16 פָּגַם בְּלְבוּשִׁים נִתְקַן עַל יְדֵי תִיקוּן
 17 בְּלְבוּשִׁים, וְלְבוּשׁ לָבָן, נָקִי וְטָהוּר
 18 מִפְּגָמִים, הוּא הַתְּקוּן לְפָגַם שֶׁנִּפְעַל עַל
 19 יְדֵי צְבִיעַת הַלָּבָן בְּאָדוּם מַחֲמַת הַחֲטָא.
 20 וְתוֹלַע הוּא אָדוּם בְּעֵצִים, מִצַּד
 21 מַהוֹת, הֵינּוּ שֶׁהַחֲטָא הוּא חָמוּר
 22 בִּיחֹת, עַד כַּדִּי כֵךְ שְׁהַפְּגָם הֵגִיעַ
 23 נִגַע וּפְגַע בְּעֵצִים הַנְּפֹשׁ, וּבְכַדִּי
 24 לְתִקְוֵן פָּגָם חָמוּר זֶה הוּא עַל-
 25 יְדֵי בְּחֵינַת צָמָר, שֶׁעַלֶּיהָ נִאֲמַר
 26 בַּפְּסוּק שְׁעַר רְאֵשֶׁה פְּעֻמָּר נְקָא,
 27 שְׁעַר רְאֵשׁוֹ כְּצֻמְרָה נָקִי דְשְׁעַר רְאֵשֶׁה
 28 הֵם הַמְּשֻׁכּוֹת שֶׁל הַתְּעוֹרוּרוֹת
 29 לְתִיקוּן הַפָּגַם עַל יְדֵי תְשׁוּבָה
 30 וְהַתְּקַרְבוֹת לְאֻלּוּקוֹת שׁוֹנְבוֹעוֹת מְעֵצִים
 31 הַנְּפֹשׁ⁵⁷, כְּמוֹ שְׂרׁוּאִים
 32 בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׁפִשְׁמוֹשְׁכִין אָדָם
 33 בְּשַׁעֲרוֹת רְאֵשׁוֹ נִמְשָׁף כָּל
 34 הַגּוּף הֵרִי שֶׁהִשְׁעַר (אֵף שֶׁהוּא עֲצָמוֹ
 35 אֵינּוּ חֵלֶק מֵאֲבָרֵי הַגּוּף) קָשׁוּר
 36 בְּעֲצָמוֹת הָאָדָם. וְעֵנִין הַנּוֹתָן
 37 שְׁלֵג פְּצָמָר, הוּא שְׁגָם בְּשָׁלְג
 38 שֶׁהוּא לְבוּשׁ, כְּדַבְרֵי הַכְּתוּב
 39 שֶׁלְבוּשׁ שֶׁל "עֵתִיק יוֹמִין" הוּא כְּשֵׁלֵג
 40 לָבָן יוֹמֵשׁ בְּחֵינַת צָמָר, עֵצִים, כְּאִמּוֹר שֶׁהִשְׁעַר מִמְשִׁיךְ מֵהַעֲצָם, וְתוֹכֵן
 41 הַעֲנִין הוּא שֶׁהַמְשַׁכָּה וְהַתְּגַלְתָּה מֵהַעֲצָם תִּשְׁפִיעַ גַּם עַל הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁל
 42 הָאָדָם הַמִּתְקַן אֶת הַפְּגָמִים שֶׁלוֹ וְעוֹשֶׂה תְשׁוּבָה. וְהַחִיבוֹר דְּצָמָר הַעֲצָם
 43 וְהַפְּנִימִיּוֹת וְשָׁלְג הַלְבוּשִׁים הַחִיצוֹנִיִּים הוּא עַל-יְדֵי הַמְּשַׁכָּה מִמְּקוֹם

ביאור בדרך אפשר

שְׁלֵמַעְלָה מְשֻׁנִּיָּהִם מְקוֹר גְּבוּהָ כֹּל כֵּךְ שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמְשַׁכָּה מִמֶּנּוּ
 חוֹדֶרֶת בְּכֹל פְּרִטֵי הַמְּצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם.
 וְלֹאֲחֵרֵי שְׁמִכָּאָר בְּהַמְּאָמָר עֵנִין הַנּוֹתָן שְׁלֵג פְּצָמָר, מְכָאָר
 עוֹד פְּעַם (בְּשִׁנּוּי קֶצֶת) עֵנִין שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תְּתוּן לָךְ
 בְּכָל שְׁעָרֶיךָ, וְשַׁעַל-יְדֵי-זֶה
 נִעֲשֶׂה כִּי חֲזַק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ.
 וְכִיוּן שֶׁבִיאוֹר הַעֲבוּרָה שֶׁל "שׁוֹפְטִים
 וְשׁוֹטְרִים..." הַשְּׁמִירָה עַל שְׁעָרֵי הַגּוּף
 הַרוּחָנִיִּים שֶׁנִּמְשָׁלָה לְחִזּוּק הַבְּרִיחִים
 הַנוֹעֲלִים אֶת שְׁעָרֵי הָעֵיר, כְּמִבּוּאָר
 לְעִיל, חוֹדֵר וְנִכְפַּל שׁוֹב לְאַחַר בִּיאוֹר
 עֵנִין "הַנּוֹתָן שֵׁלֵג כְּצֻמְרָה", מוֹכַח שִׁישׁ
 קָשֶׁר בֵּין הַדִּיבְרִים וְצָרִיף לְהַבִּין
 הַשְּׁיִכּוֹת דֶּ-הַנּוֹתָן שְׁלֵג פְּצָמָר
 לְ-כִּי חֲזַק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ.
 וְיִוָּכֵן זֶה בְּהַקְדָּמָה, דְשָׁלְג
 וְצָמָר, לְפִי מִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית
 הַפְּנִימִית יֵשׁ יִתְרוֹן בְּכָל אֶחָד
 מֵהֶם. וְהַעֲנִין הוּא, דְלְבוּשָׁה
 פְתֹלֵג חָנוּר (שְׁלֵג) מִשְׁמַעוֹת
 הָאִמּוֹר שֶׁהַלְבוּשׁ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 כְּבִיכּוֹל, הוּא כְּשֵׁלֵג לָבָן הוּא י"ג
 תְּקוּנֵי דְקָנָא, שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מִידוֹת
 הַרוּחָנִיִּים הָאִמּוֹרוֹת בְּתוֹרָה ("א-ל רְחוּם
 וְחַנוּן אֲרוּךְ אֲפִים" וְכוּ') נִקְרָאוֹת בְּלִשׁוֹן
 הַקְּבֵלָה שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה תְּקוּנֵי חוֹק
 שְׁשָׂרְשָׁם הוּא בְּמוֹחָא
 סְתִימָאָה דְאַרְיָף הַמוֹחַ הַסְּתוּם
 (הַנְּעֵלָם, שֶׁלְמַעֲלָה מִגִּילּוֹ) שֶׁל בְּחֵינַת
 "אֲרִיךְ אֲנִפִין" [פְּנִים אֲרוּכּוֹת] (שֶׁהִיא
 בְּחֵינָה כְּתָר עֲלִיּוֹן) שְׁבּוֹ בְּמוֹחָא
 סְתִימָאָה "מְלוּבֶשׁ גְּבוּרָה
 דְעֵתִיק", בְּחֵינַת הַגְּבוּרָה כְּפִי שֶׁהִיא
 בְּ"עֵתִיק יוֹמִין" (בְּחֵינָה פְּנִימִית וְעִמּוּקָה
 יוֹתֵר כְּתָר עֲלִיּוֹן) וְשְׁעַר רְאֵשֶׁה
 פְּעֻמָּר נְקָא (צָמָר) הֵם
 בְּגִלְגָּלְתָּא דְאַרְיָף הַ"גּוֹלְגוֹת"
 (הַמְּקִיפָה אֶת הַ"מוֹחַ") שֶׁל בְּחֵינַת
 "אֲרִיךְ אֲנִפִין" שְׁבּוֹ בְּ"גִלְגָּלְתָּא"
 מְלוּבֶשׁ חֶסֶד דְעֵתִיק⁵⁸ בְּחֵינַת הַחֶסֶד כְּפִי שֶׁהִיא בְּ"עֵתִיק יוֹמִין",
 וּבְקִיצוֹר, הַשְּׁלֵג שִׁיךְ לְמִידַת הַגְּבוּרָה וְהַצְמֵר שִׁיךְ לְמִידַת הַחֶסֶד. וּמְבוּאָר
 בְּ"פִסְדוֹר"⁵⁹, מֵהַדּוֹרָה מִיחֻדָּת שֶׁל סִידוֹר אֲדוּמָר הוֹקֵן עִם מֵאֲמֵרֵי חִסְדוֹת
 דְעֵנִין הַגְּבוּרוֹת שְׁבִי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא שֶׁלְכַאוּרָה אֵין לְהֵם מְקוֹם

(55) ראה גם לקו"ת שם. (56) ישע"י א, יח. (57) כ"ה הלשון בסה"מ תרכ"ז (ע' שפה. ע' שצו). (58) סידור שם (סג, ב). ובכ"מ. (59) סד, ב.

השקיפה ממעון קדשך מן השמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בבחינה זו של י"ג מידות הרחמים הוא **פי הם** י"ג תיקוני הזקן **בָּאִים**
 2 **לְהַמְתִּיק הַדִּינִים, וְאֵין הַדִּינִים נִמְתְּקִים אֶלָּא בְּשִׂרְשָׁם**⁶⁰ ולכן
 3 בשורש הרחמים והחסד יש עניין של גבורות, וכפי שמבואר בקבלה וחסידות
 4 ששורש הגבורות והדינים הוא טוב וקדושה ורק בירידתם למטה, הרי על-ידי
 5 צמצומים רבים יכולים להשתלשל
 6 מהם גבורות קשות היפך הטוב, והדרך
 7 להמתיק את הדינים היא שממשיכים
 8 בהם משורשם. **ושְׁעֲרוֹת הָרֵאשׁ, וְשְׁעֲרוֹת הָרֵאשׁ,**
 9 **שְׂאִין בָּאִים לְהַמְתִּיק דִּינִים**
 10 **(שְׁהֲרִי הֵם לְמַעְלָה מִי"ג**
 11 **מְדוֹת הַרְחָמִים וְקִשּׁוּרִים בְּעֵצִם),**
 12 **הֵם בְּחֵינַת חֶסֶד. וּמִזֶּה מוּבָן,**
 13 **שֶׁהַמְתַּקֵּת הַדִּינִים וְהַגְּבוּרֹת כִּי**
 14 **שִׁירְדוּ לִהְיוֹת גְּבוּרוֹת קִשּׁוֹת שְׁעַל-**
 15 **יָדֵי הַי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא, שׁוֹרֵשׁ**
 16 **הַגְּבוּרוֹת בִּינּוֹן שֶׁהֵם בָּאִים**
 17 **לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִים, לְכֵן**
 18 **הַמְתַּקָּה שִׁכְתָּה לְהַמְטָה**
 19 **(לְאֵלָה שְׁנִתְעוֹרֵר דִּינִים**
 20 **עֲלֵיהֶם) וְהַפְּעוּלָה לְהַמְתִּיק אֵת**
 21 **הַדִּינִים הַיָּדֵי הַתְּעוֹרוֹת מִלְּמַטָּה,**
 22 **מִצַּד הָאֲדָם. וְהַמְתַּקָּה שֶׁל הַדִּינִים**
 23 **וְהַגְּבוּרוֹת שְׁעַל-יָדֵי שְׁעַר**
 24 **רֵאשֵׁה, הַעֲצָם וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְמַעְלָה**
 25 **מִהַגִּילויִים, בְּחֵינַת הַצְּמֵר הַנְּעִלִית**
 26 **מִבְּחֵינַת הַשְּׁלֵג, שֶׁהֵם לְמַעְלָה**
 27 **מִעֲנַנּוֹ הַמְתַּקֵּת הַדִּינִים**
 28 **בְּשׁוֹרֵשָׁם, הוּא מִצַּד הַחֶסֶדִים**
 29 **שֶׁבָּהֶם בַּגְּבוּרוֹת עֲצָמִים, גִּילוּי**
 30 **וְהַמְשָׁכָה וְהַאֲרָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.**
 31 **וְזֶהוּ שִׂי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא הֵם**
 32 **רְחָמִים (י"ג מְדוֹת הַרְחָמִים)**
 33 **וְשְׁעַר רֵאשֵׁה הֵם חֶסֶד⁶¹, וְאִן**
 34 **שֶׁלְכַאוּרָה שְׁנִיחָם דּוּמִים וְשְׁנִיחָם**
 35 **פּוֹעֵלִים תִּיקוֹן הַפְּגָמִים שְׁנוּצְרוּ עַל**
 36 **הַחֲטָאִים, בְּכֹל זֹאת יֵשׁ הַבְּדֵל בִּינֵיהֶם**
 37 **שְׁעִינֵי הַשְּׁלֵג, י"ג תִּיקוּנֵי הַזִּקָּן, קִשּׁוֹר**
 38 **בְּמִידַת הַרְחָמִים, וְעִינֵי הַצְּמֵר קִשּׁוֹר**
 39 **בְּמִידַת הַחֶסֶד דְּרְחָמִים הֵם**
 40 **(בְּדַרְךָ כָּלָל) מִזֶּה שְׁמֵרְגִישׁ אֵת צְעָרוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת⁶², וְנִמְצָא**
 41 **שֶׁהוֹלֵת עוֹרֵר בּוֹ אֵת רֵגֶשׁ הַרְחָמִים, וְזֶהוּ בְּרוּמָה לְאִמּוֹר לְעִיל שֶׁבְּנִמְשָׁל הַכּוֹנֵה**

הַדִּינִים, וְאֵין הַדִּינִים נִמְתְּקִים אֶלָּא בְּשִׂרְשָׁם⁶⁰.
 וְשְׁעֲרוֹת הָרֵאשׁ, שְׂאִין בָּאִים לְהַמְתִּיק דִּינִים
 (שְׁהֲרִי הֵם לְמַעְלָה מִי"ג מְדוֹת הַרְחָמִים), הֵם
 בְּחֵינַת חֶסֶד. וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁהַמְתַּקֵּת הַדִּינִים
 שְׁעַל-יָדֵי הַי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא, בִּינּוֹן שֶׁהֵם בָּאִים
 לְהַמְתִּיק אֶת הַדִּינִים, לְכֵן הַמְתַּקָּה שִׁכְתָּה
 לְהַמְטָה (לְאֵלָה שְׁנִתְעוֹרֵר דִּינִים עֲלֵיהֶם).
 וְהַמְתַּקָּה שְׁעַל-יָדֵי שְׁעַר רֵאשֵׁה, שֶׁהֵם לְמַעְלָה
 מִעֲנַנּוֹ הַמְתַּקֵּת הַדִּינִים, הוּא מִצַּד הַחֶסֶדִים
 שֶׁבָּהֶם, גִּילוּי מִלְּמַעְלָה. וְזֶהוּ שִׂי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא
 הֵם רְחָמִים (י"ג מְדוֹת הַרְחָמִים) וְשְׁעַר רֵאשֵׁה
 הֵם חֶסֶד⁶¹, דְּרְחָמִים הֵם (בְּדַרְךָ כָּלָל) מִזֶּה
 שְׁמֵרְגִישׁ אֵת צְעָרוֹ שֶׁל הַזּוֹלָת⁶², וְהַחֶסֶד הוּא
 מִצַּד עֲצָמוֹ⁶³.

וְהִנֵּה מִהֵמְבֹאֵר בְּהַמְאָר (הוּבָא לְעִיל סְעִיף
 ח) דְתִיקוֹן הַפְּגָמִים שְׁעַל-יָדֵי הַגִּילוּי
 דְשְׁעַר רֵאשֵׁה הוּא בְּדוּגְמַת שְׁפִשְׁמוֹשְׁכִין אָדָם
 בְּשְׁעֲרוֹת רֵאשׁוֹ נִמְשָׁף כָּל הַגּוּף, מוּכָח דְּבְחֵינַת
 שְׁעַר רֵאשֵׁה שְׁלְמַעְלָה הוּא הַעֲצָם דְּיִשְׂרָאֵל
 [דְּכִינּוֹן שְׁשְׁעַר רֵאשֵׁה הוּא הַעֲצָמִיּוֹת דְּלְמַעְלָה,
 הַעֲצָמִיּוֹת דְּלְמַעְלָה, הַבְּחִינָה הַעֲצָמִיּוֹת
 דְּיִשְׂרָאֵל, כִּי יִשְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא-
 בְּרִיךְ-הוּא פּוֹלָא חַד וְהַקְּשֵׁר בֵּין
 הַקְּרוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא עַד
 כִּדִּי כֵךְ שְׁנִיחָם הֵם מִצִּיאוֹת אַחַת, וְאִם
 כֵן הַעֲצָמִיּוֹת שֶׁלְמַעְלָה הֵיא הַעֲצָמִיּוֹת
 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל].
 וְעַל-פִּי-זֶה צְרִיף לּוֹמַר,
 דְּהַמּוּבָא לְעִיל שְׁשְׁעַר רֵאשֵׁה
 עִינֵי הַ"צְּמֵר" לְמַעְלָה הֵם חֶסֶד
 מִידַת הַחֶסֶד הַעֲלִינָה (וְהַמְתַּקֵּת
 הַדִּינִים שְׁמִצַּד מִידַת הַחֶסֶד הוּא
 עַל-יָדֵי גִילוּי מִלְּמַעְלָה) הוּא
 בְּנוֹגֵעַ לְכַחוֹת הַגִּילוּיִים
 דְּהַנְּשָׁמָה, שְׁעַל-יָדָם כִּאֲשֶׁר
 הָאֲדָם פּוֹעֵל בְּהֵם כְּרָאוּי הוּא תִיקוֹן
 וּמְלוּי הַפְּגָמִים. וְהַעֲנָנּוֹ הוּא, דִּי"ג תְּקוּנֵי דְקָנָא, עִם הַיּוֹתָם
 לְמַעְלָה מִהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, מִכָּל-מְקוֹם בִּינּוֹן

60 תניא פל"א (לט, ב). וראה זח"א קנא, א ובמקדש מלך שם. פע"ח שער כו (שער השופר) פ"א. 61 לקו"ת שם. 62 שלכן הרחמים אינם אלא על מי שצר לו ועל העניים - לקו"ת שם. 63 ולכן לא נוגע בזה מצב המקבל, כמארו"ל (סוכה מט, ב) שחסד הוא בין לעניים בין לעשירים - לקו"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הספירות מִפְּלִמָּקוֹם כִּיּוֹן שֶׁהֵם בְּאִים לְהַמְתִּיק הַדִּינִים
 2 (שְׁבַה־שִׁתְּלִשְׁלוֹת) הֵם שְׂיָכִים לְהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת, הֵינּוּ אוֹתָם עֲנִינִים
 3 לַמַּעֲלָה מֵהַשְׁתַּלְּשֻׁלוֹת שִׁישׁ לָהֶם קֶשֶׁר וְשִׁיכוּת גְּלוּיָה וְבוֹרוּהָ לְמַה שִׁיּוֹרֵד
 4 וְנִמְשָׁךְ מֵהֶם בְּתוֹךְ סֵדֵר הַשְׁתַּלְּשֻׁלוֹת. וַיֵּשׁ לֹאמֵר שֶׁעֲנִינָם הַמַּקְבִּיל לַכֹּךְ
 5 בְּאֲדָם בְּכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא הָעֵצָם
 6 דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים בְּדֶרֶךְ כָּלל יֵשׁ
 7 חֲלוּקָה בֵּין הַכוּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁהָאֵדָם
 8 מוֹדֵעַ לָהֶם וּפּוֹעֵל בְּאִמְצָעוֹתָם, וּבֵין
 9 הָעֵצָם וְהַעֲוֹמָק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלֹּא בָאָה
 10 לְיַדִּי גִלּוּי, אֲלֵא שֶׁבְּכוּחוֹת הַגְּלוּיִים
 11 גּוֹפֵא יֵשׁ אֵת הָעֲצָמִיּוֹת וְהַפְּנִימִיּוֹת
 12 שֶׁלָּהֶם עֲצָמָם, "הָעֵצָם דְּכוּחוֹת
 13 הַגְּלוּיִים". וְלִכְן, הַגְּלוּיֵי דִי"ג
 14 תְּקוּנֵי דְקִנְיָא עֲנִינֵי הַצִּמְר, הַלְּבוּשִׁים
 15 הָעֲלוּיִים פּוֹעֵל בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים
 16 דְּהַנְּשָׂמָה. וּבְחִינַת שְׁעָר
 17 רֵאשֵׁה עֲנִינֵי הַשֵּׁלֵג, הוּא
 18 הָעֲצָמִיּוֹת וְהַפְּנִימִיּוֹת דְּלִמְעַלָּה,
 19 שְׁלִמְעַלָּה מֵהָעֵצָם דְּכַחוֹת
 20 הַגְּלוּיִים. וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב
 21 בְּהַמְאָמֵר (הוֹכֵא לְעִיל סְעִיף
 22 ח) שֶׁהַגְּלוּיֵי וְהַמְשַׁכָּה מִלְּמַעֲלָה
 23 שֶׁל אֹרֶךְ אֲלוּקֵי דְבְּחִינַת שְׁעָר
 24 רֵאשֵׁה מוֹעִיל לְהַבִּיא כְּפֹרָה וְתִיקוֹן
 25 גַּם כְּשֶׁהַפְּגָם שֶׁעַל יְדֵי הַחֲטָאִים
 26 הַגִּיעַ בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ, כִּי הָעֵצָם
 27 שָׂבוּ הַגִּיעַ הַפְּגָם הוּא הָעֵצָם
 28 שֶׁשִּׁיף לְהַגְּלוּיִים, וְאֵילוֹ לַעֲצָם
 29 יוֹתֵר פְּנִימֵי מוֹזָה, הַפְּגָם לֹא מִגִּיעַ כִּי
 30 בְּנִקּוּדָה הַפְּנִימִיּוֹת בִּיּוֹתֵר שֶׁל עֲצָם
 31 הַנִּשְׁמָה לֹא שִׁיךְ לַפְּגוֹם וּבְחִינַת
 32 שְׁעָר רֵאשֵׁה הוּא עֵצָם
 33 הַנְּשָׂמָה מִמֶּנּוּ, שְׂאִין שִׁיף בְּהַ
 34 פְּגָם]. וְכִיּוֹן שֶׁהָעֵצָם הוּא
 35 מוֹבְדֵל מֵהַגְּלוּיִים, אֵין שִׁיף
 36 שִׁיפְעוֹל בְּהֶם וְיִתְקֵן אוֹתָם.
 37 וְתִיקוֹן הַפְּגָמִים בְּכַחוֹת
 38 הַגְּלוּיִים שְׁעַל-יְדֵי הַגְּלוּיֵי
 39 דְּבְּחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה, הוּא לֹא
 40 תִיקוֹן עַל יְדֵי שֶׁהָאֹרֶךְ הָאֲלוּקֵי פּוֹעֵל אֵת
 41 כְּפֹרַת הַחֲטָא וְתִיקוֹן הַפְּגָם, עַל-דֶּרֶךְ
 42 נִיקּוּי דְּבַר לֹא נָקִי, אֲלֵא פְּעוּלָתוֹ הִיא עַל
 43 יְדֵי שְׁמִתְגַּלְּהָ בְּהֶם, שְׂמִצָּד

1 שֶׁהֵם בְּאִים לְהַמְתִּיק הַדִּינִים (שְׁבַה־שִׁתְּלִשְׁלוֹת)
 2 הֵם שְׂיָכִים לְהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת. וַיֵּשׁ לֹאמֵר שֶׁעֲנִינָם
 3 בְּאֲדָם הוּא הָעֵצָם דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים. וְלִכְן, הַגְּלוּיֵי
 4 דִי"ג תְּקוּנֵי דְקִנְיָא פּוֹעֵל בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים
 5 דְּהַנְּשָׂמָה. וּבְחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה הוּא הָעֲצָמִיּוֹת
 6 דְּלִמְעַלָּה, שְׁלִמְעַלָּה מֵהָעֵצָם דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים.
 7 וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְאָמֵר (הוֹכֵא לְעִיל סְעִיף
 8 ח) שֶׁהַגְּלוּיֵי דְבְּחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה מוֹעִיל גַּם
 9 כְּשֶׁהַפְּגָם הַגִּיעַ בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ, כִּי הָעֵצָם שָׂבוּ
 10 הַגִּיעַ הַפְּגָם הוּא הָעֵצָם שֶׁשִּׁיף לְהַגְּלוּיִים,
 11 וּבְחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה הוּא עֵצָם הַנְּשָׂמָה מִמֶּנּוּ,
 12 שְׂאִין שִׁיף בְּהַ פְּגָם]. וְכִיּוֹן שֶׁהָעֵצָם הוּא מוֹבְדֵל
 13 מֵהַגְּלוּיִים, אֵין שִׁיף שִׁיפְעוֹל בְּהֶם. וְתִיקוֹן
 14 הַפְּגָמִים בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁעַל-יְדֵי הַגְּלוּיֵי
 15 דְּבְּחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה, הוּא שְׂמִתְגַּלְּהָ בְּהֶם, שְׂמִצָּד
 16 עֵצָם הַנְּשָׂמָה אֵין שִׁיף פְּגָם, דְּגַם בְּשַׁעַת הַחֲטָא
 17 הִיא בְּאֲמִנָּה אֵתוּ? תְּבַרְךָ⁶⁴, וְכִיּוֹן שֶׁעֲצָם הַנְּשָׂמָה
 18 הִיא הָעֵצָם שְׁלָהֶם, לִכְן גַּם הַפְּגָמִים שְׁבָהֶם הֵם
 19 רַק בְּחִיצוֹנִיּוֹת. וְהֵינּוּ, שְׂתִיקוֹן הַפְּגָמִים שְׁעַל-יְדֵי
 20 י"ג תְּקוּנֵי דְקִנְיָא הוּא שֶׁהָעֵצָם הַשִּׁיף לְכַחוֹת
 21 הַגְּלוּיִים פּוֹעֵל בְּהֶם, בְּהַצִּיּוֹר שְׁלָהֶם. וְתִיקוֹן
 22 הַפְּגָמִים שְׁעַל-יְדֵי בְּחִינַת שְׁעָר רֵאשֵׁה, הוּא
 23 שְׂמִתְגַּלְּהָ בְּהֶם שְׂמִצָּד הָעֵצָם (שְׁלָהֶם) אֵין שִׁיף
 24 בְּהֶם פְּגָם, אֲבָל אֵין זֶה שִׁיף כָּל-כָּף לְעִנְיָנָם שֶׁל
 25 כַּחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם, לְהַצִּיּוֹר שְׁלָהֶם.
 26 יו"ד) וְזֶהוּ הַנּוֹתֵן שְׁלָג בְּצִמְר, כִּי בְּכָל אֲחָד
 27 מֵהֶם יֵשׁ יְתָרוֹן. הַיְתָרוֹן דְּשְׁלָג הוּא
 28 שְׂתִיקוֹן וּמְלוּי הַפְּגָמִים שְׁעַל-יְדֵי י"ג תְּקוּנֵי דְקִנְיָא
 29 (שְׁלָג) הוּא בְּפְּנִימִיּוֹת (בְּהַצִּיּוֹר דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים),
 30 אֲבָל הוּא בְּמִדְרֵי וְהַגְּבֻלָּה, דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ
 31 פְּעוּלָה [שֶׁהָעֵצָם הַשִּׁיף לְכַחוֹת הַגְּלוּיִים פּוֹעֵל
 32 בְּהֶם] יֵשׁ בְּזָה כְּפָמָה חֲלוּקֵי דְרָגוֹת. וְהַיְתָרוֹן דְּצִמְר הוּא, דְּתִיקוֹן הַפְּגָמִים

השקיפה ממעון קדשך מן השמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

<p>44 הכחות דהנשמה (הציוור דהכחות) הם באופן שאין שיהיו 45 שיהיו שלא כפי הפונה והאמור על העצם שלעולם לא נפגם, חל גם 46 על הכוחות הגלויים. וכיון שבבחינה זו גם העצם וגם הכוחות הגלויים "כולא 47 חד", הרי כשם שהפעולה על העצם משפיעה גם על הכוחות הגלויים, כך גם 48 הפעולה על הכוחות הגלויים משפיעה 49 גם על עצם הנשמה ועל-ידי 50 ההמשכה דעצם הנשמה 51 (צמר) בכחות הפרטיים 52 (שלג), נעשה עילוי גם 53 בעצם הנשמה, כי על-ידי-זה 54 פעולתה של עצם הנשמה בכוחות 55 הפרטיים מתגלה בה בעצם הנשמה 56 שרשה כמו שהיא מושרשת 57 בהעצמות.</p> <p>58 ועל-פי-זה יש לבאר השיכות 59 דענן הנותן שלג בצמר 60 לענן כי חזק בריחי שערף, 61 שהם שני פסוקים סמוכים זה לזה 62 דצמר ושלג הם דוגמת מקיף 63 ופנימי הצמר שקשור בעצם 64 שלמעלה מהכוחות הגלויים 65 המלוכשים בפנימיות הוא "מקיף" 66 והשלג הוא "פנימי". ועל-ידי 67 החיבור דצמר ושלג, כלשון 68 הכתוב "הנותן שלג כצמר" וכפי 69 שנחבאר לעיל, הפירוש הפנימי הוא 70 שיש השפעה מהעצם על הכוחות 71 הגלויים וגם השפעה מהכוחות 72 הגלויים על העצם דעצם הנשמה 73 שלמעלה מכחות הגלויים 74 (צמר, מקיף) נמשכת בכחות 75 הגלויים (שלג, פנימי), ונמצא 76 שה"צמר" וה"שלג" מתחברים 77 ומתאחדים ועל-ידי-זה נעשה 78 על-דרך-זה בהגילויים 79 דלמעלה, שגם המקיפים 80 שברוך כלל הם אורות נעלים שלמעלה 81 מהתלבשות פנימית למטה נמשכים 82 ומתלבשים ומאירים בפנימיות 83 בדומה להמשכת עצם הנשמה בכוחות 84 הגלויים (שכל ומידות).</p> <p>85 (יא) ויש להוסיף, דענן 86 הנותן שלג בצמר, חיבור של</p>	<p>1 ראשה הוא שמתגלה בהם שבפנימיות (מצד העצם 2 שלהם) אין שיהיו כלל שיהיה בהם פגם ומובן שהגילוי הזה פועל 3 בהם עלייה גדולה במיוחד. וענן הנותן שלג בצמר, היינו שהשלג 4 נעשה כצמר, פירושו שגם בשלג יומשך בחינת צמר, הוא - 5 שיהיו שתי המעלות והיתרונות 6 יחד. הינו, דזה שמצד העצם 7 אין שיהיה בהם פגם, יתגלה בהם 8 באופן כזה שירומם את כל המציאות 9 שלהם, בכל הפרטים, וממילא יפעול 10 גם בהציוור שלהם וכך גם 11 התקון יהיה בעומק יותר.</p> <p>12 ובכדי שיהיה החיבור דצמר 13 ושלג, ואכן יהיה גם תיקון של כל 14 פרט וגם התעלות כללית כתוצאה 15 מהגילוי הוא על-ידי המשכה 16 ממקום הגבוה משניהם 17 [כמובא לעיל (סעיף ח) מהמאמר]. 18</p> <p>19 ויש לומר הבאור בזה, דזה 20 שעצם הנשמה והציוור 21 דכחות הם (דוגמת) שני 22 עננים, ולולי החיבור בין "שלג" 23 ו"צמר" יש שני אופנים של תיקון 24 האחד שפועל על העצם (צמר) והשני 25 שפועל על הכוחות הגלויים (אף על פי 26 של אותה נשמה עצמה) הוא לפי 27 שגם עצם הנשמה היא 28 מוגדרת בגדר כלשהו, והגדר 29 שלה הוא למעלה מציוור 30 דכחות ולכן מה שפועל בעצם 31 הנשמה לא בהכרח משפיע על הכוחות 32 הגלויים המצויירים. אבל מצד 33 עצם הנשמה כמו שהיא 34 מושרשת בהעצמות, 35 הפשיטות דהנשמה שמופשטת 36 מכל "ציוור" והגדרה והציוור המוגדר 37 דשכל ומדות הם הכוחות הגלויים 38 שבה, הם כולא חד⁶⁵ ואין 39 לחלק בין פעולה בעצם לפעולה 40 בכוחות הגלויים, וממילא אין זה 41 באופן שלאחד האופנים יש מעלה 42 ויתרון על השני. ועל-ידי גילוי 43 בחינה זו דהנשמה, גם</p>
--	---

ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המקיף והפנימי, כמבואר לעיל, שניף גם להענין דירושלים וציון
2 שבתחלת המאמר (בשייכות לפסוק הקודם לזה – "שבחי ירושלים את
3 ה' הללי אלוך ציון", כמבואר לעיל באריכות). דירושלים וציון
4 (יראה תתאה, יראת ה' בדרגה נמוכה, ביטול היש, בחינת "ירושלים"
5 ויראה עילאה, יראת ה' בדרגה
6 גבוהה, ביטול במציאות, בחינת
7 "ציון") הם בדרגמת שלג
8 העבודה בכוחות הגלויים וצמר
9 העבודה בעצם הנפש. דיראה
10 תתאה, פיון שהיראה היא
11 מגדולתו יתברך שבכריאת
12 העולם, מתוך התבוננת בגדולת ה'
13 כפי שהיא נראית מתוך הבריאה
14 שייכת היא גם לנפש הבהמית
15 ויש לה השפעה גם עליה - על-דרך
16 הדרגא דשלג שפועלת
17 בפחות הגלויים כי זהו אור שגם
18 הם מסוגלים להכיל ולקלוט. ויראה
19 עילאה, פיון שהיא
20 מהרוממות דאור אין-סוף
21 שלמעלה מעולמות, לכן, אף
22 שבנוגע לנפש האלקית היא
23 יראה גדולה יותר, מאשר
24 ה"יראה תתאה" ומביאה לביטול עמוק
25 יותר היא באופן שהיראה
26 דהנשמה אינה פועלת על
27 נפש הבהמית⁶⁶ שלא מסוגלת
28 לקלוט אור נעלה כזה ולהיות מושפעת
29 ממנו - על-דרך הדרגא דצמר,
30 שהיא דרגה נעלית מאד ("מקיף")
31 שאינה פועלת בפחות
32 הגלויים שאין ביכולתם לקלוט את
33 אורה והשפעתה.
34 וכמו שבחינת צמר, עם
35 היותה למעלה מבחינת שלג,
36 מפל-מקום על-ידי המשכתה
37 לבחינת שלג, נעשה בה
38 עילוי והיא עצמה מתעלית מזה
39 (כמבואר לעיל שגילוי השורש של
40 עצם הנפש הוא דווקא על ידי פעולתה
41 בכוחות הגלויים, אף שהם בדרגה
42 נמוכה יותר מהעצם). על-דרך-זה
43 הוא ביראה עילאה (ציון),
44 שעל-ידי שנמשך ממנה

1 המאמר. דירושלים וציון (יראה תתאה ויראה
2 עילאה) הם בדרגמת שלג וצמר. דיראה תתאה,
3 פיון שהיראה היא מגדולתו יתברך שבכריאת
4 העולם, שייכת היא גם לנפש הבהמית - על-דרך
5 הדרגא דשלג שפועלת בפחות הגלויים. ויראה
6 עילאה, פיון שהיא מהרוממות דאור אין-סוף
7 שלמעלה מעולמות, לכן, אף שבנוגע לנפש
8 האלקית היא יראה גדולה יותר, היא באופן
9 שהיראה דהנשמה אינה פועלת על נפש
10 הבהמית⁶⁶ - על-דרך הדרגא דצמר, שאינה
11 פועלת בפחות הגלויים. וכמו שבחינת צמר, עם
12 היותה למעלה מבחינת שלג, מפל-מקום על-ידי
13 המשכתה לבחינת שלג, נעשה בה עילוי. על-
14 דרך-זה הוא ביראה עילאה (ציון), שעל-ידי
15 שנמשך ממנה נתינת פח ביראה תתאה
16 (ירושלים), לפעול ברור הגוף ונפש הבהמית
17 וחקלו בעולם, נעשה בה עילוי [ועל-דרך גדול
18 תלמוד שמביא לידי מעשה, דעל-ידי שהתלמוד
19 מביא לידי מעשה, נעשה גדלות בהתלמוד].
20 אלא שבציון וירושלים, ההמשכה דציון
21 וירושלים היא רק שמציון נמשך נתינת פח
22 לירושלים [ועל-דרך תלמוד שמביא לידי
23 מעשה], ובצמר ושלג, בחינת צמר עצמה
24 נמשכת בבחינת שלג, כמזכיר שנתבאר לעיל (סעיף
25 יו"ד) בענין הנותן שלג בצמר. ולכן העילוי
26 שנעשה בצמר העליון במדרגה
27 על-ידי המשכתו בשלג,
28 שלמטה הימנו במדרגה הוא עילוי
29 גדול יותר מהעילוי שנעשה
30 בציון על-ידי המשכתו
31 בירושלים, וכנ"ל (שם)
32 שעל-ידי החיבור דצמר
33 ושלג, מתגלה שורש הנשמה
34 כמו שהיא מושרשת
35 בהעצמות שזו מעלה גדולה
36 ונפלאה במיוחד, ואף היא מושגת
37 דווקא על ידי ההשפעה של הצמר
38 (העצם) בשלג (כוחות הגלויים).
39 ויש להוסיף, באמור לעיל ולפרט
40 עוד דהעילוי שנעשה בהעליון
41 ("יראה עילאה", "ציון", וכן "תלמוד"
42 ו"צמר"), על-ידי המשכתו
43 למטה (ב"יראה תתאה", "ירושלים"
44 וכן "מעשה" ו"ירושלג"), הוא גם
45 בהמשכה דבחינת שלג
46 ודבחינת צמר בפחות
47 הגלויים גופא, ולא רק שהמשכה

השקיפה ממעון קדשך מן השמים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בכוחות הגלויים פועלת עליו בעצם הנפש. כלומר, **שעל-ידי המשכת**
2 **הנשמה שלמעלה מכחות הפנימיים (בחינת שלג או בחינת**
3 **צמר) בכחות הפנימיים לתקן ולמלאות הפגמים** (באחד משני
4 האופנים של "שלג" או "צמר"), **נעשה בה** בנשמה עצמה **עליו**.
5 **ועל-דרך-זה הוא פכחות**
6 **הפנימיים, (שכל ומדות),**
7 ביחס לדרגות שלמה מהם **שעל-**
8 **ידי המשכתם במחשבה דבור**
9 **ומעשה, כלי הביטוי של השכל**
10 **והמידות נעשה בהם בשכל ומידות**
11 **עצמם עליו. אלא שעיקר ענין**
12 **זה (העילוי שנעשה בהעליון**
13 **על-ידי ירידתו למטה) הוא**
14 **כשהעליון פועל שינוי מהותי**
15 **בהתחתון, בדרגת האמור לעיל על**
16 **יראה עלאה, שכן פועלת בירור גם**
17 **בגוף ונפש הבהמית שעל-ידי-זה**
18 **גם הפעולה דהתחתון**
19 **בהעליון וההתעלות שנפעלת**
20 **בעליון כתוצאה מהשפעתו לתחתון**
21 **הוא באופן שינוי בכל מהותו,**
22 **שהעליה שנעשית בו על-ידי**
23 **ירידתו למטה היא עליה**
24 **שבאין-ערוף ללא כל יחס**
25 **והשוואה לדרגה הקודמת שלו. ולכן**
26 **כיוון שעיקר הפעולה וההשפעה**
27 **האמורה היא דווקא כאשר נפעל שינוי**
28 **מהותי (הן בתחתון עצמו והן בעליו**
29 **שנפעל כתוצאה מזה בעליון) עיקר**
30 **הענין דמעלת התחתון**
31 **והעליה שנעשית על-ידו**
32 **בהעליון, הוא בעבודת**
33 **התשובה, שעל-ידי ההמשכה**
34 **דעצם הנשמה (באחד משני**
35 **האופנים האמורים בחינת שלג או**
36 **בחינת צמר) פכחות**
37 **הפנימיים נעשה בהם שינוי,**
38 **ועד להפיכת זדונות לזכיות**
39 **שהוא שינוי באין-ערוף, מן הקצה אל**
40 **הקצה. ולכן, גם העליה**
41 **שנעשית על-ידי-זה בעצם**
42 **הנשמה, היא עליה שבאין-**
43 **ערוף לגבי מצבה ומדרגתה לפני**
44 **העלייה הזו.**
45 **(יב) וזהו השקיפה ממעון**
46 **קדשך מן השמים וירד את**

עמך את ישראל, ומבואר בהמאמר של הרבי הרי"צ, בו נפתח
מהמור, דהטעם שמקדים עמך לישראל אף שלכאורה "עם" הוא
מדרגה נמוכה והיה ראוי לפתוח ב"ישראל" הוא פי עיקר הגילוי
וההמשכה של האור האלוקי מלמעלה הוא במעשה, דגדול תלמוד
משום שמביא לידי מעשה,
ועושי מצוה בפועל מהפכים
את הקללה לברכה, דעיקר
המעלה דמעשה הוא
בעבודת התשובה שמהפכת
זדונות (קללה) לזכיות
(ברכה) שהוא שינוי מהותי ועליו
באין-ערוף.
ויש לומר, שג' הענינים
דהוי' אלקיך שבפסוק ולא
אכה גו' (ולא אבה ה' אלוקיך
לשמוע אל בלעם, הפיכת הקללה
לברכה, ו"אהבך ה' אלוקיך")
המבוארים בהמאמר, הם כנגד
ג' הענינים של עבודת הצדיקים
(העבודה דתורה ומצות),
עבודת התשובה דבחינת
שלג, ועבודת התשובה
דבחינת צמר, כפי שהולך ומפרט.
דענין ולא אכה הוי' אלקיך
לשמע אל בלעם, שאינו
רוצה מלכתחילה לשמוע
למקטרגים, הוא על-דרך
עבודת הצדיקים שאין להם כלל
שייכות לענינים בלתי רצויים. וענין
ויהפך הוי' אלקיך לך את
הקללה לברכה, הפיכת
זדונות לזכיות על-ידי גילוי
הוי' דלעילא שלמעלה
מהשתלשלות, שם אין החטאים
והעוונות פוגמים מלכתחילה הוא
על-דרך עבודת התשובה
דבחינת שלג - למעלה
מהשתלשלות שבאדם בכוחות
הנפש הגלויים. וענין פי אהבך
הוי' אלקיך, אהבה עצמית

שעל-ידי המשכת שלמעלה מכחות
הפנימיים (בחינת שלג או בחינת צמר) בכחות
הפנימיים לתקן ולמלאות הפגמים, נעשה בה
עליו. ועל-דרך-זה הוא פכחות הפנימיים,
(שכל ומדות), שעל-ידי המשכתם במחשבה
דבור ומעשה, נעשה בהם עליו. אלא שעיקר
ענין זה (העילוי שנעשה בהעליון על-ידי
ירידתו למטה) הוא כשהעליון פועל שינוי
בהתחתון, שעל-ידי-זה גם הפעולה דהתחתון
בהעליון הוא באופן שינוי, שהעליה שנעשית
בו על-ידי ירידתו למטה היא עליה שבאין-
ערוף. ולכן עיקר הענין דמעלת התחתון והעליה
שנעשית על-ידו בהעליון, הוא בעבודת
התשובה, שעל-ידי ההמשכה דעצם הנשמה
(בחינת שלג או בחינת צמר) בכחות הפנימיים
נעשה בהם שינוי, ועד להפיכת זדונות לזכיות.
ולכן, גם העליה שנעשית על-ידי-זה בעצם
הנשמה, היא עליה שבאין-ערוף.

(יב) וזהו השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך את ישראל, ומבואר
בהמאמר דהטעם שמקדים עמך לישראל הוא
כי עיקר הגילוי הוא במעשה, דגדול תלמוד
שמביא לידי מעשה, ועושי מצוה מהפכים את
הקללה לברכה, דעיקר המעלה דמעשה הוא
בעבודת התשובה שממהפכת זדונות (קללה)
לזכיות (ברכה). ויש לומר, שג' הענינים דהוי'
אלקיך שבפסוק ולא אכה גו' המבוארים
בהמאמר, הם עבודת הצדיקים (העבודה דתורה
ומצות), עבודת התשובה דבחינת שלג, ועבודת
התשובה דבחינת צמר. דענין ולא אכה הוי'
אלקיך לשמע אל בלעם, שאינו רוצה
מלכתחילה לשמוע למקטרגים, הוא על-דרך
עבודת הצדיקים. וענין ויהפך הוי'
אלקיך לך את הקללה לברכה, הפיכת זדונות לזכיות על-ידי גילוי הוי'
דלעילא שלמעלה מהשתלשלות, הוא על-דרך עבודת התשובה דבחינת שלג
- למעלה מהשתלשלות שבאדם. וענין פי אהבך הוי' אלקיך, אהבה עצמית

ש"פ תבא, ח"י אלול, ה'תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 זאת נאמר "את" פעמיים להדגיש עוד יותר שמדובר בשתי דרגות בכני
 46 (ישראל) הוא בכדי לרמוז שהן שתי ברכות שונות, ברכה לעמך
 47 וברכה לישראל (פנ"ל סעיף ב). דנוסף לזה שוברה את
 48 עמך הברכה שבה מתברכים האנשים הפשוטים נמשכת אחר-כך
 49 על-ידם לכל ישראל, ובענין זה
 50 "עמך" ו"ישראל" דומים וקשורים זה
 51 בזה ישנה עוד ברכה - את
 52 ישראל.
 53 ויש לומר, דוברה את עמך,
 54 אנשים פשוטים שמקמים
 55 תורה ומצוות בתמימות
 56 ובפשטות שמעלתם גדולה ביותר
 57 ולכן הם נזכרים בפסוק בתחילה, לפני
 58 "ישראל" היא ההמשכה מצד
 59 העצם (צמר), דענין
 60 הפשטות של יהודים אלה העובדים
 61 את ה' באמונה פשוטה ובתמימות
 62 הוא ענין שנובע מצד הפשיטות
 63 דעצם הנשמה. וברה את
 64 ישראל (יודעי תורה) העובדים
 65 את ה' בהנהגה והשגה היא המשכה
 66 ששנית לענין הגילויים
 67 (ש"ג). ואף-על-פי-כן אף
 68 שמדובר בשתי ברכות שונות אומר
 69 הפסוק וברה פעם אחת בלבד,
 70 וכולל את שתי הברכות במילה אחת,
 71 "וברך" בכדי לרמוז, שהם
 72 לאמיתו של דבר ענין אחד. ש'
 73 וברה את עמך, הברכה של
 74 "עמך" היא הברה שנמשכת
 75 בסופו של דבר לישראל, הינו
 76 המשכת העצם בכחות
 77 הפנימיים, שכחות הפנימיים
 78 (גם מצד הציור שלהם) ובכל
 79 פרטי וגדרי המציאות שלהם) יהיו
 80 כפי העצם, פנ"ל סעיף ט'
 81 יו"ד באריכות ובפרטיות.
 82 ואין מקרא יוצא מידי
 83 פשוטו⁶⁷, שיקיים ענין הברכה

1 דהקב"ה לישראל, דגם במקום שאח עשו ליעקב, מכל-
 2 מקום ואהב את יעקב דוקא, הוא על-דרך התשובה
 3 דבחינת צמר - תקון הפגמים על-ידי גילוי עצם הנשמה,
 4 שגם בשעת החטא (פשהוא דומה לעשו) היא באמנה אתו
 5 יתברך ומעולם לא נפגמה, כמבואר
 6 לעיל.
 7 ומביא בהמאמר את כל ג'
 8 הענינים, גם הענין ד'ולא
 9 אבה, שהקדוש ברוך הוא לא רצה
 10 לשמוע אל בלעם מלכתחילה שהוא
 11 על-דרך עבודת הצדיקים שאין
 12 בהם כל פגם הרוש תיקון, אף
 13 שעיקר הענין דמעלת
 14 התחתון (עמך) הוא בעבודת
 15 התשובה (פנ"ל), ואם כן לכאורה
 16 ענין עבודת הצדיקים לא נוגע לנושא
 17 המבואר במאמר כי הענין
 18 והעילוי בתשובה (שפועל
 19 שינוי מהותי, עד לשינוי באין-ערוך,
 20 כמבואר לעיל) הוא גם בקיום
 21 המצוות (דצדיקים), מצד מעלת
 22 קיום המצוות עצמו, כמובא
 23 בהמאמר מ'ירושלמי' פמה
 24 גדול כחן של עושי מצוה,
 25 שבגלל מעלתם "השקיפה" האמור כאן
 26 הוא לטובה אלא שבעבודת
 27 התשובה הוא השינוי והעילוי
 28 האמור בגילוי ויש בה מעלה
 29 מיוחדת על קיום המצוות, מעלת בעלי
 30 תשובה על צדיקים.
 31 ובתשובה עצמה ישנם שני
 32 אופנים, המפורטים בפסוק זה
 33 ובהפך גו', ופי אהבך גו',
 34 שבכל אחד מהם יש יתרון,
 35 לעומת השני, פנ"ל סעיף יו"ד
 36 (שם נתבאר בפרטיות היתרון שבכל
 37 אחד משני האופנים של "ש"ג"
 38 ו"צמר").
 39 (ג) ויש להוסיף, דזה שאומר
 40 את עמך את ישראל (ולא את
 41 עמך וישראל, שגם בלשון
 42 זה, אפילו ללא תוספת של "את"
 43 פעם שנייה, מודגש שעמך
 44 וישראל הם שני ענינים, ובכל

ביאור בדרך אפשר

6 הגשמיים, בכני חיי ומזוני
7 ילדים, חיים (בריאות) ופרנסה
8 רויחי, בריחה מידו המלאה
9 הפתחה הקדושה והרחבה
10 של הקדוש ברוך הוא.

את ישראל כפשוטו, הן בענינים הרוחניים והן
בענינים הגשמיים, בכני חיי ומזוני רויחי, מידו
המלאה הפתחה הקדושה והרחבה.

ביאור בדרך אפשר

1 האמור בכתוב במשמעותו הפשוטה
2 ויהיה ובמהרה בימינו ממש,
3 וברך את עמך את ישראל
4 כפשוטו, הן ברכה בענינים
5 הרוחניים והן בברכה בענינים

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שבת קודש עמ' ב

38 פני חכמים, יחי עוד לנצח לא ירא השחת, כי ירא חכמים
39 זמותו, והלא דברים קל וחומר, ומה היראה חכמים רק בשעת
40 מיתתו, ויחה לנצח להקביל פני השכינה, כאמור בכתוב, היראה
41 אותן בחייתן על אחת כמה וכמה.
42 רב אידי אבוי (אביו) דרבי יעקב בר אידי, היה ביתו רחוק מבית
43 המדרש מהלך שלשה חדשים, והיה רגיל ליהנות אויל תלתא ירחי
44 באורחא – והיה רגיל ללכת שלשה חדשים בדרך לבית המדרש,
45 וחד יומא כבי רב – ויום אחד בלבד היה לומד בבית המדרש, שהיה
46 יוצא מביתו לאחר חג הפסח, והולך שלשה חדשים, ולומד יום
47 אחד, ומיד היה יוצא בחזרה לביתו, כדי לשמח את אשתו בחג
48 הסוכות. והווי קרוי ליה רבנן – והווי קוראים לו בני הישיבה 'בר בי
49 רב דחד יומא' – תלמיד הבא ללמוד בבית המדרש יום אחד. הלש
50 דעתיה – חלשה דעתו על שקראו לו כן, וקרוי אנפשיה – קרא על
51 עצמו את הפסוק (איוב יב ד) 'שחק לרעהו אהיה וגו' קרא לאלוה
52 ויענהו, כלומר הקב"ה יענה אותי מצער הקנטותם. אמר ליה רבי
53 יוחנן לרב אידי, כמטותא מינה, לא תעניש להו רבנן – בבקשה ממך,
54 אל תקפיד על החכמים שקראו לך כך, כדי שלא יענשו.
55 לאחר מכן נפק – יצא רבי יוחנן לבי מדרשא – לבית המדרש, ודרש
56 את הפסוק (ישעיה נח א) 'ואותי יום יום ידרשון ודעת דרבי יחפצון,
57 שיש לתמוה, וכי פיוס דורשין אותה וכלילה אין דורשין אותה, והלא
58 גם בלילה חייבים ללמוד תורה. אלא לומר לה, שכל העוסק בתורה
59 אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו עסק בתורה כל
60 השנה כולה. וכן הוא במדת פורענות, שמי שחוטא אפילו יום אחד
61 בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו חטא כל השנה, דרתיב – שנאמר
62 (במדבר יד לד) בפרשת המרגלים, 'במקסר היםים אשר תרתם את
63 הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשא את עונותיכם
64 ארבעים שנה, שגזר הקב"ה על בני ישראל שישארו במדבר
65 ארבעים שנה, כנגד מספר הימים שרתו המרגלים את הארץ. ויש
66 לתמוה, וכי ארבעים שנה חטאו המרגלים, והלא ארבעים יום חטאו,
67 ומדוע נגזר עליהם להישאר במדבר ארבעים שנה. אלא לומר לה,
68 שכל העובר עבירה אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאילו
69 עבר כל השנה כולה.
70 שנינו במשנה (לעיל ב:) אי יהו קטן שאינו חייב בראייה, כל שאינו
71 יכול לרבוט על כתפו של אביו ולעלות מירושלים לחר הבית, דברי
72 בית שמאי. ובית הלל אומרים, כל שאינו יכול לאחוז בידו של
73 אביו ולעלות מירושלים לחר הבית.
74 מקשה הגמרא: מתקנה לה – הקשה על כך רבי יורא,

1 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: והו רבנן, יש שלשה שהקדוש
2 ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום, על מי שאפשר לו לעסוק בתורה
3 ואינו עוסק בה, ועל מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בה, ועל
4 פורנס – ממונה על הציבור המתנאה על הצבור בחינם.
5 הגמרא מביאה מעשה מעניני החורבן: רבי היה נקיט ספר קינות –
6 החזיק בידו מגילת איכה, שירמיהו מקונן בה על חורבן הבית, וקא
7 קרי בגייה – והיה קורא בה. כי מטא להאי פסוקא – כאשר הגיע
8 לפסוק (איכה ב א) 'השליך משמים ארץ תפארת ישראל, נפל מן ידיה
9 – נפל הספר מידיו. אמר, כמה גדולה נפילה זו של ישראל שהיא
10 מהשמים לארץ, כנפילה מאינרא רם לבירא עמיקתא – מגג גבוה
11 לבור עמוק.
12 רבי רבי חייא הווי שקלי ואולי באורחא – היו הולכים בדרך. כי מטו
13 להווא מתא – כשהגיעו לעיר אחת, אמרי – שאלו את אנשי
14 המקום, איכא צורפא מרבנן קבא – האם יש כאן תלמיד חכם, שאם
15 כן גויל וניקביל אפיה – נלך ונקביל פניו. אמרי – השיבו להם אנשי
16 העיר, איכא צורפא מרבנן קבא – אכן, יש כאן תלמיד חכם, ומאור
17 עינים' הוא – עיוור הוא. אמר ליה רבי חייא לרבי, תיב את – שב
18 אתה במקומך, ולא תולול כבבוד נשיאותך לטרוח להקביל את
19 פניו, אלא אויל אמא ואקביל אפיה – אלך אני לבדי ואקביל פניו.
20 לא הסכים רבי, אלא תקפיה ואול בהרייה – הכריח את רבי חייא
21 והלך עימו. כי הווי מופתרי מיניה – כשנטלו רשות מאותו תלמיד
22 חכם ללכת לדרבם, אמר להו – בירך אותם, כשם שאתם הקבלתם
23 פנים הנראים ואינו רואין, שהרי עיוור נראה ואינו רואה, כך תזכו
24 להקביל פנים הרואים ואינו נראין, כלומר תזכו להקביל את פני
25 השכינה שהיא רואה ואינה נראית. אמר ליה רבי חייא, איכו
26 השתא – אילו לא הייתי כאן עכשיו, שהייתי שומע לך שלא לבוא
27 עמך, מנעתן מהאי בירכתא – היית מונע ממני ברכה זו.
28 אמרו ליה רבי ורבי חייא לאותו תלמיד חכם, מפאן שמיטא לך –
29 ממי שמעת דבר זה, שכל כך גדולה הקבלת פני חכמים, עד
30 שהמקביל פניהם וזכה להקביל פני שכינה. השיב להם: מפסקיה
31 דרבי יעקב שמיטע לי – ממשנתו של רבי יעקב שמעתי כך. ודרבי
32 יעקב איש כפר חיטיין – ממקום הנקרא 'כפר חיטים', הווי מקביל
33 אפיה דרביה כל יומא – היה מקביל פני רבו כל יום. כי קש – כאשר
34 הזקין רבי יעקב, אמר ליה רבו, לא נצטער מר – לא יטרח מר ויצער
35 את עצמו כדי להקביל פני, דלא יביל מר – שהרי אינך יכול לבוא
36 אלי בכל יום כמו בעבר. אמר ליה רבי יעקב, מי וזטר מאי דרתיב
37 פהו ברבנן – וכי דבר קטן הוא מה שנאמר (תהלים מט יא) על היראה

בס"ד. שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

1 א. הביאור בדברי אדמו"ר מהור"י¹ שביום הולדת רבינו הזקן בח"י אלול שנת קה"ת, נעשה
2 הבעש"ט² בן מ"ז שנה, והתחיל לומר קאפיטל מ"ח³: "גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו" - בהקדם
3 ביאור מארז"ל⁴ "אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו", שע"י עבודת בני לעשות מריבוי הנבראים
4 (שנתהוו ע"י שם אלקים, לשון רבים⁵) מכון ליחודו ית' (דכיון שהתחלת הבריאה היתה באופן ש"במאמר
5 אחד יכול להבראות"⁶, הנה גם לאחרי שנתפרטו לעשרה מאמרות⁷, חילופיהן ותמורותיהן כו'⁸, יכולים
6 בני לפעול בהם ענין האחדות), אזי מתגלה אמיתית ענין אחדות הוי', ללא הגבלות, שזהו אמיתית
7 התואר "גדול"; וענין זה שייך לרבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד, כיון שע"י הסברת אחדות הוי'
8 בשכל אנושי, נתגלה אמיתית האחדות ד"אין עוד מלבדו"⁹ -
9 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁰ בלקו"ש ח"ט ע' 156 ואילך.

10 ב. ויש להוסיף בכהנ"ל בפרטיות יותר:

11 בנוגע לענין ד"גדול הוי'" - לכאורה אינו מובן:

12 איך שייך לומר על הקב"ה ענין של גדולה - בה בשעה ש"במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה
13 מוצא ענוותנותו"¹¹, היינו, שהגדולה עצמה היא ענוה אצלו ית'¹², להיותו באין-ערוך לגמרי מכל הענינים,
14 באין ערוך גם לגבי "אלף אלפים ישמשוני" וגו'¹³,

15 - וכמבואר בתניא¹⁴ ש"לגבי דבר שהוא בכחי בלי גבול ומספר כלל, אין כנגדו שום ערך במספרים,
16 שאפילו אלף אלפים וריבוא רבבות אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלף אלפים וריבוא רבבות, אלא
17 כלא ממש חשיבי". וכל זה אפילו בנוגע למספר לגבי בלי מספר, שגם "בלי מספר" הוא בגדר המספר,
18 אלא שאי אפשר לסופרו; ועאכ"כ כשמדובר אודות האין-ערוך של נברא לגבי בורא, שאין שום צד
19 השוה ביניהם. ובפרט שזהו יותר אין-ערוך מאשר נברא לבורא, כיון שהוא ית' למעלה גם מ"בורא",
20 שהרי "לא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו"¹⁵ -

21 וא"כ איך יתכן שנבראים ("עיר אלקינו") יפעלו גדולה אצל הקב"ה (ע"ז שפועלים אחדות בענין
22 הריבוי) - "אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו"??!

23 [והרי האמת היא שכל הענינים שלמעלה נעשים ע"י עבודת האדם למטה, כתורת רבינו הזקן¹⁶ אף
24 שלפעמים הובאה בשם הרב המגיד¹⁷] על מאמר המשנה¹⁸ "דע מה למעלה ממך", שכל הענינים
25 "למעלה" הם "ממך", מצד עבודת האדם.

(8 ראה תניא שעהיה"א בתחלתו ובסופו.

(9 ואתחנן ד, לה.

(10 בשילוב שיחת ש"פ תבוא תשכ"ה.

(11 ראה מגילה לא, א. וראה גם הנסמן ב"מ"מ, הגהות
והערות קצרות" לתניא פ"ד (ע' ג). וש"נ.

(12 ראה תו"א מקץ לא, סע"ד. ובכ"מ.

(13 דניאל ז, יו"ד.

(14 פמ"ח.

(15 תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, א. ובכ"מ.

(16 סה"ש תש"ג ע' 12. תש"ד ע' 23. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ
ח"ג ע' שג (נעתק ב"היום יום" יג אייר).

(17 לקו"א סקצ"ח (ג, סע"ג). או"ת סת"פ (ק"ב, ב). וראה גם
תו"מ ח"ד ע' 313. ח"י"ז ס"ע 216. חכ"ד ע' 164. חל"ג ס"ע 114.

חמ"ה ע' 49 הערה 10. וש"נ.

(18 אבות רפ"ב.

(1 שיחת ח"י אלול תש"ד ס"ב (סה"ש תש"ד ע' 162). וראה
גם שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול תשי"ג סכ"א ואילך (תו"מ ח"ט
ע' 170 ואילך).

(2 שגם הוא נולד בח"י אלול (שלכן נקרא יום הולדת את
שני המאורות הגדולים) - בשנת נח"ת.

(3 פסוק ב.

(4 נסמן בלקו"ש שבפנים הערה 27.

(5 ולכן, ל"ב פעמים אלקים נאמר במעשה בראשית (זח"ג
רטז, סע"ב. ועוד), דקאי על כללות ענין הבריאה, כולל גם בריאה
דכללות, ועד לשרש ומקור הראשון לפני הצמצום, שנחשב כבר
לענין של ריבוי (אלקים לשון רבים*), כיון שכבר יצא מאחדות
הפשוטה.

(6 אבות רפ"ה.

(7 כי הפנימיות של העשרה מאמרות הוא ה"מאמר אחד".
וכמו בספירות, שאף שיש עשר ספירות, הנה האור (שהוא
פנימיות) הוא בכל הספירות בשוה.

(* ולהעיר גם ממ"ש "נעשה" (בראשית א, כו), לשון רבים, דאף שעו"נ "כתוב והרצוה לטעות יטעה" (ב"ר פ"ח, ח). הרי כיון שכך נכתב בתורה
שריא "תורת אמת", בהכרח לומר, שיש לזה איוו אחיזה באמיתית הענינים.

1 וענין זה משתקף גם בנגלה דתורה (כמו כל הענינים)¹⁹ - כמובא בהתחלת פירוש רש"י על התורה
2 [שזהו פשוטו של מקרא, ועד שגם הענינים שרש"י מביא ממדרשי חז"ל ה"ה קשורים עם פשוטו של
3 מקרא] על הפסוק "בראשית ברא", "בראשית .. בשביל ישראל שנקראו ראשית", היינו, שכל הענינים,
4 גם הדרגות היותר נעלות, הם "בשביל ישראל", שתלויים בהנהגתם של ישראל, ומזה מובן שכן הוא גם
5 בנוגע לענין ד"גדול הוי"ו".

6 ג. אך הענין בזה - שאע"פ שהנבראים מצד עצמם אינם בערך כלל להקב"ה, מ"מ, נעשה ערך
7 למציאות הנבראים, עד כדי כך שיכולים לפעול הענין ד"גדול הוי"ו" - מצד ציווי הקב"ה שתהי' עבודת
8 הנבראים לפעול אחדות בענין הריבוי.
9 ובפרטיות יותר:

10 א) הערך של מציאות הנבראים הוא מצד מעלת העבודה - שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת
11 שמים"²⁰.

12 ואע"פ שהא גופא ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" הוא מצד רצון העליון - הרי זה ע"ד
13 כללות הענין שע"י אתערותא דלתתא נעשית אתערותא דלעילא, ועד שע"ז נמשכת המשכה נעלית יותר
14 מאשר ההמשכה שע"י אתעדל"ע מצד עצמה²¹,

15 - וכמ"ש בהתחלת הפרשה: "והי' כי תבוא אל הארץ", וע"ז נעשה הענין ד"ה' אלקיך נותן לך",
16 שזהו"ע של מתנה, מתנת חנם, למעלה אפילו מהענין ד"אי לאו דעביד נייחא לנפשי' לא הוה יהיב לי'
17 מתנתא"²² -

18 שאע"פ שהא גופא שאתעדל"ת תפעל פעולתה אינה אלא מצד רצון העליון, הרי לאחרי שכך עלה
19 ברצונו, נעשה כן באמת²³, שע"י אתעדל"ת נפעל עליו גדול יותר מאשר ע"י אתעדל"ע מצד עצמה.

20 ב) ציווי הקב"ה כשלעצמו פועל את הערך של מציאות הנבראים - כמשל הידוע²⁴ מחכם גדול
21 ביותר שכל מציאותו הו"ע החכמה, ועד שאין אצלו מציאות אחרת מלבד ענין החכמה, כך, שלגביו אין
22 ערך כלל לאיש פשוט, שכל ענין המציאות אצלו אינו אלא בענינים גשמיים שאפשר למששם בידים,

23 - וכמבואר בתניא²⁵ בנוגע ל"האומר על חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
24 המושג", ש"כל השומע יצחק לו, לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשי' גשמית הנתפסת
25 בידים", והיינו, שחוש המישוש רחוק מענין החכמה עד כדי כך שלא שייך אפילו לומר "על חכמה ..
26 שאי אפשר למששה בידים".

27 וכמבואר במו"נ²⁶ שחוש המישוש הוא היותר תחתון מכל שאר החושים, ולכן, אע"פ שמצינו בתורה
28 כמ"פ הלשון "וירא ה'", "וישמע ה'", "וירח ה'" וכיו"ב (כיון ש"דיברה תורה כלשון בני אדם"²⁷, "לשבר
29 את האוזן"²⁸), מ"מ, לא מצינו בנוגע להקב"ה לשון מישוש ח"ו, להיותו החוש היותר תחתון שקשור
30 עם גשמיות -

31 הנה כאשר החכם מצווה לאיש הפשוט לעשות עבורו דבר-מה, הרי זה פועל שנעשית שייכות, צוותא
32 וחיבור ביניהם.

33 ועד"ז בנמשל: כיון שהקב"ה צוה לבנ"י שיפעלו אחדות בענין הריבוי, הרי הציווי גופא פועל שנעשה
34 ערך לבנ"י ביחס להקב"ה.

ח חשוין). סה"מ ה"ש"ת ע' 73. ועוד.

(25) שעהיוה"א פ"ט.

(26) ח"א רפמ"ז.

(27) ברכות לא, ב. וש"נ. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט"יב.

(28) פרש"י בשלח יג, יח. יתרו יט, יח. מכות יב, א. ועוד.

(19) ראה גם תו"מ ח"נ ע' 235. וש"נ.

(20) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.

(21) ראה לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך. ובכ"מ.

(22) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

(23) ראה תו"מ ח"ל ע' 74 הערה 150. וש"נ.

(24) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"י ע' שסט (נעתק ב"היום יום"

- 1 ובפרט שציווי זה הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה, והרי הוא וחכמתו אחד (כמבואר בתניא²⁹), כך,
 2 שע"י הציווי נעשית השייכות של בני" עם עצמותו ית', ולכן יכולים לפעול הענין ד"גדול הוי".
- 3 ד. ועדיין צריך להבין, כיצד יכולים בני" לפעול ענין האחדות בהריבוי שבעולם:
 4 אף שהתחלת הבריאה היתה באופן ש"במאמר אחד יכול להבראות" (כנ"ל ס"א),
- 5 - שזהו המאמר ד"בראשית", כדברי הגמרא במסכת ר"ה³⁰ "בראשית נמי מאמר הוא", והוא מאמר
 6 כללי שכולל את כל המאמרות, שזהו מ"ש³¹ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "את השמים
 7 לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותי", ש"כל תולדות השמים והארץ (שבזה נכללים כל
 8 העולמות העליונים והתחתונים) נבראו ביום ראשון", ולאח"ז "כל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו"³²,
 9 שנמשכו ובאו מן ההעלם אל הגילוי -
- 10 הרי זה רק בבחי' היכולת ("יכול להבראות") בלבד, שאין זה אפילו "בכח", ועאכו"כ שאין זה בפועל;
 11 ואילו מצד הנברא - שאפילו ה"כח" הוא רחוק מהפועל (ולא כמו למעלה שאין כח חסר פועל³³),
 12 ועאכו"כ "יכולת" שהיא רחוקה גם מ"כח"³⁴, ועוד יותר מאשר הריחוק של ה"כח" מה"פועל" - ישנו
 13 בפועל רק ענין הריבוי, וא"כ, איך אפשר לפעול בו ענין האחדות?!
- 14 אך הענין הוא - שעל זה מבאר רבינו הזקן בהתחלת 'שער היחוד והאמונה' כי הנה כתיב³⁵ לעולם
 15 ה' דברך נצב בשמים, ופי' הבעש"ט³⁶ ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו'³⁷, תיבות ואותיות
 16 אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים וכו', היינו, שדבר הוי' נמצא בהנבראים בפועל,
 17 כולל גם ה"מאמר אחד" - שזהו הדיוק "דברך" לשון יחיד³⁸.
- 18 ומוסיף רבינו הזקן³⁹ לבאר ענין זה גם בנוגע לאלו שנמצאים בדרגת תחתונה כ"כ "שמדמין מעשה
 19 ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורך כלי שוב אין הכלי צריך לידי
 20 הצורך וכו'" - שגם בנוגע אליהם, הנה האמת היא שכיון ש"מעשה שמים וארץ הוא יש מאין", הרי
 21 "בהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש", ולכן "צריך להיות כח הפועל
 22 בנפעל תמיד להוותו ולהחיותו .. עשרה מאמרות שבהם נבראו".
- 23 ונמצא, שדבר הוי' (הן "עשרה מאמרות" וחילופיהן ותמורותיהן, והן ה"מאמר אחד") ישנו (לא רק
 24 ביכולת או בכח, אלא) גם בפועל, בכל דבר גשמי שבעולם, כמו "כלי" ששייך לחוש המישוש שהוא
 25 החוש היותר תחתון (כנ"ל ס"ג) - שלכן מדייק רבינו הזקן הלשון "כאשר יצא לצורך כלי כו'" [דאף
 26 שזהו ע"פ לשון הכתוב⁴⁰ "ויצא לצורך כלי", הרי ישנם עוד כו"כ פסוקים כו"ב], "כלי" דייקא, כלי
 27 גשמי⁴¹ שנתפס בחוש המישוש, שגם בו נמצא דבר הוי' בפועל.
- 28 אלא שאצל הנברא למטה אין זה באופן שנראה לעין בגלוי (כיון שלא ניתנה רשות לעין לראות⁴²),
 29 כי אם בהעלם, אבל ההעלם הוא רק לגבי ראי' בעינים, ואילו בנוגע להבנה בשכל, הרי זה באופן גלוי,
 30 גם אצל מי שזקוק לביאור והסבר ש"מעשה שמים וארץ" אינו "כאשר יצא לצורך כלי כו'", שכאשר
 31 מתבונן בזה, אזי מבין זאת בשכלו כו'.

לקו"ת ר"פ אחרי', ואעפ"כ הביאו רבינו הזקן בשם הבעש"ט
 בכונה מיוחדת - לזכרון עולם ליום הולדת הבעש"ט שהיתה
 ביום ב' בשבוע, כמו המאמר "יהי רקיע" שנאמר ביום ב'.
 (37) בראשית שם, ו.
 (38) לקו"ש שם ע' 159.
 (39) שם פ"ב.
 (40) משלי כה, ד.
 (41) דאף שישנו ענין ה"כלים" גם ברוחניות, ועד שמצינו
 לפעמים שגם "אורות" נקראים בשם "כלים" - הרי כאן מביא
 רבינו הזקן משל מכלים גשמיים.
 (42) ראה שם רפ"ג.

(29) פ"ב. ועוד.
 (30) לב, א.
 (31) בראשית א, א.
 (32) פרש"י שם, יד.
 (33) ראה פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות
 האמנת אלקות פי"א (דרמ"צ נח, א). ובכ"מ.
 (34) ראה תו"מ ח"ט ריש ע' 114. וש"נ.
 (35) תהלים קיט, פט.
 (36) להעיר מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (שיחת ח"י אלול
 ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 170 (נעתק ב"היום יום" כו
 תשרי). וראה שיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 146
 ואילך)) שענין זה נתפרש אמנם במדרש תהלים במקומו (ראה גם

ה. והנה, הכח של ישראל לפעול ענין האחדות בהריבוי שבעולם הוא - ע"י התורה, כי כשם ש"קוב"ה
 אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁴³, וכדאיתא במדרש⁴⁴ המשל לאומן שיש לו דיפתראות ופינקסאות שעל
 ידן בונה הפלטיין, ו"כך הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם", וכשראה בתורה "יהי אור"⁴⁵, אמר
 "יהי אור", ועי"ז נברא האור בעולם - כמו"כ גם פעולתם של ישראל בעולם נעשית ע"י התורה, וכפתגם
 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁶ ש"אורייתא" היינו "אור ייתא": "אור" ענינו גילוי, ו"אור ייתא" פירושו שהגילוי
 של הקב"ה נמשך ובה בכל מקום ומקום, ועד גם בעוה"ז התחתון, ועי"ז פועלים גם בהריבוי שבעולם
 - ענין האחדות.

והענין בזה:

פעולת האחדות בהריבוי שבעולם נעשה ע"י עבודת האדם באופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁴⁷, היינו,
 ש"בכל דרכיך", באכילתו ובשתיתו כו' (כל עשר הענינים שנימנו ברמב"ם⁴⁸), ואפילו בענין השינה⁴⁹
 (שהיא א' מששים במיתה⁵⁰, כיון שנשאר רק קיסטא דחיותא⁵¹) - יהי' הענין ד"דעהו", הכרת אלקות
 (שהרי ענין הדעת הוא הכרה, כמבואר בחסידות⁵², וכמובא גם בפירושו רש"י בפרשת השבוע⁵³), וכמבואר
 בתניא⁵⁴ שענין הדעת הוא באופן "שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק כו'",
 ועי"ז מוליד אהבה ויראה אמיתיים, שמביאים לקיום כל המצוות (שהרי אהבה היא שרש לרמ"ח מ"ע,
 ויראה היא שורש לשס"ה מל"ת⁵⁵), באופן ד"תמים תהי' עם ה' אלקיך"⁵⁶, שע"ז נעשית גם השלימות
 דרמ"ח אברים ושס"ה גידים גשמיים⁵⁷.

ועי"ז פועלים ענין הדעת באלקות בכל העולם - כפי שאומרים בתפלת ר"ה: "וידע כל פעול כי אתה
 פעלתו", היינו, שגם בעולם העשי' - "פעול"⁵⁸ - יהי' גילוי אלקות, וחותרים בברכה בשם ומלכות, שמזה
 מובן שזהו דבר ודאי, "בלי שום ספק וס"ס בעולם"⁵⁹.

וכדי לפעול הענין ד"בכל דרכיך דעהו" בעולם - צריך תחילה לפעול זאת בתורה:

אכילה ושתי' ("כל דרכיך") שבתורה - שנקראת "לחם", כמ"ש⁶⁰ "לכו לחמו בלחמי", וכן "מים",
 כמ"ש⁶¹ "הוי כל צמא לכו למים", ו"אין מים אלא תורה"⁶² - קאי על נגלה דתורה⁶³.

ועז"נ "בכל דרכיך דעהו" - שגם האכילה ושתי' שבתורה ("כל דרכיך") צריכה להביא להענין
 ד"דעהו", דעת באלקות, כמ"ש⁶⁴ "דע את אלקי אביך", ע"י לימוד פנימיות התורה, כמבואר בתניא⁶⁵
 שהיא "מצוה רמה ונשאה .. עולה על כולנה".

וכללות הענין בזה - שצריך להיות החיבור של נגלה דתורה ופנימיות התורה, באופן שאינם שני
 ענינים נפרדים, אלא ענין אחד,

ולכן אי אפשר שיהיו זה בלי זה:

אי אפשר ללמוד פנימיות התורה ללא נגלה דתורה, ולדוגמא, בענין "מודה אני", שהו"ע ההודאה

(55) שם פ"ד.

(56) פ' שופטים יח, יג.

(57) ראה לקו"ת נצבים מה, ג.

(58) סידור האריז"ל במקומו. מ"ח מס' ליל ר"ה פ"ח מ"ב.

הובאו בלקו"ת שלח מז, א.

(59) תניא אגה"ת רפי"א.

(60) משלי ט, ה. וראה ברכות נז, סע"א. ועוד.

(61) ישע"י נה, א.

(62) ב"ק יז, א. וש"נ.

(63) ראה תו"מ חיי"ח ע' 315. וש"נ.

(64) דברי הימים"א כח, ט.

(65) קו"א קנו, ב.

(43) זח"ב קסא, רע"ב.

(44) ב"ר בתחלתו.

(45) בראשית שם, ג. וראה זהר שם סע"א.

(46) סה"ש תש"ד ריש ע' 116.

(47) משלי ג, ו.

(48) הל' דעות רפ"ה.

(49) שם ספ"ג.

(50) ברכות נז, ב.

(51) ראה זח"א פג, א.

(52) ראה סה"מ עת"ר ע' קטו ואילך. ועוד.

(53) "לדעת" - להכיר" (פרשתנו כט, ג). וראה לקמן ס"א.

(54) ספ"ג.

1 וקבלת עול, "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"⁶⁶, הנה ידיעת ענין זה בפירוש המלות כו' היא מנגלה
2 בתורה, ועד"ז בכו"כ ענינים;

3 וכן לאידך, אי אפשר ללמוד נגלה תורה ללא פנימיות התורה - שזהו כללות הענין דהקדמת ברכת
4 התורה, "ברכו בתורה תחילה"⁶⁷, שבלימוד התורה יהי נרגש "נותן התורה" (ולא באופן ששוכחים ח"ו
5 על "נותן התורה"), ויתירה מזה, שיהי נרגש ש"נתן לנו את תורתו" - שזוהי תורתו של הקב"ה כפי
6 שנלמדת על-ידו, שאף שגדלה מעלתה באין-ערוך לגבי לימודה ע"י האדם בעוה"ז הגשמי, הנה לימוד
7 האדם למטה הוא באופן ש"נתן לנו את תורתו" - לא רק באופן של יכולת, אלא בפועל ובגלוי, שלכן
8 יכולים לברך על זה בשם ומלכות.

9 וכאמור לעיל - לאחרי שפועלים את ענין האחדות בתורה, אזי יכולים לפעול זאת גם בעולם, שזהו
10 כללות הענין ד"גדול הוי' גו' בעיר אלקינו".

11 ו. וענין זה נפעל ע"י רבינו הזקן:

12 ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁸ בנוגע לבעש"ט ורבינו הזקן, שהבעש"ט אמר שכל אחד מישראל
13 יכול לעבוד את ה', ורבינו הזקן הראה כיצד יכולים לעשות זאת.

14 ומזה מובן גם בנוגע לפעולת ענין האחדות בעולם, עי"ז שפועלים זאת תחילה בתורה (כנ"ל) - שעד
15 רבינו הזקן הי' זה באופן של יכולת בלבד, ורבינו הזקן חידש שענין זה יבוא בפועל.

16 ולכן, כשנולד רבינו הזקן התחיל הבעש"ט לומר - בשם כל ישראל, להיותו נשמה כללית - "גדול
17 ה' גו' בעיר אלקינו", כיון שאז ירדה לעולם נשמה חדשה⁶⁹ שתפקידה לפעול את ענין האחדות בתורה,
18 ועי"ז גם בעולם, שזהו תוכן הענין ד"גדול ה' גו' בעיר אלקינו", כנ"ל בארוכה.

* * *

19 ז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה השקיפה ממעון קדשך גו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

20 ח. דובר אודות מלאות שבעים שנה (תרנ"ז - תשכ"ז) להתייסדות ישיבת תומכי תמימים⁷⁰.

* * *

21 ט. המשך הביאור בפירוש רש"י פ' תצא⁷¹ על הפסוק⁷² "כי תבנה בית חדש", "אם קיימת מצות
22 שילוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים
23 נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו",

24 - הטעם שרש"י אינו מסיים ותקיים מצות כלאים ושעטנו, כי, הענין ד"מצוה גוררת מצוה" (נוסף על
25 השכר ש"סופך לבנות בית חדש") הוא רק במצוות שדומות זל"ז, כמו שילוח הקן ומעקה, כי: (א) החיוב
26 דמעקה הוא דוקא כשבונה בית לעצמו, וכן החיוב דשילוח הקן הוא רק כשלוקח את הבנים לעצמו⁷³,
27 (ב) הטעם הוא כדי לשלול ענין של אכזריות⁷⁴; משא"כ כלאים ושעטנו, שאינם דומים לשילוח הקן, יש
28 בהם רק השכר ש"תגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים" (כמו "סופך לבנות בית חדש") -

(חולין קמ, א), בענין עוף שהרג את הנפש פטור משילוח, משום
דבעינן להביאו לב"ד לקיים ובערת הרע מקרבך, והקשה הר"ן,
למה לא תדחה עשה ול"ת דשילוח את העשה דבערת, ותירץ,
משום דעשה ובערת היא מצוה המוטלת עליו לבערו, אבל עשה
דשילוח לא הוי מצוה המוטלת עליו, כי אם אינו רוצה ליקח את
הבנים, פטור מלשלח האם (ומסיים, שפליאה גדולה על ה'חוות
יאיר' ועוד אחרונים שחקרו בזה (ראה לקו"ש שבפנים ע' 138),
ולא הביאו דברי הר"ן).

74 וגם: בשניהם יש עשה ול"ת: בשילוח הקן - "לא תקח
האם על הבנים", "שלח תשלח את האם"; ובמעקה - "ועשית
מעקה לגגך", "לא תשים דמים בביתך".

66 תניא רפ"א.

67 נדרים פא, א. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.

68 ראה שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול דאשתקד ס"ב (תו"מ
חמ"ז ע' 307). וש"נ.

69 סה"ש תש"ו ריש 22. וש"נ.

70 לא הגיע לידינו לע"ע (המו"ל).

71 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שהי' כבר הפסק

(בשיחה ע"ד תו"ת), יפסיק גם לסיים הביאור בפירוש רש"י
דשבוע שעבר.

72 כב, ח.

73 וכפי שמביא ה"תורה תמימה" (עה"פ) מחידושי הר"ן

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס⁷⁵ בלקו"ש ח"ט ע' 135 ואילך.

* * *

- 1
2 י. ועתה נעבור ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, ומסתמא הודיעו כבר הפסוק שאותו ילמדו -
3 ענין הקשור עם המעלה של ארבעים שנה, שעל זה דובר כמ"פ במשך הקיץ⁷⁶, בקשר לשנת הארבעים
4 לגאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שעלידה נפעל הענין ד"מוציא שמנו" - ע"ד הפתגם⁷⁷ בנוגע למאסר
5 והגאולה של רבינו הזקן, שזהו ע"ד מארז"ל⁷⁸ "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיחה" - שע"ז נפעל
6 ענין הפצת התורה לא רק בהלשון שבו מדברים וכותבים בני", אלא גם בשבעים לשון, כדי שיוכלו
7 להבין זאת גם אלו שאינם מבינים את השפה המדוברת.
8 אמנם, צריך לידע, שגם לאחרי שעברו ארבעים שנה, נמצאים עדיין ב"מדבר", ועדיין לא באנו ל"ארץ
9 נושבת"⁷⁹ - כשיושלם הענין דדירה בתחתונים.
10 יא. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁸⁰ "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", "להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק
11 בו" - שמ"ש "לא נתן גו' לב לדעת" אינו בנוגע לענין הנסים, "המסות הגדולות גו'" (שהרי בני הודו
12 ואמרו שירה עליהם), אלא על הכרת חסדי הקב"ה ("ואולך אתכם ארבעים שנה גו' לא בלו שלמותיכם
13 גו' לחם גו'"), שצריכה להביא "לידבק בו".
14 אך עפ"ז אי אפשר לפרש מ"ש "עד היום הזה", עד ועד בכלל, שעדיין לא הכירו ולא דבקו - שהרי
15 מפורש בקרא⁸² "ואתם הדבקים גו' היום", ועכצ"ל, "שהיום הזה" התחילו להכיר את חסדי הקב"ה, ולכן
16 צריך לפרש מה נתחדש "היום הזה" - "שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמ"ש
17 בפ' וילך⁸³ ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבינו, אף אנו עמדנו
18 בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עלי", ויאמרו לנו יום מחר, לא
19 לכם ניתנה, לנו ניתנה⁸⁴, ושמה משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו'⁸⁵, היום
20 הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום".
21 אבל פירוש זה אינו מספיק, כי: (א) מלשון הכתוב "ולא נתן ה' לכם גו'" משמע שהעיכוב הי' (לא
22 מצד בני, אלא) מצד הקב"ה, (ב) הפירוש "עד" הוא ולא עד בכלל, דלא כבכל מקום, (ג) מ"ש בפ'
23 וילך "ויתנה אל הכהנים גו'" אירע קודם מ"ש בפרשתנו "היום הזה נהיית לעם".
24 ולכן מוסיף רש"י: "ד"א ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת
25 משנתו עד ארבעים שנה וכו'"⁸⁶.

(דלכאורה היו צריכים להקדים "לנו ניתנה", כיון שזהו מה שנוגע אליהם) - כי, עיקר הטענה שיכולה להיות אצל בני לוי ב"יום מחר", לאחרי הכניסה לארץ, היא: "לא לכם ניתנה", כיון שאתם עוסקים בעניני עוה"ז הגשמי, שמעלימים על התורה, אלא מאי, תורה מה תהא עלי' - "לנו ניתנה".

(85) פרשתנו כז, ט.

(86) אמנם לפי זה צ"ל ש"ולא נתן גו' לב לדעת" קאי על הנסים, וכנ"ל שקשה לפרש כן*, כיון שבני הודו ואמרו שירה על הנסים (ודוחק לומר שהיתה אצלם הכרה בהנסים, אבל לא באופן שעמדו "על סוף דעתו"). ולכן יש צורך בפי' הא', והוא קרוב יותר לפש"מ.

(75) בשילוב שיחת ש"פ תצא שנה זו.

(76) ראה שיחת י"ב תמוז ס"ו ואילך; ש"פ פינחס ס"ב ואילך; ש"פ מסעי ס"ב ואילך (תו"מ ח"ג ע' 157 ואילך; ע' 232 ואילך; ע' 258 ואילך).

(77) סה"ש תורת שלום ע' 26.

(78) מנחות נג, סע"ב.

(79) בשלח טז, לה.

(80) כט, ג.

(81) שם, ד"ה.

(82) ואתחנן ד, ד.

(83) לא, ט.

(84) ויש לבאר סדר הדברים "לא לכם ניתנה, לנו ניתנה"

(* ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 105 (משיחת ש"פ תבוא תשכ"ה) - שהקושי בפי' הב' הוא בתיבות "ותבואו אל המקום הזה", עיי"ש. ועוד זאת: לפי' הא' תתורץ הסתירה שבתחילה נאמר "אתם ראייתם גו'", ולאח"כ נאמר "ולא נתן ה' לכם גו' עינים לראות" - כי, מ"ש "אתם ראייתם" קאי על הנסים, ומ"ש "ולא נתן ה' לכם גו' עינים לראות" קאי על ההכרה בחסדי המקום. (** ואין לומר שמדובר אודות ב' דרגות: דרגא א' - "אתם ראייתם", ודרגא ב' - "ולא נתן ה' לכם גו' עינים לראות", דא"כ, הי' רש"י צריך לפרש זאת.

1 וה"יינה של תורה", שגם בהנסים שכבר הורגלו בהם ונעשו כטבע, צריך להכיר חסדי הקב"ה, שגם
 2 הבחי' שקדוש ומובדל מעולמות ("הקדוש") נמשכת ("ברוך") למטה בתוך העולמות. וזהו גם הדיוק
 3 "שאתם דבקים וחפצים במקום", דרגת האלקות שנמשכת בתוך "מקום" העולם -
 4 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁰ בלקו"ש ח"י"ד ע' 99 ואילך.
 5 יב. וההוראה מזה:
 6 כאשר הולכים בשליחותו של מקום - צריכים תמיד להיות "דבקים וחפצים במקום".
 7 וענין זה נעשה בעיקר ע"י לימוד התורה, כמבואר בתניא⁸⁷ שעיקר ההתאחדות עם הקב"ה נעשית ע"י
 8 התורה, כיון שאורייתא וקוב"ה כולא חד⁸⁸, ולא כמו מצוות שהם רק "אברין דמלכא"⁸⁹. וכמבואר
 9 בהמשך תער"ב⁹⁰ שהענין דפנימיות אבא פנימיות עתיק⁹¹ הוא רק בתורה; וזהו ענין ששייך לכל, לא רק
 10 ליחידי סגולה.
 11 וע"י לימוד התורה, כולל גם פנימיות התורה, באופן של הפצה ב"חוצה", תקויים הבטחתו של משיח
 12 לבעש"ט, שביאתו תהי' לכשיפוצו מעינותיך חוצה⁹²,
 13 וכמ"ש בסיום הפטרת היום: "בעתה אחישנה"⁹³ - שתהי' ביאת המשיח באופן כזה או באופן כזה,
 14 ונעשה הענין ד"אתם נצבים היום" ("כיום הזה שהוא קיים .. ומאיר") כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם
 15 שבטיכם גו' מחוטב עציץ עד שואב מימין"⁹⁴, באופן שכולם "דבקים וחפצים במקום".
 16 ואז נותן הקב"ה כתיבה וחתימה טובה לשנה⁹⁵ טובה ומתוקה, בבני חיי ומזוני רויחי, הן בגשמיות
 17 והן ברוחניות, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁹⁶.

(87) פכ"ג.

(88) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב
 ס, ב. תקו"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.

(89) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א).

(90) ח"א ע' תיב ואילך.

(91) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת
 ס"ע 49, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

(92) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

(93) ישעי' ס, כב.

(94) ר"פ נצבים (ובפרש"י).

(95) נזכר גם מ"ש בפרשת ביכורים "בת קול מברכתו .. תשנה
 לשנה הבאה" (פרש"י פרשתנו כו, טז), שהלשון "שנה" מורה
 שחזור ונשנה אותו ענין (נסמן בלקו"ש ח"י"ד ע' 150), ויתירה
 מזה, כדברי רבינו הזקן (תניא אגה"ק סי"ד) ש"בכל שנה ושנה
 יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא הי' מאיר
 עדיין מימי עולם אור עליון כזה" (אפילו בזמן שביהמ"ק הי'
 קיים).

(96) ברכה הג' דברהמ"ז.

אגרות קודש

[תשי"ח-ט?]

שלום וברכה!

בתמהון הכי גדול (מהול בצער) קראתי מכתבו-פ"נ ממוצש"ק.

וסיבת התימהון הרי פשוטה היא: הנוהג הוא לקרות פ"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ ז"יע.

ובנדו"ז מה אבוא להודיע עה"צ, אשר באהקת"ו נמצא פי יר"ש וכו' וזוגי תי' ג"כ ממשפחה
 חב"דית וכו' ודרים בסביבה חב"דית וחנכו יו"ח שיי' במוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר -

ונתקבל ז"ע מכתב ממנו אשר החליט להוציא בתו הבכירה ממוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר (וכמובן
 הסברת אומן הידוע - שמוכרח הוא בזה) ולכן מוציא גם את בתו הצעירה ממוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר
 (ולכן) מעתיק את דירתו ודירת כב"ב שיי' משכונה החב"דית - ככתבו "בשעה טובה" -

בבואי עה"צ: איז וואס וויל איך מכ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר עם בשו"ט הני"ל? בשם כ"ק
 אדמו"ר שליט"א

לקוטי שיחות פרשת תבא חלק יד

31 כבר כמה פעמים בתורה: "על כן שם העיר באר
32 שבע עד היום הזה"⁴: "על כן לא יאכלו בני ישראל
33 את גיד הנשה גו' עד היום הזה"⁵, וכן בסיום
34 התורה⁶ נאמר "ולא ידע איש את קבורתו עד היום
35 הזה" - ובכולם פירושו "עד" ועד בכלל, שהוא
36 כולל גם את "היום הזה" - ומאי שנא כאן שפירש
37 רש"י ("עד" ולא עד בכלל, כי) "היום הזה הבנתי
38 שאתם דבקים וחפצים במקום".

39 ובפרט שרש"י מקדים ומדגיש דפירוש זה (רק)
40 "שמעתי". זאת אומרת שלא מצא זה בדברי
41 רבותינו ז"ל, אלא שמע כן (מרבתינו כו').

42 גם צריך להבין כמה דיוקים בפירוש רש"י:

43 (א) בטענת בני ישראל נאמר "וקבלנו את התורה
44 וניתנה לנו" - לכאורה איפכא הוה-ליה-למימר:
45 בתחילה "ניתנה לנו", ואחר-כך "וקבלנו אותה"?

46 (ב) הטענה "ומה אתה משליט את בני שבטך
47 עליה", משמע שהתורה שייכת לכל בני ישראל,
48 אלא שלבני לוי (יתרון ו)שליטה עליה, ועל-פי
49 ההמשך שחששו "ויאמרו כו' לא לכם ניתנה" -
50 עדיפא הוה-ליה-למימר, מה אתה נותנה לבני
51 שבטך? ובפרט שסיבת החשש, פירש רש"י שהיה
52 זה שנתן משה ספר התורה לבני לוי.

53 (ג) על-פי סדר הדברים, לכאורה מתאים יותר
54 לומר "ויאמרו לנו כו' לנו ניתנה (ומזה ראייה ש)לא
55 לכם ניתנה" - וברש"י הוא בסדר הפוך.

56 ג. אחרי-זה בהמשך הפרשה נאמר "ואולך
57 אתכם ארבעים שנה גו' לא בלו שלמותיכם גו'
58 לחם לא אכלתם גו' ותבואו אל המקום הזה ויצא
59 סיחון גו' ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'".
60 ומעתיק רש"י מן הכתוב "ותבואו אל המקום
61 הזה", ומפרש: "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה
62 וכבוד אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם,
63 ושמרתם את דברי הברית הזאת".

64 וצריך להבין:

65 (א) מה קשה ב"ותבואו אל המקום הזה" שרש"י

1 א. בסיום הסדרה¹ נאמר: "ויקרא משה אל כל
2 ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם גו' המסות
3 הגדולות גו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים
4 לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה". ומעתיק
5 רש"י מן הכתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת"
6 ומפרש: "להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו".
7 וצריך להבין:

8 (א) מנא-ליה לרש"י ש"לדעת" תוכנה שני
9 ענינים: (א) להכיר את חסדי הקב"ה, (ב) ולידבק
10 בו?

11 (ב) למה מעתיק גם את התיבות "ולא נתן ה'
12 לכם"? הרי אינו מפרש אלא "לב לדעת" - להכיר
13 את חסדי הקב"ה כו'.

14 (ג) במה שכתוב "ולא נתן.. לדעת" הכוונה
15 לכאורה לדעת [את] הנזכר לפני-זה "המסות
16 הגדולות גו' האותות והמופתים", אם-כן למה
17 קוראם רש"י "חסדי הקב"ה" - והרי "נס" ו"חסד"
18 הם ב' ענינים שונים, כי ישנו חסד שאינו בדרך נס,
19 ולא כל נס הוא לשם חסד.

20 ב. אחרי-כך מעתיק רש"י את התיבות "עד היום
21 הזה" ומפרש: שמעתי שאותו היום שנתן משה
22 ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב בפרשת וילך²
23 ויתנה אל הכהנים בני לוי, באו כל ישראל לפני
24 משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני
25 וקבלנו את התורה וניתנה לנו, ומה אתה משליט
26 את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם
27 ניתנה, לנו ניתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת
28 אמר להם³ היום הזה נהיית לעם גו' היום הזה
29 הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום.
30 וצריך להבין: הביטוי "עד היום הזה" נמצא

(1) כט, א ואילך.

(2) לא, ט.

(3) פרשתנו כז, ט.

ואף ששם כתב רש"י ד"היום הזה" פירושו "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית" (ולא קאי על היום שניתנה הס"ת לבני לוי) - הרי ידוע הכלל בפירוש ש"מפרש בכל מקום כפי המוכרח בפשט הכתוב על אתר (לדוגמא: הכתוב (יתרו יט), (ו) "ואשא אתכם על כנפי נשרים", דבפ' בא (יב, לו) פירש"י דקאי על הנסיעה "מרעמסס סוכותה", ובפ' יתרו (שם) מפרשו על קיבוץ בני מכל ארץ גושן לרעמסס), ולכן לא הביא שם הפי' (ש"שמעתי") דקאי על היום דניתנה הס"ת לבני לוי, כי אין הכרח לזה בהכתוב שם (משא"כ בכתוב דילין).

(4) תולדות כו, לג.

(5) וישלח לב, לג.

(6) ברכה לד, ו.

44 וזהו היסוד לפירושי רש"י בפרשה זו:

45 רש"י מעתיק את התיבות "ולא נתן ה' לכם (לב

46 לדעת) - שלכאורה אינם מובנים כלל בפשוטו של

47 מקרא: איך אפשר שבני ישראל לא היה להם "לב

48 לדעת" את נסי הקב"ה - הרי מפורש בקראי שבני

49 ישראל הודו על הנסים שעשה להם, על-ידי-זה

50 ויאמינו בהוי', אמרו שירה וכו'? ועד כדי כך

51 שאנשים מבני ישראל שלא יכלו לעשות הפסח -

52 זכר ליציאת מצרים - טענו "למה נגרע כו'".⁷

53 ולכן מפרש רש"י "להכיר את חסדי הקב"ה",

54 להדגיש אשר זה ש"לא נתן גו' לדעת" - אינו

55 בנוגע למה שכתוב לעיל ("המסות הגדולות וגו'")⁸,

56 אלא נמשכות למה שכתוב להלן "ואולך אתכם

57 ארבעים שנה גו' לא בלו שלמתיכם גו' לחם גו'",

58 שהם חסדי הקב"ה (אף שגם הם בנס היו).

59 והביאור: נס הוא מאורע יוצא מדרכי הטבע,

60 למעלה⁹ מן הטבע והרגיל, אבל כאשר הנהגה נסית

61 מסוימת נמשכת זמן רב והאדם מתרגל בה, שוב

62 אינו מרגיש אותה כענין נסי¹⁰, אלא כדבר טבעי,

63 ועל-דרך הרגל נעשה טבע¹¹. וכן בנידון-דידן, כיון

64 שנמשך "ארבעים שנה" - הרי מה שנרגש ונגלה

65 לעיני כל, הוא (רק זה) שהם "חסדי הקב"ה".

66 ומוסיף רש"י "ולידבק בו" - בזה מבאר

67 החידוש בתוכחה זו: הכרת חסדי הקב"ה, צריכה

68 להביא "לידבק בו" דוקא.

69 נס - פועל יראה (פשוטה, או יראת הרוממות),

70 אמונה (שהוא כל יכול) וכיוצא בזה - מה-שאי-כן

71 חסד (השפעה, קירוב, אהבה) - פועל קירוב. ובאם

72 זהו חסדי (לשון רבים) הקב"ה (גדולים ביותר) -

73 קירוב גדול ביותר - דביקות.

74 ומאחר ש"לא נתן ה' לכם לב לדעת" - להכיר

75 את חסדי הקב"ה, ובמילא חסר גם ה"לידבק בו",

76 לכן צריך להזהירם "ושמרתם את דברי הברית

77 הזאת".

78 ו. אמנם לפי-זה, דמה שנאמר "ולא נתן ה' גו' "

79 כוונתו "להכיר את חסדי הקב"ה (ועל-ידי-זה)

80 ולידבק בו" - שוב אי-אפשר לפרש "עד היום

1 בא לתרץ על-ידי פירושו "עתה אתם רואים עצמכם

2 כו'".

3 (ב) לאידך: בכל הכתובים שלפני-זה מדובר

4 בנסים שאירעו לבני ישראל: וכן להלן בכתוב זה

5 עצמו ממשיך בסיפור הנצחון הנסי במלחמת סיחון

6 ועוג - ואיך יתכן שביחד עם הזכרת הנסים שראו

7 בני ישראל (שעל-ידי נסים - "ויאמינו בהוי' "

8 וכיוצא בזה), בא הכתוב לתארם במצב כזה שצריך

9 להזהירם "אל תבעטו במקום כו' "?

10 (ג) מדוע רק "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה

11 וכבוד כו' " יותר ממה שראו עצמם בכל זמן היותם

12 במדבר?

13 (ד) מה הם ב' הענינים ד"גדולה וכבוד" ?

14 ז. אחר-כך ממשיך רש"י ומפרש: (א) הנאמר ג'

15 פסוקים לפני זה (ושכבר פירשו שם על אתר,

16 ומוסיף כאן): "דבר אחר, ולא נתן ה' לכם לב

17 לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו

18 וחכמת משנתו עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד

19 עליכם המקום עד היום הזה. מכאן ואילך יקפיד,

20 ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' "?

21 (ב) ידוע שכאשר רש"י מפרש ב' פירושים

22 בכתוב אחד, הרי זה מטעם שבכל אחד מהם יש

23 קושי שאינו בחברו, אלא שהראשון הוא עיקר

24 וקרוב יותר לפשוטו של מקרא. ובנידון-דידן

25 (בפירוש "ולא נתן.. לדעת"): מהו הקושי בכל

26 פירוש מהשנים, ובמה קרוב הראשון לפשוטו של

27 מקרא יותר מהשני?

28 (ג) בשני הפירושים שבדבור-המתחיל ותבואו,

29 מסיים רש"י בדברי הכתוב שבסיום הפרשה

30 "ושמרתם את דברי הברית", אלא שבפירוש השני

31 מוסיף "וגו' " - מהו טעם השינוי?

32 ה. והביאור בכל זה:

33 תכלית המכוון בדברי פרשה זו, בא ומפורש

34 בסיומה "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם

35 אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון", היינו

36 שהם דברי תוכחה ואזהרה כדי לחזק את בני

37 ישראל בשמירת התורה והמצוות.

38 וכיון שמצינו בתורה קודם לכן שהוכיחם משה

39 רבינו כמה פעמים - ובכל זאת כאן מקדים "ויקרא

40 משה אל כל ישראל ויאמר אליהם" ומתחיל במה

41 שאירע בהיותם בארץ מצרים וכו' - על-כרחך צריך

42 לומר שבתוכחה זו יש חידוש גדול שאינו

43 [בתוכחות] הקודמות.

(7) בהעלותך ט, ז.

(8) ראה גם רא"ם ושפ"ח כאן.

(9) ראה פירוש" חוקת כא, ח.

(10) ראה כתר ש"ט ר"ס רנו.

(11) שבילי אמונה נ"ד ש"ב. תניא פמ"ד.

35 היא רק "מה אתה משליט את בני שבטך עליה
36 כו": הן אמת שבני לוי הם הם המלמדים את
37 התורה לבני ישראל, ובוה "שולטים" הם על בני
38 ישראל, אבל "מה אתה כו' משליט עליה" - על
39 התורה,

40 והנפקא-מינה והחשש בזה כי "יאמרו לנו יום
41 מחר לא לכם ניתנה כו": לאחר שניכנס לארץ
42 ונתחיל בחלוקת ה"חלק ונחלה" ולאחרי-זה
43 בעבודת האדמה וכו', אז יאמרו לנו בני לוי "לא
44 לכם ניתנה" - אף שיש לכם שייכות לתורה
45 ומחוייבים בתורה ומצוות, מכל-מקום לא ניתנה
46 לכם, (ולכן אין אתם שולטים עליה - וכיון שאנו
47 שולטים עליה, הרי זו הוכחה ש) לנו ניתנה.

48 והמענה לטענה זו היא "אף אנו עמדנו בסיני -
49 מתחיל מראש-חודש סיון - (ואחרי-כך בהאמירה
50 כל אשר דיבר הוי' נעשה, שבא במענה על "ועתה,
51 אם עתה תקבלו עליכם כו'") קבלנו את התורה"
52 ואחרי-כך "וניתנה לנו".

53 וכששמע משה דברים אלו "שמח כו' אמר היום
54 הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום": לא לבד
55 שמודים ישראל להקב"ה על נסיו כו', כנ"ל, אלא
56 שהם מכירים חסדי הקב"ה, ובמילא "דבקים וחפצים
57 במקום".

58 ז. בהמשך לזה מעתיק רש"י "ותבואו אל
59 המקום הזה", ומפרש "עתה אתם רואים עצמכם
60 כו":

61 והביאור: לכאורה תיבות "ותבואו אל המקום
62 הזה" מיותרות. דאם כוונת הכתוב להמשיך בסיפור
63 נסי הקב"ה - נצחון מלחמת סיחון ועוג המפורש
64 תיכף, למה-ליה להקדים "ותבואו אל המקום
65 הזה"?

66 ומזה מכריח רש"י דכוונת הכתוב היא (לא
67 המשך סיפור הנסים, כי-אם) התחלת ענין חדש²¹
68 - ביאור למה הוצרך משה להזהיר את בני ישראל
69 עכשיו שידבקו במקום:

70 עד עתה היו בני ישראל תלויים בחסדי הקב"ה
71 דבר יום ביומו²² (ולא נותר מן המן ליום מחר),
72 ואין מקום (כל כך) שיבעטו במקום כו': אבל
73 כאשר "ותבואו אל המקום הזה" - קצה וסוף זמן

1 הזה" עד ועד בכלל (דגם "היום הזה" עוד לא
2 הכירו כו' ולא דבקו כו'), שהרי מפורש לעיל¹²
3 "ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם חיים כולכם היום".
4 אף שבדוחק יש לומר שאף-על-פי שהלשון
5 בכתוב הוא "הדבקים" סתם - הרי זה בא בהמשך
6 להסמוך לו, וכדמוכח ממה שכתוב "ואתם (בואו")
7 "האיש אשר הלך אחרי בעל פעור", מה-שאינ-כן
8 אתם בהיפך מזה, ומן הקצה אל הקצה: (1 לא הלך
9 גו', (2 הולכים אחרי ה' אלקיכם, (3 יתרה מזה
10 "דבקים" בה' אלקיכם -

11 ועדיין אין נכלל בזה קיום מצוות וכו'
12 ולמעלה מזה דרגת ודבקה בו "הדבק
13 בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו
14 נדבקת בו"¹³ וכו'. עוד דרגא בדביקות שבפירוש
15 רש"י כאן, שזה בא על-ידי הכרת חסדים גדולים
16 (על-דרך ענין ביכורים שמגיד שאינו כפוי טובה¹⁴).
17 ועד לדרגת "ובו תדבקון"¹⁵ הבאה לאחרי
18 "אחרי ה' אלקיכם תלכו.. ואת מצותיו תשמרו
19 ובקולו תשמעו ואותו תעבודו".

20 לכן מפרש רש"י שכוונת הכתוב היא: אדרבה,
21 "היום הזה" התחילו להכיר את חסדי הקב"ה. אבל
22 לפי-זה נשאלת השאלה: איזה חידוש ראה משה
23 "היום הזה" שלא ראה לפניו? לכן מפרש רש"י
24 "שמעתי שאותו היום וכו'".

25 והביאור בזה (ועל פיו יובנו גם הדיוקים הנ"ל
26 סעיף ב):

27 טעם הדבר שספר התורה ניתנה לבני לוי, ולא
28 לכל ישראל, מובן בפשטות: בני לוי נבדלו מכל
29 ישראל לשרת בקודש, נאמר להם שלא יהיה להם
30 חלק ונחלה בארץ¹⁶ והם לגיונו¹⁷ של מלך (הקב"ה)
31 וכו' - ולכן הם לגיון שיגן על קיום תורתו¹⁸ ולכן
32 גם ילמדו את בני ישראל תורה¹⁹ וכו':

33 ומפורש בקראי שמציין כאן רש"י - שנתן ספר
34 התורה להלויים "נושאי ארון ברית ה'" - והטענה

(12) ואתחנן ד, ד.

(13) עקב יא, כב ובפרש"י שם.

(14) פירש"י פרשתנו כו, ג.

(15) ראה יג, ה. וראה לעיל ע' 55 ואילך.

(16) שופטים יח, א.

(17) פירש"י במדבר א, מט.

(18) כמפורש תשא לב, כו.

(19) וכמפורש בקרא (בכרה לג, י) יורו משפטין ליעקב

ותורתך לישראל.

(20) פרש"י יתרו יט, ה.

(21) ראה עד"ז בס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי) כאן.

(22) בשלח טז, ד.

37 "ויתן ה' אלקינו בידינו גו' ונכהו" 30 - בהדגשה
 38 שהנצחון היה מאת ה', ואילו כאן כתב קרא "ונכס
 39 ונקח גו'" מבלי להזכיר שמאת ה' היתה זאת.
 40 וכן": כאן כוונת הכתוב להדגיש האפשרויות שבני
 41 ישראל יראו עצמם בגדולה וכבוד - כחי ועוצם ידי
 42 - ונכס גו'.

ט. ועדיין קשה:

43
 44 (א) בפירוש "ולא נתן ה' לכם לב לדעת - להכיר
 45 את חסדי הקב"ה כו'": מלשון הכתוב "ולא נתן ה'
 46 לכם גו'" משמע שהעיכוב בזה היה (לא מצד בני
 47 ישראל, אלא) מצד הקב"ה³¹.

48 (ב) בפירוש "עד היום הזה - אותו היום שנתן
 49 משה ספר התורה כו'": (א) לפי-זה פירוש "עד"
 50 הוא ולא עד בכלל - דלא ככלל מקום.

51 (ב) לפי-זה "ויתנה (הספר-תורה) אל הכהנים
 52 גו'" שבפרשת וילך, אירע קודם להנאמר בפרשתנו
 53 "וידבר משה גו' היום הזה נהיית לעם גו'"³².

54 (ג) "ותבואו אל המקום הזה - עתה אתם רואים
 55 עצמכם בגדולה כו'": אם כוונת הכתוב להראות
 56 על שינוי במצבם בכואם למקום ישוב והתחלת
 57 הנהגה טבעית (עד שיש חשש שיבעטו במקום כו')
 58 - איך מזכיר הסיפור דמלחמת סיחון ועוג שהיה
 59 נס גלוי - וכמפורש לעיל בקראי (ופירוש רש"י)
 60 דסוף פרשת חוקת³³? ולא הוה-ליה-למימר רק
 61 "ותבואו אל המקום הזה" (מקום ישוב), ולכן צריך
 62 להזהירם "ושמרתם גו'?"

63 ולכן - דוקא לאחרי שלמדנו פירוש ותבואו גו',
 64 קשה פירוש הנ"ל דולא נתן גו' לדעת - צריך לומר:
 65 "דבר אחר, ולא נתן ה' לכם לב לדעת שאין אדם
 66 עומד כו' עד ארבעים שנה, ולפיכך לא הקפיד
 67 עליכם המקום עד היום הזה. אבל מכאן ואילך
 68 יקפיד, לפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'".

69 ולפירוש זה ירווח לנו מכל הקושיות שבפירוש
 70 הראשון:

(30) ג, ג.

31 ראה ע"ז במשכיל לדוד כאן. ובדוחק יש לפרש, שזה
 גופא שבני" לא הכירו חסדי הקב"ה הי' לפי שהקב"ה לא נתן
 להם הכח להגיע לזה ע"י עבודתם.

32 אלא שבזה י"ל דאין מוקדם ומאוחר בתורה (פירש"י
 בראשית ג, ו. ובכ"מ). אבל דוחק הוא, שהרי לפי זה הר"ז ב"חד
 ענינא" (בסיפור נתינת הס"ת כו') - ראה לקו"ש ח"ז (ע' 119
 הערה 13) שגם לפירש"י עה"ת לא אמרינן אין מוקדם כו' בחד
 ענינא.

(33) כא, יז ואילך. פירש"י שם יד-יו. כה. לג.

1 היותם במדבר ונכנסים לארץ נושבת²³ - שאז אין
 2 צורך במן וכו' - "עתה אתם רואים עצמכם בגדולה
 3 וכבוד", ולכן יש לחשוש שבמשך הזמן, וחסדי
 4 הקב"ה לא יהיו נגלים, ובני ישראל יתעסקו בעניני
 5 פרנסה בדרך הטבע, ואספת דגנך ותירושך ויצהרך,
 6 "תבעטו במקום וירום לבבכם", וכמבואר בקרא
 7 לעיל²⁴ "ורם לבבך ושכחת גו' ואמרת גו' כחי
 8 ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹⁵.

9 (ומדייק רש"י "גדולה וכבוד" להגדיל החשש
 10 ד'ירום לבבכם': גדולה שייכת גם באדם לעצמו,
 11 שמחשיב את עצמו למציאות: "כבוד" הוא מה
 12 שהזולת מחשיבו ומכבדו. וזהו הכפל "גדולה
 13 וכבוד": לא רק שרואים עצמם בגדולה (שאו יתכן
 14 שבבואם לארץ נושבת בין העמים ימעיטו גדולתם,
 15 שהרי "אתם המעט מכל העמים"²⁵), אלא היה להם
 16 גם "כבוד" מהאומות מסביב).

17 ולכן כשבאו "אל המקום הזה" ומתחילה
 18 הנהגה טבעית, יש צורך להזהיר במיוחד "ושמרתם
 19 את דברי הברית הזאת".

20 ח. אבל קשה: אחר "ותבואו אל המקום הזה"
 21 נאמר מיד "ויצא סיחון וגו'", סיפור מלחמת סיחון
 22 ועוג - סיפור נס (וגם חסד) שאירע לבני ישראל
 23 ובהמשך להנסים והחסדים שנמנו לפני-זה, ואיך
 24 מתאים להפסיק לפני סיפור זה ב"ותבואו אל
 25 המקום הזה", שבא להדגיש סיום תקופה הקודמת,
 26 והתחלת בואם לארץ נושבת והנהגה טבעית²⁶?

27 והביאור בזה: לפירוש זה, הכוונה כאן
 28 בהסיפור דמלחמת סיחון ועוג היא לא להדגיש את
 29 הנס שבדבר, אלא להיפך - דבר שבו יכולים ישראל
 30 לראות עצמם בגדולה וכבוד - כיבוש ארץ סיחון
 31 ועוג שהיתה (כהמשך הכתוב) "לנחלה לראובני
 32 גו'".

33 ועל-פי-זה יובן השינוי שבסיפור מלחמה זו
 34 בפרשתנו, לגבי סיפור מלחמה זו עצמה לעיל
 35 בפרשת דברים²⁷ (ועל-דרך-זה בנ"ך²⁸): שם מדייק
 36 קרא²⁹ "ויתנהו ה' אלקינו לפנינו ונך אותו גו'".

(23) שם, לה.

(24) עקב ת, יד. יז.

(25) ואתחנן ז, ז.

(26) ע"ד קושיית הרא"ם כאן.

(27) כ, כד ואילך.

(28) שופטים יא, כא.

(29) ב, לג.

40 שקדוש ומובדל מן העולמות, "ברוך" (מלשון
41 המשכה) - נמשך למטה בתוך העולמות. והיינו
42 חסדי ונסי ה' כפי שנמשכים בתוך הנהגת וטבע
43 העולם³⁶.
44 ועל-דרך-זה בסיום הדיבור שלאחרי-זה כותב:
45 "הבנתי שאתם חפצים ודבוקים במקום": בני
46 ישראל היתה להם הכרה באלוקותו יתברך גם כמו
47 שנמשך בתוך "מקום" העולם³⁷ בהנהגת הטבע,
48 ופעל עליהם שיהיו "חפצים ודבוקים במקום".
49 אולם כל זמן שהיו ישראל במדבר לא היה
50 מקום כל-כך לנסיון והעדר ההכרה דחסי הקב"ה.
51 אבל בעת כניסתם לארץ - ארץ נושבת ופסק המן
52 וכו', והתחילו בכיבוש הארץ ובהתעסקות בעניני
53 העולם בכלל בדרכי הטבע, יתכן שיבעטו במקום
54 כו'. ולכן הזהיר משה "ושמרתם את דברי הברית
55 הזאת": למרות ההעלם והסתור שבהנהגת הטבע
56 כו' צריך לשמור את הברית, שזוהי העבודה דקבלת
57 עול שלמעלה מטעם ודעת³⁸, שעל-ידי-זה מבטלים
58 ההעלם וטבע.
59 אלא שמכל-מקום קשה: מאחר שנברא העולם
60 באופן שיש העלם והסתור הטבע על גילוי אלוקותו
61 יתברך, איך יכולים בני אדם להתגבר על זה?
62 לזה ממשיך רש"י בפירושו הב' "אין אדם עומד
63 על סוף דעתו כו' מכאן ואילך כו'": בסוף ארבעים
64 שנה, קודם שנכנסו לארץ, נתוסף בבני ישראל
65 (על-פי טבע בריאת העולם והאדם ונתינת הלב)
66 שיעמדו על סוף דעת רבם כו', ועל-ידי-זה גם
67 תוספת כח בעבודתם - "לב לדעת וגו'" שעל-ידי-
68 זה "תשכילו את כל אשר תעשון" - עומק ההשגה
69 באלוקותו יתברך (וכיון שנאמר כל - אולי יש לומר
70 שתשכילו עד שיוכלו להשיג גם פרטי המצוות³⁹) ועד
71 - שכל מעשיך לשם שמים.

1 (א) "ולא נתן ה' גו'" - כי ברא ה' את האדם ונתן
2 לו לב וכו' באופן שאינו עומד כו' עד ארבעים
3 שנה.
4 (ב) "היום הזה" היה בתוך וסיום הארבעים שנה,
5 ועד עתה לא היה להם "לב לדעת". ופירוש "עד
6 היום הזה" הוא 'עד ועד בכלל' כבכל מקום, ואינו
7 מקפיד - אבל "מכאן ואילך יקפיד".
8 (ג) סיפור דמלחמת סיחון ועוג בא בהמשך
9 להנסיים שבפסוקים הקודמים, ועכשיו שיש לכם לב
10 לדעת וגו' עליכם להתבונן בכל הנסים האלה,
11 "ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'".
12 י. על-פי-זה מובן מה שבפירוש זה מוסיף רש"י
13 "וגו'", מה-שאינ-כן בפירוש הראשון: לפירוש הא'
14 היתה אזהרת משה בכדי לשלול האפשריות
15 שיבעטו במקום כו', ולזה אין נוגע (כל כך)
16 הפרטים שבפסוק "ושמרתם", רק נקודה הכללית
17 "ושמרתם את דברי הברית הזאת" - היפך דיבעטו
18 במקום כו': אבל לפירוש השני, אזהרת משה באה
19 מפני שמכאן ואילך עמדו על דעת רבם וחכמת משנתו
20 - עכשיו יקפיד, ולפיכך "ושמרתם.. הזאת וגו'"
21 (ועשיתם - כיון שיודעים דעת רבו - תשכילו את כל
22 אשר תעשון - כיון שיודעין חכמת משנתו).
23 אלא שלפירוש השני קשה מה שנאמר "ותבואו
24 אל המקום הזה": (א) תיבות אלו מיותרות לגמרי,
25 שהרי השינוי "מכאן ואילך" אין תלוי בכואם "אל
26 המקום הזה", אלא - בזמן דארבעים שנה. (ב) למה
27 הפסיק ב"ותבואו גו'" בין נסים הקודמים להנס
28 דמלחמת סיחון ועוג?
29 ולכן מביא רש"י פירוש זה רק כפירוש השני,
30 והראשון הוא העיקרי והקרוב יותר לפשוטו של
31 מקרא.

32 יא. מינה של תורה שבפירוש רש"י:
33 פירוש הא' מבאר ההכרה "להכיר את חסדי
34 הקב"ה" כנ"ל, גם בנסים שכבר הורגלו בהם ונעשו
35 כטבע, ודוקא על-ידי הכרה זו בא לידבק בהקב"ה.
36 ועל-פי-זה מובן דיוק רש"י "חסדי הקב"ה" (ולא
37 שם הוי' הנאמר בקרא): הוי' מורה על אלוקותו
38 יתברך שלמעלה מן הטבע, היה הוה ויהיה
39 כאחד³⁴: "הקב"ה" פירושו³⁵: "הקדוש" - מה

(36) כי גם הניסים המלובשים בטבע שרשם מבחי' שלמעלה מהשתל' אלא שנתלבשו בלבוש טבע, "ואדרבה מזה מובן שרש האור וגילוי למעלה הוא ממדריגות עליונות מאד" (תו"א צא, א. וראה שם צג, א, ג. ועוד).
(37) ראה לעיל ע' 97 ואילך.
(38) ראה תו"א יג, ג. לקו"ת נצבים מד, כ. ועוד.
(39) להעיר מהידוע (ראה מו"נ ח"ג פכ"ו* אגה"ק סי"ט קכח, א)** שאין לנו ידיעה בטעמי פרטי המצוות. וי"ל שע"י עבודת

(* אלא ששם מבואר שאין טעמים בכל פרטי המצוות, עיי"ע.
(** דממש"כ שם טעמי מצוות לא נתגלו. וגם באיזהו מקומן שנתגלו כו' מוכח שכוונתו (בעיקר) להטעמים על פרטי המצוות, דאל"כ - הרי רוב המצוות (ולא רק "איזהו") הם בסוג דמשפטים ועודות.

(34) זח"ג רנז, סע"ב. שעהיה"א פ"ז (פב, א).
(35) ראה לקו"ת תזעיר כב, ג. שה"ש ה, ג, מ, ג ואילך. ועוד.

21 "לשמוע" - מוח הבינה, שמיעה מלשון הבנה.
 22 "לדעת" - מוח הדעת.
 23 וכנגד זה כותב רש"י (בפירושו על התורה)
 24 "סוף דעתו וחכמת משנתו": סוף דעתו - דעת,
 25 חכמת - חכמה, משנתו - לימוד בהבנה, בינה.
 26 ומדייק רש"י "סוף דעתו": תכלית של השגה זו
 27 הוא כסיום הכתוב "ושמרתם גו' ועשיתם גו'
 28 תשכילו את כל אשר תעשון" - שיבוא לידי עשיה.
 29 וזהו "סוף דעתו" - השגה עד שבא ל"סוף" ומסקנת
 30 הלכה הבאה לידי מעשה⁴².
 31 אולם בפירושו על הש"ס כותב רק "תבונתו"
 32 (ולא חכמת משנתו): בגמרא מפרשין הכתוב גם
 33 על משה רבינו, שגם הוא לא קאים אדעתיה דרביה
 34 עד מ' שנה⁴³, ולא יתכן לומר שעד אז לא ניתנה
 35 למשה חכמה, שהרי מדריגת משה רבינו היא
 36 ספירת החכמה⁴⁴. ולכן כותב רש"י רק "סוף דעתו"
 37 ותבונתו" - בינה ודעת.

(משיחות שבת פרשת תבא תשכ"ה ותשכ"ז)

1 וזהו הקישור בין ב' הפירושים שברש"י: נתינת
 2 הכח לשבור את ההעלם והסתר עד להכיר חסדי
 3 הקב"ה גם בהנהגת הטבע, היא על-ידי ה'תוספת
 4 אור' - ידיעה וחכמה כו' - שנמשך לישראל בסוף
 5 הארבעים שנה שאז עמדו "על סוף דעתו כו'
 6 וחכמת משנתו".
 7 לאידך: כדי שתהיה ההשגה כדבעי, צריכה
 8 להיות ההקדמה דקבלת-עול (המודגש בפירוש
 9 הראשון) - "ושמרתם את דברי הברית הזאת", שגם
 10 במצב שצריכים לשלול "שלא יבעטו במקום כו'",
 11 בכל זאת מצד קבלת-עול - שומר דברי הברית.
 12 יב. עוד ענין ב"יינה של תורה":
 13 בפירושו על התורה, כותב רש"י "אין אדם
 14 עומד על סוף דעתו וחכמת משנתו", ואילו
 15 בפירושו על הש"ס⁴⁰ כותב "סוף דעתו ותבונתו" -
 16 וצריך להבין טעם השינוי. וגם: הרמז בכתוב דכל
 17 פרטים אלו?
 18 והביאור בזה⁴¹: "לב לדעת ועינים לראות
 19 ואזנים לשמוע" הם ג' המוחין חכמה בינה ודעת:
 20 "לראות" - מוח החכמה, שענינה ראיית עין השכל.

(42) וזהו משארז"ל (עירובין יג, ב) אין בדורו של ר"מ כמותו,
 ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו, שלא יכלו חבריו לעמוד על
 סוף דעתו - כי קביעת הלכה קשורה עם "סוף דעתו" דוקא.
 (43) ראה פירש"י (ע"ז שם): אף משה רבינו לא נזכר כו' עד
 מ' שנה.

(44) ראה בארוכה לקו"ש כרך ו' ע' 244 ואילך. וש"נ.

הנסיגנות (שע"ז נמשך בחי' "לדעת" - ראה לקו"ת ואתחנן יט, ב
 ואילך) יכול להיות "תשכילו את כל אשר תעשון" - גם כפרטי
 המצוות.

(40) ע"ז ה, ב.

(41) ראה לקו"ש כרך ח' ע' 337-8 ובהנסמן שם.

אגרות קודש

בי"ה, י"ז אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו שואל דעתי בהנוגע לסדר לימודו בעתיד הקרוב.

יודועה דעתי מפורטה ומיוסדת מאז, שעל כאו"א מבחורים ואברכים במדינה זו, להקדיש איזה
 שנים **לכה"פ** ללמוד תורתנו הקי' מבלי לימודי חול להבדיל, וכיון שכנראה ממכתבו עד עתה למד תמיד
 בערבוביא, הרי דעתי ברורה ע"פ הני"ל, שכנ"ל יסדר לימודו בעתיד באופן שלכה"פ ב' וג' שנים יהי זמנו
 מוקדש ללימוד התורה בהתמדה ושקידה מבלי לימודים אחרים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן אשר בכל יום חול לאחרי תפלת הבקר, יאמר השיעור
 תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

קכא

כדי שלא יהי יניקה ללעומת זה, צריך להיות "צדקה" בחי' חסד - קו הימין, "משפט" בחי' אמת - קו האמצעי

מחסדים בלבד יכול להיות יניקה ללעומת זה ח"ו, כמו אברהם¹ שיצא ממנו ישמעאל, ולכן צ"ל בחי' אמת ג"כ - קו האמצעי וכמ"ש² ליעקב אשר פדה את אברהם, שיעקב הוא בחי' אמת.³

ובאברהם גופא כתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה כו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, צדקה הוא קו הימין השפעת חסדים, ומשפט איהו רחמי⁴ קו האמצעי בחינת אמת.

שצריך להיות בחינת אמת כדי שלא יפול ברשת הנחש הקדמוני ששיקר ואמר⁵ לא מות תמותון, שלא ימותו בעלמא דין ולא ימותו בעלמא דאתי, שלכן נקצצו רגליו כי שקר⁷ אין לו רגלים, אלא⁸ למהך באורח קשוט למזכי בהו בעלמא דין ובעלמא דאתי, היפך דמיתה בעלמא דין ר"ל ובעלמא דאתי ר"ל.

וכללות ענין התורה והתרי"ג מצות הם לתקן חטא הנחש, שיהי' בחינת אמת, הרי שהארחין דאורייתא מ"ע ומל"ת אם שזה חסדים וזה גבורות, שהם בחי' ימין ושמאל, תכליתם ומטרתם הוא בחינת אמת⁹ קו האמצעי.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר בראשית סוף עמוד רז

קכב

"ידעתיו" בחי' דעת, המשפיע והחיות להמדות, וזהו "צדקה" - חסד, "משפט" - גבורה

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה ומשפט.

ידעתיו בחי' דעת, שדעת¹⁰ הוא המשפיע והחיות להמדות.

צדקה הוא מעטרא¹¹ דחסד שבדעת.

ומשפט שהוא דין, מסטרא דגבורה¹² שבדעת.

ופירוש ידעתיו היינו שהמשכתי לאברהם מוח הדעת, מפני מה, מפני שיצוה כו' לעשות צדקה ומשפט.

שיחנך את בניו בצדקה מעטרא דחסד, ובמשפט מעטרא דגבורה.

והוא מפני שיצוה את בניו דוקא, ואין מספיק מה שבעצמו עושה צדקה ומשפט, כי מדעת הוא ההשפעה לבנים.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד צד

(10) תניא סוף פרק ג. וז"ל: והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה וענפיה ויראה וענפיה.

(11) בלקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר שמות-דברים עמוד קסה מבאר הטעם דנקראים עטרא (כתר) דחסד, עטרא דגבורה וז"ל: חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראים עטרין, עטרא דחסד עטרא דגבורה, שעטרה היא בחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן.

(12) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד רז, דחסד הוא מצות-עשה, גבורה מצות לא-תעשה. ועיין תניא פרק ד. (ראה לקמן סוף סימן קמ"מדת משפט").

(1) ראה פסחים נו. ויקרא רבה פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב.

(2) ישעי' כט, כב.

(3) כמ"ש (מיכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב". ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב.

(4) תקוני זוהר (יז, ב) פתח אליהו. [להעיר מרמב"ם הל' סנהדרין פרק כב הלכה ד].

(5) בראשית ג, ד.

(6) ראה גם לעיל פרשת בראשית סימן יא.

(7) ראה שבת קד, א. ראה גם לעיל סימן מז. לקמן סימן רא.

(8) לשון הזוהר חלק א' דף רכא ע"א. "ללכת בהם (בדרכי התורה) בדרך האמת, לזכות על ידם בעולם הזה ובעולם הבא".

(9) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק דמפרש הפסוק (תהלים כה, י) "כל ארחות ה' חסד ואמת", דכל המדות הם בחינת המשכת חסדים, דהיינו גילוי אור אין סוף, אך צריך להיות בחי' אמת.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת כי תבוא

ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"י עננים שהם שלוחים וכן יהי' לעתיד, והיינו דכתיב כי בשמחה תצאו היינו ע"י הש"י עצמו ובשלום תובלון היינו ע"י השליח.

פנים 190

כה, סג – והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה

ג. כן ישיש וגו'. בסנהדרין דף ל"ט אמר ר' שמואל בר נחמני מה דכתיב ולא קרב זה אל זה וכו' שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים וכו', הוא אינו שש אבל אחרים משיש מדכתיב ישיש. נראה מזה להבין מה דכתיב בפרשת נצבים (ל, ה) והביאך ה' אלקיך וגו' והטיבך והרבך מאבותיך, ובתור הכי כתיב כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך מלת לשוב מיותר, ענינו כי בהיות ישראל על אדמתן ושלום להם מכל צד ה' עיקר הברכה והשפע בארץ ישראל ומתמציתם היו שותין שאר אומות, כמ"ש לעיל בפסוק והלוית גוים רבים אבל לעתיד בשעת הגאולה שינקום ה' נקמת אויביו, כתב שם ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך, לכך כתב לשוב עליך לטוב פירוש שישוש על הטובה שלך ולא על מפלתן של אומות כמ"ש שאין הש"י שמח במפלתן של רשעים, וכן באבותיך שהי' שלום להם שהיו האומות נכנעין תחתיהן שש הש"י עצמו.

וז"ש כאשר שש על אבותיך, והפרש בזה כי בהיות האומות בשלום והם נותנין הברכה לאומות כמ"ש והותירך ה' אלקיך שהרי נותנים התמצית לאומות, אבל בשעת הגאולה שיתן ה' כל האלות האלה על האויבים ממילא השפע הרב לישראל יהי' די והותר, והיינו דכתיב והותירך ה' אלקיך לטובה, והטעם מה שלא אמרו שירה בבקיעת הים על ישועת ישראל, כי שם הישועה ע"י מפלה אבל בגאולה העתידה אין הגאולה ע"י מפלת האומות אלא שיתן הש"י את האלות האלה על אויביך לנקום נקמתו מהם, א"כ אין זה לזה.

פנים 190

יא, כח-ו – ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך

א. ראיתי בענין זה בספר תהלה דויד פירוש על תהלים לגאון אחד ספרדי הביא שם דבר נחמד וזה לשונו, ראיתי בס' כתב יד ישן נושן כתוב על קלף מרבינו יהודה החסיד זצ"ל שכתב וזה לשונו משה רבינו ע"ה אמר בתהלה ברוך אתה בבוואך לפי שהיו ישראל מוכנים להכנס לארץ תחילה, וכיון שידע שילכו אחר כך בגלות אמר אחר כך וברוך אתה בצאתך. אבל דוד אמר להיפוך דכבר נכנסו לארץ והוא ה' מלך בירושלים, ולכן בתחילה אמר ה' ישמור צאתך כשתצא מארץ ישראל ותלך בגלות, ואחר כך אמר ובוואך כשתחזור לארץ ישראל עכ"ל. ואפשר דהיינו טעמא דמסיים ואמר מעתה ועד עולם ור"ל דביאה הזאת לארץ ישראל העתידה להיות בזמן הגאולה במהרה בימינו אמן יהי' גאולה עולמית שלא יהי' עוד אחרי' גלות כלל, לכן כתיב אחר בואך מעתה ועד עולם.

גן רוה

כה, יב – יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה

ב. והלוית גוים רבים וגו'. נראה ענינו מפני שאמרו חז"ל (תענית י). שארץ ישראל מקבלת ע"י הש"י ושאר ארצות ע"י שליח, והיינו שהשפע יורדת בשביל ישראל כדכתיב לתת מטר ארצך בעתו דהיינו שהוא במתנה, וכן כתיב (לעיל יא, יד) ונתתי מטר ארצכם וכתיב (תהלים פה, יג) גם ה' יתן הטוב וארצנו נתן יבולה, אבל שאר ארצות בהלואה, וז"ש והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה שאתה מקבל במתנה אבל שאר ארצות בהלואה, ועמ"ש שם עוד מ"ש ישע"י (נה, י-יא) כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ונתן זרע לזרוע ולחם לאוכל כן יהי' דברי וגו' כ"א עשה אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו כי המשל דומה לנמשל כי המטר יורד בארץ ישראל מן הש"י עצמו ושאר ארצות ע"י השליח, כן הטובה המיועדת לישראל לפעמים ע"י הש"י עצמו ופעמים ע"י השליח, וכן ה' ביציאת מצרים דכתיב אני ה' ולא השליח אבל אחר שיצאו כתיב (שמות יט, ד)

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום ראשון עמ' א

נמרא

10 בכלי זבוכית לְבָנָה שהיא יקרה יותר, וְעֲנִיִּים בְּכָלִי זְכוּכִית צְבוּעָה
11 הפשוטה יותר, וְהָיוּ עֲנִיִּים מְתַבְּיָשִׁין בְּכָר, ולכן הִתְקִינוּ שִׁיהוּ הַכֹּל
12 מְשָׁקִין בְּזְכוּכִית צְבוּעָה, מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים. תקנה נוספת:
13 פְּרָאשׁוּנָה הָיוּ מְגַלִּין בְּלווִיָּה פְּנֵי הַמֵּתִים הַעֲשִׂירִים לַהֲרֹבוֹת בַּהֲסַפְדָּם,
14 וּמִכִּסְּפֵי פְּנֵי הַמֵּתִים הַעֲנִיִּים מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מוֹשְׁתַּרְוִין פְּנִיחָן מִפְּנֵי הָרֵעֵב
15 שֶׁבִשְׁעַת הַבְּצוּרָת. וְהָיוּ עֲנִיִּים הַחַיִּים מְתַבְּיָשִׁין בְּכָר, ולכן הִתְקִינוּ
16 חַכְמִים שִׁיהוּ מִכִּסְּפֵי אֶת פְּנֵי הַכֹּל בְּלווִיָּה, מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים.
17 תקנה נוספת: פְּרָאשׁוּנָה הָיוּ מוֹצִיאִין לְקַבּוּרָה, אֶת הַמֵּתִים הַעֲשִׂירִים
18 בְּפִרְגָּשׁ – מִיטָה שֶׁל עוֹר, וְעֲנִיִּים

1 ברייתא המבארת טעם התקנה לא להביא אוכל לאבלים בכלים
2 מהודרים: תְּנוּ רַגְלֵךְ, פְּרָאשׁוּנָה הָיוּ מוֹלִיכִין אֶת הָאוּכֵל בְּבֵית הָאֵבֶל
3 לסעודת הבראה, עֲשִׂירִים בְּקִלְתוֹת וְ-סֻלִּים שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב,
4 וְעֲנִיִּים כֶּסֶף נִצְרִים וְ-עֲנַפִּים שֶׁל עֲרֵבָה קְלוּפָה. וְהָיוּ הַעֲנִיִּים
5 מְתַבְּיָשִׁים, ולכן הִתְקִינוּ חַכְמִים שִׁיהוּ הַכֹּל מִבֵּיאִין כֶּסֶף נִצְרִים שֶׁל
6 עֲרֵבָה קְלוּפָה, מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל עֲנִיִּים שֶׁלָּא יִתְבַּיִשוּ בְּכַלְיָהֶם.
7 ברייתא נוספת של תקנות חכמים שלא לבייש את העניים: תְּנוּ
8 רַגְלֵךְ, פְּרָאשׁוּנָה הָיוּ מְשָׁקִין בְּבֵית הָאֵבֶל בְּסֻעֻדַת הַבְּרָאָה, עֲשִׂירִים
9

אגרות קודש

ב"ה, ה' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב שבדקו המזוזות ונמצאו כשרות - והנה אם ודאי הדבר, אז בטח לא נקבעו ע"פ דין במקום הראוי בגובה הראוי וכו', ובכ"א שיהי' משהו בהמזוזות לא כסדר ע"פ כתבו מצב הסבתא תחי'.

ומה שנוגע לבריאות עיני, מובן שיש לעשות כהוראת רופא מומחה במקצוע, ויטייעו עם הנמצאים על אתר באיזה מהמקומות והאופנים אודותם כותב לעשות.

ובכל אופן אין לפחד, שהרי התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ומהנכון שהוא מצדו יוסיף בהתמדה ושקידה, כיון שהוא הכותב והמביא בקשת הנ"ל, ויתוסף עי"ז בברכות השי"ת בעניניו בכלל שגם מילוי בקשתו האמורה כלולה בזה.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, ה' אלול, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג מני"א, בו כותב אשר אין לו סדר היום נמצא בדאגה ביאוש ובעצבות וכו' ואין יודע איך לשוב להשי"ת וכו'.

והנה כבר מלתו אמורה בכמה מספרים הקדושים ובפרט בספרי ומאמרי חסידות, ומהם בספר תניא קדישא וכמצוין במפתח הענינים אשר בסוף ספר התניא קדישא. אבל כמו שאר חלקי התורה נקלטת היא ונקנית בדבוק חברים ובהצלחה גדולה יותר, שמוזה מובן שצריך ללמוד תניא עכ"פ עם עוד אחד, והרי הנמצאים בירושלים עיה"ק כמה אברכים וגם זקנים שיכול לקבוע שיעור עמהם בהנ"ל והם כאלה שישבירוהו בדבר הקשה בספרים הנ"ל באם יוזקק לזה וידוע דברי כ"ק אדמו"ר האמצעי בנו של רבנו הזקן, שכששנים מתדברים בעניני תורה ועבודה הרי זה שתי נפשות אלקית על נפש הבהמית אחת, וק"ל.

ויהי רצון שיבשר מהטבה ניכרת בכל האמור ואין לך דבר העומד בפני הרצון ועי"פ הודעת חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין.

בטח יודע משלשת השיעורים של חת"ת (חומש תהלים תניא) בכל יום, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

♦ יום ראשון י"ב אלול ♦

כו (א) וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 א ויהי ארי תעול לארעא די יי אלקהך זבה
 לך אחסנא ותרמה ומיתב בה:
 אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה:

כז"א וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא וְגו' וירשתה וישבת בה • (קידושין לו) מגיד שלא נתחייבו בכפורים עד שפכשו את
 הארץ וחלקיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק ט עמוד 356, לקוטר שיחות חלק ב עמוד 390)

תכלית ירידת הנשמה למטה

וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ . . וְלָקַחְתָּ מְרֵאשִׁית | כַּל-פְּרֵי הָאֲדָמָה וְגו' (כו, א)
 "כי תבוא אל הארץ" – "ארץ" מזרה על הארץ הלזו הגשמית והחמרית, ו"כי תבוא אל הארץ" היא ירידת הנשמה מאגרא
 רמה לבירא עמיקתא, להתלבש בגוף ונפש הבהמית.
 "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" – תכלית הירידה היא לקחת את הטוב והמבחר (ראשית) שבעניני ה"ארץ" וה"אדמה"
 ולהעלותם לקדשה.

"ולקח הפהו הטנא מידך" – את כל זאת נותנים לפהו שאוכלם, ואינם עולים כליל על המזבח, דהינו שאינו שורף ומבטל
 את עניני העולם, אלא ממשיך בהם קדשה. שישארו במציאותם, אף יהיו קדש לה'.
 ויתרה מזו מדגש, שנותן לפהו רק "מראשית" ולא כל "ראשית", והינו שגם ברשותו של הישראל נשארים פרות (ומהם
 גם פרות מבחרים), אלא שגפר בהם ועליהם, שמהם נלקחו בפורים לה'.
 והרי זה מיסודות תורת החסידות, שעבודת ה' אינה רק בשעת התפלה ותלמוד-תורה, אלא גם בשעת העסק במשא
 ומתן באמונה, ובשעת אכילה ושתיה, שכל זה נעשה לשם שמים, ועולה לקדשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק ל"ד עמוד 150)

בפורים שבכל יום

וְהָיָה כִּי-תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ . . וְלָקַחְתָּ מְרֵאשִׁית | כַּל-פְּרֵי הָאֲדָמָה וְגו' (כו, א-ב)
 הנה מצינו מחלקת דברי רבותינו ז"ל, אימתי חלה מצות בפורים, אם "אין והיה אלא מיד" ונתחייבו בכפורים מיד
 כשנכנסו לארץ (ספרי על הפסוק כא), או שלא נתחייבו במצוה זו עד לאחר ירושה וישיבה (קדושין לו, ב).
 ועל-פי הפלל (ערוכין יג, ב) "אלו ואלו דברי אלקים חיים", יש לבאר את ההוראה משתי הדעות בעבודת האדם לקונו.
 דהנה תכן מצות בפורים הוא ההודיה להשם-יתברך על הנסים שעשה עמנו ועם אבותינו, שלכן מביא את "ראשית כל
 פרי האדמה", ומספר את "כל הטוב" שעשה לנו הקב"ה.

ושתי הדעות בזמן חייב בפורים, הם שני אופנים בהודיה לה' שבכל יום, כשיעור משנתו ובתפלת השחר:

(א) "אין והיה אלא מיד" – ד"מיד כשנעור" (סידור הרב) אומר "מודה אני לפניך" כו', שהיא ההודיה להשם-יתברך על
 "שהחזרת בי נשמת", שהפך זה זו אינה באה מהתבוננות שכלית, אלא מהאמונה הפשוטה הנטועה בלב ש"הקב"ה הוא
 המחזיר לו נשמתו ומחיהו בכל יום.

(ב) כמו שבכפורים נתחייבו רק לאחר שפכשו את הארץ ונתישבו בה, שאז ההודיה היא בפרות שהם בתכלית השבח
 והיפי, כך היא ההודיה שבתפלת השחר, שבאה כתוצאה מהתבוננות ב"רוממות הא-ל-יתעלה ובשפלות האדם" שקדם
 התפלה (רמ"א באורח-חיים סימן צח סעיף א), ומתעמקת הדעת בעניני התפלה, שעל-ידי-הזו ההודיה היא בהפכה עמוקה
 ובתכלית השלמות.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כו (א) וְהָיָה כִּי תִבּוֹא. וירשתה וישבת בה. פסוק זה הוא הקדמה למצות הביכורים, והפתיח מגיד בזה, שלא נתחייבו
 ישראל בכפורים עד שפכשו את הארץ וחלקיה לכל שבטיהם, שנאמר 'ירשתה וישבת בה' (מ"א): תורה ב

ב ותסב מריש כל אפא דארעא די תעל מארצע ד די יי אלהיך זהב לך ותשוי כסלא ותהך לאתרא די יתרעי יי אלהיך לאשראה שכנתה תמן :

(ב) וְלִקְחֹתָ מֵרֵאשִׁית | כָּל־פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְנֶיִא מֵאֲרֻצֶּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָּא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁבַן שְׂמוֹ שָׁם :

כ"ט - מראשית • (מנחות פ"ד ב. ספרי) ולא כל ראשית, שאין כל הפרות חביבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד, נאמר כאן "ארץ", ונאמר להלן: (לעיל ח) "ארץ חטה ושעורה וגו'", מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל, שהם משבעה מינין. זית שמן • זית אגורי, ששמנו אגור בתוכו. ודבש • הוא דבש תמרים. מראשית • (ברכות לט. בכורים פ"ג. ספרי) אדם יורד לתוף שדהו ורואה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר: 'הרי זה בכורים'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 150)

ושמת בטנא (כו, ב) הביאם בכלי ערבה . . הבכורים והסלים לכהנים (רמב"ם ביכורים ג, ז) יש לומר בדעת הרמב"ם, שהפלים הללו נעשים 'חלק' של הבכורים, וזוהי שלמות קיום המצוה (מה שאין כן אם הביאם בכלי מתכת, חזר הפלי לבעלים). והנה מבאר בחסידות, שבכורים רומזים לנשמה. הנשמה יורדת לעולם הזה, שאין תחתון למטה ממנו, מתלבשת בגוף, ב'פלי', מקימת מצוות מעשיות וקוא (ה'תחתון' שבועלם הזה גופא) - ועל ידי זה היא מגיעה לשלמותה האמתית. ואף בבכורים כן: שלמות המצוה היא פאשר מביאים אותם בכלי דוקא, ובכלי גופא - דבר פשוט ופחות (אין תחתון למטה ממנו), כלי ערבה.

ג ותימי לנת פהנא די יהי גיומנא האנון ותימר לה חתי יומא דין קדם יי אלהיך ארי עלית לארעא די קיים יי לאכהתנא למתן לנא :

(ג) ובאת אל־הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי־באתי אל־הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו:

כ"י - אשר יהיה בימים ההם • (ראש השנה כה ב. ספרי) אין לך אלא כהן שבקימך, כמו שהוא. ואמרת אליו • (ספרי) שאינך כפוי טובה. הגדתי היום • (שם) פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שיגדל הפרי ויתבשל כל צרכו ולקטנו מן האילן (ספרי) (ב"מ): תורה ג (ג) אשר יהיה בימים ההם. וכי תעלה על דעתך שיבוא אל כהן שאינו בקימך אלא כן הכתוב אומר: אל תאמר כי רק כהנים אשר היו בדורות הקודמים היו ראויים שיביאו לפניכם בכורים, לפי שאין לך אלא כהן שבקימך, כמו שהוא - בין שהוא חשוב ובין שאינו חשוב כל כן; ואמרת אליו וגו' כי באתי אל הארץ. ובאמירה זו אתה מגלה דעתך שאינך כפוי־טובה (המסרב להכיר טובה ולהודות), אלא אתה בא להודות להקב"ה על הארץ הטובה אשר נתן לך (ג"א): הגדת היום. מהו היום? מכאן אמרו: רק פעם אחת בשנה קורא אדם את הקריאה הזאת האמורה בפרשת

בלבד, ולא מכל הפירות (ספרי) (רש"י מנחות פה ג"א). ומעיר רש"י: זית שמן האמור שם, הוא זית אגורי, שהוא מין משובח הגדל בארץ ישראל ששמנו אגור בתוכו - ששמנו שבתוכו מרובה כל כן, עד שהוא אגור וכגוס בו, כמו משקה הענבים, ויוצא ממנו בקל (ספרי) (רש"י ברכות לט.). ודבש האמור שם, הוא דבש תמרים, ולא דבש דבורים (ספרי): מראשית. לאחר שגדלו כל הפירות, כיצד יודע האדם אינה מהם יצא ראשונה? אלא כן אמרו חכמים: אדם יורד לתוף שדהו בתחילת צמיחתם של הפירות, ורואה תאנה שבכרה, או כל פרי משבעת המינים שביפר ויצא ראשון, הריהו כורך עליה גמי (מין עשב המשמש לקשירה) לצורך סימן ואומר 'הרי זה בכורים', ולאחר

(ב) מראשית. נקט הכתוב לשון 'מראשית' (באות מ"ם בתחילת התיבה), שמשמע רק חלק 'מתוף ראשית' פרי האדמה ולא כל ראשית פרי האדמה, ללמד שאין כל הפירות חביבין בבכורים אלא רק מקצתם, והם שבעת המינין בלבד; וכפי שמרומז בלשון הכתוב, שכן נאמר כאן לשון 'ארץ' - 'אשר תביא מארצך', ונאמר גם להלן - במקום אחר (לעיל ח) 'ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש', וכיון שבשני הכתובים נזכר לשון 'ארץ', יש ללמוד 'גזירה שוה' להשוות זה לזה: מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל הכתוב מדבר, אף כאן לענין בכורים, כוונת הכתוב לפירות שבח ארץ־ישראל שהן שבעת המינין

(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לְפָנָי מִזְבֵּחַ וְיָהִי אֱלֹהֶיךָ:
 ד וַיִּסַּב פְּתָא סְלָא מִיָּדְךָ וַיִּצְנַעְנָה קָדָם
 מְדַבְּחָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:

רש"י: וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ • לְהַנִּיף אוֹתוֹ. כֵּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ פֶּתַח יַד הַבְּעָלִים וּמִנִּיף (ספרי. סוכה מז).

(ה) וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִי
 אָבִי וַיֵּרֵד מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעַט וַיְהִי־שָׁם
 לְגוֹי גָּדוֹל עֲצוּם וְרָב:
 ה וְתַתִּיב וְתִימַר קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכֵן אֲרָמָא
 כְּעָא לְאוּבְדָא יָת אָבָא וַיִּנְחַת לְמִצְרַיִם וְדָר
 תַּמָּן כְּעַם זַעַר וַיְהִי תַמָּן לְעַם רַב תַּקִּיף
 רַסְגִּי:

רש"י: וְעֵנִיתָ • לְשׁוֹן הִרְמַת קוֹל • אֲרָמִי אֲבִי אָבִי • מְזִכִּיר חֲסָדֵי הַמָּקוֹם: "אֲרָמִי אֲבִי",
 לְכֵן בְּקִשׁ לְעַקֵּר אֶת הַכֹּל כְּשֶׁרָדַף אַחַר יַעֲקֹב, וּבִשְׂבִיל שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת (לְעַקֵּב), חָשַׁב לוֹ הַמָּקוֹם כְּאִלּוּ עָשָׂה,
 שְׂאוֹמוֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכְבִים, חוֹשֵׁב לָהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַחְשָׁבָה כְּמַעֲשֵׂה. וַיֵּרֵד מִצְרַיִמָּה • עוֹד אַחֲרֵים
 כְּבָאוּ עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שְׂאֲחָרֵי זֹאת, יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם. בְּמַתִּי מֵעַט • בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק י"ד עמוד 93 ואילך)

הַכֵּן הַנְּסִים הַנִּזְכָּרִים בַּהֲבָאת הַבְּכוֹרִים

וְעֵנִיתָ וְאָמַרְתָּ גו' אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֵד מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם גו' וַיִּבְאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה (כו. ה"ט)

הַטַּעַם שֶׁבַּהֲבָאת בְּכוֹרִים מְזִכִּירִים הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה הַקִּב"ה לְאַבוֹתֵינוּ הוּא, כִּי הֲבָאת הַבְּכוֹרִים הִיא בְּטוֹי בְּמַעֲשֵׂה הַהוֹדָיָה
 לַקִּב"ה עַל זֶה שֶׁהִצִּיל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִלָּבָן וּמִמִּצְרַיִם עַד שֶׁהִבְיֵאֵם אֶל "אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ".
 אִךְ יֵשׁ לַעֲיֵן מִדּוּעַ מְזִכִּירִים בַּהֲבָאת הַבְּכוֹרִים רַק אֶת הַהֲצֵלָה מִלָּבָן וּמִמִּצְרַיִם, וְלֹא אֶת שְׂאֵר הַנְּסִים וְהַחֲסָדִים שֶׁעָשָׂה
 הַקִּב"ה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְּם שֶׁהִבְיֵאֵם לְאֶרֶץ, כִּמּוֹ הַהֲצֵלָה מֵעִשׂוֹ, קְרִיעַת יַם־סוּף, מַלְחַמַת עַמְלֵק וְפִיּוּצָא בְּזֶה?
 וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבְּאוֹר בְּזֶה:

חֵיבוֹב מִצְוַת בְּכוֹרִים הוּא רַק אַחֲרֵי שֶׁבָּאוּ לְאֶרֶץ וּכְבָשׁוּהָ וְהִתְנַשְּׁבוּ בָּהּ. וְנִמְצָא, דְּהֲבָאת בְּכוֹרִים הִיא גַם הוֹדָיָה לַהַקִּב"ה עַל
 שִׁנְתוֹ לָנוּ אֶת הָאֶרֶץ לְשִׁבְתָּ בָּהּ בְּקִבְעוֹת – לְאֶכּוֹל בָּהּ וּלְשַׁבַּע מִטוֹבָהּ.

וְכִדִּי בַּהֲדָגִישׁ חֲסֵד זֶה עֲלֵינוּ, מְזִכִּירִים שְׂאֵף שֶׁהָיוּ מְקוֹמוֹת בְּהֵן נִתְיָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִבְעוֹת וּלְמִשְׁפַּח זְמַן, לֹא הִגִּיעַ לָהֶם
 כָּל טוֹב בַּמָּקוֹם הַהוּא, וְאֶדְרָבָה – בּוֹ עֲמְדוֹ עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹתָם וּלְהַאֲבִידָם. כִּי בְּאֶרֶם גְּרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲשָׂרִים שָׁנָה, וּבְמִצְרַיִם
 רַד"ו שָׁנָה.

וּמִיָּבֵן בְּפִשְׁטוֹת זֶה שֶׁלֹּא הִבִּיא שְׂאֵר הַנְּסִים, כִּי הָיוּ בְּדָרְךָ אוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁשָּׂהוּ שָׁם דָּרְךָ עֲרָאִי.

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

רְעָה כְּמַעֲשֵׂה [שֶׁלֹּא כִּי־יִשְׂרָאֵל
 שֶׁהִקְב"ה אֵינּוּ מִצְרַף לָהֶם מַחְשָׁבָה
 רְעָה לְמַעֲשֵׂה (קִדְוִשׁין מ"ג) [עֵינן ספרי (וּחִבְרוּן):
 וַיֵּרֵד מִצְרַיִמָּה. אֵינן הַכּוֹנֵה שֶׁבְּגִלְל
 לְכֵן יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, אֲלָא הוּא
 מוֹסִיף לְהַזְכִּיר עוֹד מִחֲסָדֵי הַמָּקוֹם
 וּנְפִלְאוֹתָיו עִמָּנוּ, וְאוֹמַר כִּי תַחֲיֶלָה הִיָּה
 לְכֵן רוֹדְפוֹ, וְאַחֲרָיו הָיוּ עוֹד אַחֲרֵים
 שֶׁבָּאוּ עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, שְׂאֲחָרֵי זֹאת
 יָרַד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם וְנִשְׁתַּבְּחוּ
 הַמִּצְרַיִם בְּבָנָיו, כְּכֹל הַעֲנִין הָאֲמוֹר
 לְהֵלֵךְ (קִצְרִימ מ"א):

בְּמַתִּי מֵעַט. מֵעַט אֲנָשִׁים. וְכִמּוֹ
 שְׂנַאֲמַר (לְעֵיל י' כב) בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרַדוּ
 אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה (ספרי) (רש"י בראשית לד
 ט: תורה ו

יֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּאֻמֵּי הַיּוֹם'
 (רא"ט):
 אֲרָמִי אוּבְדָא אָבִי. הַקּוֹרָא עַל
 הַבְּכוֹרִים מְזִכִּיר אֶת חֲסָדֵי הַמָּקוֹם
 שֶׁעָשָׂה עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ, וְכֵן פִּירוּשׁ
 הַדְּבָרִים: אֲרָמִי 'אוּבְדָא' אָבִי כְּלוֹמַר:
 לְכֵן הָאֲרָמִי (שֶׁהִיָּה מֵאֶרֶץ אֲרָם) בְּקִשׁ
 לְעַקֵּר וּלְאַבֵּד אֶת הַכֹּל כְּשֶׁרָדַף אַחֲרָי
 יַעֲקֹב אָבִי, לְהַרְגוֹ (בְּרַאשִׁית ל' ז'כח).
 וּמַעֲרִי רש"י: וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֲלֵתָהּ
 בְּיָדוֹ לְאַבְדוֹ, מִכָּל מְקוֹם בְּשִׂבִיל
 שֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבָר הַרְעָה הַזֶּה,
 חָשַׁב לוֹ הַמָּקוֹם (מִחֲשִׁיב זֹאת הַקִּב"ה)
 כְּאִילוֹ כְּבָר עָשָׂה בֵּן, וְקוֹרָא 'אוּבְדָא'
 אָבִי, לְפִי שְׂאוֹמוֹת הַעוֹלָם חוֹשֵׁב
 לָהֶם הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מַחְשָׁבָה

הַבְּכוֹרִים, וְלֹא שְׂתֵי פְעָמִים, שְׂכִינָן
 שְׂקִירָא פְעַם אַחַת, אֲפִילוֹ הִבִּיא אַחַר
 כֵּף עוֹד בְּיַבְוֵרִים מִמִּין אַחַר, אֵינּוּ קוֹרָא
 אֶת הַקְּרִיָּאָה שְׁנִית בְּאוֹתָהּ שָׁנָה (ספרי)

(רמב"ם הל' ביכורים פ"ד ה"א): תורה ד

(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדְךָ. הַכֹּהֵן
 לוֹקַח אֶת הַטָּהוֹר כְּדִי לְהַנִּיף אוֹתוֹ
 תְּנוּפָה' לָהּ, כְּטִיּוֹעַ הַבְּעָלִים, כִּי־צִדָּ?
 כֵּהֵן מִנִּיחַ יָדוֹ לְמִטָּה בְּשׁוּלֵי הַכֹּלִי
 תַּחַת יַד הַבְּעָלִים הָאוֹחוּים בְּיָדֵיהֶם
 לְמַעַלָּה בְּשִׁפְתֵי הַכֹּלִי, וּמִנִּיף אוֹתוֹ
 [לְעַבֵּר אֲרַבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, וּלְמַעַלָּה
 וּלְמַטָּה] (רש"י מכות יח): תורה ה

(ה) וְעֵנִיתָ. ה'עֵנִיתָ' הָאֲמוֹרָה כֵּאֵן הִיא
 לְשׁוֹן הִרְמַת קוֹל, שֶׁכָּאֲשֶׁר הַקּוֹרָא
 מִגִּיעַ לְאֲרָמִי אֲבִי יִגְבִּיָה קוֹלוֹ

וּוְאַבְאִישׁוּ לָנָא מַצְרִים וַיַּעֲנֵנוּ וַיִּהְיוּ עֲלֵנָא
פְּלִחְנָא קְשִׁיא :

(ו) וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמַּצְרִים וַיַּעֲנֵנוּ וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבָרָה
קְשִׁיא:

וּוְצִלְנָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵא דְאַבְהֵתָנָא וְקָבִיל יְיָ
צְלוֹתָנָא וְגַלִּי קְדַמוּהֵי עַמְלָנָא וְלֹאֵוִתָנָא
וְדוּחְקָנָא :

(ז) וַנְצַעֲק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עֵינֵינוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ וְאֶת־לַחְצָנוּ:

ח וְאַפְקָנָא יְיָ מַמְצְרִים פִּידָא תְקִיפָא
וּבְדַרְעָא מְרַמְמָא וּבְחִזְזוֹנָא רַפָּא וּבְאַתִּין
וּבְמוֹפְתִין :

(ח) וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
וּבְמִרְא גָדֹל וּבְאַתּוֹת וּבְמִפְתִּים:

ט וְאַיְתָנָא לְאַתְרָא הַדִּין וַיִּהְיֶה לָנָא יַת אַרְעָא
הַדָּא אַרְעָא עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבָשׁ :

(ט) וַיְבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ:

כ"ט אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה • (ספרי) זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ • כַּמְשֻׁמֶּו.

י וַיִּכְעַן הָא אֵימְתֵי יַת רִישׁ אַבָּא דְאַרְעָא
דִּיהִבָּת לִי יְיָ וְתַצְנַעְנָה קָדָם יְיָ אֱלֹהֵי
וְתַסְגִּיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵי:

(י) וַעֲתָה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רַאשֵׁיית פְּרֵי הָאָרְצָה
אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִשְׁתַּחֲוִית לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י אֶל־וְהִנְחִיתוּ • מְגִיד שְׁנוּטְלוֹ אַחַר הַנֶּפֶת (ספריים אחרים: הַנְּחִית) הַכֹּהֵן, וְאוֹחֲזוּ בְיָדוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא, וְחֹזֵר וּמְגִיד (ספרי.
בסורים פ"ג).

יא וְתַחֲדֵי כָּל טַבְתָּא דִּי יִהְיֶה לָךְ יְיָ אֱלֹהֵי
וְלֹאֲנָשׁ בֵּיתְךָ אֶת וְלֹאֵי וְגִיּוֹרָא דִּי בֵּינְךָ :

(יא) וְשִׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּלְבֵיתְךָ אֶתְהָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ם

כ"כ אֶל־וְשִׂמַחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב • (בכורים שם) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵין קוֹרִין מִקְרָא בְּכוּרִים אֲלָא בְּזִמְן שְׂמַחָה: הִינּוּ מַעֲצַרְת
וְעַד הַחַג, שְׂאָדָם מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפְרוּתוֹ וַיִּינּוּ וְשָׂמְנוּ, אֲבָל מִהַחַג וְאִילָף, מְבִיא וְאִינוּ קוֹרֵא. אֶתְהָ וְהַלְוִי •
אֶף הַלְוִי חָזַב בְּבְכוּרִים, אִם נָטְעוּ בְּתוֹךְ עֲרִיָּהֶם. וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ • (שם. מכות ט) מְבִיא וְאִינוּ קוֹרֵא, שְׂאִינוּ
כָּל לֹמֵר: "לֹאֲבוֹתֵינוּ".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כָּאן, לְפִי שֶׁכָּבַר עֲבָרָה תְּקוּפַת
הַשְּׂמִיחָה (רש"י פסחים לו):
אֶתְהָ וְהַלְוִי. כְּלוּמַר אֶף הַלְוִי חֵיב
בְּבְכוּרִים, וְאֶף שְׂאִין בְּנִחְלָתָם שְׂדוֹת
וּבְכַרְמִים אֲלָא עֲרִים לְשִׁבְתָּ בְּהֵן (ראא
במדבר לו), כְּכָל זֹאת אִם נָטְעוּ בְּתוֹךְ
עֲרִיָּהֶם חֵיבִים בְּבְכוּרִים:
וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ. גַּם הוּא מְבִיא
בְּכוּרִים, וְאוֹלָם אִינוּ קוֹרֵא אֶת
הַקְּרִיאָה, לְפִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לֹמֵר
'הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבוֹתֵינוּ',
מֵאַחַר שְׂאִינוּ מְבִנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב: תורה יב

תְּנוּפֹת וּשְׂמֵי הַנְּחִית בְּבְכוּרִים] (ספרי)
(ג"א. ועפ"י דפרי): תורה יא
(יא) וְשִׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב. מִכָּאן
אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין קוֹרִין מִקְרָא
בְּכוּרִים אֲלָא בְּזִמְן שְׂמַחָה, שְׂאֵן
מִתְקַיִם מֵאַמֵּר הַכְּתוּב 'וְשִׂמַחְתָּ בְּכָל
הַטּוֹב', וְאֵימְתֵי הוּא זִמְן שְׂמַחָה?
מַעֲצַרְת וְעַד הַחַג (מְשׁוּבְעוֹת וְעַד חַג
הַסּוּכוֹת), שְׂבִאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה אָדָם
מְלַקֵּט תְּבוּאָתוֹ וּפְרוּתוֹ וַיִּינּוּ
וְשָׂמְנוּ מִתְּנוּבַת שְׂדֵהוּ, וְהַשְּׂמִיחָה
שׁוֹרָה בְּלִבּוֹ, אֲבָל הַמְבִיא בְּכוּרִים
מִהַחַג וְאִילָף, מְבִיא אֶת הַפְּעוּלָה
וְאִינוּ קוֹרֵא אֶת הַקְּרִיאָה הָאֲמוּרָה

(ט) אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת
הָאָרֶץ הַזֹּאת. מֵהוּ 'הַמָּקוֹם' וּמֵהוּ
'הָאָרֶץ'? הַמָּקוֹם - זֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ;
וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ - כַּמְשֻׁמֶּו, אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל (ג"א): תורה י
(י) וְהִנְחִיתוּ. מֵהוּ 'וְהִנְחִיתוּ', וְהִרִי הַטְּנָא
כְּבָר מוּנָח וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ (כאמור
לעיל בפסוק ד), אֲלָא מְגִיד בְּזֶה הַכְּתוּב,
שֶׁהַבְּעָלִים נוֹטְלוֹ שׁוֹב מִמָּקוֹם הַנְּחִיתוּ,
לְאַחַר הַנֶּפֶת (ס"א: הַנְּחִית) הַכֹּהֵן,
וְאוֹחֲזוּ בְיָדוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא אֶרְמֵי
אוֹבֵד אָבִי וגו', וְלְאַחַר שֶׁגָּמַר
הַקְּרִיאָה חֹזֵר הַבְּעָלִים וּמְגִיד וּמְגִידוֹ
שׁוֹב [נְמַצְיָנוּ לְמִדִּים, שֶׁשֵּׁנָם שְׂמֵי

השָׁכָר לְקָרִיב יְהוּדִים הוּא שִׁיבוּי לְקָרִב עוֹד

בְּפָרְשַׁתְנוּ מְדוּבָר אֲדוּת מִצּוֹת בִּיפּוּרִים. וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַהוֹרָאָה מִמִּצְוָה זוּ בְּעִבּוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:
 עִם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא "פָּרֶם ה'" (ישעי"ה ה' ז). וּבְאֵילָנֵי הַפָּרֶם יִשְׁנִים שְׂרָשִׁים, עֲנָפִים וּפִירוֹת. הַשְּׂרָשִׁים הֵם הָאֲבוֹת, הָעֲנָפִים הֵם
 רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת, וְהַפִּירוֹת הֵם הַנוֹעַר, בְּדוֹגְמַת פִּירוֹת הַפָּרֶם הַנוֹלָדִים וְגִדְלִים בְּאֵילָנוֹת.
 וְהַקֶּבֶ"ה נִכְנָס לְפָרֶם עִם יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב "בְּאֵתִי לְגַנֵּי אַחוּתִי כֹלֶה", וְרוּאָה פְּרִי שֶׁבִּכְרָה - יֶלֶד אוֹ יֶלְדָה שֶׁנִּכְנָסוּ לְגִיל
 מִצְוֹת, אוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּדַע מִעֵינֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא יָדַע עֲלֵיהֶם עַד-עֵתָה מִפְּנֵי סִיבּוֹת שׁוֹנוֹת.
 מִצְוָה הַקֶּבֶ"ה וְאוֹמֵר שִׁיבִיאוּ "פְּרִי זֶה" לְבִיפּוּרִים. הֵינּוּ, שִׁיחֲנוּ אוֹתוֹ לְעֵינֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת. אָמֵנָם, לֹא דִי בְּזָה שִׁיתְחִילוּ
 לְחַנְכּוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן יַעֲזֹבוּ אוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ, אוֹ שִׁימְסְרוּ אֶת חֵינוּכּוֹ לְמִישׁוֹהוּ אַחֵר, אֶלֶּא "הַמִּתְחִיל בְּמִצְוָה אוֹמְרִים לוֹ גְּמוּר",
 שִׁצְרִיכִים לְהִבִּיאַת אֶת הַבִּיפּוּרִים עַד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ לְגְמוּר אֶת חֵינוּכּוֹ עַד לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.
 וְכָל-כֵּן גְּדֻלָּה מַעֲלַת עֲבוּדָה זוּ, עַד שֶׁהַבְּרָכָה שֶׁמְבָרְכִים לְאַחֲרֵי הָעֲבוּדָה הִיא "הַבְּאֵת בִּיפּוּרִים הַיּוֹם, תִּשְׁנָה לְשָׁנָה הַבְּאֵה"
 (פּרש"י כו. טו), דְּהַשְּׂכָר הוּא שִׁיזְכֶּה לְעִבּוּד עֲבוּדָה זוּ עוֹד פֶּעַם לְשָׁנָה הַבְּאֵה.
 שִׁמּוּזָה נִרְאָה עַד כְּמָה גְּדֻלָּה עֲבוּדָה זוּ, שֶׁאִם זָכָה וְהִבִּיא פִירוֹת הַנוֹעַר לְבֵית ה', שִׁכְרוּ הוּא פִי לְשָׁנָה הַבְּאֵה יִזְכֶּה לְקָרִב
 עוֹד יְהוּדִים וְעוֹד יְהוּדִים וְלְהִבְיֵאֵם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לְהִבִּיא בִּיפּוּרִים כִּפְשׁוּטוֹ, לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִגְדֵינוּ בְּקָרוֹב.

◆ יום שני י"ג אלול ◆

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׂנָה הַשְּׁלִישִׁית שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי לְגֵר לִיתְּוֹם וְלֹא-לְמִנְהָ וְאִכְלוּ בַשְּׂעִירֶיךָ וּשְׂבָעוּ:

יב אַרְי תְּשַׂצִי לְעֵשֶׂרָא זַת כָּל מַעֲשֵׂר עֲלִלְתָּךְ בַּשְּׂנָת תְּלִיתֵיתָּה שְׁנַת מַעֲשֵׂרָא וְתַתֵּן לְלוֹאֵי לְגִירָא לִיתְּוֹם וְלֹא-לְמִנְהָ וְאִכְלוּ בַּשְּׂעִירֶיךָ וּשְׂבָעוּ:

כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׂנָה הַשְּׁלִישִׁית • כִּשְׁתַּגְּמֹר לְהַפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה
 הַשְּׁלִישִׁית, קָבַע זְמַן הַבְּעוֹר וְהוֹדוּי בְּעֶרְב׃ הַפֶּסַח שֶׁל שָׁנָה הַרְבִּיעִית, שְׁנַאֲמַר: (דְּבָרִים יד) "מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 תּוֹצִיא וְגו'". נֶאֱמַר כָּאֵן "מִקְצֵ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן: "מִקְצֵ שֶׁבַע שָׁנִים", לְעֵנֵן הַקְּהֵל. מַה לְהֵלֵן רְגֵל, אִף כָּאֵן
 רְגֵל. אִי מַה לְהֵלֵן חַג הַסֻּכּוֹת, אִף כָּאֵן חַג הַסֻּכּוֹת? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר", מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה
 הַשְּׁלִישִׁית, רְגֵל שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת כְּלִין בּוֹ וְזֶהוּ פֶסַח, שֶׁהַרְבֵּה אֵילָנוֹת יֵשׁ שֶׁנִּלְקָטִין אַחֵר הַסֻּכּוֹת, נִמְצְאוּ מַעֲשְׂרוֹת
 שֶׁל שְׁלִישִׁית כְּלִין בְּפֶסַח שֶׁל רְבִיעִית, וְכָל מִי שֶׁשָּׁהָה מַעֲשְׂרוֹתָיו, הִצְרִיכוּ הַכְּתוּב לְבַעֲרוֹ מִן הַבֵּית. שְׁנַת
 הַמַּעֲשֵׂר • שָׁנָה שְׂאִין נוֹהֵג בָּהּ אֶלֶּא מַעֲשֵׂר אֶחָד מִשְׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת שְׁנֵיהֶן בְּשִׁתֵּי שָׁנִים שֶׁלְפָנֶיהָ, שֶׁשָּׁנָה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַפִּירוֹת מֵאוֹתוֹ הַיְּבוּל, וְזֶהוּ פֶסַח, וְלֹא
 סוּכּוֹת, לְפִי שֶׁהַרְבֵּה אֵילָנוֹת יֵשׁ
 שִׁפִּירוֹתֵיהֶם נִלְקָטִין אַחֵר חַג הַסֻּכּוֹת.
 וְכִינֵן שֶׁלְקִיטַת הַפִּירוֹת הַשּׁוֹנִים
 נִמְשַׁכֵּת גַּם בְּמִשְׁךְ יְמוֹת הַגִּשְׁמִים,
 נִמְצְאוּ מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל כָּל יְבוּל הַשָּׂדֶה
 הַשְּׁלִישִׁית כְּלִין בְּפֶסַח שֶׁל שָׁנָה
 רְבִיעִית, וְכָל מִי שֶׁשָּׁהָה מַעֲשְׂרוֹתָיו
 בְּבֵיתוֹ עַד הַפֶּסַח, הִצְרִיכוּ הַכְּתוּב
 לְבַעֲרוֹ אֶז מִן הַבֵּית, וְלִקְטִים בְּכָל
 אֶחָד מֵהֶם אֶת מִצְוֹתוֹ [הַתְּרוּמָה לְכַהֵן,
 הַמַּעֲשֵׂר הָרִאשׁוֹן לְלוֹי, הַמַּעֲשֵׂר הַשֵּׁנִי
 לְאֶכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, וּמַעֲשֵׂר הָעֵנִי לְעֵנִי]
 (ירושלמי מעשר-שני פ"ה ה"ו) (מפרשים):
 שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר. שָׁנָה זוּ, הַשְּׁלִישִׁית
 לְשִׁמִּישָׁה, נִקְרָאת כָּאֵן 'שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר',
 לְפִי שֶׁהִיא שָׁנָה שְׂאִין נוֹהֵג בָּהּ אֶלֶּא

שְׁנַאֲמַר (ש) 'מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 תּוֹצִיא וְגו'. הַרִי שְׁנַאֲמַר כָּאֵן לְשׁוֹן
 'מִקְצֵ', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (לְקַטֵּן לֹא, י) מִקְצֵ
 שֶׁבַע שָׁנִים... בְּחַג הַסֻּכּוֹת וְגו', לְעֵנֵן
 מִצּוֹת הַקְּהֵל. וְכִינֵן שֶׁבְּשָׁנֵיהֶם כְּתוּב
 לְשׁוֹן 'מִקְצֵ', יֵשׁ לְלַמּוּד 'גִּזְרִיחַ שָׁנָה'
 לְהַשְׁוֹת זֶה לְזֶה: מַה לְהֵלֵן בְּזְמַן
 הַרְגֵל (הַחַג). אִף כָּאֵן לְעֵנֵן זְמַן
 הַבִּיעוֹר הַכְּתוּב מִדְּבַר בְּזְמַן הַרְגֵל. אִי
 - אוֹ שֶׁמָּא נִדְמָה בִּינֵיהֶם לְגַמְרֵי
 וְנֶאֱמַר, מַה לְהֵלֵן חַג-הַסֻּכּוֹת אִף
 כָּאֵן יִהְיֶה זְמַנוֹ בְּחַג-הַסֻּכּוֹת? תְּלַמּוּד
 לּוֹמַר 'כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר' אֶת
 הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁל שָׁנָה הַשְּׁלִישִׁית,
 וּמִלְשׁוֹן 'תִּכְלֶה' יֵשׁ לְלַמּוּד שֶׁמְדוּבָר
 בְּרִגְלֵי שֶׁהַמַּעֲשְׂרוֹת כְּלִין וְנִגְמְרִים בּוֹ,
 כְּלוֹמַר בְּזְמַן שֶׁכִּבֵּר פֶּסַחָה לְקִיטַת

(יב) כִּי תִכְלֶה לְעֵשֶׂר אֶת כָּל מַעֲשֵׂר
 תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׂנָה הַשְּׁלִישִׁית.
 כִּשְׁתַּגְּמֹר לְהַפְרִישׁ מַעֲשְׂרוֹת שֶׁל
 יְבוּל הַשָּׂדֶה הַשְּׁלִישִׁית (לְמַנְיֵן שְׁנוֹת
 הַשְּׁמִיטָה), אֶזוּ תְּקִיִּים אֶת מִצּוֹת בִּיעוֹר
 הַמַּעֲשְׂרוֹת שֶׁל כָּל שְׁלֹשַׁת הַשָּׁנִים, כְּמוֹ
 שְׁנַאֲמַר (לְעַל י"ב כ"ח) 'מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ וְגו'.
 שֶׁקָּבַעַתָּה תוֹרָה זְמַן אַחַת לְשֹׁלֵשׁ שָׁנִים,
 שָׁבוּ חַיִּיב אָדָם לְהוֹצִיא אֶת כָּל סוּגֵי
 מַעֲשְׂרוֹתָיו הַנִּמְצְאִים בְּרִשׁוֹתוֹ, וְעַדִּיִן
 לֹא קִיִּים בְּהֶם מִצְוֹתָם, וְכֹא הַכְּתוּב כָּאֵן
 וְקָבַע אֶת סוּף הַזְּמַן לְמִצְוֹת הַבִּיעוֹר
 וְהוֹדוּי [וְהוֹדוּי מַעֲשְׂרוֹת = אֲמִירַת
 'בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית' וְגו'] שֶׁבְּפֶסַח
 הַבָּא, בְּעֶרְב׃ הַפֶּסַח שֶׁל שָׁנָה
 הַרְבִּיעִית. וּמַנְיֵן אֲנִי לְמִדִּים כְּזֶה

ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר: (במדבר טו) "כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר", ומעשר שני, שנאמר: (לעיל יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואי זה? זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן: "ונתתה ללוי" את אשר לו, הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה • זה מעשר עני. ואכלו בשעריך ושבעו • תן להם כדי שבוען, (פאה. ספרי) מפאן אמרו: אין פוחתין לעני בגרן פחות מחצי קב חטים וכו'.

יג ותימר קדם יי אלהך פלתי קדש מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללואי ולגירא ליתמא ולא ימקלא ככל פקודך די פקודתני לא עברית מפקודיך ולא אתגשיתי:

(יג) ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי:

כ"א ואמרת לפני ה' אלהיך • (סוטה לב) התודה שנתת מעשרותיך. בערתי הקדש מן הבית • (ספרי) זה מעשר שני ונטע רבעי, ולמדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשו. וגם נתתיו ללוי • (סו) זה מעשר ראשון, וגם, לרבות תרומה ובכורים. ולגר ליתום ולאלמנה • זה מעשר עני. ככל מצותך • נתתם כסדרן, ולא הקדמת תרומה לבכורים, ולא מעשר

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כל פריו קדש הלולים לה" [ספרי, מעשר שני פ"ה ה"א]. ולמדך הפתוח בזה, שאם שהה אדם מעשרותיו של שתי שנים הראשונות, אשר בהם נוהג דין מעשר שני, ולא העלם לירושלים, או שיש בידו פירות של נטע רבעי, הרי שצריך להעלותם עכשיו ולאכלם שם לפני ה' (מלאכת שלמה מעשר שני פ"ה מ"ו): וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון הניתן ללוי:

וגם נתתיו ללוי. תיבת 'וגם' באה לרבות תרומה ובכורים ששניהם ניתנים לפהו [שאף הפהו נקרא לוי (ראה לעיל יז, ט) (משכ"ל)]:

ולגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני. שכן על פי הרוב הם עניים [הגר - לפי שאין לו ירושת נחלה בארץ, והיתום והאלמנה - הואיל ואין להם מי שיפרנסם] (סו):

ככל מצותך. המבכר את הפעשרות מוסיף לומר בזה, שגם נתתם כסדרם הראוי, שלא הקדמתם להפריש תרומה לפני בכורים [לפי שמצות הביכורים חלה בעוד הפירות מחובברים, ואילו התרומה חלה רק לאחר תלישתם וגמר מלאכתם], וכן לא הקדמתם מעשר לתרומה ולא

כל שלש שנים נוהג מעשר עני במקום מעשר שני, וכמו כן לענין מצות הביעור, שסוף ומנה בפסח של שנה רביעית, ובפסח של שנה שביעית:

ואכלו בשעריך ושבעו. כלומר, תן להם כדי שיעור שבעו, ואין אתה רשאי ליתן לעני פחות מהשיעור, ולעבב אצלך את השאר עבור העני שיבא אחריו. מפאן אמרו חכמים: אין פוחתין לעני הבא בגורן לבקש מעשרותיו פחות מחצי קב חטים או קב שעורים וכו' [שהוא שיעור מוזן שתי סעודות] (מפרשים) [ספרי, יושלמי פאה פ"ח ה"ה] (באמ"ח): תורה יג

(יג) ואמרת לפני ה' אלהיך. התודה - פרט בפיך את מעשיך לפני הקב"ה שנתת מעשרותיך, וככל סדר האמירה המפורש כאן (מלבי"ם):

בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני הנאכל בירושלים, ונטע רבעי - פירות שגדלו בשנה הרביעית לנטיעת האילן, ודינם כמעשר שני, שכן שני הדברים הללו נקראים קדש [כמעשר שני נאמר ויקרא בו, ו] וככל מעשר הארץ מזרע הארץ... קדש לה', ובנטע רבעי נאמר (שם ט, כד) 'בשנה הרביעית יהיה

מעשר אחד מאותם שני המעשרות שבהגו בשתי השנים שקדמו לפניך, שהרי למדנו בשנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן שני מעשרות: הן מעשר ראשון הניתן ללוי, כמו שנאמר (במדבר יז, כו) 'ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר, והן מעשר שני הנאכל בירושלים, שנאמר (לעיל יד, כח) 'ואכלת לפני ה' אלהיך ווגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך' - הרי לנו שני מעשרות, הנוהגים בשתי השנים הראשונות, ובא הפתוח ולמדך כאן דין מיוחד בשנה השלישית, שאין נוהג בה מאותן שני מעשרות אלא האחד, ואי זה הוא המעשר הנוהג בה - זה מעשר ראשון, ואינו שנינו נוהג בה - זה מעשר שני. ותחת מעשר שני יתן מעשר עני לעניים.

ומנין אנו למדים בן שנאמר כאן 'ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה', כלומר, תן לו ללוי את אשר לו - הרי זהו מעשר ראשון, ונתתה תן להם לגר ליתום ולאלמנה את אשר להם - זה מעשר עני (ספרי) [כל האמור כאן לענין שנה שלישית לשמיטה, הוא הדין גם בשנה הששית לשמיטה, שכן

לתרומה, ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה 'ראשית', שהיא ראשונה משנעשה דגן, וכתוב: (שמות כב) "מלאתך ודמעך לא תאחר", לא תשנה את הסדר. לא עברתי ממצותיך • לא הפרשתי ממין על שאינו מינו, ומן החדש על הישן, (ולא מן תלוש על המחקר, ולא מן המחקר על התלוש). ולא שכחתי • מלבדך על הפרשת מעשרות.

(יד) לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני:

יד לא אכלתי באכלי מנה ולא פלתי מנה בדמסאב ולא יהבית מנה למית קבלית למימרא דיי אלהי עבדית ככל די פקידתני:

כ"ט < לא אכלתי באני ממנו • מכאן שאסור לאונן. ולא בערתי ממנו בטמא • בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הזהר על כך? (לעיל יב) "לא תוכל לאכל בשעריך", (יבמות עד. מכות ט) זו אכילת טמאה, כמו שנאמר בפסולי המקדשים: (לעיל טו) "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו'", אבל זה לא תוכל לאכל דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר. ולא נתתי ממנו למת • (ספרי) לעשות לו ארון ותכריכין. שמעתי בקול ה' אלהי • (מעשר שני פ"ה) הביאותיו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר צויתני • שמחתי ושמחתי בו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ודרשו חקמים: זו אזהרה גם על אכילת המעשר בטומאה, כמו שמצינו שנאמר בפסולי המוקדשים - בכהמות קדשים שנפדוה מקדושתה מחמת מום (לעיל טו, כב) 'בשעריך תאכלנו הטמא והטהור' וגו' [שכדרך שאתה אוכל בשר חולין אף בשהוא טמא, כך תוכל לאכול בשעריך את בשר פסולי המוקדשים אף בטומאה]. אבל זה (המעשר) נאמר בו 'לא תוכל לאכול בשעריך', כדי שתדרשנו: לא תאכלנו בדרך 'אכילת שעריך' האמור במקום אחר לגבי פסולי המוקדשין, דהיינו בטומאה, כי אם בטהרה תאכלנו (מפרשים):

ולא נתתי ממנו למת. איזוהי נתינה למת? כגון לעשות לו ארון ותכריכין בדמיהם של פירות המעשר: שמעתי בקול ה' אלהי. שהרי הביאותיו לבית הבחירה - אל המקום שבו בחר ה' הביכורים לבית המקדש והמעשר שני לירושלים (כ"א): עשיתי ככל אשר צויתני. ששמחתי בו אני וביתי, ושימחתי בו גם אחרים, כמו שנאמר (לעיל יב, יח) 'אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלווי' (ספרי) מעשר שני פ"ה מ"ח: תורה טו

במצותיו וצונו להפריש תרומה, או 'להפריש מעשר' (רש"י ברכות מ): תורה יד (יד) לא אכלתי באני ממנו. תיבת 'ממנו' מוסקת על ה'קדש' המוזכר למעלה [בערתי הקדש מן הבית], שהם מעשר שני ונטע רבעי המותרים באכילה לבגלים. ומתוך שהוא אומר שלא אכל אותו באנינות, למדנו מכאן שהוא אסור באכילה לאונן (=אבל ביום הראשון לאבלותו) (ביכורים פ"ב מ"ב) (רמב"ן):

ולא בערתי ממנו בטמא. כלומר, הקדש אשר בערתי מן הבית, לא באופן האסור בערתי, כי לא אכלתי ממנו בטומאה - שלי או של הפרי; כלומר, בין בזמן שאני הייתי טמא והוא (פרי הקדש) היה טהור, ובין בזמן שאני הייתי טהור והוא היה טמא, לא אכלתי ממנו. אלא רק בזמן ששנינו טהורים היינו (ספרי). ומוסיף רש"י: איסור זה שלא לאכול מעשר בטומאה, לא למדנוהו מן האמור כאן בלבד, אלא כבר הזהיר עליו הכתוב באיסור לא תעשה, והיכן הזהיר על כך? לפי שנאמר (לעיל יב, ז) 'לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' [שלא לאכול את המעשר בכל מקום כי אם בירושלים],

מעשר שני למעשר ראשון. ומזן שהתרומה קודמת למעשרות? מפני שהתרומה קרויה 'ראשית', ללמד שהיא נתינה ראשונה משנגמרה מלאכתו ונעשה דגן [ומאותו הטעם קודם המעשר הראשון לשאר המעשרות, לפי שעדיין צריך הלוי להפריש ממנו תרומת מעשר לכהן, ודינו כמעשר שמעורבת בו תרומה, הנקראת 'ראשית' וקודמת לכל].

וכתיב (שמות כב, כח) מלאתך ודמעך לא תאחר [מלאתך] הם הביכורים, ו'דמעך' זו התרומה (רש"י שם), מכאן אזהרה שלא תשנה את הסדר, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר (ספרי) (משכ"ל, רע"א):

לא עברתי ממצותיך. הוסיף בזה עוד שלא הפרשתי ממין על שאינו מינו, אלא מכל מין ומין הפרשתי לעצמו, וכמו כן לא הפרשתי מן היבול החדש [של שנה זו] על הישן [של שנה הקודמת], אלא הפרשתי מכל שנה בפני עצמה, כמצות התורה [שכן נאמר (לעיל יד, כב) 'עשר תעשר את כל תבואת ורעך היצא השדה שנה שנה'] (שם) (רע"א):

ולא שכחתי מלבדך על מצות הפרשת מעשרות [אשר קדשנו

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תש"נ עמ' 678)

לא אכלתי באני ממונו (כו, יד) ח"י אלול חל לעולם בסמיכות לפרשתנו. והנה ידוע שיום זה הוא התחלת י"ב ימים האחרונים של חודש אלול, שהם כנגד י"ב חדשי השנה, יום לחדש, ובהם יש לערוך חשבון נפש מיחד על כל י"ב חדשי השנה. ויש לומר, שודוי מעשרות הוא על-דרך חשבון צדק: בערתי הקדש מן הבית... לא אכלתי באני ממונו וגו'. ובפסוק הבא נאמר השקיפה ממעון קדשך, ויאמרו רז"ל כל השקפה שבתורה ארוכה וזה לשון ברכה, שיש לומר שרומז על מעלת אתהפקא חשוכא לנהורא על ידי עבודת התשובה.

טו אסתכי ממדור קדשך מן שמיא וברך את עמך את ישראל ואת ארעא די יהבת לנא כמא די קממת לאכהתנא ארע עבדא חלב ודבש:

(טו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כפאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ם

השקיפה ממעון קדשך • (ספרי) עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת (ויקרא ט): "אם בחקתי תלכו, ונתתי גשמיכם בעתם". אשר נתת לנו כפאשר נשבעת לאבותינו • לתת לנו, וקממת, "ארץ זבת חלב ודבש".

♦ יום שלישי י"ד אלול ♦

טז יומא הדין יי אלהך מפקדך למעבד את קממא האלין ואת דינאי ותשר ותעבד יתהון ככל לך וכל נפשך:

(טז) היום הזה יהיה אלהיך מצוה לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך:

היום הזה ה' אלהיך מצוה • בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטויית עליהם. ושמרת ועשית אותם • בת קול מברכתו: 'הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 6)

בכל יום יהיו בעיניך חדשים (רש"י כו, טז) הרי שתבת "היום" מורה על חבור שתי תנועות הפוכות: תמידיות והתחדשות. והנה, יום מרפב מיום ומלילה, משמש ומינה. משמש, שאין בו שנויים, יש מעלת התמידיות. בינה, המשפנה תמיד, יש מעלת ההתחדשות. ויום מחבר את שתי התנועות המנגדות הללו, את שתי המעלות יחד.

יז את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרךיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו:

(יז) את יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרךיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הם חדשים, כאלו בו ביום נצטויית עליהם (תנחומא):
ושמרת ועשית אותם. אין זה רק לשון ציווי לשמור ולעשות, אלא גם לשון ברכה והבטחה, שבזכות מצות ביכורים בת-קול מברכתו לאמר: כשם שהבאת בכורים היום, בן תשנה - תזכה להביאם שנית לשנה הבאה (שם) (משכיל): תורה יז

אשר נתת לנו כפאשר נשבעת לאבותינו. לתת לנו את הארץ הזאת, ואכן קיימת את השבועה ונתת לנו את הארץ אשר היא ארץ זבת חלב ודבש (ראים וגרא): תורה טו
(טז) היום הזה ה' אלהיך מצוה. וכי ביום הזה נצטוו על כל המצוות? אלא בא הכתוב לומר לך: בכל יום יהיו דברי התורה חביבים בעיניך כאלו

(טו) השקיפה ממעון קדשך. לאחר שעשינו מה שגזרת עלינו, שקיימנו כל הלכות המעשרות כתיקונן, אנו מתפללים: עשה נא אף אתה מה שעליך לעשות (ספרי), שאמרת (ויקרא כו, ג) אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם, וזהו שגאמר כאן 'וברך... ואת האדמה, שתברך אותה בטל ובמטר (מע"ש שם מ"א):

כ"י הַאֲמַרְתָּ וְהֵאֲמִירָךְ • אֵין לָהֶם עַד מוֹכִיחַ בַּמִּקְרָא, וְלִי נִרְאָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה וְהַבְּדֻלָּה: הַבְּדֻלָּתִי לָךְ מֵאֱלֹהֵי עוֹבְדֵי-כּוֹכָבִים לְהִיּוֹת לָךְ לֵאלֹהִים, וְהוּא הַפְּרִישָׁךְ אֵלָיו מֵעַמִּי הָאָרֶץ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה.

(ומצאתי להם עד, והוא לשון 'תפארת', כמו: (תהלים צד) 'ותאמרו כל פועלי און') •

וַיְהִי הַיּוֹם הַאֲמִירָךְ הַיּוֹם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה כִּי וַיִּזְכֹּרְךָ יְיָ וַיִּמְאֵר דִּין לְמַהְיִי לָהּ לְעַם חֲבִיב כִּמְאֵר דִּי מַלְיָל לָךְ וּלְמִשְׁרָךְ כָּל פְּקוּדוֹתֶי: כִּי וַיִּזְכֹּרְךָ יְיָ וַיִּמְאֵר דִּין לְמַהְיִי לָהּ לְעַם חֲבִיב כִּמְאֵר דִּי מַלְיָל לָךְ וּלְמִשְׁרָךְ כָּל פְּקוּדוֹתֶי:

כ"י < פֶּאֶשֶׁר דְּבַר-לָךְ • (שמות יט) "והייתם לי סגלה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 261 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ישראל - אוצרו של הקב"ה

בַּפְּרָשָׁתֵנוּ כְּתוּב בְּנוֹגַע לְעַם יִשְׂרָאֵל "לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻגְלָה" (כו, יח) . וּבַפְּרוּשׁ תִּיבַת "סֻגְלָה" כְּתוּב רַש"י (יתרו יט, ה ד"ה וְהִייתֶם): "אוֹצֵר חֲבִיב, כְּמוֹ (קהלת ב) וְסֻגּוֹת מְלָכִים כְּלֵי יָקָר, וְאַבְנִים טוֹבוֹת שֶׁהַמְּלָכִים גּוֹנְזִים אוֹתָם, כִּי אֵתָם תִּהְיֶה לִי סֻגְלָה מִשְׁאֵר אוֹמוֹת".

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדִרְכֵי הַחֲסִידוּת:

בְּרִשׁוּתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ נִמְצְאִים הַרְבֵּה אַבְנִים טוֹבוֹת וּמְרֻגְלוּת. אֲמֵנָם, יִשְׁנֶן אַבְנִים שֶׁקוֹבְעֵן בְּכֶתֶר מַלְכוּתוֹ לְהַדִּיר וּלְיַפּוֹת אֵת הַכֶּתֶר, יִשְׁנֶן אַבְנִים שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לְצִרְכֵי הַמְדִינָה וְכִיּוֹצֵא בָּזָה, אֵף הַאֲבָנִים הַגְּנוּזוֹת בְּאוֹצֵר הַמֶּלֶךְ, אֵין הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּלֵל לְאֵף צוּרָה, אֲלֵא הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׂע וּמוֹתַעֵג אֹתָן, אֵף שְׂאִין מִמְּלֵאוֹת תַּפְקִיד מְסוּיָם.

וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּזֶה שְׂבָנֵי יִשְׂרָאֵל מְקִימִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת וּמְגִלִים מַלְכוּתוֹ וְיִתְבַּרַךְ בְּעוֹלָם, דְּבַר נֶעְלָה הוּא עַד מְאֹד, אֵף הַקְּב"ה מִתַּעֲנֵג וּמִשְׁתַּעֲשֵׂע אֵף בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם בְּלֵי קֶשֶׁר לְמִילּוּי תַּפְקִידָם. כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ אוֹצֵר הַמֶּלֶךְ, שֶׁהַמֶּלֶךְ מִשְׁתַּעֲשֵׂע בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם (אֲלֵא שְׂאִין זֶה פּוֹטֵר אוֹתָם חֶסֶד-וְשְׁלוֹם מִמִּילּוּי תַּפְקִידָם, וְרַק מְגַלָּה אֵת גּוֹדֵל חֵיבַתָּם לְפָנָיו וְיִתְבַּרַךְ).

וּלְתַתֵּךְ עֲלִיזוֹן עַל כָּל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עִשָּׂה לְתַהַלָּה וּלְשֵׁם וּלְתַפְאֳרַת וּלְהִיתָךְ עִם-קִדְשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ פֶּאֶשֶׁר דְּבַר: פ

יט וּלְמַתְנֵךְ עֲלָאָה עַל כָּל עַמִּמֵּינֵי דִי עַבְדֵי לְתַשְׁבְּחָא וּלְשׁוֹם וּלְרַבּוּ וּלְמַהְיִנְךָ עִם קִדְשׁ קְדָם יי אֲלֵהֶךָ כִּמְאֵר דִּי מַלְיָל:

כ"י < וְלְהִיתָךְ עִם-קִדְשׁ וְגו' פֶּאֶשֶׁר דְּבַר • (ויקרא כ) "והייתם לי קדושים".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תַּפְאֳרַתוֹ: תוֹרַה יח
(יח) פֶּאֶשֶׁר דְּבַר לָךְ. וְהִיכֵן דִּיבַר כִּי לְקִרְאָת מִתּוֹן תּוֹרָה כִּשְׂאֵמֵר לָהֶם הַקְּב"ה: 'וְהִייתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים' (שמות יט, ה); תוֹרַה יט
(יט) וְלְהִיתָךְ עִם קִדְשׁ וְגו' פֶּאֶשֶׁר דְּבַר. וְהִיכֵן דִּיבַר כִּי כִּשְׂאֵמֵר לָהֶם: 'וְהִייתֶם לִי קְדוּשִׁים כִּי קְדוּשׁ אֲנִי ה' וְאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי (ויקרא כ, כו); תוֹרַה א

אֵלָיו מִשְׁאֵר עַמֵּי הָאָרֶץ (אוֹמוֹת הָעוֹלָם) לְהִיּוֹת אֵתָהּ לְבִדְךָ מִיּוֹחַד לוֹ לְעַם סֻגְלָה. (וּמִצְאָתִי לָהֶם עַד וְהוּא לְשׁוֹן תַּפְאֳרַת, כְּמוֹ וְתֵאמְרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן (תהלים צד, ה) [הַרְשָׁעִים פּוֹעֲלֵי הָאָוֶן מִתַּפְאָרִים וּמִשְׂבָּחִים אֵת עֲצָמָם עַל הַצִּלְחָתָם]. וּלְפִי זֶה יִהְיֶה פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: אֵת ה' בְּחֶרֶת לְהַתְּפָאֵר בוֹ, כְּלוֹמֵר לְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו וּלְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּתוֹ, וְגַם הוּא בְּחֶרֶת כִּי לְהִיתָךְ עִם

(יז) הַאֲמַרְתָּ, הֵאֲמִירָךְ. הַתִּיבוֹת הַלְלוּ אֵין לָהֶם עַד מוֹכִיחַ בַּמִּקְרָא - לֹא מְצִינוּ בַּמִּקְרָא עוֹד לְשׁוֹנוֹת כְּדוּגְמַת אֵלוֹ, שִׁיחָא אֶפְשֵׁר לְהוֹכִיחַ מִשֵּׁם עַל פִּירוּשָׁם כָּאֵן. וּמִפְרֵשׁ רַש"י: וְלִי נִרְאָה מִתּוֹךְ מִשְׁמַעוֹת הָעֲנָן, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה וְהַבְּדֻלָּה, וְכִי פִירוּשׁ הַכְּתוּב: אֵת ה' הַבְּדֻלָּתָ אֵתָהּ, כְּלוֹמֵר הַבְּדֻלָּתוֹ לָךְ מֵאֱלֹהֵי הַנּוֹכַח לְהִיּוֹת הוּא לְבָדוֹ לָךְ לֵאלֹהִים, וְכַנְגֵּד כֵּן הוּא הַפְּרִישָׁךְ

♦ יום רביעי ט"ו אלול ♦

א ופקיד משה וסבי ישראל ית עמא למימר
טר ית כל תפקדתא די אנא מפקד יתכוון
יומא דין:

כו (א) ויצו משה וזקני ישראל אתהעם לאמר
שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה אתכם
היום:

ט"ז ◀ שמר את-כל-המצוה • לשון הוה, גרדנ"ט בלע"ז (בעאבאכטענד).

ב ויהי ביומא די תעברון ית גרדנא לארעא
דיי אלהיך יחב לך ותקים לך אבנין וברבין
ותסוד יתהון בסידא:

(ב) והיה ביום אשר תעברו את-הירדן אל-הארץ
אשר-יהיה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים
גדלות ושרת אתם בשיד:

ט"ח ◀ והקמת לך • בירדן, ואמר כף תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל. נמצאת אתה
אומר: שלשה מיני אבנים היו: שתיים עשרה בירדן, וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל, כדאיתא במסכת
סוטה (דף לה).

ג ותכתוב עליהן ית כל פתגמי אורייתא
היא במעברך בדיל די תעול לארעא דיי
אלהיך יחב לך ארעא עבדא חלב ודבש
כמא די מליל יי אלהא דאבהתך לך:

(ג) וכתבת עליהן את-כל-דברי התורה הזאת
בעברך למען אשר תבא אל-הארץ אשר-יהיה
אלהיך. נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר
יהוה אלהי-אבותיך לך:

ד ויהי במעברכון ית גרדנא תקימון ית
אבניא האלין די אנא מפקד יתכוון יומא
דין בטורא דעיבל ותסוד יתהון בסידא:

(ד) והיה בעברכם את-הירדן תקימו את-האבנים
האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל
ושרת אותם בשיד:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

את האבנים אל הגלגל, ושם הקימו אותם שוב, וזהו שנאמר (שם ה, ט) ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל. ולפי זה נמצאת אתה אומר, כי שלשה מיני הקמות אבנים היו: שתיים-עשרה האבנים הגדולות בתוך הירדן, וכנגדן (כלומר במספר הזה) הוציאו אבנים נוספות מן הירדן, אותם הוליכו והקימו לבסוף בגלגל, וכנגדן - כאותו מספר אבנים הקימו בהר עיבל ובונו מהם מזבח, לפני שהוליכום לגלגל, כדאיתא במסכת סוטה (דף לה) (מפרשים): תורה ג

ט]. ומה שנאמר בהמשך הפסוק ושרת אתם בשיד, וכתבת עליהן וגו', אין המדובר באותן האבנים שתקים בירדן, אלא כף אומר הכתוב: ואחר כף תוציאו משם (מתוך הירדן) אבנים אחרות ותבנה מהן מזבח בהר עיבל, ואותן תשיד בשיד, ועליהן תכתוב את הדברים, ותזבח עליהן שלמים, וככל הסדר האמור להלן בפרשה. וכן עשה יהושע, כמו שנאמר (יהושע ח, לג) 'אז יבנה יהושע מזבח לה' וגו' בהר עיבל... ויכתב שם על האבנים את משנה תורת משה וגו'. ולאחר מכן פרקו את המזבח והוליכו

כו (א) שמור את כל המצוה. אין זה לשון ציווי לעתיד כמו 'שמור' או 'שמרו', אלא ציווי בלשון הווה הוא, כלומר שמירה הנעשית בקביעות, גרדנ"ט בלע"ז - לשמור באופן תמידי (וראה לעיל א, טז) (רא"ם): תורה ב
(ב) והקמות לך. מצות הקמת האבנים לא נתבארה כאן בכך פשוטה, ורש"י מפרש כאן את הכתוב תוך הוספת הפרטים החסרים בו, על פי המבואר בהרחבה בספר יהושע (בפרקים ד-ח): והקמות לך אבנים גדולות. את האבנים הללו תקימו בירדן עצמו, בתוך מי הנהר [לזכרון הנס שנבקעו מי הירדן (מלבי"ם) יהושע ה,

ה ותבני תפן מדבחה קדם יי אלהך מדבח
אבניו לא תרים עליהו פרוזא :

(ה) ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים
לא־תניף עליהם ברזל :

ו אבניו שלמין תבני ית מדבחה דיי אלהך
ותסק עלוהי עלון קדם יי אלהך :

(ו) אבנים שלמות תבנה את־מזבח יהוה אלהיך
והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך :

ז ותבוס נכסת קודשין ותיכול תפן ותחדי
קדם יי אלהך :

(ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יהוה
אלהיך :

ח ותכתוב על אבניא ית כל פתגמי אורייתא
הדא פרש יאות :

(ח) וכתבת על־האבנים את־כל־דברי התורה
הזאת באר היטב: ם

טז"א < באר היטב • (שם) בשבעים לשון.

ט ומליל משה וקהניא לואי לכל ישראל
למימר אצית ושמע ישראל יומא הדין
הוייתא לעמא קדם יי אלהך :

(ט) וידבר משה והפניהם הלוים אל־כל־ישראל
לאמר הספת ושמע ישראל היום הזה נהיית
לעם ליהוה אלהיך :

טז"ב < הספת • כתרגומי. היום הזה נהיית • בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בכרית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 282)

היום הזה נהיית לעם (כז, ט) ח"י אלול הוא יום ההלגת של שני המאורות הגדולים, הבעל־שם־טוב ואדמו"ר הזקן, ושניהם רמוזים בפסוק זה. **הבעל־שם־טוב** נהג לחזור בעירות ובמושבות של בני ישראל ולגרם להם לומר "ברוך השם" וכיוצא בזה, הינו שגלה ועזר בהם את נקדת היהדות, שזהו התכן של "נהיית לעם". **אדמו"ר הזקן** - אאמו"ר מבאר (בלקוטי לוי יצחק) שהיו"ם הזה בגימטריא שלש פעמים הוי' (78), שהם ג' המוחין דגדלות **חב"ד** - והרי אדמו"ר הזקן הוא מיסד תורת חסידות חב"ד.

י ותקבל למימרא דיי אלהך ותעבד ית
פקודוהי וית קימוהי די אנא מפקדך יומא
דין :

(י) ושמעת בקול יהוה אלהיך ועשית את־מצותו
ואת־חקיו אשר אנכי מצוך היום: ם

◆ יום חמישי ט"ז אלול ◆

יא ופקיד משה ית עמא ביומא ההוא
למימר :

(יא) ויצו משה את־העם ביום ההוא לאמר:

יב אלין יקומון לברכא ית עמא על טורא
דגרוזים במעברכון ית ירדנא שמעון ולוי
ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן :

(יב) אלה יעמדו לברך את־העם על־הר גרוזים
בעברכם את־הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר
ויוסף ובנימן :

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

א לא קר אומר הפתוב: **בכל יום יהיו**
דברי התורה חביבים בעיניך כאילו
היום ניתנה תורה ובאת עמו בכרית
להיות לו לעם (ברכות א:): תורה י

(ט) **הספת**. פירושו **כתרגומי**
באונקלוס: 'אצית' [האון והקשב]:
היום הזה נהיית לעם לה אלהיך. וכי
באותו היום ניתנה תורה לישראל

(ח) **באר היטב**. בשבעים לשון
[שהם כל השפות שב'עולם] תכתוב
אותם, כדי שיהיו הדברים 'מבוארים'
היטב' (ג"א): תורה ט

ט"ז < לְכַרְךָ אֶת־הָעֵם • כְּדַאיְתָּא בְּמַסְכַּת סוּטָה: (דף לו) 'שְׁשָׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִזִים, וְשֵׁשָׁה לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכְהֵנִים וְהַלְוִיִּם וְהָאֲרוֹן לְמִשְׁחָה, בְּאֲמָצֵעַ. הִפְכּוּ לְוַיִּם פְּנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר גְּרִזִים וּפְתָחוּ בְּכַרְכָּה: "בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה וְגו'", וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן, חֲזָרוּ וְהִפְכּוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה, וְאוֹמְרִים: "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וְגו'", וְכֵן כָּל־עַד "אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים".

יג וְאֵלֶּיךָ יְקוּמוּן עַל לְוִטְיָא בְּטוֹרָא דְעֵיבָל
יֵאָדָר וְזִבְלוֹן דִּין וְנִפְתָּלִי:

(יג) וְאֵלֶּה יַעֲמְדוּ עַל־הַקִּלְלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גֵּר
וְאֲשֶׁר וּזְבוּלוֹן דִּין וְנִפְתָּלִי:

יד וְיִתְיַבּוּן לְוֵאֵי וְיִמְרוּן לְכָל אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל
קָלָא רְמָא:

(יד) וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל
רָם: ׀

טו לֵיט גְּבַרָא דִּי יַעֲבֵד צֶלֶם וּמִתְכָּא מִרְחָקָא
קָדָם יְיָ עֲבַד יְדֵי אָמֵן וּמְשׁוּי כְּסִתְרָא וְיִתְיַבּוּן
כָּל עַמָּא וְיִמְרוּן אָמֵן:

(טו) אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת
יְהוָה מַעֲשֵׂה יְדֵי חֲרָשׁ וְשֵׁם בְּפִתְרֵהּ וְעָנוּ כָּל־הָעָם
וְאָמְרוּ אָמֵן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת פורים תשי"ז - תורת מנחם יט עמ' 184)

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה . . מַעֲשֵׂה יְדֵי חֲרָשׁ וְשֵׁם בְּפִתְרֵהּ (כו, טו) כ"כ מו"ח אדמו"ר אָמַר פַּעַם, בְּשֵׁם הַזֵּהר, שֶׁפָּאָשֶׁר אָדָם מְחַדֵּשׁ חֲדוּשׁ בְּפִנְיַמְיוֹת הַתּוֹרָה מִסְבָּרָא אִישִׁית, מְדִילִיָּה - הוּא מְכַנֵּס "פֶּסֶל וּמִסְכָּה" בְּחֵלֶק הַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה "בְּפִתְרֵהּ" (ראה זח"ג ככו, ב. ניצוצי אורות שם אות א).

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום שמחת תורה ה'תשי"ז)

כְּשֶׁאָדָם מְחַדֵּשׁ בְּפִנְיַמְיוֹת הַתּוֹרָה - דְּהֵינּוּ שְׁמוּסִיף בַּהּ סְבָרָא אִישִׁית מְדִילִיָּה - אָמַר עַל כָּף פַּעַם כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֵמֵי אֲדָמו"ר בְּשֵׁם הַזֵּהר, שְׁזָהוּ עֲנִין דְּ"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל גו' וְשֵׁם בְּפִתְרֵהּ"! וְלָכֵן, אֲסוּר לְהַכְנִיס סְבָרוֹת מְשֻׁלוֹ בְּפִנְיַמְיוֹת הַתּוֹרָה, כִּי אִם לְלַמּוֹד אֶת "דְּבָרֵי הַרְבִּי".

- כְּשֶׁהַרְבִּי דִּיבַר אוֹדוֹת עֲנִין זֶה (בְּהִיּוֹתוֹ בְּפַעֲטֵעַרְבוּרְג, הַנִּקְרָאת עֵתָה בְּשֵׁם "לְעֵנִיגְרָאד"), שְׁאֵלְתִי אֹז אֶת הַרְבִּי: בְּשִׁלְמָא מְאָמֵר שְׁאָדָם שְׁמַע בְּעַצְמוֹ, יְכוֹל הוּא לְשַׂאוֹל אֲצֵל בַּעַל הַמְאָמֵר לְפִירוּשׁ הָעֲנִין; אֲבָל מַה יַעֲשֶׂה בְּהַמְאָמְרִים הַיְשָׁנִים, שֶׁבַּעל הַמְאָמֵר כָּבַר אֵינְנוּ בַּעֲלָמָא דִּין, וְנִמְצָא שְׁגָם אֹז צְרִיכִים לְשַׂאוֹל אֶת בַּעַל הַמְאָמֵר? - עָנָה לִי הַרְבִּי בְּקוֹר רִיחַ ("קֵא לַט בְּלוֹטִיק"): נו, וּמַה בְּכָר ("אִיז וּוּאָס")?... -

וּפִינּוּ שֶׁבְּלִימּוּד פְּנִימְיוֹת הַתּוֹרָה לֹא מִתְעַרְבֵת מְצִיאוֹתוֹ, לָכֵן אֲפֻשֶׁר לְלַמּוֹד זֹאת גַּם קוֹדֵם הַתְּפִלָּה. וְאַדְרָבָּה: פִּינּוּ שְׁלִימּוּד זֶה עֲנִינוּ בִּיטוּל - הֲרִי זֶה גַּם הַכְנָה לַתְּפִלָּה גּוֹפֵא.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל' וְגו' (ס"א: וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אָמֵן'. חֲזָרוּ וְהִפְכּוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר גְּרִזִים וְאָמְרוּ, 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר אֵינּוּ מְקַלָּה אֲבִיו וְאָמוֹ' וְגו', וְחֲזָרוּ וְהִפְכּוּ פְּנֵיהֶם לְהַר עֵיבָל וְאוֹמְרִים אֲרוּר מְקַלָּה אֲבִיו וְאָמוֹ), וְכֵן בְּכָל הַפְּסוּקִים כּוֹלֵם, עַד הַ'אֲרוּר' הַאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא: 'אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם' (רש"י שם): תורה יג

גְּרִזִים וּפְתָחוּ בְּכַרְכָּה, וְאֵלּוּ בְּרִכּוֹת אָמְרוּ, וְהֵלֵא כָּל הָאָמֵר לְהֵלֵן אֵינְן אֲלֵא קְלָלוֹת? אֲלֵא כָּל 'אֲרוּר' וְ'אֲרוּר', הֵיוּ מְקַדְּמִים תְּחִילָּה אֶת הַבְּרָכָה לְמִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים תְּחִילָּה: 'בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה' וְגו', וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ - כָּל הָעוֹמְדִים עַל שְׁנֵי הַהָרִים, הֵיוּ עוֹנִין 'אָמֵן'. חֲזָרוּ הַלְוִיִּם וְהִפְכּוּ פְּנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר עֵיבָל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה וְאוֹמְרִים, 'אֲרוּר

(יב) לְכַרְךָ אֶת הָעָם. אֵין פְּנוּנַת הַכְּתוּב שְׁהֵם עֲצָמָם וְבְּרִכּוּ אֶת הָעָם, אֲלֵא הַלְוִיִּים מְבָרְכִים אֶת הָעָם עַל יָדָם, כְּדַאיְתָּא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף לב), בְּיַצְדָּ? שְׁשָׁה שְׁבָטִים עָלוּ לְרֹאשׁ הַר גְּרִזִים וְשֵׁשָׁה שְׁבָטִים לְרֹאשׁ הַר עֵיבָל, וְהַכְהֵנִים וְהַלְוִיִּם [הַרְאִיִּים לְשֵׁרֵת שֶׁהֵיוּ נוֹשְׂאִים אֶת הָאֲרוֹן] וְהָאֲרוֹן עָמְדוּ לְמִשְׁחָה בְּאֲמָצֵעַ בֵּין שְׁנֵי הַהָרִים, הִפְכּוּ הַלְוִיִּים אֶת פְּנֵיהֶם כְּלָפֵי הַר

(טז) אָרוֹר מִקְלָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כ"ט - מקלה אביו • מזלזל, לשון (לעיל כה) "ונקלה אחיד".

(יז) אָרוֹר מִסֵּיג גְּבוּל רַעְהוּ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כ"ט - מסיג גבול • מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע, לשון: (ישעיה נט) "והוסג אחר".

(יח) אָרוֹר מִשְׁגָּה עוֹר בְּדַרְךְ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כ"ט - משגה עור • הסומא בדבר, ומשיאו עצה רעה.

(יט) אָרוֹר מִמַּה מְשַׁפֵּט גְּרֵיתוֹם וְאִלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כ) אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־אִשְׁת׃ אָבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶף אָבִיו וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כא) אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־כָּל־בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כב) אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־אֲחֵתוֹ בֵּת־אָבִיו אוֹ בֵּת־אִמּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כג) אָרוֹר שֶׁכֵּב עִם־חֲתַנְתּוֹ וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

(כד) אָרוֹר מִכַּה רַעְהוּ בַּסֶּתֶר וְאָמַר כָּל־הָעַם אָמֵן: ׀

כ"ט - מכה רעהו בסתר • על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן: "א ארורים יש

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עצה רעה להכשילו, הרי זה בכלל 'ארוור משגה עור' (חזקוני, משרי-חכמה): תורה יט
(כד) מכה רעהו בסתר. אין הפוננה להפאה ממש, שהרי אין דרבה להיות בסתר, אלא על לשון-הרע הוא אומר, כן, שמדבר רעה על חבירו 'בסתר', ונמצא כאילו מכהו שלא בנוכחותו (עקדה).
 ומוטיף רש"י: **ראיתי ביסודו** (ספרו)

שלו. ותיבת 'מסיג' הוא כלשון הכתוב '**והוסג אחר** משפט' (ישעיה נט, יד) [המשפט שב לאחור, כאילו דחפוהו הרשעים לאחוריו] (ר"ס): תורה יח
(יח) משגה עור בדרך. אין הפוננה רק למי שמטעה את הסומא ממש וגורם לו לשגות בדרך ולהכשל, אלא אף כל הסומא באיזה דבר מסויים, שאינו רואה בו את האמת, והוא בא ומשיאו

(טז) מקלה אביו ואמו. 'מקלה' פירושו מזלזל בכבודם, וכדוגמת לשון הכתוב (לעיל כה, א) 'פן יסוף להפתו... ונקלה אחיד לעיניך' [ההפאה המרובה תגרום לו בזיון רב] (תרגום יב"ש): תורה יז
(יז) מסיג גבול. סותר את הגבול המפריד בין שדה לשדה חבירו ומחזירו לאחוריו וגונב בכך את הקרקע של חבירו כדי להגדיל את

כֹּהן כַּנְגֵד י"א שְׁבֻטִים, וּכְנֻד שְׁמֵעוֹן לֹא כָתַב אֲרוּר, לְפִי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לְכַרְכוֹ לְפָנֵי מוֹתוֹ כְּשִׁבְרָךְ שְׂאֵר הַשְּׁבֻטִים, לְכַךְ לֹא רָצָה לְקַלְלוֹ.

כה לֵיט דֵּי מִקְבֵּל שְׁחָדָא לְמִקְטֵל גִּפְשׁ דָּם זְכִי וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן: **כה) אֲרוּר לִקְחַ שְׁחַד לְהַפּוֹת נַפְשׁ דָּם נְקִי וְאָמַר בְּלִיַּהֲעָם אָמֵן: ם**

כו לֵיט דֵּי לֹא יִקְנִים יְתַּ פְּתַגְמֵי אֲרִיִּתָא הָדָא לְמַעֲבַד יְתַהוֹן וְיִימַר כָּל עֲמָא אָמֵן: **כו) אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא־יִקְיִם אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר בְּלִיַּהֲעָם אָמֵן: ם**

כז י"א אֲשֶׁר לֹא־יִקְיִם • כֹּהֵן כַּנְגֵד אֶת כָּל הַתּוֹרָה כְּלֵה, וְקִבְלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶּה וּבְשִׁבּוּעָה.

א וַיְהִי אִם קִבְּלָא תִקְבֵּל לְמִימְרָא דִּינִי אֱלֹהֵיךָ לְמִטְרָ לְמַעֲבַד יְתַ כָּל פְּקוּדוֹהִי דִּי אָנָּא מִפְּקֻדָּךְ יוֹמָא דִּינִי וְיִתְגַּנְּךָ יְי אֱלֹהֵיךָ עֲלֵי עַל כָּל עֲמָמֵי אֲרֵעָא: **כח) וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמֹּר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וּנְתַנְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ: ם**

ב וְיִיתוֹן עֲלֶיךָ כָּל בְּרַכְתָּא הָאֵלִין וְיִדְבַּקְךָ אֲרִי תִקְבֵּל לְמִימְרָא דִּינִי אֱלֹהֵיךָ: **כט) וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהַשְּׂוֹנָה כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ם**

ג בְּרִיךְ אֶת בְּרַכְתָּא וּבְרִיךְ אֶת בְּחֻקְלָא: **ל) בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר וּבְרוּךְ אַתָּה בְּשָׂדֶה: ם**

ד בְּרִיךְ וּלְדָא דְמַעֲךָ וְאָבָא דְאַרְעָךָ וּלְדָא דְבְעִירְךָ בְּקִרְיַי תּוֹרִיךָ וְעִדְרֵי עֲנָךָ: **מ) בְּרוּךְ פְּרִי־בִטְוֶנְךָ וּפְרִי אֲדָמְתְךָ וּפְרִי בְהֵמְתְךָ שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ וְעֲשֵׂתְרוֹת צִאֲנֶךָ: ם**

נא י"א שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ • וְלִדּוֹת בְּקֻרְךָ, שֶׁהִבְהֵמָה מִשְׁגֶּרֶת מִמַּעֲיָה. וְעֲשֵׂתְרוֹת צִאֲנֶךָ • כְּתַרְגוּמוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשוּ: לְמָה נִקְרָא שְׁמֵם 'עֲשֵׂתְרוֹת'? שְׁמַעֲשִׂירוֹת בְּעֲלִיָּהֶן וּמְחֻזְיָקוֹת אוֹתָם כְּעֲשֵׂתְרוֹת הַלְלוּ, שֶׁהֵן סְלַעִים חֻזְקִים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

של עֲדְרֵי הַצֵּאן 'עֲשֵׂתְרוֹת' מְלִשׁוֹן עֲשִׂירוֹת, עַל שֵׁם שְׁמַעֲשִׂירוֹת אֶת בְּעֲלִיָּהֶן וּמְחֻזְיָקוֹת (מְחֻזְקוֹת) אוֹתָם, עַל יְדֵי רְוּחַ הַמְּמוֹן הַרֵב שֶׁהֵם מְבִיאִין לוֹ [שָׁבַן אָמְרוּ (חולין פד) 'הַרְוֵצָה שִׁיתַּעֲשֶׂר יַעֲסוּק בְּבִהְמָה דְקָה', כְּגוֹן עֲזִים וּכְבָשִׂים שֶׁהֵם מִמִּינֵי הַצֵּאן]. לְפִי שְׁתִּיבַת 'עֲשֵׂתְרוֹת' מִשְׁמַעֲהָ גַם לְשׁוֹן 'חֻזְקִי' כְּעֲשֵׂתְרוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן סְלַעִים חֻזְקִים [כְּמוֹ שְׁמִצְאָנוּ אֲצִל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׂן (לעיל א. ד) 'אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֲשֵׂתְרַת', כְּלוֹמַר יִשְׁתַּבּוּ בְּמִקּוֹם צוֹקִים הַקָּשָׁה לְכַבֵּשׁ] (מ"א): תורה ה

הַמְצֻוֹת שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, לֹא־מִרָ שָׂאִם יִכְפּוֹר אָדָם בְּאַחַת מִן הַמְצֻוֹת הַרֵי הוּא ב'אֲרוּר', וְעַל יְדֵי עֲנִיית כָּל הָעָם 'אָמֵן', קִבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם בְּאֵלֶּה (קַלְלָה) וּבְשִׁבּוּעָה (שְׁבוּעוֹת לו... רמב"ן): תורה א **כח) שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ.** 'אֲלֶפֶים' פִּירוּשׁוֹ בְּקֻר, בְּהֵמוֹת. וְשֶׁגֶר' פִּירוּשׁוֹ וְלֹד הַבְּהֵמָה, הַרֵי 'שֶׁגֶר אֲלֶפֶיךָ' הָאִמּוֹר כֹּהֵן פִּירוּשׁוֹ וְלִדּוֹת בְּקֻרְךָ, וְלְפִי שֶׁהִבְהֵמָה מִשְׁגֶּרֶת (מִמְלִיטָה) אוֹתוֹ מִמַּעֲיָה לְפִיכָךְ קְרוּי הַלְלוֹד 'שֶׁגֶר' (ר"א"ם לעיל ה. א): **ועֲשֵׂתְרוֹת צִאֲנֶךָ.** פִּירוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ, לְמָה נִקְרָא שְׁמֵם

שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשׁוֹן: אַחַר עֲשֶׂר אֲרוּרִים יֵשׁ כֹּהֵן [חוּץ מִהָאֲרוּר הָאֲחֵרוֹן 'אֲשֶׁר לֹא יִקְיִם' גו'] שְׁאִינוֹ מִן הַמְּנֻנִין, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּלָלִי הַמוּסָב עַל כָּל הַתּוֹרָה], וְהֵם כַּנְגֵד י"א שְׁבֻטִים - פָּרַט לְשִׁבְטֵי שְׁמֵעוֹן. וּכְנֻד שְׁבֻט שְׁמֵעוֹן לֹא כָתַב 'אֲרוּר' - לְפִי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְכַרְכוֹ לְפָנֵי מוֹתוֹ כְּשִׁבְרָךְ שְׂאֵר הַשְּׁבֻטִים [מִשׁוּם מַעֲשֵׂה וּמְרִי בֶן סֹלֵימָא, שֶׁהָיָה יְשִׁיא בֵּית אָב לְשְׁמֵעוֹנִי (בבב"ב כה. ד)] לְכַךְ לֹא רָצָה לְהוֹסִיף עַל זֹאת וּלְקַלְלוֹ (לבוש. רבינו בחיי): תורה כה **כו) אֲשֶׁר לֹא יִקְיִם** אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. כֹּהֵן - ב'אֲרוּר' זֶה, כָּלֵל אֶת

(ה) בְּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ:

ה בְּרִיךְ סֵלֶךָ וְאַצְוֹתְךָ:

ט"ז < בְּרוּךְ טַנְאָךָ • פְּרוּתֶיךָ. דָּבָר אַחֵר: "טַנְאָךָ", דָּבָר לַח שְׁאֵתָה מְסַגֵּן בְּסֵלִים. וּמִשְׁאֲרֵתְךָ • דָּבָר יָבֵשׁ, שְׁנֹשָׂאָר בְּכָלִי וְאֵינוֹ זָב.

(ו) בְּרוּךְ אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אֶתָּה בְּצֵאתְךָ: ו בְּרִיךְ אֶתָּה בְּמַעְלֶךָ וּבְרִיךְ אֶתָּה בְּמַפְקֶךָ:

ט"ז < בְּרוּךְ אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אֶתָּה בְּצֵאתְךָ • (ב"מ קז) שְׁתֵּהא יְצִיאֲתָךְ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֲטָא, כְּבִיאֲתָךְ לְעוֹלָם.

♦ יום שישי י"ז אלול ♦

(ו) יִתֵּן יְהוָה יְהוּדָה אֶת־אֲבִיבֶיהָ הַקָּמִים עֲלֶיהָ נִגְפִים לְפָנֶיהָ בְּדֶרֶךְ אַחַד יֵצְאוּ אֵלֶיהָ וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיהָ:

ז יתן יי את בעלי דבבך דקנימין עלך תבירין קדמך בארמא חר יפקין לותך ובשבעא ארסין יערקין מקדמך:

ט"ז < וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיהָ • כֵּן דֶּרֶךְ הַנִּבְבָּהִלִים לְבָרַח, לַהֲיֹת מִתְפַּזְרִין לְכָל צַד.

(ח) יֵצֵו יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה בְּאִמְסִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבִבְרָכְךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

ח יפקד יי עמך ית ברכתא באוצרך ובכל אושטות ידך ויברכנך בארעא דיי אלקהך דהב לך:

(ט) יִקְיַמְךָ יְהוָה לֹו לְעַם קְדוֹשׁ כַּדוֹשׁ נִשְׂבַּע־לָךְ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:

ט יקיימך יי לה לעם קדוש כמא די קיים לך ארי תשר ית פקודיא דיי אלקהך ותהף בארסין דתקנן קדמוהי:

(י) וְרֵאוּ בְּלִעְמֵי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ:

י ויחזיון כל עממי ארעא ארי שמא דיי אתקרי עלך וידחליו מנך:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּלֹא חֲטָא, פֶּשַׁם שְׁהֵיְתָה בִּיאֲתָךְ לְעוֹלָם. שְׁאֵם תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' וְתִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו, יִסִּיעוּ בְּיָדְךָ מִן הַשָּׁמַיִם לְהַשְׁמֵר מִן הַחֲטָא כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (בבא-מציעא קז). (גרא, רא"ם, מ"א: תורה ז)
(ו) וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים יָנוּסוּ לְפָנֶיהָ. כְּלוּמַר אֲבִיבֶיהָ יָנוּסוּ מִמֶּךָ בְּבִהְלָהּ, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַנִּבְבָּהִלִים לְבָרוּחַ, שְׁאֵינָם בּוֹרְחִים יַחְדָּיו בְּדֶרֶךְ אַחַת, אֲלֵא מִתְפַּזְרִין לְכָל צַד: תורה ח

וּמִשְׁאֲרֵתְךָ - רִמְזוּ עַל דָּבָר יָבֵשׁ, כְּגוֹן צִימוּקִים וְאֶגוּזִים, הַקְרוּיִים 'מִשְׁאֲרֵתְךָ' מִלְשׁוֹן שְׂאֲרִית, לְפִי שְׁהֵדָבָר הַיָּבֵשׁ נִשְׂאָר בְּכָלִי וְאֵינוֹ זָב הַחוּצָה (רשב"ם, רא"ם, הוכרז): תורה ו
(ו) בְּרוּךְ אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אֶתָּה בְּצֵאתְךָ. מִלְכַד מִשְׁמַעוֹתוֹ הַפְּשׁוּטָה שְׁתֵּהא מְבוֹרָךְ הֵן בְּבִיאֲתָךְ אֶל הַבַּיִת, וְהֵן בְּיִצְאֲתָךְ מִמֶּנּוּ, דְרָשׁוּ בּוֹ חֲכָמִים בְּרַבָּה נֹוסַפְתָּ: שְׁתֵּהא יְצִיאֲתָךְ מִן הָעוֹלָם (פְּטִירֵתְךָ) מְבוֹרְכַת, כְּלוּמַר

(ה) בְּרוּךְ טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ. 'טַנְאָ' וּמִשְׁאֲרֵת' הֵם שְׁנֵי כְּלֵי אוֹכֵל. הַטַּנְאָ הוּא סֵל לְפִירוֹת, וְהַמִּשְׁאֲרֵת הִיא קַעְרָה לְלִישַׁת הָעֵיסָה. וּפִירוֹשׁ הַכְּתוּב, בְּרוּכִים יְהִיוּ פִירוֹתֶיךָ וְעִיסָתְךָ. דָּבָר אַחֵר - דֶּרֶךְ אַחַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: 'טַנְאָךָ וּמִשְׁאֲרֵתְךָ' שְׁנֵיהֶם בְּפִירוֹת, אֲלֵא שְׁלֹשׁוֹן 'טַנְאָךָ' יִרְמֹזוּ לְדָבָר הַלַּח שֶׁבְּפִירוֹת, כְּגוֹן יֵין וְשִׁמֶן שְׁאֵתָה מְסַגֵּן אוֹתָם בְּסֵלִים [וְהַחוּצָה] הַצְּלוּל יוֹצֵא דֶרֶךְ נִקְבֵי הַסֵּל].

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תשמ"ט ב עמ' 592)

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךָ (כה, י) אֵלֹהֵי תַפְלִין שְׁבָרָאשׁ (ברכות ו, א) בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ יֵשׁ חֲבוּר שֶׁל ג' וּד' - שִׁי"ן שֶׁל ג' רֹאשִׁים וְשִׁי"ן שֶׁל ד' רֹאשִׁים. וְהִנֵּה יָדוּעַ שְׂגִימ"ל דל"ת הֵינּוּ גְּמֹל דְּלִים (שבת קד, א), וּמִבְּאֵר בַּחֲסִידוּת, שֶׁשְׁלֹשֶׁת הָעוֹלָמוֹת, אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה, מִשְׁפִּיעִים לְעוֹלָם הַרְבִּיעִי, עֲשִׂיהָ, שְׁגָם בּוֹ יֵאִיר אֲלֵקוּת. וְאֵף כָּאן: חֲבוּר ג' וּד' (גְּמֹל דְּלִים) בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ גֹּרֵם לְהִשְׁפֹּעַ בְּעוֹלָם, הַשְׁפֵּעָה עַל כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ. גַּם יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁחֲבוּר זֶה רֹמֵז ל'ז' קִנֵּי הַמְּנוּרָה, שְׂמֻנָּה אֹרֶה יוֹצֵאת לְכָל הָעוֹלָם.

יא וְיִוְתַרְנֶךָ יי לְטָבָא בְּוֹלְדָא דְמַעְךָ וּבְוֹלְדָא דְבַעֲרֶיךָ וּבְאָבָא דְאַרְעֶךָ עַל אַרְעָא דֵי קִיָּים יי לְאַבְהֶתֶךָ לְמִתָּן לָךְ :

יב יִפְתַּח יי לָךְ יְת אֹרְצָה טָבָא יְת שְׂמִיָּא לְמִתָּן מִטְר אַרְעָךָ בַּעֲדָנָה וּלְבִרְכָא יְת כָּל עוֹבְדֵי יְדֶךָ וְתוֹנֵף לְעַמְמִין סְגִיָּאין וְאֵת לָא תִּיּוּף :

יג וְיִתְנַנֶּךָ יי לְמַקְיָךְ וְלֹא לְחַלְשׁ וְתִהִי בְרַם לְעֵלָא וְלֹא תִהִי לְחַתָּא אֲרִי תִקְבַּל לְפַקוּדֵיָא דִּינִי אֲלֵהֶךָ דֵי אֲנָא מְפַקְדֶךָ יוֹמָא דִּין לְמִטְר וּלְמַעְבָּד :

יד וְלֹא תִסְטוֹן מִכָּל פְּתֻמָּיָא דֵי אֲנָא מְפַקְדֶךָ יִתְכוּן יוֹמָא דִּין יִמְיָא וּשְׂמֵאלָא לְמַהֶךָ בְּתַר טַעוּת עַמְמָיָא לְמַפְלַחְנֵן :

טו וְיִהִי אִם לֹא תִקְבַּל בְּמִימְרָא דִּינִי אֲלֵהֶךָ לְמִטְר לְמַעְבָּד יְת כָּל פְּקוּדוּהִי וּקְיֻמוּהִי דֵי אֲנָא מְפַקְדֶךָ יוֹמָא דִּין וְיִיתוֹן עֲלֶיךָ כָּל לְוִטֵיָא הָאֵלִין וְיִדְבַקְנֶךָ :

טז לִיט אֵת בְּקִרְתָּא וְלִיט אֵת בְּחַקְלָא :

יז לִיט סֶלֶף וְאַצְוֹתְךָ :

יח לִיט וְלְדָא דְמַעְךָ וְאָבָא דְאַרְעֶךָ בְּקִרְיָ תוֹרִיךָ וְעֲדֵרֵי עֲנָךְ :

יט לִיט אֵת בְּמַעְלָךְ וְלִיט אֵת בְּמַפְקְךָ :

(יא) וְהוֹתַרְךָ יְהוָה לְמוֹכָה בְּפָרִי בְּמִנְיָךְ וּבְפָרִי בְּהַמֹּתְךָ וּבְפָרִי אֲדַמְתְּךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִךְ לָתֵת לָךְ :

(יב) יִפְתַּח יְהוָה לְךָ אֶת־אֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשְּׂמִימִים לָתֵת מִטְר־אַרְצֶיךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְכֶךָ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְדֶךָ וְהַלְוִיתָ גֵוִים רַבִּים וְאֵתָה לֹא תִלְוֶה :

(יג) וּנְתַנֶּךָ יְהוָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזִנְב וְהִיִּיתָ רַק לְמַעֲלָה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה כִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹתַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וּלְעֲשׂוֹת :

(יד) וְלֹא תִסְוֹר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם יָמִין וּשְׂמֹאל לְלָבֵת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים לְעַבְדָּם: פ

(טו) וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לְעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְחַקְתִּיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁוִיגוּךָ :

(טז) אָרוּר אֲתָה בָּעִיר וְאָרוּר אֲתָה בַשָּׂדֶה :

(יז) אָרוּר טַנְיָךְ וּמִשְׂאֵרְתְּךָ :

(יח) אָרוּר פְּרִי־בְטַנְיָךְ וּפְרִי אֲדַמְתְּךָ שְׁגַר אֲלַפִּיךָ וְעֲשֵׂתְרַת צֹאנְךָ :

(יט) אָרוּר אֲתָה בְּבֹאֶךָ וְאָרוּר אֲתָה בְּצֵאתְךָ :

כ יגרי ?? בך זת מארתא זת שגושניא זת מזופיתא ככל אושטות ידך די מעבד עד דתשתאי ועד דתיכד כפריע מן קדם בישות עובדיך דשבקתא דחלתי:

(ב) יִשְׁלַח יְהוָה בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה וְאֶת־הַמּוֹעֵרֶת בְּכָל־מְשַׁלַּח יָדָךְ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַד הַשְּׂמֹדָה וְעַד־אֲבֹרְךָ מִהֵרָ מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֶיךָ אֲשֶׁר עֹבְדָתִי:

כז"א המארה • חסרון, כמו: (ויקרא יג) "צרעת ממארת". המהומה • שגוש קול בהלות.

כא ידבק ?? בך זת מותא עד דישתאי זתך מעל ארעא די את עלל לתמן למירתה:

(כא) יִדְבַק יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדָּבָר עַד פִּלְתוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּא־שָׂמָה לְרִשְׁתָּהּ:

כב ימחנה ?? בשחפתא ובקדחתא ובדלקתא ובחרחורא ובמרבא ובשרפונא ובירקוןא וירדפון עד דתיכד:

(כב) יִכְבֶּה יְהוָה בַּשְּׁחָפֶת וּבַקְדָחַת וּבַדְּלָקַת וּבַחֲרָחֹר וּבַחֲרָב וּבַשְּׂדֵפוֹן וּבַיִרְקוֹן וּרְדֹפוֹ עַד אֲבֹרְךָ:

כז"ב בשחפת • שגשוו נשחף ונפוח. ובקדחת • לשון: (דברים לב) "כי אש קדחה באפי", והוא אש של חולי, מלור"י בלע"ז (פיכור היטין), שהיא חמה מאד. ובדלקת • חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם. ובחרחור • חלי המחממו תוף הגוף, וצמא תמיד למים, ובלע"ז לשון: (איוב ל) "ועצמי חרה מני חרב", (ירמיה ח) "נחר מפוח מאש". ובחרב • גביא עליך גיסות. ובשדפון ובירקון • מפת תבואה שבשדות. שדפון • רוח קדים, אשילד"ה בלע"ז (זאנענפערבראנט). ירקון • יבש, ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א בלע"ז (נעלב). עד אבדך • תרגום: 'עד דתיכד', כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך.

כג ויהיו שמוך אשר על-ראשך נחשת והארץ אשר-תחתך ברזל:

(כג) וְהָיוּ שְׁמוֹךְ אֲשֶׁר עַל־רֹאשְׁךָ נְחָשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרֹזֶל:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

חלי בני אדם, אלא מפת תבואה שבשדות הן, ושניהם גורמים לתבואה שתתייבש לפני גמר בישולה: שדפון. הוא יובש תבואה הבא מחמת נשיבת רוח קדים - רוח מזרחית שטבעה חם ויבש, אשילד"ה בלע"ז: ירקון. יובש הנגרם מן התבואה עצמה שמתייבשת ומתקלקלת, ופני התבואה מכסיפין (מחויירים, מאבדים את צבעם) ונהפכין לירקון, שהוא צבע הנקרא כיום 'צהוב', קמ"א בלע"ז [=צהבת שקלי התבואה והתרוקנותם (שי למורא, עפ"י תרגום אשכנז)]: עד אבדך. אין משמעו עד שיאבדך ה, אלא בתרגום אונקלוס: 'עד דתיכד' [עד שתאבד]. כלומר, גביא עליך ה' כל הקללות האלה, עד אבוד אותך - עד שתאבד בצעמך, שתכלה מאליך: תורה כג

קרובה בן על-שם שהיא חמה מאד (שי"ט): ובדלקת. גם זו נקראת על שם החום (מלשון דליקת-אש) והיא חמה יותר מקדחת המזופרת למעלה, ושניהם מיני חלאים שונים הם (אמ"ש): ובחרחור. מין חולי המחממו בתוף הגוף ומייבשו, והוא צמא תמיד למים, ובלע"ז אישטרדימנט, ותיבת 'חרחור' הוא בלשון הכתוב ועצמי חרה מני חרב (איוב לו, ל) [עצמותיו יבשו מפני החום], וכן: נחר מפוח מאש (ירמיה ג, כט) [המפוח שהוא הקלי שבו מפיחים על האש להבעירה, כבד נחרף ונתייבש מן האש]: ובחרב. אינו שם חולי, אלא כלומר: גביא עליך גיסות, שהם חילי מלחמה נושאי חרב (ראה רש"י בראשית לא, כו) (התשב, רא"ם): ובשדפון ובירקון. אין אלו מכות של

(ב) המארה. זוהי קללת חסרון - המקסרת ממונו של האדם (תרגום יוב"ט). וכמו לשון צרעת 'ממארת' (ויקרא יג, נא) האמור אצל נגע הכגד, שקללת הצרעת גורמת לחסרון ממונו (שי"ט): המהומה. פירושו: שגוש, בתרגומו באונקלוס: 'שיגושניא'. ומשמעו קול בהלות המבהיל את האדם ומבלבל את דעתו (ראה רש"י שמות יד, כח): תורה כא (כב) בשחפת. מין מחלה שבשרו של האדם נשחף (נעשה בחוש ויבש) ונפוח (לשר): ובקדחת. מחלה הקרויה בך על שם החום הבא עמה, וכדוגמת לשון הכתוב 'כי אש קדחה באפי' (לקמן לב, כב) [חרון אפי היה בוער כמו אש], והחום הזה הוא מחמת האש של חולים - כלומר, חום הבא מחמת טבע המחלה ולא מכח אש ממש, מלוי בלע"ז, והקדחת

כ"י וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל-רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת • קָלְלוֹת הִלְלוּ, מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרְךָ, וְשִׁבְחָה סִינֵי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲמָרְךָ כְּמִשְׁמָעֶיךָ. וְכֵן נֹאמַר: (ויקרא כו) "וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי", וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "לְקוֹל ה' אֲלֹהֶיךָ, יִדְבַּק ה' בְּךָ... יִכְבֶּה ה'", הַקֵּל מִשָּׁה בְּקָלְלוֹתָיו לְאֲמָרְךָ בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְגַם כֵּן בְּקָלְלָהּ זֹה הַקֵּל, שֶׁבְּרֵאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: (שם) "אֵת שְׁמִיכֶם כִּבְרוּזֵל וְאַרְצְכֶם כִּנְחוּשָׁה", שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשְּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַבְּרוּזֵל מְזִיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּן יֵהָא חֶרֶב בְּעוֹלָם, וְהָאֲרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁנְּחֹשֶׁת מְזִיעָה, וְהִיא מְרַקֶּבֶת פְּרוּתִיהָ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: שְׁמִיךְ נְחֹשֶׁת וְאַרְצְךָ בְּרוּזֵל, שִׁיְהִיוּ שְׁמַיִם מְזִיעִין, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יִרְיָקוּ מִטֶּר, מִכָּל-מְקוֹם לֹא יִהְיֶה חֶרֶב שֶׁל אֲבָדָן בְּעוֹלָם, וְהָאֲרֶץ לֹא תִהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שְׁאִין הַבְּרוּזֵל מְזִיעַ וְאִין הַפְּרוּת מְרַקִּיבִין, וּמִכָּל-מְקוֹם קָלְלָהּ הִיא בֵּין שְׁהִיא כִּנְחוּשֶׁת בֵּין שְׁהִיא כִּבְרוּזֵל, לֹא תוֹצִיא פְּרוּת, וְכֵן הַשְּׁמַיִם לֹא יִרְיָקוּ מִטֶּר.

(כד) יִתֵּן יְהוָה אֶת-מִטְרַר אֲרֶצְךָ אֲבָק וְעֶפְרַר מִן הַשְּׁמַיִם יֵרֵד עִלְיָךְ עַד הַשְּׁמָדָךְ: כד יתן ?? ית מטר ארצך אבקא ועפרא מן השמים יחור עלך עד דתשתצי:

כ"י מִטְרַר אֲרֶצְךָ אֲבָק וְעֶפְרַר • (תענית א) זִיקָא דְבִתְרַר מִטְרָא. מִטְרַר יוֹרֵד וְלֹא כָּל צְרָכּוֹ, וְאִין בּוֹ כְּדִי לְהַרְבִּיץ אֵת הָעֶפְרַר, וְהַרוּחַ בָּאָה וּמַעֲלָה אֵת הָאֲבָק, וּמִכֶּסֶה אֵת עֵשֶׁב הַזְּרָעִים שֶׁהֵן לַחִים מִן הַמַּיִם, וְנִדְבַּק בָּהֶם וְנַעֲשֶׂה טִיט וּמִתְבַּבֵּשׁ, וּמְרַקִּיבִין.

(כה) יִתְנַדְּ יְהוָה נִגְרָה לְפָנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד תִּצְאָ אֵלָיו וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים תִּגְנוֹם לְפָנָיו וְהִיִּית לְזַעוּהָ לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ: כה יתנגד יי תביר גדם סנאף בארשא חדא תפוק לותה ובשבועא ארחת תערוק מקדמוהי ותהי לזיע לכל מלכות ארשא:

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

שְׁאִין הַבְּרוּזֵל מְזִיעַ, וְאִין אִין הַפְּרוּת הַמוֹעֲטִים מְרַקִּיבִין, אֲלֵא נִשְׁמָרִים הַיֵּטֵב בִּיּוֹבֵשׁ. וּמִכָּל מְקוֹם - בְּשִׁנֵּי הָאֲפָנִים קָלְלָהּ הִיא, כִּי בֵּין שְׁהָאֲדָמָה הִיא כִּנְחוּשֶׁת וּבֵין שְׁהִיא כִּבְרוּזֵל לֹא תוֹצִיא פְּרוּת, וְכֵן הַשְּׁמַיִם גַּם כִּשְׁהֶם כִּנְחוּשֶׁת לֹא יִרְיָקוּ מִטֶּר בְּשַׁפְעָה. וְעַם זֹאת הַקֵּל מִשָּׁה מִחוּזֵק הַקָּלְלָהּ, וְנִקְט לְשׁוֹן שְׁאִינוֹ חִמּוּר כָּל כֵּךְ (ספרא ויקרא כו) (מהרי"ק, תר"ס) תורה כד

(כד) מִטְרַר אֲרֶצְךָ אֲבָק וְעֶפְרַר. לֹא שֶׁהַמִּטְרַר עֲצָמוֹ יִהְיֶה אֲבָק וְעֶפְרַר, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ חֲכָמִים (תענית א) זִיקָא דְבִתְרַר מִטְרָא [הַרוּחַ שֶׁלְאַחַר הַמִּטְרַר]. כְּלוּמַר, שִׁיְהִיָּה מִטְרַר יוֹרֵד וְלֹא כָּל צְרָכּוֹ, אֲלֵא מְעַט, וְאִין בּוֹ אֲפִילוֹ כְּדִי לְהַרְבִּיץ [לְהַשְׁכִּיב] אֵת הָעֶפְרַר עַל יְדֵי הַרְטָבָתוֹ, אֲלֵא הָאֲדָמָה נוֹתַרְתַּר יְבֹשָׁה, וְלְאַחַר מִכֵּן הַרוּחַ בָּאָה וְנוֹשֶׁבֶת וּמַעֲלָה אֵת הָאֲבָק בְּאֵייר וּמִכֶּסֶה אֵת עֵשֶׁב הַזְּרָעִים בְּשָׁהֶם עֲדִיין לַחִים מִן הַמַּיִם, וְהָאֲבָק נִדְבַּק בָּהֶם וְנַעֲשֶׂה טִיט וּמִתְבַּבֵּשׁ הַטִּיט, וְעַל יְדֵי זֶה הַעֲשָׂבִים מְרַקִּיבִין: תורה כה

הוֹסִיף וְהַקֵּל עוֹד, שֶׁבְּרֵאשׁוֹנוֹת - בְּקָלְלוֹת שֶׁבְּפָרְשַׁת 'בְּחֻקוֹתַי' הוּא אוֹמֵר וְנִתְתִּית אֵת שְׁמִיכֶם כִּבְרוּזֵל וְאֵת אֲרֶצְכֶם כִּנְחוּשָׁה' (ויקרא כו ט) [אֲעֲשֶׂה אֵת הַשְּׁמַיִם וְהָאֲרֶץ יְבֹשִׁים כִּבְרוּזֵל וְכִנְחוּשֶׁת]. וְהוּא לְשׁוֹן הַבָּא בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל לְהַגְדִּיל אֵת הַקָּלְלָהּ, לוֹמֵר שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַשְּׁמַיִם מְזִיעִין - לֹא יִתְנַדְּ שׁוּם לְחֻלּוּחִית שֶׁל גֶּשֶׁם וְטַל, כְּדֶרֶךְ שְׁאִין טִבַּע הַבְּרוּזֵל לְהִיּוֹת מְזִיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּן יֵהָא חוֹרֵב (יּוֹבֵשׁ גְּדוֹל) בְּעוֹלָם, וְאִילוֹ הָאֲרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעַ (לְחַה מְעַט) כְּדֶרֶךְ שֶׁנְּחֹשֶׁת מְזִיעַ וְעַל-יְדֵי זֶה הִיא מְרַקֶּבֶת פְּרוּתִיהָ, שֶׁכֵּן הַלְחוּת הַמְעֻטָּה גּוֹרֶמֶת רִקְבוֹן, וְאִילוֹ כֵּן הוּא אוֹמֵר לְהִיפֹף: וְהִיוּ שְׁמִיךְ נְחֹשֶׁת וְאַרְצְךָ בְּרוּזֵל, לוֹמֵר שִׁיְהִיוּ שְׁמַיִם מְזִיעִין, וְנוֹתַנִּין עַל-כָּל-פָּנִים מְעַט טַל וּמִטְרַר, שֶׁאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יִרְיָקוּ הַרְבֵּה טַל וּמִטְרַר, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִהְיֶה חוֹרֵב שֶׁל אֲבָדוֹן בְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה יּוֹבֵשׁ מִחוּלָט הַמַּמִּית אֵת כּוֹלָם בְּרַעַב, וְגַם הָאֲרֶץ תִּתְנַדְּ כִּבְרוּזֵל, שֶׁלֹּא תִהְיֶה מְזִיעָה בְּלַחְלוּחֵיהָ, אֲלֵא יְבֹשָׁה כְּדֶרֶךְ

(כג) וְהָיוּ שְׁמִיךְ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת. הַקָּלְלוֹת הִלְלוּ הָאֲמוּרוֹת בְּכָל הַפְּרָשָׁה, מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרְךָ. כְּלוּמַר, תּוֹכֵן הַדְּבָרִים נֹאמַר לוֹ מִפִּי הַקַּב"ה, אֶף לֹא נִמְסַר לוֹ בְּאֵינָה לְשׁוֹן יִאֲמָרְךָ, וְאֲמָרְךָ מִשָּׁה בְּלִשׁוֹנוֹ. וְאוֹלָם אוֹתָן הַקָּלְלוֹת שֶׁבְּהֵרֵ-סִינֵי [הָאֲמוּרִים בְּפָרְשַׁת בְּחֻקוֹתַי (ויקרא כו א)] מִשָּׁה מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲמָרְךָ - בְּאוֹתוֹ הַלְשׁוֹן שֶׁנִּמְסַר לוֹ, כִּפִּי שִׁישׁ לְלַמּוּד מִתּוֹךְ מִשְׁמָעֶיךָ שֶׁל שְׁנוּנֵי הַלְשׁוֹן בְּשִׁתֵּי הַפְּרָשִׁיּוֹת: וְכֵן נֹאמַר שָׁם: וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי' (ויקרא כו יד), וְכֵן וְאִם תִּלְכּוּ 'עִמִּי' קָרִי (שם פסוק כא), הִרִי שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים מִפִּי הַקַּב"ה, וְאִילוֹ כֵּן הוּא אוֹמֵר 'בְּקוֹל ה' אֲלֹהֶיךָ' (לעיל פסוק טו) [וְלֹא אֲמַר 'בְּקוֹלִי']; יִדְבַּק ה' בְּךָ (פסוק כא) [וְלֹא אֲדְבַק בְּךָ]; יִכְבֶּה ה' (פסוק כב) [וְלֹא אִכְבֶּה אוֹתְךָ]. וְלִפִּי שִׁיְהִיָּה מִשָּׁה רִשְׁאֵי לְאֲמָרְךָ כְּרַצוֹנוֹ, לְפִיכֵךְ הַקֵּל מִשָּׁה בְּקָלְלוֹתָיו כֵּן, לְאֲמָרְךָ בְּלִשׁוֹן יְחִיד, כְּדִי לְמַעַט בְּכֵךְ מִתּוֹקֵף הַקָּלְלָהּ [בְּגוֹן 'אֲתָה' בְּךָ' 'יִכְבֶּה'. וְלֹא 'אֲתָם' 'יִכְבֶּם' 'יִכְבֶּם']. וְגַם-כֵּן בְּקָלְלָהּ זֹה

כ"ט • לְזַעֲרָה • לְאִימָה וּלְזִיעַ, שְׂזִזוּעוֹ כָּל שׂוּמְעֵי מִכּוֹתֵיךְ מִמֶּךָ, וַיֹּאמְרוּ: 'אֹי לָנוּ, שְׁלֵא יבֹא עָלֵינוּ כְּדֶרֶךְ שְׂבָא עַל אֱלֹהֵי'.

(כו) וְהִיְתָה נִבְלַתְךָ לְמֵאֲכָל לְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מַחְרִיד:

(כז) יִפְכֶּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצְרִיִם וּבִטְחָרִים וּבַגָּרֵב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא־תֻכַּל לְהַרְפֹּא:

כ"ט • בְּשָׁחִין מִצְרִיִם • רַע הָיָה מְאֹד: לַח מִבְּפָנִים וַיִּבֶשׂ מִבְּחוּץ, כְּדֹאִיתָא ב'בְּכוֹרוֹת' (דף מא). • גָּרֵב • שָׁחִין לַח. חֲרָם • שָׁחִין יִבֶשׂ כְּחֲרָם.

(כח) יִפְכֶּה יְהוָה בְּשֹׁעָז וּבְעֵוָז וּבְתַמְהוֹן לְלֵב: כ"ט • וּבְתַמְהוֹן לְלֵב • אֵטֶם הַלֵּב, אֲשֶׁר וּרְדִישׁוֹן בְּלַע"ז.

(כט) וְהִיְתָה מִמַּשֵּׁשׁ בְּצַחָרִים כַּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלַח אֶת־דְּרִכֶּיךָ וְהִיְתָה אֵךְ עֵשׂוֹק וְגִזּוּל פְּלִיֵּימִים וְאִין מוֹשִׁיעַ:

כ"ט • עֵשׂוֹק • בְּכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיֶה עָרְעוֹר.

(ל) אִשָּׁה תֹאֲרֵשׁ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁכַּבְנָה בֵּית תִּבְנָה וְלֹא־תִשָּׁב בּוֹ כֶּרֶם תִּטְעַע וְלֹא תַחֲלִלְנוּ:

כ"ט • יִשְׁגְּלָנָה • לְשׁוֹן שָׁגַל פִּילְגָשׁ, וְהַפְּתוּב כְּנָהוּ לְשָׁבַח: ?יִשְׁכַּבְנָה, (מגילה כח) וְתִקּוּן סוֹפְרִים הוּא זֶה. תַּחֲלִלְנוּ • בְּשָׁנָה הֶרְבִּיעִית, לְאַכֵּל פְּרִיֹו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מִלְשׁוֹן עֵשׂוֹק [בְּשִׁין שְׂמֵאֲלִית], לֹמֵר שְׂבָכַל מַעֲשִׂיךָ - כָּל קִנְיָן שֶׁתִּקְנֶה יִהְיֶה עָלָיו אִינוֹה עֵשֶׂק וְעָרְעוֹר [כְּלִשׁוֹן הַפְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כו, ט) 'וַיִּקְרָא שֵׁם הַבָּאָר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עַמּוּ'], עַל יְדֵי אֲנָשִׁים שֶׁיִּטְעְנוּ כְּנֶגְדְךָ וַיִּתְעַשְׂקוּ עִמָּךְ בְּטַעֲנוֹתֵיהֶם עַד שִׂוְצִיאֹהוּ מִמֶּךָ בְּגִזּוּלָהּ. וְהוּא שְׂנֵאָמֵר 'עֵשׂוֹק וְגִזּוּל' - תְּחִילָה עֵשׂוֹק וְלְבַסּוֹף גִּזּוּל (ר"ד): תּוֹרָה ל' (ל) 'יִשְׁגְּלָנָה לְשׁוֹן שָׁגַל', פִּירוּשׁוֹ שִׁיקְנָה לֹא בְּתוֹרַת פִּילְגָשׁ = אִשָּׁה־שִׁפְחָה, וְהַפְּתוּב כְּנָהוּ בְּשִׁינוֹי לְשָׁבַח (לְשׁוֹן נְקִי וּמְכוּבָד) וּבְמִקּוֹם 'יִשְׁגְּלָנָה' קָרָאוּ 'יִשְׁכַּבְנָה'. וְתִקּוּן סוֹפְרִים הוּא זֶה - כְּלֹמֵר, כְּדֶרֶךְ שֶׁסוֹפְרִים

בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (דף מא.) (עפ"י רש"י שם): גָּרֵב. גַּם הוּא שָׁחִין לַח מִבְּחוּץ וַיִּבֶשׂ מִבְּפָנִים, וְהוּא 'שָׁחִין מִצְרִיִם' הָאֵמֹר לְעִיל, אֲלֵא שְׁחֹר הַפְּתוּב וְהַזְכִּירוּ בְּשֵׁמוֹ הַרְגִּיל (ר"א:): חֲרָם. זֶהוּ מִין שָׁחִין שֶׁהוּא יִבֶשׂ כְּחֲרָם בֵּין מִבְּפָנִים וּבֵין מִבְּחוּץ: תּוֹרָה ב' (כח) וּבְתַמְהוֹן לְלֵב. פִּירוּשׁוֹ: אוֹטֶם הַלֵּב. כְּלֹמֵר שֶׁתִּסְתַּתֵּם בֵּינָתָם, כְּאִילוֹ לָבֶם אֵטֶם מִלְּהִבִּין, אֲשֶׁר וּרְדִישׁוֹן בְּלַע"ז - טַמְטוּם הַבֵּא מִתּוֹךְ מִבּוּבָה וּבְלִבּוֹל (מִפְרָשׁ:): תּוֹרָה כ"ט (כט) עֵשׂוֹק וְגִזּוּל. כִּפְּל הַפְּתוּב אֵת עֵינָן הַגִּזּוּל, הֵן בְּלִשׁוֹן 'עוֹשֶׂק' וְהֵן בְּלִשׁוֹן 'גִּזּוּל', כִּדִּי לְרוּשׁ תִּיבַת עֵשׂוֹק גַּם

(כח) לְזַעֲרָה לְכָל מִמְלֻכוֹת הָאָרֶץ. שֶׁאִתָּה תִּהְיֶה לָהֶם לְאִימָה וּלְזִיעַ (לְפָחַד וְחֲרָדָה) שְׂזִזוּעוֹ כָּל שׂוּמְעֵי מִכּוֹתֵיךָ - שְׂכָל אֱלֹהֵי שִׂשְׁמַעוּ אֵת הַרְעָה שְׂבָאָה עֲלֵיכֶם, יִדְעוּעוּ וַיֹּאמְרוּ 'אֹי לָנוּ, שְׁלֵא יבֹא עָלֵינוּ מִכּוֹת כַּאֲלֶה כְּדֶרֶךְ שְׂבָא עַל אֱלֹהֵי: תּוֹרָה כ"ו (כז) בְּשָׁחִין מִצְרִיִם. הוּא סוּג הַשָּׁחִין שֶׁלְקוֹ בּוֹ הַמִּצְרִיִם. וְשָׁחִין זֶה רַע הָיָה מְאֹד, לְפִי שֶׁהוּא לַח מִבְּחוּץ וַיִּבֶשׂ מִבְּפָנִים [כְּמוֹ שְׂנֵאָמֵר שֵׁם (שְׁמוֹת טו, ט) 'זִהִי שָׁחִין אֲבַעֲבַעַת פְּרִי', שֶׁבְּמִקּוֹם שְׂנֵאָאִית פְּרִיחָתוֹ, דִּהְיִינוּ מִבְּחוּץ, שֵׁם הוּא 'נּוֹבַע' וּמוֹצֵיא לִיקָה (ס"א: לַח מִבְּפָנִים וַיִּבֶשׂ מִבְּחוּץ) כְּדֹאִיתָא

לא תִּזְכֹּרְךָ יְהי נֶכֶס לְעֵינֶיךָ וְלֹא תִּיכּוֹל מִגֵּזֶה
תִּמְדֶּךָ יְהי אָנֹס מִקְדָּמְךָ וְלֹא יִתִּיב לָךְ עֲנָף
מִסִּירִין לְבַעֲלֵי דְבִבְךָ וְלִית לָךְ פְּרִיא :

לב בְּנִיךָ וּבְנֵיֶיךָ מִסִּירִין לְעֵמָּא אֲחֵרִין וְעֵינֶיךָ
תִּזְזִן וְיִסּוּפִין בְּגִלְלֵהֶן כֹּל יוֹמָא וְלִית חֵילָא
בִּידֶךָ :

ש"י וְכִלּוֹת אֲלֵיהֶם • מִצַּפּוֹת אֲלֵיהֶם שְׂשׂוּבוּ, וְאִינִים שְׂכִים. כֹּל תּוֹחֶלֶת שְׂאֵינָה בָּאָה, קְרוּיָה: 'כְּלִיזִין
עֵינִים'.

לג אֲבָא דְאַרְעָךָ וְכֹל לְאוֹתָךָ נְכוּל עֵמָּא דִּי
לֹא יִדְעַת יִתְהִי בְרַם עֲשִׂיק וְרַעֲיַע כֹּל
יּוֹמָיָא :

לד וְהִיתִי מְשַׁעַת מְחִזּוּ עֵינֶיךָ דִּי תִּחְזִי :

לה יִמְחַנֶּךָ יִי בְּשַׁחְנָא בִּישָׂא עַל רִכְבָּיָא וְעַל
שְׂקִיא דִּי לֹא תְכוּל לְאַתְסָאָה מִפְּרִסְתָּ רִגְלֶךָ
וְעַד מוֹחֶךָ :

לו יִגְלִי יִי יִתֵּךְ וְיִת מְלַכְךָ דִּי תְקִים עֲלֶיךָ לְעַם
דִּי לֹא יִדְעַת אֲתָּ וּבְאֲבַחְתִּיךָ וְתַפְלַח תַּמָּן
לְעֵמָּמָיָא פְּלַחֵי טַעֲוֵתָא אַעָא וְאַבְנָא :

לז וְהִיתִי לְצַדִּי לְמַתֵּל וְלִשׁוּעֵי כֹּל עֵמָּמָיָא
דִּי יִדְבָרְנָךְ יִי לְתַמָּן :

(לא) שְׂוֹרֶךְ טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חִמְרֶךָ
גְּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יִשׁוּב לָךְ צֵאנְךָ נִתְנוּת לְאִיבֶיךָ
וְאִין לָךְ מוֹשִׁיעַ :

(לב) בְּנִיךָ וּבְנֵיֶיךָ נִתְנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינֶיךָ רְאוּת
וְכִלּוֹת אֲלֵיהֶם כְּלֵי־הַיּוֹם וְאִין לְאֵל יִדְךָ :

(לג) פְּרִי אֲדָמְתֶךָ וְכֹל־יִגְיַעְךָ יֹאכַל עִם אִשְׁרָיָא
לְאִידְעַת וְהִיתִי רַק עֲשׂוּק וְרִצּוּן כְּלֵי־הַיָּמִים :

(לד) וְהִיתִי מְשַׁעַת מִמְרֵאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה :

(לה) יִכְבֶּה יְהוָה בְּשַׁחֲזִין רָע עַל־הַבְּרַפִּים וְעַל־
הַשְּׂקִים אֲשֶׁר לְאִידְעַת לְהַרְפָּא מִפְּרִי רִגְלֶךָ וְעַד
קִדְקֶדְךָ :

(לו) יוֹלֶךְ יְהוָה אֶתְךָ וְאֶת־מְלַכְךָ אֲשֶׁר תְּקִים עֲלֶיךָ
אֶל־גּוֹי אֲשֶׁר לְאִידְעַת אֶתְךָ וְאֶבְתִּיךָ וְעַבְדְּתָ שָׂם
אֱלֹהִים אַחֲרֵים עֵץ וְאַבָּן :

(לז) וְהִיתִי לְשִׁמָּה לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה כֹּל־הָעַמּוּם
אֲשֶׁר־יִנְחַנֶּךָ יְהוָה שִׁמָּה :

ש"י וְלִשְׁמָה • אש"ו אשטורדישו"ן, כֹּל הַרְוָאָה אוֹתָךְ יִשׁוּם עֲלֶיךָ. לְמִשְׁלַל • כְּשִׁתְּבֵא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם,
יֹאמְרוּ: 'זוֹ הוֹמָה לְמַפְתַּת פְּלוֹנִי'. וְלִשְׁנִינָה • לְשׁוֹן (לעיל ה) 'וְשִׁנְנִתֶם', יִדְבְּרוּ בָךְ, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: 'וְלִשׁוּעֵי',
לְשׁוֹן סְפוּר, וְאַשְׁמַעֲי.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בגוֹן כְּשִׁתְּבֵא מִכָּה רָעָה עַל אָדָם,
יֹאמְרוּ 'מִכָּה זֶה הִיא חִמּוּרָה, שְׂהִיא
דוֹמָה לְמַפְתַּת פְּלוֹנִי הִישְׁרָאֵל' (ש"ה):
וְלִשְׁנִינָה. פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ לְשׁוֹן 'וְשִׁנְנִתֶם'
(לעיל ה, ז), שְׂמִשְׁמַעוּ דִּיבּוּר וְסִיפּוּר.
וְכֹלמוּר, יִדְבְּרוּ בָךְ וְיִסְפְּרוּ בְּעֵינֵינִי
הַפּוֹרְעָנוֹת הַבָּאָה עֲלֶיךָ. וְכֵן תִּרְגְּמוּ
בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וְלִשׁוּעֵי', שְׂהוּא לְשׁוֹן
סְפוּר, וְכַפִּי שְׂמִתְרַגְּם וְיִסְפְּר הַעֲבָד'
(בראשית כד, טו) 'אַשְׁמַעֲי עֲבָדְא' (רש"י
ירמיה כד ט, נפש הגור): תורה לח

מִכָּה לָּהּ וְהִיא אֵינָה בָּאָה קְרוּיָה
'כְּלִיזִין עֵינִים' - כְּאִילוּ כֹחַ הָעֵינִים
כִּלָּה מְרוּב הַצִּפְיָה (עפ"י רש"י תהלים קט,
ב): תורה לג
(לז) לְשִׁמָּה. לְשׁוֹן 'שִׁמָּה' פִּירוּשׁוֹ
כְּמוֹ תַמְהוֹן, כְּלוֹמַר, שְׂתַהֲיָה בְּעֵינֵי
הָעַמּוּם לְתַמְהוֹן וְלִהְיוֹתוֹמָמוֹת,
אש"ו אשטורדישו"ן בְּלַע"ז, שְׂכַל
הַרְוָאָה אוֹתָךְ וְאֶת מִכּוֹתֶיךָ יִשׁוּם
עֲלֶיךָ - יִתְמוּהוּ וְיִשְׁתּוּמֵם הִיאָךְ גַּעֲבַשְׁתָּ
כֹּל בָּךְ:
לְמִשְׁלַל. יִשְׁתַּמְשׂוּ בָךְ לְמִשְׁלַל וְלְדוֹגְמָא,

מִשְׁפָּרִים אֶת כְּתִיבְתֶם לְכַתּוּב בְּסִגְנוֹן
נָאָה, כִּף תִּיקְנָה הַתּוֹרָה אֶת דְּבָרֶיךָ,
שְׂהִיוּ נִקְרָאִים בְּלִשׁוֹן נִקְיָה וּמְכוּבְדָת
(ג"א):
תַּחֲלִלְנּוּ. לֹא תִסְפִּיק לְפָדוֹתוֹ מִקְדוּשָׁתוֹ
בְּשִׁנְיָה הַרְבִּיעִית לְנִטְיעַת הַכֶּרֶם, כְּדִי
לְאָכּוֹל פְּרִיו (ראח ויקרא יט, כד): תורה לא
(לב) וְכִלּוֹת אֲלֵיהֶם. עֵינֶיךָ מִצַּפּוֹת
וּמִיַּחֲלוֹת אֲלֵיהֶם (אֵל בְּנִיךָ וּבְנֵיֶיךָ)
שְׂשׂוּבוּ, וְהֵם אִינִים שְׂכִים. וְלִשׁוֹן
'כִּלּוֹת אֲלֵיהֶם' הוּא דְרָךְ מְלִיצָה, שֶׁבֶן
כֹּל תּוֹחֶלֶת (תְּקוּהָ וְצַפִּיָּה) שְׂהֵאָדָם

(לח) זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף כי יחסלנו הארבה:
 לח בר זרע סגי תפק לחקלא וזער תכנוש ארי יחסלנה גובא:

כ"ט יחסלנו • יכלנו, ועל שם כך נקרא 'חסיל', שמכלה את הכל.

(לט) כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת:
 לט כרמין תצוב ותפלה ותמרא לא תשתי ולא תכנוש ארי תיכלנה תלעתא:

(מ) זיתים יהיו לך בכל-גבולך ושמן לא תסוף כי ישל זיתך:
 מ זיתין יהון לך בכל תחומך ומשחא לא תסוף ארי יתרון זיתך:

כ"י כי ישל • ישיר פרותיו, לשון (לעיל ט) "ונשל הברזל".

(מא) בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך ילכו בשבי:
 מא בנין ובנין תוליד ולא יהון לך ארי יחבון בשביא:

(מב) כל-עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל:
 מב כל אילנך ואבא דארעך יחסננה סקאה:

כ"ג יירש הצלצל • יעשנו הארבה רש מן הפרי. יירש • יעני. הצלצל • מין ארבה, ואי אפשר לפרש יירש לשון ירשה, שאם כן היה לו לכתב: יירש. ולא לשון הורשה וגירושין, שאם כן היה לו לכתב: יוריש.

(מג) הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה:
 מג תותב ערל די בינך יהי סליק על מנף לעלא לעלא ואת תהי נחת לתתא לתתא:

(מד) הוא ילוך ואתה לא תלוננו הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב:
 מד הוא יזפנך ואת לא תזפנה הוא יהי לתקיף ואת תהי לחלש:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

צלצל. מין ארבה הוא ששמו 'צלצל'. ומעיר רש"י: **ואי אפשר לפרש** שתיבת 'יירש' הוא לשון **ירושא** [וכלומר שהצלצל ישול וכאילו ינחל את הפירות לעצמו]. **שאם-כן היה לו לכתוב** (לנקד) 'יירש' [כמו 'כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק' (בראשית כא, ט)] וגם **לא יתכן לפרש** שהוא לשון 'הורשה' וגרושין [וכלומר שהצלצל יגרש' וישמיד את הפירות מאדמתך]. **שאם-כן היה לו לכתוב 'יוריש'** [כמו: ויהרש יוריש מפניכם את הכנעני' (יהושע ג, ט)]. לכך יש לפרשו רק מלשון עניות (קיצור: ט) תורה מג

(ישליך) **פירותיו**, שיהיו נושרים מהאילן לפני זמנם, והוא כדוגמת לשון הכתוב: **ונשל הברזל** מן העץ' (לעיל ט, ה) האמור אצל ההורג בשוגג בחטבו את העצים, שהברזל השליך חתיכה מן העץ המתבקע, ופגע ברעהו. אף כאן 'כי ישל זיתך' פירושו 'ישליכו' הזיתים את פירותיהם (לש"י): תורה מא **(מב) יירש הצלצל**. כל עצי פרי אדמתך **יעשנו הארבה** (ששמו צלצל) 'רש' ומדולדל מן הפרי. כלומר, הצלצל יאכל אותם וכך ירושש את העצים מפריים, ולשון **יירש** פירושו **יעני** - יעשה את האילנות 'עניים', אחר שיאכל את כל פירותיהם.

(לח) **יחסלנו הארבה**. פירושו: **יכלנו** לגמרי, **ועל שם כך נקרא** אחד ממיני הארבה בשם 'חסיל' (מלבי"ם א, ח, לו). לפי **שמכלה ומחסל את הכל** ואינו מותר ממאכלו בדרך שאר מיני הארבה [כמו שנאמר (ויאל א, ד) 'יתר הגזם אכל הארבה, ויתר הארבה אכל הילק, ויתר הילק אכל החסיל'] (רא"ם): תורה לט **(מ) כי ישל זיתך**. 'זיתך' האמור כאן הוא כמו 'זיתים' המוזכר בתחילת הפסוק, שאין פירושו פרי הזית, אלא עץ הזית [האילן עצמו נקרא 'זית' על שם פרויו, כפי שעץ התאנים קרוי 'תאנה' וכיו"ב]. ופירושו 'כי ישל זיתך' הוא שהעץ **ישיר**

מה וייתון עלך כל לוטיא האליו וירדפנך
וידבקנך עד דתשתצי ארי לא קבלתא
למימרא דיי אלהך למטר פקודיה
וקנמוהי די פקדך :

מו ויהיון כף לאת ולמופת ובכניך עד עלם :

מז חלף די לא פלחתא קדם יי אלהך
בחדווא ובשפירות לבא מסגי כלא :

(מה) ובאו עליך כל־הקללות האלה וירדפוֹ
והשיגוך עד השמרך כִּי־לא שמעת בקול יהוה
אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוֹך :

(מו) והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד־עולם :

(מז) תחת אשר לא־עבדת את־יהוה אלהיך
בשמחה ובטוב לבב מרב כל :

רש"י • מרב כל • בעוד שהיה לך כל טוב.

מה ותפלה ית פעלי דכבך די יגרגה יי כף
בכפנא ובצחוקא ובצערטילתא ובחסירות
כלא ויתן גיר פרזלא על צוארך עד
דישתיצי יתך :

מט ייתי יי עלך עם מרחיק מספגי ארעא
כמא די משתדי נשרא עמא די לא תשמע
לישנה :

(מח) ועבדת את־איביך אשר ישלחנו יהוה בך
ברעב ובצמא ובעירם ובחסר כל ונתן על פרזל
על־צוארך עד השמידו אתך :

(מט) ישא יהוה עליך גוי מרחק מקצה הארץ
כאשר יראה הנשר גוי אשר לא־תשמע לשנו :

רש"י • כאשר יראה הנשר • פתאם, ודרך מצלחת וקלו סוסיו. לא־תשמע לשנו • שלא תכיר לשונו,
וכן : (בראשית מא) "תשמע חלום לפתור אותו", וכן : (שם מב) "כי שומע יוסף", אינטינדר"י בלע"ז (פערשטעהען).

נעם תקיף אפיון די לא יסב אפיון לסבא
ועל ינקא לא מרחם :

(ג) גוי עז פנים אשר לא־ישא פנים לזקן ונער לא
יחן :

נא ויכול ולדא דבעיך ואבא דארעך עד
דתשתצי די לא ישאר לך עבדא חמרא
ומשחא פקרי תוריה ועדרי ענה עד דיוכד
יתך :

(נא) ואכל פרי בהמתך ופרי־אדמתך עד השמרך
אשר לא־ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר
אלפיך ועשתרת צאנך עד האבדו אתך :

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לשנו להבין את דבריו [ולא תוכל
להתחנן אליו, ולהתפשר עמו (חוקים)].
וכן מצאנו במקרא לשון 'שמיעה'
שפירושו הבנה: 'תשמע חלום
לפתור אותו' (בראשית מא, טו) [שהיה
יוסף מבין בחלומות כדי לפתורם], וכן
'הם לא ידעו כי שומע יוסף' (שם מב,
גט) [אחי יוסף לא ידעו כי הוא מבין
את לשונם]. אינטינדר"י
בלע"ז: תורה נ

בטבעם של נשרים. וכן לענין דרכו
של הנשר, שהיא דרך מצלחת -
עוברת ללא עיכובים של עופות
אחרים בדרכו, שהרי מעופו בגובה
רב. כך בוא האויב ללא מעכבים
בדרכו, ויקלו סוסיו פנשרים לרוץ
במהרה [ובלשון הכתוב (ירמיהו, יג) קלו
מנשרים סוסיו אוי לנו כי שדדנו]
(רא"ם, משכ"ל, בא"י):
לא תשמע לשנו. 'שמיעה' זו פירושה
הבנה, וכלומר גוי אשר לא תכיר

(מו) מרוב כל. כך פירוש הפסוק:
תחת אשר לא עבדת וגו' בעוד שהיה
לך כל טוב, לך ובאו עליך הקללות
הללו [נאין פונת הכתוב לומר
שמחמת רוב השפע לא עבדת את ה'
אלהיך, לפי שאין דרך ללמד וכות
בתוך דברי התוכחה] (בא"י,
הכרוך): תורה מח
(מט) כאשר יראה הנשר. השנה
הכתוב בראתו של הגוי מרחוק למעופו
של הנשר, לענין זה שהוא בא פתאום

(נד) וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ עַד רֵדַת הַמִּתִּיף
 הַגְּבֻהַת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטֵחַ בָּהֶן בְּכָל־
 אֲרָצְךָ וְהֵצֵר לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ בְּכָל־אֲרָצְךָ אֲשֶׁר
 נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

נ"ז -> עַד רֵדַת הַמִּתִּיף • לְשׁוֹן רְדוּי וְכבוֹשׁ.

נד וְיִזְעַק לָךְ בְּכָל קְרוֹיֶךָ עַד דִּיכַבֵּשׁ שְׁוֵרֶיךָ
 רְמִיָא וּכְרִיכְיָא דִי אַתְּ רַחֵן לְאַשְׁתּוּכָא בְּהֵן
 בְּכָל אֲרָצְךָ וְיִזְעַק לָךְ בְּכָל קְרוֹיֶךָ בְּכָל אֲרָצְךָ
 דִי יְהִיב יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

נג וְתִיכּוֹל וּלְדָא דְמַעְרָה בְּשֶׁר בְּנִיךָ וּבְנֵיךָ דִי
 יְהִיב לָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּצִירָא וּבְעַקְתָּא דִּיזְעַק לָךְ
 סְנַאָה:

(נג) וְאֶכְלֵת פְּרִי־בִטְנֶךָ בְּשֶׁר בְּנִיךָ וּבְנֵיךָ אֲשֶׁר
 נָתַן־לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יֵצֵיק
 לָךְ אִיבָךְ:

נ"ח -> וְאֶכְלֵת פְּרִי בִטְנֶךָ בְּשֶׁר בְּנִיךָ וְגו' בְּמִצּוֹר • מַחֲמַת שִׁיחֵיו צָרִין עַל הָעִיר, וְיִהְיֶה שָׁם מִצּוֹק, עֲקַת
 רַעְבוֹן.

נד גְּבִירָא דְרַכִּיף בְּךָ וְדַמְפְּנִק לְחֵדָא תְּבִאֵשׁ
 עֵינֵיהּ בְּאַחֵוּהִי וּבְאַתַּת קְנִימָה וּבְשֶׁאָר בְּנוֹהִי
 דִי יִשְׂאָר:

(נד) הָאִישׁ הָרַף בְּךָ וְהֵעֲנַג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו בְּאַחֵוּ
 וּבְאַשְׁת חִיקוֹ וּבִיתֶךָ בָּנוּ אֲשֶׁר יוֹתִיר:

נ"ט -> הָרַף בְּךָ וְהֵעֲנַג • הוּא הָרַף הוּא הֵעֲנַג, לְשׁוֹן פְּנוּק, ו'מֵהֵעֲנַג וּמְרַף', מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁשְׂנִיחֵם אָחָד,
 אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְפַנֵּק וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדַבַּר מֵאוּס, יִמְתַּק לוֹ לְרַעְבוֹנוֹ בְּשֶׁר בָּנוּ וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי תִרְעַע עֵינָיו
 בְּבָנוּי הַנוֹתָרִים מִתַּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשֶׁר בָּנוּי - אַחִיהֶם, אֲשֶׁר יֹאכֵל. דְּבַר אַחֵר: "הָרַף בְּךָ", הִרְחַמְנִי וְרַף
 הַלֵּכֵב, מֵרַב רַעֲבָתָנוֹת יִתְאַכְזְרוּ, וְלֹא יִתְּנוּ מִבְּשֶׁר בְּנִיחֵם הַשְּׁחוּטִים לְבְנֵיהֶם הַנוֹתָרִים.

נה מְלַמֵּתִין לְחַד מִנְהוֹן מִבְּשֶׁר בְּנוֹהִי דִי
 יִיכּוֹל מְדָלָא אֲשֶׁתְּאָר לֵה פְּלָא בְּצִירָא
 וּבְעַקְתָּא דִי יִזְעַק לָךְ סְנַאָה בְּכָל קְרוֹיֶךָ:

(נה) מִתַּת | לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשֶׁר בָּנוּי אֲשֶׁר יֹאכֵל
 מִבְּלֵי הַשְּׁאִירֵי־לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצֵיק
 לָךְ אִיבָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שְׁהוּא מְפוֹנֵק וְדַעְתּוֹ קָצָה בְּדַבַּר
 מֵאוּס, עִם זֹאת יִמְתַּק לוֹ - יַעֲרַב לוֹ
 לְגוֹדֵל רַעְבוֹנוֹ אֶכִּילַת בְּשֶׁר בָּנוּי
 וּבְנוֹתָיו, עַד כִּי אֶפִּילוֹ תִרְעַע עֵינָיו
 בְּשֶׁאָר בָּנוּי הַנוֹתָרִים בְּחַיִּים מִתַּת
 (מִלִּיתִין) לְאַחַד מֵהֶם שִׁיאֵכֵל גַּם הוּא
 מִבְּשֶׁר בָּנוּי, שֶׁהֵם אַחִיהֶם, אֲשֶׁר הָאֵב
 יֹאכֵל. דְּבַר אַחֵר הַשְּׂמִיעֵנּוּ בְּזֶה
 הַכְּתוּב: אֶפִּילוֹ הָרַף בְּךָ - שֶׁהוּא
 הִרְחַמְנִי וְרַף הַלֵּכֵב, הָרִי שְׁמֵרוּב
 רַעֲבָנוֹת אֶף רַחֲמַנִים כְּמוֹתוֹ יִתְאַכְזְרוּ
 ('יִתְנַהֲגוּ כְּאַכְזָרִים) וְלֹא יִתְּנוּ קֶצֶת
 מִבְּשֶׁר בְּנִיחֵם הַשְּׁחוּטִים גַּם לְבְנֵיהֶם
 הַנוֹתָרִים, אֲלֹא יִקְחוּ הַכֹּל לְעַצְמָם
 מֵרַוב הָרַעְבוֹן; תוֹרַה נה

וּמוֹנָעִים מִלְּהַבִּיא אֵלֶיהָ כֹּל דְּבַר
 מֵאֵכֵל, וּמִתּוֹךְ בְּךָ יִהְיֶה שָׁם מִצּוֹק,
 כְּלוּמֵר עֲקַת רַעְבוֹן (צֵרַת רַעֲב),
 וּמִגּוֹדֵל מִצּוֹקַת רַעְבוֹנָם יֹאכֵלוּ בְּשֶׁר
 בְּנִיחֵם (בִּאמֵר): תוֹרַה נד
 (נד) הָרַף בְּךָ וְהֵעֲנַג מְאֹד. אֵין אֵלוֹ
 שְׁנֵי דְבָרִים, אֲלֵא הוּא ה'רַף' הוּא
 ה'עֲנַג', וּמִשְׁמַעוֹת שְׂנִיחֵם הוּא לְשׁוֹן
 פִּינוּק [=אָדָם שֶׁאֵין טְבַעוֹ מִסּוּגֵל
 לְקַבּוֹל דְּבָרִים קָשִׁים לְגוֹף אוֹ לְנַפְשׁ],
 וְלְשׁוֹן 'מֵהֵעֲנַג וּמְרַף' (לְקַמֵּן פִּסּוּק נו)
 מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהָרַף וְהֵעֲנַג שְׂנִיחֵם
 עֲנִין אָחָד הֵם, שֶׁהָרִי עֵירַב הַכְּתוּב שְׁנֵי
 הַלְשׁוֹנוֹת יַחַד בְּאָדָם אָחָד (רש"י, בא"י).
 וְהַדְּגִישׁ הַכְּתוּב וְחִזַּק לְשׁוֹנוֹ 'הָרַף בְּךָ
 וְהֵעֲנַג מְאֹד', לְהַשְׂמִיעֵנּוּ שֶׁאֶף־עַל־פִּי

(נד) עַד רֵדַת הַמִּתִּיף. 'רֵדַת' הָאָמּוֹר
 כָּאֵן אֵינוֹ מִלְשׁוֹן יְרִידָה [שֶׁהֵעִיר
 הַנִּכְבָּשֶׁת אֵין חוּמוֹתֶיהָ יוֹרְדוֹת, אֲלֵא
 נוֹפְלוֹת], כִּי אִם לְשׁוֹן רְדוּי (שְׁלִטוֹן)
 וְכבוֹשׁ הוּא, וְכִאֵילוֹ הָיָה כְּתוּב 'עַד
 רֵדַת בְּחוּמוֹתֶיךָ' - עַד אֲשֶׁר יִשְׁלוּט
 הָאוֹיֵב בְּחוּמוֹת עִירְךָ וְיִכְבָּשֶׁם [וְכִלְשׁוֹן
 הַכְּתוּב (ברֵאשִׁית א, טו) 'וְיָרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם
 וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם' הַנֵּאמַר לַעֲנִין שְׁלִטוֹן
 הָאָדָם עַל הַחַיּוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּקְרָא
 טו, יז] 'וְיָרְדוּ בְכֶם שְׂנֵאִיכֶם' [רש"י:
 תוֹרַה נג
 (נג) וְאֶכְלֵת וְגו' בְּשֶׁר בְּנִיךָ וְגו'
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק. הַכְּתוּב נוֹתֵן טַעַם
 לְאַכִּילַת בְּשֶׁר פְּרִי הַבָּטָן, מַחֲמַת
 שִׁיחֵיו הָאוֹיֵבִים צָרִים עַל הָעִיר

וַיִּדְבְּרִיכָא בְּךָ וְדַמְפְנָקָא דִּי לֹא נְסִיאת
פְּרִסְתָּ רַגְלָהּ לְאַחְתָּא עַל אַרְעָא מִמְפְּנָקוּ
וּמְרַפִּיכוּ תִבְאֵשׁ עֵינָהּ בְּגִבְרָא קְלִמָּה וּבְכִרְיָה
וּבְכִרְתָּהּ :

(נו) הֲרִפָּה בְּךָ וְהֵעֲנָה אִשְׁרָ לֹא־נִסְתָּה כִּי־רַגְלָהּ
הֵצִגַּ עַל־הָאָרֶץ מִהֲתַעֲנַג וּמִרֹד תִּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ
חִיקָה וּבְכִנָּה וּבְכִתָּהּ :

כ"י < תִּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְכִנָּה וּבְכִתָּהּ • הַגְדוּלִים .

וַיִּבְזַעַר בְּנָהָא דִּינְפָקוֹן מִנָּהּ וּבְכִנָּהּ דִּי
תְּלִיד אַרְי תִּיכְלָנוֹן בְּחִסְרִית פְּלֹא בְּסִתְרָא
בְּצִירָא וּבְעֻקְתָּא דִּי יַעַק לֶךָ סְנַאָךְ בְּקִרְיָךְ :

(נז) וּבְשִׁלְיֹתָהּ הַיּוֹצֵת וּ מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְכִנָּיהָ אִשְׁרָ
תִּלְד בִּיתְאֻכְלָם בְּחִסְר־כָּל בְּסִתֵּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
אִשְׁרָ יַצִּיק לֶךָ אִיבָךְ בְּשַׁעְרֶיךָ :

כ"י < וּבְשִׁלְיֹתָהּ • בְּנִיָּהּ הַקְּטָנִים . בְּכֻלָּן תִּהְיֶה עֵינָהּ צָרָה כְּשֵׁתֵאכֵל אֶת הָאֶחָד מִלִּיתָן לְאִשְׁרָ אֲצִלָּהּ מִן הַבָּשָׂר .

נח אם לא תטר למעבד ית כל פתגמי
אורייתא הדיא דכתיבין בספרא הדין למדחל
ית שגמא יקירא ודחילא הדין ית יי אלקהי :

(נח) אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת הַפְּתָיִם בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת־הַשָּׁם
הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :

נט ונפרש יי ית מחתף וית מחת בניך מחן
ברבון ומהימנן ומכתשין פישין ומהימנין :

(נט) וְהַפְּלֹא יְהוָה אֶת־מִכְתָּךְ וְאֶת מִכּוֹת זֶרַעְךָ מִכּוֹת
גְּדֻלַּת וְנֶאֱמָנוֹת וְחָלִים רָעִים וְנֶאֱמָנוֹם :

כ"י < וְהַפְּלֹא ה' אֶת־מִכְתָּךְ • מִפְּלֹאוֹת וּמִכְדָּלוֹת מִשְׁאֵר מִכּוֹת . וְנֶאֱמָנוֹת • לִיִּסְרָךְ , לְקָיִם שְׁלִיחוֹתֶם .

ס ויתב בך ית כל מכתשי מצרים די דחלתא
מקדמיהון וידבקון בך :

(ס) וְהֵשִׁיב בְּךָ אֶת כָּל־מַדּוֹנָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרַת
מִפְּנֵיהֶם וּדְבָקוּ בְּךָ :

כ"י < אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם • מִפְּנֵי הַמִּכּוֹת , כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל רוֹאִים מִכּוֹת מְשׁוּנוֹת הַכּוֹת עַל מִצְרַיִם , הָיוּ יִרְאִים
מֵהֶם שְׁלֹא יָבֹאוּ גַם עֲלֵיהֶם , תִּדַע שֶׁפֶן כְּתִיב : (שמות טו) "וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו' , כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי
בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ" , אֵין מִירְאִין אֶת הָאֵדָם , אֱלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא יָגוּר מִמֶּנּוּ .

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יִשְׂרָאֵל רוֹאִין מִכּוֹת מְשׁוּנוֹת הַכּוֹת
עַל מִצְרַיִם , הָיוּ יִרְאִים מֵהֶם שְׁלֹא
יָבֹאוּ מִכּוֹת כְּאֵלֶּה גַם עֲלֵיהֶם . וּמִנֵּן
תִּדַע הוֹכְחָה לְכָף , שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל יִרְאִים
מִן הַמִּכּוֹת : שֶׁפֶן כְּתִיב (שמות טו, כו)
יִיאֹמַר אִם שָׁמַע תִּשְׁמַע וְגו' כָּל
הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא
אֲשִׁים עֲלֶיךָ , וְהָרִי הַדֶּבֶר הָיָה שֶׁאֵין
מִירְאִין אֶת הָאֵדָם - לְהַזְהִירוֹ וּלְאֵיִם
עֲלָיו , אֱלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא יָגוּר
(מתיירא) מִמֶּנּוּ : תורה סא

(נט) וְהַפְּלֹא ה' אֶת מִכּוֹתֶךָ . כְּלוֹמַר ,
מִכּוֹתֶיךָ תִּהְיֶינָה מוֹפְלְאוֹת שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ
הַטָּבַע , וּבְכָף יִהְיֶה מוֹבְדָלוֹת מִשְׁאֵר
מִכּוֹת הַמִּצְוִיּוֹת בְּעוֹלָם (הכוה"ק) :
וְנֶאֱמָנוֹת . 'נֶאֱמָנוֹת' פִּירוּשׁוֹ מִלּוּי
הַתַּפְקִיד בְּשִׁלְמוֹת , וּכְשֶׁהֶדְבַּר אָמוּר
לְגַבֵּי מִכּוֹת , הַכּוֹנוּנָה הִיא שְׁתִּיחָהּ
נֶאֱמָנוֹת לִיִּסְרָךְ , וּמִכּוֹנוֹת לְקָיִם
שְׁלִיחוֹתָן שֶׁהוֹטְלָה עֲלֵיהֶן מֵאֵת
הַמָּקוֹם (מפרשים) : תורה ס
(ס) אֲשֶׁר יִגְרַת מִפְּנֵיהֶם . מִפְּנֵי
הַמִּכּוֹת שֶׁבָּאוּ עַל מִצְרַיִם . שֶׁפֶן כְּשֶׁהָיוּ

(נו) תִּרַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְכִנָּה
וּבְכִתָּהּ . אֵלוּ הַבְּנִים הַגְּדוּלִים [שֶׁפֶן
הַבְּנִים הַקְּטָנִים מוֹזְכְּרִים בְּפִסְטוֹק הַבָּא]
(רא"ם) : תורה נו
(נז) וּבְשִׁלְיֹתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ .
וְהָיוּ בִּינָיָה לְבִנְיָה הַקְּטָנִים [שֶׁהָאִם
עֲדִיין וּזְכָרָת אֶת לִידָתָם] . כְּלוֹמַר ,
בְּכּוֹלָן תִּהְיֶה עֵינָהּ צָרָה , אִף בְּקִטְנִים
שֶׁבָּהֶם , שֶׁכְּשֵׁתֵאכֵל אֶת בָּשָׂר הָאֶחָד
תִּרַע עֵינָהּ מִלִּיתָן לְבֵן הַחַי אֲשֶׁר
אֲצִלָּהּ שִׂיאֵכֵל גַּם הוּא מִן הַבָּשָׂר
(באמ"ה, הוכחין) : תורה נח

(סא) גם כִּלְחָלִי וְכַל־מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם יְהוָה עֲלֶיךָ עַד הַשְּׁמֹדֶךָ:
 רש"י: יַעֲלֶם • לְשׁוֹן עֲלֶיָהּ.

סא אף כל מרע וכל מחא די לא כתיבין בספרא דאורייתא קרא ייתנון יי עלך עד דלישתצף:

(סב) וּנְשֹׂאֲרֹתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי־לֹא שְׂמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

סב ותשתארין בעם זער חלף די היתון ככוכבי שמיא למסגי ארי לא קבלתא למימרא דיי אלהך:

רש"י: וּנְשֹׂאֲרֹתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת וְגו' • מוֹעֲטִין חֲלוּף מְרַבִּין.

(סג) וְהָיָה בְּאֲשֶׁר־שָׁשׂ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אִתְּכֶם וְלְהַרְבּוֹת אִתְּכֶם בְּן יֵשִׁישׁ יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אִתְּכֶם וּלְהַשְׁמִיד אִתְּכֶם וּנְסַחְתֶּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אַתָּה בְּאֲשַׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

סג ויהי כמא דחדי יי עליכון לאוטבא יתכון ולאסגא יתכון בן יחדי יי עליכון לאובדא יתכון ולשצא יתכון ותלטלון מעל ארעא דאת עלל לתמן למירתה:

רש"י: בְּן יֵשִׁישׁ ה' • (מגילה ט) אֶת אוֹיְבֵיכֶם עֲלֵיכֶם, לְהַאֲבִיד וְגו'. וּנְסַחְתֶּם • לְשׁוֹן עֲקִירָה, וְכֵן: (משלי טו) "בֵּית גָּאִים יִסַּח ה'".

(סד) וְהִפְיֹצֶךָ יְהוָה בְּכָל־הַעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעֶת אֶתָּה וְאַבְתוֹךָ עֵץ וְאֶבֶן:

סד ויבדרךך יי בכל עממיא מספי ארעא ועד ספי ארעא ותפלה תמן לעממיא פלחי טענתא די לא ידעת את ואבדתך אעא ואבנא:

רש"י: וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא עַבְדְּתָ אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא מַעֲלִים מַס וּגְלַגְלִיּוֹת לְכַמְרֵי עַבְדוֹת־כּוֹכְבִים.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

[את ביתם של המתגאים יעקור ה':] תורה טד
 (סד) וְעַבְדְּתָ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וכי יעלה על הדעת שיכשילם הקב"ה בחטא עבודה זרה בתורת עונש? אלא פירושו כְּתַרְגוּמוֹ: וְתַפְלַח תִּמְנָן לְעַמְמֵיָא פְלַחֵי טַעְנָתָא [ותעבוד שם את העמים עובדי האלילים], וְלֹא שִׁיעַבְדוּ יִשְׂרָאֵל שֵׁם עַבְדוֹת אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא שֵׁאתֶם מַעֲלִים תְּשַׁלּוּמֵי מַס וּגְלַגְלִיּוֹת [מס גולגולת] המוטל על כל אנשי המדינה [לכומרי עבודה זרה, ומתוך שאתם עובדים לעובדי האלילים, הרי זה כאילו אתם עובדים לאלילים עצמם (רש"י לעיל ד כה, דרשות הר"ן): תורה טה

אוֹיְבֵיכֶם, שָׁהֶם יִשְׁמְחוּ עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אִתְּכֶם וְגו' וס"א: אֲבָל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא בַּעֲצֻמוֹ אֵינוֹ שֵׁשׁ בְּכָר. מִכָּאֵן שֵׁאֵין הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא שִׁמְחָ בַּמַּפְלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים, שֶׁהֲרִי לֹא נֶאֱמַר 'יִשׁוּשׁ', שֶׁהֵיא מִשְׁמַעוּ כִּי הוּא עֲצֻמוֹ שֵׁשׁ וְשִׁמְחָ, אֲלֵא 'יִשִּׁישׁ' נֶאֱמַר [בְּנֵן הַפְּעִיל], שֶׁמִּשְׁמַעוּ: אֵת הָאֲחֵרִים הוּא מִשִּׁישׁ, אֲבָל הוּא עֲצֻמוֹ אֵינוֹ שֵׁשׁ בְּרַעְתָּם שֶׁל רְשָׁעִים. אֲבָל בְּטוֹבְתָן שֶׁל צְדִיקִים אֵף הוּא (הַקִּב"ה) בַּעֲצֻמוֹ שֵׁשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאֲשֶׁר 'שֵׁשׁ' ה' עֲלֵיכֶם לְהֵיטִיב אִתְּכֶם]: וּנְסַחְתֶּם. לְשׁוֹן עֲקִירָה, שֶׁהֲרִי נֶעְקְרִים מֵעַל אֲדָמְתֶם, וְכֵן מְצִינּוֹ לְשׁוֹן זֶה בְּמִקְרָא בֵּית גָּאִים יִסַּח ה' (משלי טו, כה)

(סא) יַעֲלֶם ה' עֲלֶיךָ. לְשׁוֹן 'עֲלֶיָהּ'; יַעֲלֶה אוֹתָם עֲלֶיךָ: תורה טב
 (סב) וּנְשֹׂאֲרֹתֶם בְּמַתִּי מַעֲטַ תַּחַת אֲשֶׁר הֵייתֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב וְגו'. הַתִּיבוֹת 'תַּחַת אֲשֶׁר' אֵין מִשְׁמַעוֹתָן בְּנִתְיַנֵּת טַעַם וּבְכֹל־מַר שֶׁמֵּאֲחַר שֶׁהֲרִי אִז מְרֻבִּים, לְכֵן יִהְיֶה עֲתָה מוֹעֲטִים]. אֲלֵא כִּף פִּירוּשׁ: שֶׁתִּהְיֶה מוֹעֲטִין חֲלָף (בְּמִקּוֹם) מְרֻבִּין [וכמו: 'תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אֲבִיא וְהָב' (ישעיה טו, יז) וְכֵן: יַיַעֲלֶהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנו' (בראשית כב, יא)] (חזקוני): תורה טג
 (סג) בְּן יֵשִׁישׁ ה' עֲלֵיכֶם לְהַאֲבִיד אִתְּכֶם. אֵין הַכּוֹנֵנָה שֶׁהַקִּב"ה שֵׁשׁ וְשִׁמְחָ בְּאֲבָדוֹן יִשְׂרָאֵל חַס וְשְׁלוֹם, אֲלֵא פִירוּשׁוֹ שֶׁהוּא יֵשִׁישׁ וְיִשְׁמַח אֵת

סה ובעממא האנין לא תנוח ולא יהא מנח
לפרסת רגלך ויתן יי לך תמן לב דחל
וחשכת עינין ומפחן נפש:

(סה) ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכתך
רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים
ודאבון נפש:

כ"א לא תרגיע • לא תנוח, כמו: (ישעיה כח) "וזאת המרגעה". לב רגז • לב חרד, פתרגומו: 'דחל', כמו:
"שאל מתחת רגזה לך", (שמות טו) "שמעו עמים ירגזון", (שמואל-ב כב) "מוסדות השמים ירגזו". וכליון עינים •
מצפה לישועה, ולא תבא.

טו ויהיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם
ולא תאמין בחייד:

כ"ב חייך תלאים לך • על הספק, כל ספק קרוי 'תלוי': 'שמא אמות היום פתח הבאה עלינו'. (מנחות
א"ק) ורבותינו דרשו: זה הלוקח תבואה מן השוק. ולא תאמין בחייד • זה הסומך על הפלטר.

טז בבקר תאמר מיינתן ערב ובערב תאמר מיינתן
בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך
אשר תראה:

כ"ג בבקר תאמר מיינתן ערב • (סוטה מט) ויהיה הערב של אמש. ובערב תאמר מיינתן בקר • של שחרית,
שהצרות מתחזקות תמיד, וכל שעה מרבה קללתה משלפניה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

קללת ודין חייך תלואים לך מנגד,
לפי שאינו יודע אם יהיו לו מעות
לשנה הבאה (לש"ח):
ולא תאמין בחייד. זה הסומך מחינתו
על הפלטר (אופה הלחם), לפי שאין
לו מעות לקנות תבואה לשנה או
לשבוע, ופשוטו לחמו היום, אינו
יודע מה יהיה למחר: תורה טו
(טז) בבקר תאמר מי ינתן ערב. הלואי
ויהיה עכשיו כפי שהיה הערב של
אמש (ליל-אתמול). שהיה טוב מעתה:
ובערב תאמר מי ינתן בוקר. הלואי
ויהיה עכשיו כפי שהיה בבוקר של
שחרית שעבר. לפי שהצרות יהיו
מתחזקות תמיד, וכל שעה תהא
מריבה קללתה מזה שלפניה (סוטה מט)
(רש"י מנחות קא): תורה סח

ולא תבוא (הישועה) 'כל תוחלת
שאינה באה קרויה כליון עינים' (רש"י
לעיל פסוק לב): תורה טו
(טו) חייך תלואים לך מנגד. כלומר,
חייך לא יהיו בטוחים בעיניך, אלא
תלויים על הספק. שכן כל ספק קרוי
'תלוי' [בדרך משל, כי הדרך התלוי
אינו עומד על מקומו אלא מתנדנד
מצד אל צד, בדרך המסופק בדרך,
שאינו יודע להעמיד מחשבתו במקום
אחד]. וכונת הפתוב, כי בכל יום ויום
ידאג שמא אמות היום פתח
הבאה עלינו. ורבותינו דרשו (מנחות
קא), זה הלוקח תבואה מן השוק
[לשנה] - כלומר, אפילו מי שאינו
נתון בסכנה, אלא שאין לו קרקע
משלו והוא זקוק לקנות בכל שנה
תבואה למחייתו, אף הוא בכלל

(סה) לא תרגיע. פירושו: לא תנוח.
כלומר, לא תמצא מרגוע ומנוחה
לנפשך, כמו לשון הפתוב (ישעיה כח, יב)
זאת המנוחה... וזאת המרגעה'
(מלבי"ם שם):
לב רגז. לשון רגזו האמור כאן אין
משמעותו 'כעס', אלא הוא לשון
'חרדה'. וכלומר יהיה לך לב חרד -
רועד מפחד, ופתרגומו 'דחל' [נרא].
כמו שמצינו דוגמאות לך במקרא:
'שאל מתחת רגזה לך' (שם יד, ט)
[משל על נבוכדנצר שאף הרשעים
בגיהנם חרדים לקראת בואו], 'שמעו
עמים ירגזון' (שמות טו, יד), 'מוסדות
השמים ירגזו' (שמואל-ב כב, ח) [גדולי
המלכים הנמשלים כמוסדי שמים
פחדו מנקמת ה']:
וכליון עינים. שתהיה מצפה לישועה

(סח) וְהִשִּׁיבְךָ יְהוָה מִצְרַיִם בְּאֵינֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לְךָ לֹא־תִסֹּף עוֹד לְרֵאתָהּ וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעִבְדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קִנְהָ: ס

סח וְהִתְכַבֵּד יי מצרים בספינו בארץ די אמרית לך לא תוסף עוד למחנה ותדבנון תמן לבעלי דכבד לעבדי ולאמהו ולית דקנה:

רש"י < בְּאֵינֹת • בספינות בשביה. וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם לְאִיבֵיךָ • אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות. וְאִין קִנְהָ • פי יגזרו עליך הרג וכליון. וְהִתְמַכְרְתָם • בלע"ז איפורוונדרייץ ווי"ש (אין איהר וועט זיך אליין וועלן פערקויפען), ולא תבן לפרש "והתמכרתם", בלשון 'ונמכרתם' על ידי מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו: "ואין קנה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חז"ט עמ' 932 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

והתמכרתם שם לאויביך - למעלייתא

בסיים התוכחה שבפירושנו נאמר "והשיבך ה' מצרים באינות גו" והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קנה". ויש לפרש פתוב זה למעלייתא:

הפונה שבתוכחה היא שעל-ידי-זה יבואו ישראל למעלת התשובה, כמו שכתוב "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה גו' והשבות אל לבבך גו' ושבת עד ה' אלקיך גו'" (נצבים ל, א-ב). מעלת התשובה היא ש"גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכות" (יומא פו, ב). שעל-ידי התשובה ניתוסף סוג מיוחד בזכות שאפילו צדיק גמור אינו מגיע לזה על-ידי עבודתו. שהרי על-ידי התשובה, נהפכים לזכות גם ניצוצות הקדושה שנפלו על-ידי הזדונות לג' קליפות הטמאות. מה-שאיין-כן על-ידי עבודת הצדיק, אפשר לברר רק את הניצוצות שבדברים המותרים, ששרשם מקליפת נוגה (ראה דרך מצותין קצא, א).

ומכיון שניצוצות הקדושה שנמצאים בג' קליפות הטמאות נפלו למטה מטה ביותר, הרי מזה מובן ששרשם בקדושה היא במקום נעלה יותר משרש הניצוצות שנפלו לקליפת נוגה, וככלל הידוע "כל הגבוה יותר נופל למטה יותר" (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה יבוא לבוש מלכות פ"ב ואילך). ולכן, כאשר מבררים ומהפכים גם ניצוצות אלו (שבג' קליפות הטמאות) נמשך אור נעלה יותר מאשר בבירור הניצוצות שבקליפת נוגה.

וזוהו הפירוש הפנימי ב"והשיבך ה' מצרים גו'", שהפונה בכל דברי התוכחה היא לבוא למעלת התשובה "והשיבך". ועל-ידי התשובה "והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות", שאפילו מבחינת "שם" היא מקום הקליפות (לקוטי-תורה ראה לב, רע"א) שהם "אויביך", מבררים ניצוצות הקדושה. ועל-ידי בירור ניצוצות הקדושה שבקליפות אלו - "ואין קונה" - שנמשך ומתגלה אור נעלה ביותר, בחינת "אין" (ראה לקוטי-תורה האזינו עא, ד), שבתורה זו גבוהה היא גם מבחינת "קונה" - עולם האצילות (תורה-אור עו, ב).

(סט) אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֵרֵב: פ

סט אליו פתגמי קמא די פקיד יי זת משה למגזר עם בני ישראל בארץ מואב בר מקמא די גזר עמהון בחרב:

רש"י < לְכַרֵּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. מִלְּבַד הַבְּרִית • קללות שב'תורת כהנים' שנאמרו בסיני.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

והקללות האמורות למעלה, שנצטוו לאמרן בפני ישראל, כדי שיקבלו עליהם את התורה באלה (בקללה) ובשבועה: מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב. אלו הקללות שבתורת-כהנים (ספר ויקרא). האמורות בפרשת 'אם בדקותי תלכו' (ויקרא כו, א), שנאמרו לישראל בהיותם בסיני: תורה א

עונש המיתה בעבדות: וְהִתְמַכְרְתָם. פירושו: תבקשו להמכר, בלע"ז איפורוונדרייץ ווי"ש. ולא יתכן לפרש 'והתמכרתם' בלשון 'ונמכרתם' - שתמכרו בפועל ממש על-ידי מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו 'ואין קונה': תורה סט (סט) לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ומהו הברית שכרת אתם? אלו הברכות

(סח) בְּאֵינֹת. בספינות אשר בהן ינהג אתכם האוב בשביה, להוליך אתכם למצרים: וְהִתְמַכְרְתָם שָׁם לְאִיבֵיךָ. שתהיו אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות, כדי שישאירו אתכם בחיים (הוכרח): וְאִין קִנְהָ. פי יגזרו עליך האויבים גזירת הרג וכליון, ולא יתרצו להמיר

♦ שבת קודש י"ח אלול ♦

**כט (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְרָעָה וּלְכָל-עַבְדֵי וּלְכָל-אֶרְצוֹ:**

א וקרא משה לכל ישראל ואמר להון אתון חזותיו ית כל די עבד יי לעיניכון בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב ראש חדש ניסן תש"נ - לקוטי שיחות לו עמ' 156)

אתם ראייתם . . ולא נתן ה' לכם . . ועיניכם לראות (כט, א-ח) יש לשאל, הרי הפסוק עצמו מדגיש שבני ישראל לא נתנו עין לראות, ואיך לא ראו אותם עד לסיום ארבעים שנה במדבר? אלא, פאן מדבר בראיה פזו המשפיעה על האדם לשמור את "דברי הברית הזאת" במלא המדה. ולשם כך לא די בראיה בפעם הראשונה, אלא יש צורך בהסתכלות נשמתית עמוקה ופנימית, כך שההתגלות האלקית העל-טבעית תחדור ותמלא את האדם, עד שיתרומם מעל הגבלותיו הטבעיות. וזה דורש ארבעים שנות למוד והתעמקות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק י"ד עמוד 101)

הברת הטוב שעל-ידי הנסים

אתם ראייתם את כל-אשר עשה יהוה לעיניכם גו' ולא נתן יהוה לכם לב לדעת גו' עד היום הזה:

להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו (כט, א-ג. ובפירוש רש"י)

לכאורה יש לתמוה, הרי מצינו בכמה מקומות שנתנו בני ישראל לבם להודות לה' על הנסים שנעשו להם, וכגון: "ויקרא ישראל את ה' הגדולה גו' ויאמינו בה' גו' אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות יד, לא; טו, א), וכהנה רבות? ויש לומר, שבאור ענין זה רמז רש"י בדייק לשונו "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו". דהנה, ישנם נסים היוצאים מגדר הטבע והרגילות, כמו הנס דקריעת ים-סוף, ונסים פאלו מטבעם פועלים יראת הרוממות כלפי הקב"ה, ואכן מצינו ברבוי מקומות שיכירו בני ישראל באלו הנסים, ויודו עליהם לקב"ה. אף סוג אחר ישנו בנסים, והוא הנהגה נסית שנמשכת זמן מרבה, שאזי טבע האדם הוא שמתרגל לנס ואינו מתפעל ממנו, דהרגל נעשה טבע, שלכן נסים אלו אינם מביאים ליראה. ופעלת נסים אלו שהם "חסדי המקום", היא להביא לקרוב ודבקות במשפיע הטובה, דאף שאינם פועלים יראה להיותם תמידים, הרי אם מכיר שהדבר נסי הוא, צריכה ההכרה בזה לפעל קרוב ואהבה במשפיע הטובה. ובנסים אלו עוסק משה רבנו בהמשך דבריו (בפסוקים ד-ה): "ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר, לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלף לא בלתה מעל רגלך, לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם", שעל-זה הוכיחם שהיה עליהם "להפיר את חסדי הקב"ה ולדבק בו". וזהו שממשיך רש"י: "ש"היום הזה", "הבנתו שאתם דבקים ונפצים במקום".

(ב) המסות הגדלת אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם:

(ג) ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה:

יש"י - ולא נתן ה' לכם לב לדעת • להפיר את חסדי הקדוש-ברוך-הוא, ולידבק בו. עד היום הזה • שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שאמר: (לקמן לא) "וינתנה אל הפהנים בני לוי",

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כט (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת. כלומר, אף שראיתם את כל האותות והמופתים, לא היתה בכם דעת להפיר מתוך כך את חסדי הקדוש-ברוך-הוא **הוא ולידבק בו** (רא"ם): **עד היום הזה.** לשון 'עד היום הזה' מלמד שמאותו היום ואילך כבר ניתן להם 'לב לדעת ועינים לראות', ומה **היום שבו נתן משה את ספר התורה לבני לוי, כמו שפתיב** (לקמן לא, ט) **וינתנה אל הפהנים בני לוי, באו כל**

כָּאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁה רַבִּינוּ, אַף אָנוּ עֹמְדֵינוּ בְּסִינִי, וְקִבְּלֵנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לָנוּ, וּמָה אַתָּה מַשְׁלִיט אֶת בְּנֵי שִׁבְטְךָ עָלֵינוּ, וַיֹּאמְרוּ לָנוּ יוֹם מִחָר: 'לֹא לָכֶם נִתְּנָה, לָנוּ נִתְּנָה? וְשִׂמַח מִשָּׁה עַל הַדְּבָר, וְעַל זֹאת אָמַר לָהֶם: (לעיל כו) "הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם וְגו'", הַיּוֹם הַזֶּה הִבְנִיתִי שְׂאֵתָם דְּבָקִים וְחַפְצִים בְּמִקּוֹם.

ד וְדַבְרִית יִתְּכוֹן אַרְבָּעִין שָׁנִין כַּמְדַּבְּרָא לֹא כְּלִיאַת כְּסוּתְכוֹן מִנְכוֹן וּמְסַנֵּף לֹא עַדוּ מַעַל רַגְלֶךָ:

ה לַחֲמָא לֹא אֲכַלְתִּינוּ וְחִמְרַת חֲדַת וְעַתִּיק לֹא שְׁתִּיתִינוּ כְּדִיל דְּתַדְעוּן אַרְי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

ו וְנִתְּנוּן לְאַתְרָא הַדִּין וְנִפְקַ סִיחוּן מִלְּפָא דְחֻשְׁבוֹן וְעוּג מִלְּפָא דְמִתְּנִין לְקַדְמוּתָנָא לְאַגְחָא קַרְבָּא וּמְחוּנָן:

ז"י • וְתָבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה. עֲתָה אַתֶּם רוֹאִים עֲצָמְכֶם בְּגִדְלָה וְכַבּוּד, אֵל תִּבְעֲטוּ בְּמִקּוֹם וְאֵל יְרוּם לְבַבְכֶם, וְשִׁמְרַתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. דְּבָר אַחֵר: "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת", (ע"ז ה) שְׂאִין אָדָם עוֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחֻכְמַת מִשְׁנָתוֹ עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלִפְיָכָּהּ לֹא הִקְפִיד עָלֵיכֶם הַמָּקוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָף יִקְפִיד, וְלִפְיָכָּהּ וְשִׁמְרַתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו'.

ז וְנִסְכְּנָא יֵת אַרְעָהוֹן וַיִּהְבְּנָה לְאַחְסָנָא לְשִׁבְטָא דְרֵאיוֹבִין וְלִשְׁבְטָא דְגָד וְלִפְלִגְוֵת שִׁבְטָא דְמִנְשָׁה:

ח וְנִתְּרוֹן יֵת פְּתַגְמֵי קִימָא הַדָּא וְנִמְעַדְרוֹן יֵתָהוֹן כְּדִיל דְּתַצְלַחוּן יֵת כָּל דֵי תַעְבְּדוּן: פ פ פ

(ד) וְאֵילָף אַתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמְדַּבֵּר לֹא-בָלוּ שְׁלֹמֵיתֶכֶם מֵעַלְיֹכֶם וְנִעְלָדָה לֹא-כְּלַתָּה מֵעַל רַגְלֶךָ:

(ה) לַחֵם לֹא אֲכַלְתֶּם וַיִּין וְשִׁכָר לֹא שְׁתִיתֶם לְמַעַן תִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(ו) וְתָבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיֵּצֵא סִיחוֹן מִלְּדַחְשְׁבוֹן וְעוּג מִלְּדַחְשְׁבוֹן לְקִרְאָתָנוּ לְמַלְחָמָה וְנַכְּבֶם:

(ז) וְנִפְקַח אֶת-אַרְצֶם וְנִתְּנָה לְנַחֲלָה לְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצֵי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֵּׁי:

(ח) וְשִׁמְרַתֶם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעִשִׂיתֶם אֹתָם לְמַעַן תִּשְׁפְּלוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:

קכ"ב פסוקים, לעבד"ו סימן. חסלת פרשת תבא

הפטרה לפרשת כי תבוא לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה לקמן עמ' קעא

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(לעיל פסוק א) 'וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת... עַד הַיּוֹם הַזֶּה; וְלָמָּה לֹא נָתַן לָהֶם לֵב לְדַעַת? לְפִי שְׂאִין אָדָם עוֹמֵד עַל סוֹף דַּעְתוֹ שֶׁל רַבּוֹ וְחֻכְמַת מִשְׁנָתוֹ - אֵין אָדָם מְשִׁיג אֶת הַבְּנֵת כָּל עוֹמֵק תּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבּוֹ, עַד שִׁיעֲבְרוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה מִתְּחִילַת לִימוֹדוֹ, וְלִפְיָכָּהּ, כָּל עוֹד שְׁלֹא עָבְרוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה מִיּוֹם מִתְּנִין תּוֹרָה, לֹא הִקְפִיד עָלֵיכֶם הַמָּקוֹם לְהַעֲנִישׁ אֶתְכֶם כָּל כֶּךָ 'עַד הַיּוֹם הַזֶּה'. אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָף, כִּינֵן שֶׁכָּבַר נִשְׁלַמוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה, יִקְפִיד ה' עָלֵיכֶם יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִקְפִיד עַד עֲתָה. וְלִפְיָכָּהּ יִהְיֶה עָלֵיכֶם לְהַזְהֵר בְּיוֹתֵר: 'וְשִׁמְרַתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת' וְגו'. (עבודת-יהוה ג:6)

חסלת פרשת כי תבוא

אֲבָל מִיּוֹם זֶה וְהָלָאָה כָּבַר נָתַן לָכֶם (רא"ם): תורה ד (ו-ח) וְתָבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְגו'... וְשִׁמְרַתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת. מֵה עֲנִין בִּיאָתֶם אֵל הַמָּקוֹם לְבִין חוֹבֵת שְׁמִירַתֶם אֶת הַבְּרִית? אֵלָּא כֶּךָ הוּא אוֹמֵר: עֲתָה, כִּינֵן שֶׁהִגַּעְתֶּם לְכָאן וְכַבְּשִׁתֶם אֶת אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוּג, וְהָרִי אַתֶּם רוֹאִים אֶת עֲצָמְכֶם בְּגִדְוִלָה וְכַבּוּד - אֵל תִּבְעֲטוּ בְּמִקּוֹם לְפָרוֹק מֵעַלְיֹכֶם עוֹל מִלְּכוּתוֹ, וְאֵל יְרוּם לְבַבְכֶם לְהַתְּנָאוֹת בְּגִבוּרַתְכֶם וְלִמְרוּד בּוֹ, אֵלָּא 'וְשִׁמְרַתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת'. דְּבָר אַחֵר - דֶּרֶךְ אַחֲרַת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: 'וְשִׁמְרַתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת' מוֹסֵב עַל הָאָמֹר לְמַעַלָּה

יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁה רַבִּינוּ, מֵה נִשְׁתַּנּוּ בְּנֵי לְוִי, הֲלֹא אַף אָנוּ עֹמְדֵינוּ בְּהַר סִינִי וְקִבְּלֵנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לָנוּ, וּמָה אַתָּה מַשְׁלִיט אֶת הַלְוִיִּים בְּנֵי שִׁבְטְךָ עָלֵינוּ (על התורה), וְהֵלֵא מַעֲתָה אֲפָשֶׁר שִׁיקוּמוֹ בְּנֵי לְוִי וַיֹּאמְרוּ לָנוּ יוֹם מִחָר (בְּעַתִּיד, לְאַחַר זְמַן), 'לֹא לָכֶם נִתְּנָה הַתּוֹרָה אֵלָּא לָנוּ לְכַד נִתְּנָה'; וְשִׂמַח מִשָּׁה עַל הַדְּבָר הַזֶּה שְׂאֵמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֹאת אָמַר לָהֶם 'הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם וְגו' (לעיל כו, ט) - כְּלוֹמֵר הַיּוֹם הַזֶּה הִבְנִיתִי מִתּוֹךְ דְּבָרֵיכֶם שְׂאֵתֶם דְּבָקִים וְחַפְצִים בְּמִקּוֹם, וְהַתּוֹרָה חִבְּבָה עָלֵיכֶם, וְהוּא שְׂנֵאֲמַר כָּאן וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת... עַד הַיּוֹם הַזֶּה;

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ט"ו אלול מפרק עז עד סוף פרק עח ופרקים מג-מה</p>	<p>יום ראשון - י"ב אלול מפרק סו עד סוף פרק סח ופרקים לד-לו</p>
<p>יום חמישי - ט"ז אלול מפרק עט עד סוף פרק פב ופרקים מו-מח</p>	<p>יום שני - י"ג אלול מפרק סט עד סוף פרק עא ופרקים לז-לט</p>
<p>יום שישי - י"ז אלול מפרק פג עד סוף פרק פז ופרקים מט-נא</p>	<p>יום שלישי - י"ד אלול מפרק עב עד סוף פרק עו ופרקים מ-מב</p>
<p>שבת קודש - י"ח אלול פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט ופרקים נב-נד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ב אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קב, יד. לעורך... עד עמ' 240, למעלה מעלה.

46 שיטביר להלן) כינוי לבחינת "חכמה", והיינו שבחינת חכמה,
47 "קדש העליון", היא (מאירה) שם תמיד, מתחילת השנה עד סוף
48 השנה. אך, כדי להסביר איך למדים מהפסוק שבחינת ה"חכמה"
49 המאירה בארץ ישראל, היא בכל פעם ביתר ריבוי והתחדשות
50 - מקדים רבנו הזקן

51 בשאלה: דהאי - מה
52 שכתוב, "ועד אחרית
53 כו" אינו מוכן לכאורה,
54 שחרי באחרית שנה זו
55 מתחלת שנה שניה, ואם
56 כן הוי"ל ליה למימר -
57 היה צריך לומר, "לעולם
58 ועד": - שהאור של
59 ה"עינים" שלמעלה מאיר
60 שם תמיד?

61 אך הענין יבן, על פי
62 מה שכתוב: "ה'
63 בתקמה יסד ארץ",
64 שיסוד ה"ארץ העליונה"
65 - היא בחינת "ממלא
66 כל עלמין", - מלכות
67 של עולם ה"אצילות"
68 הנקראת "ארץ" מפני
69 שהיא הספירה האחרונה
70 מהספירות העליונות,
71 והיא מתלבשת בעולמות
72 ובנבראים להחיותם, שזו
73 "הארץ העליונה", ו -
74 ארץ התחתונה - היא

75 "ארץ תפני" - ארץ ישראל הנקראת "ארץ תפני", המכונה
76 כנגדה - כנגד הארץ העליונה, ממש, ו - ארץ ישראל נקראת
77 על שמה - על שם הארץ העליונה, "ארץ תפני", הנה -
78 יסוד זה, הוא נמשך מהמשכת והארת חכמה עלאה, -
79 חכמה עליונה, מקור תפני העליונים, - מבחינת החיים
80 שלמעלה, כדכתיב: - כמו שכתוב: "החכמה תחיה בעליה
81 וכו'". - הרי שמ"חכמה" נמשך היסוד לארץ זו, שזה "בחכמה
82 יסד ארץ", ומ"חכמה" מאיר בבחינת "ארץ", בארץ שלמעלה -
83 מלכות דאצילות, ובארץ שלמטה - ארץ ישראל. והארה
84 והמשכה זו - המאירה ב"ארץ" מהחכמה העליונה, היא
85 מתחדשת באור חדש ממש בכל שנה ושנה, - שכל שנה
86 מאיר אור חדש שלא היה כמוהו אף פעם אור כזה, כי הוא
87 יתברך ותכמתו אחד בתכלית החוד, ונקרא בשם "אור"
88 אין סוף ברוך הוא", שאין סוף ואין קץ למעלת וגדלת
89 האור והחיות הנמשך ממנו ויתברך ומחכמתו, בעליו אחר
90 עליו, עד אין קץ ותכלית, לרום המעלות למעלה מעלה.

1 רביים מאגרות קודש (הנדפסים בחלק זה "אגרת הקדש") כתב רבנו
2 הזקן בקשר לעורך על ענין הצדקה בכלל, ובמיוחד בקשר לצדקת ארץ
3 ישראל, להחזקת החבריה קדישא של רבי מענדעלע מהורודוק ורבי
4 אברהם מקאליסק ותלמידיהם (שעלו לארץ ישראל), על ידי "כולל
5 חב"ד" שישד רבנו הזקן.

6 באגרת הקודש זו (סימן י"ד),
7 מדגיש רבנו הזקן במיוחד,
8 שהצדקה לארץ ישראל
9 צריכה להינתן כל שנה ביתר
10 חיות באיכות, ובהוספה
11 בנתינות בכמות - כפי שהדבר
12 בהמשכה הרוחנית של החיות
13 האלקית בארץ ישראל, שהיא
14 באופן כזה, כפי שיטביר להלן.
15 רבנו הזקן מתחיל, שהכונה
16 באגרת זו היא, לעורך את
17 האהבה הישנה והחיה
18 לארץ הקודש (ארץ ישראל),
19 שהאהבה תהיה בוערת
20 כרשפי אש, כאילו היום ממש
21 נתן ה' רוחו עלינו - הרוח
22 הנדיבה לתת ביד רחבה ובכל
23 שנה יותר ויותר.
24 "האהבה הישנה" משמעותה
25 לכאורה, האהבה והחיה
26 ששררה בענין צדקה זו מיד
27 בתחילה, כשרבנו הזקן יסד
28 את ה"כולל", שכפי טבעו של
29 דבר חדש, היה זה מתוך

30 אהבה וחיה מיוחדות, מצד הזכות שזיכה אותם רבנו הזקן במצות
31 הצדקה לארץ ישראל, אך משעבר הזמן נחלשה אהבה זו, לכן כותב
32 רבנו הזקן אגרת זו, כדי לעורר מחדש את האהבה כפי שהיתה בתחילה.
33 לעורך את האהבה הישנה וחבת ארץ תפני, - ארץ
34 ישראל, להיות בוערת כרשפי אש מקרב איש ולב עמק,
35 פאלו היום ממש נתן ה' רוחו עלינו, רוח נדיבה, בהתנדב
36 עם למלאות ידם לה', ביד מלאה ורחבה, ברבוי אחר רבוי,
37 מדי שנה בשנה, - שמבלי הבט שבשנה שעברה נתנו בהוספה,
38 נתנו בשנה השניה בהוספה נוספת - הוספה על הוספה, הולך
39 ועולה למעלה ראש, כמדת "קדש העליון" המאיר לארץ
40 תפני, - בה מאירה בחינת וספירת ה"חכמה" הנקראת "קודש
41 העליון", המתחדש ומתברך תמיד, - בחינת "קדש העליון"
42 המאירה בארץ ישראל, מתחזקת ומתרבה תמיד, היא מאירה
43 ביתר כמות, ומתחדשת באור חדש באיכות, כדכתיב: - כמו
44 שכתוב: "תמיד עיני ה' אלהיך בה", - בארץ ישראל, מרשית
45 השנה ועד אחרית שנה", - "עינים" למעלה, הוא (כפי

- 1 - הרי כיוון שאין סוף ותכלית לעליונות ההמשכות הנמשכות
2 מ"חכמה עילאה", מהחכמה העליונה, הרי מבלי הבט עד כמה
3 נעלה, במדרגה, האור שנמשך בשנה שעברה - יכול להימשך
4 אור נעלה יותר בשנה החדשה.

יום שני י"ג אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 240, ובכל שנה ושנה... עד עמ' קכא, בעשי"ת וד"ל:

- 5 **וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יוֹרֵד וּמְאִיר מְחֻכְמָה עֲלֵאָה** - מהחכמה
6 העליונה, אור חדש ומחדש, שלא היה מאיר עדיו מעולם
7 **לְאָרְצֵי הָעֲלִיּוֹנָה**, - האור הנמשך מ"חכמה" הוא חדש ומחדש,
8 שב"חכמה" עצמה נמשך
9 אור חדש מ"אין סוף"
10 שלמעלה מ"חכמה", ואור
11 זה נמשך ב"ארץ"
12 העליונה, **כִּי אִיךָ כָּל**
13 **שָׁנָה וְשָׁנָה מִסְתַּלַּק**
14 **לְשָׂרְשׁוֹ כְּכֹל עֵרֵב רֵאשִׁי**
15 **הַשָּׁנָה** - בכל ערב ראש
16 השנה מסתלק האור של
17 השנה החולפת לשורשו
18 בעצמות "אור אין סוף",
19 **כְּשֶׁתְּחַדֵּשׁ** - הלבנה,
20 **מִתְפַּסֶּה בּוֹ**, - ראש
21 השנה נקרא "חג שהחודש
22 מתכסה בו"⁵, הלבנה
23 איננה מאירה אלו,
24 ומשמעות הדבר ברוחניות
25 היא, שבחינת "מלכות"
26 האור המחיה את
27 העולמות והנבראים -
28 הנקרא "סיהרא" (לבנה) -
29 מתעלם ומסתלק לשורשו
30 ואחר כך עליוני תקיעת
31 שופר והתפלות נמשך אור חדש עליון מבחינה עליונה
32 יותר שבמדרגת חכמה עילאה, - חכמה עליונה, להאיר
33 לְאָרְצֵי עֲלִיּוֹנָה וְלְדָרִים עֲלִיָּה, - כפי הביטוי "המאיר לארץ
34 ולדרים עליה", הם כל העולמות העליונים והתחתונים
35 המְקַבְּלִים חיות מְנַחֵה, דְּהֵינּוּ - מה שהם מקבלים חיות
36 מהבחינה העליונה יותר, אין זה ממנה מצד עצמה, אלא מן
37 האור אין-סוף פרוץ-הוא וְחֻכְמָתוֹ הַמְּלַבֵּשׁ בּוֹ, - ב"ארץ
38 העליונה", כְּדַבְּרֵי: - כמו שכתוב: "כִּי עִמָּךְ מְקוֹר חַיִּים, -
39 חכמה עליונה שהיא המקור של חיים, היא "עמך", בטלה
40 ומאחדת עם "אין סוף", כְּאִיךָ - המאיר מ"חכמה" לארץ
41 העליונה, נְרָאָה אִוֵּר", - האור המאיר מה"ארץ העליונה"
42 לכל הנבראים המקבלים חיות ממנה, דְּהֵינּוּ אִוֵּר הַמְּאִיר
43 מְחֻכְמָה עֲלֵאָה - מהחכמה העליונה, מְקוֹר חַיִּים (וכְּנֹדֵעַ
44 לְיֹדְעֵי חֵן, - ליודעי חכמת הקבלה, שְׂבָבֵל רֵאשִׁי הַשָּׁנָה הַיּוֹם
- 45 הַנְּסִיחָה, וּמְקַבְּלֵת מַחִין חֲדָשִׁים עֲלִיּוֹנִים יוֹתֵר בּוֹ). - זה ענין
46 בתורת הקבלה בהקשר לענין בנין המלכות בראש השנה, וכפי
47 שכתוב ביום בריאת האדם (הוא יום ראש השנה): "ויפל ה'
48 אלקים תרדמה על
49 האדם"⁷ וכו', הפרדת
50 הצלע שממנו נבנתה חוה,
51 כתוב בתורת הקבלה
52 שאדם הכוונה ל"אדם
53 העליון", בחינת ז"א
54 דאצילות (בחינת המדות
55 של עולם האצילות),
56 ו"ויפל ה' אלקים תרדמה"
57 - הסתלקות המוחין מז"א
58 (מהמדות), כפי שהדבר
59 בשעת השינה שהשכל
60 מסתלק, ואז נמשכים
61 מוחין חדשים ל"מלכות"
62 שלא על ידי ז"א (שלא על
63 ידי המדות), שכן, המוחין
64 החדשים האלה הם
65 למעלה מאשר כפי שהיה
66 כש"מלכות" קיבלה על ידי
67 ז"א. וּכְפִרְטֵי פְּרִמִּיּוֹת, בֵּן
68 הוּא כְּכֹל יוֹם וְיוֹם,
69 נִמְשָׁכִין מַחִין עֲלִיּוֹנִים
70 יוֹתֵר כְּכֹל תְּפִלַּת הַשַּׁחַר,
71 וְאֵינֶן מַחִין הַרְאֵשׁוֹנִים שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ אַחֵר הַתְּפִלָּה, - של
72 אתמול, רק נְבוֹהִין יוֹתֵר. וְדַרְךְ כָּלֵל בְּכִלְלוֹת הָעוֹלָם - לא
73 רק באדם (כמו בשעת התפלה) אלא בכל העולם, בְּ"שִׁית אֶלְפֵי
74 שָׁנִין", - בששת אלפי שנה של קיום העולם,⁸ בֵּן הוּא כְּכֹל
75 רֵאשִׁי הַשָּׁנָה וְרֵאשִׁי הַשָּׁנָה. - שבכל ראש-השנה נמשכים מוחין
76 חדשים - חיות עליונה וחדשה. וְהוּא שְׂפָתָיו: "תְּמִיד עֵינֵי ה'
77 אֱלֹהִים בְּה", שֶׁ"עֵינִים" הם פְּנוּיִם לְתַמְשֻׁכַּת וְהֵאָרֵת אִוֵּר
78 הַחֻכְמָה, שְׂלֵכֵן נִקְרָאוּ חֻכְמִים "עֵינֵי הָעֵדָה", - שכן בהם
79 מאיר אור החכמה המצויין בכינוי "עֵינִים", וְ"אִוֵּרָא דְאָרְצֵי
80 יִשְׂרָאֵל מְחֻכְמִים"¹⁰. - האויר של ארץ ישראל מחכים, מפני
81 ששם מאירה בחינת ה"חכמה", הרי "תמיד עיני ה' אלקיך" -
82 שתמיד מאירה שם בחינת ה"חכמה". וְהֵאָרֵה וְהַמְשֻׁכָּה זו, אָף
83 שְׁהִיא תְּמִידִית, אָף-עַל-פִּיֵּי בֵּן אֵינָה בְּכַחֲנָה וּמְדַרְגָּה אַחַת
84 - ושווה, לְכַדָּה מִימֵי עוֹלָם, אֵלָּא שְׂבָבֵל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת (שה"ש, נ, ב): ודאי גם בח"ע נמשך או"ח זה מלמע' כו". 5. ר"ה ת, א. 6. תהלים לו, י. 7. בראשית ב, כא. 8. ר"ה לא, א. 9. ראה שלה טו, כד. תענית כד, א. 10. ב"ב קנח, ב.

- 1 אור חדש עליון, כי האור שנתחדש והאיר בראש השנה זה,
 2 הוא מסתלק בערב ראש השנה הבאה לשרשו. – כך שהאור
 3 הנמשך שוב, הוא אור חדש ונעלה יותר. וזהו שכתוב: –
 4 "שעיני ה' אלקינו" בה "מרשית השנה ועד אחרית שנה"
 5 לברכה. – ולא כתוב
 6 "לעולם ועד", שכן,
 7 ההמשכה הנמשכת
 8 בראש השנה היא רק
 9 לאותה שנה, ובערב ראש
 10 השנה היא מסתלקת כדי
 11 שיימשך אור חדש ונעלה
 12 יותר. ולכן כתוב – כתוב,
 13 "מרשית חסר א' –
 14 שהיה צריך להיות כתוב
 15 "ראשית" (באלף אחרי
 16 הרי"ש) וכאן כתוב בלי
 17 אלף – וטעמו של דבר על
 18 פי פנימיות, הוא: ריזון על
 19 הסתלקות האור שמסתלק בליל ראש השנה עד אחר
 20 התקיעות, – שאז פנימיות החיות של העולם היא בהסתלקות,
 21 שכן אז "עליית המלכות", פנימיות ה"מלכות" עומדת בעליה
 22 והסתלקות, שיוֹרד – אחרי התקיעות, אור חדש עליון יותר
 23 שלא היה מאיר עדן מימי עולם אור עליון כזה, והוא
 24 מתלבש ומסתתר ב"אריץ החיים" שלמעלה – ב"מלכות" של
 25 עולם ה"אצילות", מקור כל העולמות והנבראים, ושלמטה, –
- בארץ ישראל, ההשפעה בעולם זה עוברת דרך ארץ ישראל,
 בתחילה באה החיות בארץ ישראל, ומארץ ישראל היא נמשכת
 בכל העולם, להחיות את כל העולמות כל משך שנה זו. אך
 גלוי מהסתתר הזה, – אור זה נהיה מוסתר בארץ החיים
 שלמעלה ושלמטה, וכדי
 שאור זה יתגלה וישפיע
 שפע חיות בעולמות
 ובנבראים, הרי זה תלוי
 במעשה התחיתונים
 ויכותם ותשובתם
 פעשרת ימי תשובה, –
 כפי מדת הזכות שזכו,
 והתשובה שעשו במשך
 עשרת ימי התשובה,
 באותה מדה מתגלה האור
 החדש והנעלה יותר
 שנמשך בראש השנה, ודי
 למכין:
- לסיכום: הוסבר באגרת זו, שהאור האלקי של "חכמה" ד"אצילות" המאיר
 בארץ ישראל, הוא בכל שנה בהוספה בכמות ובאיכות, יותר אור, ואור
 נעלה יותר. על דרך זה על הצדקה של ארץ ישראל להיות באופן כזה,
 שבכל שנה תינתן בהוספה בכמות ובאיכות. מסיום האגרת יוצא, שהדבר
 נוגע גם להתגלות האור, שהאור שירד באופן של הסתר – הרי כדי
 שיתגלה יותר ויותר – תלוי הדבר בריבוי מתן הצדקה לארץ ישראל יותר
 ויותר.

יום שלישי י"ד אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבא, טו. להבין משל... עד עמ' קבא, הכלולה מהן.

- 51 טו. ענין "עשר ספירות", עשר הספירות של עולם ה"אצילות" ושל שאר
 52 העולמות (בהן מדובר באגרת זו). היא ענין יסודי בתורת הקבלה ובתורת
 53 החסידות. כל ענין בריאת העולמות והנהגת העולמות – הוא על ידי
 54 ה"ספירות", כפי שנאמר במאמר "פתח אליהו"¹: "אנת הוא דאפיקת עשר
 55 תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא
 56 אתגליין ועלמין דאתגליין" – אתה – "אור אין סוף" – האצלת (הבאת
 57 מהעלם להתגלות) עשרה לבושים הנקראים "עשר ספירות", להנהיג
 58 בהם העולמות שלא התגלו והעולמות הגלויים.
 59 בעשר הספירות מתבטא גם הכוח הבלי-גבול של "אין סוף" וגם כוח הגבול
 60 של "אין סוף", כפי שהוא אומר ב"עבודת הקודש"²: "אור אין סוף הוא
 61 שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלי בעל גבול כך יש לו כח בגבול,
 62 שאם תאמר יש לו כח בבלי בעל גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר
 63 שלימותו ואין סוף הוא שלימותא דכולא". כלומר – "אור אין סוף" יש לו
 64 כוח ב"בלי גבול", ויש לו גם כוח ב"גבול". שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק
 65 ב"בלי גבול" ואין לו כוח ב"גבול", הרי אתה מחסר בשלימותו, ו"אור אין
 66 סוף" הוא הרי השלימות של הכל. הרי, כיוון שענין ה"גבול" הוא שלימות,
 67 מן ההכרח שהיה ל"אור אין סוף" את השלימות של כוח ה"גבול".
 68 שני כוחות אלה, כוח ה"בלי גבול" וכוח ה"גבול", באים ב"ספירות"
- באופן של בריאת והנהגת העולמות: ה"אורות" של הספירות, שהם
 פשוטים בלי ציור והגבלה של "חכמה" או "חסד", והם בבחינת "אין סוף"
 – הם ההתגלות של הכוח ה"בלי גבול" כפי שהוא "עומד" בענין
 ה"ספירות", וה"כלים" שיש להם ציור פרטי והגבלה של "חכמה" ו"חסד"
 – הם ההתגלות של כוח ה"גבול". ועל ידי ה"ספירות" נמשך מ"אור אין
 סוף" שהוא ענין של אין-סוף ובלי גבול – לברוא ולהנהיג העולמות
 שהם הרי מוגבלים.
 כשם שהספירות, גם האורות וגם הכלים, מאוחדות בתכלית עם "אור אין
 סוף", ש"איהו וחיהו חד איהו וגרמוהו חד"³, אור אין-סוף והאורות הם
 דבר אחד, אור אין-סוף והכלים הם דבר אחד, הרי שהתהוות והנהגת
 העולמות – היא מ"אור אין סוף", ובכל זאת העולמות הם ענין של גבול
 ולא "אין סוף" ובלי גבול (כמו שזה ב"אור אין סוף" המהווה ומחיה
 אותם), שכן, זה הרי בא על ידי ענין ה"ספירות" שבהן ישנה ירידת כוח
 ה"גבול" להוות ולהחיות עולמות בעלי גבול.
 ההתלבשות של "אור אין סוף" בענין ה"ספירות", נקראת "אדם", ועל
 דמות הכסא דמות כמראה אדם"⁴, שכן "אדם" משמעו פרוץ של עשר
 ספירות.
 בתורת הקבלה מדובר בעיקר אודות ענין ה"ספירות" של העולמות

1. הקדמת תיקוני הזוהר. 2. ח"א רפ"ח. 3. תקו"ז בהקדמה (ג), ב). ע"ח שמ"ז פ"ב ובכ"מ. וראה להלן ס"כ. 4. יחזקאל א, כו.

46 אצל הקב"ה כך הם בנשמה. הרי, כיוון שרבותינו ז"ל משווים
 47 את הנשמה, שיש בה ענינים שישנם אצל הקדוש ברוך הוא,
 48 יכולים הרי להבין מהנשמה ענינים כפי שהם אצל הקדוש
 49 ברוך הוא, להבין ענינים באלקות. אלא, מהו באמת הדמיון
 50 ואיך אכן אפשר להשוות
 51 ענינים של הנשמה אל
 52 הקדוש ברוך הוא? – ביא
 53 רבנו הזקן מהזוהר,
 54 שהנשמה באה מפנימיות
 55 האלקות ויש בה ענינים
 56 מהספירות העליונות
 57 ומאלקות, לכן יכולים
 58 להבין מהנשמה ענינים
 59 באלקות, ובלשון רבנו
 60 הזקן: **וְעַל פִּי מַאֲמַר**
 61 **הַזְקֵנִי עַל פְּסוּקִים¹⁴:**
 62 **"וַיִּפַח בְּאִפּוֹ נְשָׁמַת**
 63 **חַיִּים" – "מֵאֵן דִּנְפַח,**
 64 **מֵתוּכִיחַ נְפַח", – הַנוּפַח**
 65 **– נוּפַח מִפְּנִימִיּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא**

66 כמו בדיבור, כשאחד מדבר, הרי הוא מוציא את ההבל
 67 החיצוני, אך הנופח – מוציא את פנימיות ההבל, וכשאומרים
 68 הלשון "נפחיה" על הכנסת הנשמה בגוף, משמעה, שהנשמה
 69 באה מפנימיות האלקות, וכפי שרבנו הזקן מסביר זאת ב"אגרת
 70 התשובה"¹⁵, **וְאֶפְלוּ נֶפֶשׁ דְּעֵשִׂיָּה – "עשיה" הוא העולם**
 71 **התחתון ביותר, ו"נפש" היא התחתונה בחמש המדרגות נפש,**
 72 **רוח, נשמה, חיה, יחידה, היא בְּאֵה מְוֹוֹג – יחוד, זו"נ –**
 73 **"יעיר אנפין" ו"נוקבא", דְּעֵשִׂיָּה, – של עולם העשיה, מיחוד**
 74 **וזיווג ז"א (מדות) ונוקבא (מלכות) של עולם ה"עשיה" באות**
 75 **הנפשות של עולם העשיה, וְהַמְחִין שְׁלָהֶם – של ז"א ונוקבא**
 76 **ד"עשיה", שְׁהֶם בְּחִינַת חַיָּה וְנִשְׁמָה דְּזו"נ, – "חיה" היא**
 77 **בחינת "חכמה", "החכמה תחיה"¹⁶, ו"נשמה" היא בחינת**
 78 **"בינה", "נשמת שדי תבינם"¹⁷, כך, בנשמה שהיא רק במדרגה**
 79 **של נפש ד"עשיה" – ישנן כל הספירות, מ"ז"א – שש מדות,**
 80 **מ"נוקבא" – מלכות, מ"חכמה" ומ"בינה", שְׁהֵן הֵן אֲחֻרָיִם –**
 81 **החיצוניות, דְּכָלִּים דְּזו"נ דְּאֲצִילוֹת, – שכן, הכלים של זו"נ**
 82 **של "אצילות" מאירים ב"עשיה", ומתלבשים בספירות עולם**
 83 **ה"עשיה"¹⁸; הרי שהספירות של עולם ה"עשיה", הן החיצוניות**
 84 **והאחוריים של הכלים של זו"נ ד"אצילות", שְׁהֶם – הכלים**
 85 **ד"אצילות", הם אֲלָהוֹת מְמַשׁ, שְׁבְתוּכֶם – בכלים**
 86 **ד"אצילות" מאיר אור אינִסוּף בְּרוּךְ-הוּא הַמְלַבֵּשׁ וְנִגְוֵו**
 87 **בְּחֻמָּה דְּאֲצִילוֹת, – כפי שאומר בהגה"ה שבפרק ל"ה בחלק**
 88 **הראשון של ספר ה"תניא", טעמו של דבר, מדוע "אור אין**
 89 **סוף" שורה ב"חכמה" דוקא; הרי, "אור אין סוף" שב"חכמה",**
 90 **מאיר בכל הספירות שבעולם ה"אצילות", "אבא עילאה**

1 הרוחניים, ה"ספירות" של עולם ה"אצילות" ושל שאר העולמות,
 2 ואילו בתורת החסידות מדובר יותר אודות ענין עשר הספירות
 3 והכוחות שישנם בנשמתו של כל יהודי, שהיא – הנשמה – באה
 4 ומשתלשלת מעשר הספירות⁵ – ישנן גם בה עשר הספירות, ועבודתו
 5 של יהודי בעשרת כחות
 6 נשמתו, "פועלות" גם
 7 למעלה ב"ספירות" של
 8 העולמות העליונים שמוקן
 9 באות הספירות והכוחות של
 10 הנשמה. הידיעה וההשגה
 11 במציאות ענין ה"ספירות"
 12 למעלה, הידיעה בסדר
 13 ההשתלשלות – היא עצמה
 14 "מצוה רבה ונשאה" (או)
 15 "רמה ונשאה", כפי שרבנו
 16 הזקן אומר לחלק ב"קונטרס
 17 אחרון"⁶, וזה מביא לאהבת
 18 ה' וליראת ה' שהן יסוד
 19 ושושר לכל המצוות (כפי
 20 שמובא גם ב"לקוטי תורה"⁷),

21 והידיעה וההשגה בספירות ובכוחות הנשמה מעניקה חיות והתעלות
 22 אחרות לגמרי בעבודתו של יהודי.
 23 **"לְהִבִּין מִשְׁלַ וּמְלִיצָה דְּרַבִּי חֲכָמִים וְחִידוֹתֵם" עֲנִינֵן**
 24 **הַסְּפִירוֹת. – הלשון "להבין משל ומליצה דברי חכמים**
 25 **וחידותם" הוא מפסוק⁸, וכפי שמפרשים אומרים שם, הרי**
 26 **הכוונה ב"משל ומליצה" היא לתורה שבכתב, שישנם ענינים**
 27 **בתורה שבגלוי הם ענין של משל לענין נעלה יותר, למרות שגם**
 28 **המליצה בה הוא מתבטא, הוא גם כן תורה, הוראה ולימוד (כמו**
 29 **למשל "ראה חיים עם האשה אשר אהבת"⁹, שזה משל על**
 30 **חכמת התורה, אך גם פשט הדברים הוא תורה והוראה), ו"דברי**
 31 **חכמים וחידותם" הכוונה לתורה שבעל־פה: "דברי חכמים" הם**
 32 **גלויים, ו"חידות" הם דברים שמן ההכרח להזדקק לכך שיגלו**
 33 **ויפתרו את החידה. מציין רבנו הזקן, שבענין ה"ספירות" ישנם**
 34 **גם כל הענינים של משל ומליצה, ודברי חכמים וחידותם. שכן,**
 35 **ענין ה"ספירות" הוא גם למעלה בעולמות העליונים וגם למטה**
 36 **בנפש של יהודי. מודעת זאת – ידוע הדבר בְּאֶרֶץ מִפִּי קְדוּשֵׁי**
 37 **עֲלִיּוֹן נְשָׁמַת־עֲדוֹן, לְקָרֵב קֶצֶת אֵל הַשֶּׁבֶל מֵאֵי דְּכֻתִּיב: –**
 38 **מה שכתוב¹⁰: "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחֻזָּה אֱלוֹהִי", שְׁהַבְּנָה – של הפסוק,**
 39 **הוּא לְהִבִּין קֶצֶת אֱלֹהוֹתוֹ וְיִתְבָּרַךְ מִנְּפֶשׁ הַמְּלַבֵּשֶׁת בְּבֶשֶׂר**
 40 **הָאָדָם, – כלומר, הנפש המחיה את הגוף, הוספת ב"ק אדמו"ד**
 41 **שליט"א: שכן, במהות הנפש כלשעצמה – כמו, ברוחניות בכלל**
 42 **בפני עצמה – אין כל הבנה כלל, וְעַל פִּי מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹**
 43 **עַל פְּסוּקִים¹²: "כְּרִבִּי נִפְשֵׁי וְגו'" – "מֵה תִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא**
 44 **כו", – מלא כל העולם, אֵף הַנְּשָׁמָה כּו", – מלאה את כל**
 45 **הגוף, ורבותינו ז"ל מונים שם דברים נוספים אשר כשם שהם**

5. ראה תניא ח"א פ"ג. 6. קנו, ב. 7. ד"ה ולא תשבית. 8. משלי א, ו. 9. קהלת ט, ט. 10. איוב יט, כו. 11. ברכות י, א. 12. תהלים קג, א. 13. הובא לעיל ח"א רפ"ב; ח"ג (אגרת התשובה) פ"ד – בשם הזוהר. 14. בראשית ב, ט. 15. שם. 16. קהלת ז, יב. וראה לעיל ס"ד. 17. איוב לב, ח. 18. ראה ע"ח ש"מז" פ"ב.

19 יכול האדם להבין באמצעותם בספירות העליונות. אלא,
 20 כשאומרים שבנשמה ישנם גם כן עשרה כוחות וספירות, מפני
 21 שהיא באה מעשר הספירות שלמעלה, ובה מאירות כל
 22 הספירות העליונות, ושכך סיבה שמהנפש יכול האדם להבין
 23 בספירות שלמעלה –
 24 נדרש לציין, שלא יחשבו
 25 שישנו איזה ערך ודמיון
 26 ביניהם, שלספירות
 27 העליונות יש איזה דמיון
 28 לכוחות שבנשמה,
 29 ושכוחות הנשמה יש
 30 איזה ערך שהוא לספירות
 31 העליונות; לכן, בא רבנו הזקן להלן לשלול ולציין, שיש
 32 להפשיט פשטות הפירוש, שכן אין שום דמיון ושום ערך
 33 ביניהם, שהרי גם על מדת החסד של אברהם אבינו, שהיה
 34 "מרכבה" להקדוש ברוך הוא²⁰, אף-על-פי-כן אומרים עליה
 35 שאין לה שום ערך ודמיון למדת החסד שלמעלה. ובלשון רבנו
 36 זקן:

אגרת הקדש

דאיהו וגרמוהי חד באצילות וע"כ גם בנשמת האדם
 מאיר אור א"ס כ"ה מלוּבש וגנוז באור החכמה שבה
 להחיות את האדם וממנה יוכל האדם להבין קצת
 בספירות העליונות שכולן מאירות בנשמתו הכלולה
 מהן.

1 מקנא באצילות¹⁹, חכמה עליונה מקננת באצילות, והרי
 2 שבכלים של הספירות שבעולם ה"אצילות" מאיר "אור אין
 3 סוף" ברוך הוא, ד"איהו ונרמוהי חד" באצילות, – שהוא,
 4 "אור אין סוף" ברוך הוא, והכלים של ה"ספירות" – הם דבר
 5 אחד בעולם ה"אצילות",
 6 וכיוון שהספירות
 7 ד"אצילות" הן פנימיות
 8 הספירות של עולם
 9 ה"עשיה", הרי שבספירות
 10 של עולם ה"עשיה"
 11 מתלבש "אור אין סוף"
 12 ברוך הוא, ועל כן – ולכן,
 13 גם בנשמת האדם – הבאה מהספירות, מאיר אור אין-סוף
 14 ברוך-הוא, מלבוש וגנוז באור החכמה שבה, – שבנפש,
 15 להחיות את האדם, וממנה – מהנשמה, יוכל האדם להבין
 16 קצת בספירות העליונות, שכלן – כל הספירות העליונות,
 17 מאירות בנשמתו הכלולה מהן. – שכן, הנשמה הרי באה
 18 מהספירות ויש בה עשרה כוחות כנגד עשר הספירות, לכן

יום רביעי ט"ו אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבא, אך צריך להקדים... עד עמ' קכב, במשל ומליצה:

62 הוא. וסלקא דעתך אמינא, – והיה עולה על הדעת לומר,
 63 שבחינת חסד ואהבה שלמעלה בספירות העליונות היא
 64 מעין וסוג מהות מדת "אהבה רבה" של אברהם אבינו
 65 עליוהשלוש, רק שהיא – החסד והאהבה שלמעלה, הן
 66 גדולה – בכמות, ונפלאה
 67 – באיכות, ממנה –
 68 ממדתו של אברהם אבינו,
 69 למעלה מעלה עד אין
 70 קץ ותכלית, – אמנם
 71 גדולה ונפלאה ממנה –
 72 אך על-כל-פנים איזה
 73 דמיון יש ביניהם, כנודע
 74 מפרדות העליונות שאין
 75 להם [נפש אחר: קץ] סוף
 76 ותכלית מצד עצמן, –
 77 כשהשפעה מהמדות
 78 העליונות יורדת למטה,
 79 היא באה בקץ וסוף
 80 ותכלית, כלומר בענין של
 81 גבול, שלכן מתהווים ממנה עולמות ונבראים בעלי גבול. אך,
 82 מצד עצמן, כפי שהמדות העליונות הן בעצם, הן בלי גבול ואין
 83 בהן קץ וסוף ותכלית, כי אור אין-סוף ברוך-הוא מאיר
 84 ומלבוש פתוכם – בתוך המדות העליונות, ממש, ו"איהו
 85 ונרמוהי חד", – הוא, "אור אין סוף" ומדותיו, הכלים של
 86 הספירות, הם דבר אחד, במילא הרי גם המדות העליונות הן

אגרת הקדש

אך צריך להקדים מה ששמעתי ממורי עליוהשלוש –
 הרב המגיד ממזריטש, על פסוק²¹: "ואנכי עפר ואפר",
 שאמר אברהם אבינו עליוהשלוש על הארת נשמתו
 המאירה בגופו מאור חסד עליון, – שמהאור של מדת החסד
 ד"אצילות" האירה
 42 הנשמה בגופו של אברהם
 43 אבינו, והיא מדתו – של
 44 אברהם אבינו, מדת
 45 "אהבה רבה", [נפש אחר: 8
 46 שבה היה] שהיה אהב
 47 את הקדוש-ברוך-הוא –
 48 ה"אהבה רבה" של
 49 אברהם אבינו להקדוש
 50 ברוך הוא, באה מהאור
 51 של החסד העליון
 52 ד"אצילות", אהבה גדולה
 53 ועליונה כל כה, עד
 54 שנעשה "מרכבה"
 55 להקדוש-ברוך-הוא. –
 56 כלומר, אברהם אבינו היה בטל לגמרי להקדוש ברוך הוא עד
 57 לאופן הביטול של "מרכבה", שהוא למעלה מביטול העבד
 58 לאדונו. שכן, העבד למרות שהוא בטל לאדון, יש לו בכל זאת
 59 רצון עצמי, אלא שהוא מבטל את רצונו בפני רצון האדון, ואילו
 60 "מרכבה" בטלה לגבי הרוכב באופן שאין למרכבה שום רצון
 61 עצמי, ובאופן כזה היה ביטולו של אברהם אבינו להקדוש ברוך

19. תקו"ז ת"ו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בר פמ"ז, ח. ובכ"מ. נת' בתניא ח"א פ"ח. פכ"ג. ועוד". 21. וירא יח, כו.

בו, - שהעץ כולל בתוכו גם מהיסודות אש, מים ורוח, אך
 העיקר שבו הוא מיסוד העפר, שממנו באים האורך, הרחב
 והעובי של העץ, כי העפר - יסוד העפר שבו, הוא חמרי יותר
 מכל, - מאשר שאר שלשת היסודות, ויש לו ארך ורחב
 ועובי, מה שאין לו באש
 ורוח, - שאין בהם אורך
 רוחב ועובי, ונשם המים -
 למרות שלמים יש כבר
 הרי ממשות, ואורך ורוחב
 ועובי, אך הם מעט
 מועיר - במדה מעוטה
 ביותר, ענין, וכל ארבו
 ורחבו ועוביו - של העץ,
 "הכל היה מן העפר
 והכל שב אל העפר",
 שהוא האפר הנשאר
 אחרי שנפרדו ממנו אש
 מים ורוח. - והאפר
 שנשאר הוא העפר שהיה
 קודם עיקר מהות העץ.
 והנה, כמו שהאפר אין
 לו דמיון וערך אל מהות
 העץ הגדול בארך ורחב
 ועובי קדם שנשרף, לא
 בכמותו ולא באיכותו,
 - אין לאפר שום דמיון
 ושום ערך לא לכמות העץ
 ולא לאיכותו ולחשיבותו,
 אף שהוא [הוא] מהותו
 ועצמותו - העץ הוא
 מהותו ועצמותו של
 האפר, וממנו - מהעץ,
 נתהוה - האפר, כך על-
 דרך משל אמר אברהם
 אבינו עליו השלום על מדתו, מדת החסד והאהבה
 המאירה בו ומלבשת בגופו, דאף שהיא [היא] מדת
 האהבה וחסד העליון שבאצילות המאיר בנשמתו שהיתה
 מרכבה עליונה, אף על פי כן ברדתה למטה להתלבש
 בגופו - שזה הרי, על ידי השתלשלות העולמות ממדרגה
 למדרגה על ידי צמצומים רבים - יורד הרי האור של מדת
 החסד ד"אצילות" דרך השתלשלות מדריגות רבות ומצטמצם
 על ידי צמצומים רבים - הרי אז, אין דמיון וערך מהות אור
 האהבה המאיר בו אל מהות אור האהבה וחסד העליון
 שבאצילות, אלא כערך ודמיון מהות העפר שנעשה אפר
 אל מהותו ואיכותו כשהיה עץ נחמד למראה ומוב
 למאכל²² על דרך משל, - שאין הרי שום ערך ושום דמיון בין

1 בבחינה של "אין סוף", מה שאין לו בנשמת האדם המלבשת
 2 בחומר, - בגוף שהוא חומרי, שיש למדותיה קץ וגבול, - הרי
 3 מובן במילא, שמדת החסד שלמעלה גדולה ועליונה בעליונות
 4 בלתי מוגבלת ממדת החסד ואהבה של אברהם אבינו כפי
 5 שנשמתו מלובשת בגוף,
 6 אכל מכל מקום סלקא
 7 דעתך אמינא - היו
 8 יכולים לחשוב, שמדותיה
 9 - של נשמת אברהם
 10 אבינו הן מעין וסוג
 11 מדות העליונות. - קודם
 12 שלל רבנו הזקן מלמעלה
 13 למטה, שמדת החסד
 14 שלמעלה איננה מעין
 15 ומסוג החסד והאהבה של
 16 אברהם אבינו. וכעת הוא
 17 שולל גם מלמטה למעלה,
 18 שמדת החסד של אברהם
 19 אבינו איננה מעין ומסוג
 20 מדת החסד שלמעלה -
 21 וזאת, כדי לשלול ענין זה
 22 מכל הצדדים. וזהו אמר:
 23 - ולכן אמר אברהם
 24 אבינו: "ואנכי עפר
 25 ואפר", דכמו שהאפר
 26 הוא מהותו ועצמותו
 27 של העץ הנשרף, ש-
 28 העץ לפני שנשרף, היה
 29 מרכב מד' יסודות: אש
 30 רוח מים עפר, - כל דבר
 31 הרי מורכב מארבעה
 32 יסודות אלה²², ונ'
 33 יסודות: אש מים רוח -
 34 חלפו והלכו להם וכלו
 35 בעשן המתהוה מהרכבתן כנודע, - העשן יש בו משלשה
 36 יסודות אלה, אש, רוח, מים, שהיו בהרכבתו של העץ, ויסוד
 37 הד' שהיה בעץ, שהוא העפר שבו - הוא אינו עולה עם
 38 העשן, אלא תיורד למטה ואין האש שולטת בו, הוא
 39 הנשאר קבם, והוא האפר. - מה שנשאר מיסוד העפר שבעץ.
 40 הרי, שהאפר הוא מהות העץ, שלפני זה היה עץ וכעת הוא
 41 אפר. כך, יאמר רבנו הזקן להלן, שגם קודם כשהעץ היה עץ,
 42 היה עיקר מהות העץ - העפר, שכעת הוא אפר. והנה, כל
 43 מהות העץ וממשו - שהעץ יש לו "ממש" ויכולים למשוש,
 44 שזה הרי לא מהאש, או הרוח או המים שבו, וחסדו וצורתו
 45 בארך ורחב ועובי שהיה נראה לעין קדם שנשרף - עקרו
 46 היה מיסוד העפר שבו, - שבעץ, רק שאש מים רוח כלולים

22. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ד.

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענינו ראה זח"א כו, א. וצ"ע השייכות לנוד"ד."

- 1 האפר לבין העץ, כך אין שום ערך ושום דמיון בין מדת האהבה
2 של אברהם אבינו לגבי מדת החסד והאהבה של "אצילות".
3 ויותר מזה, להבדיל באלפים הבדלות, - בין האפר והעץ
4 הגשמי לגבי רוחניות
5 מדות האהבה של אברהם
6 אבינו וחסד ד"אצילות",¹ וטוב למאכל עד"מ ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות
7 רק שדברה תורה בלשון² רק שדברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה:
8 בני אדם במשל ומליצה:
9 - קוראים, לכן, למידת החסד והאהבה של אברהם אבינו על
- שם החסד והאהבה של "אצילות". כך יובן גם במכל-שכן,
שהמדות הכוחות וספירות הנשמה של יהודי למטה, אין להם
שום ערך ושום דמיון לגבי הספירות שמהן הם באים. אך בכל
זאת, כיוון שהם באים מהן
והספירות מאירות
בנשמתו של יהודי, יכול
יהודי להבין מנשמתו
(המחיה את גופו) קצת
בספירות העליונות, שזה תוכן הפסוק "ומבשרי אחזה אלקה".

אגרת הקדש

יום חמישי ט"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבב, והנה כללות ה"ס... עד עמ' קבג, כמו שית'.

- 19 והנה, כללות ה' ספירות שבנשמת האדם נודע לכל
20 [בדרך כלל. בכתביד ליתא], שהמדות נחלקות בדרך כלל
21 ל' מדות, וכל פרטי המדות שבאדם - נטיותיו השונות של
22 האדם, אם הן נטיות חיוביות, שהוא נמשך אליהן, או נטיות
23 שליליות, שהוא עומד
24 בנפרד מהן, באות מאחת
25 מ' מדות אלו, שכן -
26 שבע המדות, שרש כל
27 המדות וכללותן, -
28 שורש כל המדות והנטיות
29 באדם, הם שבע מדות
30 אלו, ובדן ישנם כל
31 הפרטים באופן כללי, לפני
32 שהם באים בפרטים של
33 נטיות פרטיות, שכן: -
34 שבע המדות הן: מדת
35 החסד להשפיע עלי
36 גבול, - כלומר, גם עצם
37 ההשפעה היא בלי
38 הגבלה, וגם אל מי
39 שמשפיעים הוא בלי
40 הגבלה, ההשפעה היא
41 לכל, ומדת הגבורה לצמצם מלהשפיע כל כך, - כלומר,
42 שההשפעה, היא בהגבלה, עד כמה להשפיע, או שלא
43 להשפיע [נסח אחר: כל עקר] כלל, - כלומר, שלמקבלים
44 מסויימים לא תהיה ההשפעה כלל, או כפי שכתוב בחצאי
45 הריבוע: "כל עיקר", לא להתחיל להשפיע להם כלל, וכל זה בא
46 מצד ה"גבורה" שהיא מדת הדין והצמצום, ומדת הרחמים
47 לרחם על מי ששייך לשון²⁴ רחמנות עליו, - שלמרות שאין
48 הוא ראוי שישפיעו לו, אך מצד הרחמנות צריכים לרחם עליו
49 ולהשפיע לו, והיא - מדת הרחמים, היא מדה ממצעת בין
- גבורה לחסד, שהיא - מדת ה"חסד" היא להשפיע לכל, גם
למי שלא שייך לשון רחמנות עליו כלל, מפני שאינו חסר
כלום ואינו שרוי בצער כלל²⁵. - ובכל זאת, מצד מדת
ה"חסד", שהיא חסד והשפעה בלי הגבלה, יוצא להשפיע גם
לכזה. אך, מצד מדת
ה"רחמים" שיש בה גם
התכללות של "גבורה",
קיימת הגבלה שלא
להשפיע לאחד כזה,
ולעומת זה מי שרחמנות
עליו, הרי למרות שאין
הוא ראוי, נדרש מצד
רחמנות להשפיע לו. ולפי
שהיא - מדת ה"רחמים",
היא מדה ממצעת - שיש
בה גם "חסד" וגם
"גבורה", נקראת
"תפארת", כמו בגדי
תפארת, על דרך משל,
שהוא פגד צבוע בגונים
הרבה מערכים [בו
בכתביד ליתא] בדרך
שהוא תפארת ונוי, מה שאין פגד צבוע בגון אחד -
לא שייך בו לשון תפארת. - שכן, "תפארת" היא רק
התכללות של כמה גוונים, ומפני שבמדת ה"רחמים" ישנה
התכללות של חסד וגבורה - היא נקראת בשם "תפארת". ואת
כך, - אחרי שישנה ההתעוררות להשפיע, אם שההתעוררות
היא מצד מדת ה"חסד" או מצד מדת ה"גבורה", או מצד מדת
"הרחמים", בבוא ההשפעה לידי מעשה, דהיינו בשעת
ההשפעה ממש²⁶ - כלומר, לא כשהוא לומד את הענין
לעצמו, אלא - בהכנה להשפיע אותו ענין ממש לאחר מכן,

24. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים", שהמלה "לשון", "לשון רחמנות", מיותרת לכאורה. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש לגבי המבואר בכ"מ - דחסד משפיע גם לזה שמדה"ר אומרת לא להשפיע (אף שחסר) או גם שאסור לרחם עליו". 26. הרבי שליט"א מעיר ב"הערות ותיקונים" ש"בד"ה כי ידעתיו סיג"א (אור התורה צח, ב) תיבות אלו אינן".

45 שבגשמיות, בישול הזרע הוא על ידי ה"תרין ביעין", כך
 46 ברוחניות, בדבר השפעה, זה על ידי המדות "נצח" ו"הוד",
 47 שהיא הטפה הנמשכת מהמת, דהינו דבר חכמה ושכל
 48 הנמשך משכל האב, - המשפיע שכל לבנו, שלא ימשך כמו

אגרת הקדש

49 שהוא שכל דק מאד
 50 במחו ושכלו, רק
 51 ישתנה קצת מדקות
 52 שכלו ויתנהו שכל
 53 שאינו דק כל פה, פרי
 54 שיכול הפן לקבל במחו
 55 ונקנתו, והוא ממש, על
 56 דרך משל, במטה - של
 57 זרע, תיורדת מהמת
 58 שהיא דקה מאד [מאד],
 59 ונעשית נפה והמריית
 60 ממש בפליות ותרין
 61 ביעין. - זוהי הירידה
 62 וההגשמה שנעשה בשכל
 63 המשפיע, שיהיה לפי ערך
 64 שכל המקבל. וגם "נצח"
 65 ו"הוד" נקראים
 66 "שחקים" ו"דחים"
 67 ששחקים מן לצדיקים,
 68 - השם של ריקע שחקים
 69 הוא על שם ששחקים מן
 70 לצדיקים²⁸, וזה ענין נוסף
 71 ב"נצח" ו"הוד" שהן
 72 מחלקות את השכל
 73 לחלקים רבים. ובלשון
 74 רבנו הזקן: כמו הנותן

1 צריך להתעין - ולהתבונן, איך להשפיע, בדרך שיוכל
 2 המקבל לקבל ההשפעה²⁷, כגון שרוצה להשפיע דבר
 3 חכמה ללמדה לבנו, - שלאב יש חשק גדול להשפיע לבן מה
 4 שיותר, אם יאמרנה לו בלה כמו שהיא בשכלו - לא יוכל
 5 הפן להבין ולקבל, - גם
 6 מפני שהשכל כפי שהוא

7 אצל האב (המשפיע) עדין
 8 מדי מכדי שהבן יוכל
 9 להבינו ולקלטו - אלא
 10 הוא מוכרח קודם להלביש
 11 את השכל בענין אחר לא
 12 כל כך עדין (כמו במשל)
 13 שלמטה מהנמשל, וגם
 14 מפני שכל העשירות של
 15 השכל על כל פרטיו
 16 וסברא הנוטה לצד אחד
 17 וסברא הנוטה לצד השני
 18 - הרי זה עשיר מדי מכדי
 19 שיוכל הבן (המקבל)
 20 לקבל את השכל, אלא
 21 הוא מוכרח מקודם
 22 להפריד את השכל
 23 לחלקים, לא לגלות לו את
 24 כל הפרטים, אלא פרטים
 25 מסויימים של השכל,
 26 שיהיה קל לו לקבל, רק
 27 שצריך לסדר לו בסדר
 28 וענין אחר, - משל,
 29 שהוא ענין שני, לא אותו
 30 ענין של השכל והנמשל,
 31 דבר דבר על אפניו, - כלומר, שאין הוא מגלה לו שתי
 32 הסברות שהן לחיוב ולשלילה, אלא באופן אחד - או את
 33 הסברא הנוטה לזכות או הסברא הנוטה לחיוב, או להכשיר או
 34 לפסול וכדומה, וכל זאת כדי שיוכל לקבל את השכל, מעט
 35 מעט, - מן השכל הוא משפיע לו, ולא כל השכל. כלומר, גם
 36 באורך השכל, בירידת ובהורדת השכל, מן ההכרח שיהיה
 37 צמצום בהתאם לכושר הקליטה של המקבל, וגם ברוחב השכל,
 38 בפרטיו הרבים של השכל, מן ההכרח שיהיה צמצום, כדי
 39 שהמקבל יוכל לקלוט אותם, ובהינית עצמה זו - המייעצת לו
 40 איך להשפיע את השכל, נקראת "נצח" ו"הוד", שהן פליות
 41 ויעצות²⁹; - כשם שבגוף האדם יש לכליות (גם) תפקיד של
 42 עצה (מייעץ), כך גם בנפש, מדות "נצח" ו"הוד" הן הכליות
 43 המייעצות כיצד להשפיע, וגם [נפה אחר: והן] - ברוחניות,
 44 "תרין ביעין", - שני הביעין המבשלים תורע, - כמו

75 [חטים] ברחים, על דרך משל, שמפרר החטים לחלקים
 76 דקים מאד - כך צריך האב להקטין השכל ודבר חכמה
 77 שרוצה להשפיע לבנו, ולחלקם לחלקים רבים, ולומר לו
 78 מעט מעט - מן השכל, במועצות ודעת. - מה לומר לו ומה
 79 לא לומר לו, ענין חלוקת השכל וגילוי חלקים מסויימים בלבד
 80 מהשכל, הוא צמצום בעומק השכל, נוסף על הצמצומים
 81 האמורים לעיל באורך ורוחב השכל, כך שבכל ששת הקצוות
 82 של השכל, אורך, רוחב ועומק - ישנה ה"פעולה" של הכליות
 83 היועצות של "נצח" ו"הוד". וגם בפלל, בהינית "נצח" הוא
 84 לנצח ולעמד נגד כל מונע ההשפעה והלימוד מבנו מבית
 85 ומחוץ, - גם דברים שהם פנימיים ומונעים מלהשפיע לו
 86 ומללמוד אתו, וגם דברים שהם מניעות חיצוניות, מבית - הינו
 87 להתחזק נגד מדת הנבירה והצמצום שבאב עצמו, שהיא
 88 מעוררת דינים ברצונו על בנו, לומר שאינו ראוי לכה

27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו - מל' ויסוד כדלקמן". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל סוף שהיחווה"א, מחגיגה יב, ב".

41 ה"יסוד", גם אם היה הפנ שומע דבורים אלו עצמם מפי
 42 אביו [שמדבר בעדו ולומד לעצמו] (בכתב־יד קודש אדמו"ר
 43 בעל צמח צדק נשמחורעדן, בדרוש "כי ידעתיו" סעיף י"ג
 44 שהועתק שם לשון זה), ליתא תיבות אלון] - לא היה מבין
 45 פלפול כמו עכשו,
 46 שאביו מקשר שכלו
 47 אליו ומדבר עמו פנים
 48 אל פנים³⁰ פאהבה
 49 וחשק, שחושק מאד
 50 שיבין פנו, - שזה לא רק
 51 רצון, מה שהוא רוצה
 52 שהבן יבין, אלא חשק
 53 ורצון, רצון שכלול בו
 54 תענוג (שזה ענין "סוד",
 55 סוג כזה של התקשרות).
 56 אחרי המלים "שמדבר
 57 בעדו ולומד לעצמו",
 58 כתוב באותיות קטנות:
 59 בכתב־יד קודש אדמו"ר
 60 בעל "צמח צדק" (בדרוש
 61 כי ידעתיו סעיף י"ג)³¹
 62 שהועתק שם לשון זה)
 63 ליתא - אין - תיבות אלון]

אגרת הקדש

על בנו לומר שאינו ראוי לכך עדיין (כ"י נרשם חסר)
 ובחי' יסוד היא עד"מ ההתקשרות שמקשר האב
 שכלו בשכל בנו בשעת למודו עמו באהבה ורצון
 שרוצה שיבין בנו ובלעדי זה גם אם היה הבן שומע
 דבורים אלו עצמם מפי אביו [שמדבר בעדו ולומד
 לעצמו. בכ"ק אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע (בדרוש כי ידעתיו סעיף י"ג
 שהועתק שם לשון זה) ליתא תיבות אלון] לא היה מבין כ"כ כמו
 עכשיו שאביו מקשר שכלו אליו ומדבר עמו פא"פ
 באהבה וחשק שחושק מאד שיבין בנו וכל מה
 שהחשק והתענוג גדול כך ההשפעה והלימוד גדול
 שהבן יוכל לקבל יותר והאב משפיע יותר כי ע"י
 החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו בהרחבת
 הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו עד"מ בגשמיות
 ממש רבוי הזרע הוא מרוב החשק והתענוג ועי"ז
 ממשך הרבה מהמוח ולכן המשילו חכמי האמת
 לזיווג גשמי כמו שית').

64 - שכן, לא זו בלבד שאינו דומה כשלומד אותו ענין לעצמו
 65 לכשלומד אותו עם בנו באהבה, אלא גם כשהוא לומד
 66 ומשפיע לבנו בלי התקשרות וכו' - אין זה באותו אופן כמו
 67 בשעה שהוא משפיע לבנו בהתקשרות וכו', החשק
 68 וההתקשרות מוסיפים בהבנת הבן. וכל מה שחשק והתענוג
 69 גדול³² - כך ההשפעה והלימוד גדול, שהבן יוכל לקבל
 70 יותר, והאב משפיע יותר, - עצם העובדה שהבן "קולט"
 71 במדה מרובה יותר וטוב יותר, גורם שהאב ישפיע יותר, כי על
 72 ידי החשק והתענוג מתרבה ומתגדל שכלו - של האב,
 73 בהרחבת הדעת להשפיע וללמד לבנו (וכמו על־הדרך
 74 משל בגשמיות ממש, - בבחינת ה"יסוד" בזיווג גשמי, רבוי
 75 הזרע הוא מרב החשק והתענוג, ועל ידי זה ממשך
 76 הרבה מהמח, - משם באה טיפת הזרע, ולכן המשילו חכמי
 77 האמת לזיווג גשמי, - שכן, בהשפעה השכל ישנם ענינים כמו
 78 שהם בהשפעה של משפיע למקבל בזיווג גשמי, כמו
 79 שיתבאר). - על כל פנים, ענינה של בחינת ה"יסוד" - הוא
 80 ההתקשרות בחשק ותענוג מהמשפיע אל המקבל³³.

1 עדין - להשפיע לו חכמה עמוקה ושכל עמוק זה - אלא עלי
 2 להתחזק כנגד זה - ולהשפיע לו. זו משמעות "נצח" לגבי
 3 המניעות מבית, להשתלט על המניעות הפנימיות שבתוכו הוא.
 4 (בכתב־יד נרשם: חסר). - בכתבי היד שעינינו בהם כדי להשוות
 5 לאגרות הקודש הנדפסות
 6 - כשהכינו "תניא" זה
 7 לדפוס²⁹ - נרשם "חסר".
 8 ההסברה לכך היא: א)
 9 מניעות "מחוץ", מניעות
 10 חיצוניות, אין רבנו הזקן
 11 מסביר. וכותב על כך
 12 הרבי שליט"א: שצריך
 13 עיון אם המניעות מחוץ
 14 יותר פשוטות מאשר
 15 המניעות "מבית",
 16 ואדרבא - "מבית" יותר
 17 פשוט. אלא - כותב הרבי
 18 שליט"א - הביאור על
 19 המניעות "מחוץ" כלול
 20 במה שצויין כאן שחסר
 21 באגרת. ב) בהתאם למה
 22 שלמדנו הפירוש של
 23 "ובכלל בחינת נצח",
 24 שבכלל ובבחינת "נצח" כלול גם ענין הנצחון, להתגבר על
 25 המניעות והעיכובים נגד ההשפעה - לא חסר כלום במה
 26 שרבנו הזקן אינו מסביר ענין כזה בבחינת "הוד", שכן ב"הוד"
 27 אין ענין דומה שיוכל בכלל של בחינת "הוד" - כפי שהדבר
 28 ב"נצח", ענין הנצחון. ברם, אפשר גם ללמוד פירוש המלים
 29 "וגם בכלל בחינת נצח", בצורה אחרת, שהכוונה היא ל"נצח"
 30 בכלל - לא פרט במדת ה"נצח" שבו היא משתווה למדת
 31 "הוד", ששתיהן הן "כליות יועצות", ו"תרין ביעין", ו"שחקים
 32 ששחקים מן", אלא ענין ה"נצח" בכלל - כללות ענין ה"נצח",
 33 ושעל כך הוא אומר שזה ענין הנצחון, כשלומדים באופן כזה,
 34 חסר כאן הביאור: מהו ה"כלל" של ענין ומדת "הוד" - וזהו
 35 הכוונה ב"חסר". להלן יסביר רבנו הזקן בחינת ה"יסוד". ובחינת
 36 "יסוד" היא, על דרך־משל, ההתקשרות שמקשר האב
 37 שכלו בשכל פנו בשעת למודו עמו פאהבה ורצון,
 38 שרוצה שיבין פנו; - שמצד הרצון ישנה ההתקשרות,
 39 ההתמסרות וההתקשרות של שכל האב (המשפיע) עם שכל
 40 הבן (המקבל), ובלעדי זה, - בלי ההתקשרות של מדת

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככתוב בהקדמת הר"א שו"ב הגיהו אגה"ק שנדפסו בהשוואה לכת"י (לא דאדה"ז עצמו)". 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל: "פה אל פה" בלא אמצעי (ראב"ע - בעלותך יב, ח), אבל פנים אל "פנים" בחי' נעלית יותר, והרי כאן מדבר במעלות דיסוד הכי נעלות - ועד "שחושק מאד". וגם - עפ"ז דוקא ה"ז הפכו דמדבר בעדו". 31. נדפס באוה"ת וירא שם (צח, ב). 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל: גדל (במקום גדול)". 33. על מה שאין רבנו הזקן מבאר בחינת "מלכות" - מציין הרבי שליט"א: "כנראה הטעם: בבי' כל ו' המדות שע"ע מבאר: להשפיע (ההשפעה), לצמצם כו' בבווא ההשפעה לידי מעשה - שמזה מובן שישנה קודם שבאה לידי מעשה - בשלימותה במשפיע וזהו מל' (אוועקלייג של המשפיע כי ההשפעה היא עדיין בהמשפיע, אבל בשלימותה בערך הגבולות המקבל)".

יום שישי י"ז אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבג, והנה מדות אלו... עד עמ' קבג, שינוי מדותיהם.

1 והנה, מדות אלו - שהוסברו כאן בענין ההשפעה, הן
 2 פְּחִינֹת חִיצוֹנִיּוֹת - המדות החיצוניות, שְׁבִנְפֵשׁ, וְכַתּוּבָן
 3 מְלֻבְּשׁוֹת מְדוֹת פְּנִימִיּוֹת, - מדות שהן יותר נפשיות, והן
 4 הסיבות למדות החיצוניות המתבטאות בענין ההשפעה, שְׁהֵן
 5 - המדות הפנימיות, הן

אגרת הקדש

6 פְּחִינֹת אֶהְבֶּה וְיִרְאֶה
 7 כו'. דְּהֵינּוּ, עַל דְּרָדִי 1
 8 מְשַׁל, בְּאֵב הַמְשַׁפֵּעַ 2
 9 לְבָנוּ מַחְמַת אֶהְבֶּתוּ, - 3
 10 הרי פנימיות מדת החסד
 11 וההשפעה היא האהבה,
 12 ומדת ה"חסד" היא
 13 חיצוניות בלבד לגבי
 14 האהבה, ומונע
 15 הַשְּׁפָעוֹת מִפְּחָדוֹ 8
 16 וְיִרְאָתוֹ, שְׁלֹא יִבֹּא לִידֵי 9
 17 מְכַשׁוֹל חֲסִידֵי שְׁלוֹם. - 10
 18 הרי שהפחד והיראה הם
 19 הפנימיות של מדת
 20 ה"גבורה", שענינה שלא
 21 להשפיע או למעט

22 בהשפעה, וכשם שאר המדות הן ענפים מאהבה ומיראה
 23 (כפי שאומר בפרק השלישי של החלק הראשון של ספר
 24 ה"תניא") - הרי כפי שהדבר באהבה וביראה, שהן הפנימיות
 25 של מדות "חסד" ו"גבורה", כך הדבר גם בענפייהן, בשאר
 26 המדות, שישנן מדות שהן פנימיות לגבי המדות שהן חיצוניות
 27 של הנפש. וּמְקוֹר וְשֵׁרֵשׁ מְדוֹת אֱלוֹ, הַפְּנִימִיּוֹת
 28 וְהַחִיצוֹנִיּוֹת, הוּא מַחְכְּמָה־בִּינְיָה־דַעַת שְׁבִנְפֵשׁוֹ, כִּי לְפִי
 29 שְׁכַל הָאָדָם - כִּף הֵן מְדוּתָיו, - אם שכלו גדול - מדותיו
 30 הן בענינים גדולים, ואם שכלו קטן - מדותיו הן בענינים
 31 קטנים, כְּנִרְאָה בְּחוּשׁ, שְׁתִּקְטֵן שְׁתִּחַכְּמָה־בִּינְיָה־דַעַת -
 32 השכל שְׁלוֹ הֵן בְּכַחֲנֵת קִטְנוֹת - כִּף כָּל מְדוּתָיו הֵן

והנה מדות אלו הן בחי' חיצוניות שבנפש ובתוכן מלוכשות מדות פנימיות שהן בחי' אהוי"ר כו' דהיינו עד"מ באב המשפיע לבנו מחמת אהבתו ומונע השפעתו מפחדו ויראתו שלא יבא לידי מכשול ח"ו. ומקור ושרש מדות אלו הפנימיות והחיצוניות הוא מחב"ד שבנפשו כי לפי שכל האדם כך הן מדותיו כנראה בחוש שהקטן שהחב"ד שלו הן בבחי' קטנות כך כל מדותיו הן בדברים קטני הערך וגם בגדולים לפי שכלו יהולל איש כי לפי רוב חכמתו כך הוא רוב אהבתו וחסדו וכן שאר כל מדותיו פנימיות וחיצוניות מקורן הוא מחב"ד שבו והעיקר הוא הדעת שבו הנמשך מבחי' החו"ב שבו כנראה בחוש כי לפי שינוי דעות בני אדם זה מזה כך הוא שינוי מדותיהם.

יום שבת קודש י"ח אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קבג, והנה כ"ז הוא... עד עמ' קכד, שיתבאר במקומו:

65 וְהֵנָּה, כָּל זֶה - המוסבר לעיל בענין המדות, בהקשר לענין
 66 ההשפעה, הוּא רַק עַל־
 67 דְּרָדִי־מְשַׁל לְבָד, - אין זה
 68 ענין האמיתי של 15
 69 "ספירות" בנפש, כִּי כָּל 16 רַק עַד"מ לְבַד כִּי כ"ז הוּא בְּנֶפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית הַתַּחְתּוֹנָה
 70 זֶה הוּא בְּנֶפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית 17 שְׁבִאֲדָם הַבְּאֵה מְקַלֶּפֶת נוֹגַה אֵךְ בְּאֵמֶת לְאֵמִיתוֹ
 71 הַתַּחְתּוֹנָה שְׁבִאֲדָם,
 72 הַבְּאֵה מְקַלֶּפֶת נִגְהָ. - נפש זו היא "תחתונה" שנמשכת

לענינים (ארכיים) תחתונים, ואף ענין השכל שבנפש זו הוא בענינים תחתונים, בענינים של "יש" ו"מציאות", להבין את מציאותם וכדומה. שכן, כיוון שזו נפש של קליפה, הרי למרות שזו קליפת "נוגה" שיש בה גם טוב, בכל זאת היא קשורה ב"יש" ו"מציאות"

אגרת הקדש

והנה כ"ז הוא רַק עַד"מ לְבַד כִּי כ"ז הוּא בְּנֶפֶשׁ הַשְּׁכֵלִית הַתַּחְתּוֹנָה שְׁבִאֲדָם הַבְּאֵה מְקַלֶּפֶת נוֹגַה אֵךְ בְּאֵמֶת לְאֵמִיתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה שְׁבִאֲדָם, הַבְּאֵה מְקַלֶּפֶת נִגְהָ. - נפש זו היא "תחתונה" שנמשכת

47 של שכלו ושל מחשבתו בגדלות הקב"ה, גם בדיבורו. —
 48 שאמירתו שבחיו של הקב"ה בדיבור, לא תהיה דיבור בפה
 49 בלבד, אלא גם מתוך התבוננות עמוקה של שכל ושל מחשבה.
 50 כך שישנן כאן כל בחינות נפשו, שכל ומדות — מדת
 51 ה"תפארת" — ומחשבה
 52 ודיבור, שדיבור הוא הרי
 53 "מעשה זוטא"³⁸ — הרי זה
 54 גם כן בחינת מעשה; או
 55 שהכוונה היא לכל
 56 בחינות הנפש השייכות
 57 בענין השבחים, וכן, שכל
 58 ומחשבה ודיבור. וכן —
 59 במדת ה"נצח", לעמוד
 60 בנצחון נגד כל מונע
 61 מעבודת ה' ומלדבקה
 62 בו, ונגד כל מונע
 63 מלהיות כבוד ה' מלא
 64 — ובתגלות, את כל
 65 הארץ, במלחמות ה'
 66 אשר נלחם דוד המלך
 67 עליו-השלוש. — שענין
 68 המלחמות והנצחונות בא
 69 מצד מדת ה"נצח" של
 70 הנפש האלקית, וכן —
 71 במדת ה"הוד",
 72 להשתחוות ולהודות
 73 לה', — בבחינה של
 74 הודאה ושל ביטול, שהוא מודה למרות שאין הוא מבין, אשר
 75 מתינה ומתנה את הכל, והכל בטל במציאות אצלו, וכל
 76 קמיה — הכל לגבי הקדוש ברוך הוא, פלא חשיב, — נחשב
 77 לכולם, וכאין ואפס ממש. ואף שאין אנו משיגים אף
 78 הוא הכל אפס ממש קמיה — לגביו. שכן, הקב"ה הרי ברא
 79 הכל, והרי זו בריאה "יש" מ"אין" — גם מצד הכוח האלקי
 80 המהווה והבורא, אף-על-פי-כן, מודים אנו בהודאה
 81 אמתית — הנחה אמיתית בנפש, המרגישה את האמת, שכן
 82 הוא באמת לאמתו. — שהאמת האמתית היא כמו "דעת
 83 עליון", שהכל הוא כ"לא ממש" ובטל במציאות לגבי הקב"ה,
 84 שלא כפי שהוא ב"דעת תחתון" שקיים "יש" אלא שה"יש" בטל
 85 לאלקות³⁹, זה בא מצד מדת ה"הוד", ההודאה והביטול לאמת
 86 למרות שלא מבינים אותה. ובכלל זה — של מדת ה"הוד",
 87 גם כן, להודות לה' על כל הטובות אשר נמלנו, ולא
 88 להיות כפוי טובה חס-ושלום. — שאינו מכיר בטוב שעשו
 89 לו, אלא שיתן תודה להקב"ה על כל הטובה שהקב"ה עשה
 90 אתנו, זה "הוד", מלשון הודאה — להודות, ובכלל זה, — של
 91 מדת ה"הוד", להודות על כל שבחיו ומדותיו ופעולותיו
 92 באצילות ובריאות עליונים ותחתונים, שהם משבחים עד

1 ובענינים תחתונים, אך באמת לאמתו, — לאמיתת ענין
 2 הספירות בנפש האדם, שזה — בנפש העליונה האלהית,
 3 שהיא "חלק אלוה ממעל", — כמוסבר בפרק שני של החלק
 4 הראשון של ספר ה"תניא" הענין של "חלק אלקה ממעל",
 5 שנפש זו היא נפש עליונה
 6 השקועה בענינים נעלים,
 7 בענינים של אלקות, כל
 8 המדות, פנימיות
 9 וחינוניות, הן לה' לבדו.
 10 — גם ה"חסד" שהוא מדה
 11 חינונית וגם האהבה
 12 שהיא פנימיות החסד —
 13 הם שניהם להקדוש ברוך
 14 הוא לבדו, פי מחמת
 15 אהבת ה' ומרב חפצו
 16 לדבקה בו, הוא חפץ —
 17 ברצון פנימי לעשות חסד
 18 כדי לדבק במדותיו,
 19 של הקדוש ברוך הוא,
 20 כמאמר ר"ל על
 21 פסוק³⁶: "ולדבקה בו" —
 22 "הדבק במדותיו". —
 23 כיצד יכול אדם להתדבק
 24 בהקדוש ברוך הוא — הרי
 25 זה על ידי שהוא מתדבק
 26 במדותיו, וכמו שהקב"ה
 27 הוא רחום — כך הוא
 28 רחום, וכמו שהקב"ה הוא חפץ חסד — הרי זה המניע הפנימי
 29 הטמון ברצונו לעשות חסד — וזאת כדי להתדבק בהקב"ה. וכן
 30 במדת הנבונה, — חינוניות היראה — היא גם כן רק בענינים
 31 של אלקות, להפרע מן הרשעים ולענשם בענשי התורה, —
 32 שזה ענין של "גבורה", וכן להתגבר על יצרו, ולקדש את
 33 עצמו — להיבדל, במתן לו, ולעשות גדר וסגן לתורה — כל
 34 זה הוא מפני פחד ה' ויראתו, פן יבא לידי חטא
 35 חס-ושלום. — שבגלל כך הוא מקדש עצמו בהרבה "שערים"
 36 של היתר, שלא יבוא לידי שער אחד אל איסור³⁷, ומצד זה
 37 הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים לענינים של תורה — כדי
 38 שלא יעבור חס-ושלום על אף חטא. הרי, שה"יראה", שהיא
 39 המדה הפנימית, היא להקב"ה, וה"גבורה", המדה החיצונית,
 40 היא גם כן בענינים של הקב"ה — ענינים של תורה ומצוות. וכן
 41 — במדת ה"תפארת", לפאר את ה' ותורתו בכל מיני פאר,
 42 כמו ספר תורה הדור, תפילין יפות, וכדומה, שזו מדת
 43 ה"תפארת", מלשון יופי, ולדבקה בשבחיו — במתן שבח
 44 להקב"ה, בכל בחינות נפשו, — שזה "תפארת", מלשון
 45 "לפאר" ולשבח, התינו בהתבוננות שכלו ומחשבתו — שמה
 46 שהוא מפאר ומשבח את הקב"ה, יהיה מתוך התבוננות עמוקה

48 העמקות מה שיש בשכל, עומק לפניו מעומק, להכין דבר
 49 מתוך דבר⁴¹, ולהוליד מהשגה זו תולדותיה, שהן מדות
 50 אהבה ויראה — שהן תולדות ההשגה, שעל ידי הבנתו גדלות
 51 הקדוש ברוך הוא, נולדת בו אהבה להקב"ה או יראה
 52 מהקב"ה, ושאר מדות
 53 הנולדות האלהיות, הנפש
 54 ומתבוננת בגדלת ה'.
 55 כי "לגדלתו אין חקר",
 56 ויש בחינת גדלת ה',
 57 שעל-ידי התבוננות
 58 הנפש האלהית בה —
 59 תפול עליה אימתה
 60 ופחד שהיא יראה
 61 תמאה, — יראה תחתונה,
 62 שהיא בחינת מלכות,
 63 ויש בחינת גדלת ה'
 64 שממנה באה יראה
 65 עלאה, — יראה עליונה,
 66 יראה בשת, — שהוא
 67 בוש מגדולת הקב"ה, ויש
 68 בחינה — בגדולת ה',
 69 שממנה באה — בחינת
 70 ומדריגת אהבה, הנקראת
 71 אהבה רבה, ויש בחינה
 72 — בגדולת ה', שממנה
 73 באה אהבה זוטא. —
 74 המדריגה הקטנה יותר
 75 באהבה; כל האמור הוא
 76 במדות הפנימיות של
 77 אהבה ושל יראה —
 78 הבאות מחכמה-בינה
 79 דעת, מהבנה ומהתבוננות
 80 בגדולת ה', וכן במדות החיצוניות, שהן: חסד כו'. —
 81 ו"גבורה" וכו' — הן באות כולן מחכמה-בינה-דעת,
 82 מהתבוננות בגדולת ה', ובכללן — בכל המדות, צריך להיות
 83 מלבש בהן בחינת הדעת, שהוא בחינת התקשרות
 84 הנפש, הקשורה ותקועה בהשגה זו שמשנת איזה ענין
 85 מגדלת ה', שממנה נולדה בה — בנפש, איזה מדה
 86 מהמדות, — הרי בשעה שהנפש מבינה את הענין, נדרש
 87 שיהיה כוח ה"דעת", שיהיה קשור ונתון בענין שהוא משיג, כי
 88 בהסח הדעת פגיע מהשגה זו — מסתלקת גם כן המדה
 89 הנולדה ממנה, מהגלוי — שהיתה לפני זה בגלוי, בנפש אל
 90 ההעלם, — שבנפש היא באופן של העלם, להיות בה — רק
 91 בבח' ולא בפעל. — שרק בכוח יש לו האהבה או היראה,
 92 אבל בפועל ובגלוי אין לו אותה מדה. מי מביא שהאהבה או
 93 היראה תהיה בפועל — הרי זה כוח ה"דעת". שכן, על ידי

1 אין תכלית [נפש אחר: חקר], ונאים וראוים אליו ותברך
 2 ויתעלה, והוא מלשון "הוד והדר". וכן במדת — יסוד,
 3 הנקראת "צדיק יסוד עולם"⁴⁰, — שגם היא, כפי שהיא בנפש
 4 האלקית, היא באלקות, כפי ועל-דרך שדובר לעיל, במשל,
 5 בענין ההשפעה, ש"סוד"
 6 הוא ענין ההתקשרות
 7 בחשק ותענוג להשפיע
 8 לבנו (המקבל), כך יאמר
 9 רבנו הזקן להלן בענין
 10 "סוד", התקשרות בחשק
 11 ובתענוג באלקות, להיות
 12 נפשו קשורה בה' תי'
 13 תחיים, — המחיה את
 14 החיים עצמם, ולדבקה
 15 בו — בהקדוש ברוך הוא,
 16 בדבקה וחסדקה,
 17 בחשק ותענוג נפלא. —
 18 שזה מצד מדת ה"סוד",
 19 ההתקשרות באלקות
 20 בחשק ותענוג נפלא,
 21 ובמדת מלכות, — של
 22 הנפש האלקית שהיא
 23 באלקות, לקבל עליו על
 24 מלכותו ועבודתו
 25 פעבודת כל עבד
 26 לאדונו באימה וכיראה.
 27 — כך יעבוד את הקדוש
 28 ברוך הוא באימה וביראה
 29 מצד ה"קבלת-עול"
 30 שקיבל על עצמו עול
 31 מלכות שמים. רבנו הזקן
 32 הסביר כאן כל שבעת
 33 המדות, מ"חסד" עד
 34 "מלכות", כפי שהן כולן באלקות — בנפשו האלקית של יהודי.
 35 להלן יסביר רבנו הזקן את הכוחות והספירות של חכמה-בינה-
 36 דעת — בנפש האלקית. ומקור ושרש כל המדות הן מחכמה-
 37 בינה-דעת, דהיינו: החכמה היא מקור השכל המשיג את
 38 ה' וחכמתו וגדלתו ומדותיו הקדושות שמנהיג ומחיה בהן
 39 כל העולמות עליונים ותחתונים, — הרי המקור של השכל
 40 המביין כל זאת — הוא ספירת ה"חכמה" שבנפשו האלקית של
 41 יהודי, ובינה היא — כוח ההתבוננות בהשגה זו — של גדולת
 42 ה' ושל מדותיו, בארץ ורחב ועמק בינתו, — כפי שהוסבר
 43 בלמדנו הפרק השלישי של החלק הראשון של ספר ה"תניא",
 44 שבשכל ישנן ששה קצוות של אורך, רוחב ועומק: "אורך" —
 45 ירידת השכל במשלים וכדומה, שיהיה מובן גם למי שאינו משיג
 46 את השכל העמוק כפי שהוא לפני הירידה; "רוחב" — רחבות
 47 השכל בפרטים והסתעפויות רבות של השכל; "ועומק" —

25 ומשלים והסברים המורידים את השכל למטה יותר – הרי זה
 26 הכוח והבינה של "דעת" המחברת ומקשרת נקודת ה"חכמה"
 27 ל"בינה", "חכמה" משולה למעין שהמים נובעים ממנו טיפין
 28 טיפין, ו"בינה" משולה לנהר שהמים שופעים בו בהתפשטות
 29 ובהתרחבות – והכוונה
 30 היא שממעין החכמה
 31 יבוא לנהר הבינה. ואילו
 32 "דעת תחתון" מקשר את
 33 המוחין למדות, שמשכל
 34 ומהשגה יבוא ענין
 35 המדות, והוא מעניק
 36 למדות חיות וקיום. על-
 37 כל-פנים מוסבר כאן איך
 38 כל עשרת הכוחות
 39 והספירות בנפש האלקית
 40 הם בעניני אלקות, ועל-ידים הרי "מבשרי אחזה אלקה",
 41 יכולים להבין בספירות העליונות.
 42 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאגרת הקודש סוף סימן מ"ו
 43 לכאורה כמה ענינים (ושמות) בחו"ב ובאן מדייק הנ"ל (דרך,
 44 רחה"ג). ויל"פ דכאן עקרו ב' בנוגע למדות (וכנ"ל דבי' המוחין
 45 מתחיל: ומקור ושורש כל המדות כו') ולכן גם בנוגע לבי' ד"ע כן
 46 הוא. ועפמשנ"ת דדעת הוא זווג ב' היסודות דחו"ב כו' ודרך
 47 ורחה"ג הם ב' יסודות דחו"ב (ראה מאו"א בערך דעת, דרך,
 48 רחה"ג ונ"ג).

אגרת הקדש

לשון התקשרות וזהו בחי' דעת תחתון [נ"א הדעת
 התחתון] המתפשט במדות ומתלבש בהן להחיותן
 ולקיימן ויש בחינת דעת העליון שהוא בחינת
 התקשרות וחיבור מקור השכל המשיג עומק המושג
 שהוא כנקודה וכברק המבריק על שכלו שיתפשט
 למטה ויבא עומק המושג לידי הבנה בהרחבת הביאור
 באורך ורוחב שהיא בחינת בינה הנק' רחובות הנהר
 כמו שיתבאר במקומו:

1 ההתקשרות אל השכל באופן שאין הוא מסיח דעתו ממנו אף
 2 לא לרגע אחד – המדות הנולדות מן השכל הן בהתגלות
 3 ו'בפועל', ו'לכן נקרא הווג ב'לשון 'דעת'"; מפני שהוא
 4 לשון התקשרות. – ומהתקשרות כזו, ישנה תולדה, ובענין
 5 ההתקשרות של שכל
 6 ישנה תולדה של מדות,
 7 וזהו בחינת דעת תחתון 1
 8 – המדריגה התחתונה 2
 9 בבחינת "דעת", [נסח 3
 10 אחר: הדעת התחתון] 4
 11 המתפשט במדות 5
 12 ומתלבש בהן להחיותן 6
 13 ולקיימן. ויש בחינת 7
 14 דעת העליון, 8 –
 15 המדריגה העליונה
 16 בבחינת "דעת" שהוא בחינת התקשרות וחיבור מקור
 17 השכל המשיג עומק המושג, שהוא כנקודה וכברק המבריק
 18 על שכלו, – יקשר כל זאת שיתפשט למטה, ויבא עומק
 19 המושג לידי הבנה, בהרחבת הביאור ורוחב, שהיא
 20 בחינת בינה, הנקראת "רחובות הנהר", כמו שיתבאר
 21 במקומו"; – כלומר, זו בחינת ה"דעת" המחברת "חכמה"
 22 ל"בינה", ש"חכמה" שהיא נקודה, וכברק המתגלה ונעלם מיד,
 23 מחברת בחינת ה"דעת" שתבוא בהשגה של "בינה" ולא
 24 בצורה של נקודה, אלא בהתפשטות ובהרבה פרטים בהשגה,

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ח"ג ספ"ג". 43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע כוונתו "במקומו" – ואולי הכוונה להמקומות בח"א (ראה מפתחות) וכן בלק"ת וכו'".

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שני עמ' ב

17 ומבואר שמנחם האבלים יושב בראש, ולא האבל. מיישבת
 18 הגמרא: אמר רב נחמן פ' יצחק, 'נחם' פתיב, דהיינו מתנחם
 19 מאחרים, והוא האבל עצמו. מקור אחר להלכה זו: מ'ר זוטרא אמר,
 20 למדים זאת מהכא, שנאמר (עמוס א' 1) 'ופ' מ'רוח פרוחים', והיינו
 21 שמ'רוח דהיינו האבל שהוא מ'ר ווח, והיינו שנפשו מרה ודעתו זחה
 22 מצער, נעשה ש'ר ל'סרוחים – לגדולים שבאים לנחמו.
 23 הגמרא מביאה אדם אחר שמיסב בראש: אמר רבי ה'מא בר ה'נינא,
 24 מ'נין לחתן שמיסב בראש, שנאמר (ישעיה ס"א) 'פחתן יבתן פאר',
 25 נמשל החתן לכהן, מה פ'חן מיסב בראש, אף חתן מיסב בראש.
 26 מבארת הגמרא: וכהן גופיה מ'נלן שמיסב בראש, דתנא בברייתא
 27 דבי רבי ישמעאל, נאמר בכהן (ויקרא כא ח) 'וקדשתו', ללמד שתקדשו
 28 שיהיה ראשון לכל דבר שיקדוש, דהיינו לפתוח ראשון בעליה
 29 לתורה, ולקדש ראשון ברכת המוציא או ברכת המזון, ולפול מנה
 30 יפה ראשון כשחולק ישראל עם הכהן בכל דבר.
 31 הגמרא מבארת צער המיתה: אמר רבי חנינא, קשה יציאת הנשמה
 32 מן הניח, ו

1 שהתנבאה חולדה (מלכים ב' כב כ), 'לכן הנין אוסיף על אבותיך
 2 ונאספת אל קברותיך בשלום', ובסופו פתיב (דברי הימים ב' לה כט) 'וירו
 3 הניזרים למלך יאשיהו', ואמר רב יהודה אמר רב לפרש את הפסוק,
 4 שעשהוהו כככה – [מסנתנן] בחיצייהם, וכיצד נתיימה הנבואה
 5 שימות בשלום. אמר ליה רבה בר מרי, ה'י אמר רבי יוחנן, הנבואה
 6 התקיימה בכך שלא חרב בית המקדש ב'ימיו, כפי שנאמר בהמשך
 7 הפסוק (מלכים ב' ס"ט) 'ולא תראינה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא
 8 על המקום הזה', והיינו חורבן בית המקדש.
 9 הגמרא חוזרת לניחום אבלים: אמר רבי יוחנן, אין המנחמין רשאים
 10 לומר דבר לנחם עד שיפתח האבל בדבריהם. שנאמר כשבאו רעי
 11 איוב לנחמו (איוב ג א) 'אחרי כן פתח איוב את פיהו, והדר – ורק
 12 לאחר שפתח איוב נאמר (שם ד א) 'וינען אליפו התימני', שניחמו.
 13 הלכה נוספת: אמר רבי אבהו, מ'נין לאבל שמיסב בראש כשמנחמים
 14 אותו, שנאמר (איוב כט כח) 'אבחר ד'רכם ואשב ראש ואשבן מלך
 15 כדוד כאשר אבלים ינחם', ומבואר שבניחום אבלים יושב האבל
 16 כמלך בראש. תמהה הגמרא: הרי 'נחם' שמנחם אחריני ממשע,

ה'תש"ג	יום ראשון	יום ראשון
	יב אלול	שיעורים. חומש: תבוא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: סו"סח. לד"לו. תניא: יד. לעורר . . . 240 מעלה.
		הַמֶּשֶׁךְ הַגָּדוֹל, הַיְדוּעַ בְּשֵׁם "בְּשֵׁעָה שֶׁהִקְדִּימו, תַּעֲר"ב" הַתְּחִיל אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] לְאָמְרוּ יוֹם א' דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת תַּעֲר"ב בְּלִיּוּבְאוּיטְשׁ, וְסִימּוֹ שְׂפַת פְּרֶשֶׁת וַיֵּרָא תַרְע"ו בְּרוֹסְטוֹב, בְּמֵאמֶר הַמֶּתְחִיל "וְה' אָמַר הַמְּכֹסֶה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם". וְבוֹ קַמ"ד מֵאֲמָרִים. וַיֵּשׁ בְּכַתוּבִים חֶלֶק שְׁנֵי שָׁלָא אָמְרוּ, וְלֹא נִחַלַק לְמֵאֲמָרִים.

ה'תש"ג	יום שני	יום שני
	יג אלול	שיעורים. חומש: תבוא, שני עם פירש"י. תהלים: סט"עא. לז"לט. תניא: ובכל שנה . . . וד"ל.
		הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִיפֵר: יְדוּעַ הִי' לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה הִיתָה הַעֲבֵרַת הָעֵרְלָה, וּוְאָס נִיט וּוְאָס, פּוֹן עֵרְלַת הַלֵּב אִיז מֵעַן גַּלִּיךְ פֶּטוּר גַּעוּוֹאַרְעֵן. הַחֲסִיד ר' הַעֲנַדִּיל סִפֵּר: יְדוּעַ הִי' לְכָל הַחֲסִידִים, אֲשֶׁר בִּיחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה הִיתָה הַעֲבֵרַת הָעֵרְלָה. מַה שְׁלָא יְהִיָּה - מְעֵרְלַת הַלֵּב נִפְטָרוּ מִדָּ.

ה'תש"ג	יום שלישי	יום שלישי
	יד אלול	שיעורים. חומש: תבוא, שלישי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. מ"מב. תניא: טו. להבין . . . קכא הכלולה מהן.
		מֵהוֹרְאוֹת אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: לְהַנְזֹר מִמְלַחֲמַת תְּנוּפָה עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן, לֹא מִפְּנֵי שְׂאִין לָנוּ בְּמָה לְנִצָּחַ אוּ מִפְּנֵי מִרְךָ לֵב, אֲלֹא מִפְּנֵי שְׂאֵת כָּל כַּחוֹתִינוּ עֲלִינוּ לְהִקְדִּישׁ אֶף וְרַק לְחִזּוּק בְּנִינָנוּ, בְּנִינָנוּ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּקִדְשָׁה וּבִטְהָרָה. וְעַל זֶה עֲלִינוּ לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ בְּמִסִּירוֹת נִפְשׁ בְּפַעַל וְלֹא רַק בְּכַח.

ה'תש"ג	יום רביעי	יום רביעי
	טו אלול	שיעורים. חומש: תבא, רביעי עם פירש"י. תהלים: עז"עת. מג"מה. תניא: אך צריך . . . קכב ומליצה.
		הַתִּיִסְדוֹת יְשִׁיבַת "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים": יוֹם א טו אֲלוּל תַּרְנ"ז. הַתְּחִלַת הַלְמוּד בְּנִגְלָה וְדֹא"ח [=חֲסִידוֹת, דְּבָרֵי אֲלוֹקִים חַיִּים]: יוֹם ד חֵי אֲלוּל תַּרְנ"ז. בְּלִיל שְׂמֻחַת תּוֹרָה תַּרְנ"ט אַחֲרֵי הַהִקְפּוֹת הַכְּרִיז אֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב]: הִישִׁיבָה שְׂמָה "תּוֹמְכֵי תְּמִימִים", וְתִלְמִידֵים הַלּוֹמְדִים וּמְתַנְהֲגִים בְּרוּחָה שְׂמָם "תְּמִימִים".

יום
חמישי

יום חמישי

טז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבוא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב. מורמח.

תניא: והנה כללות . . . קכג כמו שית'.

רבינו הזקן פי' המאמר כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, אויף א אידען דארף מען קוקען ווי ער שטייט אין מחשבה הקדומה דא"ק, און דארטען שטייט יעדער נשמה מיט אלע דורות וואָס קומען ארויס פון איהר ביו ביאת המשיח גואל צדק, און אז מען טוט א אידען אַ טובה, טוט מען אַ טובה אָט די אלע נשמות עד סוף כל הדורות.

רבינו הזקן פֿרש המאָמר "כָּל הַמְקִיִּים נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלוּ קִיִּים עוֹלָם מְלֵא", עַל יְהוּדֵי יִשְׂרָאֵל הַבֵּיט כְּפִי שֶׁהוּא "נִמְצָא" בַּמְחֻשְׁבָּה הַקְּדוּמָּה דֵּא"ק [=אָדָם קְדָמוֹן, דְּרָגָה עֲלֵאִית בְּיִתְרָה בְּקִדְשָׁה, שֶׁהִיא מְקוּר בּוֹ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אַחֲדוּת], וְשֵׁם "נִמְצָאֵת" כָּל נִשְׁמָה עִם כָּל הַדּוֹרוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ גּוֹאֵל צְדָק, וְכִשְׁעוֹשִׂים לִיהוּדֵי טוֹבָה, עוֹשִׂים טוֹבָה לְכָל הַנִּשְׁמוֹת הֵלְלוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

יום
שישי

יום שישי

יז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תבא, ששי עם פירש"י.

תהלים: פג"פו. מט"נא.

תניא: והנה מדות . . . קכג מדותיהם.

רבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא הי' בליאזנא ש"פ תבא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות.

כששאלו את אדהא"מ הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא "הערט זיך ניט קיין קללות".

רבינו הזקן הָיָה בְּעֵצְמוֹ הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה. פְּעַם אַחַת לֹא הָיָה בְּלִיאָזְנָא [בְּ] שְׁבַת פְּרִשַׁת תְּבֵא, וְשָׁמַע אֲדָמוֹ"ר הָאֲמֻצְעִי – וְהוּא עוֹדֵנוּ נֶעֱר קֹדֶם הַבְּרִמְצוּה – הַקְּרִיאָה מֵאַחַר. הָעֲגַמַּת נֶפֶשׁ מִהַקְּלָלוֹת שֶׁבַּתּוֹכְחָה הִבִּיאָתוֹ לְכָאֵב לֵב, עַד שֶׁבִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים נִסְתַּפֵּק רְבִינוּ הַזְקֵן אִם יוּכַל לְהִתְעַנּוֹת. כְּשֶׁשָּׂאֵלוּ אֶת אֲדָמוֹ"ר הָאֲמֻצְעִי הָרִי בְּכָל שָׁנָה קוֹרְאִים פְּרִשָּׁה זוּ, עָנָה: כְּשֶׁאֲבֵא קוֹרֵא "לֹא נִשְׁמָעוֹת שׁוֹם קְלָלוֹת".

שבת קודש

שבת

חי אלול

ה'תש"ג

לששי עולה הבעל-קורא, ומעצמו.

שיעורים. חומש: תבא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט. גב"נד.

תניא: והנה כ"ז . . . שיתבאר במקומן.

יום הולדת את הבעש"ט בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הק' – תפ"ד.
יום שנתגלה הבעש"ט – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תוכן תורת הבעש"ט בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: והי' כי תבוא אל הארץ גו'. ארץ ל' מרוצה ול' רצון כדאיתא במדרש. אז דו וועסט צוקומען צום רצון וואָס איז א מתנה מלמעלה און בירושה בכל אחד מישראל, איז די עבודה דארף זיין וישבת, אראָפּטראָגען אין התישבות, ולקחת גו' ושמת בטנא, ממשיך זיין אורות בכלים, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך, א איד דארף וויסען אז ער גייט פון איין אָרט אין דעם אַנדערען, איז ניט ער גייט אליין נאָר מ'פירט איהם מלמעלה, און די כוונה איז לשכן שמו שם, אויף מפרסם זיין אלקות אין דעם ארט וואו ער איז.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת והוסיף: והי' כי תבוא גו' בכדי דו זאָלסט צוקומען צום רצון כו', איז דאָס דורך דעם אז והלכת אל המקום גו' לשכן שמו שם, זאָלסט זיך מוסר נפש זיין אויף מפרסם זיין דאָרטען אלקות, מיט וואס איז מען מפרסם אלקות, מיט א ברכה און א פסוק תהלים.

יום הולדת את הבעל-שם-טוב בשנת תנ"ח. יום שנתגלה אליו מורו ורבו הקדוש – תפ"ד. יום שנתגלה הבעל שם טוב – תצ"ד.

יום הולדת את רבינו הזקן – תק"ה.

תכן תורת הבעל-שם-טוב בשבת פרשת תבוא ח"י אלול תרנ"ב אחר קבלת שבת: "והיה כי תבוא אל הארץ גו'". 'ארץ' לשון מרוצה ולשון רצון, כדאיתא במדרש. כשתגיע אל ה'רצון' שהוא מתנה מלמעלה ובירושה בכל אחד מישראל, צריכה העבודה להיות 'וישבת' ל"הורידו", לעשותו מישב, "ולקחת גו' ושמת בטנא", להמשיך אורות בפלים, "והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך", על יהודי לדעת שהליכתו למקום אינה זמתו אלא מובילים אותו מלמעלה, והכונה היא "לשפן שמו שם", לפרסם אלקות במקום שנמצא בו.

אחר תפלת ערבית חזר עוד הפעם תורה הקודמת, והוסיף: "והיה כי תבוא גו'", על מנת שתגיע לרצון כו', הרי זה על ידי ש"והלכת אל המקום גו' לשפן שמו שם" – תמסר את הנפש כדי לפרסם שם אלקות. במה מפרסמים אלקות? בברכה ופסוק תהלים.

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שישי עמ' א

- 1 מכאן כדברי רבינא, שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מראייה.
  - 2 שנינו במשנה: 'וְהַחֲזִיר וְהַסּוּמָא וְחֻלְהָ וְהַזֶּקֶן וְמִי שְׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲלוֹת
  - 3 ברגליו, גם הם פטורים מראייה.
  - 4 הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה את מקור הדין: תנו רבנן, נאמר
  - 5 בתורה (שמות כג ד) 'שֶׁלֶשׁ רַגְלִים תַּחַג לִי בַשָּׁנָה, וּמִחֻלְשׁוֹן רַגְלִים'
  - 6 משמע שדין זה תלוי ברגלים, שרק מי שיש לו רגלים חייב בראייה.
  - 7 פָּרַט לְבַעְלֵי קַבְיִן – קטועי רגלים, שלוקחים חתיכת עץ קטנה
  - 8 ונותנים מוך בראשה, ומניחים אותה במקום שנחתכה הרגל כדי
  - 9 להישען עליה, שהם פטורים מראייה משום שאין להם רגל. דב"ר
- 10 אחר, הלשון 'רגלים' מלמדת שרק מי שיכול ללכת ברגליו חייב
- 11 בראייה, פָּרַט לְחִיגְרֵי וְלַחֻלְהָ וְלַסּוּמָא וְלַזֶּקֶן וְלַמִּי שְׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲלוֹת
- 12 בַּרְגְּלָיו מִירוּשָׁלַיִם לְעֹזְרָה, שכל אלו יש להם רגלים, אך אינם
- 13 יכולים לעלות ברגליהם לבדם, אלא צריכים להיעזר במשענת,
- 14 ולכן פטורים מראייה.
- 15 שואלת הגמרא: מה ששנינו 'שְׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲלוֹת בַּרְגְּלָיו, לְאֹתוֹי'
- 16 מֵאֵי – מה בא התנא לרבות בזה, את מי הוא בא לפטור בנוסף
- 17 לאלו שכבר מנה.
- 18 משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, לְאֹתוֹי – התנא בא לרבות

מעיון המים ומעיינות החסידות

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"ד

העברת המעין עליה היא מליאה מים" (אך סיים שהדבר צריך עיון).

אמנם, לדעת כמה ראשונים (ראה ב"י שם) מדובר בבריכה מליאה, ולפי זה יש מקום לומר שבבריכה ריקנית שהמשיך לה מי מעיין "אף על פי שהפסיק הקילוח הנמשך מהמעין, אפשר שמים הללו הנקוין בבריכה עדיין דין מעין עליהם". אך הראב"ד (הובא שם) והתוספות (בכורות נה, ב) העמידו את המשנה בבריכה ריקנית וכתבו שאם נפסק החיבור בטל מהמים דין מעיין והרי הוא כמקוה בלבד.

וה'צמח-צדק' (שו"ת יו"ד סי' קסד ס"ב) מכריע שהמשנה עוסקת בבריכה ריקנית, כדברי הש"ך (יו"ד סי' רא סק"ל) שזהו "כפשט המשנה והפוסקים", וכן "דעת רוב הפוסקים" (לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1119 הע' 34).

נמצא שדין מעין מותנה בכך שהמים לא יופסקו ממקורם "כי מי מעין שהופסקו אין להם דין מעין" (אגרות קודש, ח"ד, עמ' ס). וכך גם בהפצת מעיינות החסידות (כמאמר המשיח לבעש"ט "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה") אשר "מעיקרי התנאים בהפצת תורה זו החיבור הבלתי פוסק עם נשיאי תורת הדא"ח, עד אשר הלומד והמפיץ אינו מציאות לעצמו" (לקוטי שיחות שם).

הלכות מקואות פרק ט, הלכה ט: היו מימיו נמשכין לתוך בריכה שהיא מלאה מים ונקוין שם - הרי אותה הבריכה פסקה. ה"ה יוצא חוץ לבריכה - הרי זה פסול לזבים ולמצרעים ולקדש מי חטאת עד שידע שיצאו כל מי המקוה שהיו בתוך הבריכה.

מקור הדברים במשנה (מקואות פ"ה מ"א): "מעין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו, הרי הוא כמקוה. חזר והמשיכו, פסול לזבין ולמצרעים ולקדש מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים". ויש לעיין האם מדובר בבריכה שקודם לכן היתה מלאה מי גשמים או בריכה ריקנית?

ומלשון הרמב"ם כאן "היו מימיו נמשכין לתוך בריכה שהיא מליאה מים ונקוין שם", נראה שהבריכה היתה מליאה מים, אך בפירוש המשנה (שם) כתב: "שנתן למים להשפך לתוך הבריכה ולהקוות בה", ומדייק ה'בית יוסף' (יו"ד סי' רא) "משמע דבלא היו בבריכה מים קודם שהעביר המעין עליו מיירי". והוסיף שאפשר להעמיד גם את דברי הרמב"ם כאן בבריכה ריקנית, ומה שכתב "בריכה שהיא מליאה מים" – "לאו למימרא שהיתה מליאה מים קודם שהעביר המעין עליה, אלא היינו לומר שעל ידי

המעשה כלכו של חבירו

יום שני י"ג אלול ה'תשע"ד

שמים, ואין לומר שבמצבו הנוכחי קודם השיטוי הוא עומד להזיק (אכן האול כאן, ולהלן פ"ו ה"ה). ויש המבארים:

אמנם הכלב נחשב מועד, ומכל מקום משלם רק חצי נזק כי אינו אחראי לנזק לברו שהרי לולא השיטוי לא היה מזיק, ונמצא שהוא שותף בנזק עם המשסה ולכן אין עליו לשלם רק את חצי דמי הנזק.

והנה, להלן (פ"ב, יט"ב) פסק הרמב"ם ששניים שהשתתפו בנזק, אם אחד מהם פטור מתשלום חייב השני לשלם את מלוא הסכום, כגון שני שוורים שנגחו ואחד מהם הוא של הקדש, חייב בעל השור השני לשלם את מלוא הנזק מאחר והשור של הקדש פטור מתשלומים, ומאחר והמשסה פטור מתשלומים מדוע לא יתחייב בעל הכלב בכל הנזק?

ויש לחלק: שור של הקדש פטור לחלוטין מתשלום, ולכן החיוב חל על השור השני, אך במשסה כלכו של חבירו אף שהמשסה פטור מדיני אדם חל עליו חיוב דיני שמים ולכן אין לחייב את בעל הכלב בחלקו (מרכבת המשנה).

הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה יט: המשפה בלבו של חברו פתרו - פטור מדיני אדם וחוב דיני שמים, ובעל הכלב חייב חצי נזק; שפין שהוא יודע שאם שפה את בלבו לתוך נושא, לא היה לו להניחו.

מדברי הרמב"ם מבואר שבעל הכלב לעולם משלם חצי נזק, אך הראב"ד משיג וכותב: "ואם מועד הוא, משלם נזק שלם". ויש לבאר בדעת הרמב"ם:

מהותו של 'שור מועד' היא שעומד להזיק, אך כאשר אינו עומד להזיק מצד טבעו אלא על ידי מעשה מיוחד שיגרום לכך, כגון שיטוי, אין הוא מוגדר כמועד.

ואף על פי שמצאנו (להלן פ"ו ה"א) ששור ששמע קול שופר ונגח, אם הדבר חזר על עצמו שלוש פעמים נעשה מועד לכך, ואם כן גם כשהנגיחה תלויה בדבר אחר נחשב מועד, יש לחלק: כיון שמצויים שופרות רבים בעולם, הרי זה נחשב כדבר טבעי ששור זה עומד לנגוח כשישמע קול שופר, אך שור הנוגח רק על יד שיטוי, אינו נחשב שור העומד לנגוח שהרי אסור לשסות והעושה כן חייב דיני

תשלומי נזק בהמה שאכלה ברשות הרבים

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"ד

שעורים או עמיר, ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול. "השן מועדת לאכול את הראוי לה" ואם הבהמה אכלה פירות או ירקות ברשות הניזק משלם בעליה נזק שלם, אבל

הלכות נזקי ממון פרק ג, הלכה ב: נכנסה לרשות הניזק ואכלה שמשמין או לט וכיוצא בהם בשונה דינר - משלם דינר. ואם אכלתו ברשות הרבים ונחתה - רואין אותן כאלו הם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

'דמי עמיר' ולדעה שניה - 'דמי שעורם בזול', ו"היאך פסק כדברי שניהם, דהא פליגי?"

ומיישב ה'בית יוסף' (שם ד"ה אכלה. וכ"כ בכסף משנה): הרמב"ם סובר ש'עמיר' אינו קש ותבן אלא אגודת שבולים של שעורים, ולדעתו אין מחלוקת בין רבה ורבא, אלא שרבה האומר 'דמי עמיר', היינו אגודת שבולים, מתכוין לזמן הקציר שאז הדרך להאכיל את הבהמה שבולים עם הגרעינים ורבא האומר שמשלם 'דמי שעורים בזול' מדבר בשאר העונות שאז מאכילים אותם רק את גרעיני השעורה (ואמירתו 'בזול' מתאימה גם לפי רבה).

ולהלכה כתב ה'בית יוסף': כיון שביאור זה אינו מפורש בלשון הרמב"ם יש לפסוק לקולא, ככל ספק ממון, כי שמא יש לנקוט כפירוש רש"י בדעת רבה, ואין הנתבע צריך לשלם אלא 'דמי עמיר' שזהו תבן או קש. וכן פסק ב'שלחן ערוך' (חור"מ שם סע' ח).

אם אכלה ברשות הרבים משלם 'מה שנהנית' (בבא קמא י"ט, ב). ונחלקו אמוראים בדבר (שם כ, א):

לדעת רבה משלם 'דמי עמיר' ואף אם הבהמה אכלה שעורים משלם רק את הסכום שהיה משלם עבור עמיר (קש ותבן) שהם זולים יותר, כי יכול לטעון שלא היה מאכילה שעורים היקרים יותר, ואילו לדעת רבא משלם 'דמי שעורים בזול', היינו לא כפי שער השוק כי יכול היה להשיג שעורים כפי שער הזול, שהוא פחות שלישי (ע"פ רש"י שם) אך אינו משלם 'דמי עמיר' כי מעריכים שאם היה משיג לבהמתו שעורים בזול היה מאכילה בהם (ים של שלמה פ"ב ס"י טו).

והקשה הטור (חור"מ ס"י שצא. וכן מגיד משנה כאן): איך כתב הרמב"ם "אם אכלה אותן ברשות הרבים ונהנית... משלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול", הרי בגמרא מבואר הן שתי דעות חלוקות לדעה אחת משלם

שינוי הרשות משנה דין השור יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"ד

הלכות נזקי ממון פרק ו, הלכה ו: שור שהועד ונמכר או נתן פתנה - חזר לתמותו; שהרשות שנשתנתה משנה דינו. הכלל "שהרשות שנשתנתה משנה דינו" הובא גם בהלכה קודמת (פ"ד ה"ט): "שאלו כשהוא תם והועד בבית השואל והחזירו לבעליו חזר לתמותו, הואיל ונשתנתה רשותו בטלה ההעדה, והבעלים משלמין חצי נזק". אבל כאן, בשינוי רשות על ידי מכר או מתנה, כתב הרמב"ם "הרשות שנשתנתה משנה דינו" ואילו ב"הועד בבית השואל והחזירו לבעליו" כתב "הואיל ונשתנתה רשותו בטלה ההעדה".

ויש לבאר את טעם השינוי, בהקדם ביאור הטעם ששינוי רשות מבטל את העדאת השור, והרי 'מועד' משמעו "עושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד" (לעיל פ"א ה"ד), ואיך שינוי הבעלות מבטל את הרגל השור?

ופירש רש"י (בבא קמא לט, א. ד"ה חזר): "מועד שיצא מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים - הרשות משנה את דין העדאתו", כי "אין העדה אלא בפני הבעלים" (לעיל ה"ב),

(לקטני שיחות לו, עמ' 102)

האם אפשר להפקיר שור הנסקל? יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"ד

כיון שהעדים הוזמו התברר למפרע שהשור היה מותר בהנאה וההפקר היה כדין, מה שאין כן בהלכה הקודמת לאחר גמר הדין אכן אינו ברשותו ואינו יכול להפקירו (קצות החושן ס"י תו סק"א).

ועוד יש לומר:

הרמב"ם סובר כדברי התוספות (בבא קמא סו, א) שיאוש אינו כהפקר, ובעוד שביאוש אין החפץ יוצא מיד הבעלים אלא שכל אחד יכול לזכות בו וכשיגיע לרשות הזוכה תפקע הבעלות הקודמת, הרי בהפקר שהוא מדעתו ומרצונו הטוב של הבעלים, החפץ יוצא מידו מיד.

הלכות נזקי ממון פרק יא, הלכה יג: שור הנסקל שהוזמו עדיו - כל הקודם בו זכה, שהרי משנמכר דינו הפקירוהו בעליו.

שור שנגמר דינו לסקילה, אם הקדישוהו בעליו אינו קדוש כי בשעה שנגמר דינו לסקילה נאסר בהנאה ואינו ברשות בעליו להקדישו (בבא קמא מה, א ורש"י שם ד"ה אינו מוקדש). וכן אין הבעלים יכולים להפקירו (לעיל ה"ט). ומדוע פסק הרמב"ם כאן שמאחר שהפקירוהו בעליו אם הוזמו עדיו, כל הקודם בו זכה?

ויש לבאר:

הנסקל שהוזמו עדיו זכה בו מטעם יאוש ולא מטעם הפקר והרי בגמרא (כריתות כד, א) הובאה הלכה זו גם לענין עיר הנידחת שהוזמו עדיה, שכיון שאסורה בהנאה, המחזיק ברכוש שבה זכה בו, ושם אין לומר שהזכיה היא מטעם יאוש כי אין יאוש בקרקעות (רמב"ם הל' גזו"א פ"ח ה"ג)? ויש לומר שאכן דברי הגמרא על עיר הנידחת אמורים רק במחזיק במטלטלים אבל הקרקע והמחומר אליה אינו נאסר (חולין פט, א), ואין בזה יאוש והמחזיק בהם לא זכה (ב"ת הלוי ח"א סי' מה סק"ט).

ולכן שור הנסקל שנגמר דינו 'כל הקודם בו זכה' מדין יאוש ואז יוצא מרשות הבעלים, ואילו דברי הרמב"ם בהלכה הקודמת (ה"ט) "אם הפקירו אינו מופקר" היינו שאין לומר שבהפקירו את השור טרם שנתחייב בתשלום הנזק ייפטר מהתשלום (משום שנאמר 'והועד בבעליו', ואינו הבעלים), אלא שאינו מופקר ו"בעל כרחך הוא בעליו", ואמנם מצד היאוש כל הקודם בו זכה, אבל הבעלים אינו רשאי להוציאו מרשותו ולהפקירו מדעתו (ש"ת אדמו"ר הזקן סי' יד). ולכאורה יש להקשות: איך אפשר לומר שהמחזיק בשור

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"ד

נזק תוך כדי מצוה

וה'חתם סופר' (שבת כא, ב ד"ה ר"י אומר) תמה על עצם ההלכה: וכי כל המדליק נר חנוכה צריך לשבת ולשמור שלא זיק? 'ולא נשמע דבר כזה!'

ולכן מחדש החתם סופר שאמנם אדם פרטי המדליק נר חנוכה על פתח ביתו אינו חייב בתשלום נזק שיגרם על ידי הנר, אך דין החנוני שונה שכן מעיקר הדין היה רשאי להדליק בתוך החנות, שהרי אנשים נכנסים ויוצאים שם ומתקיים בכך 'פירסומי ניסא', אלא שמשום מצוה מן המובחר הדליק בחוץ שם הפרסום גדול יותר, ומאחר והנחת הנר מבחוץ אינה חובה עליו מעיקר הדין, אם בכל זאת ברצונו לעשות כן כדי לקיים את המצוה בהידור, עליו ליטול על עצמו את האחריות לדאוג שלא יגרם נזק על ידי כך ולשבת ולשמור שאש הנר לא תזיק.

ואכן, אדם פרטי שמעיקר הדין צריך להדליק על פתח מביתו מבחוץ כדי שהעוברים ושבים יראו את אור הנר ויתפרסם הנס, אינו חייב לשמור על הנר שלא יזיק, ואם הזיק פטור.

הלכות נזקי ממון פרק יד, הלכה יג: הניח החנוני נרו מפתחו - החנוני חייב אף בדמי פשתו, מפני שהניח נרו מפתחו. ואפילו נר חנוכה היה לו לישב לשמור.

בהלכה זו נחלקו רבי יהודה וחכמים (ב"ק סב, ב): לדעת רבי יהודה החנוני פטור, כי אין לבוא אליו בתלונות על כך שהניח את הנר מבחוץ שהרי זוהי מצוות נר חנוכה, ואילו לדעת חכמים חייב, והרמב"ם נותן טעם שכן על אף שמותר לו להניח את הנר משום המצוה, עליו לשבת ולשמור שלא יזיק. מאידך, בהלכות חובל ומזיק (פ"ו ה"ט) נפסק שהרץ בערב שבת והזיק אחר במרוצתו פטור מלשלם, מפני שרץ ברשות כדי למהר לקבל את השבת, הרי שזק שנעשה תוך כדי קיום מצוה פטור מתשלום!

ומבאר ה'תפארת ישראל' (ב"ק פ"ו סק"ב):

הרץ בערב שבת, מחמת המרוצה אינו יכול לשמור את עצמו מלהזיק, ולכן פטור אותו מלשלם אך המדליק נר חנוכה בחוץ, הרי יכול לשמורו ואם לא עשה כן והזיק, חייב.

שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"ד

השבת גזילה פחות משוה פרוטה

פרוטה, כגון שגנב מחרש שוטה וקטן או שגנב ועדיין לא נודע לבעלים על הגניבה.

אמנם אפשר לפרש שטעם האיסור לגנוב כל שהוא הוא מפני ש"דין פחות משוה פרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין" (מגיד-משנה כאן) ולפי שיטה זו השיעור שקבעה תורה מלכתחילה באיסור גניבה הוא שוה פרוטה אבל "בפחות משוה פרוטה אין מצוה עליו כלל להשיב" (פנחת-חינוך שם). ואם כן: א) הגנב לא קנה את הגניבה "דמהיכי תיתי לקנות דבר שאינו שלו, רק דאין מצות עשה עליו". ב) גם כשהבעלים לא מחל, אין חובה להשיב.

וכך עולה גם מדברי אדמו"ר הזקן (ש"ע חו"מ ריש הל' גזילה וגניבה): "אסור לגזול או לגנוב כל שהוא דין תורה... ואע"פ שפחות משוה פרוטה אינו נקרא ממון ואין צריך להשיבו, הרי חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה". והטעם שאין צריך להשיב פחות משוה פרוטה הוא כי "פחות משוה פרוטה אינו נקרא ממון כלל... לענין מצות השבת גזלה" (שם הל' מציאה ופקדון סל"ז).

הלכות גניבה פרק א, הלכה ב: אסור לָגְנַב כָּל שְׁהוּא דִּין תוֹרָה.

למרות שהאיסור לגנוב הוא גם במשהו, חיוב ההשבה הוא רק בשוה פרוטה, כמו שכתב הרמב"ם בגזל: "הגזול פחות משוה פרוטה אע"פ שעבר אינו בתורת השב גזלה" (הל' גזילה פ"א ה"ו).

ומדוע אין חובת השבה בפחות משוה פרוטה?

רש"י (סנהדרין נט, א ד"ה ומשום) כתב שהטעם הוא מפני שבפחות משוה פרוטה הבעלים מוחלים. וכן כתב גם ה'חינוך' (מצוה קל) "לפי שישראל בני אברהם יצחק ויעקב נדיבים בני נדיבים הם וידוע הדבר שכל שהוא פחות משוה פרוטה אפילו עני שבישראל מכיון שנגזל ממנו מוחל אותו ואין חפצו אחריו כלל".

וכתב ה'מנחת-חינוך' (שם), שלפי זה הגונב חצי פרוטה קנה אותה לעצמו כי הבעלים מחלו על כך ואם יצרף לזה עוד חצי פרוטה יוכל לקדש בפרוטה זו אשה או לקנות בה ארבעה מינים שצריכים להיות 'שלו'. וכן לאידך שבמקרים בהם אין מחילה יש מקום לחייב השבה גם על פחות משוה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ב י"ח אלול ה'תשע"ד

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"ד

הלכות מקוואות

פרק ח

1 **א.** כל המערב למקנה [מים הסמוכים למקווה] - הרי הוא
2 כמקנה, ומטבילין בו. גמות הסמוכות למי המקנה, ומקום
3 רגלי פרסות בהמה שהיו בהן מים - אם היו מערבין עם
4 מי המקנה כשפופרת הנוד, מטבילין בהן.
5 **ב.** חררי המערה [ובמערה יש מקווה] וסדקי המערה -
6 מטבילין בהן, אף על פי שאין המים שבהן מערבין עם
7 מי המקנה אלא בכל שהוא.
8 **ג.** מחט שהיתה נתונה על מעלות [מדריגות] המקנה [חזק
9 למים], והיה מוליך ומביא במים - בינן שעבר עליה הגל,
10 טהורה.
11 **ד.** עוקה [חפירה] שבתוך [מתחת] המקנה - אם היתה
12 הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקנה בריאה, ויכולה
13 להעמיד עצמה - אין מטבילין במים שבעוקה, עד שיהיו
14 מערבין עם המקנה כשפופרת הנוד; ואם אינה יכולה
15 להעמיד עצמה - אפלו אינן מערבין אלא בכל שהוא,
16 מטבילין בה.
17 **ה.** כתל שבין שני מקוואות שנסדק לשתי [מלמעלה למטה],
18 מצטרפין; ואם היה בשניהם ארבעים סאה, מטביל בכל
19 אחד מהן. ואם נסדק ערב [מימין לשמאל] - אין מצטרפין,
20 עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנוד. נפרץ הכתל
21 מלמעלה - אם נחצרו המים למעלה מן הכתל קלפת
22 השום על רחב שפופרת הנוד, מצטרפין.
23 **ו.** כמה הוא שעור הנקב שהוא בשפופרת הנוד? כרחב
24 שתי אצבעות בינוניות של כל אדם, וחזרות [מסתובבות]
25 בו; ואינן בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן הארבע
26 שבפס היד. כל שיצמד בשפופרת הנוד [בחלל הנקב] -
27 ממעט, ואפלו דברים שהן מבריתו של מים. ספק יש
28 בנקב כשפופרת הנוד, ספק שאין בו - אין מצטרפין;
29 מפני שעקר הטבילה מן התורה, וכל שעקרו מן התורה,
30 אף על פי ששעורו הלכה [למשא חסין], ספק שעורו
31 להחמיר.
32 **ז.** מטהרין את המקוואות העליון מן התחתון, והרחוק מן
33 הקרוב. ביצד? מביאין סילון של חרש או של אבר
34 [עופרת] וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין את המקנה,
35 ומניח ידו תחתיו [סותם פתחו התחתון] עד שיהיה מתמלא
36 מים, ומושכו ומשיקו, עד שיתערבו המים שפסילון עם
37 מי המקנה האחר אפלו כשערה דיו, והרי שני המקוואות
38 שפסילון ביניהן כמקנה אחד.

42 **ח.** שלש גמות שבנחל, התחתונה והעליונה של עשרים
43 עשרים סאה, ואמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים
44 עובר בתוך הנחל - אף על פי שהוא נכנס לתוכן ויוצא
45 מתוכן, אין זה ערוב, ואין מטבילין אלא באמצעית; שאין
46 המים הנזחלין מערבין, אלא אם כן עמדו.
47 **ט.** טיט רף שהפכה שוחה ושוחה ממנו, הרי זה נמדד
48 עם המקנה; היה עבה עד שאין הפכה שוחה ושוחה
49 ממנו, אינו נמדד.
50 **י.** מקנה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט, מטבילין בטיט
51 ובמים. באיזה טיט מטבילין? בטיט זה הרף, שהמים צפין
52 על גביו. היו המים מצד אחד, והטיט הרף מצד אחר -
53 מטבילין במים, ואין מטבילין בטיט.
54 **יא.** כל שתחלת ברייתו מן המים, כגון יבחושין [תולעים]
55 אדמין - מטבילין בו; ומטבילין בעינו של דג [עין כריש]
56 שנמחתה במים].

57 **יב.** מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות, וירדו שנים
58 וטבלו זה אחר זה - אף על פי שרגליו של ראשון במים,
59 הראשון טהור והשני בטמאתו; שהרי חסרו המים
60 מארבעים סאה. הטביל בו תחלה סגוס [בגד צמר] עבה
61 וכיוצא בו, והגביהו - אם היה מקצת הסגוס נוגעת במים,
62 הרי הטובל באחרונה טהור; שהרי המים בלן מערבין.
63 הטביל בו המטה וכיוצא בה - אף על פי שדחק רגלי
64 המטה בטיט עבה שבקרקע המקנה עד שצפו המים עליה
65 למעלה, הרי זו טהורה; שהרי לא נטבעו, עד שיתבלו
66 במים תחלה. הטביל בו יורה גדולה, הרי זו טמאה
67 כשהיתה, מפני שהמים נתזין ויוצאין חזק למקנה, ונמצא
68 חסר מארבעים. ביצד יעשה? מורידה דרך פיה [מוטת
69 על צידה], והופכה במקנה, ומטבילה; ומעלה אותה דרך
70 שוליה [כשהיא הפוכה] - כדי שלא יהיו המים שבתוכה
71 שאובין, ויחזורו למקנה ויפסלו אותה.

72 **יג.** מקנה שמימיו מרדדין [נמוכים] - כובש [מניח אבנים]
73 אפלו [על] חבילי קש וחבילי קנים בתוך המים ומן
74 הצדדין, עד שנוערמו המים למעלה; ויורד וטבל לתוכן.

פרק ט

76 **א.** שש מעלות [דרגות טהרה] במקוואות, זו למעלה מזו.
77 הראשון - מי גבאים [שלוליות], ומי בורות [עגול ועמוק]
78 שיחין [מרובע ארוך וצר] ומערות [בור מקורה], וכיוצא
79 בהן ממים המכנסין בקרקע. אף על פי שהן שאובין, ואף
80 על פי שאין בהן ארבעים סאה - הואיל ואינן מטמאין
81 אלא לרצון [ברצון האדם], כמו שבארנו - הרי הן בתוקף
82 כשרין, וטהורין לעשות מהן עסה הטבולה לחלה, ולטל
83 מהן לידים, והוא שיטל מהן בכלי, כמו שיתבאר.
84 **ב.** למעלה מהן [-] דרגה גבוהה יותר - מי תמצית

מתוך מהדורת חזק

48 ורבה עליו מים שאובין לתוך המעין עד שגברו המים
 49 שבאמות ושטפו - הרי הן כמעין לכל דבר. היו מימי
 50 המעין עומדין, ואינן נמשכין, ורבה עליו מים, עד שמשכו
 51 ממנו אמות המים - הרי המים שמשכו שוין למקנה לטהר
 52 באשברן בלבד, ושוין למעין לטהר בכל שהוא.
 53 **יב.** כל הימים - מטהרין בזוחלין, ופסולין לזבין
 54 ולמצרעין ולקדש מהן מי חטאת.
 55 **יג.** המים הזוחלין מן המעין, הרי הן כמעין לכל דבר.
 56 והמנטפין מן המעין [טיפין טיפין] - אף על פי שהן
 57 טורדין [נוטפים ברציפות], הרי הן כמקנה, ואין מטהרין
 58 אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבין ולמצרעין
 59 ולקדש מהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעין מתערבין
 60 עם הנוטפין ממנו - אם רבו הזוחלין על המנטפין, הרי
 61 הכל כמעין לכל דבר. ואם רבו הנוטפין על הזוחלין, וכן
 62 אם רבו מי גשמים על מי הנקה - אינן מטהרין בזוחלין,
 63 אלא באשברן; לפיכך, צריך להקריף מפץ [מחצלת] וכיוצא
 64 בו באותו הנקה המערב עד שיקרו המים, ויטבל בהן.
 65 **יד.** נוטפין שעשין זוחלין, כגון שסמך למקום המנטף
 66 טבלה של חרש חלקה, והרי המים נזחלין ויורדין עליה
 67 - הרי אלו פשרין; וכל דבר המקבל טמאה, ואפלו מדברי
 68 סופרים - אין מזחלין בו.
 69 **טו.** זוחלין שקלחין [שפך אותם] בצלי [קליפין] אגוז -
 70 פשרין פשהו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע חשוב
 71 ככלים.
 72 **טז.** מי גשמים הבאין מן המדרון, והרי הן נזחלין ויורדין
 73 - אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים סאה - אין
 74 מטבילין בהן כשהן נזחלין, עד שיקרו וינחו באשברן
 75 ארבעים סאה. הרי שהקריף בלים ועשה מהן מחיצות, עד
 76 שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים
 77 - הרי זה טובל בהן; וכלים שעשה מהן הגדר, לא עלתה
 78 להן טבילה.
 79 **יז.** גל שנתלש מן הסם, ונפל על האדם או על הכלים -
 80 אם יש בו ארבעים סאה, הרי אלו טהורין לחלין; שאין
 81 הטובל לחלין צריך פונה, כמו שבארנו. ואם נתפנו, והיה
 82 מצפה עד שיפל הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפנו
 83 לו.
 84 **יח.** אין מטבילין בגל פשהו באויר קדם שיפל על
 85 הארץ, אף על פי שיש בו ארבעים סאה - לפי שאין
 86 מטבילין בזוחלין, קל וחמור באויר. היו שני ראשי הגל
 87 נוגעין בארץ, מטבילין בו; ואין מטבילין בכפה שלו [גג
 88 ה]ל, מפני שהוא באויר.

פָּרָק י

89
 90 **א.** ספק מים שאובין שטהרו חכמים ביצד? מקנה שנסתפק
 91 לו אם נפלו לתוכו מים שאובין או לא נפלו, ואפלו יודע
 92 בודאי שנפלו, ספק יש בהן שלשת לגין ספק אין בהן,
 93 ואפלו יודע בודאי שהיה בהן שלשת לגין, ספק שהיה

1 [גשמים הזורמים מההרים] שלא פסקו, אלא עדן
 2 הגשמים יורדין וההרים בצין [מבעבעים], והם נמשכין
 3 ונקווין, ואינן שאובין, אבל אין בהן ארבעים סאה - הרי
 4 הם פשרים לתרומה ולטל מהם לידים, ומטבילין בהן את
 5 המים שנטמאו. פסקו הגשמים ולא פסקו ההרים
 6 מלהזחיל, עדן הם מי תמצית; פסקו ההרים ואינן בצין,
 7 הרי אלו כמי גבאים.
 8 **ג.** החופר בצד הים ובצד הנקה ובמקום הבצין, הרי הן
 9 כמי תמצית שלא פסקו.
 10 **ד.** החופר בצד המעין - כל זמן שהיו באין מחמת
 11 המעין, אף על פי שפוסקין [- לפעמים] וחוזרין ומושכין
 12 - הרי הם כמי מעין; פסקו מלהיות מושכין, הרי הן כמי
 13 גבאין.
 14 **ה.** למעלה מהן - מקנה שיש בו ארבעים סאה מים
 15 שאינן שאובין, שבו טובל כל אדם טמא, חוץ מן הזב
 16 הנזכר [שצריך מעיין]. ובו מטבילין כל הכלים הטמאין,
 17 ואת הידים שמטבילין אותן לקדש, כמו שבארנו.
 18 **ו.** למעלה מזה - המעין שממיו מועטין, והרבו עליו
 19 מים שאובין; שנה למקנה, שאין מטהרין במים הנמשכין
 20 ממנו אלא במים הנקווין ועומדין באשברן [- משקע];
 21 ושנה למעין, שהוא מטהר בכל שהוא - שהמעין אין
 22 למימיו שעור, אפלו כל שהן מטהרין.
 23 **ז.** למעלה מזה - המעין שלא נתערב בו מים שאובין,
 24 אבל מימיו מפיין; כגון שהיו מימיו מרים או מלוחין -
 25 שהרי הוא מטהר בזוחלין, והם המים הנגררין ונמשכין
 26 מן המעין.
 27 **ח.** למעלה מזה - המעין שממיו מים חיים - שבהם
 28 בלבד טובלין הזבים הנזכרים, ומהם לזקחין לטהרת
 29 המצרע, ולקדש מי חטאת. מה בין מעין למקנה? המקנה
 30 אינו מטהר אלא בארבעים סאה, והמעין מטהר בכל
 31 שהוא. המקנה אינו מטהר אלא באשברן, אבל המים
 32 הנזחלין ממנו אין מטהרין; והמעין מטהר בזוחלין.
 33 המקנה, לא תעלה בו טבילה לזבים; והמעין - אם היו
 34 מימיו מים חיים, הזב טובל בהן.
 35 **ט.** מעין שהיו מימיו יוצאין ונמשכין לתוך השקת [כלי
 36 לשתייה], ואחר כך יוצאין מן השקת ונזחלין - הרי כל
 37 המים שבשקת ושבחוחן לשקת פסולין. היו מקצת המים
 38 נמשכין על שפת השקת, אפלו כל שהוא - הרי המים
 39 שחוחן לשקת פשרין; שהמעין מטהר בכל שהוא. היו
 40 מימיו נמשכין לתוך ברכה שהיא מלאה מים, ונקווין שם
 41 - הרי אותה הברכה כמקנה; היה יוצא חוץ לברכה - הרי
 42 זה פסול לזבין ולמצרעין ולקדש מי חטאת, עד שידע
 43 שיצאו כל מי המקנה שהיו בתוך הברכה.
 44 **י.** מעין שהיו מימיו נמשכין על גבי הכלים שאין להם
 45 בית קבול, כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן - הרי זה
 46 כמקנה, ובלבד שלא נטביל [כשהמים -] על גבי הכלים.
 47 **יא.** מעין שהיו אמות [תעלות] קטנות נמשכות ממנו,

48 והשניות תלויות; ואם נגעו אלו באלו - ישרפו
49 הראשונות, והשניות תלויות כשהיו. היה באחד מהן
50 ארבעים סאה, ואחד פלו שאוב, וטבלו בהן שנים, אחד
51 מטמאה חמורה ואחד מטמאה קלה, ועשו טהרות -
52 הטובל מטמאה חמורה, טהרותיו תלויות; והטובל מן
53 הקלה, טהרותיו טהורות. היה אחד טמא ונרד לטבל,
54 והשני נרד להקר [להתקדר] - זה שינרד לטבל באחד מהן,
55 טהרותיו תלויות, כמו שבארנו. וזה שינרד להקר, טהור
56 כשהיה; שזה ספק מים שאובין הוא, שמא בשאוב טבל
57 כשהקר, ונטמא.

58 ח. שני מקוות של עשרים עשרים סאה, אחד שאוב ואחד
59 כשר, הקר באחד מהן, ועשה טהרות - הרי אלו טהורות;
60 הקר בשני, ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי בודאי
61 בא ראשו ורבו במים שאובין [- שטמא מדרבנו], כמו
62 שבארנו.

יום שני י"ג אלול ה'תשע"ד

פרק יא

64 א. כבר בארנו, שנטילת הידים וטבילת ידים, הפל מדברי
65 סופרים; וידים שאריכות טבילה, אין מטבילין אותן אלא
66 במקנה כשר שיש בו ארבעים סאה, שבמקום שהאדם
67 טובל בו, כלים וידים טובלין. אבל ידים שאין צריכות
68 אלא נטילה בלבד - אם הטביל אותן במי מקנה, טהורין.
69 ואם הטביל אותן במים שאובין, בין בכלים בין בקרקעות
70 - לא טהרו ידיו, עד שישפלו המים השאובין מן הכלי על
71 ידיו; שאין נוטלין לידים אלא מן הכלים ומכח נותן, כמו
72 שבארנו בהלכות ברכות.

73 ב. כל החוצץ בטבילה - חוצץ בידיים, בין בטבילתן בין
74 בנטילתן. וכל העולה למדת המקנה כטיט הנרוק [- רן],
75 עולה לשעור הרביעית שנוטלין בה הידים. וכל הנוטל ידיו,
76 צריך לשפשוף [- ידיו זו בזו].

77 ג. הנוטל ידיו לתרומה - צריך לחזר ולטל פעם שניה במים
78 שניים, כדי להסיר המים שעל גב ידיו; שהרי המים שנטל
79 בהן תחלה, והן הנקראין 'מים ראשונים', נטמאו בידי.
80 לפיכך, אם נפל כבר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו
81 תחלה, נטמא; ואם נפל לתוך המים השניים [- מי נטילה
82 שניה], לא נטמא; ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד,
83 ונפל שם כבר של תרומה - נטמא. נטל את הראשונים,
84 ונמצא על ידיו דבר חוצץ, הסירו, ונטל את השניים - הרי
85 ידיו טמאות כשהיו, שאין המים השניים מטהרין אלא
86 הנשאר מן המים הראשונים על גבי ידיו.

87 ד. הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק. ביצר? נטל את
88 הראשונים עד הפרק, ונטל המים השניים חוץ לפרק, וחרו
89 מחוץ לפרק לידו - הרי ידו טהורה, שהמים השניים
90 טהורין. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק, וחרו לידו
91 - נטמאת ידו; שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו

1 במקנה שנטלו בו ארבעים סאה ספק שלא היה - הרי זה
2 כשר.

3 ב. שני מקוות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו
4 - נפלו שלשת לגין מים שאובין לאחד מהן, ואין ידוע
5 לאיזו מהן נפלו - ספקו טהור, מפני שיש לו כמה יתלה
6 [-אפשר לתלות שנפלו למי טאה]. היו שגיהן פחותין
7 מארבעים סאה, ונפלו לאחד מהן, ואין ידוע איזה הוא -
8 כל אחד משגיהן פסול, שאין לו כמה יתלה; אם לזה
9 נפלו, נפסל, ואם לזה נפלו, נפסל.

10 ג. מקנה שהניחו ריקן, ובה ומצאו מלא - כשר, מפני
11 שזה ספק מים שאובין למקנה זה.

12 ד. צנור שהיה מקלח למקנה, והמכתשת [כלי עם מים]
13 נתונה בצדו - ספק מן הצנור למקנה, ספק מן המכתשת
14 למקנה - הרי זה פסול, מפני שהפסול מוכיח [- נראה
15 לעינינו]; ואם יש במקנה רבו מים כשרים, הרי זה כשר,
16 שזה ספק מים שאובים הוא, שהרי יש שם כשר קביע.

17 ה. כל המקוות הנמצאות בארץ העמים - פסולין,
18 שחזקתן שאובין. וכל המקוות הנמצאות בארץ ישראל
19 במדינות [כרכים] לפנין מן המפתח [- שער העיר] -
20 בחזקת פסולין; שאנשי המדינה מכבסין בהן ומטבילין
21 בהן ומטילין לתוכן מים שאובין תמיד. וכל המקוות
22 הנמצאות בארץ ישראל חוץ לפתח - בחזקת טהרה,
23 שחזקתן מן הגשמים.

24 ו. הטמא שינרד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו
25 טבל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק שאין בו; שני מקוות
26 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן
27 ואין ידוע באיזה מהן טבל - ספקו טמא; לפי שהטמא
28 בחזקתו, עד שיעדע שטבל כראוי. וכן מקנה שנמדד
29 ונמצא חסר, בין שהיה ברשות הרבים בין ברשות היחיד
30 - כל הטהרות שנעשו על גביו [- על סמך טבילה בו]
31 למפרע טמאות, עד שיעדע זמן שנמדד בו והיה שלם.
32 כמה דברים אמורים? בשהיתה הטבילה מטמאה חמורה
33 [- אב הטומאה]. אבל אם טבל מטמאה קלה, כגון שאכל
34 אכלין טמאין, או שתה משקין טמאין, או בא ראשו ורבו
35 במים שאובין, או נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים
36 שאובין - הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן [- מדרבנו],
37 הרי ספקו טהור, כמו שבארנו; ואף על פי שנסתפק לו
38 אם טבל או לא טבל, אם שנמצא המקנה חסר לאחר זמן
39 וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.

40 ז. שני מקוות, אחד כשר ואחד פסול, וטבל באחד מהן
41 מטמאה חמורה, ועשה טהרות - הרי אלו תלויות [טמאות
42 מספק]. טבל בשני, ועשה טהרות - הראשונות תלויות
43 כשהיו, והשניות טהורות; ואם נגעו אלו באלו -
44 הראשונות תלויות, ושניות ישרפו. וכן אם נטמא באמצע
45 טמאה קלה, וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל
46 באחד מהן מטמאה קלה, ועשה טהרות, ונטמא טמאה
47 חמורה, וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות,

מתוך מהדורת חזק

47 הכתוב היא, והדבר תלוי בכונת הלב; ולפיכך אמרו
 48 חכמים: 'טבל ולא החזק [לא כיוון], כאלו לא טבל'. ואף
 49 על פי כן, רמז יש בדבר: כשם שהמכונן לבו לטהר, כיון
 50 שטבל - טהר, ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך
 51 המכונן לבו לטהר נפשו מטמאת הנפשות, שהן מחשבות
 52 האון ורעות הרעות - כיון שהסכים בלבו לפרש מאותן
 53 העצות, והביא נפשו במי הרעות (הטהור) - טהר. הרי הוא
 54 אומר: 'וורקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם; מפל
 55 טמאותיכם ומפל גלגליכם אטהר אתכם'. השם ברחמי
 56 הרבים יטהרנו מכל חטא עון ואשמה.
 57 בריך ורחמנא דסייען. נגמר ספר עשירי והוא ספר טהרה.
 58 ומנן פרקים של ספר זה, מאה וארבעה וארבעים, ואלו
 59 הם: הלכות טמאת מת, חמשה ועשרים פרקים; הלכות
 60 פרה אדמה, חמשה עשר פרקים; הלכות טמאת צרעת,
 61 ששה עשר פרקים; הלכות מטמאי משכב ומושב, שלשה
 62 עשר פרקים; הלכות שאר אבות הטמאות, עשרים פרקים;
 63 הלכות טמאת אכלין, ששה עשר פרקים; הלכות בליים,
 64 שמונה ועשרים פרקים; הלכות מקוות, אחד עשר פרקים.
 65 בשם ה' אל עולם.
 66 הט לפי אל עדותיך, ואל אל בצע.

ספר אחד עשר והוא ספר נזיקין

67 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות נזקי ממון, הלכות
 68 גנבה, הלכות גזלה ואבדה, הלכות חובל ומזיק, הלכות
 69 רוצח ושמירת נפש.

הלכות נזקי ממון

73 יש בכללן ארבע מצוות עשה; וזה הוא פירושן: (א) דין
 74 השור; (ב) דין ההבוער; (ג) דין הבור; (ד) דין ההבוער.
 75 ובאר מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

77 א. כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה -
 78 הפעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק, שנאמר: 'כי
 79 יגף שור איש את שור רעהו'; אהד השור ואהד שאר
 80 בהמה ותייה ועוף, לא דבר הפתוב בשור אלא בהנה
 81 [במצוי].
 82 ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותן
 83 תמיד, כמנהג ברייתה [כטבעה] - כגון בהמה שאכלה תבן
 84 או עמיר [חבילת שבליים], או הזיקה בגולה בדרך הלוחה
 85 - חייב לשלם גזק שלם מן הזיקה שבבכסיו, שנאמר: 'מיטב
 86 שדהו ומיטב פרמו ישלם'. ואם שנת ועשת מעשים שאין
 87 דרכה תמיד לעשותם, והזיקה בהם, כגון שור שנגח או

1 מחמת ידיו, ואין המים השניים מטהרין מים שחויץ לפרק;
 2 לפי שחזרו המים שחויץ לפרק לידו, נטמאו.
 3 ה. נטל את הראשונים לידו אחת, ונמלך ונטל את השניים
 4 לשתי ידיו [כשהן מחוברות] - ידיו טמאות; שהשניים
 5 מטמאות מחמת היד שלא נטלה במים ראשונים, וחוזרין
 6 ומטמאין היד השניה. נטל את הראשונים לשתי ידיו, ונטל
 7 השניים לידו אחת - האחת טהורה. נטל ידו אחת, ופשפשה
 8 בתרחה - נטמאו המים שעליה מחמת תרחה שלא נטלה,
 9 וחוזרין ומטמאין את היד שנטלה. שפפשה בראשו או
 10 בפתל, הרי זו טהורה.
 11 ו. נטל שתי ידיו משטיפה אחת - הרי אלו טהורות, ואין
 12 אומרין שזה כנוטל ידו אחת במים שיירדו מעל ידו השניה;
 13 אפלו ארבעה או חמשה [בני אדם], זה בצד זה או זה על גב
 14 זה; ויכלד שיבואו בהן המים.
 15 ז. נטל מקצת ידו, וחזר והוסיף ונטל הנשאר מן ידו - הרי
 16 זו טמאה כשהיתה; ואם עדין יש על מקצת שנטל בתחלה,
 17 טופח על מנת להטפוח [האצבע שתיגע בה תתלחח] - הרי
 18 זו טהורה. במה דברים אמורים? במים הראשונים; אבל
 19 בשניים [נטילה שניה] - נוטל מקצת ידיו, וחזר והוסיף על
 20 מקצתן.
 21 ח. שעור המים שנוטלין בהן תחלה - רביעית לכל אדם
 22 ואדם לשתי הידים; אין פחות משעור זה, כמו שבארנו
 23 בנטילת ידים לפת. אבל מים שניים - יש לשנים לטל ידיהן
 24 מרביעית; ומחצי לג נותנין לשלושה ולארבעה; ומלג נותנין
 25 אפלו למאה; שאין המים השניים לטהר, אלא להעביר
 26 המים הראשונים.
 27 ט. כלי שהיה בו רביעית מים פשרים לנטילת ידים, ונתן
 28 לתוכן מעט מים הפסולין לנטילת ידים - הרי אלו פשרין.
 29 נטל מן הכלי פשעור שנתן, ונשארה רביעית בלבד כשהיתה
 30 - הרי זו פסולה, מפני שהמים הפסולין השלימו שעור
 31 הרביעית.
 32 י. כל המים הפסולין לנטילה במים הראשונים, כך הן
 33 פסולין במים שניים; וכל כלי שאין נוטלין ממנו במים
 34 ראשונים, כך אין נוטלין ממנו מים שניים. וכשם שצריך
 35 להיות המים הראשונים מפת אדם, כך המים השניים.
 36 יא. כבר בארנו בפרק ששי מהלכות ברכות, כל מיני המים
 37 הפסולין לנטילת ידים והפשרין, וכל הפלים שנוטלין בהן
 38 לידים ושאין נוטלין, ואיזו נתינה היא מפת נותן וכשרה
 39 ואיזו נתינה אינה מפת נותן ופסולה. וכל אותן הדברים
 40 שבארנו שם בנטילת ידים לפת חלין, כך הן לתרומה. וכשם
 41 שכל ספק ידים טהורות לחלין, כמו שבארנו שם - כך הן
 42 לתרומה, כל ספק ידים טהור.
 43 יב. דבר ברור ונלווי, שהטמאות והטהרות גזרת הפתוב הן,
 44 ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתן, והרי הן מפלל
 45 החקים; וכן הטבילה מן הטמאות, מפלל החקים היא;
 46 שאין הטמאה טיט או צואה שתעבר במים, אלא גזרת

48 לה בהמה, והכניס לה אחד מן השתפין בהמתו, והזיקה
 49 - חזב אפלו על השן ועל הרגל. וכן אם היתה מיוחדת
 50 לבהמה לשניהם, והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס
 51 לה פרות, והזיקה פרותיו - חזב אף על השן ועל הרגל.
 52 י. שלשה אבות נזיקין [המפורשים בתורה] בשור - הקרן,
 53 והשן, והרגל. תולדות הקרן [מזיקים הדומים לו] - גניפה,
 54 נשיכה, רביצה, בעיטה. תולדות השן - אם נתחככה בכתל
 55 להנאתה, והזיקה בחוככה; וכן אם טנפה פרות [בגלגולה]
 56 להנאתה. תולדות הרגל - הזיקה בגופה דרך הלוכה, או
 57 שהזיקה בשערה דרך הלוכה, או שכשכשה בזנבה, או
 58 באפף שעליה, בפרמביא [רסן] שבפיה, בזוג [פעמון]
 59 שבצוארה; וכן חמור שהזיק במשאו בשעת הלוכה, ועגלה
 60 המושכת שהזיקה בשעת משיכתה; כל אלו תולדות הרגל
 61 הן, וברשות הרבים פטורין, וברשות הנזק משלמין נזק
 62 שלם.
 63 יא. כשכשה בזנבה כשכוש רב שאינו דרכה תמיד,
 64 והזיקה ברשות הרבים, או שכשכשה בגיד [אבר מינה]
 65 שלה ברשות הרבים והזיקה - פטור; ואם תפש הנזק -
 66 גובה חצי נזק ממה שתפש; שנה הדבר ספק הוא, אם
 67 אלו תולדות הקרן שחזב עליה ברשות הרבים, או תולדות
 68 הרגל שפטור עליה ברשות הרבים, כמו שבארנו.

פרק ב

69
 70 א. אחד אבות נזיקין ואחד התולדות - אם היה האב
 71 מועד, תולדתו מועדת; ואם היה תם, תולדתו כמותו. וכל
 72 אבות נזיקין וכל תולדותיהן, מועדין מתחלתן הן - חוץ
 73 מן הקרן ותולדותיו, שהן תמין בתחלה עד שיועדו, כמו
 74 שבארנו.
 75 ב. כל תולדה כאב שלה, חוץ מצוררות [אבנים] המנתזין
 76 [מתעופפים] מתחת רגלי בהמה בשעת הלוכה; שאף על
 77 פי שתולדות הרגל הן, ופטור עליהן ברשות הרבים כרגל,
 78 ואם הזיקו ברשות הנזק משלם מן הנפה שבנכסיו כרגל
 79 שהיא אב - אף על פי כן, אינו משלם אלא חצי נזק.
 80 ג. כיצד? בהמה שנכנסה לתצר הנזק והלכה, והיו
 81 צוררות מנתזין מתחת רגליה, ושברו את הכלים - משלם
 82 חצי נזק מן הנפה שבנכסיו; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה
 83 [ממשה מסיני] הוא.
 84 ד. וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים, ונתזו צוררות
 85 מתחת רגליה לרשות הנזק, ושברו את הכלים - משלם
 86 חצי נזק. דרסה על הפלי ברשות הנזק ושברתו, ונפל על
 87 פלי אחר ושברו - על הראשון משלם נזק שלם, ועל
 88 האחרון חצי נזק.
 89 ה. היתה מהלכת ברשות הרבים, ובצטה והתיזה צוררות
 90 והזיקו ברשות הרבים - פטור. ואם תפש הנזק רביע נזק,
 91 אין מוציאין מידו; שהדבר ספק הוא - שמא שנוי הוא
 92 ואינו תולדת רגל, שהרי בצטה.
 93 ו. בצטה בארץ ברשות הנזק, והתיזה צוררות מתמת

1 נשף - חזב לשלם חצי נזק מגוף המזיק עצמו, שנאמר:
 2 "ומכרו את השור החי, ויחצו את פספו" וגו'.
 3 ג. כיצד? שור שנה מאה שנגח לשור שנה עשרים,
 4 והמיתו, והרי הנבלה שנה ארבעה - בעל השור חזב
 5 לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חזב לשלם אלא
 6 מגוף השור שהזיק, שנאמר: "ומכרו את השור החי".
 7 לפיכך, אם המית שור שנה עשרים לשור שנה מאתיים,
 8 והנבלה שנה מאה - אין בעל הנבלה יכול לומר לבעל
 9 החי 'תן לי תמשים', אלא אומר לו: 'הרי שור שהזיק
 10 לפניך, קחהו ולי', אפלו אינו שנה אלא דינר. וכן כל
 11 כיוצא בזה.
 12 ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, כמנהג בריתו -
 13 הוא הנקרא 'מועד'. והמשנה ועשה מעשה שאין דרך כל
 14 מינו לעשות כן תמיד, כגון שור שנגח או נשף - הוא
 15 הנקרא 'תם'. וזה המשנה - אם הרגל בשניו פעמים
 16 רבות, נעשה מועד לאותו דבר שהרגל בו, שנאמר: "או
 17 נודע פי שור נגח הוא".
 18 ה. חמשה מעשים תמים יש בבהמה - אם הועדה לאחד
 19 מהן, נעשית מועדת לאותו מעשה; ואלו הן: הבהמה
 20 אינה מועדת מתחלתה לא לגח, ולא לגף [לדחוק], ולא
 21 לשף, ולא לרביץ על פלים גדולים, ולא לבעט. ואם הועדה
 22 לאחד מהן, הרי זו מועדת לו. אבל השן מועדת מתחלתה
 23 לאכל את הראוי לה, והרגל מועדת מתחלתה לשבר בדרך
 24 הלוכה, והבהמה מועדת מתחלתה לרביץ על פנין קטנים
 25 וכיוצא בהן ולמעף אותן.
 26 ו. חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת בריתן להזיק,
 27 ואפלו הן בני תרבות [אינם מזיקים]; לפיכך, אם הזיקו
 28 או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה [בצפרניים]
 29 הקדמיות וכיוצא בהן, חזב נזק שלם. ואלו הם: הזאב,
 30 והארי, והדב, והנמר, והברדלס. וכן הנחש שנשף - הרי
 31 זה מועד, ואפלו היה בן תרבות.
 32 ז. כל מועד משלם נזק שלם מן הנפה שבנכסיו, וכל תם
 33 משלם חצי נזק מגופו. במה דברים אמורים? בשונכסה
 34 בהמה לרשות הנזק והזיקתה. אבל אם נכנס הנזק
 35 לרשות המזיק, והזיקתהו בהמתו של בעל הבית - הרי זה
 36 פטור על הכל; שהרי הוא אומר לו: 'אלו לא נכנסת
 37 לרשותי, לא הגיע לך הנזק'; והרי מפרש בתורה: "ושלח
 38 את בעירו, ובער בשדה אחר".
 39 ח. הזיקה ברשות הרבים, או בחצר שאינה של שניהם,
 40 לא למזיק ולא לנזק, או בחצר שהיא של שניהם, והרי
 41 היא מיוחדת להניח בה פרות ולהכניס לה בהמה, כגון
 42 הבקעה [מקום שדות] וכיוצא בה - אם בשן ורגל הזיקה,
 43 הרי זה פטור, מפני שיש לה רשות להלך בכאן, ודרך
 44 הבהמה להלך בדרך ולאכל ולשבר בדרך הלוכה. ואם
 45 נגחה או נגפה או רבצה או בצטה או נשכה - אם תמה
 46 היא, משלם חצי נזק; ואם מועדת, נזק שלם.
 47 ט. היתה חצר של שניהם מיוחדת לפרות, ולא להכניס

מתוך מהדורת חזק

48 שנתלה הגדי ונסרף [בציפורניו בקירו], וקפץ הפלב; אבל
 49 אם נסרף הפלב ודלג הגדי, בין ממעלה למטה בין ממטה
 50 למעלה - חייבין נזק שלם. וכן תרנגול שדלג, בין ממעלה
 51 למטה בין ממטה למעלה - משלם נזק שלם.
 52 יז. כלב שנטל את ההררה [עוגה עם גחלים], והלף לו
 53 לגדיש - אם הניחה בגדיש ואכל את החלה, והדליק את
 54 הגדיש - על החלה ועל מקום ההררה משלם נזק שלם,
 55 ועל שאר הגדיש - חצי נזק. ואם היה מגרר את החלה
 56 על הגדיש, והולף ושורף - משלם על ההררה נזק שלם,
 57 ועל מקום הגחלת חצי נזק, ועל שאר הגדיש פטור.
 58 יח. במה דברים אמורים? בששמר בעל הגחלת את אשו
 59 וסתם את הדלת, וכא הפלב וחתר ונטל את ההררה מעל
 60 האש. אבל אם לא שמר אשו - בעל האש חייב על שרפת
 61 הגדיש, ובעל הפלב חייב על אכילת ההררה ועל מקומה.
 62 יט. המשסה פלבו של חברו באחד [באדם אחד] - פטור
 63 מדיני אדם, וחייב בדיני שמים. ובעל הפלב חייב חצי נזק;
 64 שפינון שהוא יודע, שאם עוררו את פלבו להזיק - נושא,
 65 לא היה לו להניחו. ואם שסה בעצמו [על עצמו], בעל
 66 הפלב פטור; שכל המששה, וכא אחר ושנה בו - פטור.
 67 כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת,
 68 ובעטה מהלכת ברבוצה - חייב חצי נזק; שאף על פי
 69 שדרכה להלף עליה, אין דרכה לבעט בה.

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"ד

פָּרָק ג

71 א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן.
 72 לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק, ואכלה דברים שדרכה
 73 לאכל אותן - משלם נזק שלם, שגאמר: "ובער בשדה
 74 אחר - מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם". ואם אכלה אותן
 75 ברשות הרבים - פטור; ואם נהנת - משלם מה שנהנת,
 76 לא מה שהזיקה.
 77 ב. פיצו? נכנסה לרשות הנזק, ואכלה משממין או לוט
 78 וכיוצא בהן בשנה דינר - משלם דינר. ואם אכלה אותן
 79 ברשות הרבים, ונהנת - רואין אותן כאלו הן שעורים או
 80 עמיר [חבילת שיבלים], ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים
 81 בזול.
 82 ג. אכלה אכלים הרעים [מזיקים] לה, כגון שאכלה חטין
 83 - הואיל ולא נהנת, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה
 84 לאכלן, כגון שאכלה פסות או בלים - בין ברשות הנזק,
 85 בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שנה שנוי הוא,
 86 ודרך בני אדם להניח פסותם וכליהם ברשות הרבים עד
 87 שניחוחו מעט.
 88 ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק, ותלשה פרות
 89 מרשות הרבים, ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר ספק.
 90 לפיכך, אינה משלמת אלא מה שנהנת; ואם תפש הנזק
 91 במה שהזיקתו - אין מוציאין מידו, שהרי ברשותו אכלה.
 92

1 הבעיטה, והזיקו שם - חייב לשלם רביע נזק, שנה שנוי
 2 הוא בהתנות הצרות; ואם תפש הנזק חצי נזק, אין
 3 מוציאין מידו. ואפלו היתה מהלכת במקום שאי אפשר
 4 לה שלא תתיו, ובעטה והתיוה - משלם רביע נזק; ואם
 5 תפש הנזק חצי נזק, אין מוציאין מידו.
 6 ז. כל המשלם נזק שלם - הרי התשלומין ממון שהוא
 7 חייב לשלמו, כמי שלוה מחברו ממון שהוא חייב לשלם.
 8 וכל המשלם חצי נזק - הרי התשלומין קנס, חוץ מחצי
 9 נזק של צרות שהוא הלכה, כמו שבארנו.
 10 ח. זה הפלל: כל המשלם מה שהזיק, הרי זה ממון; וכל
 11 המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל או חצי נזק,
 12 הרי היתר על הקרן או הפחות - קנס. ואין חייבין קנס
 13 אלא על פי עדים; אבל המודה בכל קנס מן הקנסות,
 14 פטור.
 15 ט. תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית, ותקע בו
 16 [בקולו] ושברו - אם היו בתוכו תכלין וכיוצא בהן,
 17 שהושיט ראשו כדי לאכלן, על התכלין משלם נזק שלם,
 18 ועל הכלי משלם חצי נזק, כחצי נזק צרות, שכן הוא
 19 דרכו. ואם היה הכלי ריקן - הרי זה משנה, ומשלם חצי
 20 נזק בכל הקנסות.
 21 י. וכן סוס שצנף וחמור שצנף [השמיעו קולם], ושבר את
 22 הכלים - משלם חצי נזק. התרנגולין, מועדין להלף בדרך
 23 ולשבר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן, ונסתפד כלי
 24 באותו החוט, ונתגלגל ונשבר - משלם חצי נזק. במה
 25 דברים אמורים? בשקשרן אדם. אבל אם נקשר ברגליהן
 26 מאליו, בעל התרנגולין פטור; ואם היו לחוט בעלים, ולא
 27 היה החוט הפקר - בעל החוט חייב חצי נזק, שהרי הוא
 28 כבוד המתגלגל [מכשול נייד].
 29 יא. הצינע בעל החוט את החוט, והדסו [קיצצו]
 30 התרנגולים עליו והוציאוהו, ונקשר ברגליהן, ושברו בו
 31 את הכלים - אף בעל החוט פטור, שהרי אנוס הוא.
 32 יב. תרנגולין שהיו מפרחין ממקום למקום, ושברו את
 33 הכלים - אם כנפיהן שברו, משלם נזק שלם; ואם ברוח
 34 שבכנפיהן, משלם חצי נזק.
 35 יג. היו מהדסין על גבי עסה או על גבי פרות, וטנפו או
 36 נקרו - משלמין נזק שלם. הזיקו בעפר או בצורות
 37 שהעלו בפייהן, או ברגליהן - משלמין חצי נזק.
 38 יד. היו מחטטין בחבל, ונפסק [נקרע] החבל ונשבר הדלי
 39 - משלמין נזק שלם; והוא, שנתגלגל הדלי מחמתן עד
 40 שגפלו ונשבר. ואם היה על החבל אכל, ובעת אכילתן
 41 פסקוהו - משלם גם על החבל נזק שלם.
 42 טו. הפלב והגדי שקפצו מראש הגג ממעלה למטה,
 43 ושברו את הכלים - משלמין נזק שלם, מפני שהן מועדין
 44 לדרך זה. וכן אם נפלו והזיקו; שעליהן לראש הגג
 45 פשיעה; ואף על פי שנפלתן אנוס - כל שתחלתו בפשיעה
 46 וסופו באנוס, חייב.
 47 טז. קפצו ממטה למעלה, משלמין חצי נזק; והוא -

מתוך מהדורת חזק

47 **יב.** החלקה, ונפלה, ויצאת, וחזרה לגנה - אף על פי
 48 שחזרה שלא לדעת בעצלים, משלם מה שהזיקה; מפני
 49 שהיה לו לשמרה שלא תחזור - שהדבר ידוע שפיון
 50 שיצעה דרך הגנה, הרי היא חוזרת מאליה.
יג. הקדר [מוכר קדירות] שהכניס קדרותיו לחצר בעל
 51 הבית שלא ברשות, ושברתן בהמתו של בעל הבית -
 52 פטור. ואם הזקה בהן, בעל הקדרות חייב; ואם הכניס
 53 ברשות, פטור. ואם קבל עליו בעל הבית לשמר את
 54 הקדרות, בעל הבית חייב.
יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות,
 55 ואכלתן בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם החלקה בהן,
 56 והזקה - בעל הפרות חייב; ואם הכניס ברשות, פטור. ואם
 57 קבל עליו בעל הבית לשמר את הפרות, בעל הבית חייב.
 58 הכניסן שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל הבית,
 59 והזקה באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא
 60 תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעל החצר את זה
 61 [שקיבל רשות] לשמרו, ואכלתן בהמתו של בעל הבית,
 62 והזקה באכילתן - בעל הפרות חייב; שפיון שראה בהמה
 63 אוכלת דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי
 64 החצר מצויין שם להעביר בהמה מהן. ומעשה באשה
 65 שגננסה לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחו אותה,
 66 ונתעלמו כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפתה, ובא
 67 עז של בעל הבית, ואכל את הבצק ומת; והיבזה חכמים
 68 לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.
טו. המגדיש [עושה גדיש] בתוף שדה חברו שלא
 69 ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור. ואם
 70 החלקה בהן, והזקה - בעל הפרות חייב. אכלתן, והזקה
 71 באכילתן - פטור. ואם הגדיש ברשות - בעל השדה חייב,
 72 אף על פי שלא קבל עליו לשמר; שהשומר בגננות [בעל
 73 השדה] - פיון שאמר לו 'הגדש בכאן', כמי שאמר לו
 74 'הגדש', ואני אשמר לך' הוא חשוב.

פרק ד

75 **א.** הכונס צאן לדיר, ונעל בפניהן בדלת שיכולה לעמד
 76 ברוח מצויה, ויצאת והזיקה - פטור. ואם אין הדלת
 77 יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו כתלי הדיר רעועין -
 78 הרי לא נעל בפניהן כראוי; ואם יצאת והזיקה, חייב.
 79 ואפלו חתרה [פרצה] ויצאת, ואפלו נפרצה מחיצה
 80 בלילה, או פרוצה לסטים - בעל הצאן חייב. היתה מחיצה
 81 בריאה [חזקה], ונפרצה בלילה, או שפרצה לסטים,
 82 ויצאת והזיקה - פטור. הוציאה לסטים, והזיקה -
 83 הלסטים חייבים.
ב. הפורץ גדר לפני בהמת חברו, ויצאת והזיקה - אם
 84 היה גדר חזק ובריא, חייב; ואם היה כחל רעוע - פטור
 85 מדיני אדם, וחייב בדיני שמים. וכן הנותן סם המות לפני
 86 בהמת חברו - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים.
 87

1 **ה.** גלב שגננס לחצר, ונטל פת או בשר, והוציאן לרשות
 2 הרבים או לחצר אחרת, ואכלן שם - משלם מה שגננה.
 3 אכלן בשדה של בעל החצר - משלם נזק שלם כאלו
 4 אכלם בתוף החצר, שהרי ברשות הנזק אכלו. וכן כל
 5 פיוצא בזה.
ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרפה לאכלן, אבל אוכלת
 6 היא אותן על ידי הדחק [בקושי] - כגון פרה שאכלה
 7 שעורים, וחמור שאכל פרשינין [מאכל פרה] או דגים,
 8 וחזיר שאכל חתיכת בשר, וכלב שלקק את השמן, וחתול
 9 שאכל תמרים, וכן כל פיוצא כאלו - אם אכלה ברשות
 10 הנזק, משלם נזק שלם. וברשות הרבים, פטור; ואם גננה,
 11 משלם מה שגננה.
ז. חיה שגננסה לרשות הנזק, וטרפה ואכלה בהמה או
 12 בשר - משלם נזק שלם, שזה הוא דרכה. אבל גלב שאכל
 13 כבשים קטנים, או חתול שאכל תרנגולים גדולים - הרי
 14 זה שנוי, ומשלם חצי נזק.
ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור ושרב הסל ואכל הלחם
 15 - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם, שזה הוא דרכו.
 16 וכן שעיר עזים שראה לפת וכיוצא בו על פי החבית,
 17 ונסתבך בחבית ואכל את הלפת ושרב את החבית -
 18 משלם על שגיהם נזק שלם; כשם שדרכו לאכל, כך דרכו
 19 להתלות בכלים ולעלות כדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה.
 20 אבל אם נכנס החמור, ואכל את הלחם, ואחר כך שרב
 21 את הסל - משלם על הלחם נזק שלם, ועל הסל חצי נזק.
 22 וכן כל פיוצא בזה.
ט. בהמה שאכלה מתוף הרחבה [בשוק], בין דרך
 23 הליכתה בין שעמדה ואכלה - משלם מה שגננה; ואפלו
 24 חזרה על צדי [פינות] הרחבה ואכלה אותה. אבל אם
 25 הניחה את הרחבה, והלכה ועמדה בצדי הרחבה ואכלה
 26 - משלם מה שהזיקה. אכלה מפתח התנות, משלם מה
 27 שגננה; מתוף התנות, משלם מה שהזיקה.
י. היתה מהלכת ברשות הרבים, ופשטה צוארה ואכלה
 28 מעל גבי חברתה, ואפלו עמדה - משלם מה שגננה, שכן
 29 דרך הבהמות לאכל זו מעל גבי זו. ואם קפצה ואכלה
 30 מעל גבי חברתה - משלם מה שהזיקה; שגבי [הגב של]
 31 חברתה פחצר הנזק הוא חשוב.
יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה, ונפלה לגנה,
 32 ונחבטה על גבי פרות וירקות, או שאכלה - משלם מה
 33 שגננה; אפלו הלכה מערוגה לערוגה, ואפלו נשארה שם
 34 כל היום כלו - אינו משלם אלא מה שגננה. ומה הגניה
 35 [הנאה] יש לה בחביטתה? שהרי מצאה מקום רך, ולא
 36 נטרסו אבריה. אבל אם ירדה כדרכה ואכלה, משלם מה
 37 שהזיקה; ואפלו טנפה פרות כמי לדה - משלם מה
 38 שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפתה חברתה
 39 ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן
 40 אחת אחת, כדי שלא ידחפו זו את זו.
 41

מתוך מהדורת חזק

48 בין השומרים. כיצד? הרי שאכלה בית סאה, שמין ששים
 49 בית סאה באותה השדה כמה היה שנה, וכמה הוא שנה
 50 עתה אחר שנפסדה בו הסאה, ומשלם השאר. וכן אם
 51 אכלה קב או רבע, אפלו קלח [גבסול] אחד - שמין אותו
 52 בששים.
 53 יד. אכלה פרות גמורין [בשלים] שאין צריכים לקרקע,
 54 משלם דמי פרות גמורין בשנייהן: אם סאה, דמי סאה;
 55 ואם סאתים, דמי סאתים. הרי שאכלה פרות דקל אחד,
 56 וכן הקוצץ פרות דקל חברו ואכלן - אם היה דקל רומי
 57 וכיוצא בו, שאין התמרים שלו יפות - משערין אותו
 58 בששים על גב הקרקע; ואם דקל פרסי הוא וכיוצא בו,
 59 שהתמרים שלו יפות ביותר - משערין הדקל בפני עצמו
 60 כמה היה שנה, וכמה הוא שנה עתה.

פָּרָק ה'

61 א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה [נערה לנוח] ונכנסה
 62 בשדות ובכרמים - אף על פי שעדין לא הזיקה, מתרין
 63 בכעליה שלשה פעמים. אם לא שמר בהמתו, ולא מנעה
 64 מלתעות - יש רשות לבעל השדה לשחט אותה שחיטה
 65 כשרה, ואומר לבעליה: 'בואו ומכרו בשר שלכם'; מפני
 66 שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק; אפלו לגרם
 67 הנזק אסור.

68 ב. לפיכך, אסרו חכמים לגדל בהמה דקה וחייה דקה
 69 בארץ ישראל במקום השדות והכרמים, אלא ביצרים
 70 ובמדברות שבארץ ישראל. ומגדלין בסוריה בכל מקום.
 71 ג. עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק
 72 את הארץ, ואלו הן: (א) התנה שמרעין בהמה דקה
 73 ביצרים שאילנין גסין, אבל אין מרעין שם בהמה גסה.
 74 ויער שאילניו דקין, אין מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא
 75 מדעת בעליו. (ב) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר ללקט
 76 עצים משדה חברו; והוא, שיהיו עצים פחותים [זולים]
 77 וקרוכים להיות קוצים, כגון היזמא והגא [קוצים
 78 וברקנים]. והוא, שיהיו מחברין ולחין; ויבלבד שלא
 79 ישרש [יעקור]. אבל שאר עצים אסור. (ג) וכן התנה,
 80 שיהיה כל אדם מתר ללקט עצבים העולין מאליהן בכל
 81 מקום, חוץ משדה תלתן [מין קטניות] שרועה לבהמה.
 82 (ד) וכן התנה, שיהיה כל אדם קוטם [קוצץ ענף ל] נטיעה
 83 בכל מקום, חוץ מגרופיות של זית; ואינו קוטם מן
 84 האילנות אלא פזית וכביצה. ובקנים ובגפנים מן הפקק
 85 [קשר הקרוב לגזע] ולמעלה; ובשאר האילן - מחבו
 86 [תוכו] של אילן, לא מחדו [ראשו]. וכשהתיר לקטם, לא
 87 התיר אלא מחדש שאינו עושה פרות, אבל לא מישן
 88 שעושה פרות. ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני
 89 חמה. (ה) וכן התנה, שהמעין היוצא בתחלה [לראשונה]
 90 - בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקין ממנו, אף על
 91 פי שאין עקרו בחלקם; ואין לאחרים להסתפק עמהם
 92 ממנו. (ו) וכן התנה, שיהיה כל אדם מתר לצוד דגים

1 ג. המעמיד בהמת חברו על גבי קמתו של חברו -
 2 המעמיד חיב לשלם מה שהזיקה. וכן אם הפישה [הכה]
 3 עד שהלכה לקמת חברו, והזיקה - זה שהפישה חיב.
 4 ד. המוסר בהמתו לשומר חנם, או לנושא [שומר] שקר,
 5 או לשוכר, או לשואל - נכנסו תחת הבעלים; ואם הזיקה,
 6 השומר חיב. כמה דברים אמורים? בזמן שלא שמרה
 7 כלל. אבל אם שמרה שמירה מעלה פראוי, ויצאת
 8 והזיקה - השומרים פטורין, והבעלים חביבין (אפלו
 9 המיתה את האדם). שמרה שמירה פחותה - אם שומר
 10 חנם הוא, פטור; ואם שומר שקר או שוכר או שואל הן,
 11 חביבין.
 12 ה. הניחה בחמה - אפלו חתרה ויצאת והזיקה, חיב זה
 13 שהניחה שם; שפיון שהניחה בחמה - הרי היא מצטערת
 14 ובורחת, ועושה כל שאפשר לה לעשות.
 15 ו. מסר בהמתו לחרש שוטה וקטן - אף על פי שהיה השור
 16 קשור, הבעלים חביבין; שרפו של שור וכיוצא בו להתיר
 17 הקשור, ולצאת ולהזיק. אפלו שמרה שמירה מעלה,
 18 וחתרה ויצאת והזיקה - הבעלים חביבין.
 19 ז. מסר שורו לחמשה, ופשע בו אחד מהן, ויצא והזיק -
 20 אם אינו משתמר אלא בחמשתן, זה שפשע בו חיב; ואם
 21 משתמר בשארן [ע"י השארן], אלו הנשארין חביבין.
 22 ח. שאלו בחזקת תם, ונמצא מועד - אם ידע השואל שהוא
 23 נגחן, הבעלים משלמין חצי נזק, שכל מקום שהוא הולך,
 24 הרי שם בעליו עליו; והשואל משלם חצי נזק - שאפלו היה
 25 תם כשעלה [כחו שעלה] בדרתו, חצי נזק היה משלם,
 26 שהרי ידע שהוא נגחן. ואם לא ידע השואל שהוא נגחן -
 27 אין השואל חיב כלום, והבעלים משלמין נזק שלם.
 28 ט. שאלו כשהוא תם, והועד בבית השואל, והחזירו
 29 לבעליו - חזר לתמותו; הואיל ונשפנת רשותו, בטלה
 30 ההעדה; והבעלים משלמין חצי נזק, והשואל פטור, שהרי
 31 החזירו.
 32 י. שומר שקבל עליו שמירת גוף הבהמה בלבד, אבל לא
 33 שמירת נזיקה, והזיקה - פטור משלם, והבעלים חביבין.
 34 קבל שמירת נזיקה, והזיקה - חיב השומר; ואם הזיקה -
 35 פטור, והבעלים עושין דין עם המזיק.
 36 יא. מסר השומר לשומר אחר - השומר הראשון חיב
 37 לשלם לנזק, שהשומר שמסר לשומר חיב; והרי הנזק אומר
 38 לו: 'למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר? שלם לי
 39 אתה, ולך עשה דין עם השומר שמסרת לו אתה'. מסרה
 40 השומר לבנו, או לבן בתו, או למסעדו [לעוזרו] - נכנסו
 41 תחת השומר, וחיבין.
 42 יב. כל שומר שנתחייב לשלם, ואין לו, והיה המזיק תם,
 43 שהוא משלם חצי נזק מגופו - הרי הנזק משתלם מן
 44 הבהמה שהזיקה, וישאר דמי מה שגבה הנזק חוב על
 45 השומר לבעל הבהמה.
 46 יג. כל בהמה שהזיקה פרות מחברין, משערין מה
 47 שהזיקה בששים, ומשלם זה שנתחייב לשלם, בין הבעלים

46 ב. אין העדה אלא בפני הפעלים ובפני בית דין -
 47 שגאמר: "והועד בפעליו ולא ישמרנו", ואין העדה אלא
 48 בבית דין.
 49 ג. שור של חרש שוטף וקטן ומי שהוא במדינת הים
 50 שנגחו, פטורין; אבל בית דין מעמידין להם אפיטרופין
 51 [אחראים], ומעידין בהן בפני האפיטרופין.
 52 ד. הזיקו אתר שהועדו בפני אפיטרופין - אם עדין הוא
 53 תם, משלם חצי נזק מגופו. ואם הועד בו שלשה ימים,
 54 ואחר כך הזיק - משלם נזק שלם מן הזפה שבנכסי
 55 אפיטרופין; ולכשיגדלו התומים, יעשו דין עם
 56 האפיטרופין וישלמו להן.
 57 ה. שורים שמשחקין בהן ומלמדן אותן שיגחו זה את
 58 זה, אינן מועדין לזה. ואפלו המיתו את האדם, אינן חייבין
 59 מיתה - שגאמר: "(ו)כי יגח שור", לא שיגחיהו.
 60 ו. שור שהועד ונמכר, או נתן במתנה - חזר לתמו,
 61 שקהשות שנסתנת משנה דינו; אבל אם השאלו או מסרו
 62 לשומר, הרי הוא בחזקתו. וכן שור שהועד בפני
 63 אפיטרופין, ונתפסק החרש, ונשתפה השוטה, והגדיל
 64 הקטן - אף על פי שבטל האפיטרופוס, הרי הן מועדין
 65 בחזקתן, שהרי ברשות בעליהן הן.
 66 ז. בהמה שהועדה, וחזרה בה מדבר שהועדה לו - חזרה
 67 לתמותה. כיצד? שור שהועד לגח, וחזר שלא לגח - אף
 68 על פי שהוא נוגף, הרי זה תם לנגיחה. ומאימתי היא
 69 חזרתה? עד שיהיו התינוקות מממששין בו, ואינו נוגח.
 70 וכן בשאר הדברים שהועד להן - עד שימשמשו בו, ולא
 71 יהיה עושה אותן.
 72 ח. שור שהוא מועד למינו, הרי זה אינו מועד לשאינו
 73 מינו; הועד לאדם, אינו מועד לבהמה; הועד לקטנים,
 74 אינו מועד לגדולים. לפיכך, אם הזיק את מין שהוא מועד
 75 לו, משלם נזק שלם; ואם הזיק לשאר המינים, משלם חצי
 76 נזק. הנה מועד לשבתות, אינו מועד לימות החל. ואם
 77 הזיק בשבתות, משלם נזק שלם; ובימות החל, משלם חצי
 78 נזק. ומאימתי היא חזרתה? משיהיו התינוקות מממששין
 79 בו ביום שהוא מועד לו, ולא יהיה מזיק נזק שהועד לו.
 80 ט. נגח שור היום, וחמור למחר, וגמל ביום שלישי -
 81 נעשה מועד לכל. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה שור
 82 ולא נגחו, וביום השלישי ראה שור ונגחו, ובכביעי ראה
 83 שור ולא נגחו, ובחמישי ראה שור ונגחו, ובששי ראה
 84 שור ולא נגחו - נעשה מועד לסרוגין [דילוגין] לשורים.
 85 וכן כל פיצא בזה.
 86 י. ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה חמור ולא נגחו,
 87 ובשלישי ראה חמור ונגחו, ובכביעי ראה גמל ולא נגחו,
 88 ובחמישי ראה פרד ונגחו, ובששי ראה ערוד ולא נגחו -
 89 נעשה מועד לסרוגין לכל. ואם נגח ביום שהוא מועד לו
 90 אחד משלשת המינים שנגח בסרוגין, הרי זה מועד.
 91 יא. נגח בחמשה עשר לחודש זה, ובששה עשר לחודש
 92 שני, ובשבעה עשר לחודש שלישי - אינו מועד עד שישלש

1 מים טבריה; והוא שיצוד בחכה בלבד; אבל לא יפרש
 2 קלע [רשת] ויעמיד ספינה שם, אלא בני השבט שהגיע
 3 אותו הים בחלקן [נפתלי]. (ז) וכן התנה, שכל אדם
 4 שצריך לנקבו - מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר
 5 שפגע בו ונפנה שם, ואפלו בשדה מלאה פרס [פרח
 6 יקר]; ונוטל משם צרור, ומקנח. (ח) וכן התנה, שכל
 7 התועה בין הפרמים וכיוצא בהן - מפסג [כורת זמורות
 8 המפריעות] ועולה מפסג יורד, עד שיצא לדרך. (ט) וכן
 9 התנה, שבזמן שירבה השיט בדרך הרבים או נקיעי
 10 [שלוליות] מים - יש לעוברי דרכים להסתלק לצדדי
 11 הדרכים ומהלכין שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש
 12 לה בעלים. (י) וכן התנה, שמת מצוה קונה מקומו, ונקבר
 13 במקום שימצא בו; והוא, שלא יהיה מטל על המצור
 14 [הדרך], ולא בתוף תחום המדינה [העיר]; אבל אם נמצא
 15 על המצור, או שהיה בתוף התחום - מביאו לבית
 16 הקברות.
 17 ד. שלמה תקן, שיהיו עוברי דרכים מטרין בימות החמה
 18 להלף בשבילין שיש להן בעלים, עד שתדיר רביעה שניה
 19 [הגשם השני].
 20 ה. ותקנות אלו נזהרות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ.
 21 ו. ומשירר הטל בבבל, אסור להלף בשבילין שיש להם
 22 בעלים.
 23 ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל,
 24 מתר לשהותה קדם לרגל שלשים יום, וקדם למשתה בנו
 25 שלשים יום, והטבח לוקח ומשקה עד שישחט מעט
 26 מעט; ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר, אלא כל המשקה
 27 - משקה בתוף ביתו, כדי שלא תזיק.
 28 ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל לאסור בה גדולי בהמה
 29 דקה ותיה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם
 30 באותן הימים של ישראל.
 31 ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את
 32 הכלב אלא אם כן הנה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא
 33 כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו.
 34 ואמרו חכמים: ארור מגדל כלבים וחזירים, מפני שהזקן
 35 מרבה ומצוי.
 36 י. רועה שעשה תשובה - אין מחיבין אותו למכר מיד,
 37 אלא מוכר על יד על יד [מעט מעט]. וכן מי שנפלו לו
 38 כלבים וחזירים בירשה - אין מחיבין אותו למכר מיד,
 39 אלא מוכר מעט מעט.
 40 יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"ד
 41 פָּרָק ו
 42 א. איזה הוא מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים. אבל
 43 אם נגח ביום אחד, או נשף או רבץ או בעט או נגף אפלו
 44 מאה פעמים - אין זה מועד. העידו בו שלשה פתי צדים
 45 ביום אחד - הרי זה ספק אם הועד או לא הועד.

מתוך מהדורת חזק

46 עָלְיוּ בַעַל הַבַּיִת לְשֹׁמֵר, הָרִי הוּא חַיֵּב בְּגִזְק הַשּׁוֹר שֶׁנִּפְלַ
47 לְבוֹר.
48 ו. הַכֶּנֶס שׁוֹרוֹ לְחֶצֶר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת, וְהִזִּיק אֶת
49 בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁהִזִּיק בּוֹ בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁחָפַר בְּחֶצֶר
50 בּוֹרוֹת שִׂיחִים וּמְעָרוֹת - בַּעַל הַשּׁוֹר חַיֵּב בְּגִזְקֵי חֶצֶר, וּבַעַל
51 חֶצֶר חַיֵּב בְּגִזְקֵי הַבוֹר, שֶׁהָרִי הֵיחָה עָלָיו לְסַתְמוֹ.
52 ז. הִזִּיק בַּעַל הַבַּיִת אֶת הַשּׁוֹר - אִם הִזִּיקוֹ שֶׁלֹּא לְדַעַת,
53 פְּטוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'לְמָה נִכְנַסְתָּ שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת, עַד
54 שֶׁשִּׁנְגַּתִּי בְד'?' וְאִם הִזִּיקוֹ לְדַעַת - חַיֵּב גִּזְק שְׁלֵם; מִפְּנֵי
55 שֵׁישׁ לוֹ רִשׁוֹת לְהוֹצִיאָו מִרִשׁוֹתָו, אֲבָל לְהִזִּיקוֹ - אֵין לוֹ
56 רִשׁוֹת.
57 ח. שָׂמִין לְנִזְקֵין. בֵּיצֵד? הָרִי שֶׁשָּׁבַר כְּלֵי שֶׁל חֶבְרוֹ, בֵּין
58 הוּא בֵּין בְּהֶמְתּוֹ - אֵין אוֹמְרִין לְמוֹזִיק: 'קַח אֶתָּה אֶת הַכְּלֵי
59 הַשְּׁבִיר, וְשֵׁלֵם לָזֶה דְּמֵי כְּלֵיו'; אֲלֹא אוֹמְרִין כְּמָה פָּחַת
60 הַכְּלֵי מִדְּמֵיו, וְנוֹתֵן לוֹ כֹּל הַפָּחַת אִם הָיָה הַמּוֹזִיק מוֹעֵד,
61 אוֹ חֶצִי הַפָּחַת אִם הָיָה תָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ",
62 לְנִזְק. פָּחַת הַנְּבֵלָה [שֶׁפָּחַתָּה מִשְׁעַת הַנּוֹק], עַל הַנִּזְק; וְשִׁבַּח
63 הַנְּבֵלָה, חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַמּוֹזִיק וְהַנִּזְק.
64 ט. בֵּיצֵד? שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים שֶׁנִּגְחָהוּ וְנָמָה, וְהָרִי הַנְּבֵלָה
65 שָׁוָה בְּשִׁעַת מִיתָה מֵאָה, וּבְשִׁעַת הַעֲמִידָה בְּדִין פָּחַתָּה וְהָרִי
66 הֵיא שָׁוָה שְׂמוֹנִים - אֵין הַמּוֹזִיק מְשַׁלֵּם אֲלֵא מֵאָה; וְאִם
67 הָיָה תָּם, מְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשִּׁים מַגּוּפוֹ.
68 י. הַשְּׁבִיחָה הַנְּבֵלָה, וְהָרִי הֵיא שָׁוָה בְּשִׁעַת עֲמִידָה בְּדִין
69 מֵאָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הַמּוֹזִיק מְשַׁלֵּם לוֹ תְּשֻׁעִים, אִם הָיָה
70 מוֹעֵד; וְאִם הָיָה תָּם, מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים מַגּוּפוֹ; וְזֶה
71 הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם אֶת הַמַּת יַחֲצִינּוּ", שִׁבַּח הַנְּבֵלָה יַחֲצוּן.
72 יא. שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים, שֶׁנִּגְחָה שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים וְהַפְּחִיתוֹ
73 חֲמִשִּׁים, וּבְשִׁעַת עֲמִידָה בְּדִין הַשְּׁבִיחַ הַנִּזְק, וְהָרִי הוּא
74 שָׁוָה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְלוֹלֵא זֶה הַחֶבֶל [הַחֲבֵלָה] שֶׁהַפְּחִיתוֹ,
75 הָיָה שָׁוָה שְׂמוֹנֶה מֵאוֹת, בֵּין שֶׁפָּטְמוּ בֵּין שֶׁשִׁבַּח מֵאֲלֵיו -
76 אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֲלֵא כְּשִׁעַת הַנִּזְק. כַּחַשׁ מִחֲמַת הַמֶּכָּה בְּשִׁעַת
77 עֲמִידָה בְּדִין, וְהָרִי הַפָּחַת שָׁוָה מֵאָה - נוֹתֵן לוֹ כְּשִׁעַת
78 עֲמִידָה בְּדִין.
79 יב. הַשְּׁבִיחַ הַמּוֹזִיק בְּשִׁעַת עֲמִידָה בְּדִין - אִם מִחֲמַת
80 שֶׁפָּטְמוּ שִׁבַּח, אֵינוֹ מְשַׁתְּלֵם מִמְּנוֹ אֲלֵא מֵה שֶׁהָיָה שָׁוָה
81 בְּשִׁעַת שֶׁהִזִּיק; וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ הַשְּׁבִיחַ, מְשַׁתְּלֵם חֶצִי
82 גִּזְק מִמְּנוֹ כְּשִׁעַת עֲמִידָה בְּדִין.
83 יג. עַל הַמּוֹזִיק לְטַרַח בְּנֵבֵלָה, עַד שֶׁמִּמְצִיא [מַבִּיא] אוֹתָהּ
84 לְנִזְק. בֵּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּפְלַח הַשּׁוֹר לְבוֹר וְנָמָה - מַעֲלָה הַנְּבֵלָה
85 מִן הַבוֹר וְנוֹתְנָה לְנִזְק, וְאַחַר כֵּךְ שָׂמִין לוֹ פָּחַת הַנְּבֵלָה,
86 שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּסְף יֵשִׁיב לְכַעֲלֵיו, וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ", מְלַמֵּד
87 שֶׁהוּא חַיֵּב לְהַשִּׁיב הַנְּבֵלָה, וְהַפָּחַת שֶׁפָּחַתָּה מִן הַחֵי -
88 לְנִזְק; וְאִם הָיָה תָּם - חֶצִי הַפָּחַת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.
89

פְּרָק ח

90 א. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְחָה שׁוֹר שֶׁל הַקָּדֵשׁ, אוֹ שֶׁל הַקָּדֵשׁ

1 כְּדִלּוֹג [יִדְלַג פֵּעַם ג']. שְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָה, קוֹל שׁוֹפָר
2 וְנִגְחָה, קוֹל שׁוֹפָר וְנִגְחָה - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְשׁוֹפְרוֹת. וְכֵן כָּל
3 כִּיּוֹצֵא בְּזָה.
4 יב. נִגְחָה שְׁלֹשָׁה שָׁרְרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה,
5 וּכְרִבִיעֵי נִגְחָה חֲמֹר, וּבְחִמִּישֵׁי נִגְחָה גְּמֵל, אוֹ שֶׁנִּגְחָה חֲמֹר
6 וְגְמֵל בְּתַחֲלָה בִּשְׁנֵי יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כֵּךְ נִגְחָה
7 שְׁלֹשָׁה שָׁרְרִים זֶה אַחַר זֶה - הָרִי זֶה סָפַק אִם הוּא מוֹעֵד
8 לְשָׁרְרִים בְּלַבַּד, אוֹ לְשִׁלְשֵׁת הַמִּינִין הוּא מוֹעֵד. וְכֵן אִם
9 נִגְחָה בְּשִׁלְשׁ שְׁבַתוֹת זֹו אַחַר זֹו, וּבְאֶחָד בְּשַׁבַּת וּבִשְׁנֵי
10 בְּשַׁבַּת, אוֹ שֶׁנִּגְחָה בְּחִמִּישֵׁי בְּשַׁבַּת וּבְעֶרֶב שַׁבַּת וּבִיּוֹם
11 הַשַּׁבַּת, וּבְשַׁתִּי שְׁבַתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הָרִי זֶה סָפַק
12 אִם הוּא מוֹעֵד לְשַׁבַּתוֹת בְּלַבַּד, אוֹ לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים
13 שֶׁשִּׁנְסֵם מֵהֶם חַל.
14 יג. וְכָל אֵלוֹ הַסְּפֻקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מִחִיבִין בָּהֶן
15 אֶת הַמּוֹזִיק אֲלֵא חֶצִי גִזְק; וְאִם תָּפַשׁ הַנִּזְק גִּזְק שְׁלֵם,
16 אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.
17

פְּרָק ז

18 א. שׁוֹר שֶׁקָּשְׁרוּ בְּעֵלְיוֹ בְּמוֹסְרָה [חַבְלָה], וְנַעַל בְּפָנָיו כְּרֵאוֹי,
19 וְיָצָא וְהִזִּיק - אִם תָּם הוּא, מְשַׁלֵּם חֶצִי גִזְק. וְאִם הָיָה
20 מוֹעֵד, פְּטוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֵלְיוֹ" - הָאֵ אִם
21 שְׁמֹרוֹ, פְּטוֹר; וְשֹׁמֵר הוּא זֶה. וְאִם הִזִּיק בְּדָבָר שֶׁהוּא
22 מוֹעֵד לוֹ מִתְּחִלָּתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָל דְּבָרִים הָרְאוּיִין לוֹ, אוֹ שֶׁבַר
23 בְּרָגְלוֹ כְּדָרְךָ הַלּוֹכֶה - פְּטוֹר מִלְּשַׁלֵּם.
24 ב. הָיָה מוֹעֵד לְקָרָן יָמִין, וְאֵינוֹ מוֹעֵד לְקָרָן שְׂמָאל, וְיָצָא
25 אַחַר שֶׁשָּׁמְרוּ כְּרֵאוֹי, וְנִגְחָה בֵּין בְּקָרָן יָמִין בֵּין בְּקָרָן שְׂמָאל
26 - מְשַׁלֵּם חֶצִי גִזְק.
27 ג. בְּהֶמָּה שֶׁחֲבַלָּה בְּאֲדָם, בֵּין כְּכּוֹנֵה בֵּין שֶׁלֹּא כְּכּוֹנֵה -
28 אִם תָּמָה הֵיא, מְשַׁלֵּם חֶצִי גִזְק מַגּוּפוֹ; וְאִם מוֹעֵדָת, מְשַׁלֵּם
29 גִּזְק שְׁלֵם. וּפְטוֹר מִן הַשַּׁבַּת, וּמִן הַבְּשֵׁת, וּמִן הַצַּעַר, וּמִן
30 הַרְפוּי - שְׁאֲרַבְעָה דְּבָרִים אֵלוֹ, לֹא חִזְקָה תוֹרָה בָּהֶן אֲלֵא
31 לְאֲדָם שֶׁחֲבַל בְּחֶבְרוֹ, אֲבָל בְּהֶמְתּוֹ שֶׁחֲבַלָּה בְּחֶבְרוֹ - הָרִי
32 זֶה כְּמֵי שֶׁהִזִּיקָה מְמוֹנוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיֵּב אֲלֵא גִזְק בְּלַבַּד.
33 לְפִיכָךְ, שׁוֹרוֹ שִׁבִּישׁ - פְּטוֹר; וְאִם בִּישׁ הוּא בְּעַצְמוֹ - חַיֵּב,
34 כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְשׁוֹרוֹ שֶׁחֲבַל בְּאֲבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ, אוֹ שֶׁהִדְלִיק
35 גְּדִישׁ חֶבְרוֹ בְּשַׁבַּת - חַיֵּב בְּגִזְקוֹ; וְאֵלוֹ הָיָה הוּא בְּעַצְמוֹ
36 הַעוֹשֶׂה זֶה, הָיָה פְּטוֹר מִלְּשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
37 ד. הַמִּכְנִיס שׁוֹרוֹ לְחֶצֶר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹת, וְנִגְחָה
38 שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ נָשְׁכוּ בְּלָבוֹ - פְּטוֹר. וְאִם נִגְחָה הוּא
39 שׁוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת - אִם הָיָה תָּם, מְשַׁלֵּם חֶצִי גִזְק;
40 וּמוֹעֵד - מְשַׁלֵּם גִּזְק שְׁלֵם, כְּדִין הַנוֹגַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים.
41 ה. נֶפֶל לְבוֹר שֶׁבְּחֶצֶר זֹו, וְהַבְּאִישׁ [הַעֲבִיר] אֶת מִימְיוֹ -
42 אִם הַבְּאִישׁ מִיָּד בְּשִׁעַת נְפִילָה, חַיֵּב בְּגִזְקֵי הַמַּיִם. וְאִם אַחַר
43 זְמַן, פְּטוֹר; שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה הַשּׁוֹר תִּקְלָה כְּבוֹר, וְהַמַּיִם הָרִי
44 הֵן כְּכֵלִים, וְלֹא מְצָאנוּ בּוֹר שֶׁחַיֵּב בָּה עַל הַכֵּלִים, כְּמוֹ
45 שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם הַכֶּנֶס בְּרִשׁוֹת, בַּעַל הַשּׁוֹר פְּטוֹר; וְאִם קָבַל

48 לפי שאין משתלם הנזק אלא מן היפה שבנכסי המזיק,
 49 והרי כל נכסיו משעבדין לנזק זה.
 50 י. כשבית דין נזקקין לגבות הנזק מנכסי המזיק, גובין מן
 51 המטלטלין תחלה. אם לא היה לו מטלטלין כלל, או שלא
 52 היה המטלטלין כנגד כל הנזק - גובין השאר מן הקרקע,
 53 מן היפה שבנכסי המזיק. וכל זמן שימצאו מטלטלין,
 54 אפלו סבין [קליפות תבואה] - אין נזקקין לקרקע.
 55 יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נזקקין
 56 למטלטלין של יתומים, אלא לקרקע; וגובין לנזק מן
 57 הזבורית, מפני שהנזק נעשה כבעל חוב, והמטלטלין אין
 58 משעבדין לבעל חוב. ואם תפש הנזק המטלטלין בחיי
 59 המזיק, גובין לו מהן אחר מותו.
 60 יב. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין,
 61 ופשטה תקנה זו בכל בתי דינין; לפיכך, מגבין לנזקין מן
 62 המטלטלין של יתומים. ואם לא הניח מטלטלין, גובין
 63 להן מן הזבורית - שכל הבא לפרע מנכסי יתומים, לא
 64 יגבה אלא מן הזבורית, כמו שיתבאר.
 65 יג. אין הנזקין משתלמין, ואין חביבין בכפר [כששור הרג
 66 אדם], ואין בהקמה נהרגת - אלא בראיה ברורה, וכעדים
 67 הכשרים להעיד; שלא תאמר: 'הואיל ואין מצויין בארנות
 68 הסוסיים ובכרפת הבקר וגדרות הצאן, אלא העבדים
 69 והרועים וכיוצא בהן, אם העידו שבהמה זו היא שהזיקה
 70 את זו - שומעין להן; או אם העידו הקטנים או נשים
 71 שאדם זה חבל את זה, או העידו בשאר נזקין - סומכין
 72 עליהן'. אין הדבר כן; אלא לעולם אין מחביבין ממון על
 73 פי עדים, עד שיהיו העדים הכשרים להעיד שאר עדות,
 74 ויעידו בבית דין, ויחבבו בית דין המזיק לשלם.
 75 יד. שור שהיה רועה על גב הנהר, ונמצא שור הרוג בצדו
 76 - אף על פי שזה כנגד זה מועד לגח, זה מנשף וזה מועד
 77 לשף - אין אומרים 'בידוע שזה נשכו, וזה נגחו'; אפלו
 78 גמל האוהר [נוהג בפאות] בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג
 79 בצדו - אין אומרים 'בידוע שזה תרגו'; עד שיראהו עדים
 80 כשרים.

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"ד

פָּרָק ט

82
 83 א. בהמה מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה ומולדה,
 84 מפני שהוא מגופה; אבל תרנגולת שהזיקה - אינו גובה
 85 מביצתה, מפני שהביצה אינה מגוף העוף אלא מבדלת
 86 ומפרשת ממנו.
 87 ב. מעברת שנגחה, ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע אם עד
 88 שלא נגחה ולדה, או אחר שולדה נגחה (שנגחה ולדה) -
 89 משלם חצי נזק מן הפרה, ואינו גובה מן הולד כלום, עד
 90 שביא ראיה שבשעה שנגחה מעברת היתה; שהמוציא
 91 מחברו עליו הראיה.
 92 ג. שור שנגח פרה מעברת, ונמצא עברה נופל בצדה, ואין

1 שנגח שור של ישראל - פטור, שנאמר: "שור רעהו". וכל
 2 הקדושים שחביבין עליהן מעילה, הן שאין בהן דין נזקין.
 3 ופסולי המקדשין [קדושים שופטלו] - יש בהן דין נזקין,
 4 בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותן [נהיו]
 5 חלין.
 6 ב. שלמים שהזיקו, גובה מבשרן; ואינו גובה מן הבשר
 7 כנגד האמורין - שהאמורין של קדושים קלים מועלין בהן,
 8 כמו שבארנו בהלכות מעילה. וכן תודה שהזיקה, גובה
 9 מבשרה; ואינו גובה מן הלחם הבא עמה, שאין הלחם
 10 מכלל בשר.
 11 ג. וכיצד גובה? שאכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדושה,
 12 כנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה כנגד האמורין? שאם
 13 היה לו לגבות בחצי נזקו שוה דינר, והיה כל הבשר עם
 14 האמורין שוה שני דינרין, והבשר בלא אמורין שוה דינר
 15 וחצי - אינו גובה שני שלישי הבשר, אלא חצי הבשר
 16 בלבד.
 17 ד. וכן שור ההפקר שהזיק - פטור, שנאמר: "שור
 18 רעהו", עד שיהיו הנכסים מיוחדין לבעלים. כיצד? שור
 19 ההפקר שנגח, וקדם שיתפש אותו הנזק בדין עמד אחר
 20 וזכה בו - הרי זה פטור. ולא עוד, אלא שור המיוחד
 21 לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו או הפקירו - הרי
 22 זה פטור; עד שיהיה לו בעלים בשעת הזקו ובשעת
 23 עמידה בדין.
 24 ה. שור של ישראל שנגח שור של נכרי, בין תם בין מועד
 25 - פטור; לפי שאין הגויים מחביבין את האדם על בהמתו
 26 שהזיקה, והרי אנו דנין להם כדניניהן. ושור של נכרי
 27 שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק
 28 שלם; קנס הוא זה לגויים - לפי שאינן זמירין במצוות,
 29 אינן מסלקין הזקן; ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן
 30 - אין משמירין אותן, ומפסידין ממון הבריות.
 31 ו. שור תם שהזיק - אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין,
 32 אף על פי שהוא מכור, הרי הנזק גובה ממנו, וחוזר
 33 הלוחם וגובה מן המזיק שמכרו לו; שפיון שנגח, קול
 34 [פרוטום] יש לו, ולא היה לו לקח עד שיגבה הנזק.
 35 ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש, כדי שלא יאמרו
 36 הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו, גובה מבשרו. נתנו במתנה
 37 - מה שעשה עשוי, ויגבה הנזק ממנו.
 38 ח. הזיק ועמד בדין, ואחר כך מכרו - אינו מכור;
 39 הקדישו, אינו מקדש; נתנו במתנה, לא עשה כלום. קדמו
 40 בעלי חובות של מזיק ותפשוהו - בין שחב עד שלא
 41 הזיק, בין שלא חב עד שהזיק - לא זכו, אלא הנזק גובה
 42 ממנו; שאפלו היה של בעלי חובות מתחלה והזיק, הרי
 43 זה גובה מגופו.
 44 ט. מועד שהזיק, בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין,
 45 והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה
 46 עשוי; קדמו בעלי חובות והנהיגוהו [לקחוהו], בין חב
 47 להם עד שלא הזיק, בין שהזיק עד שלא חב - זכו בו;

מתוך מהדורת חזק

48 וְלְגָדוֹל מִן הַקָּטָן, כִּמּוֹ שֶׁהוֹדָה הַמִּזְדִּיק; אֲכַל אִם לֹא תִפְּשׁ,

49 אֵין מוֹצִיאִין מִן הַמִּזְדִּיק כְּלוּם.

50 **יב.** שׁוֹר שִׁנְגַח שׁוֹר, וְחֹזֵר וְנִגַח שׁוֹר אַחֵר - הֲרֵי הַנִּזְק

51 הָרִאשׁוֹן וְהַבְּעָלִים, כְּשִׁתְּפִין בּוֹ. כִּיצַד? שׁוֹר שָׁנָה מֵאֲתִים

52 שִׁנְגַח שׁוֹר שָׁנָה מֵאֲתִים, וְאֵין הַנִּבְלָה יָפָה [שווה] כְּלוּם -

53 הַנִּזְק נוֹטֵל מֵאָה, וּבַעַל הַשׁוֹר מֵאָה. חֹזֵר וְנִגַח שׁוֹר אַחֵר

54 שָׁנָה מֵאֲתִים, וְאֵין הַנִּבְלָה יָפָה כְּלוּם - הָאֲחֵרוֹן נוֹטֵל מֵאָה,

55 וְהַנִּזְק שֹׁלְפָנָיו עִם הַבְּעָלִים נוֹטְלִין חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים. חֹזֵר

56 וְנִגַח שׁוֹר אַחֵר שָׁנָה מֵאֲתִים, וְאֵין הַנִּבְלָה יָפָה כְּלוּם -

57 הָאֲחֵרוֹן נוֹטֵל מֵאָה, וְהַנִּזְק שֹׁלְפָנָיו חֲמִשִּׁים, וְהַנִּזְק הָרִאשׁוֹן

58 עִם הַבְּעָלִים נוֹטְלִין חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים. וְכֵן

59 עַל דְּרָף זֶה חוֹלְקִין וְהוֹלְכִין.

60 **יג.** נִזְק שֶׁתִּפְּשׁ בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה לְגִבּוֹת חֲצֵי נִזְקוֹ מִגּוּפָה,

61 נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ שׁוֹמֵר שְׂכָר לְנִזְקָהּ; וְאִם יֵצֵאת וְהִזִּיקָה - הַנִּזְק

62 הָרִאשׁוֹן חֵיב בְּנִזְקָהּ, וְהַבְּעָלִים פְּטוּרִין. כִּיצַד? שׁוֹר שָׁנָה

63 מֵאֲתִים שִׁנְגַח וְהִפְסִיד מֵאֲתִים, וְתִפְּשׁוּ הַנִּזְק לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ

64 מֵאָה, וְחֹזֵר וְנִגַח וְהִפְסִיד בְּמֵאָה וְאַרְבָּעִים - הֲרֵי זֶה הַנִּזְק

65 הָאֲחֵרוֹן מִשְׁתַּלֵּם שְׂבָעִים, וְהַנִּזְק הָרִאשׁוֹן שֶׁתִּפְּשׂוּ מִשְׁתַּלֵּם

66 מוֹתֵר נִזְקוֹ וְהוּא שְׁלִשִּׁים, וְהַבְּעָלִים מֵאָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא

67 בְּזָה.

68 **יד.** שְׁנֵי שׁוֹרִים תְּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה, מְשַׁלְּמִין בְּמוֹתֵר

69 חֲצֵי נִזְק. שְׁגִיחָן מוּעֲדִין, אוֹ מוּעֵד וְאָדָם שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה -

70 מְשַׁלְּמִין בְּמוֹתֵר נִזְק שְׁלֹם. אָחַד תָּם וְאָחַד מוּעֵד - מוּעֵד

71 בָּתָם, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר נִזְק שְׁלֹם; וְתָם בְּמוּעֵד, מְשַׁלֵּם בְּמוֹתֵר

72 חֲצֵי נִזְק. כִּיצַד? שׁוֹר תָּם שֶׁהִפְסִיד [חזיק] בְּשׁוֹר תָּם אַחֵר

73 שָׁנָה מֵנָּה, וְחֹזֵר זֶה הָאֲחֵרוֹן וְהִפְסִיד בְּרִאשׁוֹן שָׁנָה אַרְבָּעִים

74 - הֲרֵי בַעַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם לְבַעַל הָאֲחֵרוֹן שְׁלִשִּׁים. הֵי

75 שְׁגִיחָן מוּעֲדִין, בַּעַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שָׁשִׁים. הָרִאשׁוֹן מוּעֵד

76 וְהָאֲחֵרוֹן תָּם, בַּעַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שְׁמוֹנִים. הָרִאשׁוֹן תָּם

77 וְהָאֲחֵרוֹן מוּעֵד, בַּעַל הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם עֶשְׂרֵה.

78 **פָּרְקִי**

79 **א.** שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם - בֵּין גְּדוֹל בֵּין

80 קָטָן, בֵּין עֶבֶד בֵּין בֶּן חוֹרִין - אָחַד תָּם וְאָחַד מוּעֵד, הֲרֵי

81 זֶה נִסְקָל; וְאִם הִמִּית אֶת הַגּוֹי, פְּטוּר כְּדִינֵיהֶם.

82 **ב.** וְאָחַד שׁוֹר וְאָחַד שְׂאֵר בְּהֵמָה חִיהַּ וְעוֹף שֶׁהִמִּיתוּ, הֲרֵי

83 אֵלוֹ נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שֶׁהִרְגַּ אֶת הָאָדָם לְמוּעֵד שֶׁהִרְגַּ?

84 שֶׁהִתָּם פְּטוּר מִן הַכֶּפֶר, וְהַמּוּעֵד חֵיב בְּכַפֵּר; וּבִלְבָד שִׁיחֵיהָ

85 מוּעֵד לְהִרְגַּ.

86 **ג.** וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חִיהַּ וְעוֹף שֶׁהִרְגוּ אָדָם - נִסְקָלִין,

87 הֵיאָד? יִמָּצֵא מוּעֵד לְהִרְגַּ, עַד שִׁישְׁלְמוּ בְּעָלָיו אֶת הַכֶּפֶר?

88 כְּגוֹן שֶׁהִרְגַּ שְׁלִשָּׁה גוֹיִים, וְאַחֵר כֶּף הִרְגַּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַמּוּעֵד

89 לְגוֹיִים הֲרֵי הוּא מוּעֵד לְיִשְׂרָאֵל; אוֹ שֶׁהִרְגַּ שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל

90 טְרַפָּה, וְאַחֵר כֶּף הִרְגַּ שְׁלֹם; אוֹ שֶׁהִרְגַּ וּבְרַח וְהִרְגַּ וּבְרַח

91 וְהִרְגַּ וּבְרַח, וּבְרַבִּיעֵי נִתְפֶּשׂ - שְׂאֵין הַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכַפֵּר

92 עַד שִׁיִּסְקַל הַשׁוֹר. וְכֵן אִם סָפַן [נפשמם של] שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם

93 כְּאָחַד [ונטו למות, ואחד זמן מתוך], אוֹ הִרְגַּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת

1 יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִגַּחַת הַפִּילָה, אוֹ מַחֲמַת הַנְּגִיחָה הַפִּילָה

2 - מְשַׁלֵּם נִזְק הַפְּרָה, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם נִזְק הַנִּזְק; שֶׁהַמוֹצֵיא

3 מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

4 **ד.** נִגַּח פָּרָה מְעַבְרַת, וְהַפִּילָה - אֵין שְׁמִין פֶּחַת הַפְּרָה בְּפָנָי

5 עֲצָמָה וּפֶחַת הַנִּזְק בְּפָנָי עֲצָמוֹ, אֲלֹא שְׁמִין כְּמֵה הֵיחָה

6 הַפְּרָה שָׁנָה כְּשֶׁהִיחָה מְעַבְרַת וּבְרִיאָה, וְכֵמֵה הִיא שָׁנָה עִתָּה

7 הִיא וְהַנִּפְּל שְׁלָה, וּמְשַׁלֵּם הַפֶּחַת, אוֹ חֲצִיו אִם הָיָה תָּם.

8 **ה.** הֵיחָה הַפְּרָה לְאָחַד, וְהַנִּזְק לְאָחַד - הֲרֵי פֶּחַת הַשְּׂמִין

9 שֶׁפֶּחַת גּוֹף הַפְּרָה, לְבַעַל הַפְּרָה; וּפֶּחַת הַנִּפְּל, חוֹלְקִין אוֹתוֹ

10 בַּעַל הַפְּרָה עִם בַּעַל הַנִּזְק; וְהַנִּפְּל, לְבַעַל הַנִּזְק.

11 **ו.** שׁוֹר שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחֵר שׁוֹר אַחֵר, וְהַנִּזְק, הַנִּזְק אוֹמֵר

12 'שׁוֹרֵךְ הִזִּיק', וְזֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ, שְׂמֵא בְּסַלְעַ לְקָה' -

13 הַמוֹצֵיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַנִּזְק אוֹמֵר 'אֵנִי

14 יוֹדֵעַ בְּרֵדָאִי', וְזֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ'. טַעַן הַנִּזְק וְאָמַר: יוֹדָאִי

15 אֶתָּה יוֹדֵעַ 'שׁוֹרֵךְ הִזִּיק' - הֲרֵי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת [מדרבנו]

16 שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ, אִם הָיָה מוּעֵד; אֲכַל אִם הָיָה תָּם - פְּטוּר אֵף

17 מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת, שְׂאֶפְלוֹ הוֹדָה מִעַצְמוֹ פְּטוּר, שֶׁחֲצֵי הַנִּזְק

18 קָנַס הוּא, וּמוֹדָה בְּקִנְסוֹ פְּטוּר.

19 **ז.** הֵי שְׁנַיִם רוֹדְפִין אַחֵר אָחַד, וְהֲרֵי הַעֲדִים שְׂאָחַד מִקֵּן

20 הִזִּיק, וְאֵין הַעֲדִים יוֹדְעִים אֵינָה הוּא מְשַׁנְיָהֶם - זֶה אוֹמֵר

21 'שׁוֹרֵךְ הִזִּיק', וְזֶה אוֹמֵר 'שׁוֹרֵךְ הִזִּיק' - שְׁגִיחָם פְּטוּרִין. וְאִם

22 הֵי שְׁגִיחָם שָׁל אִישׁ אָחַד, חֵיב לְשַׁלֵּם מִגּוּפֵי הַפְּחוֹת [הזול]

23 שְׁבַשְׁנֵיהֶם; וְאִם הֵי מוּעֲדִין, מְשַׁלֵּם נִזְק שְׁלֹם מִנְכָּסֵיוֹ.

24 **ח.** בְּמֵה דְּבָרִים אָמורִים? בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׁנוּרִים עוֹמְדִין. אֲכַל

25 אִם מֵת אָחַד מִקֵּן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אָחַד מִקֵּן תָּם - אֵף עַל

26 פִּי שְׁתֵּן שָׁל אִישׁ אָחַד, פְּטוּר; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: 'הִבָּא רְאָיָה

27 שֶׁזֶה הָעוֹמֵד הוּא שֶׁהִזִּיק, וְאַשְׁלֵם לָךְ'.

28 **ט.** הֵי שְׁנֵי הַשְּׁנוּרִים הַרוֹדְפִין אָחַד גְּדוֹל וְאָחַד קָטָן, הַנִּזְק

29 אוֹמֵר 'גְּדוֹל הִזִּיק', וְהַמִּזְדִּיק אוֹמֵר 'קָטָן הִזִּיק', הֵי אָחַד

30 תָּם וְאָחַד מוּעֵד, הַנִּזְק אוֹמֵר 'מוּעֵד הִזִּיק', וְהַמִּזְדִּיק אוֹמֵר

31 'תָּם הִזִּיק' - הַמוֹצֵיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

32 **י.** לֹא הֵיחָה שָׁם רְאָיָה בְּרוּחַ שְׁנֵה הִזִּיק, אֲלֹא עֲדִים

33 מְעִידִים שְׂאָחַד מְשַׁנְיָ אֵלוֹ הִזִּיק - מְשַׁלֵּם הַמִּזְדִּיק כִּמּוֹ

34 שְׂאָמַר. וְאִם טַעַן הַנִּזְק 'שֶׁאֶתָּה יוֹדֵעַ בְּרֵדָאִי, שֶׁזֶה הִזִּיק

35 בְּפָנָיךְ' - הֲרֵי הַמִּזְדִּיק נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה, וּמְשַׁלֵּם כִּמּוֹ

36 שֶׁהוֹדָה; שֶׁהֲרֵי הוֹדָה בְּמַקְצָת.

37 **יא.** הֵי הַנִּזְקִין שְׁנַיִם, אָחַד גְּדוֹל וְאָחַד קָטָן, וְהַמִּזְדִּיקִין

38 שְׁנַיִם, אָחַד גְּדוֹל וְאָחַד קָטָן, הַנִּזְק אוֹמֵר: 'גְּדוֹל הִזִּיק אֶת

39 הַגְּדוֹל, וְקָטָן אֶת הַקָּטָן', וְהַמִּזְדִּיק אוֹמֵר: 'לֹא כִי, אֲלֹא קָטָן

40 הִזִּיק אֶת הַגְּדוֹל, וְגְדוֹל אֶת הַקָּטָן'; אוֹ שֶׁהָיָה אָחַד תָּם

41 וְאָחַד מוּעֵד, הַנִּזְק אוֹמֵר: 'מוּעֵד הִזִּיק אֶת הַגְּדוֹל, וְתָם

42 הִזִּיק אֶת הַקָּטָן', וְהַמִּזְדִּיק אוֹמֵר: 'תָּם הִזִּיק אֶת הַגְּדוֹל,

43 וּמוּעֵד אֶת הַקָּטָן' - הַמוֹצֵיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. לֹא הֵיחָה

44 שָׁם רְאָיָה בְּרוּחַ - הַמִּזְדִּיק פְּטוּר. לְמָה זֶה דוֹמָה? לְטוּעֵן

45 אֶת חֲבֵרוֹ חֲטִים, וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים - שֶׁהוּא נִשְׁבַּע הַסֵּת,

46 וְנִפְטָר אֵף מִדְּמֵי שַׁעוֹרִים, כִּמּוֹ שִׁיתְּבַאֵר בְּהִלְכוֹת טוּעֵן

47 וְנִטְעֵן. וְאִם תִּפְּשׁ הַנִּזְק - הֲרֵי זֶה מְשַׁתַּלֵּם לְקָטָן מִן הַגְּדוֹל

יא. אין הבעלים משלמין את הכפר. עד שתמית בהמתן
 חוץ מרשותן. אבל אם המית ברשות המזיק - אף על פי
 שהוא בסקילה, הבעלים פטורין מן הכפר. כיצד? הנכנס
 לחצר בעל הבית שלא ברשותו, ואפלו נכנס לתבוע שכרו
 או חובו ממנו, ונגחו שורו של בעל הבית, ומת - השור
 בסקילה, והבעלים פטורין מן הכפר; שהרי אין לו רשות
 להכניס לרשותו של זה שלא מדעתו.

יב. עמד בפתח וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן' [כו],
 ונכנס, ונגחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים פטורין;
 שאין משמע 'הן', אלא עמד במקומך עד שאדבר עמך.
 יג. בהמה שנכנסה לחצר הנזק, ודרסה על גבי תינוק
 כדרך הלוכה, והרגתו - הבעלים משלמין את הכפר;
 שהרגל מועדת להזיק כדרך הלוכה, וברשות הנזק חייב
 אף על השן ועל הרגל, כמו שבארנו. נמצאת למד,
 שהמועד שהמית בכונה - נסקל, והבעלים חייבין בכפר;
 ואם המית בלא כונה - פטור מן המיתה, והבעלים חייבין
 בכפר. וחס שהמית בלא כונה - פטור מן המיתה ומן
 הכפר; ואם נתפון להמית - נסקל, והבעלים פטורין מן
 הכפר, וכן מקנס העבד.

יד. יראה לי, שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או
 שפחה - פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע הקצוב
 בתורה, אם המית שלא בכונה - משלם חצי דמי העבד
 או דמי השפחה מגופו, כאלו המית שור חבירו או חמורו.

פרק יא

א. כמה הוא הכפר? כמו שיראו הדניין שהוא דמי
 הנהרג, הפל לפי שויו של הנהרג, שנאמר: "ככל אשר
 יושת עליו". וכפר העבדים, בין גדולים בין קטנים, זכרים
 או נקבות - הוא הקנס הקצוב בתורה, שלשים סלע כסף
 יפה, בין שהיה העבד שנה מאה מנה, בין שאינו שנה
 אלא דינר. וכל [עבד משוחרר ארן] המעבב גט שחרור -
 אין לו קנס, הואיל ואין לו אדון, שהרי יצא לחרות.
 ב. למי נותנין הכפר? ליורשי הנהרג. ואם המית אשה -
 הכפר ליורשיה מאביה, ואינו לבעל. המית מי שחציו עבד
 וחציו בן חורין - נותן חצי הקנס לרבו, והחצי - ראוי
 לתן, ואין לו מי יקחנו.

ג. שור שנגח את האשה, ויצאו ילדיה - אף על פי שהוא
 מועד לגח, הבעלים פטורין מדמי ולדות; שלא חייבה
 תורה בדמי ולדות, אלא לאדם.

ד. נגח שפחה, ויצאו ילדיה - משלם דמי ולדות; שנה
 כמי שנגח חמור מעברת. ואם היה תם - משלם חצי דמי
 ולדות מגופו.

ה. כיצד שמין אותן? אומדין כמה הייתה שנה שפחה זו
 כשהייתה מעברת, וכמה היא שנה עתה; ונותן לבעליה
 בכפר - שהרי זה מועד לפל על בני אדם בבורות, או
 להפיל עליהן הפתלים. והיאף יודע שלהנאתו נתחבף?
 כשנתחבף אף לאחר שהפיל והמית.

1 - הרי זה מועד להריגה, ובעליו משלמין את הכפר. וכן
 2 - אם הפירו [זיהו] העדים את בעל השור, ולא הפירו את
 3 - השור בפעם ראשונה ושניה ושלישית, ובירבעית ראו
 4 - שורו שהרג, ואינן יודעין אם זה הוא השור שהרג
 5 - בשלשה פעמים הראשונות או אחר הנה - הואיל והועדו
 6 - הבעלים שיש להם בבקדם שור שהרג שלשה פעמים,
 7 - היה להם לשמר את כל בהמתם, ומאחר שלא שמרו -
 8 - משלמין את הכפר.

ד. זה שכתוב בתורה: "וגם בעליו יומת" - מפי השמועה
 9 - למדו, שהוא חייב מיתה בידי שמים; ואם נתן כפר הנהרג,
 10 - נתכפר לו. ואף על פי שהכפר פרה [כחטאת] הוא,
 11 - ממשיגין את מי שנתחייב בכפר בעל פרוחו.

ה. ושור של שני שתפין שהרג - כל אחד מהן משלם
 12 - כפר שלם, שהרי כל אחד מהן צריך פרה גמורה.
 ו. אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו, אם היו לו
 13 - בעלים. אבל אם לא היו לו בעלים - כגון שור המדבר,
 14 - ושור ההקדש, ושור גר שמת ואין לו יורשין - אם המית,
 15 - הרי זה נסקל; וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים.
 16 - וכן שור האשה, ושור היתומים, ושור האפיטרופין
 17 - שהמיתו - נסקל. ואין האפיטרופין משלמין את הכפר;
 18 - שהכפר פרה הוא, והקטנים או החרשים והשוטים אינן
 19 - בני חייב, כדי שיהיו צריכין פרה.

ז. שור שהוא טרפה שהרג את הנפש, או שהיה השור
 20 - של אדם טרפה - אינו נסקל, שנאמר: "וגם בעליו יומת"
 21 - כמיתת הבעלים, כן מיתת השור; ובין שבעליו כמת
 22 - הן חשובין, ואין צריכין מיתה - הרי זה פטור.

ח. המשסה פלבו בחבירו, והרגו - אין הפלב נסקל; וכן
 23 - אם גרה בו בהמה או חיה, והרגוהו. אבל אם שסה בו
 24 - נחש, ואפלו השיכו בו, והרגו - הנחש נסקל; שסם הנחש
 25 - שהמית, מעצמו הוא מקיאו; לפיכך, זה האדם שהשיף בו
 26 - הנחש, פטור ממיתת בית דין.

ט. אין הבהמה נסקלת אם המיתה, עד שתתפון להזיק
 27 - למי שהיא חייבת עליו סקילה. אבל שור שהיה מתפון
 28 - להרג את הבהמה והרג את האדם, נתפון לנכרי והרג את
 29 - בן ישראל, נתפון לנפלים והרג בן קימה - פטור מן
 30 - המיתה. ואם היה מועד - הבעלים חייבין בכפר, או בקנס
 31 - אם המית עבד, אף על פי שהרג בלא כונה, הואיל והוא
 32 - מועד לזה.

י. היה מועד לנפל על בני האדם בבורות, וראה ירך בבור
 33 - ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת, או שהיה
 34 - מועד להתחבף בכתלים ומפילן על בני אדם, ונתחבף
 35 - בכתל להנאתו, ונפל על האדם ומת מחמת חסוכו - השור
 36 - פטור ממיתה, לפי שלא נתפון להמית, והבעלים חייבין
 37 - בכפר - שהרי זה מועד לפל על בני אדם בבורות, או
 38 - להפיל עליהן הפתלים. והיאף יודע שלהנאתו נתחבף?
 39 - כשנתחבף אף לאחר שהפיל והמית.

מתוך מהדורת חזק

- 1 ו. שור שנתפגן לבהמה ונגח את האדם, אף על פי שאם
 2 המיתו פטור, כמו שבארנו - אם חבל בו, חייב בנזקו; ואם
 3 תם הוא - משלם חצי נזק מגופו, ואם מועד - נזק שלם.
 4 ז. שור תם שהמית והזיק - דנין אותו דיגי נפשות, ואין
 5 דנין אותו דיגי ממונות. ומועד שהמית והזיק - דנין אותו
 6 דיגי ממונות, וחוזרין ודנין אותו דיגי נפשות. קדמו ודנוהו
 7 דיגי נפשות תחלה, חוזרין ודנין אותו דיגי ממונות.
 8 ח. ומהיכן משתלם? מן השבח (רווח) שהשביח בחדותו
 9 [חרישותו] אחר שנגמר דינו - שפנין שנגמר דינו לסקילה,
 10 אין לו בעלים שיתחייבו בנזקיו. דנוהו דיגי נפשות, וברח
 11 - אין דנין אותו דיגי ממונות.
 12 ט. שור שהמית את האדם, והקדישו בעליו - אינו קדוש.
 13 וכן אם הפקירו, אינו הפקר; מכור, אינו מכור; החזירו
 14 שומר לבעליו, אינה חרזה. שחטו, בשרו אסור בהנאה.
 15 במה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה. אכל עד
 16 שלא נגמר דינו - אם הקדישו, הרי זה קדוש; ואם
 17 הפקירו, הרי הוא הפקר; ואם מכרו, מכור; החזירו שומר
 18 לבעליו, הרי זה מחזר. ואם קדם ושחטו, הרי זה מתר
 19 באכילה.
 20 י. שור שלא נגמר דינו, שנתערב בשורים אחרים - פלן
 21 פטורין; לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור,
 22 פדין האדם. נגמר דינו, ואחר כך נתערב באחרים - אפלו
 23 באלה, פלן נסקלין ונקברין; והן אסורין בהנאה, פדין כל
 24 בהמה הנסקלת.
 25 יא. פרה מעברת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה
 26 מעברת שנתעברה בה עברה - הרי עברה כמותה; היא
 27 ועברה נגחה, היא ועברה נרבעה.
 28 יב. נגחה והמיתה, ואחר כך נתעברה - אם עד שלא נגמר
 29 דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - וילדה מתר. ואם
 30 ילדה אחר גמר דין - וילדה אסור; שהעבר כפרה אמו הוא.
 31 ואם נתערב וילד זה באחרים - כונסין את פלן לכפה
 32 [הסגר], עד שימותו שם.
 33 יג. שור הנסקל שהוזמו עדיין, כל הקודם בו זכה; שהרי
 34 משנגמר דינו, הפקירוהו בעליו. ואם העידו שבעליו
 35 רבעוהו, והזים את העדים - הרי השור לבעליו, והקודם
 36 ומשכו לא זכה בו; שפנין שהבעל יודע בעצמו שלא חטא
 37 ושאלו עדי שקר הם, והרי הוא מיחל להזמן - לא הפקיר.
 38 **יום שישי י"ז אלול ה'תשע"ד**
- 39 **פרק יב**
- 40 א. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור
 41 ומת, ואפלו היה הבור מלא גזות של צמר וכיוצא בהן -
 42 הרי בעל הבור חייב לשלם נזק שלם, שנגמר: "בעל הבור
 43 ישלם". ואחד שור וחמור או שאר מיני בהמה ותיה
 44 ועוף; לא נאמר "שור" ו"חמור" אלא בהנה [במצוין].
 45 ב. אחד החופר בור ברשות הרבים, או החופר ברשותו
- 46 ופתח לרשות הרבים, או פתח לרשות חברו, או שחפר
 47 ופתח ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו - הרי זה
 48 חייב בנזקיו. אכל אם הפקיר רשותו ובורו, או שהפקיר
 49 בורו שבברשותו, או הקדישו - הרי זה פטור, שנגמר:
 50 "בעל הבור ישלם", מי שיש לו בעלים - וזה הפקר;
 51 ובתחלה ברשות חפר, מפני שחפר ברשותו.
 52 ג. אחד החופר, או שחפר הבור מאליו, או שחפרתו
 53 בהמה או חיה - הואיל והוא חייב למלאתו או לכסותו,
 54 ולא עשה - הרי זה חייב בנזקיו. ואחד החופר, או הלוקח,
 55 או שנתן לו במתנה - שנגמר: "בעל הבור ישלם", מי
 56 שיש לו בעלים מפל מקום.
 57 ד. אחד החופר, או המגלה מקום שהיה מכסה - שנגמר:
 58 "(ו)כי יפתח איש בור, או כי יכרה איש בור, ולא יכסנו".
 59 ואם כסהו כראוי - אף על פי שהתליע [התרועע בגלל
 60 תולעים] מתוכו, ונפל לתוכו שור ומת - פטור, שנגמר:
 61 "ולא יכסנו" - האם כסהו, פטור. כסהו בדבר שיכול
 62 לעמד בפני שורים, ואינו יכול לעמד בפני גמלים, והלכו
 63 עליו גמלים ונתרועע, והלכו עליו שורים ונפלו בו - אם
 64 אין הגמלים מצויין שם באותו מקום - הרי זה פטור,
 65 מפני שזה אנס; ואם יבואו שם גמלים, אפלו לפרקים
 66 [לפעמים] - הרי זה חייב.
 67 ה. התליע מתוכו, ונפלו בו שורים - אף על פי שהגמלים
 68 מצויין שם תמיד, והרי הוא פושע לגמלים - הואיל
 69 ומחמת שהתליע נפלו בו השורים, הרי זה פטור. וכן כל
 70 פיוצא בזה.
 71 ו. המוצא בור וכסהו, וחזר וגלהו - בעל הבור חייב, וזה
 72 האחרון פטור. סתמו בעפר, וחזר והוציא את כל העפר
 73 - זה האחרון חייב; שפנין שטממו [אטמו] בעפר, נסתלקו
 74 מעשי ראשון.
 75 ז. בור של שני שתפין, עבר הראשון ולא כסהו, והשני
 76 ולא כסהו - הראשון חייב, עד שימסר דליו [דליו] לשני;
 77 ומשסר דליו לשני לדלות ממנו - נפטר הראשון,
 78 ונתחייב השני לכסותו. כסהו הראשון, ובא השני ומצאו
 79 מגלה, ולא כסהו - השני חייב. ועד אימתי יהיה השני
 80 לבדו חייב? עד שיודע הראשון שהבור מגלה, וכדי
 81 שישכר פועלים ויכרת ארזים ויכסנו. וכל שימות בו
 82 בתוך זמן זה, הרי השני לבדו חייב בו; וכל שימות בו
 83 אחר זמן פנה - שניהם חייבין לשלם, שהרי שניהם פשעו
 84 בו.
 85 ח. המוסר בורו לשומר, השומר חייב בנזקיו. ואם מסרו
 86 לחרש שוטה וקטן - אף על פי שהיה מכסה, הרי
 87 הבעלים חייבין; שהבור עשוי להתגלות, ואילו אין בהן
 88 דעת.
 89 ט. המכסה בורו בדליו של חברו, ובא בעל הדלי ונטל
 90 דליו - בעל הבור חייב.
 91 י. אחד החופר בור, או שיח או מערה או חריץ. ולמה
 92 נאמר "בור"? עד שיהיה בו פדי להמית. וכמה כדי

מתוך מהדורת חזק

46 הָאָדָם, או הַבְּהֵמָה הַפְּקֻחָה - תִּיב גִּזְק שְׁלָם, כְּמוֹ
 47 שְׂבֻאָרָנוּ.
 48 יז. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר פְּסוּלִי הַמְּקַדְשִׁין וְמַת - הָרִי זֶה
 49 פְּטוּר, שְׂנֵאָמַר: "וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ", מִי שֶׁהַמַּת שָׂלוּ; יֵצֵא
 50 זֶה שֶׁהוּא אֲסוּר בַּהֲנִיחַ, וְדִינוֹ שְׂיֻקְבָר.
 51 יח. הִזָּה חוֹפֵר בְּבוֹר, וְנִפְלָה הַבְּהֵמָה מִקּוֹל הַחֲפִירָה
 52 בְּתוֹף הַבוֹר, וְמַתָּה - אִם נִפְלָה מִלְּפָנֶיהָ, חֵיב. נִפְלָה
 53 מֵאַחֲרֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּבְעַתָּה [נַבְהַלָּה] וְחִזְרָה עַל עֶקְבָּהּ
 54 לְאַחֹר, וְנִפְלָה וְמַתָּה - פְּטוּר, שְׂנֵאָמַר: "וְנִפְלָה", עַד שִׁיפֵל
 55 דֶּרֶךְ נִפְלֵיהָ. נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַחֲפִירָה חוּץ לַבוֹר, וְמַת או
 56 נֶזֶק - אֵין בֵּית דִּין מְחִיבִין אוֹתוֹ; וְאִם תִּפֹּשׁ הַנֶּזֶק, אֵין
 57 מוֹצִיאִין מִידוֹ. וְאִם נָפַל לְאַחֲרָיו חוּץ לַבוֹר, וְמַת או הִזָּק
 58 - בְּעַל הַבוֹר פְּטוּר.
 59 יט. שׁוֹר שֶׁדַּחַף הַבְּהֵמָה לְתוֹף הַבוֹר, וְמַתָּה הַבְּהֵמָה -
 60 אִם מוֹעֵד הוּא - בְּעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם מִחֻצָּה, וּבְעַל הַשׁוֹר
 61 מִחֻצָּה. וְאִם תָּם הוּא - בְּעַל הַשׁוֹר מְשַׁלֵּם רִבִּיעַ מְגוּפוֹ,
 62 וּבְעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים מִן הַיָּפֵה שְׂבֻבְכִסִּי.
 63 שֶׁבְעַל הַנְּבִלָה אוֹמֵר לְבַעַל הַבוֹר: 'פָּחַת נְבִלָה זוֹ יֵשׁ לִי
 64 אֶצְלָךְ; אִף עַל פִּי שֶׁהִיא גְדוֹלָה וּפְקֻחָה - בֵּינָן שְׂנִידְחָפָה,
 65 הָרִי זוֹ כְּמִי שֶׁנִּפְלָה בְּלִילָה; כָּל שֶׁאֵנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִבְּעַל
 66 הַשׁוֹר, אֲנִי מוֹצִיא; וְהִשָּׂאָר, אֵתָּה חֵיב לְשַׁלְּמוֹ'.
 67 כ. וְכֵן הֵנִיחַ אֶבֶן עַל פִּי הַבוֹר, וְיָבָא הַשׁוֹר וְנִתְקַל בָּהּ,
 68 וְנִפְלַל לַבוֹר, וְמַת - הַמַּנִּיחַ אֶת הָאֶבֶן מְשַׁלֵּם מִחֻצָּה, וּבְעַל
 69 הַבוֹר מִחֻצָּה.
 70 כא. וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הַדְּיוּט [חוליו] וְשֶׁל פְּסוּלֵי הַמְּקַדְשִׁין
 71 שֶׁנִּגְחָחוּ בְּאֶחָד - אִם תָּם הוּא זֶה שֶׁל הַדְּיוּט, מְשַׁלֵּם חֻצֵי
 72 גִּזְק; וְאִם מוֹעֵד, גִּזְק שְׁלָם; שֶׁהַנֶּזֶק אוֹמֵר לוֹ: 'כָּל שֶׁאֵנִי
 73 יָכוֹל לְהוֹצִיא מִזֶּה אֲנִי מוֹצִיא, וְהִשָּׂאָר מִמֶּךָ; וְזֶה, הוֹאִיל
 74 וְהַקִּדְשׁ הוּא וּפְטוּר - אֵתָּה תְּשַׁלֵּם לִי הַכֹּל'.
 75 כב. מִי שֶׁהִזָּה חוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפְלַל עֲלָיו שׁוֹר
 76 וְהֶרְגוּ - בְּעַל הַשׁוֹר פְּטוּר; וְאִם מַת הַשׁוֹר, נוֹטֵל בְּעַל
 77 הַשׁוֹר דָּמֵי שׁוֹרוֹ מִיּוֹרְשֵׁי בְּעַל הַבוֹר.

פֶּרֶק יג

78
 79 א. גֵּלִים שֶׁנִּפְלוּ לַבוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ - בְּעַל הַבוֹר פְּטוּר,
 80 שְׂנֵאָמַר: "וְנִפְלַל שְׂמָה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
 81 [במסורת] לְמַדוּ: "שׁוֹר", לֹא אָדָם; "חֲמוֹר", לֹא גֵלִים.
 82 אֲפֹלוּ נָפַל שׁוֹר בְּכִלְיוֹ, וְמַת הַשׁוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ כִלְיוֹ - חֵיב
 83 עַל הַבְּהֵמָה, וּפְטוּר עַל הַגֵּלִים.
 84 ב. הַבוֹר מְאֻבּוֹת הַנְּזִיקִין הוּא, וְתוֹלְדוֹתָיו כְּמוֹהוּ מוֹעֲדִין
 85 מִתְחַלְּטִין. וְכֵל הַמַּנִּיחַ תִּפְלָה, הָרִי זֶה תוֹלְדַת הַבוֹר. וְאִם
 86 הִזָּק בָּהּ אָדָם אוֹ בַּהֲמָה, מְשַׁלֵּם זֶה שֶׁהֵנִיחַ הַתְּקֵלָה גִּזְק
 87 שְׁלָם, בֵּין הַפִּקִּיר הַתְּקֵלָה, בֵּין לֹא הַפִּקִּיר הַתְּקֵלָה; וְאִם
 88 הִזָּקוּ בָּהּ גֵּלִים, פְּטוּר.
 89 ג. כִּיצַד? הַמַּנִּיחַ אֶבֶן אוֹ סִפִּינוֹ אוֹ מִשְׂאוֹ אוֹ תִּבְנוּ וְקָשׁוּ

1 לְהַמִּית? עֲמָק עֲשָׂרָה טְפָחִים. אָבַל אִם הִזָּה פְּחוֹת
 2 מִעֲשָׂרָה, וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אוֹ שְׂאֵר בְּהֵמָה חִזָּה וְעוֹף, וְמַת
 3 - פְּטוּר; וְאִם הִזָּקוּ, חֵיב בְּעַל הַתְּקֵלָה גִּזְק שְׁלָם.
 4 יא. הִזָּה עֲמָק הַבוֹר תִּשְׁעָה, וּמַהֵם טְפַח אֶחָד מֵאֵם -
 5 חֵיב; שֶׁהַטְּפַח שֶׁל מֵים חָשׁוּב כְּעֲמָק שְׁנֵי טְפָחִים בִּיבֻשָׁה.
 6 הִזָּה עֲמָקוֹ שְׂמוֹנֶה, וּמַהֵם שְׁנֵי טְפָחִים מֵים, או שֶׁהִזָּה
 7 עֲמָקוֹ שְׁבַעָה, וּמַהֵם שְׁלֹשָׁה טְפָחִים מֵים, וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר
 8 וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְמַת - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשָׁלֵם; וְאִם תִּפֹּשׁ
 9 הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִידוֹ; שֶׁהַדְּבָרִים הָאֵלוּ, סִפְקָ יֵשׁ
 10 בָּהֶן.
 11 יב. הַחוֹפֵר בּוֹר עֲמָק עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיָבָא אַחֵר וְהִשְׁלִימוֹ
 12 לְעֵשְׂרִים, וְיָבָא שְׁלִישִׁי וְהִשְׁלִימוֹ לְשִׁלְשִׁים - בָּלֵן תִּיבִין.
 13 חֲפֵר הָרֵאשׁוֹן פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה, אֲפֹלוּ טְפַח, וְיָבָא הָאֲחֵרוֹן
 14 וְהִשְׁלִימוֹ לְעֵשָׂרָה - בֵּין שְׁחַפֵּר בוֹ טְפַח, או שֶׁהַגְּבִיחַ בְּגִזְן
 15 עַל שִׁפְתוֹ טְפַח - זֶה הָאֲחֵרוֹן חֵיב. סַתֵּם טְפַח שֶׁהוֹסִיף,
 16 או שֶׁסַּתֵּר טְפַח שְׂבָנָה - הָרִי זֶה סִפְקָ אִם כָּבֵר נִסְתַּלְקוּ
 17 מִעֲשֵׂי הָרֵאשׁוֹן, או עֲדִין לֹא נִסְתַּלְקוּ.
 18 יג. חֲפֵר הָרֵאשׁוֹן בּוֹר עֲמָק, וְיָבָא הָאֲחֵרוֹן וְהִרְחִיבוֹ, וְנִפְלַל
 19 לְתוֹכוֹ שׁוֹר, וְמַת - אִם מִחֻמַּת הַכָּלוּ [אוייר הבור] מַת -
 20 הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר, שֶׁהָרִי מְעֵט הַכָּלוּ; וְאִם מִחֻמַּת חֲבֻטוֹ
 21 [חִבְסַת הַנּוֹפִלָה] מַת - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שֶׁהָרִי הוּא הַקָּרִיב
 22 הִזָּק בּוֹר זֶה. וְכֵן אִם נָפַל הַשׁוֹר מֵאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁהִרְחִיב
 23 הָאֲחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שֶׁהָרִי הַקָּרִיב הִזָּק בּוֹר זֶה, אִף
 24 עַל פִּי שִׁמַּת מִן הַהֶבֶל וְאִם מִן הַצַּד שֶׁחֲפֵר הָרֵאשׁוֹן נָפַל
 25 - הָרֵאשׁוֹן חֵיב, שֶׁזֶּה הָאֲחֵרוֹן מְעֵט הַכָּלוּ.
 26 יד. בּוֹר שֶׁחִיבָה עֲלָיו הַתּוֹרָה - אֲפֹלוּ לֹא מַתָּה הַבְּהֵמָה
 27 אֲלֵא מִהַכָּלוּ; וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם מַתָּה מִחֻבְטוֹ. לְפִיכֹה,
 28 אִם הִזָּה עֲמָק הַבוֹר כֶּרֶחְבוֹ, אֵין לוֹ הַבֵּל [המזויק]; וְאִם
 29 לֹא נְחֻבְטָה בוֹ הַבְּהֵמָה, וּמַתָּה - פְּטוּר. הִזָּה עֲמָקוֹ יָתֵר
 30 עַל רֶחְבוֹ, יֵשׁ לוֹ הַבֵּל; וְאִם מַתָּה בוֹ הַבְּהֵמָה, חֵיב אִף
 31 עַל פִּי שֶׁלֹּא נְחֻבְטָה בְּקַרְקַע.
 32 טו. עֲשָׂה תֵל גְּבוּהַ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנְחֻבְטָה בוֹ הַבְּהֵמָה,
 33 וְמַתָּה - אִם הִזָּה גְּבוּהַ עֲשָׂרָה טְפָחִים, חֵיב לְשָׁלֵם. וְאִם
 34 הִזָּה פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה, פְּטוּר עַל מֵיתַת הַבְּהֵמָה; אָבַל אִם
 35 הִזָּקָה בְּלִבָּד, חֵיב לְשָׁלֵם גִּזְק שְׁלָם, וְאֲפֹלוּ בְּתֵל גְּבוּהַ כָּל
 36 שֶׁהוּא, או בְּחִפְרֵיהָ כָּל שֶׁהִיא; שֶׁהֵנִיחַ בְּכֹל שֶׁהוּא, דָּבָר
 37 מִצַּוֵּי יְיָוָע; וְאֵין הַמֵּיתָה בְּכֹל שֶׁהוּא מִצִּוְיָה, וְהָרִי הוּא
 38 כְּמוֹ אֲנָס.
 39 טז. וְכֵן אֵינוֹ חֵיב עַל מֵיתַת הַבְּהֵמָה בְּבוֹר, או עַל
 40 חֲבִיטָתָהּ בְּתֵל - אֲלֵא אִם הֵיטָה הַבְּהֵמָה קִטְנָה, או חֲרִשָּׁת,
 41 או שׁוֹטָה, או סוּמָה, או שְׂנִפְלָה בְּלִילָה. אָבַל אִם הֵיטָה
 42 פְּקֻחָה, וְנִפְלָה בְּיוֹם, וּמַתָּה - פְּטוּר; שֶׁזֶּה כְּמוֹ אֲנָס, מִפְּנֵי
 43 שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּהֵמָה לְרֵאוֹת וְלָסוּר מִן הַמְּכַשׁוּלוֹת. וְכֵן אִם נָפַל
 44 לְתוֹכוֹ אָדָם וְמַת - אֲפֹלוּ הִזָּה סוּמָה, או שְׂנִפְלַל בְּלִילָה -
 45 בֵּין שֶׁהִזָּה בְּן חוֹרִין אוֹ עֶבֶד, הָרִי זֶה פְּטוּר. וְאִם הִזָּק בוֹ

מתוך מהדורת חזק

48 משאי, אין אני הכורה אותו, שהרי הראשון הפיל השני
 49 עם משאו'. ואם הזהירו זה את זה, בלן פטורין.
 50 יא. נפל הראשון, והיה מטל לרחב הדרך, ונתקל אחד
 51 בראשו ואחד בגוליו ואחד בכטנו - הרי הוא חייב בנזקי
 52 בלן, הואיל והיה לו לעמד ולא עמד.
 53 יב. השופך את המים ברשות הרבים, והזק בזה אחד -
 54 חייב בנזקיו; ואם נטפפו בליו - פטור, כמו שבארנו. ונבלעו
 55 המים בארץ, ונשארה הארץ חלקה, והחלק ונפל, והזק
 56 בקרקע - הרי זה חייב בנזקיו.
 57 יג. כל אלו שפוטקין [פוחתין] ביבותרין [ביוב] וגורפין
 58 מערותיהן [מהזבל שבהם] - אין להן רשות לשפך המים
 59 ברשות הרבים בימות החמה, אכל בימות הגשמים יש
 60 להם רשות; ואף על פי כן, אם הזק אדם או בהמה במים
 61 - חייבין נזק שלם.
 62 יד. לא יוציא אדם תכנו וקשו לרשות הרבים, כדי
 63 שידושו ויעשו לו זבל [לשדויתו]. ואם הוציא, קנסו אותו
 64 חכמים שיהיה כהפקר, וכל הקודם בהם זכה, מעת
 65 שנדושו והשביחו [לזיבול]; ואם קדם אדם וזכה בהן
 66 משעת הוצאה לרשות הרבים - אין מוציאין מידו. ואף
 67 על פי שהן כמפקר, אם הזק בהן אדם או בהמה, הרי זה
 68 המוציא חייב לשלם.
 69 טו. יש לכל אדם להוציא את הזבל ואת הגללים לרשות
 70 הרבים בשעת הוצאת זבלים, ולצבור אותן שם שלשים
 71 יום, כדי שיהיה נשוף בגליו אדם. ואף על פי כן, אם
 72 הזיק - חייב לשלם. וחייבין על זה הגלל משום גזל; כיון
 73 שאין בו שבת אם נדוש, לא קנסו בו.
 74 טז. אין שורין טיט [במים] ברשות הרבים, ואין לובנים
 75 לבנים. אכל גובלין [מערבבים] טיט ברשות הרבים, אכל
 76 לא ללבנים.
 77 יז. הבונה ברשות הרבים - המביא אבנים מביא, והבונה
 78 בונה; וכלן שהזיקו, חייבין לשלם נזק שלם.
 79 יח. החצב שחצב אבן ומסרה לסתת, והזק בה אדם או
 80 בהמה - הסתת חייב. וסתת שמסר לחמר [הנושא האבן על
 81 חמור], החמר חייב. מסר חמר לכתף [טבל], הכתף חייב.
 82 מסר פתף לבונה, הבונה חייב. מסרה הבונה לזה שמתקן
 83 ושיבתה בכנן, המתקן חייב. ואם אחר שהעליה על גבי
 84 דימוס [שורת אבנים], נפלה והזיקה, והיו עושין בקבלנות
 85 - בלן חייבין; ובשכירות - האחרון חייב, וכלן פטורין.
 86 יט. הכתל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו - פטור
 87 מלשלם, ואף על פי שהפקרין; לפי שאינן דומים לבור, ו
 88 שהרי אין תחלתן להזיק. ואם היו רעועין, בית דין קובעין
 89 לו זמן לקץ את האילן ולסתור את הכתל; וכמה הזמן?
 90 שלשים יום. נפלו בתוך הזמן והזיקו - פטור; לאחר הזמן
 91 - חייב, מפני ששהה אותן.
 92 כ. המצניע את הקוץ ואת החוכית [בכותל], והגודר
 93 גדרו בקוצים, והפריח [הבליט] לרשות הרבים, והזק אחר
 94 בהן - חייב נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום [בדיוק]

1 וכיוצא בהן ברשות הרבים, והזקו בהן בין אדם בין
 2 בהמה - חייב נזק שלם. וכן אם הניחן ברשותו, והפקיר
 3 רשותו ולא הפקירן. נתקל בקרקע, ונחבט בתקלה זו והזק
 4 בה - חייב בעל התקלה. ואם הזקו בלים בכל אלו, או
 5 נטפפו - פטור.
 6 ד. הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרביץ
 7 גללים [עשה צרכיו], ונטפפו בהן בליו של בעל הבית -
 8 פטור; שהגלל זה תולדת בור הוא, ולא מצאנו בור שחייב
 9 בו על הכלים.
 10 ה. המניח את הפד ברשות הרבים, והלף המהלף ונתקל
 11 בה, ושבחה - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן
 12 בדרך כשהם מהלכין. ואם הזק בה - הרי בעל הפד חייב
 13 בנזקיו, ואפלו הפקיר הפד; שכל המפקיר נזקין שאין לו
 14 רשות לעשותן מתחלה, חייב כאלו לא הפקירן.
 15 ו. הניח את הפד במקום שיש לו רשות להניחה שם, כגון
 16 מקום הקרנות [רחבות] של גתות [נשליד מקום דריכת יין]
 17 וכיוצא בהן, ונתקל בה ושבחה - חייב; ואם הזק בה
 18 המהלף - בעל הפד פטור, מפני שהיה לו להסתכל. ואם
 19 היתה אפלה, או שמלא כל הדרך פדים - פטור על
 20 שבירתה; ואם נתקל בה, הרי בעל הפד חייב. וכן כל
 21 פיוצא בזה.
 22 ז. נשברה פדו ברשות הרבים, והחלק אחד במים או
 23 שלקה בתרשיה [בחרסיה] - פטור מדיני אדם, לפי שהוא
 24 אנוס; וחייב דיני שמים, מפני שלא סלק החרשים. והרי
 25 החרשים והמים כהפקר, ולא הפקיר אלא אחר שגאנס,
 26 ולפיכך פטור. ואם נתפזן [לקחתו] לזכות בתרשיה, והזק
 27 בהן אחר - חייב. והוא הדין לנפלה גמלו ולא העמידה,
 28 וכל פיוצא בה. ואם הזקו בלים בכל אלו - פטור, בין
 29 הפקיר בין לא הפקיר, כמו שבארנו.
 30 ח. שני קדרין [מוכרי קדירות] שהיו מהלכין בדרך זה
 31 אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשו - אם
 32 היה לראשון לעמד ולא עמד - חייב בנזקיו של שני; שאף
 33 על פי שהוא אנוס בשעת נפילה, אינו אנוס בהיותו מטל
 34 בדרך, והרי הוא יכול לעמד. ואם לא היה לו לעמד -
 35 פטור, ואף על פי שלא הזהיר לזה שנתקל בו; מפני שהוא
 36 טרוד בנפשו.
 37 ט. במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של שני?
 38 בשזק גופו של שני; אכל אם הזקו בליו - פטור, שאינו
 39 חייב על הכלים בבור, וכל תקלה תולדת בור היא, כמו
 40 שבארנו.
 41 י. הקדרין והנגיין וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה אחר זה,
 42 ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשו, והשלישי
 43 בשני, וכל אחד מהן יש לו לעמד ולא עמד - הראשון
 44 חייב בנזקיו גופו של שני, בין שהזק בגופו של ראשון
 45 המטל, בין שהזק במשאו. והשני חייב בנזקיו גופו של
 46 שלישי, אם הזק בגופו של שני; אכל אם הזק במשאו של
 47 שני שנפל, פטור, שהרי אמר לו השני: 'בור זה שהוא

- 1 בתוך רשותו - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתחבף
2 בפתלים.
- 3 **כא.** המצניע קוציו וזכויותיו בתוך פתלו של חברו, ובא
4 בעל הפתל וסתר את פתלו, ונפלו לרשות הרבים, והזיקו
5 - אם פתל רעוע היה, המצניע חייב; ואם פתל בריא הוא,
6 בעל הפתל חייב.
- 7 **כב.** חסידים הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת
8 הזכויות בתוך שדותיהם בעמק שלשה טפחים בארץ, כדי
9 שלא תעלם המחרשה. ואחרים שורפין אותן באש.
10 ואחרים משליכין אותן לים או לנהר, כדי שלא יזק בהן
11 אדם.
- 12 **כג.** לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין
13 חלל פחת רשות הרבים, ולא בורות ולא שיחין ולא
14 מערות, ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא
15 טעונה אבנים; שמה פחת מלמטה שלא מדעתו. והחופר
16 בור לצרכי רבים, מותר.
- 17 **כד.** אין מוציאין [מבליטיס] זיזין וכצוצריות [קורות
18 קטנות וגדולות] לרשות הרבים, אלא אם כן היו למעלה
19 מגמל ורוכבו; והוא, שלא יאפיל [יחשיר] הדרך על בני
20 רשות הרבים. ואם רצה, כונס לתוך שלו ומוציא. כנס
21 ולא הוציא - הרי זה מוציא כל זמן שיירצה; אבל אינו
22 יכול להחזיר הפתלים למקומן לעולם - שכל מצר [דרך]
23 שהחזיקו בו רבים, אסור לקלקלו.
- 24 **כה.** לקח חצר, ובה זיזין וכצוצריות יוצאות לרשות
25 הרבים - הרי זו פחוקתה; ואם נפלה, חוזר ובונה אותה
26 בשותפה.
- 27 **כו.** אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצץ, כדי שיהיה
28 הגמל עובר ברוכבו. ומניחין מקום פנוי [מאילנות] משתי
29 שפחות [גדות] הנָהָר, ברחב פתפי המלחים שיורדין שם
30 ומושכין הספינה. וכל אילן הנמצא ברחב זה, קוצצין
31 אותו מיד; ואין מחרין בבגליו, שהרי מעפב מושכי
32 הספינה.
- 33 **כז.** מי שהיתמה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו - נטלה,
34 ונתן להן מן הצד - מה שנתן נתן, וזכו בו; וזה שנטל,
35 לא זכה בו. וכמה רחב דרך הרבים? אין פחות משש
36 עשרה אמות.
- 37 **פֶּרֶק יד**
- 38 **א.** המדליק בתוך שדה חברו, ועברה [התפשטה] הדלקה
39 - חייב לשלם נזק שלם, שגאמר: "פי תצא אש ומצאה
40 קצים ונאכל גדיש או תקמה". שלם ישלם המבעיר" וגו'.
41 והבערה - מאבות נזקין [המפורשים בתורה] היא.
- 42 **ב.** הדליק בתוך רשותו - צריך להרחיק מסוף המצר
43 [הגבול], כדי שלא תעבר הדלקה לשדה חברו. וכמה
44 שעור ההרחקה? הכל לפי גובהה של דלקה. ואם לא
45 הרחיק כראוי, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם נזק
46 שלם; הרחיק כראוי, ועברה והזיקה - פטור, שזו מפה
- 47 בידי שמים היא. וכן אם עברה נהר או שלולית שיש בהם
48 מים, ורחבן שמונה אמות - פטור.
- 49 **ג.** עברה גדר - אומדין גבה הגדר, וגובה הדלקה, והעצים
50 או הקוצים המצויין שם: אם אינה ראויה לעבר, פטור;
51 ואם ראויה לעבר, חייב. במה דברים אמורים? באש
52 הקודמת [רגילה]. אבל אם היה לה להב גדול, העולה
53 ונכפף מגבה עלית הלהב, והיו העצים מצויין שם - אין
54 לה אמד, אלא אפלו עברה אלף אמה, חייב.
- 55 **ד.** נפלה דלקה בחצרו, ונפל גדר שלא מחמת הדלקה,
56 ועברה והדליקה בחצר אחרת - אם היה יכול לגדר הגדר
57 שנפל, ולא גדרו - חייב. למה הדבר דומה? לשורו שיצא
58 והזיק - שהיה לו לשמרו, ולא שמרו.
- 59 **ה.** השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן - פטור
60 מדיני אדם, וחיבבי דיני שמים. במה דברים אמורים?
61 שמסר להן גחלת ולבויה, שדרך הגחלת להפכות מאליה
62 קדם שתעבר ותדליק. אבל אם מסר להן שלהבת - חייב,
63 שהרי מעשיו גרמו.
- 64 **ו.** שלח את הבערה ביד פקח - זה הפקח שהבעיר חייב
65 לשלם, והשולח פטור. וכן אם הניח שומר לשמר הבערה,
66 השומר חייב.
- 67 **ז.** אחד הביא את האור, ואחד הביא את העצים - המביא
68 את העצים חייב. אחד הביא את העצים, ואחד הביא את
69 האור - המביא את האור חייב. בא אחר ולבה - המלבה
70 חייב. לפתו רוח שאינה מצויה תמיד - הרי פלן פטורין.
71 לבה, ולפתו הרוח - חייב, שהרי הוא גרם; וכל הגורם
72 להזיק, משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר כל
73 המזיקין.
- 74 **ח.** אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר - חייב
75 לשלם, שגאמר: "ממצאה קצים". או השדה. אכלה
76 גדיש וכיזא בו, והיו פלים טמונים בתוך הגדיש - אם
77 היה בגון מורגים [כלי דיש] וכלי בקר וכיזא בהן מדברים
78 שדרך אנשי השדה לטמן אותן בגדיש, חייב לשלם; והיו
79 בגדים וכלי זכויות וכיזא בהן, פטור על הפלים.
- 80 **ט.** במה דברים אמורים? במדליק בתוך שדה חברו. אבל
81 במדליק בתוך שלו, ועברה לשדה חברו - פטור על כל
82 הפלים הטמונים בגדיש; אבל משלם הוא שעור מקום
83 הפלים, ורואין אותו כאלו הוא מלא גדיש של חטים או
84 של שעורים.
- 85 **י.** המדליק בתוך שדה חברו, ויצאת האש ונאכל הגדיש,
86 והיה גדי כפות לו ועבר סמוך לו, ונשרף עמו - חייב, שכן
87 דרך בני אדם לעשות בגדיש. היה עבר כפות וגדי סמוך
88 לו, ונשרף עמו - פטור.
- 89 **יא.** המשאיל מקום לחברו, והגדיש [עשה גדיש] בו,
90 והטמין בו פלים, והדליק המשאיל ושרף הגדיש - אינו
91 משלם אלא דמי גדיש בלבד. השאילו מקום להגדיש
92 חטים, והגדיש שעורים, או להגדיש שעורים, והגדיש
93 חטים, או שהגדיש חטים ונתן [כיסה] בשעורים, או

פָּרָק א

43
 44 א. כל הגונב ממון משהו פרוטה ומעלה - עובר על לא
 45 תעשה, שנאמר: "לא {תגנבו}" (תגנב). ואין לוקין על לאו
 46 זה, שהרי נתן לתשלומין; שהגנב - חיבה אותו תורה
 47 לשלם. ואחד הגונב ממון ישאל, או הגונב ממון [של]
 48 גוי עובר עבודה זרה; ואחד הגונב את הגדול, ואחד
 49 הגונב את הקטן.
 50 ב. אסור לגנב כל שהוא, דין תורה. ואסור לגנב דרף
 51 שחוק, או לגנב על מנת להחזיר, או לגנב על מנת לשלם
 52 - הכל אסור, שלא ירגיל עצמו בכך.
 53 ג. איזה הוא גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר ואין
 54 הבעלים יודעין, כגון הפושט ידו לתוף פיס חברו ולקח
 55 מעותיו ואין הבעלים רואין; וכן כל פיוצא בזה. אבל אם
 56 לקח בגלוי ובפרהסייה ובחזק יד, אין זה גנב אלא גזלן;
 57 לפיכך, ליסטיס מזין שגנב [בסתור] - אינו {גזלן} (גנב)
 58 אלא {גנב} (גזלן). אף על פי שהבעלים יודעים בשעה
 59 שגנב.
 60 ד. גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב, חייב לשלם שנים
 61 לבעל הגנבה; אם גנב דינר, משלם שנים; גנב חמור או
 62 כסות או גמל, משלם שנים בדרמיה. נמצא מפסיד כשעור
 63 שבקש לחסר את חברו.
 64 ה. הגנב שהודה מעצמו שגנב - משלם את הקרן, ופטור
 65 מן הכפל, שנאמר: "אשר נרשיעון אלהים, ישלם שנים",
 66 לא המרשיע את עצמו ישלם שנים. והוא הדין לכל
 67 הקנסות, שהמודה בהן פטור.
 68 ו. תשלומי כפל נוהגין בכל, חוץ משה ושור; שהגונב את
 69 השה או את השור, וטבח או מכר - משלם על השה
 70 תשלומי ארבעה, ועל השור תשלומי חמשה.
 71 ז. אחד האיש ואחד האשה שגנבו, חייבין לשלם תשלומי
 72 כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. היתה אשת איש שאין לה
 73 לשלם - הרי הכפל עליה חוב עד שתתגרש או ימות
 74 בעלה, ובית דין נפרעין ממנה.
 75 ח. וקטן שגנב - פטור מן הכפל, ומחזירין דבר הגנוב
 76 ממנו; ואם אבדו - אינו חייב לשלם אף הקרן, ואפלו
 77 לאחר שהגדיל.
 78 ט. העבד שגנב, פטור מן הכפל. ובעליו פטורין - שאין
 79 אדם חייב על נזקי עבדיו, אף על פי שהן ממנו, מפני שיש
 80 בהן דעת, ואינו יכול לשמרן; שאם יכעסנו רבו, ילף
 81 וידליק גדיש באלף דינר, וכיוצא בזה משאר נזקין.
 82 נשתחרר העבד, חייב לשלם את הכפל.
 83 י. ראוי לבית דין להפכות את הקטנים על הגנבה כפי כח
 84 הקטן, כדי שלא יהיו רגילין בה; וכן אם הזיקו שאר נזקין.
 85 וכן מפין את העבדים שגנבו או שהזיקו מפה רבה, כדי
 86 שלא יהיו ידם משלחת להזיק.

1 שהגדיש שעורים וחסן בחטים - אינו משלם אלא דמי
 2 שעורים בלבד.
 3 יב. המדליק את הבירה [בית] של חברו - משלם כל מה
 4 שבתוכה, שפן דרף בני אדם להניח כל עליהם וכל
 5 חפציהם בבתים. וכל שיטען בעל הבית - הרי זה נשבע
 6 בנקיטת חפץ [קדוש], ונוטל; ושבועה זו מדברי סופרים,
 7 כמו שיתבאר; ובלבד שיטען דברים שהוא אמור בהן
 8 [משוער שיש לו], או שהוא אמור להיות אותן הדברים
 9 שטען פקדון אצלו.
 10 יג. גמל שהיה טעון פשתן, ועובר ברשות הרבים, ונכנס
 11 פשתנו לתוף התנות, ודלקה בגרו של חנוני, והדליק את
 12 כל הבירה - בעל הגמל חייב, מפני שהרבה במשאוי; בין
 13 שעמדה בהמה, בין שלא עמדה. הניח החנוני גרו
 14 מבחוץ - החנוני חייב אף בדמי פשתן, מפני שהניח גרו
 15 מבחוץ; ואפלו גר חנפה - בעל התנות חייב, מפני שהיה
 16 לו לישב ולשמר.
 17 יד. הכופף קמתו של חברו לפני האש עד שתדלק - אם
 18 אין האש מגעת לה אלא ברוח שאינה מצויה, פטור מדיני
 19 אדם ותיב בדיני שמים. והטומן [מכסה] קמתו של חברו
 20 בעפר או בתבן, ועברה האש ואכלה אותה - הרי הטומן
 21 פטור מדיני אדם ותיב בדיני שמים; מפני שהמדליק את
 22 האש פטור על הטומן.
 23 טו. אש שעברה והזיקה את האדם והכלה בו - הרי
 24 המבעיר חייב בגזקו ובשבתו [בטלחו] ובפוי ובצערו
 25 ובבשתו, כאלו הזיקו בידו; שאף על פי שאשו ממנו
 26 הוא, הרי הוא כמי שהזיק בחציו. אבל אם הזיקה בהמתו
 27 או בורו את האדם - אינו חייב אלא בגזק בלבד, כמו
 28 שבארנו.
 29 טז. כל תולדות האש, הרי הן כאש. ביצר? הניח אבן או
 30 ספין או משא בראש גגו, ונפלו ברוח מצויה והזיקו - חייב
 31 לשלם נזק שלם; שכל אלו וכיוצא בהן, תולדות הבערה
 32 הן. ואם נפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו, פטור.
 33 בריו ורממא דסיען
 34 יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"ד
 35
 36 יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות
 37 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגנב ממון; (ב) דין
 38 הגנב; (ג) לצדק המאזנים עם המשקלות; (ד) שלא יעשה
 39 עול במדות ובמשקלות; (ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן
 40 איפה ואיפה, אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן; (ו) שלא
 41 יסיג גבול; (ז) שלא לגנב נפשות. ובאור מצוות אלו -
 42 בפריקים אלו.

48 משלם תשלומי כפל; ואם לא נתיאשו הפעלים, אין
49 האחרון משלם אלא הקרן בלבד.

פָּרָק ב

51 א. הגונב את הגוי, או שגנב נכסי הקדש - אינו משלם
52 אלא הקרן בלבד, שגאמר: "ישלם שנים לרעהו" -
53 "לרעהו" ולא להקדש, "לרעהו" ולא לגוי. וכן הגונב
54 קדשים מבית בעליהן - בין קדשים קלים בין קדשי
55 קדשים, בין קדשים שאין הפעלים תיבין באחריותן
56 [להביא אחר תחתן] בין קדשים שהפעלים תיבין
57 באחריותן - הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה
58 וּחמשה, שגאמר: "וגנב מבית האיש", ולא מבית הקדש.
59 ב. וכן הגונב עבדים ושטרות וקרקעות, אינו משלם
60 תשלומי כפל; שלא חזקה התורה הכפל אלא במטלטלין
61 שגופן [הם עצמן שווים] מומן, שגאמר: "על שור, על
62 חמור, על שה, על שלמה"; אבל העבדים הקשו
63 לקרקעות, שגאמר: "והתנחלתם אתם לבניכם", והשטרות
64 אין גופן מומן.

65 ג. הגונב פטר חמור של חברו קדם שיפדה, משלם
66 תשלומי כפל לבעלים; שאף על פי שאינו עכשו שלו,
67 ראוי הוא להיותו לו לאחר שיפדה.
68 ד. הגונב טבלו [פירות שלא הופרשו] של חברו ואכלו,
69 משלם לו דמי טבלו. וכן אם גנב חלבו ואכלו, משלם לו
70 דמי חלבו.

71 ה. גנב תרומה מבעליה הישראלים שהפרישוה, אינו
72 משלם תשלומי כפל; שאין להם בה אלא טובת הניה
73 [שביכולתם לבחור לאיזה כהן ליתנה], וטובת הניה אינה
74 מומן.

75 ו. הגונב משל אביו, וטבח או מכר, ואחר כך מת אביו
76 - משלם לו [מנכה את החלק שלו, ומשלם לאחיו] תשלומי
77 ארבעה וחמשה. ואם מת אביו, ואחר כך טבח או מכר -
78 משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
79 וחמשה. גנב וטבח או מכר, ואחר כך הקדיש - משלם
80 תשלומי ארבעה וחמשה; ואם הקדיש, ואחר כך טבח או
81 מכר - אף על פי שהקדישן קדשים קלים - משלם
82 תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. במה
83 דברים אמורים? בששהקדיש אחר יאוש. אבל אם הקדיש
84 לפני יאוש, אינו קדוש; ואם טבח או מכר, משלם
85 תשלומי ארבעה וחמשה.

86 ז. הקדישו הפעלים, והוא בבית הגנב - אינו קדוש, לפי
87 שאינו ברשותו, ואף על פי שלא נתיאשו; ואם טבח או
88 מכר, אפלו אחר הקדשן - משלם תשלומי ארבעה
89 וחמשה.

90 ח. השוחט ונתנבלה בידו, והנוחר [ממית בדקירה בכלי
91 משחית], והמעקר [הקנה והווסט] - משלם תשלומי כפל
92 בלבד. אבל אם שחט לרפואה, או לכלבים, או שגמצא
93 טרפה, או ששחטו בעזרה - משלם תשלומי ארבעה

1 יא. היתה הגנבה ביד הגנב והשביחה מאליה, כגון כבשה
2 שילדה, וגזזה - משלם אותה, ואת גזזתיה ואת ולדותיה;
3 ואם אחר יאוש ילדה וגזזה, משלם כשעת הגנבה. הוציא
4 עליה הוצאות והשביחה, כגון שפטם אותה - הרי השבח
5 של גנב, אפלו לפני יאוש; וכשמחזיר הגנבה עם הכפל,
6 נוטל השבח מן הפעלים, או מחשבין לו מן הכפל.

7 יב. הגנבה עצמה שהיא ביד הגנב ולא נשתנת - חוזרת
8 לבעליה, בין לפני יאוש בין לאחר יאוש; אלא שאחר
9 יאוש, השבח לגנב כמו שבארנו. נשתנת הגנבה ביד הגנב
10 - קניה [קנאה] וקנה שבתה, ואפלו לפני יאוש; ואינו
11 משלם אלא דמים.

12 יג. גנב כחוש והשמינה, או שמנה והכחיש - משלם
13 תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה כשעת הגנבה.
14 גנב טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור - משלם תשלומי
15 כפל כשעת הגנבה; טבחו או מכרו אחר שהגדיל - נעשה
16 שנוי בידו, וקנהו, ושלח הוא טובת ושלח הוא מוכר, ואינו
17 משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

18 יד. גנב בהמה או כלי וכיצא בהן, ובשעת הגנבה היה
19 שוה ארבעה, ועכשו בשעת עמידה בדין שוה שנים -
20 משלם קרן כשעת הגנבה, ותשלומי כפל או ארבעה
21 וחמשה כשעת עמידה בדין. היה שוה בשעת הגנבה
22 שנים, ובשעת עמידה בדין ארבעה - אם שחט או מכר
23 או שבר הפלי או אבדו, משלם תשלומי כפל או ארבעה
24 וחמשה כשעת העמידה בדין; ואם מתה הבהמה או אבד
25 הפלי מאליו, משלם תשלומי כפל כשעת הגנבה.

26 טו. מי שגנב כלי ושברו או פחתו, או נשבר או נפחת
27 מאליו - אין שמין לו הפחת, אלא רואין כמה היה שוה
28 הפלי, ומשלם לבעלים שנים בדימו, והפלי השבור היה
29 לגנב. וכן כל פיצא בזה. ואם רצו הפעלים לטל הפלי
30 השבור, וישלם להם הפחת והכפל - שומעין להם.

31 טז. הגונב וטבח או מכר לפני יאוש הפעלים - אף על
32 פי שלא קנה לוקח, והרי הגנבה חוזרת בעצמה מיד
33 הלוקח - הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה; ואין
34 צריך לומר אם טבח או מכר לאחר יאוש, שהוא משלם
35 תשלומי ארבעה וחמשה, שהרי הועיל במעשיו וקנה
36 הלוקח.

37 יז. הגונב מאחר הגנב - אף על פי שנתאשו הפעלים,
38 אינו משלם תשלומי כפל; ואם טבח ומכר, אינו משלם
39 תשלומי ארבעה וחמשה. לגנב הראשון אינו משלם,
40 שהרי דין הבהמה הזאת לחזור בעיניה [כמו שהיא]
41 לבעלים, ולא קנאה הגנב; ולא לבעלים אינו תיב לשלם
42 הכפל או ארבעה וחמשה, שהרי לא גנב מרשותו.

43 יח. גנב וטבח, וכא גנב אחר וגנב השבח - משלם
44 תשלומי כפל לגנב הראשון, שהרי קנה בשנוי מעשה;
45 וגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר,
46 וכא אחר וגנב מן הלוקח - אם נתיאשו הפעלים - הרי
47 הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני

47 [הסתירה] בתוך האילנות והעצים, חייב בתשלומי כפל; 48 ואם טבחה או מכרה שם, משלם תשלומי ארבעה 49 ותמשה.
 50 יח. גנב ברשות הבעלים, ואחר שידעו שנגנבה הוציאה 51 וטבחה או מכרה חוץ מרשותו, או שגנב והוציא חוץ 52 מרשותו, וטבח או מכר ברשותו - משלם תשלומי ארבעה 53 ותמשה.

פרק ג

54
 55 א. כבר בארנו בהלכות נצרה, שכל העושה עברה שיש 56 בה עון מיתת בית דין ותשלומין - אינו משלם, אף על 57 פי שהיה שוגג. והעושה עברה שנתחייב בה מלקות 58 ותשלומין - לוקה ואינו משלם, לפי שאין אדם לוקה 59 ומשלם; לפיכך, אם היה שוגג, או לא התרו בו - משלם 60 ואינו לוקה. במה דברים אמורים? בשנתחייב בתשלומין 61 עם עון מיתת בית דין כאחת [ביחד], או שנתחייב 62 תשלומין ומלקות בבת אחת. אבל אם נתחייב בתשלומין, 63 ואחר כך נתחייב במיתת בית דין או במלקות, או שנתחייב 64 מלקות או מיתת בית דין, ואחר כך נתחייב בתשלומין - 65 הרי זה לוקה ומשלם ומת.

66 ב. כיצד? ורק חץ בשבת מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע 67 [החץ] בגדר חבירו בהליכתו, או שהדליק גדיש חבירו 68 בשבת, או שגנב כיס בשבת והיה מגררו עד שהוציאו 69 מרשות הבעלים שהיא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו 70 שם - הרי זה פטור מן התשלומין; שאסור שבת ואסור 71 גנבה והזק באין כאחת. אבל אם גנב כיס בשבת, והגביהו 72 שם ברשות היחיד, ואחר כך הוציאו לרשות הרבים, 73 והשליכו לנהר - חייב לשלם תשלומי כפל; שהרי נתחייב 74 באסור גנבה קדם שיתחייב באסור סקילה. וכן כל פיוצא 75 בזה. וכן אם קצץ אילן חבירו ביום טוב, והתרו בו, או 76 שהדליק את הגדיש ביום הכפורים, והתרו בו, (או גנב 77 וטבח ביום הכפורים, והתרו בו) - פטור מן התשלומין; 78 אבל אם לא התרו בו - חייב בתשלומין, ומשלם תשלומי 79 ארבעה ותמשה.

80 ג. גנב שטבח בשבת או לעבודה זרה, אפלו בשגגה - 81 פטור מתשלומי ארבעה ותמשה, כמו שבארנו.
 82 ד. היתה פרה שאולה אצלו, וטבחה בשבת דרך [בכוונת] 83 גנבה - פטור אף מן הכפל; שהרי אסור שבת ואסור גנבה 84 באין כאחת; ואם אין [דין] גנבה, אין טביחה ואין מכירה. 85 ה. גנב שמכר בשבת, או שמכר לעבודה זרה - חייב 86 לשלם תשלומי ארבעה ותמשה; שאין במכירה מיתה. 87 ואם נעשת מלאכה בשבת בעת המכירה, פטור מתשלומי 88 ארבעה ותמשה. כיצד? כגון שלא הקנה לו עד שתנוח 89 בחצר הלוקח, שנמצא ששהוציא מרשות לרשות - אסור 90 שבת ומכירה באין כאחת.

91 ו. עשה שליח לשחט לו, ושחט לו השליח בשבת - הרי

1 ותמשה; אף על פי שחלין שנשחטו בעזרה אסורין 2 בתניה, הואיל ואסורין מדבריהם, הרי זה חייב לשלם 3 תשלומי ארבעה ותמשה.

4 ט. וכן הגונב פלאים הוא מן השעה וממין אחר, או שגנב 5 טרפה, או קטעת [ברגלה], או חגרת, או סומה, או בהמת 6 השתפין, וטבח ומכר - משלם תשלומי ארבעה ותמשה.
 7 י. גנב ונתן לאחר במתנה, או שנתן לאחר לטבח וטבח, 8 או שנתן לאחר למכר לו ומכר האחר, גנב והקיף [מכר 9 הגניבה בהקפה], גנב והחליף, גנב ופרע בהקפו [פרע 10 בגניבה קניה בהקפה], או ששלחו סבלונות [מתנות] לבית 11 חמיו - משלם תשלומי ארבעה ותמשה.

12 יא. גנב ומכר, והקנה ללוקח לאחר שלשים יום, ובתוך 13 שלשים יום הפך הגנב - אינו משלם אלא כפל. מכרו חוץ 14 מאחד ממאה שבו, או חוץ מידו או רגלו, כללו של דבר 15 - ששיר בו דבר הנטר [באכילה] עמו בשחיטה - פטור 16 מתשלומי ארבעה ותמשה. ואם מכרו חוץ מגנתו, או חוץ 17 מקרניו - חייב בתשלומי ארבעה ותמשה, שאין אלו נטרם 18 עמו בשחיטה.

19 יב. גנב וקטע ממנה אבר, ואחר כך מכרה, או שמכרה 20 חוץ ממלאכתה [רווח מלאכתה], או שמכרה חוץ 21 משלשים יום - אין מוציאין ממנו תשלומי ארבעה 22 ותמשה; ואם תפש הנזק, אין מוציאין מידו.

23 יג. מכרה, והיתה לו בו שתפות - פטור מתשלומי 24 ארבעה ותמשה.

25 יד. שתפין שגנבו, אם טבח אחד מהן, או מכר מדעת 26 חבירו - משלמין תשלומי ארבעה ותמשה; ואם עשה שלא 27 מדעת חבירו - פטורין מתשלומי ארבעה ותמשה, וחיבין 28 בכפל.

29 טו. גנב ועמד בדין, ואמרו לו הדיינים: 'צא תן לו מה 30 שגנבת', ויצא ואחר כך טבח או מכר - פטור מתשלומי 31 ארבעה ותמשה. אמרו לו: 'חייב אתה לתן לו', וטבח או 32 מכר אחר כך - הרי זה חייב בתשלומי ארבעה ותמשה; 33 הואיל ולא חתכו הדין עליו, עדין עומד הוא בגנבתו.

34 טז. הגונב [ועדיין הוא] ברשות [בחצר] הבעלים - הואיל 35 והגנבה עדין היא ברשותו, פטור מן הכפל; וכן אם טבח 36 ומכר שם ברשותו, פטור. ואם הגביה הגנבה - נתחייב 37 משום גונב, אף על פי שעדין לא הוציאה מרשות 38 הבעלים. כיצד? גנב טלה מן הדיר, והיה מושכו ויוצא, 39 ומת ברשות הבעלים - פטור; הגביהו או הוציאו מרשות 40 הבעלים, ומת - חייב. נתנו שם בבית הבעלים לבכורת 41 [פדיון] בנו, ולבעל חובו, או לשומר חנם, ולשואל, לנושא 42 שכר, ולשוכר, והיה מושכו זה שנתן לו, ומת - פטור 43 השומר. הגביהו או שהוציאו מרשות בעלים, ומת - חייב 44 השומר או בעל החוב שנתן לו, מפני שעדין לא הוציאו 45 הגנב מרשות בעליו.

46 יז. היה העדר ביער - בין שהכיש את הבהמה וטמנה

28 כשאר הנזקין, שנאמר בהן: "מיטב שדהו ומיטב פרמו
 29 ישלם". ואם אין לו מטלטלין ולא קרקע - בית דין מוכרין
 30 אותו [לעבד], ונותנין דמיו לנזק, שנאמר: "אם אין לו,
 31 ונמכר בגנבתו".
 32 יב. האיש נמכר בגנבתו, אבל לא האשה; ודבר זה מפי
 33 הקבלה [ממשה רבינו]. ואין הגנב נמכר אלא בקרן, אבל
 34 הפפל או תשלומי ארבעה וחמשה - אינו נמכר בו, אלא
 35 הרי זה חוב עליו עד שייעשיר.
 36 יג. גנב את הגוי או את ההקדש - אינו נמכר על הקרן,
 37 אלא הרי זה עליו חוב עד שייעשיר.
 38 יד. היה קרן הגנבה מאה, ואין הגנב שנה אלא חמשים
 39 - הרי זה נמכר, ושאר הקרן עם הפפל עליו חוב, עד
 40 שיצא בשביעית וייעשיר וישלם. היה הגנב שנה מאה
 41 ואחד, אינו נמכר, שנאמר: "ונמכר בגנבתו", עד שיהיו
 42 דמיו מבלעין פלן בגנבתו [שיהא שווה כגניבתו].
 43 טו. גנב ונמכר, וחזר וגנב - אם לשני גנב, הרי זה נמכר
 44 פעם שניה; ואפלו גנב מאה איש, נמכר מאה פעמים. ואם
 45 את ראשון גנב פעם שניה - אינו נמכר שניה, אלא ישאר
 46 עליו הפל חוב.
 47 טז. גנב לזה, וחזר וגנב לזה, וחזר וגנב לזה - פלן שתפין
 48 בו; אם היו דמיו כנגד הקרן של שלשתן, או פחות מן
 49 הקרן - נמכר ומחלקין ביניהן, ושאר הפפלות חוב עליו;
 50 ואם היו דמיו יתר על זה - אינו נמכר, והפל חוב עליו
 51 עד שייעשיר.
 52 יז. שתפין שגנבו כאחד - משלשין [מחלקים] ביניהן, וכל
 53 אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן; וכל מי שדמיו יתר על
 54 חלק הקרן שנתחייב בו, אינו נמכר.

1 הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי זה הגנב לא
 2 עשה זון מיתת בית דין; וכבר בארנו שהשוחט על ידי
 3 שליח, חייב בתשלומין.
 4 ז. היו שנים מעידין שגנב - בין שהעידו הן עצמן שטבח
 5 או מכר, בין שהעידו אחרים שטבח או מכר - משלם
 6 תשלומי ארבעה וחמשה. היו שנים מעידין שגנב, ועד
 7 אחד מעיד שטבח או מכר, או שהודה מעצמו שטבח או
 8 מכר - משלם תשלומי כפל, ואינו משלם תשלומי ארבעה
 9 וחמשה; שהמודה בקנס פטור, כמו שבארנו.
 10 ח. מי שהודה בקנס, ואחר כך באו עדים - אם הודה
 11 בתחלה בפני בית דין ובבית דין, פטור. אבל אם הודה
 12 חוץ לבית דין, או שהודה בפני שנים בלבד, ואחר כך באו
 13 עדים - הרי זה משלם קנס על פיהם.
 14 ט. כיצד? הודה בבית דין שגנב, ואחר כך באו עדים
 15 שגנב - פטור מן הפפל, שהרי חייב עצמו בקרן קדם
 16 שייבאו עדים. אבל אם אמר 'לא גנבתי', שפטור עצמו מן
 17 הכל, וכאו עדים שגנב, וחזר ואמר בבית דין 'טבחתי' או
 18 'מכרתי' - אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר, משלם
 19 תשלומי ארבעה וחמשה, לפי שפטור עצמו תחלה מכלום,
 20 עד שבאו העדים.
 21 י. הגונב שור של שני שתפין, וטבחו או מכרו, והודה
 22 בבית דין לאחד מהן וכפר באחד, ואחר כך באו עדים
 23 שגנב וטבח או מכר - משלם לזה שכתב בו חמשה חצני
 24 בקר, וארבעה חצני שנה.
 25 יא. דין הגנב לשלם הקרן והפפל או תשלומי ארבעה
 26 וחמשה מן המטלטלין שלו. אם לא נמצאו לו מטלטלין
 27 - בית דין יורדין לנכסיו, וגובין הכל מן היפה שבנכסיו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב י"ח אלול ה'תשע"ד

66 ב. היטה בהמה שמונה [ע"י בעליה] או מסורה לרועה
 67 - אף על פי שהביא זה עדים שהיא שלו, הרי היא בחזקת
 68 זה שהיא תחת ידו. ואם טען: 'אתה מכרתה לי', או
 69 'נתתה לי' - ישבע התופש הסת שהיא שלו, ויפטור.
 70 ג. לפיכך, מי שתפש בהמת חברו שהייתה שמונה אצלו,
 71 או ביד רועה, והבעלים טוענין: 'היא נצאת מעצמה ובאה
 72 אצליך', או 'פקדון היא בידך', או 'שהיא שאולה לך',
 73 והתופש אומר: 'כן הוא, אינה שלי, אבל אתה חייב לי כך
 74 וכך עליך', או 'אתה משכנתה בידי על [חוב] כך וכך', או
 75 'הדיקה אותי נזק שאתה חייב לשלם על ידיה' - יכול לטען
 76 עד כדי דמיה [שווייה], מתוך שיכול לומר 'לקחה היא
 77 בידי'; וישבע בנקיטת חפץ ויטל.
 78 ד. וכן העבדים שיכולין להלך, אינן בחזקת זה שהן תחת

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"ד

הלכות טוען ונטען

פרק י

55 א. בהמה או חיה שאינה שמונה, אלא מהלכת בכל
 59 מקום ורועה - אינה בחזקת זה שתפשה, מאחר שהיא
 60 ידועה לבעלים [מפורסם שהיא שלהם]. כיצד? הביא
 61 התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו, וזה התופש
 62 טוען: 'אתה נתתה לי', 'אתה מכרתה לי' - אינו נאמן;
 63 שאין היותה תחת ידו ראיה - שהרי היא הלכה מעצמה,
 64 ונקנסה לרשותו. לפיכך, אם לא הביא ראיה - תחזר
 65 הבהמה לבעליה, וישבע הסת על טענת זה.

מתוך מהדורת חזק

46 לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא
47 היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.
48 ב. במה דברים אמורים, שמצריכיין ראובן להביא ראיה
49 או יסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה. אבל אם הביא
50 עדים שאכל פרות קרקע זו שלש שנים רצופות, ונהנה
51 בכלה כדרך שנהגין כל אדם באותה קרקע, והוא שיהיה
52 אפשר לבעלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק, ולא מחו
53 בו - מעמידין אותו ביד ראובן, וישבע ראובן הסת
54 שמכרה לו שמעון, או שנתנה לו מתנה, ויפטר מפני
55 שאומרים לו לשמעון: 'אם אמת אתה טוען, שלא מכרת
56 ולא נתת - למה היה זה משתמש שנה אחר שנה
57 בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות (שהשכרת לו),
58 ולא שטר משפונה (שמסרת כמשכור), ולא מחית בו? טען
59 ואמר: 'מפני שלא הגיע אלי הדבר, שהרי הייתי במדינה
60 רחוקה' - אומרים: 'אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלש
61 שנים; וכיון שהגיע אליך - היה לך למחות בפני עדים,
62 ותודיע אותם שפלוגי גזל אותי, ולמחר אתבענו בדין;
63 הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך'. לפיכך, אם
64 היתה מלחמה ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן
65 ובין המקום שהיה בו שמעון - אפלו אכלה (החזיק)
66 ראובן עשרים שנים - מוציאין אותה מתחת ידו, וחוזרת
67 לשמעון; מפני שיכול לומר: 'לא ידעתי שזה משתמש
68 בקרקעי'.
69 ג. הביא ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה, ועומד
70 במקום זה שלשים יום או פחות - אומרים לשמעון:
71 'מפני מה לא מחית לשבא? אבדת זכותך'. טען שמעון
72 ואמר: 'טרוד הייתי בשוק, ולא ידעתי שזה בתוך חצרי'
73 - הרי זו טענה; שכל שלשים יום יהיה אדם טרוד בשוק.
74 ואם עמד יותר משלשים יום, ולא מחה - אבד את זכותו.
75 ונראה לי, שדין זה אינו אלא בפפרים, שהעם טרודין
76 בשוקים שלהן.
77 ד. ומפני מה אין אומרים לראובן, 'אם אמת הדבר שמכר
78 לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהרת בשטר שלך? מפני
79 שאין אדם נזהר בשטר (לשומר) והולך כל ימיו; וחזקה
80 שאין אדם נזהר בשטר, אלא עד שלש שנים, וכיון
81 שרואה שאין אדם ממתה בו, שוב אינו נזהר.
82 ה. הרי שמחה שמעון במדינה רחוקה - מפני מה לא
83 יטען ראובן ויאמר, 'לא שמעתי שמחה בי, כדי שאזהר
84 בשטרי'? מפני שאומרים לו: 'הכרח יש לו חבר, והחבר
85 יש לו חבר אחר, וחזקה שהגיע אליך הדבר; וכיון
86 שידעת שמחה בך בתוך שלש שנים - אם באמת היה לך
87 שטר ולא נזהרת בו (לשומר), אתה הפסדת על עצמך'.
88 ו. לפיכך, אם מחה שמעון בפני העדים, ואמר להם: 'אל
89 תוציאו דבר זה (מחאתי) מפניכם' - אין זו מחאה. אבל
90 אם אמרו העדים מעצמן: 'אין דבר זה יוצא מפנינו' - הרי
91 גם זו מחאה; שדבר שאין אדם מצנה עליו (שלא
92 לפרסמו), אומרו (מגלהו) שלא בכונה. וכן אם צנה לעדים

1 ידו; אלא כיון שהביא זה הטוען עדים שזה ידוע שהוא
2 עבדו, והלה טוען: 'אתה מכרתו לי', 'אתה נתתו לי
3 במתנה' - אינו נאמן, ויחזיר העבד לבעליו, וישבע הטוען
4 שלא מכר ולא נתן. הביא זה הנטען שתפיש העבד, עדים
5 שיש לזה העבד אצלו (החזיק בו) שלש שנים רצופות
6 מיום ליום, והוא משתמש בו כדרך שהעבדים משמשין
7 את רבן - הואיל ולא מחה בו בכל אלו השנים - הרי זה
8 נאמן, ומעמידין אותו בידו, אחר שישבע הסת, שלקחו
9 ממנו או שנתנו לו במתנה. אבל עבד קטן שאינו יכול
10 להלף על רגליו מפני קטנותו, הרי הוא כשאר המטלטלין,
11 וכל מי שיהיה ברשותו, הרי הוא בחזקתו; והמוציא
12 מחברו, עליו הראיה.
13 ה. הטוען את חברו ואמר לו: 'בגד זה' או 'בהמה זו' או
14 'עבד זה שבידך שלי הוא, וגזלתו ממני', או 'הפקדתיו
15 אצלך', או 'שכור לך', או 'שאול הוא', והנטען אומר: 'לא
16 כי, אלא זה ממוני וירשתי', והביא הטוען עדים והעידו
17 שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הבהמה ידוע שהוא
18 היה לזה - חזר הנטען ואמר: 'כן, היה שלך, אבל אתה
19 נתתו לי, או מכרתו לי, וזה שאמרתי ירשתי, לא
20 שירשתי מאבותי, אלא שהיא שלי כאלו ירשתי' - הרי
21 זה נאמן, ונשבע הסת; שכבר בארנו, שיש לטוען לחזר
22 ולטען דבר הנשמע (המסתבר).
23 ו. ספינה וכיוצא בה, שהיו שנים נחלקין עליה - זה אומר
24 'כלה שלי' וזה אומר 'כלה שלי', ובאו לבית דין, ואמר
25 האחד: 'תפשיה (החזיקו בה) עד שאביא עדים' - אין
26 תופשיין. ואם תפשיה בית דין, והלף ולא מצא עדים,
27 ואמר: 'הניחה בינינו, וכל המתגבר יטל כשהיה דינה
28 מקדם' - אין שומעין להן, ואין מוציאין אותה בית דין
29 מתחת ידן, עד שיבואו עדים, או עד שיודו זה לזה, או
30 יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו שבארנו.
31 יום שני י"ג אלול ה'תשע"ד
32 פרק יא
33 א. כל הקרקעות הידועות לבעליהן (מפורסמות שהן
34 שלהן) - אף על פי שהן עתה תחת ידי אחרים, הרי הן
35 בחזקת בעליהן. כיצד? ראובן שהיה משתמש בחצר
36 כדרך שהעם משתמשין בחצרותיהן, דר בה ושוכרה
37 לאחרים ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו
38 ואמר לו: 'חצר זו שתחת ידך שלי היא, ושוכרה היא
39 בידיך, או גזולה', או 'שאולה', והשיבו ראובן: 'שליך
40 היתה, ואתה מכרתה לו', או 'נתתה לי במתנה' - אם אין
41 עדים לשמעון שהיתה ידועה לו, נשבע ראובן הסת
42 (דרבנן) ויעמד במקומו. אבל אם הביא שמעון עדים
43 שחצר זו שלו היתה - הרי היא בחזקת שמעון, ואומרים
44 לראובן: 'הבא ראיה שמכרה לך', או 'נתנה לך'. ואם לא
45 הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה

46 ב. הביא עדים שהיה דר בחצר זו שלש שנים, או
 47 שהשפירה [לאחרים] שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל
 48 החצר ואמר: 'שמא לא שכן בה ביום ובלילה', או 'שמא
 49 אלו שהשפירו להם לא שכנו בה ביום ובלילה' - הרי זו
 50 טענה; ואומרים למחזיק: 'או הבא עדים ששנים אלו
 51 גמורות ביום ובלילה, או תסתלק'. אפלו באו שנים
 52 ואמרו: 'לנו שכר [השכיר], ואנו דרנו בחצר זו ביום
 53 ובלילה, וטען בעל השדה ואמר: 'ביאו עדים שדרו בה
 54 ביום ובלילה' - צריכין אלו העדים השוכרין להביא ראיה
 55 שדרו בה תמיד; שזה הדבר תלוי בהם [נוגע אליהם],
 56 ואינו תלוי בטענת המחזיק, כדי שיעידו לו.
 57 ג. הנה זה המחזיק או העדים שדרו בה, מן הרוכלין
 58 המחזרין בעירות וכיוצא בהן - טוענין אותן [בי"ד את
 59 הטענות במקומן] לכתחלה; וכשביא עדי חזקה - אומר
 60 לו: 'הבא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה'. במה
 61 דברים אמורים? בחצרות ובתים וכיוצא בהן, שהן
 62 עשויות לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל התניות של
 63 תגרים וכיוצא בהן, שאין דרין בהן אלא ביום - כיון שדר
 64 בה שלש שנים ביום, הרי זו חזקה.
 65 ד. שלש שנים שאמרנו, צריכות שיהיו רצופות זו אחר
 66 זו. הרי שהחזיק בשדה, וזרעה שנה והוכירה [לא דרע]
 67 שנה, וזרעה שנה והוכירה שנה - אפלו עשה כן כמה
 68 שנים, לא החזיק. הנה דרכם של בני אותו המקום להוכיר
 69 - אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה, ומקצתן
 70 זורעין שנה ומוכירין שנה - הרי זה החזיק; שהרי הוא
 71 אומר: 'לא הוכרתי אותה, אלא כדי שתעשה הרבה בשנת
 72 הזרעה'.
 73 ה. שני שתפין שהחזיקו בשדה שש שנים - האחד אכלה
 74 [החזיק] שנה ראשונה ושלישית וחמישית, והשני אכלה
 75 שנה ורביעית וששית - לא עלתה חזקה לאחד מהן;
 76 שהרי בעל הקרקע אומר: 'כיון שלא ראיתי ולא שמעתי
 77 שהחזיק בה אדם אחד שנה אחר שנה, מפני זה לא
 78 מחיתי'. לפיכך, אם כתבו אלו השתפין שטר ביניהן,
 79 שישתמשו בה שנה אחר שנה - כיון שעברו שלש שנים,
 80 עלתה להן חזקה; שהשטר, קול [פרסום] יש לו, והואיל
 81 ולא מכה, אבד את זכותו. והוא הדין לעבד שהחזיקו בו
 82 שנים, ונשתמשו בו שנה אחר שנה - אם כתבו שטר
 83 ביניהן, הרי החזיקו.
 84 ו. אכלה שנה זה המחזיק ומכרה, ואכלה הלוקח שנה,
 85 ומכרה הלוקח שני ואכלה שנה - אם מכרו זה לזה בשטר,
 86 שלששן מצטרפין, והרי זו חזקה, מפני שלא מכה. ואם
 87 מכרו שלא בשטר, אינה חזקה, שהבעלים הראשונים
 88 אומרים: 'כיון שלא עמד בה איש אחד שלש שנים, לא
 89 הצרכנו למחות'.
 90 ז. אכלה האב שנה והבן שנים, האב שמים והבן שנה,
 91 אכלה האב שנה והבן שנה והלוקח מן הבן שנה - הרי
 92 זו חזקה; והוא, שלקח בשטר.

1 ואמר להם: 'אל תודיעוהו, או שאמרנו הן מעצמן: 'אין
 2 אנו מודיעין אותו' - גם זו מקצה היא; שאף על פי
 3 שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, והדבר יגיע
 4 אליו.
 5 ז. כיצד המקצה? אומר בפני שנים: 'פלוני שהוא
 6 משתמש בחצרי' או 'בשדי' - גולן הוא, ולעתיד אני תובע
 7 אותו בדין'. וכן אם אמר להם: 'שכורה היא בידו', או
 8 'משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, אני תובע
 9 אותו בדין', וכן כל כיוצא בזה - הרי זו מקצה, אף על
 10 פי שלא מכה במדינה זו שהחזיק בה זה. אבל אם אמר
 11 להן: 'פלוני שמשתמש בחצרי גולן הוא' - אין זו מקצה;
 12 שהרי ראובן אומר: 'כששמעתי, אמרתי: שמא חרף אותי
 13 בלבד, ולפיכך לא נזהרתי בשטרי'.
 14 ח. מקצה בפני שנים; וכותבין [מחאתו בשטר], אף על
 15 פי שלא אמר להם 'כתבו'. וכיון שמכה בשנה ראשונה,
 16 אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה; אבל צריך שלא
 17 יהיה בין מקצה למקצה שלש שנים גמורות. לפיכך,
 18 צריך למחות בסוף כל שלש; ואם מכה, ועמד שלש שנים
 19 גמורות, ואחר כך מכה - אינה כלום.
 20 ט. הביא ראובן עדים, שזה שמעון בעל השדה קבץ
 21 פרות שדה זו, ונתנם לי' - תעמד השדה ביד ראובן,
 22 ואפלו טען ששמעון מכרה לו או נתנה לו היום; שאילו
 23 לא מכר או נתן - לא הנה משמש את ראובן בשדה זו,
 24 ונותן לו פרוטיה.
 25 י. טען שמעון ואמר: 'אמת הנה הדבר, ולפרות הורדתי,
 26 ושללו היו הפרות, אבל הגוף לא מכרתי' - נאמן, וחזרת
 27 לשמעון; אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלש שנים ולא
 28 מכה בו, כמו שבארנו.
 29 **יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"ד**
 30 **פֶּרֶק יב**
 31 א. שלש שנים שאמרנו, מיום ליום; אפלו היו חסר יום
 32 אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו ממנה. במה דברים
 33 אמורים? בקרקעות שהן עושין פרות [רווחים] תדיר -
 34 כגון בתים, והחצרות, והבורות, והשיחין, והמערות,
 35 והתניות, והפונדקיות, והמרחצות, והשוככות, ובתי
 36 הברדן, ושדה בית השלהין שמשקין אותה תמיד וזורעין
 37 בה ונוטעין, והגנות, והפרדסים; וכן העבדים המהלכין,
 38 כמו שבארנו. אבל שדה הבעל שהיא שותה ממי גשמים
 39 בלבד, ושדה האילן - אינה מיום ליום; אלא כיון שאכל
 40 שלש תבואות ממין אחד, הרי אלו כשלש שנים. כיצד?
 41 היתה שדה תמרים, וגדר שלש גדרות, או שדה ענבים,
 42 ובצר שלש בצירות, או שדה זיתים, ומסק שלש מסיקות
 43 - הרי אלו כשלש שנים, והחזיק. ואפלו היו האילנות
 44 רצופין, ולא הנה ביניהן רחוק הראוי להן, שהרי סופן
 45 ליבש - הואיל ואכלן שלש שנים, החזיק.

מתוך מהדורת חוק

48 הַאֵילָן: אֵתְּהָ מְכַרְתָּ לִּי אֵילָן זֶה וְקָרְקָעוּ - הֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ
49 קָרְקָע פְּעָבֵי הָאֵילָן, עַד הַתְּהוֹם.
50 יֵט. שְׂדֵה אֵילָן שֶׁהָיָה בּוֹ שְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ בַּיִת שְׁלֹשׁ
51 סָאִין, וְאָכַל עֲשָׂרָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה,
52 וְעֲשָׂרָה בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית - הִחְזִיק כֹּלל; וְהוּא, שֶׁהָיָה
53 הַעֲשָׂרָה שְׂאֵבֵל מְפָרוֹת בְּכָל בַּיִת הַשְּׁלֹשׁ סָאִין, וְלֹא
54 הוֹצִיאָו שְׂאָר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת; אָבֵל אִם הוֹצִיאָו שְׂאָר
55 הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת, וְלֹא אָבֵל - לֹא הִחְזִיק אֲלָא בְּמָה שְׂאֵבֵל.
56 כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׂאֵבֵל הוּא מְקַצֵּת הַפְּרוֹת,
57 וּבְזוֹז הָעֵם שְׂאָר הַפְּרוֹת. אָבֵל אִם הֵנִיחַ פְּרוּתֵיהֶן עֲלֵיהֶן -
58 הוֹאִיל וְאָבֵל אֵילָן מִכָּאן וְאֵילָן מִכָּאן מִכָּל הַשְּׂדֵה - הִחְזִיק
59 בְּכָל הַשְּׂדֵה, אִף עַל פִּי שְׂלֵא אֶסְף כָּל פְּרוּתֵיהָ.

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"ד

פֶּרֶק יג

61 א. וְאֵלוֹ שְׂאִין מְעַמִּידִין אֵת הַקָּרְקָע בְּיָדָן, אִף עַל פִּי
62 שְׂאֵבֵלֵיהֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים: הָאֲמִנִין, וְהָאֲרִיסִין, וְהָאֲפִיטְרוּפִין,
63 וְהַשְּׂתָפִין, וְהָאִישׁ בְּנֻכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְהָאִשָּׁה בְּנֻכְסֵי בַּעֲלָהּ, וְבֵן
64 בְּנֻכְסֵי אָבִיו, וְהָאָב בְּנֻכְסֵי הַבֵּן; שְׂכָל אֶחָד מֵאלוֹ, אֵין
65 מְקַפִּידִין [עַל שִׁימוּשׁ בְּנֻכְסֵיהֶם] זֶה עַל זֶה, לְפִיכֹף אֵין
66 אֲכִילְתָּן רְאִיָּה, אִף עַל פִּי שְׂלֵא מִחוּ בְּהֵם הַבְּעָלִים, אֲלָא
67 תַּחֲזֹר הַקָּרְקָע לְבַעֲלִים שֶׁהִבִּיאָו רְאִיָּה שְׂזֹאת הָאָרֶץ יְדוּעָה
68 לְהָן [מִפּוֹרָסִם שֶׁהִיא שְׁלֵחָה], וְיִשְׁבְּעוּ הַסֵּת שְׂלֵא מְכָרוּ וְלֹא
69 נָתְנוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָן.
70 ב. וְכֵן רִאשֵׁי גְלוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַזְּמַן, וְהַגְּזָלָן, וְהַגּוֹי - אֵין
71 אֲכִילְתָּן רְאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּעָלֵי זְרוּעַ. וְכֵן חִרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן
72 - אֵין אֲכִילְתָּן רְאִיָּה, מִפְּנֵי שְׂאִין לְהֵן טַעֲנָה כְּדִי שֶׁתַּעֲמִד
73 הַקָּרְקָע בְּיָדָם; אֲלָא תַּחֲזֹר לְבַעֲלִים. וְכֵן הַמְּחִזִּיק בְּנֻכְסֵיהֶן,
74 אֵין אֲכִילְתוֹ רְאִיָּה.
75 ג. כִּיצַד אֵין מְעַמִּידִין אֵת הַקָּרְקָע בְּיָדָן? רְאוּבֵן שְׂאֵבֵל
76 שְׂדֵה שְׁמַעוֹן שְׁנֵי [שְׁנוֹת] תְּזַקֶּה, וְהוּא טוֹעֵן שֶׁהִיא לְקוֹחָה
77 בְּיָדוֹ, וְהִבִּיא שְׁמַעוֹן עֲדִים שֶׁהִיא יְדוּעָה לוֹ, וְכֵן הִבִּיא
78 עֲדִים שֶׁרְאוּבֵן יְדוּעַ שֶׁהוּא שֶׁתַּפּוּ בָּהּ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ
79 אֲפִיטְרוּפוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה לֹא מַחָה - תַּחֲזֹר הַשְּׂדֵה לְשְׁמַעוֹן,
80 וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂלֵא מְכָר וְלֹא נָתַן. וְהוּא הַדִּין לְשֶׂאֲרָן
81 [הָאֲמוּרִים לְעִיל]. אָבֵל אִם לֹא הִבִּיא שְׁמַעוֹן רְאִיָּה שֶׁרְאוּבֵן
82 הֵיָה שֶׁתַּף אוֹ אָרִיס, אֲלָא רְאוּבֵן הוֹדִיָּה מְעַצְמוֹ וְאָמַר: 'כֵּן,
83 הֵיָה שֶׁתַּפִּי, וּמְכָר לִי' - הוֹאִיל וְאָבֵל שְׁנֵי תְּזַקֶּה, וְיִכּוּל
84 לוֹמַר 'לֹא הֵיָה שֶׁתַּפִּי מְעוֹלָם' - הֲרִי זֶה נֶאֱמַר, כִּשְׂאָר כָּל
85 אֲדָם.
86 ד. הָאֲמִנִין כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה בּוֹנֵין בָּהּ אוֹ מְתַקְּנִין אוֹתָהּ
87 שָׁנִים רְבוּת. יָרְדוּ מֵאֲמִנּוֹתָן - אִם אָכְלוּ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים
88 מֵאַחַר שֶׁיָּרְדוּ מֵאֲמִנּוֹתָן, יֵשׁ לְהֵן תְּזַקֶּה.
89 ה. הָאֲרִיסִין כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה אָרִיס לְאָבִיו שֶׁל בַּעַל
90 הַשְּׂדֵה, אוֹ לְאִנְשֵׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ; שֶׁכֵּינּוּ שֶׁהוּא אָרִיס שֶׁל בְּתִי
91 אֲבוֹת [בַּיִת הַמְּשֻׁפָּחָה], אֵין מִמֵּחִין הַבְּעָלִים בְּיָדוֹ. אָבֵל אִם

1 ח. אָכְלָה בְּפָנֵי הָאָב שֶׁהִיָּה בַּעַל הַשְּׂדֵה שָׁנָה, וּבְפָנֵי בְּנוֹ
2 שְׁתֵּים, אוֹ בְּפָנֵי הָאָב שְׁתֵּים וּבְפָנֵי הַבֵּן שָׁנָה, אוֹ בְּפָנֵי הָאָב
3 שָׁנָה וּבְפָנֵי בְּנוֹ שָׁנָה וּבְפָנֵי לּוֹקַח מִן הַבֵּן שָׁנָה - הֲרִי זֶה
4 תְּזַקֶּה; וְהוּא, שֶׁמְכָר הַבֵּן שְׂדֵה זֶה בְּכֹלל שְׂדוּתֵיו - שֶׁהֲרִי
5 לֹא הִכִּיר [שֵׁם לִב] הַמְּחִזִּיק שְׁנִמְכָּרָה, וּלְפִיכֹף לֹא נִזְהַר
6 בְּשִׁטְרוֹ. אָבֵל אִם מְכָר הַבֵּן שְׂדֵה זֶה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, אֵין לָךְ
7 מְחָאָה גְּדוּלָה מְזוּ.
8 ט. נָרָה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, אָפְלוּ כְּמָה שָׁנִים - הוֹאִיל וְלֹא
9 נִהְיָה בָּהּ, אֵינָה תְּזַקֶּה. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ שְׂבִילֵי הַמַּיִם,
10 וּפָתַח וְשָׁדַד [פִּירֵד רַגְבֵי אֲדָמָה] בְּלִבָּד - הוֹאִיל וְלֹא אָבֵל
11 פְּרוֹת, אֵינָה תְּזַקֶּה.
12 י. זְרָעָה וְלֹא הָרוּיִם כְּלוּם, אֲלָא זְרַע כוֹר וְאֶסְף כוֹר - לֹא
13 הִחְזִיק, שֶׁהָרִי לֹא נִהְיָה.
14 יא. אָכְלָה שְׁחַת [תַּבּוּאָה קוֹדֵם בִּישׁוּלָה], לֹא הִחְזִיק; וְאִם
15 הֵיָה הַמְּקוּם דְּרָכָן לְזָרַע לְשְׁחַת, מִפְּנֵי שֶׁדָּמְיוֹ קָרִין - הֲרִי
16 זֶה תְּזַקֶּה.
17 יב. אָכְלָה עֲרָלָה שְׂבִיעִית וְכֹלָאִים - אִף עַל פִּי שֶׁנִּהְיָה
18 בְּעַבְרָה, הֲרִי זֶה תְּזַקֶּה.
19 יג. הֵיָה הַמְּקוּם שֶׁהִחְזִיק בּוֹ סֹלַע אוֹ חֲלָמִישׁ שְׂאִינּוֹ רְאוּי
20 לְזוּרִיעָה - צָרִיף לְהַנּוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ, כְּגוֹן שֶׁיִּשְׁטַח
21 בּוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ הַבְּהֵמָה וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה; וְאִם לֹא
22 נִהְיָה בּוֹ כָּל אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ שָׁנִים בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ, לֹא
23 הִחְזִיק.
24 יד. הֵיָה מְעַמִּיד בְּהֵמָה בְּמְקוּם מְסִים מְחֻצַּר חֲבָרוֹ, אוֹ
25 שֶׁהִיָּה מְגַדֵּל שֵׁם תְּרַנְגוּלִין, אוֹ מְעַמִּיד תַּנּוּר וְכִירִים וְרַחֲמִים,
26 אוֹ שְׁנָתָן שֵׁם זְכוּל, בֵּין שֶׁהִעֲמִיד מְחִיצָה בֵּין שְׂלֵא הַעֲמִיד
27 - אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָרִים אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם
28 וּבְלֵילָהּ, וְטָעַן עַל בַּעַל הַחֻצַּר וְאָמַר: 'אֵתְּהָ נָתַתְּ לִי מְקוּם
29 זֶה', אוֹ 'מְכַרְתּוֹ לִי' - הֲרִי זֶה תְּזַקֶּה.
30 טו. שְׂדֵה שֶׁהִיא מְקַפֵּת גָּדַר, וּכְאֵזֶה שֶׁהִחְזִיק בָּהּ, וְזוּרַע
31 חוּץ לְגָדְרָה, וְנִהְיָה כְּכֹל הַמְּקוּם שְׂאִינּוֹ שְׁמוּר - אִף עַל פִּי
32 שְׂאֵבֵלוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, לֹא עֲלֵתָהּ לוֹ תְּזַקֶּה; שֶׁהַבְּעָלִים
33 טוֹעֲנִין וְאוּמְרִין: 'כֵּינּוּן שְׂרָאִינּוֹ שְׂזוּרַע בְּמְקוּם מְפָרָה,
34 אֲמִרְנוּ: כָּל מָה שִׁיזְרַע - חֵיַת הַשְּׂדֵה תִּאֲכָלְנוּ; וּלְפִיכֹף לֹא
35 מְחִיתִי'. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַזּוּרַע מְקוּם שְׂאִינּוֹ שְׁמוּר, אֲלָא
36 רָגַל כָּל חַיָּה וְיָד כָּל אָדָם מְצוּיִין בּוֹ.
37 טז. אָכְלָה בְּלָה חוּץ מִבַּיִת רְבַע [מִדַּת שֵׁטַח] - הִחְזִיק
38 בְּכֹלָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ בַּיִת רְבַע שְׂלֵא נִהְיָה בּוֹ; אָפְלוּ הֵיָה
39 מְקוּם חֲלָמִישׁ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּרְאוּי
40 לוֹ, אֵין לוֹ בּוֹ תְּזַקֶּה.
41 יז. הִחְזִיק אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאָבֵל פְּרוּתֵיהֶן, וְאֶחָד הִחְזִיק
42 בְּקָרְקָע וְזָרַעָה וְאָבֵל פְּרוּתֵיהָ, וְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם טוֹעֵן
43 'שֶׁהַכָּל שְׂלִי, וְאֵנִי לְקַחְתִּיו' - זֶה שֶׁהִחְזִיק בְּאֵילָנוֹת וְאָכְלָם
44 שְׁלֹשׁ שָׁנִים, יֵשׁ לוֹ הָאֵילָנוֹת וְקָרְקָע שְׂצָרִיכִין לוֹ, וְהוּא
45 כְּמֵלֵא הָאוּרָה [הַמְּחֻלָּט] וְסָלוּ חוּצָה לְכָל אֵילָן וְאֵילָן; וְזֶה
46 שֶׁהִחְזִיק בְּקָרְקָע, יֵשׁ לוֹ שְׂאָר הַקָּרְקָע.
47 יח. וְכֵן הָאוּכָל פְּרוֹת אֵילָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְטָעַן עַל בַּעַל

45 יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"ד

46 פֶּרֶק יֵד

47 א. כל אלו שאין אכילתן [חזקתם] ראיה - אם הביאו
 48 עדים שמכרו להן הבעלים שדה זו, או נתנוה להם במתנה
 49 - ראיתם ראיה; חוץ מן הגזלן, והבעל בנכסי אשתו.
 50 באיזה נכסים אמרו? בנכסי צאן ברזל [נדוניה - שחובת
 51 ברזל על הבעל לשמור על קרנם], או בשדה שיחד [הוסיף]
 52 לה בכתבתה, ובשדה שכתב לה בכתבתה, ובשדה שנתן
 53 לה בשום משלו. אבל בנכסי מלוג [שלא הביאה לבעלה]
 54 - יש לו ראיה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

55 ב. ביצד הגזלן אין לו ראיה? כיון שהחזק גזלן על שדה
 56 זו - אף על פי שהביא ראיה שהודה הבעל בפני עדים,
 57 שמכר לו שדה זו ולקח דמים, והבעלים אומרים: 'לא
 58 מכרנו, אלא מפני היראה הודינו לו' - מוציאים את השדה
 59 מיירו, ואין לו כלום. ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו
 60 כף וכף - מוציאים את השדה מיד הגזלן, ומחזירין לו
 61 הבעלים את הדמים, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

62 ג. בן האמן ובן האריס ובן האפיטרופוס שאכלו שדה זו
 63 שני [שנות] חזקה - אם טענו שהבעלים מכרו להם או
 64 נתנו להם, יש להם חזקה; ואם טענו שהיא ירשה להם
 65 מאבותיהם שאכלוה שני חזקה, אין להם חזקה. ואם
 66 הביאו עדים שהודו הבעלים לאביהם שמכרוה להן, או
 67 נתנוה להן - מעמידין את השדה בבדם.

68 ד. בן הגזלן - אף על פי שהביא ראיה שהודו הבעלים
 69 לאביו, אינה ראיה, כמו שבארנו. אבל בן הגזלן -
 70 אפלו בא בטענת אביו, יש לו חזקה; בא בטענת אבי
 71 אביו, אין לו חזקה.

72 ה. הגוי - אפלו אכלה כמה שנים, אין אכילתו ראיה;
 73 ואם לא הביא שטר - תחזור השדה לבעלים בלא שום
 74 שבועה; שלא תקנו שבועת הסת אלא לישראל. וישראל
 75 הבא מחמת הגוי [קנה ממנו] - הרי הוא כגוי, ואין אכילתו
 76 ראיה.

77 ו. טען זה הישראלי הבא מחמת הגוי ואמר: 'בפני לקחה
 78 הגוי שמכרה לי מזה הישראל המערער עלי' - הרי זה
 79 גאמן, וישבע הסת על כף; מתוך שיכול לומר 'אני
 80 לקחתי ממך, וחרי אכלתי שני חזקה' - יכול לומר
 81 'מפלוני לקחתי, שבפני לקחה ממך'.

82 ז. אין מחזיקין [לא מועילה חזקה] בנכסי קטן, ואפלו
 83 הגדיל. ביצד? אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת, ושנים
 84 אחר שהגדיל, וטען: 'אתה מכרת לי', 'אתה נתת לי' -
 85 אין זה כלום; עד שיאכל אותה שלש שנים רצופות אחר
 86 שהגדיל.

87 ח. מי שהחזיק בנכסי קטן שנים רבות, וטען ואמר:

1 זה הוא שנעשה לו אריס תחלה - הואיל ואכלה [החזיק]
 2 בלה שני חזקה, מעמידין אותה בידו, ואומרין לבעלים:
 3 'היאף אכל שנה אחר שנה, ולא מחית בו'?

4 ו. אריס של בתי אבות שהוריד אריסין מתחת ידו, יש לו
 5 חזקה; שאין מורידין אריסין אחרים לנכסי אדם, והוא
 6 שותק. אבל אם חלק לאריסין אחרים שהיו בה - אין לו
 7 חזקה; שמא ממנה על האריסין עשו אותו. ואריס שירד
 8 מאריסותו, ואכלה שלש שנים מאחר שירד - החזיק.

9 ז. האפיטרופין ביצד? בין שהיו אפיטרופין על שדה זו
 10 בין על שאר נכסים, בין שמנה אותם בית דין בין שמנה
 11 אותם אבי יתומים וגדלו היתומים והניחו [השאירו]
 12 אותם, בין שמנה אדם אפיטרופין על הוצאתו והכנסתו -
 13 הואיל והן משתמשין ברשות, אין להן חזקה. עברו
 14 האפיטרופין ממנו, ואכלו שלש שנים אחר שעברו - הרי
 15 זו חזקה.

16 ח. השתפין ביצד? אם הנה שתרף בשדה זו, ואין בה דין
 17 חלקה [לא שייך לחלקה] - אף על פי שאכל את בלה
 18 האחד מהם כמה שנים, הרי היא בחזקת שניהם. ואם יש
 19 בה דין חלקה, ואכלה האחד בלה שני חזקה - יש לו
 20 חזקה; שהרי אומרין לשתפו: 'אם באמת שלא מכרת ולא
 21 נתת, היאף אכל את בלה, ואתה שותק, ולא מחית בו בכל
 22 שלש שנים? וכן האיש שאכל נכסי אשתו שני חזקה -
 23 אף על פי שהתנה עמה שאין לו פרות בנכסיה, ואפלו
 24 התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה, ואחר כך אכל
 25 ובנה והרס, ועשה כל מה שעשה; וכן האשה שאכלה
 26 פרות נכסי בעלה, ונשתמשה בהן כחפצה כמה שנים -
 27 אף על פי שיחד לה שדה במזונותיה, ואכלה שדות
 28 אחרות - אין אכילתן ראיה. וכן הבן שהוא סומך על
 29 שלחנו של אביו, ונחשב בכלל בני ביתו - אם אכל נכסי
 30 אביו שני חזקה, וכן האב שאכל נכסי בן זה שהוא סומך
 31 על שלחנו שני חזקה - אין אכילתן ראיה.

32 ט. ובן שפרש מאביו [משולחנו], ואשה שנתגרשה אפלו
 33 ספק גרושין - הרי הם כשאר כל אדם.

34 י. ראשי גליות שהיו בימי חכמים - לפי שהיה בידן כח
 35 לרדות את העם, אין אכילתם [חזקתם] ראיה; וכן אחר
 36 שהחזיק בנכסיהם - אף על פי שאכל כמה שנים, אין
 37 אכילתו ראיה. לפי שאינם ממחין, מפני שידן תקפה - כל
 38 זמן שירצו, מסלקין זה ממנה; אבל נשבעין הסת, שלא
 39 מכרו ולא נתנו. ואם הן החזיקו בנכסי אחר, ואמר שלא
 40 מכר - נשבע הסת שלא מכר להן ולא נתן להן.

41 יא. הגזלן ביצד? מי שהחזק גזלן על שדה זו, או מי
 42 שהחזקו שהן הורגין נפשות על עסקי ממון - אף על פי
 43 שאכל שדה זו כמה שנים - לא החזיק, ותחזור השדה
 44 לבעלים.

מתוך מהדורת חזק

48 לו: 'מה לך ולשדה זו? הודה ואמר לו: 'יודע אני שהיתה
49 שלך, אבל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך, ואמר לו
50 המערער: 'פלוני שמכר לך, גזלן הוא' - הואיל והודה
51 שהיא שלו [של המערער], ושלא לקחה ממנו, תחזור
52 השדה וכל הפרות למערער, אף על פי שאין לזה המערער
53 עדים שהיא שלו. וכן כל פיוצא בזה. הביא זה המחזיק
54 עדים שפלוני שמכרה לו דר בה אפלו יום אחד, או שאמר
55 לו: 'בפני לקחה ממך, ואחר כך מכרה לי' - מעמידין
56 אותה בידו; שהרי יש לו טענה עם חוקתו, ואלו רצה -
57 טען ואמר 'ממך לקחתיה', שהרי יש לו שני חזקה.

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"ד

פרק טו

58
59
60 א. מי שמערער על השדה, והביא עדים שהיא ידועה לו
61 [ששלו היתה], והביא זה שבתוכה שטר שלקחה [קנאה]
62 ממנו, והביא עדים שאכלה [החזיק] שני [שנות] חזקה -
63 אומרים לו בתחלה: 'קנים [אשר בבי"ד] שטרך'; אם נתקם
64 - הרי מוטב, וידון בשטר; ואם אי אפשר לו לקימו -
65 סומכין על עדי החזקה, וישבע הסת שלקחה.
66 ב. עדי החזקה שהעיד אחד משניהן שאכלה חטים שני
67 חזקה, והשני העיד שאכלה שעורים - עדותן קימת; שאין
68 העד מדקדק בזה. העיד האחד שאכלה זה שנה ראשונה
69 ושלישית וחמישית, והשני מעיד שאכלה שניה ורביעית
70 וששית - אין עדותן מצטרפת; שבשנה שמעיד בה זה,
71 לא העיד בה זה; ותחזור הקרקע והפרות.
72 ג. מי שגרד לשדה בחזקת שהוא יורש, ואכל פרותיה,
73 ונמצא יורש אחר שהוא קרוב ממנו, וראוי לירשה - בין
74 שנמצא [שקרוב ממנו] בעדים, בין שהודה לו זה שגרד
75 תחלה - חזב להחזיר כל הפרות שאכל.
76 ד. שנים שהיו עוררין על השדה, זה אומר 'שלי' וזה
77 אומר 'שלי', ואין לאחד מהן ראיה, או שהביא כל אחד
78 מהן עדים שהיא שלו, או שהיא של אבותיו, או שהביא
79 כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה, והשנים
80 שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו בהן אלו -
81 מניחין אותה ביניהן, וכל המתגבר ירד בה; ויהיה האחר
82 מוציא מידו, ועליו הראיה. ואם בא שלישי, ותקף עליה
83 וירד לתוכה - מסלקין אותו ממנה.
84 ה. הביא האחד עדים שהיא של אבותיו, ושאלה שני
85 חזקה, והרי היא תחת ידו, והביא השני עדים שאכלה שני
86 חזקה, והרי היא תחת ידו - נמצאת עדות החזקה של
87 שניהם מכחשת; מעמידין אותה ביד זה שהעידו לו עדי
88 החזקה שהיא של אבותיו, ומורידין אותו לתוכה. חזר
89 השני והביא גם הוא עדים שהיא של אבותיו, שהרי
90 נמצאת גם עדות זו מכחשת - חזרין בית דין, ומסלקין
91 ממנה את הראשון, ומניחין אותה בין שניהם; וכל
92 המתגבר, ירד בה.

1 'משכונה [משכון] הם בנדי, ויש לי חוב עליהם כף וכף'
2 - הואיל ואלו רצה אמר: 'לקוחים הם בנדי' - נאמן;
3 שהרי אינה מחזקת שהיא לאביו של זה; והרי זה גובה
4 משכנה מה שטען, ותחזור לתומים. אבל אם יצא עליה
5 קול שהיא של יתומים - אינו נאמן, שהרי אין מחזיקין
6 בנכסי קטן; ותחזור השדה וכל הפרות שאכל לתומים עד
7 שיגדלו, ויעשה עמהם דין.
8 ט. אכלה שני חזקה בחיי אביהן - מתוך שיכול לומר
9 'לקוחה היא בנדי מאביהן' - נאמן לומר 'חוב יש לי על
10 אביהן, ואגבה אותו מן הפרות'; וגובהו שלא בשבועה,
11 מתוך שיכול לומר 'שלי היא'.
12 י. בורח שברח מחמת סכנת נפשות, כגון שהיה המלך
13 מבקש אותו להמיתו - אין מחזיקין [לא מועילה חזקה]
14 בנכסיו. אפלו אכל המחזיק כמה שנים, וטען שלקח - אין
15 אכילתו ראיה; ואין אומרים לבעל השדה, 'למה לא
16 מחית', מפני שהוא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת
17 קטן, הרי הוא ככל אדם; ואם לא מחה, מחזיקין בנכסיו.
18 יא. מחזיקין בנכסי אשת איש. כיצד? אכלה מקצת שני
19 חזקה בחיי הבעל, ושלוש שנים אחר מיתת הבעל, וטען
20 ואמר: 'מכרתה לי את ובעלך' - מעמידין אותה בידו,
21 מתוך שיכול לומר 'ממך לקחתיה אחר מות בעלך'; שהרי
22 אכלה שני חזקה אחר מיתת הבעל, ולא מחת בו. אבל
23 אם אכלה בחיי הבעל כמה שנים, ולא אכלה שני חזקה
24 אחר מיתת הבעל - אין לו חזקה.
25 יב. כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה. כיצד? הרי
26 שאכל פרות שדה זו כמה שנים, וכא המערער ואמר לו:
27 'מאין לך שדה זו? שלי היא! ה'שיבו ואמר לו: 'איני
28 יודע של מי היא, ובין שלא אמר לי אדם, ירדתי לתוכה'
29 - אין זו חזקה; שהרי לא טען שלקחה, ולא שנתנה לו,
30 ולא שירשה. אף על פי שלא טען, אין מוציאין אותה
31 מידו, עד שביא זה המערער עדים שהיא שלו. הביא
32 עדים - תחזר לו השדה, ומוציאין מזה כל הפרות שאכל.
33 ואין פותחין [טוענים] לזה המחזיק תחלה; ואין אומרים
34 לו, 'שמה שטר היה לך ואבד', עד שיעטן הוא מעצמו.
35 ואם לא טען, יחזיר כל הפרות שאכל. וכן האוכל שני
36 חזקה מחמת שיש שטר [מכירה] בידו, ונמצא השטר בטל
37 - בטלה החזקה, ותחזור השדה עם כל הפרות לבעלים.
38 יג. הבא [לקרקע] מחמת ירשה - צריך להביא ראיה שדר
39 אביו בשדה זו או נשתמש בה, אפלו יום אחד; ובין
40 שאכלה הוא שלש שנים מחמת אביו, מעמידין אותה
41 בידו. אבל אם לא הביא ראיה שדר בה אביו כלל - תחזור
42 השדה וכל הפרות, למערער שיש לו עדים שהיא שלו,
43 שהרי אינו טוען עליו שמכר או נתן לו, ולא נודעה קרקע
44 זו [ששייכת היתה] לאבותיו. הביא ראיה שנגאה בה אביו
45 - אינה כלום, שמה בא לבקר אותה ולא קניה; אלא צריך
46 להביא ראיה שדר בה אביו, אפלו יום אחד.
47 יד. הרי שאכל שדה זו שנים רבות, וכא המערער ואמר

48 יא. מי שהלך למדינת הים, ואבדה דרך שדהו [נעלם]
 49 שביל המוביל לשדהו, בין שהיו ארבע השדות המקיפות
 50 אותו לארבעה אנשים, בין שהיו הארבעה קנו מאחד -
 51 הרי כל אחד מהן דוחה ואומר לו: 'שמא דרך שלך על
 52 חברי היא'; לפיכך, יקנה לו דרך במאה מנה [בכמה
 53 שידרשו], או יפרח באויר. וכן אם היו ארבע השדות לאיש
 54 אחד שקנה אותן מארבעה - אין לו עליו דרך; שהרי
 55 אומר לו: 'עתה אם אחזיר לכל אחד שטרו, אין אתה יכול
 56 לעבר על אחד מהן, ואני קניתי מכל אחד מהן כל זכות
 57 שיש לו'. אבל אם היה בעל ארבע השדות המקיפות איש
 58 אחד, והוא בעל המצר שלהם מתחלה ועד סוף [תמיד] -
 59 הרי זה אומר לו: 'מכל מקום דרכי עליך' [על שדר]; וילך
 60 לו בקצרה, באי זו שדה שירצה בעל השדות. וכן כל
 61 פיוצא בזה. ואם החזיק בדרך, ואמר 'זו היא דרכי' - אין
 62 מסלקין אותו ממנה, אלא בראיה ברורה.

יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"ד

פרק טז

64 א. ראובן שמכר שדה לשמעון, והיה לוי מעדי השטר,
 65 וקא לוי לערער על השדה, ולטען שראובן גזל אותה ממנו
 66 - אין שומעין לו, ואין משגיחין על ראיות שביא על
 67 אותה שדה, והרי אבד כל זכותו; שאומרין לו: 'היאך
 68 תעיד על המכר, ותחזור ותערער' [שהוא שלך]? וכן אם
 69 העיד לוי בשטר שכתוב בו: 'השדה הפלוגתי של ראובן
 70 מצד מזרח', או 'מערב' - הואיל ועשה השדה סימן לאחר,
 71 והעיד בשטר - אבד את זכותו, ואינו יכול לחזור ולערער;
 72 שאומרין לו: 'היאך תעיד בשטר זה שכתוב בו שהשדה
 73 הזאת מצד פלוני, ותחזור ותערער עליה'?

74 ב. טען העד ואמר: 'תלם [שורה] אחד הוא שעשיתי סימן
 75 ולא כל השדה, ואותו התלם הסמוך למצר בלבד, הוא של
 76 ראובן' - הרי זה טענה הנשמעת [מקובלת]; ויש לו לעורר
 77 על כל השדה, חוץ מאותו התלם. אין כל הדברים
 78 האמורים, אלא באחד מעדי השטר שבא לערער. אבל
 79 הדין שקים [אישר] השטר - יש לו לערער, מפני שיכול
 80 לטען ולומר: 'לא ידעתי מה היה כתוב בשטר'; מפני שיש
 81 [מותר] לביגין לקים השטר [עפ"י חתימת העדים], אף על
 82 פי שלא קראוהו. אבל העדים - אין חותמין על השטר,
 83 אלא אם כן קראוהו פלו ודקדקו בו.

84 ג. בא שמעון, ונמלך בלוי ואמר לו: 'הריני קונה שדה
 85 פלוגתי מראובן, ובצעתך אקנה אותה? ואמר לו לוי: 'לך
 86 וקנה, טובה היא' - יש ללוי לערער עליה, ולא אבד את
 87 זכותו, שהרי לא עשה מעשה; ויש לו לומר: 'רצוני היה
 88 שתצא מתחת יד ראובן שהוא אלם, כדי שתבצענה בדין
 89 ואקח שדי'.

90 ד. ראובן שערער על שמעון, ושמעון אמר: 'איני יודע
 91 מה אתה שח, אלא שדה זו מלוי לקחתיה, והרי עדים
 92

1 ז. זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי', זה הביא
 2 עדים שהיא של אבותי, וזה הביא עדים שאכלה שני
 3 חזקה - תחזר לזה שהביא עדים שהיא של אבותי, ויחזיר
 4 זה כל הפרות שאכל; שהרי לא טען עליו כלום [טענה
 5 ממשית], ואין אכילתו ראיה, שכל חזקה שאין עמה טענה
 6 על הבעלים, אינה כלום. חזר זה המחזיק ואמר: 'כן, של
 7 אבותיך היתה, ואתה מכרתה לי, וזה שטענתי תחלה
 8 שהיא של אבותי, כלומר שאני סומך עליה [בטוח בה],
 9 והרי היא שלי כשל אבותי, או שאמר: 'כן של אבותי,
 10 שלקחתה מאבותיך' - הרי זה טענה נכונה, שהרי נתן
 11 אמתלא [הסבר] לדבריו הראשונים; ומעמידין אותה בידו.
 12 ואם כשטען בתחלה אמר לו: 'של אבותי, ולא של
 13 אבותיך' - אין שומעין לו בטענה זו האחרת. וכן כל
 14 פיוצא בזה.

15 ז. ראובן שהיה בתוך שדה, בא שמעון וערער עליו, ואמר
 16 ראיוב: 'שדה זו מלוי קניתיה, ואכלתי אותה שני חזקה',
 17 אמר לו שמעון: 'והלא שטר זה מקים [מאושר בבי"ד]
 18 בידי, שאני לקחתיה מלוי מהיום ארבע שנים, חזר ראובן
 19 ואמר: 'וכי תעלה על דעתך ששלוש שנים בלבד [עברו]
 20 משקניתיך?! שנים רבות יש לי משלקחתיה, ואני
 21 קדמתיך' - הרי טענת ראובן טענה; שאדם קורא [יכול
 22 לקרוא] לשנים רבות שני חזקה. לפיכך, אם הביא ראובן
 23 עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכלה שני חזקה קדם
 24 שלקחה שמעון - מעמידין אותה בידו. אבל אם אכלה
 25 פחות משבע שנים - תחזר לשמעון; שאין לה מחאה מלוי
 26 גדולה מזו, שהרי מכרה קדם שיחזיק ראובן.

27 ח. זה אומר 'של אבותי' והביא עדים, וזה אומר 'של
 28 אבותי' ואין לו עדים - תחזר לזה שהביא עדים; ומוציאין
 29 מזה כל הפרות שהודה בהן שאכלן, אף על פי שאין עליו
 30 עדים שאכל, שהרי הוא אומר שמחמת אבותי אכל, והרי
 31 העדים שהיא של אבותי של זה הטוען. וכן כל פיוצא
 32 בזה.

33 ט. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
 34 טוען ממך לקחתיה, והרי שטרי, והוציא שטר מקים,
 35 טען המערער שהוא מזיף, והודה בעל השטר ואמר: 'כן
 36 הוא, אבל היה לי שטר כשר ואבד, ולקחתי זה בידי כדי
 37 לאים עליו שיוודה שמכר לי באמת' - הואיל ואלו רצה
 38 היה עומד בשטרו, שהרי מקים הוא - הרי זה נאמן, ואין
 39 מוציאין את השדה מתחת ידו; וישבע הסת.

40 י. הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה
 41 טוען: 'ממך לקחתיה, ואכלתי שני חזקה', והביא עדים
 42 שאכלה שני חזקה, טען המערער ואמר: 'היאך תטען
 43 שלקחתה ממני היום שלש שנים, ובאותו הזמן לא הייתי
 44 במדינה' - מצריכין זה שבתוכה להביא ראיה שזו פלוני
 45 שמערער היה עמו במדינה בזמן זה שטוען שמכרה לו
 46 בו, אפלו יום אחד, כדי שיהיה אפשר שימכר לו; ואם
 47 לא הביא, מסלקין אותו.

מתוך מהדורת חזק

23. מכחישו, ומשלם.
 24. ז. כל המחייב להחזיר הפרות - אם לא היו ידועין [שוויון],
 25. ואין בית דין יכולין לשער אותן כשכר הבתים וכיוצא
 26. מהם שהוא ידוע, אלא היו פרות אילן או פרות שדה,
 27. שאינן ידועין - הואיל ואין פאן טענה ודאיה [ודאית],
 28. ישלם מה שיודה לו שאכלו; ומחרימין [מטיילים חרם
 29. סתם] על מי שאכל יותר, ולא ישלם.
 30. ח. כל המחזיר קרקע מתחת ידו - אם השפירה לאחריהם
 31. כשהיה מחזיק בה, והיו השוכרין קמיין - מוציאין מהם
 32. השכר פעם שניה, ונותנין לבצל הקרקע, וחוזרין ותובעין
 33. [הם את] זה שהשכיר להם מקום שאינו שלו.
 34. ט. אסור לאדם לטען טענת שקר, כדי לענות הדין או כדי
 35. לעכבו. כיצד? היה נושה [בעל חוב] בחברו מנה - לא
 36. יטעננו מאתים, כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה. היה
 37. נושה בו מנה, וטענו מאתים - לא יאמר: 'אכפר הפל
 38. בבית דין, ואודה לו במנה ביני לבינו, כדי שלא אתחייב
 39. לו שבועה.'
 40. י. היו שלשה נושין מנה באחד, וכפר בהם - לא יהיה
 41. אחד תובע, ושנים מעידים, וכשיוציאו ממנו, יחלקו. ועל
 42. דברים אלו וכיוצא בהם, הזהיר הכתוב ואמר: "מדבר
 43. שקר - תרחק".
 44. בריף רחמנא דסייען

1. שאכלתיה שני [שנות] חזקה - אמר לו ראובן: 'יהלא יש
 2. לי עדים, שבערב באת אלי ואמרתי לי, מכור לי שדה זו'
 3. - אין זו ראיה; ויש לשמעון לומר: 'רציתי לקנות מך,
 4. כדי שלא תערער ולא תטריחני בדין, אף על פי שאיני
 5. יודע אם היא שלך, אם אינה'. וכן כל כיוצא בזה. ואם
 6. לא טען שמעון טענה זו, אין טוענין [בי"ד] לו [בשבילן].
 7. ה. ראובן שערער, והביא עדים ששדה זו שלו, ושמעון
 8. שבתוכה טוען: 'אתה מכרתה לי ואכלתיה שני חזקה',
 9. וראובן אומר: 'גזל אכלתי' - בין שלא היו עדים שאכל
 10. כלל, בין שהיה שם עד אחד שאכלה [החזיק] שלש שנים
 11. - אינו חייב להחזיר הפרות שאכל, שהרי הוא אומר 'שלי
 12. אכלתי'; ואין עליו עדים שמחייבין אותו בפרות, שהרי
 13. מעצמו הודה. וזה העד שהעיד שאכלה שלש שנים,
 14. ליפות כחו של אוכל הוא בא, ואלו היה עמו אחר [עד
 15. נוסף], היתה השדה עומדת בירו. לפיכך, ישבע ראובן
 16. הסת שלא מכר, ותחזר לו השדה; וישבע שמעון הסת
 17. שאינו מחייב לו כלום בפרות שאכל, ויפטר.
 18. ו. היו שני עדים מעידים על שמעון שאכלה פחות משני
 19. חזקה, יחזיר כל הפרות שאכל. ואפלו היה עד אחד - חייב
 20. להחזיר על פיו, שהרי אינו מכחיש העד, אלא אומר:
 21. 'אמת העיד, ואכלתי שתי שנים, ושלי אכלתי'; נמצא
 22. מחייב שבועה [עפ"י עד אחד], ואינו יכול להשבע [כי אינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב אלול ה'תשע"ד

62. יכול גזירת מלך (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד
 63. לומר: ואחר יבא אל המחנה — מפני הטמאה". הריהו
 64. רומז לפלל הגה שבארתי לך: שגה דין בלבד למי
 65. שרוצה להטהר שיצוהו כף — ודין זה הוא המצוה;
 66. אבל לא שנתחייבו טבילה דוקא, אלא הרוצה להשאיר
 67. בטמאתו ולא יפגס למחנה שכינה (מעורת ישראל שבבית
 68. המקדש ולפנים) אינה זמן — רשאי. וכבר באר ספר
 69. האמת ("ספר התורה") שכל מי שנטמא וטבל שהוא
 70. טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד שיצריב שמשו
 71. (שתשקע השמש ביום הטבילה). וכן בא גם בפרוש
 72. המקביל, שצריך לטבל וגופו ערום נוגע בשטח המים.
 73. אמרו (עירובין ד:): "כל בשרו" — שלא יהא דבר חוצץ
 74. בינו ובין המים". הגה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא
 75. מצוה טבילה — כוללת דיני המקנה ודיני החציצה
 76. ודיני טבול יום (זה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה —
 77. שמשו). ומצוה זו מבארת במסכת מקנאות ובמסכת
 78. טבול יום.

יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"ד

45. יום ראשון י"ב אלול ה'תשע"ד
 46. מצות עשה קט.
 47. המצוה הק"ט — הצווי שנטמאנו לטבול במי מקנה
 48. ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
 49. אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו,
 50. טז), ובה בקבלה (ספרא פרשת מצרע): "מים שכל-בשרו
 51. עולה בהם והוא שער מקנה", אלא אם היה מים
 52. נובעים (ממעין), שלהם אין שער, כמו שיתבאר בהלכות
 53. מצוה זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהגב בלבד יהיו
 54. המים שיטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הפתויב:
 55. "במים חיים" (שם, יג). ואין הפנה באמרנו שהטבילה
 56. מצוה עשה, שכל-טמא חייב לטבול בהכרח, בדרך
 57. שכל-המתעטף בטלית חייב לעשות ציצית, או שכל-מי
 58. שיש לו בית חייב לעשות מעקה — אלא פונתי בכך
 59. לדין טבילה שאנו נצטוינו שכל-הרוצה להטהר
 60. מטמאתו לא יתכן דבר זה אלא בטבילה במים, ואז
 61. יטהר. וישוין ספרא (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים,

25 והוא אמרו יתעלה: "כִּי־תֵצֵא אֶשׁ וּמִצָּאָה קוֹצִים" (שמות
26 כב, ה). וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ב' וּפְרָק ו'
27 מ(בבא) קמא.

יום שישי י"ז אלול ה'תשע"ד

28 **המצוה הרמ"א נדפסה ביום הקודם.**

יום שבת קודש י"ח אלול ה'תשע"ד

29 **מצות לא תעשה רמד.**

30 **מצות עשה רלט.**

31 **המצוה הרמ"ד** — הַאֲזַהְרָה שֶׁהֲזַהְרֵנוּ מִלְּגַנּוֹב מִמּוֹן,
32 והוא אמרו: "לֹא תִגְנוּבוּ" (ויקרא יט, יא). וּבִמְכַלְתָּא (פרשת
33 משפטים): "לֹא תִגְנוּבוּ — הֲרִי אֲזַהְרָה לְגוֹנֵב מִמּוֹן".
34 וְהַעוֹבֵר עַל זֶה — חַיֵּב בְּתִשְׁלוּמֵי שֶׁהֲזַכִּיר הַכְּתוּב:
35 או תִשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, או תִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, או הַחֲזֵרֶת
36 הַקָּרֵן בְּלֶכֶד (כשהודה). וּבִסְפָרָא (פרשת קדושים): "לִפִּי
37 שֶׁנֶּאֱמַר בְּגִנְבָה: 'שְׁנַיִם יִשְׁלַם' (שמות כב, ג) לְמַדְנוּ עֲנֵשׁ,
38 אֲזַהְרָה מִנֵּיִן? תַלְמוּד לומֵר: 'לֹא תִגְנוּבוּ' עַל מְנַת לְמַקְט",
39 כְּלוּמֵר: (אל תגנבו) כְּדֵי לְהַרְגִּיז אֶת־הַגְּנוֹב וְלְהַכִּיאֹ
40 בְּמִבְוָה, וְאַחֲרֵי־כֵן תַּחֲזִיר לוֹ; "לֹא תִגְנוּבוּ' עַל מְנַת
41 לְשַׁלֵּם לוֹ תִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה". וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי
42 מִצְוָה ז' בְּפֶרֶק ז' מִבְּבֵא קמא.

43 **המצוה הרל"ט** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּדִין הַגּוֹנֵב שֶׁנִּגְבָּה
44 מִמֶּנּוּ תִשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, או תִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, או
45 נַהֲרָגְנוּ אִם בָּא בְּמַחְתָּרֵת, או נִמְכְּרָנוּ, וְכֹל־עֲנֵשֵׁי הַגְּנוֹב
46 בְּכֹל־כֶּמוֹ שֶׁבָּאָר הַכְּתוּב. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־מִשְׁפָּטֵי דִין
47 זֶה בְּפֶרֶק ז' מ(בבא) קמא וּפְרָק ח' מִסְּנֵהֲדִרִין וּפְרָק ג'
48 מ(בבא) מְצִיעָא וּבְמִקוּמוֹת מְעֻשִׁים בְּכַתְּבוֹת (ל): וְקִדוּשֵׁין
49 (נח): וּשְׁבוּעוֹת (מב).
50
51

יום שני י"ג אלול ה'תשע"ד

1 **מצות עשה קט. רלז.**

2 **המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.**

3 **המצוה הרל"ז** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּדִין הַשּׁוֹר,
4 והוא אמרו יתעלה: "וְכִי־יִגַח שׁוֹר וְגו'" (שמות בא, כח),
5 "וְכִי־יִגוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שם, לה). וּכְבֹר
6 נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּשֵׁשֶׁת הַפְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים
7 מ(בבא) קמא.
8

יום שלישי י"ד אלול ה'תשע"ד

9 **מצות עשה רמ.**

10 **המצוה המשלימה מאתים וארבעים** — הַצּוּי
11 שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּדִין הַהֶבְעֵר (שביערו בהמותיו, והויקו שדות
12 אחרים), והוא אמרו יתעלה: "כִּי יִבְעַר־אִישׁ שָׂדֶה או־
13 כָּרֶם וְגו'" (שמות כב, ד). וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
14 בְּכָל־לוֹתוֹ בְּפֶרֶק ב' וּפְרָק ו' מ(בבא) קמא וּפְרָק ה' מְגִשֵׁין.
15

יום רביעי ט"ו אלול ה'תשע"ד

16 **מצות עשה רלח.**

17 **המצוה הרל"ח** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּדִין הַבוֹר,
18 והוא אמרו יתעלה: "וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" (שמות בא, ג).
19 וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ג' וּפְרָק ה' מ(בבא)
20 קמא.
21

יום חמישי ט"ז אלול ה'תשע"ד

22 **מצות עשה רמא.**

23 **המצוה הרמ"א** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּדִין הַבְּעֵרָה (אש),
24

המשך ביאור למסכת מועד קטן ליום שני עמ' א

11 לְמִיקְרָא לִיָּה מִלֵּאךְ הַמוֹת, שֶׁלֹּא הֵנִיחוּ לַהֲתַקְרַב אֵלָיו. יוֹמָא חַד
12 אִידְמֵי לִיָּה מִלֵּאךְ הַמוֹת כְּעֵנְיָא, וְאִתָּא וּפְרִיָּא אַבְבָּא – דַּפֵּק עַל דַּלְתוֹ
13 שֶׁל רַבִּי חֵיִיא, וְאָמַר לִיָּה אִפִּיק לִי רִיפְתָּא – הוֹצֵא לִי לַחֵם, וְאִפִּיקוּ
14 לִיָּה. אָמַר לִיָּה מִלֵּאךְ הַמוֹת לַרְבִּי חֵיִיא, וְלֹאֹו קָא מְרַחֵם מִר אַעֲנִיא
15 – וְכִי אֵינְךָ מְרַחֵם עַל הָעֵנְיִים, הֲרִי בִמְעַשָּׂה זֶה הוֹכַחַת שֶׁאַתָּה
16 מְרַחֵם, וְאִם כֵּן אֵהוּיָא גִבְרָא אַפְּיָא לֹא קָא מְרַחֵם מִ – מְדוּעַ אֵינְךָ
17 מְרַחֵם גַּם עָלַי שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְמַלֵּא שְׁלִיחוֹתִי לִיטוֹל נִשְׁמַתְךָ, וְאִזְנִי
18 לִיָּה שְׁהוּא מִלֵּאךְ הַמוֹת, וְאִתְּוִי לִיָּה שׁוּמָא דִּינוּרָא – הֲרֵאָה לוֹ שׁוֹט
19 שֶׁל אֵשׁ שֶׁלּוֹ לַהּוֹכִיחַ זֹאת, וְאִזְנִי לִיָּה נִפְשִׂיהָ – הַמְצִיא לוֹ רַבִּי
20 חֵיִיא אֶת עֲצוּמוֹ.

1 הנך ממדה ואינך ממתין שיעברו שלשים יום שלמים. אמר לו
2 מלאך המות, קא דתקא וְגַלִּיהָ דְּבַר נֶתָן – רגליו של רב הונא בר
3 נתן דוחקות, שכבר הגיע זמנו להיות נשיא אחריו, ואין מלכות
4 נוגעת בתְּבִירָתָהּ אִפִּילוּ בְּמֵלֵא נִימָא וְ–שַׁעֲרָהּ, ולכן עליך להסתלק
5 כבר מן העולם.
6 מעשים נוספים בענין זה: רב חסדא לא הוה יָכוֹל לִיָּה מִלֵּאךְ הַמוֹת
7 לִיטוֹל נִשְׁמַתוֹ, משום דְּלֹא הוֹה שְׁתִּיק פּוּמְיָה מְצִירָא – מלימוד
8 תורה, ולכן פָּלִיק מִלֵּאךְ הַמוֹת וְיָתִיב בְּאַרְיָא דְּבִי רַב – על עץ ארו
9 הסמוך לבית מדרשו של רב, וּפְקַע אֲרִיָּא, ומקול השבירה שתק רב
10 חסדא מלימודו, ואז יָכוֹל לִיָּה מִלֵּאךְ הַמוֹת. רַבִּי חֵיִיא לֹא הוֹה מְצִי

מלכים ב יח לא-לז

לא אֶל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲזֹקֵיהוּ כִּי כֹה אָמַר מֶלֶךְ אֲשׁוּר עֲשׂוּ־אֹתִי בְּרַכָּה וּצְאוּ אֵלַי וְאִכְלוּ אִישׁ־נַפְנוּ וְאִישׁ תְּאֵנָתוֹ וְיִשְׁתּוּ אִישׁ מִי־בְרוֹ: לִב עַד־בְּאִי וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ פְּאָרְצֻכֶם אֶרֶץ דְּגָן וְתִירֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וּכְרָמִים אֶרֶץ זֵית יֶצְהָר וְדִבְשׁ וְחִיּוֹ וְלֹא תִמְתּוּ וְאֶל־תִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲזֹקֵיהוּ כִּי־יִסִּיתִי אֶתְכֶם לְאֹמֶר יְהוָה יִצְיִלְנוּ: לִג הַהֲצֵל הַצִּילוֹ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת־אֲרָצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אֲשׁוּר: לד אִיֶּה אֱלֹהֵי חַמַּת וְאַרְפָּד אִיֶּה אֱלֹהֵי סַפְרוֹיִם הַנֶּעַ וְעֹנָה כִּי־הֲצִילוֹ אֶת־שְׁמֹרוֹן מִיַּדִּי: לה מִוּ בְּכָל־אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר־הֲצִילוֹ אֶת־אֲרָצָם מִיַּדִּי כִּי־יִצְיֵל יְהוָה אֶת־יְרוּשָׁלַם מִיַּדִּי: לו וְהַחֲרִישׁוּ הָעָם וְלֹא־עָנּוּ אֹתוֹ דְבַר כִּי־מִצּוֹת הַמֶּלֶךְ הֵיא לְאֹמֶר לֹא תַעֲנֶהוּ: לז וַיָּבֵא אֱלִיקִים בֶּן־חַלְקִיָּה אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וְשִׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיֹאחָז בֶּן־אֶסָפָּה הַמּוֹכִיר אֶל־חֲזֹקֵיהוּ קְרוּעֵי בְגָדִים וַיָּגִדוּ לֹא דְבַרִּי רַב־שָׁקָה:

מלכים ב יט א-ז

יט א וַיְהִי כִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ חֲזֹקֵיהוּ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיִּתְפַּס בְּשֵׁק וַיָּבֵא בֵּית יְהוָה: ב וַיִּשְׁלַח אֶת־אֱלִיקִים אֲשֶׁר־עַל־הַבַּיִת וְשִׁבְנָא הַסֹּפֵר וְאֶת זְקַנֵי הַכֹּהֲנִים מִתְּפָסִים בְּשָׂקִים אֶל־יִשְׁעֵיהוּ הַנְּבִיא בֶן־אֲמוּן: ג וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר חֲזֹקֵיהוּ יוֹם־צָרָה וְתוֹכַחַה וְנֹאצָּה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עַד־מִשְׁבֵּר וְכַח אֵין לְלֶדָה: ד אוֹלֵי יִשְׁמְעוּ יְהוָה אֱלֹהֵיךְ אֵת | כֹּל־דְּבַרִּי רַב־שָׁקָה אֲשֶׁר שְׁלַחוּ מֶלֶךְ־אֲשׁוּר | אֲדַנְיֹו לְחֶרֶף אֱלֹהִים חֵי וְהוֹכִיחַ בְּדַבְרֵימִי אֲשֶׁר שָׁמַע יְהוָה אֱלֹהֵיךְ וְנִשְׁאַתָּ תִּפְלָה בְּעַד הַשְּׂאִרִית הַנִּמְצָאָה: ה וַיָּבֵאוּ עִבְדֵי הַמֶּלֶךְ חֲזֹקֵיהוּ אֶל־יִשְׁעֵיהוּ: ו וַיֹּאמֶר לָהֶם יִשְׁעֵיהוּ כֹּה תֹאמְרוּן אֶל־אֲדַנְיִכֶם כֹּה | אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִפְּנֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֲשֶׁר גִּדְּפוּ נַעַרִי מֶלֶךְ־אֲשׁוּר אֹתִי:

רש"י

שהיו שכיניהם: (לו) קרועי בגדים. על ששמעו גידופי השם: (ג) ותוכחה. שהרשעים מתווכחין ומראין פנים לדבריהם, לאמר לנו הכח והגבורה: בנים. ישראל: עד משבר. עד צרה הדומה לאשה יושבת על משבר ואין בה כח לילד. משבר, שם מושב אשה הכורעת לילד: (ד) והוכיח. אישפרובי"ר בלע"ז, הראה פנים לדבריו, שהצליח בכל אשר הלך:

מצודת ציון

(לא) ברכה. ענינו מנחה ותשורת שלום, כמו (שם לג יא): קח נא את ברכתִי: (לב) ותירושו. ענבי היין: זית יצהר. זיתים המושכין שמן: יסית. מלשון הסתה ופיתוי: (לד) הנע. מלשון נע: וערה. מלשון עוות ועקום: (לו) והחרישו. שתקו: (ג) ותוכחה. מלשון ויכוח וברור דברים: ונאצה. ענין בזיון, כמו (שמואל א ב ו): כי נאצו האנשים: משבר. הוא מקום מושב היולדות, וכן (הושע יג ג): במשבר בנים: (ד) אולי. הלואי, כמו (שמואל ב טז יב): אולי יראה ה' בעיני: והוכיח. נתווכח: (ו) גרפו. חרפו:

מצודת דוד

(לא) עשו אתי ברכה. רצה לומר: עשו עמי שלום, לתת תשורת שלום: ואכלו וכו'. רצה לומר: לא תהיו עוד כלואים בתוך העיר, מבלי לצאת ללקוט פירות האילנות, ולשאוב מי הבורות: (לב) ולקחתי. אקח אתכם מפה, להוליך אל ארץ טובה כארצכם. כי כן היה דרכו, להעביר את האומות שכבש מארצם לארץ אחרת: וחיו. מה שאין כן אם תעמדו במרד: כי יסית. אשר יסית: (לג) איש וכו'. רצה לומר: כל אלוה את ארצו: (לד) הנע וערה. הניעם ממקומם והעקימם: כי הצילו. וכי אלהי שמרון הצילו את שומרון מידי: (לז) קרועי בגדים. על ששמע דברי רבשקה, המחרף ומגדף כלפי מעלה,

להדמותו לאלהי עמי הארצות: (ג) ותוכחה. האויב מתווכח בהשתבח בהצלחתו, ואומר ידי רמה: ונאצה. מנאץ את ה' בדברי חרוף: כי באו בנים. דימה בני הדור לאשה הכורעת ללדת בנים, ויושבת על המשבר, ואין בה כח להוליד הבנים: (ד) אולי ישמע ה'. הלואי יתן לב לשמוע: והוכיח. התווכח בדברים כאשר שמע ה': ונשאת. כאומר, לזה שאלתי מעמך שתשא תפלה לה': השארית הנמצאה. שארית ישראל הנמצאה בירושלים, כי כבר כבש כל ערי הבצרות שביהודה:

קלז. א-ט

א על נהרות | כָּבֵל שֵׁם יִשְׁבְּנו גַם־בְּכִינוּ בְּכֹרְנוּ אֶת־צִיּוֹן: ב על־עַרְבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנוּ בְּנֹרוֹתֵינוּ: ג פִּי שֵׁם שְׂאֵלֵנוּ שׁוֹבֵינוּ דְּבַר־יְשִׁיר וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָה שִׁירוֹ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אֵיךְ נִשִּׁיר אֶת־שִׁיר־יְהוָה עַל אֲדָמַת נָכַר: ה אִם־אֶשְׁפָּחַד יְרוּשָׁלַם תִּשְׂפַח יְמִינִי: ו תִּדְבַק־לְשׁוֹנִי | לְחַפְיִ אִם־לֹא אֶזְכְּרֶיךָ אִם־לֹא אֶעֱלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי: ז זָכַר יְהוָה | לִבְנֵי אֲדוֹם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ | עָרוּ עַד הַיְסוֹד בָּהּ: ח בַּת־כָּבֵל הַשְּׂדֵדֶה אֲשֶׁרֶי שִׁישְׁלֵם־לָךְ אֶת־גְּמוּלְךָ שְׂגַמְלַת לָנוּ: ט אֲשֶׁרֶי | שִׁיאַחֲזוּ וְנִפְּץ אֶת־עַלְלֶיךָ אֶל־הַסַּלַּע:

רש"י

קב: (ה) אם אשכחך ירושלים. כנסת ישראל אומרת כן: (ו) אם לא אעלה את ירושלים. את זכרון אבל חורבנה אעלה להזכירו בראש כל שמחתי: (ז) ערו ערו. לשון חורבן וכן חומות בבל הרחבה ערער תתערער (ירמיה נא ט) וכן ערות יסוד (חבקוק ג) ואינו נופל אלא על דבר שעוקרין שרשיו: מהארץ:

(א) על נהרות בכל שם ישבנו. כשירדנו לגולה ושאלם נבוכדנצר שישירו לו כמו שהיו משוררין על הדוכן: (ב) על ערבים. ערבי נחל: (ג) ותוללינו שמחה. מיני כלי זמר על שם שהם תולין (שתולין) אותם, כך פירשו מנחם, ותוללינו שמחה ותוללינו של שמחה, ויש לפתור תוללינו אויבינו שהם מהוללים ומשטים בנו לשון ומהוללי בי נשבעו (לעיל

מצודת ציון

(ב) ערבים. שם אילן סרק הגדל אצל הנחלים כמו וערבי נחל (ויקרא כג): תלינו. מלשון תליה: (ג) שובינו. מלי שבי: ותוללנו. מלי הוללות ולעג וכן מהוללי בי נשבעו (לעיל ק"ב): (ד) על ראש. כמו בראש וכן עמדתם על חרבכם (יחזקאל ל"ג) ומשפטו בחרבכם: (ז) ערו. ענין חורבן והשחתה כמו ערות יסוד (חבקוק ג): (ח) בת כבל. עדת כבל: השדודה. מלשון שדידה וגול: שגמלת. לפעמים יאמר לשון גמול על תחלת עשיית הרעה וכן ואם גומלים אתם עלי (יזאל ד): (ט) ונפץ. ענין השבירה עם הרצוף והפזור כמו ונפץ הכדים (שופטים ד): עולליך. בנין הקטנים כמו עוללים ויונקים (לעיל ח):

מצודת דוד

(א) על נהרות כבל. דוד צפה ברוה"ק אשר יגלה נ"נ את ישראל לכבל ואמר בלשון הלויים אשר יקוננו ויספרו את הקורות אותם בדרך ויאמרו הנה בהיותנו על נהרות בבל שם ישבנו ישיבה הראויה לגולים מוטה לארץ וגם בכינו על כי זכרנו את ציון החורבה והשוממה: (ב) על ערבים. על אילני ערבים שבנחל תלינו הכנורות שהיינו מנגנים בהם בכה"מ וכוונתם היה להעלימם מן העין תוך ענפי האילנות למען לא יראום האויב: (ג) כי שם. ר"ל טעם העלמתם היה כי שם שאלו השבאים מאתנו לנגן על הכנורות דברי שיר: ותוללנו. המהתלים והמלעיגים בנו שאלו דברי שמחה ואמרו לנו שירו לנו מן השיר אשר שוררתם בציון: (ד) איך נשיר. ר"ל אמרנו אז בלבנו איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר שאינו מקום המקדש לפי שפחדנו פן יכופו אותנו לשורר לזה העלמנו מן העין ואמרנו שנאבדו בדרך: (ה) אם אשכחך. ידבר בלשון בני הגולה שיאמרו אם אשכחך ירושלים אז הימין שלי תשכח את כוחה ואת תנועתה: (ו) תדבק. תהיה לשוני דבוקה לחכי לבל אוכל לדבר אם לא אזכיר אותך תמיד ואם לא אעלה את זכרון ירושלים בראש שמחתי ר"ל בתחילת השמחה אשים לה זכרון לבל אשכחה בעת תוקף השמחה: (ז) זכור וגו'. לשלם להם גמול על זה: את יום ירושלים. מה שעשו בעת חורבן ירושלי' אשר אמרו לבבלי' החריבו והשחיתו עד שתגלו היסוד אשר בה והסיתו אותם לעקור את הכל: (ח) השדודה. אשר סופך להיות שדודה על ידי דרוש המדי: אשרי שישלם. משובח ומהולל יהיה זה אשר ישלם לך את גמולך הראוי לך כפי אשר גמלת לנו: (ט) אשר שיאחזו. משובח ומהולל יהיה זה אשר יאחז בידו את עולליך וירצצם על פני הסלע:

יהל אור

אומרים המלאכים אבלי ציון על נהרות בבל כו': (ג) במדרש תלים ע"פ על נהרות בבל האריך בזה שאמר להם ירמי' מעיד אני עלי שמים וארץ אילו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון לא גליתם. שם ישבנו מלמד שלא היה להם ישיבה משיצאו מירושלים עד שהגיעו לפרת. גם בכינו הרג בהם פרת בישראל יותר ממה שהרג נ"נ כו'. מה גם בכינו היו בוכים ומבכים עמהם הקב"ה: (ד) ברבות באיכה נ"ג א' ד"ה ר' אבין פתח והוא מהשנא עדניא אילו זכיתם הייתם יושבים בירושלים ושותים מי השלוח שמימיו נקיים ומתוקים עכשיו שלא זכיתם הרי אתם גולים לבבל ושותים מי פרת שמימיו עכורים וסרוחים כו'.

על נהרות בבל. פסחים י"ד קי"ח ב' דרך אגב. גיטין ה' א' נ"ד ב' אר"י אמר רב מלמד שהראה הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון וחורבן בית שני חורבן בית ראשון שנאמר על נהרות בבל כו' חורבן בית שני שנאמר זכור ה' לבני אדום כו': עמה"מ קע"ב ג' קע"ח ב'. ח"מ נ"ג א' נ"ה ד' ס"ג א' פ' ד'. של"ה פ"ב א' קכ"ד א' ר"ז ב' רנ"ז ב' שס"ו ב'. תד"א ח"א פ"ל. מ"ע פ"ד: זח"ב ד"ב ע"ב שמגודל הצער והבכי שהי' להם בנהרות בבל עי"ז זכו שנתגלה מעשה המרכבה ליחזקאל הנביא בכדי שיודיע להם שהקב"ה וכל פמליא שלו באו עמהם בבלה כו' בכדי לנחם לבם שלא יתיאשו מן הרחמים כ"כ הרמ"ז שם ר"פ ויקהל דקצ"ה סע"ב שבד' שעות האמצעיים של הלילה

ב רבי עקיבא מחיב על ספק מעילות אשם תלוי; וחכמים פוטרים. ומודה רבי עקיבא, שאינו מביא את מעילתו עד שתתודע לו, ויביא עמה אשם ודאי. אמר רבי טרפון: מה לזה מביא שני אשמות? אלא, יביא מעילה וחמשה, ויביא אשם בשתי סלעים, ויאמר: אם ודאי מעילתי — זו מעילתי, וזה אשמי; ואם ספק — המעות נדבה, והאשם תלוי; שזממין שהוא מביא על הודע, מביא על לא הודע.

ג אמר לו רבי עקיבא: נראים דברך במעילה מועטה. הרי שבא על ידו ספק מעילה במאה מנה, לא יפה לו שביא אשם בשתי סלעים, ואל יביא ספק מעילה במאה מנה? הא מודה רבי עקיבא לרבי טרפון במעילה מועטה. האשה שהביאה חטאת העוף ספק, אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי — תעשנה ודאי, שזממין שהיא מביאה על לא הודע, מביאה על הודע.

פירוש ברטנורא

ב ספק מעילות. ספק נהנה מן ההקדש ספק לא נהנה: וחכמים פוטרים. דבחטאת כתיב מצות, ובאשם תלוי כתיב מצות, כל שחייבים על שגגות חטאת, חייבים על לא הודע שלו אשם תלוי. והנהגה מן ההקדש שאין חייבים על שגגות חטאת אלא אשם ודאי, אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי: שאינו מביא את מעילתו. אין צריך להביא הממון: שתי אשמות. שאם הודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי, צריך להביא אשם ודאי: יביא מעילה וחומשה. קרן הממון שנחטף לו אם נהנה ממנו וחומשו: בשתי סלעים. איל הנקח בשתי סלעים, דכתיב (שם ה) בערך כסף שקלים: ואם ספק, הכי קאמר, ואם בספקו עומד לעולם יהיה באשם תלוי: שזממין שזממין על הודע מביא על לא הודע. הלכך יכול להביא ולהתנות. והלכה כחכמים:

ג חטאת העוף ספק. האשה שילדה ספק מין פטור ספק מין חיוב, מביאה כבש לעולה ומתנה, אם מין חיוב ירא לחובה, ואם מין פטור ירא לגדבה. אבל חטאת מביאה בספק ואינה נאכלת, שמה חולין היא ומליקת חולין נבילה: תעשנה ודאי. ותאכל לכהנים כשאר החטאות: שזממין שהיא מביאה. שהרי פרידה אחת מן התורים או מן בני היונה היא מביאה לחטאת, בין ודאי יולדת בין על ספק יולדת:

משניות מבוארות — קהתי

ודאי: לפיכך צריך הוא להביא הקרן והחומש מיד, אף על פי שאינו יודע אם מעל, שכן על האשם בלבד בלי הכסף אי אפשר להתנות, שהמביא אשם מעילות ולא הביא את הקרן, לא יצא; ונאם ספק — כלומר ואם אעמוד בספקי, שלא יודע לי לעולם שמעלתי, המעות נדבה — להקדש, והאשם תלוי — והאשם שאני מביא יהא אשם תלוי, שזממין שהוא מביא על הודע — על מעילה ודאי, מביא על לא הודע — על מעילת ספק, ששניהם איל בן שנתיים בשווי של שתי סלעים, לפיכך יכול להביאו מספק ולהתנות. והלכה כחכמים.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

אמר לו רבי עקיבא — לרבי טרפון: **נראים דברך במעילה מועטה** — שהיה ספק מעילתו בדבר מועט, ובכגון זה כדאי לו להביא מעילה וחומשה ולהתנות על האשם, כדי שלא יצטרך להביא שני אשמות; **הרי שבא על ידו ספק מעילה במאה מנה, לא יפה לו** — האם לא עדיף בשבילו, שביא אשם בשתי סלעים — כשיודע לו שמעל ודאי, ואל יביא — עכשיו, ספק מעילה במאה מנה — קרן של מאה מנה וחומשה? שהרי על האשם בלבד בלי הכסף אי אפשר להתנות, כמו שבארנו במשנה הקודמת; ומעירה סתם משנתנו: **הא מודה רבי עקיבא לרבי טרפון** — הרי שמודה רבי עקיבא לרבי טרפון, במעילה מועטה — שאפשר להתנות בה כדעת רבי טרפון; אלא שבמעילה מרובה סובר רבי עקיבא, שלא כדאי לו הדבר, ולכן מביא בתחילה אשם תלוי, וכשנודע לו מביא מעילתו וחומשה ואשם מעילתו. **האשה שהביאה חטאת העוף ספק** — כגון שהפילה, ואין יודע מה הפילה, אם הוא דבר שחייבת עליו קרבן אם לאו, שבכגון זה מביאה כבש לעולה, והיא מתנה, שאם הפילה מין חיוב, תהא זו עולת חובה, ואם מין פטור, תהא זו עולת נדבה; וכן מביאה היא חטאת העוף מספק, ואין החטאת נאכלת (כמבואר לעיל א. ד): **אם עד שלא נמלקה** — אם קודם שנמלקה החטאת, **נודע לה שילדה ודאי** — וחיבת להביא קרבן ודאי, **תעשנה ודאי** — ותיאכל החטאת לכהנים, שזממין שהיא מביאה על לא הודע, מביאה על הודע — שתור או בן יונה מביאה לחטאת בין שהיא ודאי יולדת בין שהיא ספק יולדת.

באור משנה ב

נהנה בשגה מן ההקדש, חייב להביא קרבן אשם, הנקרא "אשם מעילות", וכן לשלם בעד מה שנהנה בתוספת חומש. משנתנו דנה במי שספק לו, אם נהנה מן ההקדש או לא נהנה, אם חייב הוא להביא אשם תלוי. ונחלקו בזה תנאים.

רבי עקיבא מחיב על ספק מעילות — ספק נהנה מן ההקדש ספק לא נהנה, אשם תלוי — בגמרא מבואר טעמו, שכן פרשת אשם תלוי סמוכה לפרשת אשם מעילות, וכיון שפרשת אשם תלוי מתחילה: "ואם נפש כי תחטא..." — ו"א"ו מוסיף על ענין ראשון, ולמדים עליון מתחתון, לחייב ספק מעילה באשם תלוי; ונחלקו פוסקים — מאשם תלוי, שסוברים הם: אין מביאים אשם תלוי אלא על ספק חטא, שעל וודאו חייבים בשוגג חטאת, אבל במעילה שעל וודאה אין חייבים חטאת אלא אשם מעילות, אין מביאים על ספקה אשם תלוי. בגמרא מבואר טעמם, שכן באשם תלוי נאמר (ויקרא ה, יז): "ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה", ובחטאת נאמר (ויקרא ד, כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה", ולמדים בגזירה שווה, "מצוות, מצוות": מה שם דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן (באשם תלוי) דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, יצאה מעילה שאין חייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. ויש דורשים בדרך אחרת: כל שחייבים על שגגתו חטאת, חייבים על לא הודע שלו אשם תלוי, והנהגה מן ההקדש, שאינו חייב על שגגתו חטאת אלא אשם ודאי, אינו חייב על לא הודע שלו אשם תלוי (פירוש המשנה להרמב"ם: ברטנורא). ומודה רבי עקיבא, שאינו מביא את מעילתו — כלומר שאינו צריך לשלם להקדש קרן הממון שמעל בו בתוספת חומש, עד שתתודע לו — שודאי מעל, ויביא עמה אשם ודאי — אשם מעילות. אמר רבי טרפון: מה לזה מביא שני אשמות — למה לאדם זה להביא שני אשמות, בתחילה אשם תלוי, וכשנודע לו אשם ודאי? אלא, יביא מעילה וחמשה — קרן הממון שספק לו בו אם נהנה ממנו, ותוספת החומש של הקרן, ויביא אשם בשתי סלעים — איל בשווי שתי סלעים, כמו שכתוב (ויקרא ה, טז): "בערך כסף שקלים" (ו"שקל" של תורה הוא "סלע" של משנה — עיין זבחים י, ה), ויאמר: אם ודאי מעילתי, זו מעילתי — הקרן עם החומש, וזה אשמי — האיל הוא אשם מעילות; וכיון שהוא מתנה על האשם, שאם מעל ודאי יהא אשם

ד חתיכה של חלין וחתיכה של קדש, אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל — פטור. רבי עקיבא מחייב באשם תלוי. אבל את השנייה — מביא אשם ודאי. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה — זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי; דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד.

ה חתיכה של חלין וחתיכה של חלב, אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל — מביא אשם תלוי. אבל את השנייה — מביא חטאת. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה — זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. (דברי רבי עקיבא). רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת.

ו חתיכה של חלב וחתיכה של קדש, אבל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל — מביא אשם תלוי. אבל את השנייה — מביא חטאת ואשם ודאי. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה — זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת ואשם. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת ואשם.

פירוש ברטנורה

ד ור' עקיבא מחייב. ר' עקיבא לטעמיה, דמחייב אשם תלוי על ספק מעילות: שניהם מביאין אשם אחד. בשותפות, ויאמר זה לזה אם אתה אכלת החתיכה של קודש יהא חלקי מחול לך ויהא אשם כולו עליך: אין שנים מביאים אשם אחד. דלית ליה תנאי בקרבנות, אלא אם כדברי חכמים שניהם פטורים, אי כר' עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות:
ה חטאת אחת. ומתנה זה עם זה כדפרישנא לעיל: אין שנים מביאין חטאת אחת. אבל אשם תלוי מייית כל חד וחד, משום חתיכת החלב. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן, דתנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:
ו חתיכה של חלב וחתיכה של קודש בו מביא אשם תלוי. אפילו לרבנן דאמרו אין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות, הבא מודו דחייב, משום חתיכה של חלב: מביא חטאת ואשם ודאי. על החתיכה של חלב מביא חטאת, ועל בשר של קודש אשם ודאי: חטאת ואשם. בשותפות. ומתנה, אם אני אכלתי חלב ואתה קודש יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי. ואם אני אכלתי קודש ואתה חלב יהא חלקי בחטאת מחול לך וחלקך באשם מחול לי: אין שנים מביאים חטאת ואשם. בשותפות, אלא זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן דתנא קמא הוא ר' יוסי

משניות מבוארות — קהתי

ב אור משנה ד

חתיכה של חלין וחתיכה של קדש — היו לפניו שתי חתיכות בשר, אחת של חולין ואחת של קודש: אבל אחת מהן — משתי החתיכות הללו, ואין ידוע איזו מהן אכל — וחושש הוא שמא חתיכה של קודש אכל ונמצא מועל בקודש, פטור — מקרבן אשם תלוי, כדעת חכמים במשנה הקודמת פטורים בספק מעילות. רבי עקיבא מחייב באשם תלוי — כשיטתו במשנה הקודמת, שמחייב אשם תלוי על ספק מעילה (עין "תפארת ישראל" ו"מלאכת שלמה". בענין מעילה מועטת ששנינו לעיל. שמודה רבי עקיבא לרבי טרפון). אבל את השנייה — אחר כך, מביא אשם ודאי — אשם מעילות, שהרי ודאי אכל את החתיכה של קודש. אבל אחד את הראשונה — אחת משתי החתיכות, ובא אחר ואכל את השנייה — אף על פי שאחר מהם ודאי אכל את החתיכה של קודש, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי — כל אחד מהם מביא אשם תלוי, דברי רבי עקיבא — שהרי לגבי כל אחד מהם יש ספק, אם הוא מעל בהקדש. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים אשם אחד — אשם מעילות בשותפות, ומתנים ביניהם, שכל מי שאכל את החתיכה של קודש, יהא חלק חברו מחול לו, ויהא אשם מעילות כולו עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד — שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא, אלא אם כדעת חכמים שניהם פטורים, אם כדעת רבי עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילה.

ב אור משנה ה

חתיכה של חלין וחתיכה של חלב — היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן, שהיא של חולין, ואחת של חלב: אבל אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי — שמא אכל חלב. אבל את השנייה — אם אכל אחר כך את החתיכה השנייה, מביא חטאת — שהרי ודאי אכל חלב. אבל אחד את הראשונה,

ובא אחד ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי — שהרי לגבי כל אחד יש ספק, שמא הוא אכל את החלב. (דברי רבי עקיבא) — לפי הגמרא אין גורסים זה. רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת אחת — ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חברו בחטאת מחול לו ותהא החטאת כולה עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת אחת — כמבואר הטעם לעיל באשם. בגמרא מדייקים בדברי רבי יוסי: אבל אשם תלוי מביא כל אחד, כדעת תנא קמא. ומכאן שתנא קמא רבי יוסי הוא. והלכה כמותו.

ב אור משנה ו

חתיכה של חלב וחתיכה של קדש — היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב, ואחת של שומן שהיא של קודש: אבל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי — אף לדעת חכמים הפטורים על ספק מעילה הריהו חייב כאן אשם תלוי על ספק חלב; ולדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, הריהו יוצא כאן באשם תלוי אחד על שני הספקות, על ספק חלב ועל ספק מעילה (רמב"ם). אבל את השנייה, מביא חטאת ואשם ודאי — חטאת על החלב שאכל, ואשם מעילות על שנהנה מבשר קודש. אבל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי — שלגבי כל אחד ואחד יש ספק שמא אכל את החתיכה של חלב. ואף לדעת רבי עקיבא, המחייב על ספק מעילה, אין כל אחד צריך להביא שני אשמות תלויים, על ספק חלב ועל ספק מעילה, אלא דיו להביא אשם תלוי אחד (עין "מלאכת שלמה"). רבי שמעון אומר: שניהם מביאים חטאת ואשם — בשותפות, ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב יהא חלק חברו מחול לו בחטאת ותהא החטאת כולה עליו, ומי שאכל את הקודש, יהא חלק חברו מחול לו באשם, ויהא האשם כולו עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים חטאת ואשם — בשותפות,

ז התיכה של חלב והתיכה של חלב קדש, אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל — מביא חטאת. רבי עקיבא אומר: מביא אשם תלוי. אכל את השנייה — מביא שתי חטאות ואשם ודאי. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה — זה מביא חטאת, וזה מביא חטאת. רבי עקיבא אומר: זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת, ושניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד.

ח התיכה של חלב והתיכה של חלב נותר, אכל את אחת מהן, ואין ידוע את איזו מהן אכל — מביא חטאת ואשם תלוי. אכל את השנייה — מביא שלש חטאות. אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה — זה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת, ושניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא באה על חטא — אין שנים מביאים אותה.

פירוש ברטנורא

והלכה כמותו:

ז התיכה של חלב והתיכה של חלב קודש בו מביא חטאת. דממה נפשך חלב אכל: ר' עקיבא אומר. אף אשם תלוי בחטאת, משום ספק מעילות. ואין הלכה כרבי עקיבא: מביא שתי חטאות. והוא שאכלן בשתי העלמות. שאם לא היתה שם ידיעה בינתים, אינו חייב אלא אחת: זה מביא אשם תלוי וכו'. מוסף על החטאת שהוא צריך להביא משום אוכל חלב מביא אשם תלוי משום ספק מעילות: ושניהם מביאים אשם אחד. בשותפות ומתן: רבי יוסי אומר בו, ותנא קמא ר' יוסי הוא והלכה כמותו:

ח התיכה של חלב והתיכה של חלב נותר בו. מביא חטאת משום חלב ואשם תלוי מחמת ספק של נותר, שהנותר בכרת כחלב. ואיסור נותר חל על איסור חלב לפי שהוא איסור מוסף: מביא שלש חטאות. שתיים משום חלב ואחת משום נותר. והוא שהיתה לו ידיעה בינתים. דאי לא הכי אינו מביא אלא שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום נותר. והאי דלא תני הכא שלש חטאות ואשם ודאי כדתני לעיל, משום דרוב נותר אין בו שוה פרוטה, דלא חוי למדיד, ואשם מעילות אינו בא על פחות משום פרוטה: כל חטאת שהיא באה על חטא. לאפוקי חטאת יולדת שאינה באה על חטא. דסבר רבי יוסי ששתיים מביאות אותה בשותפות ובתנאי, כדאמרינן בפרק קמא. ופסק הלכה, שאין חטאת באה בשותפות ואפילו חטאת של מחוסרי כפרה:

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ח

התיכה של חלב והתיכה של חלב נותר — היו לפניו שתי חתיכות של חלב, ואחת מהן היתה של נותר, שנשאר מן הקרבן לאחר הזמן הראוי לאכילה: אכל את אחת מהן — אחת משתי החתיכות הללו, ואין ידוע את איזו מהן אכל — אם אכל את החתיכה של נותר, או את החתיכה האחרת, מביא חטאת — על החלב, שהרי חלב ודאי אכל, ואשם תלוי — שמא אכל את החתיכה של נותר, וחייב גם על הנותר, שכן איסור נותר חל על איסור חלב, הואיל ונותר הוא איסור מוסף, שתחילה היה החלב מותר למזבח, וכיון שנעשה נותר נאסר אף למזבח. אכל את השנייה — גם את החתיכה השנייה, מביא שלש חטאות — שתי חטאות משום חלב, ומדובר כאן בכגון שאכל את שתי החתיכות בשני העלמות, דהיינו שהיתה לו ידיעה בינתיים (שאם לא כן, אינו מביא אלא חטאת אחת משום חלב). וחטאת אחת משום נותר. ולמה לא נישנה כאן, שצריך להביא אשם מעילות, שהרי נהנה מן ההקדש? הטעם מבואר בגמרא, משום שרוב נותר אין בו שוה פרוטה, ואין מביאים אשם מעילות על פחות משווה פרוטה (עיי' 'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל'). אכל אחד את הראשונה — אחת מן החתיכות הללו, ובא אחר ואכל את השנייה — ואין ידוע איזו חתיכה כל אחד מהם אכל, וזה מביא חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי — כל אחד מהם מביא חטאת משום חלב, ואשם תלוי משום ספק נותר. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת — כל אחד מביא חטאת משום חלב, ושניהם מביאים חטאת אחת — ומתנים ביניהם, שתהא החטאת למי שאכל את החתיכה של נותר. רבי יוסי אומר: כל חטאת שהיא באה על חטא, אין שנים מביאים אותה — שאין תנאי מועיל בקרבן הבא על חטא. ברם, בחטאת יולדת, שאינה באה על חטא, סובר רבי יוסי, ששתיים מביאות אותה בשותפות ובתנאי (כמו ששינונו לעיל א. ד). וההלכה היא, שאין כל חטאת באה בשותפות, ואפילו חטאת יולדת (חטאת של מחוסרי כפרה).

שאינ תנאי מועיל בקרבנות הבאים על חטא; וכבר בארנו במשנה הקודמת שרבי יוסי היינו תנא קמא, הסובר: זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי.

באור משנה ז

התיכה של חלב והתיכה של חלב קדש — היו לפניו שתי חתיכות של חלב, אחת של חולין ואחת של קודש: אכל את אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל, מביא חטאת — שהרי שתי החתיכות הן חלב, וחייב חטאת על אכילת חלב בשגגה. רבי עקיבא אומר: מביא אשם תלוי — נוסף על החטאת מביא גם אשם תלוי משום ספק מעילה. אכל את השנייה — לאחר שנודע לו שאכל את הראשונה, מביא שתי חטאות — על שתי האכילות של חלב, שהידיעה שבינתיים מחלקת אותן לשתי עבירות; ברם, אם אכל שתיהן בהעלם אחד, שלא היתה ידיעה בינתיים, אינו חייב אלא חטאת אחת, ואשם ונדאי — אשם מעילות, שהרי אכל חתיכת חלב של הקדש, ומלבד איסור החלב עבר גם על איסור מעילה בהקדש; ואף על פי שאין איסור חל על איסור, מכל מקום הואיל והקדש הוא איסור מוסף, שעל ידי הקדש נאסר החלב גם בהנאה, לפיכך חל כאן איסור הקדש על איסור חלב, שבאיסור מוסף הדין הוא שאיסור חל על איסור (דמב"ם). אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השנייה, זה מביא חטאת, וזה מביא חטאת — שהרי כל אחד מהם אכל חלב ודאי. רבי עקיבא אומר: זה מביא אשם תלוי, וזה מביא אשם תלוי — נוסף על החטאת מביא כל אחד אף אשם תלוי משום ספק מעילה. רבי שמעון אומר: זה חטאת, וזה חטאת — כל אחד מביא חטאת, שהרי כל אחד ודאי אכל חלב, ושניהם מביאים אשם אחד — בשותפות, ומתנים ביניהם, שמי שאכל את החלב של קודש, יהא חלק חברו באשם מחול לו ויהא כל האשם עליו. רבי יוסי אומר: אין שנים מביאים אשם אחד — כמו שבארנו הטעם במשניות הקודמות.

פ ר ק ש ש י

א המביא אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, אם עד שלא נשחט – יצא וירעה בעדר; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: יקרב, שאם אינו בא על חטא זה, הרי הוא בא על חטא אחר. אם משנשחט נודע לו – הדם ישפך, והבשר יצא לבית השרפה. גורק הדם – הבשר יאכל. רבי יוסי אומר: אפלו הדם בכוס – יזרק, והבשר יאכל.

ב אשם ודאי אינו כן, אם עד שלא נשחט – יצא וירעה בעדר; משנשחט – הרי זה יקבר; גורק הדם – הבשר יצא לבית השרפה. שור הנסקל אינו כן, אם עד שלא נסקל – יצא וירעה בעדר; משנסקל – מתר בהנאה.

פירוש ברטנורא

1 א המביא אשם תלוי. יצא ויראה בעדר. עם שאר צאנו כחולין גמורים. דסבר ר' מאיר, כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה: ירעה עד שיסתאב. דמתוך שלבו נוקפו בשעת ההפרשה ומתירא מספק החטא, גמר ומקדיש ליה ואע"פ שלא יצטרך, הלכך ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה להביא מהן עולת נדבה. והלכה כחכמים: הדם ישפך. לאמה שבמקדש (צ"ל שבעורה): לבית השריפה. ואע"ג דחולין שנשחטו בעזרה מעונים קבורה, האי הוי כזבח פסול שמתעורר שריפה: גורק הדם. קודם שנודע לו: יאכל. הבשר. דרחמנא אמר (ויקרא ה) והוא לא ידע ונסח לו, בשעת סליחה לא תהא ידיעה. והכא נמו בשעת זריקת הדם דהיינו שעת סליחה לא היתה ידיעה, והרי גמר כל כפרת ספיקו, והוא ליה אשם תלוי כשר: אפילו הדם בכוס יזרק. דסבר רבי יוסי כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרוק כזרוק דמו, והוי כאילו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה. ואין הלכה כר' יוסי:

ב אשם ודאי אינו כן. כההיא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא שחטו שלא חטא, יצא וירעה בעדר, דמעמא דרבנן באשם תלוי כיון דלכו נוקפו גמר ומקדיש מספק, אבל אשם ודאי, כגון אמרו לו אכלת קודש ונודע שלא חטא שהחזמו העדים, אי נמי כסבור קודש כל ונמצא חולין, אגלאי מלתא דהקדש טעות הית: הרי זה יקבר. כיון דלא קדיש הוי כחולין שנשחטו בעזרה דמעונין קבורה: גורק הדם הבשר יצא לבית השריפה. בגמרא מפרש דמי ששנה לעיל הרי זה יקבר לא שנה הכא הבשר יצא לבית השריפה, דכיון דסבר אשם ודאי חולין הוא ולא קדיש לעולם, אינו נשרף אלא נקבר: שור הנסקל אינו כן, כאשר תלוי. דהכא לא פליגי רבנן שאם נודע שלא הרג יצא וירעה בעדר: עגלה ערופה אינה כן. כאשר תלוי, שאם עד שלא נערפה נמצא ההורג,

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

המביא אשם תלוי — על ספק עבירה, ונודע לו שלא חטא — כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ולא היה ידוע איזו אכל, והפריש אשם תלוי, ואחר כך נתברר, שאכל את החתיכה של שומן, אם עד שלא נשחט — אם קודם שנשחט הקרבן נודע לו שלא חטא, יצא וירעה בעדר — עם שאר צאנו, כחולין גמורים, דברי רבי מאיר — בגמרא מבואר טעמו, שהוא סובר: כיון שאינו צריך לאשם תלוי, לא הקדישו, כלומר כשהפרישו לא הפרישו אלא על דעת שיהא צריך לו, וכיון שנודע לו שלא חטא, נתגלה הדבר למפרע שלא היה צריך לו בשעת הפרשתו, הלכך הרי הוא חולין, ויצא וירעה בעדר. והכמים אומרים: ירעה עד שיסתאב — עד שיפול בו מום, וימכר — אחר כך, ויפלו דמיו לנדבה — לשופר (היינו לתיבה) שבמקדש שהקריבו ממעותיו עולת נדבה. טעמם של חכמים, שכשהפריש את הקרבן, מתוך שלבו נוקפו שמא חטא, גמר בלבו והקדישו מספק אף כשלא יצטרך לו; הלכך אף כשנודע לו שלא חטא, הואיל והיה מוקדש אף מספק, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. רבי אליעזר אומר: יקרב — האשם התלוי, שאם אינו בא על חטא זה, הרי הוא בא על חטא אחר — רבי אליעזר הולך לשיטתו (להלן משנה ג). שמתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, לפי שבכל יום יש לאדם לחשוש לספק חטא, הלכך מקריב הוא את האשם התלוי על ספק חטא אחר. אם משנשחט — לאחר שכבר נשחט הקרבן, נודע לו — שלא חטא, הדם ישפך — לאמת המים שבעזרה, והבשר יצא לבית השרפה — להישרף, כדון קרבן שנפסל, שטעון שריפה. גורק הדם — ואחר כך נודע לו שלא חטא, הבשר יאכל — כדון אשם תלוי כשר, שנאמר בו (ויקרא ה, יח). "והוא לא ידע ונסלח לו" — בשעת סליחה לא תהא לו ידיעה, ואף כאן בשעת זריקת הדם, שהיא שעת הסליחה, עדיין היה בספק חטא, והרי גמר כל כפרת ספיקו, הלכך הרי זה אשם תלוי כשר. רבי יוסי אומר: אפלו הדם בכוס — ועדיין לא נזרק, ונודע לו שלא חטא, יזרק — הדם, והבשר יאכל — כדון אשם תלוי כשר, שסובר רבי יוסי: כלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, ואף כאן שהדם כבר נתקבל בכוס שהוא מכלי שרת,

הריהו מקדש את הקרבן ליקרב, אף על פי שנודע לו שלא חטא (גמרא; רבנו גרשום); ויש מוסיפים בטעמו של רבי יוסי, שכלי שרת מקדשים את הפסול ליקרב, וכל העומד לזרוק כזרוק הוא, והרי זה כאילו נזרק הדם קודם שנודע לו (דמב"ם; ברטנורא, "תפארת יסראל"). ואין הלכה כרבי יוסי.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד דין "נודע לו שלא חטא" באשם ודאי, בשור הנסקל ובעגלה ערופה. אשם ודאי אינו כן — אין דינו כאשר תלוי, שכן באשם תלוי שנינו במשנה הקודמת, שאם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא, חכמים חולקים על רבי מאיר (הסובר: יצא וירעה בעדר), וסוברים: ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה. כמו שבארנו טעמם שם; אבל באשם ודאי, אף חכמים סוברים: אם עד שלא נשחט — נודע לו שלא חטא, כגון שבאו עדים ואמרו לו, שאכל קודש, ואחר כך הוזמו העדים, או שסבור היה שאכל קודש, ונמצא שאכל חולין (רשי; ברטנורא), יצא וירעה בעדר — עם שאר בהמות חולין, לפי שהקדש טעות הוא, ואינו הקדש. משנשחט — אם משנשחט האשם נודע לו שלא חטא, הרי זה יקבר — שהואיל ואינו הקדש, הרי דינו כדון חולין שנשחטו בעזרה, שטעונים קבורה (עיין משנה תמורה ד, ט). גורק הדם — על המזבח, ואחר כך נודע לו שלא חטא, הבשר יצא לבית השרפה — כדון פסולי המוקדשים, שהואיל ונזרק הדם, הרי זה נראה כקרבן שנפסל (דמב"ם הל' פסולי המוקדשין ד, כ; עיין גמרא ותוספות כריתות כד, ב). ויש מפרשים (לפי הגמרא), שהתנא ששנה את הפסיקה: "משנשחט הרי זה יקבר" לא שנה כאן את הפסיקה שלאחריה: "גורק הדם. הבשר יצא לבית השריפה". שהואיל ולדעתו חולין הוא, לעולם אינו נשרף אלא נקבר, כדון חולין שנשחטו בעזרה (ברטנורא). שור הנסקל — שנגמר דינו לסקילה משום שהעידו עליו שהרג אדם, אינו כן — אין דינו כאשר תלוי (ברטנורא), שאף בשור הנסקל סוברים חכמים: אם עד שלא נסקל — אם קודם שנסקל נודע שלא הרג אדם, יצא וירעה בעדר — עם שאר בהמותיו, שנפטר מדין סקילה. משנסקל — ואם לאחר שנסקל נודע שלא הרג אדם, מתר בהנאה — שכן שור הנסקל אסור בהנאה

עגלה ערופה אינה בן, אם עד שלא נערפה — תצא ותרעה בעדר; משנערפה — תקבר במקומה, שעל ספק באה מתחלתה, פרה ספקה והלכה לה.

ג רבי אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, ובכל שעה שירצה, והוא נקרא: אשם חסידים. אמרו עליו על בבא בן בוטי, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום, חוץ מאחר יום הכפורים יום אחד; אומר: המעון הזה! אלו היו מניחים לי, הייתי מביא, אלא אומרים לי: המתן עד שתפנס לספק. וחכמים אומרים: אין מביאין אשם תלוי, אלא על דבר שזונו פרת, ושגגתו חטאת.

ד תיבי חטאות ואשמות ודאין, שעבר עליהן יום הכפורים — תיבין להביא לאחר יום הכפורים. תיבי אשמות תלוין — פטורים. מי שבא על ידו ספק עברה ביום הכפורים, אפלו עם חשכה — פטור, שפלו היום מכפר.

פירוש ברטנורא

תצא ותרעה בעדר. ורמב"ם פירש, שור הנסקל אינו בן כאשר ודאי, ראשם ודאי משנשחט הרי זה יקבר, ושור הנסקל כשנודע לאחר שנסקל מותר בהנאה. עגלה ערופה אינה בן כשור הנסקל, דשור הנסקל אם נודע משנסקל מותר בהנאה, ועגלה ערופה אם נודע ההורג משנערפה העגלה תקבר במקומה: כיפורה ספיקה. בשעת עריפה. שהרי עדיין ספק היה והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה, ותקבר כדון כל העגלות הערופות:

ג מתנדב אדם אשם תלוי. וכל עצמו של אשם תלוי נדבה הוא. דאי סלקא דעתך חובה הוא, כי מתודע ליה שחטא אמאי מייתי חטאת, אלא שמע מינה נדבה הוא: חוץ מאחר יוה"כ. דשאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק שום חטא שמא עשה או לאו, אבל השתא ליכא למיחש, דהא כיפר יוה"כ: וחכמים אומרים אין מביאין אשם תלוי. דהיינו טעמא דמייתי אשם תלוי מקמי דמתודע ליה, להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו, שהתורה חסה על גופו של ישראל, ואין אשם תלוי בא בנדבה. והלכה כחכמים:

ד תיבין להביא לאחר יוה"כ. דאמר קרא (ויקרא ט"ז) מכל חטאתים לפני ה' תמהרו, חטא שאין מכיר בו אלא המקום דהיינו שלא נודע לו שחטא, יוה"כ מכפר. אבל חטא דאיכא דידע ביה חוץ מן המקום, אין יוה"כ מכפר:

משניות מבוארות — קהתי

ולמחרתו של יום הכיפורים אין לחשוש כל כך לספק חטא, כלומר שלדעתם טעמו של רבי אליעזר הוא, שמתנדב אדם אשם תלוי בכל יום משום ספק שמא עשה איזה חטא שהוא, וכיון שלמחרת יום הכיפורים עדיין אין חשש כזה, לפיכך אמרו לו, שלא יביא בו אשם תלוי אלא ימתין עד שייכנס לספק (ענין תוספות רבי עקיבא איגור). וחכמים אומרים: אין מביאין אשם תלוי, אלא על דבר — של חטא — שזונו פרת, ושגגתו חטאת — חכמים סוברים, שאין אשם תלוי בא קרבן נדבה אלא קרבן חובה, כדי לכפר על ספק חטא שיש לו לאדם בדבר שזונו כרת ושגגתו חטאת; ואף על פי שכשיוודע לו שחטא, יהא חייב להביא חטאת, מכל מקום חייבה אותו התורה להביא עכשיו אשם תלוי, כדי להגן עליו מן היסורים, לפי שהתורה חסה על גופם של ישראל; והרי שאשם תלוי אינו נדבה אלא חובה. והלכה כחכמים.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

תיבי חטאות ואשמות ודאין, שעבר עליהן יום הכפורים — שעשו עבירות שנתחייבו עליהן חטאות או אשמות ודאין, ולא הביאו את קרבנותיהם עד יום הכיפורים, תיבין להביא לאחר יום הכפורים — את קרבנותיהם, שאין יום הכיפורים מכפר על חטא ודאי שנתחייב עליו קרבן קודם יום הכיפורים. תיבי אשמות תלוין — שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים — מלהביא קרבנות אשם תלוי, שנאמר (ויקרא טז, ק): "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו", ולמדים מכאן: חטא שאין מכיר בו אלא המקום, דהיינו שלא נודע לו שחטא, יום הכיפורים מכפר עליו, הלכך אם עבר יום הכיפורים ולא הביא אשם תלוי שנתחייב בו לפני יום הכיפורים שוב אינו צריך להביא, מפני שיום הכיפורים כיפר עליו. אבל מי שנתחייב לפני יום הכיפורים חטאת או אשם ודאי, היינו על חטא שנודע לו שעשהו בשוגג וחייב עליו קרבן, אין יום הכיפורים מכפר, אם לא הביא קרבנו, כמו ששינונו לעיל. מי שבא על ידו ספק עברה ביום הכפורים — שבא לידי ספק עבירה בדבר שחייבים על זדונו כרת, אפלו עם חשכה — סמוך לחשכה, היינו זמן קצר לפני גמר יום הכיפורים, פטור — מאשם תלוי, שפלו היום מכפר — אף הרגעים האחרונים של יום הכיפורים מכפרים.

(ענין תמורה ג, ד: קידושין ב, ט), וכאן, הואיל ונודע שלא הרג אדם ולא היה חייב סקילה, הרי הוא מותר בהנאה. עגלה ערופה (נדבים כא, א-ט) אינה בן — אין דינה כאשר אשם תלוי (ברטנורא), אלא: אם עד שלא נערפה — אם קודם שנערפה העגלה נמצא ההורג, תצא — העגלה, ותרעה בעדר — כאשר בהמות חולין (ענין באורנו תוס' טו, ט). העגלה, במקומה — במקום עריפתה, לפי שהיא אסורה בהנאה, שעל ספק באה מתחלתה — בשעה שערפו אותה, שלא נודע עדיין מי הכה את החלל, פרה ספקה והלכה לה — העגלה עשתה את שלה, שאם לא נמצא ההורג נתכפר הספק; הלכך אפילו נמצא אחר כך ההורג, לא יצאה מאיסורה בהנאה, ותיקבר כדון כל העגלות הערופות. — יש מפרשים: שור הנסקל אינו בן — אין דינו כאשר ודאי (ולא כמו שבארנו לעיל: אין דינו כאשר תלוי). שכן אשם ודאי דינו, שאם משנשחט נודע שלא חטא, הרי זה יקבר, ואילו שור הנסקל דינו, שאם משנסקל נודע שלא הרג אדם, הריהו מותר בהנאה. עגלה ערופה אינה בן — אין דינה כשור הנסקל, שכן בשור הנסקל, אם משנסקל נודע שלא הרג אדם, מותר בהנאה, ואילו עגלה ערופה, אם משנערפה נמצא ההורג, תיקבר במקומה (רמב"ם; רבנו גרשום).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

רבי אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, ובכל שעה שירצה, והוא נקרא: אשם חסידים — בגמרא מבואר טעמו של רבי אליעזר, שלדעתו כל עצמו של אשם תלוי קרבן נדבה הוא, שהרי כשנודע לו שחטא הריהו מביא חטאת, ונמצא שהאשם התלוי לא כיפר לו שום עוון, ומכאן שאינו אלא קרבן נדבה, הלכך יכול אדם להביא בכל יום אשם תלוי (רמב"ם; ברטנורא). אמרו עליו על בבא בן בוטי, שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום — מימות החול, שהרי בשבת וביום טוב אסור להקריב קרבן יחיד (יתפאות ישראל), חוץ מאחר יום הכפורים יום אחד — ביום שלאחר יום הכיפורים לא היה מתנדב אשם תלוי; אמר — בבא בן בוטי: המעון הזה — כינוי הוא לשבועה, כאילו אמר: נשבע אני בקדושת בית המקדש! אלו היו מניחים לי, הייתי מביא — אשם תלוי אף ביום שלאחר יום הכיפורים, אלא אומרים לי: המתן עד שתפנס לספק — שהרי יום הכיפורים מכפר על הספק,

ה האשה שיש עליה חטאת העוף ספק, שעבר עליה יום הפפורים – חיבת להביא לאחד יום הפפורים, מפני שמכשרתה לאכול בזבחים. חטאת העוף הפאה על ספק, אם משנמלקה נודע לה – הרי זו תקבר. והמפריש שתי סלעים לאשם, ולקח בהן שני אילים לאשם: אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים – יקרב לאשמו, והשני – ירעה עד שישתאב, וימכר, ויפלו דמיו לנדבה. לקח בהן שני אילים לחלון, אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז, היפה שתי סלעים – יקרב לאשמו, והשני – למעילתו. אחד לאשם ואחד לחלון, אם היה של אשם יפה שתי סלעים – יקרב לאשמו, והשני – למעילתו, ויביא עמה סלע וחקמשה.

פירוש ברטנורא

ה חטאת העוף ספק. כגון שילדה ואין יודעים אם מין חיוב אם מין פטור: מפני שמכשרתה לאכול בזבחים. דמחוסרת כפרה היא מספק, ואינה יכולה לאכול בקדשים עד שתביא כפרתה: משנמלקה נודע לה. שלא ירדה: הרי זו תקבר. כרין הוא דמותרת בהנאה, דחולין גמורים היא, דמשום שנשחטה בעורה לכא למיסר, דלא אסרה תורה אלא שחיטה, אבל מליקה לא. אבל רבנן גזרו דאסורה בהנאה שזא יאמרו נהנין מחטאת העוף ספק. וחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, דשמא חולין היא ונבילה היא, דמליקה נבילה בחולין. ואסורה נמי בהנאה, דשמא קודש היא וקודש שאינו נאכל אסור בהנאה:

ו המפריש שתי סלעים. שכך הוא דין אשם, דכתיב באשם מעילות (שם ה) בערכך כסף שקלים בשקל הקודש לאשם, ותרנום שקלים סלעים. ואשם גזילות ואשם תלוי למדים מאשם מעילות בגזירה שוה, נאמר כאן בערכך, ונאמר להלן בערכך. ואשם שפחה חרופה נמי, הואיל והוא איל, הוי אף הוא בכסף סלעים כשלושה אשמות הללו שהן איל. אבל אשם מצורע ואשם נזיר דבתרווייהו כתיב כבש לאשם, אינן באים בכסף שקלים: אם היה אחד מהם יפה שתי סלעים. אע"פ שבשעת הפרשה לא היה יפה אלא סלע, אם בשעת כפרה יפה שתיים, כשר, דכמה שהוא שוה בשעת כפרה אוליין, הלכך אותו שהוא יפה עכשיו בשעת כפרה שתי סלעים יקרב לאשמו, ואע"פ שלא קנהו מתחילה אלא בסלע, והשני ירעה, לפי שנקח במעות אשם ולשם אשם, ויפלו דמיו לנדבה, דהכי קיימא לן מותר אשם לנדבה: לקח בהם שני אילים לחולין. לאכילה, מעל במעות ויצאו לחולין: יפה עשרה זוזים. כדי שתי סלעים שמעל בהן וחומשן, שהסלע ארבעה זוזים: היפה שתי סלעים יקרב לאשמו. לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות: והשני למעילתו. מפרש בגמרא, לא שיקריב אותה לאשם, אלא שיתנו לגזר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין, שנתחייב בהן ובחומשן, שהם בין הקרן והחומש עשרה זוזים. וביא אשם בשתי סלעים מכיתו לקרבן מעילה: אחד לאשם ואחד לחולין. לקח בשתי סלעים שהפריש שהיו קודש, שני אילים אחד לאשם ואחד לאכילת חולין, ומעל

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ה

האשה שיש עליה חטאת העוף ספק – שחיבת היא להביא חטאת העוף על לידת ספק, כגון שהפילה, ואין ידוע מה הפילה, אם מין שחיבת עליו קרבן, אם מין שפטורה מקרבן, **שעבר עליה יום הפפורים** – ולא הביאה את קרבנה, **חיבת להביא לאחד יום הפפורים** – את קרבנה, מפני שמכשרתה לאכול בזבחים – שמחוסרת כפרה היא מספק, וכל זמן שלא הביאה קרבנה, אסורה היא לאכול בקדשים, והרי אין יום הכיפורים מועיל אלא לכפר על החטא. **חטאת העוף הפאה על ספק** – כמו שבארנו לעיל, אם משנמלקה נודע לה – שהפילה מין פטור, ואין היא חייבת בקרבן, **הרי זו תקבר** – כרין חולין שנשחטו בעזרה. בגמרא (כריתות כו, ב) אמרו: בדין הוא שמוותרת בהנאה, ומה ששינוי במשנתנו: הרי זו תקבר – היינו מדרבנן, שגזרו חכמים שתהא אסורה בהנאה (עיין באור הענין ברש"י ובברטנורא; ועיין "תפארת ישראל"; "תוספות חדשים").

ב אור משנה ו

במסכת זבחים (ה, י) שנינו: "כל האשמות (קרבנות אשם) שבתורה באים בני שתיים. היינו בני שתי שנים, לפי שכתוב בהם "איל", והוא כבש זכר בן שתי שנים, כלומר משנכנס בשנתו השנייה שלושים ואחד יום (עיין פרה א, ג), ובאין בכסף שקלים. כלומר שאיל האשם צריך להיות שווה לפחות שני שקלים (היינו שתי סלעים), שכן באשם מעילות נאמר (ויקרא ה, טו): "והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בנודך כסף שקלים", ומיעוט "שקלים" שנים; ולמדים ממנו אשם גזילות ואשם תלוי בגזירה שווה של "בערכך, בערכך", וכן למדים ממנו אשם שפחה חרופה בגזירה שווה של "איל, איל", שאף אשמות אלו בשווי שתי סלעים, חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע, שהן בני שנתן. היינו בני שנה, לפי שכתוב בהם "כבש", והוא בן שנה, כלומר תוך שנתו הראשונה, ואינו באין בכסף שקלים". כלומר שאשם נזיר ואשם מצורע אינם צריכים להיות שווים שתי סלעים – משנתנו דנה במי שהפריש שתי סלעים לקרבן אשם כדינו, ואחר כך קנה בהן שני אילים לאשם או שקנה בהן שני אילים לחולין, או אחד לאשם ואחד לחולין. **המפריש שתי סלעים לאשם** – כדינו, כמו שבארנו לעיל, **ולקח בהן שני אילים לאשם** – וקנה בשתי הסלעים שני אילים לקרבנות אשם: אם היה אחד מהן – אחד משני האילים, **יפה שתי סלעים** – עכשיו, בשעת ההקרבה, **יקרב לאשמו** – אף על פי

שבשעה שלקחו לא היה שווה אלא סלע, מכל מקום הואיל ועכשיו שוויו שתי סלעים, הריהו כשר לקרבן אשם, שהולכים אחר שעת כפרה; ובגמרא מבואר, שאף על פי שהאיל השביח מאליו, והרי השבח של הקדש הוא, מכל מקום אדם מתכפר בשבח הקדש; **והשני** – והאיל השני, הואיל ולקחו במעות אשם לשם אשם, **ירעה עד שישתאב** – עד שיפול בו מום, **וימכר, ויפלו דמיו לנדבה** – לתיבה שבמקדש, שממעות שבה מקריבים עולות נדבה, שכן מותר אשם לנדבה (שקלים ב, ה). **לקח בהן** – בשתי הסלעים שהפריש לאשם, **שני אילים לחלון** – לא לשם קרבן אלא לאכילה, ונמצא שמעל בכסף ההקדש, וחייב לשלם להקדש קרן וחומש, היינו שתי סלעים ומחצית הסלע (חומש מלבר). שהן עשרה זוז, וכן להביא אשם מעילות בשתי סלעים, לפיכך אם היה **אחד** – משני האילים – **יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז** – היינו כפי הקרן וחומשה שחייב, **היפה שתי סלעים יקרב לאשמו** – לאשם מעילות שנתחייב בו עכשיו על שמעל במעות של הקדש. **והשני** – ששווי עשרה זוז, **למעילתו** – כלומר יקרב לאשם שהיה חייב בו בתחילה, ומעל בדמיו שהפריש לשמו, ונמצא מקריב עכשיו במקומו את קרנו של האשם בתוספת חומשה, שהם בין הכל עשרה זוז, כמו שבארנו לעיל (דבן גרוסום; "תפארת ישראל"). והרב מברטנורא מפרש להיפך: היפה שתי סלעים יקרב לאשמו – לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות, והשני למעילתו – מפרש בגמרא: לא שיקריב אותו לאשם, אלא שיתנו לגזר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין, שנתחייב בהן ובחומשן, שהם בין הקרן והחומש עשרה זוז; וביא אשם בשתי סלעים מכיתו לקרבן מעילה (ברם. רביס תמיהה על פירושו; עיין "משנה למלך" על הרמב"ם הל' מעילה ד, ט). **אחד לאשם ואחד לחלון** – קנה בשתי הסלעים שני אילים, אחד לשם קרבן אשם ואחד לחולין, ונמצא שלא מעל אלא בסלע, אם היה של אשם יפה שתי סלעים, **יקרב לאשמו** – לאשם הראשון שחייב בו, שהרי קנה לשמו, מן המעות שהופרשו לו, **והשני** – והאיל השני שקנה לחולין, אם הוא שווה עכשיו שתי סלעים, **למעילתו** – יקרב לאשם מעילות שנתחייב בו על שמעל בדמי הקדש והוציא סלע של קודש לחולין, **ויביא עמה** – מכיתו, **סלע וחקמשה** – היינו הקרן שמעל בה

ז המפריש חטאתו, ומת – לא יביאנה בנו אחריו. ולא יביאנה מחטא על חטא; אפלו על חלב שאכל אמש, לא יביאנה על חלב שאכל היום, שנאמר (ויקרא ד, כח): "קרבנו... על-חטאתו" – שיהא קרבנו לשם חטאו.

פירוש ברטנורא

בסלע: אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו. הראשון, שהרי לשמו נלקח ממעות שנפרשו לו; והשני, שהוא חולין, יקרב למעילתו לאשם מעילות על שהוציא סלע אחר של קודש לחולין. וכגון דאיהו נמי יפה שתי סלעים, דאין אשם מעילות פחות משתי סלעים כסף; ויביא עמה סלע וחומשה. קרן שמעל בו וחומשה, שהרי סלע הקודש הוציא לחולין:

ז לא יביאנה בנו אחריו. אם שגג הבן בשגגת חטאת, לא יביא חטאת שהפריש אביו כדי שיכופר בה על שגגתו:

משניות מבוארות – קהתי

אביו (דמב"ט; רבנו גרשום), לא יביא חטאת זו לכפרתו, שחטאת שמתו בעליה היא, ודינה למיתה. בבירייתא בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח): "והביא קרבנו". ודרשו: בקרבנו הוא יוצא, ואינו יוצא בקרבן אביו. ואין צורך לומר שלא יביאנה על חטא אביו, שאין כפרה לאחר מיתה (רש"י). ולא יביאנה מחטא על חטא – המפריש חטאתו על חטא זה, לא יביאנה על חטא אחר, כגון מי שהפריש חטאתו על החלב שאכל, ואחר כך אכל דם, לא יביאנה על הדם, אפלו על חלב שאכל אמש – מי שהפריש חטאתו על החלב שאכל אתמול, לא יביאנה על חלב שאכל היום, שנאמר – בחטאת: "קרבנו... על-חטאתו" – "והביא קרבנו שעירת עיזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ומכאן שיהא קרבנו לשם חטאו – ולא כשהפרישוהו לשם חטא אחר.

יש מדייקים לפי הרמב"ם, שהטעם שבמשנתנו אינו מוסב על הפיסקא האחרונה ("אפילו על חלב שאכל אמש לא יביאנה על חלב שאכל היום"), אלא על עיקר ההלכה שלא יביאנה מחטא על חטא, שכן הרמב"ם כותב (הל' שגגות ג, ג): "הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש, לא יביאנה על חלב שאכל היום; ואם הביא – כיפר" (עיין "כסף משנה" שם), אבל יש גורסים בדברי הרמב"ם: "ואם הביא – לא כיפר", ולפי זה מוסב הטעם שבמשנתנו אף על הפיסקא האחרונה (עיין "תוספות יום טוב"; ועיין "לחם משנה" על הרמב"ם שם).

בתוספת חומשה, ויפלו לנדבה כדין מותר האשם.

לפי פירוש הרב מברטנורא, שהבאנו ברישא, יוצא אמנם, שבין ברישא ובין בסיפא הלשון "לאשמו" היינו לאשם הראשון שהפריש עליו את שתי הסלעים, אבל כפי שהבאנו לעיל, רבים תמהים על פירושו, שמאחר שהוא מביא את האיל השני למעילתו, היינו בשביל שתי הסלעים שנתחייב בהן וחומשן, הרי זה כבר תמורת האשם הראשון שמעל בדמיו, ואם כן למה יביא עוד איל לשם אשמו הראשון. ואף לפי הגמרא משמע, שמה ששנינו ברישא: "ודיפה שתי סלעים יקרב לאשמו" היינו לאשם מעילות, "והשני למעילתו" היינו לשם אשם הראשון שנתחייב עליו בתוספת חומש, ואינו חייב להביא מביתו כלום, כמו שבארנו לעיל (זפי רבנו גרשום: "משנה למדן"; תפארת ישראל). ברם, לפי פירוש זה נמצאת משמעותם של הלשונות "לאשמו" ו"למעילתו" שונה בסיפא מברישא, שכן ברישא: לאשמו היינו לאשם מעילות, ולמעילתו היינו לאשם הראשון שמעל בדמיו; ואילו בסיפא: לאשמו היינו לאשם הראשון, ולמעילתו היינו לאשם מעילות.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

המפריש חטאתו – קרבן לחטאת, על חטאו שעשה בשגגה, נמת – קודם שהקריב את חטאתו, לא יביאנה בנו אחריו – על חטאו הוא, שאם שגג הבן בשגגת חטאת, ואפילו עשה אותו החטא שעשה

אגרות קודש

ב"ה, ח' אלול, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' הרב יוסף דוד שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום שהוכפל בו כי טוב, בו כותב ששכרו דירה חדשה ושואל, מתי, ומה

נעשה בה.

ואיננה מובנת כ"כ כוונתו, ואולי הפירוש מתי יעתיקו וכו' ומהנכון להעתיק ביום שהוכפל בו כי טוב אם אין בזה טרחה, ובאם ישנה טרחה יוכלו להעתיק גם בשאר ימי השבוע (לבד בימי ב' ד'), ונוהגים אניש להכניס לדירה החדשה לכל לראש סידור חומש תהלים ותניא וכן לקבוע מזוזות תיכף, כמובן בלא ברכה, וביום השלישי ליטול מזוזה אחת על מנת לבדוקה ובאם אפשר להחליפה ביפה ומהודרת ממנה, ובקביעתה לברך ולכוון להוציא בהברכה את כל הבית.

בטח שומר שלשת השיעורים בחומש תהלים תניא נוסף על שאר שיעוריו בתורת הנגלה ותורת

החסידות.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סח עמוד ב: רבי אליעזר בן יעקב הוא. דאמר לא אשמועינן אלא שיהא מקומו מדרון שיהא דשנו משתפך: ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי. ומודה רבי אליעזר בן יעקב שיקדים שם דשן אלא דבעי נמי מקומו משופך: השורף. המתעסק בצרכי שריפתן בגופן דכתיב אותם כגון המסייע בשעת שריפה והאי תנא אית ליה כרבי שמעון דאין מטמאין בגדים עד שיוצת בהן האור: דשויה חרוכא. דהוי ניתך הבשר ואפר מיהו לא הוו לתנא קמא מטמאין עד שיעשו אפר דאותם קרינא ביה לרבי אלעזר ברבי שמעון שוייה חרוכא לא מטמא דלא פר מיקרי: מתני' אמרו לו לכהן גדול וכו'.

דף סח עמוד ב: מדברי הברייתא משמע שדווקא רבי יוסי מצריך שריפת הפרים צריכה להיות במקום שהיה בו כבר דשן המזבח, ומשמע שתנא קמא סובר שאין צריך להקדים את דשן המזבח לשריפת הפרים. הגמרא מבררת מיהו תנא קמא: אמר רבא, מאן תנא דפליגי עליה דרבי יוסי - מיהו התנא קמא שחולק על רבי יוסי, רבי אליעזר בן יעקב הוא, דתנא בברייתא, נאמר לגבי שריפת פר כהן משיח (שם) 'אל שפך הדשן ושרף', ללמד שיהא לשם דשן קודם שישורף שם את בשר הפר, וכדעת רבי יוסי. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אין צריך שיהיה שם דשן קודם השריפה, אלא הפסוק בא ללמד שיהא מקומו משופך - מדרון משופע, שכשיטנו שם דשן יהיה הדשן משתפך בו. אמר ליה אבוי לרבא, מנין לך שרבי אליעזר בן יעקב חולק על רבי יוסי, ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי - שמא נחלקו רק האם צריך שיהיה מקום השריפה משופע במדרון, אבל גם רבי אליעזר בן יעקב מודה שצריך להביא דשן לאותו מקום קודם ששורף בו את הפר.

הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאת בגדים למתעסק בשריפת הפר והשעיר: תנו רבנן, נאמר לגבי שריפת פר ושעיר יום הכפורים (ויקרא טז כח) 'והשרף אותם יקבס בגדיו', ולומדים מהמילה 'אותם' שדווקא השורף - המתעסק בשריפת גופם מטמא בגדים, ולא המצית את האור - האש, ולא המסדר את העצים או האיברים על גבי המערכה, שאינם מתעסקים בשריפת גופם ממש. ומבארת הברייתא, ואי זהו השורף, זה המסייע בהיפוך האיברים לכאן ולכאן ובהגדלת האש בפשעת שריפה. שואלת הברייתא: יבול [אולי] אף משנעשו בשר הפר והשעיר אפר, יהיו מטמאין בגדים של המסייע בשריפתם, ואם יהפך בהם עתה מי שלא התעסק בהם עד עתה, יטמאו בגדיו. משיבה הברייתא: תלמוד לומר 'אתם', למעט שדווקא השורף אותם - את בשר הפר והשעיר כשהם בעין, הם מטמאין בגדים, ולא משנעשו אפר מטמאין בגדים, כיון שהמהפך באפר אינו נחשב מתעסק בשריפת בשר. רבי אליעזר ברבי שמעון אומר, לומדים זאת מ'הפר', שדווקא השורף כשעדיין ניכר בו צורת פר' מטמא בגדים, אבל לאחר שניתך הפשר ובטל ממנו מראיתו אינו מטמא בגדים. מבררת הגמרא: מאי בינייהו - מה החילוק בין שני הלימודים. משיבה הגמרא: איכא בינייהו דשויה חרוכא - החילוק ביניהם הוא כשמסייע בשריפה לאחר שנחרך הבשר ועדיין לא נעשה אפר, שלתנא קמא הוא מטמא בגדים כיון שעדיין נחשב ששורף אותם, ולרבי אלעזר ברבי שמעון אינו מטמא בגדים כיון שכשנחרך אינו נקרא עוד פר'.

משנה אין הכהן הגדול רשאי להמשיך בעבודת יום הכיפורים עד שיגיע השעיר למדבר, שנאמר (ויקרא טז כב) 'ושלח את השעיר במדבר', ורק אחר כך (שם כה) 'ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה', והיו צריכים להודיע לכהן הגדול כשהשעיר הגיע למדבר. המשנה מביאה מחלוקת תנאים כיצד ידעו בירושלים שהגיע השעיר למדבר: אמרו לו לכהן גדול הגיע השעיר למדבר, ואז ממשיך בסדר עבודת היום בקריאת הפרשה ועשיית הקרבנות. ומניין היו יודעין בירושלים כשהגיע השעיר למדבר, דירכאאות היו עושין - בני אדם היו עומדים כשומרים בין ירושלים לצוק, ומניפין בסודרין - כשהגיע השעיר למדבר היה השומר הסמוך לו מניף סודר, וחבירו הסמוך לו רואה ומניף לחבירו האחר, וכן הלאה עד שראה זה העומד סמוך לירושלים, וכך היו יודעין שהגיע השעיר למדבר.

59 קרביטין אית ליה, הרי הוא עומד קבוע ואין מפרקים אותו לעולם.
60 אלא ודאי דרגש אינו מיטת המול.
61 לכן מבארת הגמרא: כי אָתָּא רבין מארץ ישראל לבבל, אָמַר ליה
62 ההוא מרְבִּינָן וְרַב תְּחִילָא פֶּר מַעֲרָבָא – בן ארץ ישראל שָׁמִיּהּ, דְּהוּה
63 שְׂכִינָה פְּשׁוּקָא דְּגִילְדָא – בשוק הרצענים, מֵאֵי דְרָגֶשׁ, עֲרֶסְא דְצִלָּא
64 – מטה של עור, שהיתה לשרים לשימוש במסעות, והעור מחובר
65 למוטות על ידי רצועות וקשרים שיוכלו לפרקה בזמן הנסיעה,
66 ובחנותם מתקנים אותה וישנים בה, ובנסיעתם מתירים הקשרים
67 והעור נופל מאיליו. והטעם שאינו כופה אותה, שחוששים
68 שיתקלקל העור מלחלוחית הקרקע אם יתפכה. ורבן שמעון בן
69 גמליאל אמר שיוכל להתיר הקשרים ויפול לארץ מגבו ואין בו
70 קלקול.
71 מאמר בענין זה: אִיתְמַר נָמִי אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ, דְרָגֶשׁ, פִּירוּגוֹ – חיבורו
72 למוטות המיטה מתוכו, שיש במוטות נקבים שבתוכם משחילים
73 רצועות העור, ומִפְּיָהּ, פִּירוּגָהּ – חיבוריה למוטות המיטה על גִּבָּהּ,
74 שכורכים עליהם החבלים.
75 אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲחָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִי, הֲלָכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן
76 בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁמְתִיר רִצְעוֹת הַדְּרָגֶשׁ וְנוֹפֵל מִמֵּילָא.
77 מיטה נוספת שאין צריך לכפותה: (איתמר נמי) [ו] אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב
78 בַּר אֲחָא, אָמַר רַבִּי אָסִי, מִטָּה שֶׁנִּקְלָטֶיהָ יוֹצֵאִין – שיוצאים מהמטה
79 שני מוטות, אחד בראש המיטה והשני למרגלותיה, ומוט נוסף
80 מחבר ביניהם, ועליו פורסים בד שיורד על המטה ונעשה ככילה
81 להגנה מפני החמה וחובלים, זֻקְפָה – מעמידה על צידה וְדִיו.
82 ברייתא על חובת האדם בכפיית המיטה: תָּנוּ רַבִּינָן, אִם יָשָׁן הָאֵבֶל
83 עַל גְּבִי כְּפֹא אוֹ עַל גְּבִי אֲוֵרֵינִי – מכתשתו דְּדוּלָה, אוֹ עַל גְּבִי קְרָקַע,
84 ולא כפה מיטתו, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ. והטעם, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי
85 שְׂלֵא קָיָים דִּין בְּפִיטֵי הַמָּטָה, שאינו שישב וישן סמוך לארץ, אלא
86 דווקא לכפות מיטתו.
87 דברים המותרים והאסורים בבית האבל: תָּנוּ רַבִּינָן בְּבֵרֵיתָא,
88 מְכַבְּרִין – מטאטאים את הקרקע וּפְרִיבִיצִין – מולפים מים להוריד
89 האבק בבית האבל, שֶׁכֶּךְ דֶּרֶךְ כָּל אָדָם וְאִין בּוּזָה חִשְׁבֻּתָּ, וּמְדִיחִין
90 קְעוּרוֹת וְכּוֹסוֹת וְצִלוֹחִיּוֹת – צלחות קטנות, וְקִוְיֹנִיּוֹת – כדי מים,
91 בְּבֵית הָאֵבֶל בְּגַמְר הַסְּעוּדָה, שאין זה דרך שמוחה. וְאִין מְבִיאִין אֶת
92 הַמּוֹנָמֶר – כלי עם גחלים ולבונה לריח טוב, וְאֶת הַבְּשָׂמִים לְבֵית
93 הָאֵבֶל, שהם דרך שמוחה ושררה ואינם שווים לכל נפש.
94 מקשה הגמרא: וכי אסרו מוגמר ובשמים בבית אבל, אִינִי, וְהָאֵי תָּנִי
95 בַּר קַפְרָא, אִין מְכַבְּרִין בְּרַכַּת הַרִיחַ לֹא עַל הַמּוֹנָמֶר, וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים
96 בְּבֵית הָאֵבֶל, שֶׁעֲשׂוּי לְהַעֲבִיר רִיחַ רַע, וּמִשְׁמַע, בְּרוּכֵי הוּא דְלֹא
97 מְכַבְּרִין, הָאֵתוּי מִיִּיתָנִין.
98 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא שאמרה שמביאים ואין
99 מברכים דיברה בבית האבל כשהמת עדיין שם, ומותר להביא
100 להפיג ריח רע, וְהָא – הברייתא שאמרה שאין מביאים כלי דיברה
101 בבית המנחמן שכבר היתה המת, ואין היתר להביא כלי ריח טוב.

משנה

102 תקנות שתיקנו חכמים לאבלים: אִין מוֹלִיבִין לְבֵית הָאֵבֶל אֵת
103 האוכל לסעודת ההבראה שלאחר הקבורה, לֹא בְּטָבֵלָא – מגש,
104 וְלֹא פֶּאֶסְקוּטָלָא – קערה גדולה, וְלֹא בְּקָנּוֹן – כלי עץ כעין צנור,
105 שהם כלים מכובדים, אֲלֵא בְּסָלִים מַעֲנֵפִי עֵרְבָה קְלוּפָה, שלא
106 לבייש את מי שאין לו. וְאִין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אֲבָלִים בְּחֻזְרָתָם
107 מהלוויה בְּמוֹעֵד, אֲבָל עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה וּמְנַחֲמִין אֶת הָאֲבָלִים, וּפּוֹמְרִין
108 האבלים אֶת הַרְפִּים, שיוכלו לילך מיד ואינם צריכים לברך ברכת
109 אבלים, וְאִין מְנִיחִין אֶת הַמָּטָה שֶׁל הַמֵּת בְּרַחוּב בְּמוֹעֵד, שְׁלֵא
110 לְהַרְגִיל בּוֹ אֶת הַתְּקִפָּה, שמביאים בכך את הרואים להצטער על
111 המת ונמצאת בכיה רבה עליו במועד, וְלֹא מְנִיחִים בְּרַחוּב מִיטָה
112 שֶׁל נָשִׁים לְעוֹלָם ואפילו בחול מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, שְׁמָא יִשְׁפַּעוּ דָם וִיתְבּוּזוּ
113 בְּכֶר.
114

המשך בעמוד לו

1 אִם יָכוֹל לַמְעַט פְּעֻקָּן – בעסק סחורתו יִמְעַט בְּדִין כָּל אֲבָל, וְאִם
2 לֹא, שְׁלֵא יִמְצָא סַחֲרָה בּוֹדֵל בְּמָקוֹם אַחַר, וְיִגְלַל עִפְהוֹן – יסחור עם
3 חבריו יחד עם סחורתם, שהוא דבר האבד, אך לא יסחור לבדו.
4 ברייתא המבארת דיני כפיית המיטה: תָּנוּ רַבִּינָן, מֵאִימְתֵי בּוֹפִין –
5 הופכים האבלים אֶת הַמָּטוֹת, מְשִׁיבֵי אֶת הַמָּטָה מִפְּתַח בֵּיתוֹ לְקַבְרוֹ,
6 דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר, מְשִׁיבֵי הַגּוֹלָל – כיוסי ארון
7 המת. וּמַעֲשֵׂה שְׁמַת רַבִּין גַּמְלִיאֵל הִנְהוּ, וְבִין שְׁיָצָא מִיטְתוֹ מִפְּתַח
8 בֵּיתוֹ, אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְבַנְיָו שֶׁל רַבִּין גַּמְלִיאֵל, כְּפּוֹ מְטוֹחֵיכֶם,
9 והיינו כדעתו, וכך עשו. וְבִין שְׁנַפְתֶּם הַגּוֹלָל אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
10 לְבַנְיָו רַבִּין גַּמְלִיאֵל, כְּפּוֹ מְטוֹחֵיכֶם, והיינו כדעתו. אָמְרוּ לוֹ, כָּכֵר
11 כְּפִינוּ בִּיצִיאַת אֲבִינוּ מִבֵּיתוֹ עַל פִּי הוֹרָאתוֹ שֶׁל יָקוּ, דְּהֵינּוּ רַבִּי
12 אֱלִיעֶזֶר.
13 ברייתא המבארת את זמן זקיפת מיטות האבלים בשבת: תָּנוּ רַבִּינָן,
14 מֵאִימְתֵי זוּקְפִין אֶת הַמָּטוֹת הַחַפּוּכּוֹת בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת, מִן זְמַן הַמְּנַקְהָ
15 וְלַמְעֻלָּה, שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מַחּוּל עַל הַקֹּדֶשׁ. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: אָמַר
16 רַבִּה בַר הוֹנָא, אָף עַל פִּי בֶן אִינוּ יוֹשֵׁב עָלֶיהָ – על המיטה הזקופה,
17 עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף שׂוּאָא וְזֶם כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת. וְלִמְצִיאַ שַׁבָּת, אָף עַל פִּי שְׁאִין
18 לוֹ לִישֵׁב אֲלֵא עוֹד יוֹם אַחֵר בְּאֲבִילוֹת, שֶׁכֶּבֶר יִשֵּׁב שָׁשָׁה, מִכָּל מָקוֹם
19 חוּזַר וְכּוֹפֵת מִיטְתוֹ.
20 דינים נוספים בכפיית המיטה: תָּנוּ רַבִּינָן, אֲבָל הַכּוֹפֵה מָטוֹתוֹ, לֹא אֵת
21 מָטוֹתוֹ בְּלֶבֶד הוּא כּוֹפֵה, אֲלֵא אָף אֵת כָּל הַמָּטוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
22 הוּא כּוֹפֵה. וְאִפְּלוּ אִם יֵשׁ לוֹ עֶשֶׂר מָטוֹת בְּעֶשְׂרֵה מְקוֹמוֹת וְיִשֵּׁן בָּהֶם
23 לַפְּעִמִּים, כּוֹפֵה אֵת כּוֹלָן. וְאִפְּלוּ תְּשַׁמָּה אַחִין וְמַת אַחֵר מֵהֶם, כּוֹלָן
24 בּוֹפִין מִיטוּתֵיהֶם בְּבֵיתָהֶם. וְאִם הָיְתָה מִטָּה מְיֻחָדָת לְהִנַּח עֲלֶיהָ
25 בָּלִים וְלֹא לְשִׁכְבָה וְיִשְׁבָּה, אִין צָרִיד לְכַפּוֹתָהּ. וְדָרָגֶשׁ אִין צָרִיד
26 לְכַפּוֹתָהּ, אֲלֵא דִי שׁוֹזְקָהּ וּמִשְׁעִנּוּ עַל הַכּוֹתֵל. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
27 אוֹמַר, דְּרָגֶשׁ מְתִיר אֶת קְרִבִּיטוֹ – הרצועות המחברות את דף
28 הדרגש למוטות שבצידיו וּבְכַךְ הוּא נוֹפֵל מֵאִלְיּוֹ.
29 מבררת הגמרא: מֵאִי דְרָגֶשׁ הַמוֹכֵר בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְבֵרֵיתוֹת. מְשִׁיבָה
30 הַגְּמָרָא: אָמַר עוֹלָא, עֲרֶסְא דְגָדָא – מיטת המול, שמונחת בבית
31 למזל טוב ואין משתמשים בה, וכיון שאין היא מיועדת לשימוש
32 אין צריכים לכפותה.
33 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּה, אֲלֵא מַעֲתָה גְבִי מְלָה, דְתָנִן בְּמִשְׁנָה
34 (סנהדרין ב), כְּשֶׁמְבַרְכִים אוֹתוֹ כָּל הַיָּעַם מְסוּבִים עַל הָאָרֶץ וְהוּא מְיַסֵּב
35 עַל הַדְּרָגֶשׁ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ. וְאִם דְּרָגֶשׁ הוּא מִיטַת מוֹל הֲרִי אִין דְּרַבּוֹ
36 לִישֵׁב עָלֶיהָ, וְתַמּוּהָ, מִי אִיכָא מִיּוֹדֵי דְעַד הָאֵידְנָא לֹא אוֹתִיבִינָה –
37 האם יתכן שעד עתה לא הושבנו אותה עליו, וְהִשְׁתַּמָּה בְּאֲבִילוֹתוֹ
38 מוֹתְבִין לִיה עָלֶיהָ.
39 דוחה הגמרא: מְתַקֵּף לָהּ רַב אֲשֵׁי, מֵאִי קוֹשְׁיָא, וְדַאי יֵישׁ דְּבַר
40 שֶׁמְחַדֵּשׁ בְּאֲבִילוֹתוֹ, מִיּוֹדֵי דְהוּה – כָּשֶׁם שֶׁמְצַאנוּ אֲאָבְלָה וְשָׁתִיבָה,
41 דְעַד הָאֵידְנָא לֹא אוֹבְלִינָה וְלֹא אֲשָׁקְנִינָה, ואילו הִשְׁתַּמָּה בְּאֲבִילוֹתוֹ
42 אוֹבְלִינָה וְאֲשָׁקְנִינָה, שהרי מצווים אנו להביא לפניו מזונו בסעודת
43 הבראה ליישב דעתו, ולכן גם ראוי שנושיבו על הדרגש ליישב
44 דעתו.
45 מקשה הגמרא קושיא אחרת: אֲלֵא אִי קָשְׁיָא, הָא קָשְׁיָא – מה
46 שקשה כאן הוא כך, (דתנן) [דְתַנִּין] בְּבֵרֵיתָא לְעִיל, דְרָגֶשׁ אִינוּ
47 צָרִיד לְכַפּוֹתוֹ אֲלֵא זוּקְפּוֹ, וְאִי דְרָגֶשׁ הוּא עֲרֶסְא דְגָדָא, אִמְפִּיא אִינוּ
48 צָרִיד לְכַפּוֹתוֹ, הֲרִי הוּא כְּתוּם מִיטָה שֶׁאִינָה מִיּוֹעֵדָת לְשִׁמוּשׁ, וְהָא
49 (תנן) [תַּנִּין] בְּאוֹתָהּ בְּרֵייתָא, הַכּוֹפֵה מָטוֹתוֹ, לֹא מָטוֹת בְּלֶבֶד הוּא
50 כּוֹפֵה, אֲלֵא כָּל מָטוֹת שֵׁישׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כּוֹפֵה. וּמִשְׁמַע שֶׁאָף מִיטָה
51 שֶׁאִינָה מִיּוֹעֵדָת לְשִׁמוּשׁ כּוֹפֵה.
52 דוחה הגמרא: וְמֵאִי קָשְׁיָא, מִיטַת הַמוֹל אִינָה טַעוּנָה כְּפִיטָה מִיּוֹדֵי
53 דְהוּה אֲמַטָּה מְיֻחָדָת לְבָלִים וְלֹא לְשִׁכְבָה, דְתַנִּין, אִם הָיְתָה מָטָה
54 מְיֻחָדָת לְבָלִים אִינוּ צָרִיד לְכַפּוֹתָהּ. וְדַאי מַה שֶׁאִמְרוּ שֶׁכָּל מִיטוֹת
55 כּוֹפֵה זֶה דוּקָא בְּמִיטוֹת הַמִּשְׁמָשׁוֹת אוֹתוֹ.
56 מקשה הגמרא קושיא אחרת: אֲלֵא אִי קָשְׁיָא, הָא קָשְׁיָא, שֶׁשֶׁנִּינוּ
57 בְּבֵרֵיתָא לְעִיל, רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר, דְרָגֶשׁ מְתִיר קְרִבִּיטוֹ
58 וְהוּא נוֹפֵל מֵאִלְיּוֹ, וְאִי סָלְקָא דְעַתָּה הוּא עֲרֶסְא דְגָדָא, מֵאִי

מועד קטן. ואלו מגלחין - פרק שלישי דף כז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזליץ) קכז רש"י

1 ילגל עמון - ואינו עושה סחורה בפני עצמו, אלא עם חבורה. אף על גב שאין לו -
 2 לאבל אחר השבת אלא יום אחד. קרבישו - רצועותיו, שהוא כעין *תרניפניא*. ערסא
 3 דגדא - מטה שמייהודים אותה למזל טוב, ואין משתמשין בה כלום, אלא מייחדין אותה
 4 לשרות מזל טוב עליה. דצלא - עור. סירונו מתוכו - מכניס רצועות מן חורי עצי המטה.

5 על גבה - והעור כפול על העץ. נקליטי - עצים
 6 יוצאין מתוקנין למראשותיו ולמרגלותיו, ונותנין
 7 עץ ארוך עליהן, ונותן הטרדינין עליהם לשמור
 8 מהזוכבים. אין מברכין - על הריח בבית האבל.
 9 המנחמין - קרוביו, מביאין ענינים של אוכלין.
 10 משנה אסקוטלא - תמחיו. פוטרין את
 11 הריבים - שאומרים למנחמין. לכו לבתיכם. אין
 12 מניחין מטה כמועד ברחוב - להספידו. ולא של
 13 נשים לעולם - ששופעות ובה.
 14 כלבה

9 שבת - מן המנחה ולמעלה. אמר רבה בר הונא: אף על פי כן, אינו יושב עליה עד
 10 שתחשך. ולמוציא שבת, אף על פי שאין לו לישוב אלא יום אחד - חוזר וכופה. תנו
 11 רבנן: הכופה מפתח, לא מפתח בלבד הוא כופה, אלא כל מפות שיש לו בתוך ביתו
 12 הוא כופה. ואפילו יש לו עשר מפות בעשרה מקומות כופה את כולן, ואפילו המשה
 13 אחין ומת אחד - כולן כופין. ואם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה.
 14 דרגש - אין צריך לכפותו, אלא זוקפו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר את
 15 קרביטיו והוא נופל מאיליו. מאי דרגש? אמר עולאי: ערסא דגדא. אמר ליה רבה: אלא
 16 משתה גבי מלך, דתנן: כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על הדרגש, מי אכא
 17 מידי דעד האדונא לא אותביניה - והשתא מותבינן ליה? מתקף לה רב אשי: מאי
 18 קושיא? מידי דהוה אאכילה ושתיה, דעד האדונא - לא אוכליניה ולא אשקיניה, השתא
 19 אוכליניה ואשקיניה! אלא, אי קשיא - הא קשיא: דתנן, דרגש אינו צריך לכפותו
 20 אלא זוקפו, ואי ערסא דגדא - אמאי אינו צריך לכפותו? הא תנן: הכופה מפתח -
 21 לא מפתח בלבד הוא כופה, אלא כל מפות שיש לו בתוך ביתו כופה! ומאי קשיא?
 22 מידי דהוה אמפה המיוחדת לכלים, דתניא: אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אינו
 23 צריך לכפותה! אלא, אי קשיא הא קשיא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר
 24 קרביטיו והוא נופל מאיליו. ואי סלקא דעתך ערסא דגדא - מאי קרביטין אית ליה? כי
 25 אהא רבין אמר ליה ההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמייה, דהוה שכיב בשקא
 26 דגילדאי: מאי דרגש - ערסא דצלא. איתמר נמי, אמר רבי ירמיה: דרגש - סירונו
 27 מתוכו, מטה - סירונו על גבה. אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי יהושע בן לוי:
 28 הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. איתמר נמי, אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי: מטה
 29 שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ודיו. תנו רבנן: ישן על גבי פסא, על גבי אודיני גדולה, על
 30 גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המפתח. תנו רבנן:
 31 מכבדין ומרביצין בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וצלוחיות וקיתונות בבית האבל,
 32 ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל. איני: והא תני בר קפרא: אין מברכין לא

1 אם יכול למעט בעסקו ימעט - פירש בקונטרס. בסחורתו. ונראה בדבר האבד קאמר, וכן
 2 פירש לעיל (בבא, גבי "על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט", וגם
 3 הרב פירש לעיל בדבר האבד עושה בצעצע בתוך ביתו. נראה לפירושו דהבא מיירי באביו
 4 ואמו, ומשום דהולך בדרך - התיירו לו שילגל עמם אם אינו יכול למעט. דבשרא מתים
 5 אינו ממעט כלל אם אינו רוצה. ואי מיירי הבא
 6 בשאר מתים - צריך לומר להפך: הולך בדרך
 7 ואינו נוהג אבילות כל כך, ומתנחם יותר - אסור
 8 להרבות בעסקו יותר מאותו שישב בביתו ואינו
 9 מתנחם. והרב רבנו יוסף פירש: ורצה ימעט
 10 בעסקו - לקנות צורכי סעודה, ולפי שהולך בדרך
 11 רגיל לקנות צורכי סעודה יותר מבביתו, שיש לו
 12 קונים עבורו, וגם מוצא בביתו הרבה. משום הכי
 13 נטק הולך בדרך. ומה שפירש בקונטרס דאיירי
 14 כשאמרו לו על מיתת קרוביו כשהיה בדרך - לא
 15 דינאן אי בעי למימר דאיירי במולך סחורתו
 16 דמקום למקום כדפירש בקונטרס, ורצה לומר
 17 דשמא שרי ליה לדידיה למכור סחורתו, רבין
 18 דהולך אותה כבר וטרח בה ולא פשע בהליכתו,
 19 שלא היה יודע לישוב בביתו שיכול לשמרה, או
 20 שמו הקונטרס רוצה לומר משום דאמרינן לעיל
 21 (בגא, שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו. וזה
 22 אינו קושיא, דאף על פי שאינו יוצא מפתח ביתו
 23 בעיר - הא אמרינן לעיל טו.ב.) יצא לדרך (חולץ
 24 ונכנס לעיר). אלמא: מותר לצאת (בו). ושמא
 25 דוקא בדבר האבד מותר לצאת לדרך.
 26 מן המנחה ולמעלה - פירש בתוספת הרב:
 27 דמספקא ליה אי מנחה גדולה אי מנחה, קטנה
 28 דמקום לכן אינו יושב עליה. נראה לי, דמכאן
 29 סמכו שלא לישוב על גבי כסא וספסל, אף על פי
 30 שאין ראייה גמורה, דשאני מטה האול וצריך
 31 כפייה, ולא מצינו כפייה בכסא וספסל.

1 אם יכול למעט בעסקו ימעט, ואם לאו - ויגלגל
 2 עמון. תנו רבנן: מאימתי כופין את המפות? משיצא
 3 מפתח ביתו, דבדי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר:
 4 משיפתם הגולל. מעשה שמות רבן גמליאל הזקן,
 5 כיון שיצא מפתח ביתו אמר להם רבי אליעזר:
 6 כפו מפותיכם. וכיון שנסתם הגולל, אמר להם רבי
 7 יהושע: כפו מפותיכם. אמרו לו: כבר כפינו על פי
 8 זקן. תנו רבנן: מאימתי זוקפין את המפות בערב

9 שבת - מן המנחה ולמעלה. אמר רבה בר הונא: אף על פי כן, אינו יושב עליה עד
 10 שתחשך. ולמוציא שבת, אף על פי שאין לו לישוב אלא יום אחד - חוזר וכופה. תנו
 11 רבנן: הכופה מפתח, לא מפתח בלבד הוא כופה, אלא כל מפות שיש לו בתוך ביתו
 12 הוא כופה. ואפילו יש לו עשר מפות בעשרה מקומות כופה את כולן, ואפילו המשה
 13 אחין ומת אחד - כולן כופין. ואם היתה מטה המיוחדת לכלים - אין צריך לכפותה.
 14 דרגש - אין צריך לכפותו, אלא זוקפו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר את
 15 קרביטיו והוא נופל מאיליו. מאי דרגש? אמר עולאי: ערסא דגדא. אמר ליה רבה: אלא
 16 משתה גבי מלך, דתנן: כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על הדרגש, מי אכא
 17 מידי דעד האדונא לא אותביניה - והשתא מותבינן ליה? מתקף לה רב אשי: מאי
 18 קושיא? מידי דהוה אאכילה ושתיה, דעד האדונא - לא אוכליניה ולא אשקיניה, השתא
 19 אוכליניה ואשקיניה! אלא, אי קשיא - הא קשיא: דתנן, דרגש אינו צריך לכפותו
 20 אלא זוקפו, ואי ערסא דגדא - אמאי אינו צריך לכפותו? הא תנן: הכופה מפתח -
 21 לא מפתח בלבד הוא כופה, אלא כל מפות שיש לו בתוך ביתו כופה! ומאי קשיא?
 22 מידי דהוה אמפה המיוחדת לכלים, דתניא: אם היתה מטה המיוחדת לכלים - אינו
 23 צריך לכפותה! אלא, אי קשיא הא קשיא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: דרגש, מתיר
 24 קרביטיו והוא נופל מאיליו. ואי סלקא דעתך ערסא דגדא - מאי קרביטין אית ליה? כי
 25 אהא רבין אמר ליה ההוא מרבנן, ורב תחליפא בר מערבא שמייה, דהוה שכיב בשקא
 26 דגילדאי: מאי דרגש - ערסא דצלא. איתמר נמי, אמר רבי ירמיה: דרגש - סירונו
 27 מתוכו, מטה - סירונו על גבה. אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי יהושע בן לוי:
 28 הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. איתמר נמי, אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי: מטה
 29 שנקליטיה יוצאין - זוקפה, ודיו. תנו רבנן: ישן על גבי פסא, על גבי אודיני גדולה, על
 30 גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו. אמר רבי יוחנן: שלא קיים כפיית המפתח. תנו רבנן:
 31 מכבדין ומרביצין בבית האבל, ומדיחין קערות וכוסות וצלוחיות וקיתונות בבית האבל,
 32 ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל. איני: והא תני בר קפרא: אין מברכין לא

33 על המוגמר ולא על הבשמים בבית האבל. ברוכי הוא דלא מברכין, הא אתווי - מיתני! לא קשיא: הא - בבית
 34 המנחמין. משנה אין מוליכין לבית האבל לא בפתכלא ולא באסקוטלא ולא בקנון, אלא בסלים. ואין אומרים ברכת אבלים במועד,
 35 אכל עומדין בשורה, ומנחמין, ופומרין את הרבים. אין מניחין את המטה ברחוב שלא לתרגיל את ההספד. ולא של נשים לעולם,
 36 מפני הכבוד. גמרא תנו רבנן: בראשונה היו מוליכין בבית האבל, עשירים - בקלתות של כסף ושל זהב, ועניים - בסלי נצרים
 37 של ערבה קלופה. והיו עניים מתביישים, התקינו שיהיו תכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה, מפני כבודן של עניים. תנו רבנן:
 38 בראשונה היו משקין בבית האבל, עשירים - בזכוכית לבנה, ועניים - בזכוכית צבועה, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהיו תכל
 39 משקין בזכוכית צבועה, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מגלזין פני עשירים ומכסין פני עניים, מפני שהיו מושהחין פניהן מפני
 40 בצורתה, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהיו מכסין פני הכל, מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש ועניים
 41 בכלבה

1 **בבליכה** גרס בערוך, בשני כפין, ואית גרסי כליכה בב"ת השניה, כמו: הללו חרוין
2 לכלובן (ביצה דר, א), וכמו "ככלוב מלא עוף" (ירמיה ה), אי נמי כמו "מכליכ"
3 (לעיל י, א), ופירש הקונטרס: כעין סולם, והיינו כעין תפירות רחוקות זו מזו, ומביא את
4 דאמרין במדרשו: נטלו את הכרובים ותננמן בכליכה, ואם כן צריך לגרוס בפיט של הרבן
5 בית המקדש בתשעה באב: עמון ומואב הוציאו
6 את הכרובים, וכליכה היו גם מסובבים, וגרס בשני
7 כפין לגרסת הערוך, וכל זה - שלא לבייש מי
8 שאין לו, וכן איתא במסכת בכורים (פרק ג משנה
9 ז): בראשונה מי שהיה יודע לקר' בו', ומאותה
10 ההלכה מביאין ראייה להא דאמר: שמנה פסוקים
11 שבתורה יחיד קורא אותם, דלא בעי למימר שלא
12 יקרא שליח צבור עמו, כי בימינו לא היה קורא
13 שליח צבור עם הקורא, ומה שרגילים עתה לקרות
14 - זהו מפני כבודו של קורא, שלא לבייש מי
15 שאינו יודע, וכדאמר גבי בכורים: בראשונה יודע
16 שהיה יודע לקרות - קורא, ומי שאינו יודע
17 לקרות (אינו קורא) - מקריין אותו, נגנשו
18 מלהביא בכורים, התקינו שיהו מקריין את הכל
19 (בכורים פרק ג משנה ז), ונהגו קלות ראש
20 בעצמו - שצוה כן בשעת פטירתו, ויש מפרשים:
21 לאחד מבני ביתו בחייו, ולשון "בעצמו" משמע
22 פירוש ראשון, ושייך לרף כתב, אבל לא
23 מטפחות - שירוש: סופק פכיו זו בזו, ואם תאמר:
24 הא תנן פרק "משליך" (ביצה ל"ב) אין מטפחין
25 ביום טוב, ופירש בקונטרס בפרק "המביא כדי יין"
26 (שם ל"א): משום שיר או משום אבל, ומאי איריא
27 ביום טוב ומשום שמא יתקן כלי שיר - אפילו
28 בחולו של מועד אסור, משום צער? וצריך לומר:
29 דמשום שיר קתני, ולא משום אבל, **טפוח** ביד
30 - כדפירשית: סופק פכיו זו על זו, והכי משמע:
31 בהריות בירושלמי: כחשפת רבי יהודה את ריש
32 לקיש שרי רבי יוחנן טפח בחדא ידיה, ואמר ליה:
33 ובחזיא ידיה טפחין בר, ומספקין, פירש בקונטרס
34 בבביתא (ל"ב): כף על ירך, ואם כן "ויספק את כפיר"
35 (במדרב כד) על ירך הך, שתי כפים על שתי ירכים,
36 וצריך עיון.
37 הכי גרס רבינו הגאון: **לא** יקלס במנעל ולא
38 בסנדל מפני
39 הסכנה - פירוש: דייקא שרי טפי, דנזרה היטב פן
40 ינק, **לכל** אומרים להן שבו
41 חרוץ מאכל וחוליה
42 - פירוש: תלמידי חכמים שעומחין - צריך לומר
43 שבו, אבל חוליה, אפילו עמדו - אין צריך לומר
44 "שבו", דלא די שעמדו, שאין צריכין לעמוד, ואם
45 כן - פשיטא שישבו בלא רשות, **יום** ראשון
46 אסור לאכול משלה - פירשתי למעלה: אפילו
47 אוכל כמה פעמים באותו יום, דלא קתני טעודה
48 ראשונה, **אסורין** בעשיית מלאכה - משמע
49 דבתלמוד תורה שרי, ולא אסור אלא חכם שמת,
50 דבית מדרשו בטל, מיהו, בשעת הוצאת מת - אז
51 מבטלין תלמוד תורה, כדאמרין פרק שני
52 דתנבות (ה, ב) ובפרק קמא דמגילה (ג, ב): מבטלין
53 תלמוד תורה להוצאת המת ולהבנסת כלה,
54 ומיהו, היבא דאיכא חבורתא - מספקא ליה,
55 ועוד האריך רבי יצחק בתשובה, והביא ראייה מן הירושלמי, **לניהוין** ולתפורת - למעלה קטן כג"א) ופירשתי רבינו יצחק בן אשר היה אומר ושגרסיןן לכבוס ולתפורת, ופירש
56 למעלה דאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה, ובתוספות פירש דלא ידע מנא ליה, **מכאן** ואילך כאלו עוברת כנגדו בשוק - עד שנים עשר חדש, והכי איתא בירושלמי: כל שבעה
57 - החרב היא שלופה, עד שלשים - היא רופפת, לאחר שנים עשר חדש - היא חזרת לתערה, ולמה דהרב דומה - לכפה של אנבים, כיון שנודעוה אחת מהן - נודעוה כולם, ובתלמוד
58 דידן נמי אמרין (שבת ק"ה, ב) אחד מן האחיך שמת - ידאגו כל האחיך בו.

1 **כליכה** - מטה של מתים, על גבי נרות מתות - הכלים שנשתמשו בהן בעודן בחיים,
2 שנטמאו בנגיעתן, שהנדה מטמאה בנגיעתה אדם וכלים, והיו נרות חיות מתביישות -
3 שעושין בהן מה שאין עושין לשאר מתות, קשה לקרוביו - בתכריכין טובים, צרידי -
4 קנבוס, בר זוזא - הנקנה בזוו, אין מועד לפני חכמים - שיכולין להספידו, על לב - מטפח
5 כנגד הלב, כיד - קופץ יד זו לזו, כרגל - מכה
6 רגלו בקרקע, מפני הסכנה - שהופך הסנדל
7 ושובר רגלו, נינענו ראשו - שנראה שניהם
8 מעצמו, לכל אומרים שבו - כשעומדין לפני
9 הנשוא, חבורתא איכא - חבורות הן, שאלו
10 קוברין מתים שלהם לבדם ואלו קוברין מתים
11 שלהם לבדם, ולא ישוב עוד וגי' - משמע: מכאן
12 ואילך לא יעשה לעולם תשובה, אלא

מועד קטן דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום ראשון) קכט

59 איסור מלאכה כשמת בעיר: ואמר רב יהודה אמר רב, כשיש מת
60 בעיר שלא קברוהו, כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה כדי
61 שידורו בקבורתו. מעשה בענין זה: רב המנוא איקלע לעיר
62 דרומתא, שמע קול שיפוטא דשקבא - שמע קול שופר שבו
63 מודיעים שאדם מת בעיר, ולאחר מכן הוא הנה אינשי דקא עבדי
64 עבדתא - אנשים העוסקים במלאכה. אמר להו, ליהו הנה אינשי
65 בשמתא - יהיו אנשים אלו בנידוי, לא שקבא איבא קמתא - וכי
66 אין מת בעיר שאתם עסוקים במלאכה. אמרו ליה, חנרתא איבא
67 בקמתא - יש בעיר חבורות הקבורות את מתי העיר, ואין מלאכתנו
68 מבטלת קבורת המת. אמר להו, אי הכי, אכן שריא לכו הנדוי
69 שנידיתיכם.
70 בענין שיעור צער על מת: ואמר רב יהודה אמר רב, כל המתקשה
71 על מתו יותר מדאי, שבוכה עליו יותר מכשיעור, סופו שיענש שעל
72 מת אחר הוא פוכה. מעשה בענין זה: תהיא איתתא דהות
73 בשיבביתיה - [בשכונתו] דרב הונא, והווי לה שבעה בני ומה חד
74 מיניהו, והוות קא בביא ביתיתא עליה - היתה בוכה עליו יותר
75 מדאי. שלח לה רב הונא לומר לה, לא תעבדי הכי, ולא אשנח ביה
76 והמשיכה לבכות. שלח לה, אי צייתת - תשמעי ותעשי כך מוטב,
77 ואי לא, צבית ונודתא לאדך מית - הכיני צידה דהיינו תכריכים
78 למת נוסף שיהיה לך. ולא שמעה לך, ומיתו פולחו כל שבעת בניה.
79 לסוף - לאחר שמתו והמשיכה לבכות יותר מדאי, אמר לה, תימוש
80 ונודתא לפשרי - הכיני צידה לעצמך, ומיתא - ומתה גם היא.
81 הגמרא מבארת את המקור והשיעור של בני על מת: נאמר (ירמיה
82 כב) אל תבכו למת ואל תנדו לו, ודורשים, אל תבכו למת יותר
83 מדאי, ואל תנדו לו' שלא תקוננו לו יותר מכשיעור. הא כיצד
84 השיעור הוא, שלשה ימים הראשונים לבכי, ושבעה הראשונים
85 להכפר, ושלושים יום הראשונים השיעור לאיסור גיהוץ ולאיסור
86 תקפורת. מכאן ואילך, אמר הקדוש ברוך הוא, אי אתם רחמים בו
87 יותר ממני, שמעשה ידי הוא והרגתיו ברשעו.
88 הגמרא דורשת את המשך הפסוק: נאמר (שם) בכו בכו להלך,
89 שמשמע שלהלך יש לבכות יותר מכשיעור. ומזה ההלך, אמר
90 רב יהודה, להלך מן העולם בלא פנים. מעשה בענין זה: רבי יהושע
91 בן לוי לא אול לבי אבלא לנחם, שלא רצה להתבטל מלימודו, אלא
92 למאן דאיל בלא בני - אלא רק למי שנפטר בלא בנים, דקתיב בכו
93 בכו להלך.
94 הגמרא דורשת את סוף הפסוק: נאמר (שם) כי לא ישוב עוד וראה
95 את ארץ מולדתו, דורשת הגמרא: רב הונא אמר, לא ישוב עוד'
96 הוא זה שעבר עבירה ושנה בה פעם נוספת, שיותר לא ישוב עליה
97 בתשובה. מבארת הגמרא: רב הונא דרש כך למעמיה - [לשיתון]
98 בענין זה, דאמר רב הונא, בין שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה
99 לו אותה עבירה. תמחה הגמרא: הותרה לו סלקא דעתך, וכי יתכן
100 שכיון שעבר ושנה בה אינו מוזהר עליה. מיישבת הגמרא: אלא
101 אימא שכוונתו שהעבירה נעשית לו בהיתר - כמו שהותר לו
102 המעשה, שאינו מרגיש שעובר בכך עבירה, ולכן לא ישוב עליה.
103 הגמרא חזרת לשיעור הצער על מת, ומבארת כיצד ינהג האבל
104 עצמו בימים אלו: אמר רבי לוי, אבל בשלשה ימים הראשונים
105 לאבילותו, יראה את עצמו שמידת הדין מתוחה עליו כאילו חרב
106 מונחת לו בין שתי (יריבותיו) [בתיפיו] שאם ירים ראשו דוקרתו,
107 כלומר שיש לו לנהוג כבובד ראש מפחד מידת הדין המתוחה
108 עליו, שמת תפגע בו כשם שפגעה בקרובו. ומשלשה עד שבעה ימי
109 האבילות, יראה עצמו לענין הפחד ממידת הדין כאילו מונחת לו
110 חרב בגגו בקרן זוית. ומכאן ואילך עד שנים עשר חודש מתוחה
111 האבילות, יראה עצמו לענין הפחד ממידת הדין כאילו עוברת חרב
112 בגגו בשוק.
113 שנינו במשנה: ולא של נשים לעולם מפני הכבוד.
114 הגמרא מגבילה דין זה: אמרי נהרדעי, לא שנו שאין מניחים מיטה
115 של אשה מתה ברחוב,

1 בקליבה - מיטה של מתים שחבליה בעין סולם, והיו העניים
2 מתפיישו שבמותם ויצאום במיטה כזו, ולכן התקינו שיהו הכל
3 מוציאין בקליבה ואף העשירים, מפני כבודן של עניים. תקנה
4 נוספת: פראשונה היו מניחין את המנומר - מיני בשמים על האש
5 לריח טוב תחת חולי מעים מתים, לסלק הריח הרע הנודף מהם.
6 והיו חולי מעים חיים מתפיישו שכך יעשו להם במותם, ולכן
7 התקינו שיהו מניחין מוגמר תחת הכל במותם, מפני כבודן של חולי
8 מעים חיים. תקנה נוספת: פראשונה היו מטבילין את הכלים
9 שנשתמשו בהם נשים נדות על גבי נדות מתות - שמתו בנידתן,
10 שטימאו את הכלים. והיו נדות חיות מתפיישות שנוהגים בכלייהן
11 שלא כשאר נשים מתות, ולכן התקינו שיהו מטבילין הכלים
12 שנשתמשו בהם הנשים קודם מותם על גבי כל הנשים לאחר
13 מותם, מפני כבודן של נדות חיות. תקנה נוספת: פראשונה היו
14 מטבילין את הבגדים והכלים על גבי זבין מתים - שמתו בדיבתם,
15 והיו זבין חיים מתפיישו, ולכן התקינו שיהו מטבילין על גבי הכל -
16 כל המתים, מפני כבודן של זבין חיים.
17 מסיפיה רבייתא: פראשונה היתה הוצאת המת לקבורה קשה
18 לקרוביו יותר ממתתו, שהיו צריכים להלבישו בתכריכים יקרים,
19 עד שפעמים שיהו קרוביו מניחין אותו בלא תכריכים ובוזחין מרוב
20 בושה. עד שפא רבן גמליאל ונהג קלות ראש ו-בוזחין בעצמו ויצא
21 - צידה בשעת פטירתו שיוציאוהו בכלי פשתן שאינם יקרים, ונהגו
22 העם אחריה לצאת לקבורה בכלי פשתן.
23 אמר רב פפא, והאידין - בזמננו נהוג עלמא להלביש המת
24 בקבורתו, אפילו בצדא בר זוזא - בגד קנבוס הנקנה בזוז.
25 שנינו במשנה: אין מניחין את המטה פרחוב, והיינו בכדי להספיד.
26 הגמרא מבארת איזה מת מותר להספיד במועד: אמר רב פפא, אין
27 מועד לענין איסור הספד בפני תלמיד חכם, ומספידים אותו אף
28 במועד, וכל שכן בחנופה ופזרים שהם רק מדרבנן.
29 הגבלת דברי רב פפא: והני מילי בפניו - בפני מיטתו, אבל שלא
30 בפניו לא, ואין להספידו במועד. מקשה הגמרא: איני - וכי כך
31 הדבר, והא רב פהנא ספדיה - [הספידו] לרב זביד מנהרדעא במועד
32 במקום הנקרא פום נהרא, אף שלא היה בפניו. מתרצת הגמרא:
33 אמר רב פפי, רב כהנא הספיד את רב זביד משום שיום שמועה על
34 מיתת המת הוה, ובכפניו דמי ומותר להספידו.
35 מעשים שונים שהיו עושים לצער על מת: אמר עולא, חסדא הוא
36 בטפיחת יד על הלב, דקתיב (שעה לב יב) על שדים ספדים, והיינו
37 בטפיחת יד על מקום הלב שהוא בין השדים. ומיפוח שאסרו [לקמן
38 במועד הוא פיה, שסופק יד על יד. וקילום המבואר להלן
39 בסמוך הוא רגלי, שרוקע בו על הארץ.
40 ברייתא בענין קילוס: תנו רבנן, המקלם על המת, לא יקלם ברגלו
41 הנעולה בסנדל, אלא רק אם נעולה במנעל, מפני הפגנה, שמא
42 יתהפך הסנדל ותשבר רגלו בהכאה, ובמנעל אין חשש זה.
43 דינים שונים באבל: אמר רבי יוחנן, אבל, בין שניענע ראשו שנראה
44 שהתנחם מעצמו, שוב אין המנחמן רשאי לישב אצלו לנחמו. דין
45 נוסף: ואמר רבי יוחנן, הכל תיבין לעמוד מפני נשיא שעובר
46 לכבודו, חוץ מאבל וחולה שאין הידור בקימתם ואינם חייבים.
47 המשך לדין זה: ואמר רבי יוחנן, לכל העומדים לפני הנשיא אומרים
48 להם שבו ואינם רשאים לישב קודם, חוץ מאבל וחולה שאין צריך
49 לומר להם שבו, שהרי אף לעמוד אינם חייבים, וכל שכן שאם
50 עמדו ויכולים לישב בלא רשות.
51 דין אחר: אמר רב יהודה אמר רב, אבל ביום הראשון לאבילותו
52 אסור לאבול להם משלו אלא משל אחרים, ולמדים זאת מדאמר
53 ליה רחמנא ליתוקאל על מיתת אשתו (יחזקאל כד יז), וְלָהֶם אֲנָשִׁים לֹא
54 תֵאבְלוּ, והיינו מלחם של אנשים אחרים, ומשמע שרק הוא לא
55 יאכל, אך שאר אבלים אוכלים דווקא מלחם של אחרים.
56 מעשה בענין זה: רבא ורב יוסף היו מחלפי סעודתייהו להרדי -
57 מחליפים סעודותיהם אחד לשני, שהיה מי שאינו אבל שולח
58 לאבל.

מעשה אחר בענין זה: רב הונא נח נפשיה פתאום, והווי קא דיניי
 (ד-ראגים) רבנן שמא מת מיתה חטופה. תנא להו זוינא דמתרייב –
 זוג תלמידי חכמים שבאו ממקום ששמו הדייב, לא שניו שמת
 פתאום היינו מיתה חטופה אלא כשלא הגיע לנבירות שהוא גיל
 שמונים, אבל אם הגיע לנבירות ומת פתאום, זו היא מיתה נשיקה
 שהיא מיתה טובה.
 מאמר בענין אריכות ימים ובגנים ופרנסה: אמר רבא, תני – אריכות
 ימים, בני – רוב בגנים, וזונוי – ורוב מזונות, לא נבוכותא של האדם
 תלמידי מילתא, אלא כמולא שלו מילתא, דהא רבה ורב חסדא
 תריוויהו רבנן צדיקי הוו, שהרי מר מצלי – התפלל בעת עצירת
 גשמים ואתי מיטרא, ומר מצלי ואתי מיטרא, ואף על פי כן רב
 חסדא זכה לאריכות ימים ותינת תשעין ותרפין שני, ואילו רבה היה
 רק ארבעין שנה, וכן בני רב חסדא היו שיתין הלולי – ששים חופות,
 ואילו בני רבה היו שיתין תיבלי – ששים מקרי שכול ואבילות,
 שמתו בניו ונכדיו בחייו, וכן בני רב חסדא נתנו סמדיא וסולתא אף
 לבלבי, ולא מתבעי – ולא היו צריכים לחפש אחר מזון, ואילו בני
 רבה חיפשו אף נהמא דשערי – וגם שוערים שהוא זול ופשוט אף
 לאינשי לאכול, ולא משתכח – ואם זה לא נמצא מרוב עניות.
 מאמר בענין עושרו של רב חסדא: ואתי רבא, תני תלת מילי בעני
 קמי שמיא – בקשתי משמים, תרמי מהם יהבו לי וחדא לא יהבו לי,
 בקשתי חובבתייה דרב הונא, ועותריהו – עושרו דרב חסדא, ויהבו
 לי – ושניהם נתנו לי. אך את עונותיהו דרבא פר רב הונא בקשתי
 ולא יהבו לי.
 מעשה בענין מיתת רבא: רב שעורים אחיה דרבא הוה יתיב קמיה
 דרבא כשחלה ונטה למות, תווייה רב שעורים לרבא דהוה קא
 מנמנם – גוססו. אמר ליה רבא, לימא ליה מר למלאך המות דלא
 לצעני ביציאת הנשמה יותר מדאי. אמר ליה רב שעורים, ומר לאו
 שושביניה הוא – וכי אינך ידידו ומכירו שתאמר בעצמך. אמר ליה
 רבא, ביון דאימסר מולא שלי בידו, שאני גוסס, לא אשנה פי, ולכן
 אני מבקש ממך. אמר ליה רב שעורים, אומר לו, אך אני מבקש
 ממך ליתחיו לי מר לאחר המיתה לומר לי אם היה לך צער. ואכן
 איתחיו ליה. אמר ליה רב שעורים, האם הוה ליה למר צערא
 ביציאת נשמה. אמר ליה רבא, היה לי צער פי ריבדא דכוסילתא –
 כמו בהקות דם.
 מעשה דומה באמורא אחר: רבא הוה יתיב קמיה דרב נחמן בעת
 מחלתו, ותווייה דקא מנמנם – גוססו. אמר ליה רב נחמן לרבא, לימא
 ליה מר למלאך המות דלא לצעני ביציאת נשמה. אמר ליה רבא,
 מר לאו אדם חשוב הוא – וכי אינך אדם חשוב, בקש ממנו בעצמך.
 אמר ליה רב נחמן, מאן חשיב אצל מלאך המות, ומאן ספינ – איהוו
 אדם ראוי שראוי שמלאך המות יפחד ממנו, ומאן דקניע – מי
 מתוקן אצלו שישמע לו. אמר ליה רבא לרב נחמן, אומר לו אך
 ליתחיו לי מר לאחר מיתתך. ואכן איתחיו ליה. אמר ליה רבא לרב
 נחמן, האם הוה ליה למר צערא ביציאת נשמה. אמר ליה רב נחמן,
 היה לי צער כמישחל בניתא מולא – כמישיכת שערה מחלב, ואף
 על פי כן אי אמר לי תקדוש ברך הוא ויל בהווא עלמא בד הוית
 – לך שוב לעולם הזה שהיית בו, לא בעניא, משום דנפיש
 בעיותיה – שגדול הפחד ממלאך המות.
 מעשים שונים באמוראים שבא מלאך המות ליטול נשמותיהם:
 רבי אלעזר הוה קאביל תרוומה, איתחיו ליה מלאך המות ליטול
 נשמתו. אמר ליה רבי אלעזר, תרוומה קא אכילנא, וכי לאו קודש
 איקרי וצריך לשמרה כסודרה, ואם תיטול נשמתך תיטמא
 התרומה. ואז חלפא ליה שעתא של גזירת המיתה ולא מת באותה
 עת. ורב ששת איתחיו ליה בשוקא ליטול נשמתו, אמר ליה רב
 ששת, וכי רצונך שאמות בשוקא כבהמה, איתא לנבי ביתא – בוא
 לביתי וטול את נשמתך. ואף רב אשי איתחיו ליה בשוקא, אמר ליה,
 איתרבו לי תלתין יומין ואתרדי לתלמודא – המתן לי שלשים יום
 שאחזור על תלמודי, דאמרתו – שאתם אומרים בשמים, אשרי מי
 שקא לנא ותלמודו בידו שלא שכח. ביום תלתין אתא שוב מלאך
 המות, אמר ליה רב אשי, מאי בוליי תאי – מהו כל זה, כלומר מדוע

אלא בחיה – יולדת שמתה בלידתה ששופעת דם, אבל שאר נשים
 שמתו מיחיון מטותיהן ברחוב. ורבי אלעזר אמר, אפילו שאר הנשים
 אין מניחים מטותיהן ברחוב, דכתבי (במדבר כ א) ונתת שם מרים
 ונתקבר שם, ולימדה בזה התורה שסמוך למיתה תהא קבורה, וזה
 נאמר במרים שלא היתה יולדת.
 הגמרא מוסיפה עוד בענין מיתת מרים: ואמר רבי אלעזר, אף מרים
 כנשיקה מתה כמשה ואהרן, ואתיא – נלמד בגזירה שוה 'שם' 'שם'
 מ'משה', שבמרים נאמר ונתת שם מרים, ובמשה נאמר (דברים לד ה)
 ונתת שם משה וגו' על פי ה', והיינו במיתת נשיקה, ומפני מה לא
 נאמר בה – במרים 'על פי ה' שמתה בנשיקה כמשה, מפני שגנאי
 הדבר לאומרו – לומר 'על פי ה' אצל אשה.
 עוד בענין מיתת מרים: אמר רבי אמי, למה נקמכה פרשת מיתת
 מרים בתורה (במדבר כ א) לפרשת פרה אדומה (שם פרק ט), לומר לך,
 מה פרה אדומה מכפרת על מעשה העגל, אף מיתתן של צדיקים
 מכפרת על הדור.
 עוד בענין מיתת צדיקים: אמר רבי אלעזר, למה נקמכה מיתת אהרן
 לנגדי כהונה, שנאמר (במדבר כ כו) ודפישט את אהרן את בגדיו וגו'
 אהרן יאסף ומת שם, לומר, מה בגדי כהונה מכפרין, אף מיתתן
 של צדיקים מכפרת.
 ברייתא בענין מיני מיתות הבאות על האדם: תנו רבנן, אדם שמת
 פתאום בלא חולי, זו היא מיתה חטופה, שנחטף מן העולם. ואם
 חלה יום אחר ומת, זו היא מיתה דחופה, דהיינו בבדילות ומהירות.
 רבי הנביא בן גליאל אומר, החולה יום אחד ומת זו היא מיתה
 מגפה, שנאמר ליחזקאל (יחזקאל כד טו) בן אדם הנני לקח ממך את
 מחמד עיניך כמגפה, וכתבי (שם פסוק ח) ואתרבי אל העם כמקד ונתת
 אשתי בערב, ונמצא שחלתה יום אחד ומתה, ועל מיתתה נאמר
 ימגפה. והחולה שני ימים ומת, זו היא מיתה דחופה. והחולה שלשה
 ימים ומת, זו מיתה גערה. והחולה ארבעה ימים ומת, זו מיתה
 נויפה. אמנם החולה חמש ימים ומת, זו היא מיתה כל אדם
 כדרכו, ומת מיתה טובה.
 הגמרא מבארת מהיכן דרשו את המאמר האחרון: אמר רבי חנין,
 מאי קרא שהחולה חמשה ימים ומת זו מיתה כל אדם, שנאמר
 (דברים לא ד) ויאמר ה' אל משה הן קרבו וימד למות, ודרשים כך,
 'הן' זה ה' – יום אחד, 'קרבו' לשון רבים היינו תרי ימים מלבד
 הראשון, 'וימד' לשון רבים היינו תרי ימים נוספים, הא יחד חמשה
 ימים. ולמדום שהודיעו על פטירתו חמשה ימים לפניו. והדרשה
 מתיבתא (ה) שהוא ה' – אחד, שכן בלשון יוני קורין לאתת 'ה'.
 המשך הברייתא: אדם שמת כהיוונו בן חמשים שנה, זו היא מיתה
 אדם החייב בעונש פרת. מת בן חמשים ושתים שנה, זו היא מיתתו
 של שמואל הרמתי שמת בגיל זה. מת בן ששים, זו היא מיתה פירי
 שמים שהתחייב בה אדם כעונש. אמר מר וטרדא, מאי קרא שמיתת
 בן ששים היא מיתה בידי שמים, דכתבי (איוב כו) תבוא ככלח אלי
 קברי, ו'ככלח' היינו בזקנה בעת, ו'ככלח' בגימטריא שיתין הוו,
 ומבואר שכשעבר שנה זו יצא מכלל מיתה בידי שמים שהיא עד
 בן ששים. מת בן שבעים זו מיתה שייכה דהיינו בוקנתו במלאת ימי
 שנותיו, והמת בן שמונים זו מיתה נבירות, שהתגברו חייו, דכתבי
 (תהלים עז) מי שנותינו בהם שבעים שנה ואם נבירות שמונים שנה.
 הוספה על דברי הברייתא: אמר רבה, אף מן חמשים ועד ששים
 שנה זו היא מיתה פרת, אם עדיין לא מלאו לו ששים, והאי דלא
 חשיב להו בברייתא, משום כבודו של שמואל הרמתי שמת בן
 חמישים ושתים שנה, שלא יאמרו שנענש בכרת.
 מעשה בענין זה: רב יוסף פי הוה פר שיתין שנה, עבד להו יומא
 מ'א בסעודה לרבנן, ואמר, נפקי לי מ'ארת – יצאתי מחיוב כרת.
 אמר ליה אפי, מדוע הנך שמה, הלא נהי דנפק ליה מר מ'ארת דשני
 – אף שיצאת מכרת של השנים, מ'ארת דיומי כשמת פחות מחמשה
 ימים לאחר שחלה, מי נפיק מר. אמר ליה רב יוסף, נקוט לך מ'ארת
 פ'ארת פ'ארת – מכל מקום תפוס בידך חצי מכרת שיצאתי ממנו,
 והוא כרת השנים כאמור, ולכן אני שמת.

מועד קטן. ואלו מגלחין - פרק שלישי דף כח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קלא רש"י תוספות

1 **מ**ה פרה אדומה מכפרת - פירושו: על משה העגל. וכדאמרין במדרש: משל לכן השפחה
2 שטיף פלטרין של מלך, אמר המלך: תבא אמו וכו'. **מיתת** אהרן לבגדי כהונה
3 - דכתיב (במדבר כ) "ודפש את אהרן את בגדיו ואהרן יאסף ומת שם", וכן פירש בקונטרס.
4 ואין לפרש מיתת בני אהרן ליבגדי קדש לבש" - לפי שאינו סמוך כל כך.

5 **מ**ה בגדי כהונה מכפרת - בזבחים כ"י (פ.ח.).
6 **חטופה** ודחופה - לא ידענא מאי שנא הוא,
7 ומנא ליה. **ואדבר** אל העם
8 בבקר - פירושו: והלטה ומתה. **הן** קרבו וכו' -
9 לאו דוקא. דלא אשכחנא דמשה היה חולה. וביום
10 מותו כתב הרבה (סוטה יג,ב), ופסע כמה פסיעות
11 בבת אחת, כדפירש בפירוש חומש.
12 **מת** בחמשים זו היא מיתת כרת - בירושלמי
13 (פרק שני דביכורים) דייק מ"אל תכריחו שבט
14 הקהתי" (במדבר ד) ועבודתם עד חמשים דכתיב
15 (שם ח) "מבן חמשים שנה ישבו מצבא העבודה".
16 ועוד: מימי שנותיו שבבים שנה, דל עשרין דלא
17 איענש עליהן - נשתירו חמשים (כדאיאת שבת
18 פט.ב). ותימא לפירושו, דהא משמע בשמעתין
19 דבחמשים משולד קאמר. ועוד: יהא חמשים
20 לאחר שנתחייב כרת. והוא מיתת כל אדם.

21 **ומיתה** בידי שמים בששים - בירושלמי
22 מפיך ממותי מדבר, דאמרין: לא מת
23 אחד מהן פחות מבן ששים. ומיתה דרבא משמע
24 זו היא מיתה בידי שמים, וזכרת - בחמשים עד
25 ששים, ולא ששים בכלל, וזהו שורשו נכרת. ויש
26 מפרשים: דחמשים היא מיתה שבירי שמים, וכי
27 איאת בחדי זרעו - הוי כרת, וששים מיתת כל
28 אדם. ובשבת פרק שני (ב.ה.א) ובריש יבמות (ב.א.)
29 הארכת.

30 **אלא** במזלא תליא מילתא - והקשו
31 בתוספות, הא דאמרין בסוף שבת (קנ"א):
32 אין מלל לישראל! ויש לומר: דלפעמים משתנה על
33 ידי מזל, כי הנהו דהתם, ופעמים שאין משתנה.
34 כדאמרין בתענית (ב.ה.א.) גבי רבי אלעזר בן פרז,
35 דאמר ליה: ניחא לך דאחריב עלמא דאולי אברי
36 בעידנא דמווני. **שתין** הלולי - ש מפרשים:
37 לאו דוקא.

38 **ספין** חשוב, למחר (הוא ו) היא מתה. ואין כל
39 בריה ספונה (כתובות ע.א.) פירושו:
40 חשובה. ובמדרש ילמודנו אין העובדי כוכבים
41 ספונים כלום, שנאמר (ישעיה מ) "כל הגוים כאין
42 נגד" וכן פירש בערוך, הביא עדיין ראיות
43 אחרות.

44 **מאן** רקיע - פירושו: מתוקן ותפור. "ונעלות
45 בלות ומטולאות" (ירושע ט) תרגום: בלן
46 ומורקעים. "למתפרות כסתות" (יחזקאל יג)
47 תרגומו: דמתסטים רקיעי. חשך, והוא לשון
48 ישמעאל, התיבת בגד תפורה על הקרע, בערוך.
49 ועוד הביא, דאמרין בפרק "לא יחפור" (בבא
50 בתרא כ.א.) חזי למרקע לבוש, מיהו, יש פסחים
51 כתוב שם "לקרעא".

בלע

39 רב אשי איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: איתרח לי תלתין יומין, ואהדרי לתלמודאי. דאמריהו: אשרי מו שבא לכאן ותלמודו בידו.
40 ביום תלתין אתא, אמר ליה: מאי פולי האי? קא דחקא רגליה דבר נתן, ואין מלכות נוגעת בבבירתה אפילו במלא נימא. רב חסדא
41 לא הוה יכיל ליה, דלא הוה שתוק פומיה מגורסא. סליק יתיב בארזא דבי רב, פקע ארזא ושתק ויכיל ליה. רבי חייה לא הוה מצי
42 למקרבא ליה. וזמא חד אדימי ליה בעניא, אתא מריף אפבא, אמר ליה: אפיק לי ריפתא. אפיקו ליה. אמר ליה: ולא קא מרחם
43 מר אעניא? אההוא גברא אמאי לא קא מרחם מר? גלי ליה, אחזי ליה שוטא דגורא, אמצי ליה נפשיה.

משנה

1 **אלא** היה - שמתה מחמת וילד, שהיא שופעת. מת פתאום - שלא חלה. מחמשים שנה
2 - ולמעלה. והאי דלא חשיב ליה - בהדי כרת. כרת דיומי - שמא ימות מיתה חטופה.
3 **פלגא** - דמכרת דשני מיהא פלטי לי. מנמנם - גוסס. אמר ליה - רבא לרב שעורים. לימא
4 מר - למלאך המות דלא לצעורי. שושביניה - דמלאך המות. דאימסר מוליה - איתרע
5 מוליה. ליתחזי לי מר - בחר מיתה. מר לאו אדם
6 חשוב - לימא ליה מר. ספין רקיע - מתוקן
7 למיבועי מיניה. ביעותיה - דמלאך המות.
8 רגליה דבר נתן - למיחזי נשיא. אמאי לא מרחם
9 - דמתפקדנא למייתי ליה למר בההוא עלמא.
10 אחזי ליה שוטא דגורא - וידע דהוא מלאך
11 המות.

12 **לפרשת פרה אדומה** - לומר לך: מה פרה אדומה מכפרת - אף מיתתן של צדיקים מכפרת.
13 **אמר רבי אלעזר**: למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה - מה בגדי כהונה מכפרין - אף
14 מיתתן של צדיקים מכפרת. תנו רבנן: מת פתאום - זו היא מיתה חטופה, חלה יום אחד
15 וזמת - זו היא מיתה דחופה. רבי תנניא בן גמליאל אומר: זו היא מיתת מגפה, שנאמר: "בן
16 אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה" וכתוב: "ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי
17 בערב". שני ימים ומת - זו היא מיתה דחזיה, שלשה - גערה, ארבעה - נויפה, חמשה - זו
18 היא מיתת כל אדם. אמר רבי הנין: מאי קרא? "תן קרבן ימך למות", "הן" - חד, "קרבנו"
19 - תרי, "מיוך" - תרי, הא חמשה. "הן" חד - שכן בלשון ויני קורין לאחת "הן". מת בחמשים
20 שנה - זו היא מיתת פרת חמשים ושתיים שנה זו היא מיתתו של שמואל הרמתי, ששים -
21 זו היא מיתה בידי שמים. אמר מר זוטרא: מאי קרא - דכתיב: "תבא בכלה אלי קבר",
22 "בכלח" בגימטריא שיתין הוו. שבעים - שיבה, שמונים - גבורות, דכתיב: "מי שזוהינו בהם
23 שבעים שנה ואם גבורות שמונים שנה". אמר רבה: מחמשים ועד ששים שנה - זו היא
24 מיתת פרת. והאי דלא חשיב להו - משום גבורו של שמואל הרמתי. רב יוסף, פי הוה פר
25 שיתין עבד להו יומא טבא לרבנן. אמר: נפקי לי מפרת. אמר ליה אבין: נהי דנפק ליה מר
26 מפרת דשני, מפרת דיומי מי נפיק מר? אמר ליה: נקוט לך מיהא פלגא בידך. רב הונא נח
27 נפשיה פתאום, הוה קא דייגי רבנן. תנא להו זוגא דמהדייב: לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות,
28 אבל הגיע לגבורות - זו היא מיתת נשיקה. אמר רבא: חיי, בני ומווני, לא בזכותא תליא
29 מילתא, אלא במזלא תליא מילתא. דהא רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן צדיקי הוו, מר מצלי
30 ואתי מימרא, ומר מצלי ואתי מימרא. רב חסדא חיה תשעין ותרתין שנין - רבה חיה ארבעין,
31 פי רב חסדא - שיתין הלולי, פי רבה - שיתין תיכילי. פי רב חסדא - סמידיא לכלבי ולא
32 מתבעי, פי רבה - נהמא דשערי לאינשי, ולא משתפח. ואמר רבא: הני תלת מיילי בעאי קמי
33 שמיא, תרתי יתבו לי, חדא לא יתבו לי, חוכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא - ויתבו
34 לי, ענותנותיה דרבה בר רב הונא - לא יתבו לי. רב שעורים אחיה דרבא הוה יתיב קמיה
35 דרבא, חזיה דהוה קא מנמנם. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן! אמר ליה: מר לאו
36 שושביניה הוא? אמר ליה: פינן דאימסר מזלא - לא אשגח בי. אמר ליה: ליתחזי לי מר.
37 איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: פי ריבדא דכוסילתא. רבא הוה יתיב
38 קמיה דרב נחמן, חזיה דקא מנמנם. אמר ליה: לימא ליה מר דלא לצערן. אמר ליה: מר לאו
39 אדם חשוב הוא? אמר ליה: מאן חשיב, מאן ספין, מאן רקיע? אמר ליה: ליתחזי לי מר.
40 איתחזי ליה. אמר ליה: הוה ליה למר צערא? אמר ליה: כמושחל בניתא מחלפא. ואי אמר
41 לי הקדוש ברוך הוא זיל פתהוא עלמא פד הוית - לא בעניא, דנפיש ביעותותיה. רבי אלעזר
42 הוה קאכיל תרוקיה, איתחזי ליה. אמר ליה: תרוקיה קא אכילנא, ולאן קודש איקרי? תלפא
43 ליה שעתא. רב ששת איתחזי ליה בשוקא, אמר ליה: בשוקא פבחה? איתא לגבי ביתא.

משנה

1 בלע המוט - כדי לסיים בדבר הטוב. משום דמועד קטן הוא סוף סדר מועד. ומהאי טעמא
2 מתרין רבין רבי יעקב מאורלייני"ש הא דאתחיל סדר נשים חמש עשרה נשים, אף
3 על גב דאתחיל בפורענותא לא מתחיל, כדאמרין ב"ש נחלקין" (בבא בתרא קא) ותיריך,
4 דסומכין פורענות דמועד קטן אצל פורענות דיבמות, דסמכין פורענותא לפורענותא ונתמאת
5 לנחמתא.

6 **צדקיהו** מלך יהודה - צדיק גמור היה. אבל
7 במקרא לא מציינו יותר כי אם שצוה
8 להעלות ירימיהו מן הטט.
9 **ינחם** כתיב - בכתובות (ט.ט.ב) פירשנו בענין
10 אחר, שלא בפירוש הקונטרס דהכא.
11 **וליטול** מנה יפה ראשון - פירוש: יש
12 לישראל ליתן לו. אבל הוא אין לו
13 ליטול, כדאמרין פירש "מקום שנהגו" (פסחים
14 ג.ב.) הנותן עינו בחלק יפה כו', מידו, נראה לי
15 דכהן, כיון שזוהו דינו - יכול לראות סימן ברכה.
16 ואף על פי שאמרין בפרק "הדורין" (חולין קל.ג.א):
17 "ונתן". ולא שיטול מעצמו, אין זה לוקח מתנתו. כי
18 אם רואה שפיר מה שהוא רוצה ואומר ליתן לו.

**הדרן עלך ואלו מגלחין
וסליקא לה מסכת מועד קטן
משקץ בית**

1 **משנה** (בלא פירוט). **גמרא** לחביאל - חבלא. גוד נרמא מכבא - נפלו הליחים. נמטו
2 מיא לאפמיבי - כלומר: הדרי מיא למפרע כלפי למעלה. שיוול איצמלא דמלתא -
3 כלומר: יפה מיתה כמלבוש של מילת. דשליפו זורדיה - שכלו לו מזונותיו, שהוא עני.
4 עשוף - חושך. אוכזי - קנייה. מותא - כל אדם מת: (מרעא חבילא). מרעין חיבולייא -
5 האיסורין הן בבית. דידל ידלונגה - כלומר:
6 מגביהין בהספד למי שמגביה קולו להספד
7 אחרים. השריח רבותיו - שבאין לנחמו.
8 משמרתו - שהושיב ירבעם שלא לעלות לרגל.
9 מעמד במרבכת - שלא יכשלו. ינחם אחרים
10 משמע - שמנחמין וישבין בראש. סרוחיים - לשון
11 רבים. לפתוח בראש - לקרות בספר תורה.
12 ולכרך - ברכת המזון.
כציפור

1 **משנה נשים במועד מענות, אכל לא מטפחות. רבי**
2 **ישמעאל אומר: הסמוכות למטה מטפחות. בראשי**
3 **הדשים, בחנוכה ובפורים - מענות ומטפחות, בזה וזה**
4 **- לא מקוננות. נקבר המת - לא מענות ולא מטפחות.**
5 **אזוהו עיניו - שכולן עונות באחת, קניה - שאחת**
6 **מדברת וכולן עונות אחריה, שנאמר: "ולמדנה**
7 **בנותיכם נהי ואשה רעותה קניה". אבל לעתיד לבא**
8 **הוא אומר: "בלע המנות לנצח ומהה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים" וגו', גמרא מאי**
9 **אמרן? אמר רב: ויי לאולא, ויי לחביאל. אמר רבא, נשי דשכנציב אמרן הכי: ויי לאולא, ויי**
10 **לחביאל. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן: גוד נרמא מכבא, ונמטי מיא לאנמיכו. ואמר רבא,**
11 **נשי דשכנציב אמרן: עטופי וכסו טורי, דבר רמי ובר רכרכי הוא. ואמר רבא, נשי דשכנציב**
12 **אמרן: שיוול איצמלא דמלתא לבר חורין דשלימו וזורדיה. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן:**
13 **רהיט ונפיל אמעברא, וזופתא וזיף. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן: אהנא תגרי אוכזי**
14 **מיבדקו. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן: מותא פי מותא, ומרעין - חיבולייא. תניא, היה רבי**

15 **מאיר אומר: "טוב ללכת אל בית אכל" וגו' "עד והחי יתן אל לבו" דברים של מיתה, דיספד - יספדוניה, דיקבר - יקברוניה, דיטען**
16 **- יטענוניה. דידל - ידלונגה. ואיכא דאמרי: דלא ידל - ידלונגה, דכתיב: "פי טוב אמר לך עלה הנה" וגו'. תנו רבנן: משמתו בניו**
17 **של רבי ישמעאל נכנסו ארבעה זקנים לנחמו: רבי טרפון, ורבי יוסי הגלילי, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא. אמר להם רבי טרפון:**
18 **דעו שחכם גדול הוא, ובקי באגדות, אל ינחם אחד מהם לתוך דברי חיבוי. אמר רבי עקיבא: ואני אחרון. פתח רבי ישמעאל ואמר:**
19 **רבו עזונותיו, תכפוהו אכליו, הטריו רבותיו פעם ראשונה ושניה. נענה רבי טרפון ואמר: "ואחיכם כל בית ישראל יכבו את השריפה",**
20 **והלא דברים קל וחומר: ומה גרב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת, דכתיב: "ויקריבו בני אהרן את הדם אליו" - כך, בניו של**
21 **רבי ישמעאל - על אחת פמה וכמה. נענה רבי יוסי הגלילי ואמר: "יספדו לו כל ישראל וקברו אותו", והלא דברים קל וחומר: ומה**
22 **אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב ביה: "וען נמצא בו דבר טוב" - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת**
23 **פמה וכמה. מאי דבר טוב? רבי יורא ורבי חיינא בר פפא; חד אמר: שביטל משמרתו ועלה לרגל, וחד אמר: שביטל פרדסאות**
24 **שהושיב וירבעם אביו על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר: "בשלוש המות ובמשורפות אבותיך**
25 **המלכים הראשונים אשר היו לפניך בן ישראל, והלא דברים קל וחומר: ומה צדקתו מלך יהודה, שלא עשה אלא מצוה אחת,**
26 **שהעלה ירמיה מן הטיט - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת פמה וכמה. נענה רבי עקיבא ואמר: "ביום ההוא יגדל המספד**
27 **בירושלם כמספד הדרדימון בבקעת מגידו". ואמר רב יוסף: אלמלא תרגומיה דהאי קרא לא הוה ידענא מאי קאמר: בעידנא ההוא**
28 **יסגי מספדא בירושלם כמספדא דאחאב בר עמרי דקטל יתיה הדרדימון בר מברדימון, וכמספד דיאשיה בר אמון דקטל יתיה פרעה**
29 **הגירא בבקעת מגידו. והלא דברים קל וחומר: ומה אחאב מלך ישראל, שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב: "ותמלך היה מעמד**
30 **במרכבה נח ארם" - כך, בניו של רבי ישמעאל - על אחת פמה וכמה. אמר ליה רבא לרבה בר מרי, פתיב ביה בצדקתו "בשלוש**
31 **תמות" וכתיב "ואת עיני צדקתו עור"! אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: שמת נבוכדנאצר בנימיו. ואמר רבא לרבה בר מרי: פתיב**
32 **ביה ביאשיהו: "לבן הנני אוסיף על אבותיך ונאספת אל קבורתיך בשלום" וכתיב: "ויזרו היזרים למלך יאשיהו"! ואמר רב יהודה**
33 **אמר רב: שעשאוהו ככברה! אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן: שלא תרב בית המקדש בנימיו. אמר רבי יוחנן: אין מנחמין רשאיין לומר**
34 **דבר עד שיפתח אבל, שנאמר: "אחרי בן פתח איוב את פיהו" וחד אמר: "וען אליפו התימני". אמר רבי אבהו: מנין לאבל שמיסב**
35 **בראש - שנאמר: "אבכה דרפם ואשב ראש ואשבון מלך בגידו באשר אבלים ינחם". "ינחם" אחריו משמע! אמר רב נחמן בר**
36 **יצחק: ינחם פתיב. מר וזטרא אמר מהכא: "וסר מרוח סרוחיים", מרוח - נעשה שר לסרוחיים. אמר רבי חמא בר חנינא: מנין לחתן**
37 **שמיסב בראש - שנאמר: "בחתן יכהו פאר", מה כהן בראש - אף חתן בראש. וכהן גופיה מנלן? דתנא דבי רבי ישמעאל: "וקדשתו"**
38 **- לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולכרך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון. אמר רבי חנינא: קשה יציאת נשמה מן הגוף**
כציפור

מועד קטן דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליים שני) קלג

משנה

נשים פמועד מענות - עונות קינה על המת, ויתבאר להלן מהו, אכל לא מטפחות - מכות כה על כה בצער. רבי ישמעאל אומר, המטפחות למטה של המת אף מטפחות במועד. אמנם בראשי חדשים וכהנחה, ובפורים, שהם קלים יותר שמוותרים במלאכה, מענות ואף מטפחות. וזהו, בין במועד ובין בראשי חדשים וחנוכה ופורים, לא מקוננות - מעוררות את הנשים לקונן, שקינה מעוררת יותר לבכיה, ויתבאר להלן מהו. ואם כבר נקצר הפה, אף לא מענות ולא מטפחות.

המשנה מבארת את מיני הקינות ששינו כאן: איזה עיני, שכולן עונות - מקוננות באחת. וקינה היא, שאחת מדברת דברי קינה, וכולן עונות אחריה כדבריה. שאמר (ירמיה ט ט) 'ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה', ומבואר מ'ולמדנה' שקינה היא שאחת אומרת והשניה עונה אחריה. מסיימת המשנה בדבר טוב: כל זה בזמן הזה, אכל לעתיד לבא בתחיית המתים הוא [-הכתוב] אומר (ישעיה כה ח) 'בלע המות לנצח וקמה ח' אלהים דמעה מעל כל פנים' וגו', ואז יענו כולם שירה על שאין מיתה ואין דמעה.

גמרא

הגמרא מבארת את קינת המשנה במשנה: מאי אמרן הנשים המענות, אומר רב, ויי לאולא - אוי להולך לבית עולמו ואינו חוזר, ויי להביא - אוי למשא כזה שנושאים בו את המת.

הגמרא מביאה הספדים שונים שאמרו נשות העיר שכנציב, שהיו מספידות לכל אחד לפי ענינו: אומר רבא, נשי דשכנציב אמרן הכי כדברי רב, ויי לאולא, ויי להביא. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן על מי שמת לו בן שעשועים, גוי גרמא מכבא - הרי הוא כמי שנפל שן מחניכיו. שאינו חש בטוב, ונמטי מיא לאנמיכי - ונולך מים לדוד קטן לחממם שם לרוחצו שיחוש טוב יותר. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן על אדם גדול שמת, עטוף וכפו טורי - והעטפו והתכסו ההרים בלבושיכם, כיון דבר רמי ובר רבדי הוא - שחבא להקבר אצלכם בן רמים וכן גדולים הוא. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן על עני שמת, שיוול אצלמא דמלתא - יפה המיתה כבגד משי לבר חורין דשלימו ווודיה - לאדם אמיד שכלו מזונותיו והעני. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן עוד על עני שמת, רהיט - כל ימיו היה תגר רץ וטורה, ונפיל אמעברא ויופקא ויהי - וכשעובר מן העולם עליו ללוות ממנו לצרכי קבורתו. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן על עשיר שהעני ומת, אחנא תגרי - אחינו התגרים, אנזני מפרדקי - באחריתם נבדקים האם שעשיר הם. ואמר רבא, נשי דשכנציב אמרן על המת מתוך חולאים קשים, מותא בי מותא - מיתתו כמיתת כולם, ומרעין חיבוליא - אך מחלותיו ויסוריו קשים משאר האנשים והם כריבית.

ברייתא בענין התעוררות בהספד על מת: תניא, היה רבי מאיר אומר, נאמר (קהלת א ז) 'טוב ללכת אל בית אכל' וגו', וקרא הפסוק עד סופו 'והחי יתן אל לבו', וביאר הכונה 'והחי יתן אל לבו', שיתן אל לבו בדברים של מיתה, והיינו שמי דיכסד - שמספיד אחרים, יכסדוניה - יספידו אף אותו, ודיקבר - הקובר אחרים, וקרוניה - יקברו אף אותו, ודימען - הטוען מיתת אחרים על כתפיו, ומענוניה - יטענו אף אותו לאחר מותו, ודיול - המגביה קולו בהספד אחרים, ודלוגיה - ירימו קול בהספד אף עליו. ואיבא דאמרי, דלא ידל - מי שאינו מרים עצמו בגאווה ומטפל במתים, ודלוגיה - ירוממוהו מן השמים, דכתיב (משלי כה ז) 'כי טוב אקר לך עלה הנה וגו' מהדשפילך לפני נדיב אשר ראו עיניך, כלומר טוב שתעלה ברשות ולא בגאווה שלא ברשות, שאז ישפילוך וירחיקוך, ומשמע שאם אינו מתגאה זוכה לעלות אל רחיקוהו.

ברייתא בענין הספד על מתים בניחום אבליהם: תנו רבנן, בשמתו שני בניו של רבי ישמעאל, נכנסו בארבעה זמנים לנחמו, רבי מרשון ורבי יוסי הגלילי, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבא. קודם שנכנסו אמר להם רבי מרשון לשאר החכמים, דעו שרבי ישמעאל חכם גדול הוא, וכפי גם באגדות, ולכן אל יבנם אהד מכס לתוך דברי

הכירו במשא ומתן של דברי תורה, שמא יבוא גם רבי ישמעאל לך, ואבל אסור בדברי תורה. אמר לו רבי עקיבא מתוך ענותנותו, ואני אנחם אהרין.

המשך המעשה: כשנכנסו לנחם, פתח רבי ישמעאל ואמר על עצמו, רבו עונותיו, ולכן תפשוהו אכליו - באו עליו אבלויות ברציפות, ובכך הורית רבותיו לבוא לנחמו פעם ראשונה ושניה ו-שתי פעמים. ולאחר דבריו נענה רבי מרשון ואמר, משה אמר לאהרן במיתת נדב ואביהוא (ויקרא י) 'ואחייכם כל בית ישראל יבכו את השמים אשר שרף ה', והלא הדברים קל וחומר, ומה נדב ואביהוא שלא עשו אלא מצוה אחת ביום שמתו, שבאותו יום נתמלאה ידם לכהן, דכתיב (שם ט ט) 'ויקריבו בני אהרן את הדם אליו', כך נצטוו הכל לבכות על שריפתם, בניו של רבי ישמעאל שלמדו ולימדו אחרים וקיימו מצוות, על אחת כמה וכמה שראויים להספידם.

לאחר מכן נענה רבי יוסי הגלילי ואמר, נאמר במיתת אביה בן ירבעם (מלכים א י ד) 'וספדו לו כל ישראל וקברו אותו', והלא הדברים קל וחומר, ומה אביה בן ירבעם שלא עשה אלא דבר אחד טוב, דכתיב ביה בהמשך הפסוק (שם) 'ועון נמצא בו דבר טוב', בך ספרו לו הכל, בניו של רבי ישמעאל על אחת כמה וכמה. מבאר הגמרא: מאי 'דבר טוב' שעשה אביה בן ירבעם. נחלקו בזה רבי ור'א ורבי חנינא בר פפא. חד אמר, שביטל משמרתו - הנהגתו של אביו שלא לעלות לרגל, ועלה לרגל. וחד אמר, שביטל את הפרדקאות - שחושבים ורבעם אביו על הדרכים לשמור שלא יעלו ישראל לרגל, כלומר שכשהגיעה משמרתו לשמור, ביטלה ולא שמר, ויכלו הכל לעלות.

לאחר דברי רבי יוסי הגלילי נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר, ירמיה התנבא לצדקיהו (ירמיה לד ה) 'בשלוש תמות ובמשפחות אבותיך המלכים הראשונים [אשר היו לפניך בן] ישרפו לך והיו אדון וספרו לך', והיינו שישרפו עליו כלי תשמישו ויספידוהו כדרך המלכים, והלא דברים קל וחומר, ומה צדקיהו מלך יהודה שלא עשה אלא מצוה אחת סמוך למיתתו, שהעלה את ירמיה מן הפיט שאליו הפילוהו השרים על שהוכיחם (שם לח ו-ג), כך זכה לדברים אלו, בניו של רבי ישמעאל על אחת כמה וכמה.

לאחר מכן נענה רבי עקיבא ואמר, נאמר לענין הריגת משיח בן יוסף קודם הגאולה העתידה (זכריה יב יא) 'ביום ההוא יגדל המספד בירושלים כמספד הדרדרימן [בבקעת מגידו]', ואמר רב יוסף, אלמלא דרגומא דהאי קרא, לא ידענא מאי קאמר, כלומר שלא מצינו אדם הנקרא הדרדרימן שהספיד או נספד, ותירגמו כן, בעידנא ההוא יסגי מספדא בירושלים כמספדא דאחאב בר עמי דקמל ותייה הדרדרימן בר מבריומן וכמספד דיאשיה בר אמון דקמל ותייה פריעה הנידא בבקעת מגידו, ופירושו, בעת ההיא יגדל המספד על משיח בן יוסף בירושלים כשני הספדים גדולים, כהספד גדול שעשו על אחאב מלך ישראל שהרגו הדרדרימן מלך ארם ברמות גלעד (מלכים א' כב לה), וכהספד על יאשיהו בן אמון מלך יהודה שהרגו פרעה החיגר מלך מצרים בבקעת מגידו (מלכים ב' כג ט). והלא דברים קל וחומר, ומה אחאב מלך ישראל, שלא עשה אלא דבר אחד טוב סמוך למיתתו, דכתיב במיתתו (מלכים א' כב לה) 'ותעלה המלחמה ביום ההוא והמלך היה מעמד במדרבבה נכח ארם', שאף שנפגע החזיק עצמו זקוף במרכבה שלא יראו נפלתו ויברחו, כך זכה להספד גדול, בניו של רבי ישמעאל על אחת כמה וכמה.

מכיון שעסקה הגמרא בנבואת ירמיה לצדקיהו, היא דנה בה: אמר ליה רבא לרבה בר מרי, כתיב ביה בצדקיהו שהתנבא ירמיה (ירמיה לד ה) 'בשלוש תמות', וקשה שבטופו כתיב (שם לט ז) 'ואת עיני צדקיהו עור', וכיצד נתקיימה הנבואה שימות בשלום. אמר ליה רבה בר מרי, הכי אמר רבי יוחנן, הנבואה התקיימה בכך שמת נביא דנאמר פנימו, ויצא מבית האסורים, ולמחרת היום מת ונקבר בכבוד.

קושיא נוספת: ואמר רבא לרבה בר מרי, כתיב ביה ביאשיהו המלך

17 לְמַשָּׁה כשעזב את מדין (שמות ד יח) לְךָ לְשָׁלוֹם, הֲלֵךְ מִשָּׁה לְמִצְרַיִם
 18 וְהִצַּלְתָּ, שְׁהוּצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִשָּׁם.
 19 הַגְּמֵרָא מְבִיאָהּ מֵאֵמֶר נֹסֵף שֶׁל רַבִּי לֹוִי: וְאָמַר רַבִּי לֹוִי, כָּל הַיּוֹצֵא
 20 לְאַחַר הַתְּפִילָּה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְלִמּוּד תּוֹרָה,
 21 וְכֵן הַיּוֹצֵא לְאַחַר הַלִּמּוּד מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהַתְּפַלֵּל,
 22 זֹכֵר וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים פד ח) יִלְכוּ מַחִיל אֶל חֵיל
 23 יִרְאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן, כְּלוֹמֵר הַהוֹלְכִים מִצְבָּא אֲנִשֵּׁי בֵּית הַכְּנֶסֶת
 24 שֶׁהִתְּפַלְלוּ עִמָּם, אֵל צְבָא אֲנִשֵּׁי בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְלִמּוּד עִמָּם, וְכֵן
 25 לְחִיפָךָ, יִזְכּוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה.
 26 דְרָשָׁה אַחֲרָת מִפְּסוּק זֶה: אָמַר רַב חִיָּיא בְּרַ אֲשֵׁי אָמַר רַב, תְּלַמְדֵי
 27 הַכְּמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה אֲפִילוּ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂבִשְׂמֵם שְׁהִיו עֲמֵלִים
 28 בַּתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי יִהְיוּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה גַּם בְּעוֹלָם הַבָּא לְפָנֵי
 29 הַשְּׂכִינָה. שְׁנֵאֲמַר יִלְכוּ מַחִיל אֶל חֵיל יִרְאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן, כְּלוֹמֵר
 30 יִלְכוּ מַחִילִם בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הַעֵסֶק בַּתּוֹרָה, אֵל חֵילִם כְּשִׁירָאוּ
 31 אֵל אֱלֹהִים בְּעוֹלָם הַבָּא הַנִּקְרָא 'צִיּוֹן', שְׂגֵם שֶׁם יַעֲסֻק בַּתּוֹרָה.

1 כְּצִיּוֹרֵי בְּפִי הַיּוֹשֵׁט – כַּחֲבַל הַקְּשׁוּר בַּחֹר שְׂבִתוֹרֵן הַסְּפִינָה, וְיוֹצֵא
 2 מִמֶּנּוּ בַקּוּשֵׁי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כְּפִטוֹרֵי בְּפִי וְיוֹשֵׁט – כַּחֲבַל עֵבֶה הַנֶּתֶן
 3 בַּחוּרֵי שְׁתֵּי סְפִינּוֹת וְקוּשְׁרֵן יָחַד, שְׂאוֹתוֹ קֶשֶׁה יוֹתֵר לְהוּצִיא מִחַמַּת
 4 עוֹבִיו.
 5 הַגְּמֵרָא מְבִאֵרָת מַה אֹמֵר הַנֶּפְרֵד מִן הַמֵּת: וְאָמַר רַבִּי לֹוִי בְּרַ הִתְּאָ,
 6 הַנֶּפְטָר [–הַנֶּפְרֵד] מִן הַמֵּת, לֹא יֵאֲמַר לוֹ לְךָ לְשָׁלוֹם, אֱלֹא לְךָ
 7 בְּשָׁלוֹם, שֶׁרַק אִם הוֹלֵךְ בְּשָׁלוֹם דִּהְיִינוּ כְּשִׁישׁ בִּידוֹ מִעֲשִׂים טוֹבִים,
 8 יִמְצָא שָׁלוֹם לְמַעֲלָה, וְלִכֵּן אֹמֵר לוֹ לְךָ בְּשָׁלוֹם לְסִימָן טוֹב שְׂאֵכֵן
 9 הוֹלֵךְ בְּשָׁלוֹם. אֲךָ הַנֶּפְטָר מִן הָאֵדָם הַחַי, לֹא יֵאֲמַר לוֹ לְךָ בְּשָׁלוֹם,
 10 אֱלֹא לְךָ לְשָׁלוֹם, שֶׁצָּרִיךְ תְּפִילָּה עַל הַמְּקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ אֵלָיו שִׁיחָא בּו
 11 שָׁלוֹם, אֲךָ מִכַּאֵן כְּבֵר נֶפְרֵד בְּשָׁלוֹם. וְהַמְּקוֹר לְדַבְרֵים אֵלֶּה: הַנֶּפְטָר
 12 מִן הַמֵּת לֹא יֵאֲמַר לוֹ לְךָ לְשָׁלוֹם אֱלֹא לְךָ בְּשָׁלוֹם, שְׁנֵאֲמַר לְאַבְרָהָם
 13 אֲבִינוּ (בְּרַאשִׁית טו טו) וְיִאֲתָה תְּבוּאָה אֶל אֲבִתְךָ בְּשָׁלוֹם, וּמְבֹאֵר שְׁלֵמַת
 14 אֲוִמְרִים 'בְּשָׁלוֹם'. וְהַנֶּפְטָר מִן הַחַי לֹא יֵאֲמַר לוֹ לְךָ בְּשָׁלוֹם אֱלֹא לְךָ
 15 לְשָׁלוֹם, שֶׁתִּרֵּי דוֹר שְׁאֲמַר לְאַבְשָׁלוֹם (שְׁמוּאֵל ב' טו ט) לְךָ בְּשָׁלוֹם, הֲלֵךְ
 16 אֲבִשָׁלוֹם וְנִתְּלָה בְּשַׁעֲרוֹת רֵאשׁוּ בְּעַנְפֵי עֵץ, וְאֵילוֹ יִתְּרוֹ שְׁאֲמַר

הַרְרֵן עֲלֶיךָ וְאֵלוֹ מְנַלְחִין וּמְלִיקָא לֶה מַסַּכַת מוּעֵד קַטָּן

אגרות קודש

ב"ה יו"ד אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אודות... שי' וחווות דעת הרופא, שטוב לפניו לנסוע מביתו, ושואל

דעתי בזה.

והנה כפי שמתאר הענינים במכתבו, טוב הדבר אבל ביחד עם זה הסברא שישע לארצוה"ב או למדינה אחרת, הנה נוסף על ההוצאות הכרוכות בדבר העיקר שאי אפשר לדעת מראש לאיזה סביבה יכנס בבואו למקום החדש ואיך תשפיע עליו הסביבה באם אפילו תהי' מהיותר טובות שבמדינה אלי' יבוא, אשר ההשגחה וההכרח לתת דו"ח למי שהוא במדינה חדשה אפילו אם מקבל זה על עצמו הנ"ל קבלה זו תהי' מרצונו הטוב ואינה דומה להנתינת דו"ח המוכרחת ע"פ טובה או מפני ההרגל דכמה שנים, וק"ל.

ולתכלית הנרצה הרי מספיקה הנסיעה למקום אחר באה"ק ת"ו גופא שאז רוב הענינים השלילים יתוקנו כמעט בשלימות או אפשר כולם בשלימות.

בעת רצון אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

בברכת כוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. מאחר שהוא המבקש וכותב אודות הנ"ל, הנה ככל שיוסיף הוא בעניני תורה ומצוות יתוסף

בברכות השי"ת במילוי בקשותיו בכלל ובהנ"ל בפרט.

בודאי למותר להדגיש - שכתבו אלי, וזה שיזכירום, אותו ואת משפחתו, על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר, וזה שזקוקים לברכה מיוחדת ובפרט בימים בהם אומרים פעמים בכל יום את פניך ה' אבקש.

מכריח שלא לבד שיתרחק כל אחד מהם מהענינים ומהאנשים הנלחמים, ר"ל בגלוי ובסתר, בתורת החסידות ועניניי - בהבעש"ט ואדה"ז ותלמידיהם. וגם אין מספיקה כלל ההתחזקות לעמוד על עמדם בזה (היפך הציווי דמעלין דוקא בקודש).

אלא מוכרחה ההוספה והעלי' בכל זה. וההשפעה בכל מקום שידם מגעת בכיון זה.

1 כציפורי בפי הוושט – כחבל שיש בו קשר, ויוצא בקושי מן התורן. פיטורי – שקושרין
2 שתי ספינות ביחד. ילכו מחיל אל חיל – שילכו מבית המדרש לבית הכנסת, ומבית
3 הכנסת לבית המדרש – אחר יראה אל אלהים בציון, יזכנו אל עליון.
4 הדרן עלך ואלו מגלחין
5 וסליקא לה מסכת מועד קטן
6 הנהפטר מן החי לא יאמר לו "לך בשלום" אלא "לך לשלום",
7 שהרי דוד שאמר לאבשלום "לך בשלום" – הלך ונחלה, יתרו שאמר למשה "לך לשלום" – הלך והצליח. ואמר רבי לוי: כל היוצא
8 מבית הכנסת לבית המדרש, ומבית המדרש לבית הכנסת – זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים
9 בציון". אמר רב חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל
10 אלהים בציון".
11
12

הדרן עלך ואלו מגלחין וסליקא לה מסכת מועד קטן

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הפ"נ עבור בתם תחי' ולפלא שזה זמן רב ביותר שלא הי' ממנו כל ידיעות וגם עתה מסתפק בהפ"נ ותו לא מידי, ובטח ימלא בהזדמנות הבאה ויהי רצון שיבשר טוב.

במ"ש אודות בתו תחי' הנ"ל, כפי שאפשר לברר המצב במכתבו, כמה טפולים חדשים נתחדשו בשנים האחרונות בכגון דא, כמו כדורים (פילען) הממהרים את ההתפתחות וכו' וכמדומה שבמדינת שווייץ נמצאים רופאים גדולים מומחים במקצוע זה, וכדאי שיתודע עד"ז בפרטיות, ויעשה בהתאם להידיעות שיקבל.

מוכרחני להעיר בהנוגע לסיום מכתבו, שכשיעזור השי"ת ותתרפא יתן בל"נ לשיבת תומכי תמימים וכו' שאין זה נוסח רצוי באופן דלהתנות תנאים עם השי"ת ולהקדים שתחלה יעזור ואחרי כן וכו' והרי ענינו של כל איש ישראל הוא לעשות ככל האפשרי וככל יכולתו בעניני תורה ומצות שצדקה בכלל זה ועוד ששקולה היא כנגד כל המצות עד שנקראת בשם מצוה סתם (עיי' בתניא פרק ל"ז בארוכה) וביחד עם זה להתפלל לבקש ולדרוש מהשי"ת המצטרך לו בבני חיי ומזוני רויחי. וק"ל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרק ראשון - הכל חייבין

נאמר בתורה (שמות לב כב) 'שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֱדֹן ה'... מפסוק זה למדים שחייב כל איש מישראל לעלות ולהיראות בעזרה בשלש הרגלים - בחג המצות, בחג השבועות, ובחג הסוכות. העולה לרגל מחויב להביא עימו שלשה קרבנות: עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה. בפרק זה יתבארו דיניהם של מצות ראייה ושל קרבנות אלו.

משנה

משנתנו מבארת מי חייב בראייה ומי פטור ממנה, וכמה צריך להיות שויים של עולת ראייה ושלמי חגיגה: הכל חייבין בראייה - להיראות בעזרה בשלש רגלים ולהקריב עולת ראייה, חוץ מחרש, ושוקה, וקמין, שאין בהם דעת ופטורים מכל המצוות. וכן מופיעים - מי שמקום ערוותו אטום ומכוסה בעור, ואין ניכר בו אם זכר הוא או נקבה, וְאֶהְרֹזְנִינָם - מי שיש לו גם אברי זכרות וגם אברי נקבות, וְנָשִׁים, וְעֶבְדִים כְּנַעֲנִים שְׂאֵינָם מְשֻׁחָרְרִים - שלא הוצאו לחפשי, וְהַחֵיָר - שאינו יכול להלך ברגליו, וְהַסּוּמָא - העיוור, וְהַחֹלֵה, וְהַזֶּקֶן, וְכִי שְׂאֵינִי יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלִי מִירוּשָׁלַיִם לַעֲזֵרָה מחמת שהוא מפונק ומעונג, אפילו אם הוא בריא בגופו. וטעם הפטור של כל אלו יתפרש בגמרא.

אִזְוָהוּ קָמֵן שְׁפֹטוּרִים אֲבִיו וְאִמּוֹ מִלַּחֲנוֹ בְּמִצְוַת רֵאִיִּיה אֲפִילוּ מִדְּרַבָּן, כָּל שְׂאֵינִי יָכוֹל - שאין בו כח אפילו כדי לרכב על כתפיו של אביו ולעלות מירושלים לחר הבית - לעזרה, דברי בית שמיא. ובית הלל אומרים, כָּל שְׂאֵינִי יָכוֹל לַאֲחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אֲבִיו וְלַעֲלוֹת בְּרַגְלִי מִירוּשָׁלַיִם לַחֵר הַבַּיִת, אִין אֲבִיו חַיִּיב לַהֲעֵלֹתוֹ, אֲפִילוּ מִדְּרַבָּן. ולמדו בית הלל דבר זה ממה שְׂאֵינָמֵר (שמות כג יד) 'שֶׁלֶשׁ רְגָלִים, וְלֹא נֹאמַר 'שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים', ומשמע שדין זה תלוי ברגלים, שרק מי שיכול ללכת ברגליו לעזרה מחויב בראייה, אך מי שאינו יכול ללכת ברגליו בלבד, אלא צריך משענת, פטור מראייה. וכיון שגדול שאינו יכול ללכת ברגליו פטור מהתורה, לא חייבו חכמים לחנך קטן שאינו יכול ללכת ברגליו.

המשנה מביאה מחלוקת כמה צריך להיות שויים של הקרבנות שמביאים בעליה לרגל: בית שמיא אומרים, הַרְאִיָּה - קרבן עולת ראייה שמביא גדול שעולה לרגל, צריך להיות שוה לפחות שתי מעות כסף, וְהַחֲגִיגָה - קרבן שלמי חגיגה צריך להיות שוה לפחות מֶעֶה כֶּסֶף. ובית הלל אומרים להיפך, שקרבן הַרְאִיָּה שוויו לפחות מֶעֶה כֶּסֶף, וְקָרְבַן הַחֲגִיגָה שוויו לפחות שתי מעות כסף.

גמרא

שנינו במשנה 'הכל חייבים בראייה'. מבררת הגמרא: המילה 'הכל', לְאֶתוּי מֵאִי - את מי היא באה לרבות שחייב בראייה. משיבה הגמרא: לְאֶתוּי - לרבות מי שחציו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶן חֹרִין, כגון ששנים קנו עבד בשותפות, ואחד מהם שחרר את החלק שיש לו בעבד, ונעשה האיש חציו עבד וחציו בן חורין, שהוא חייב בראייה מחמת שחציו בן חורין.

מקשה הגמרא: וְלִשְׁיַת רַבִּינָא דְאָמַר (להלן ד) שְׁמִי שְׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶן חֹרִין פְּטוּר מִן הַרְאִיָּה, ודייק כן ממה ששנינו במשנה שעבדים שאינם משוחררים פטורים, שמשמע שכל שאינו משוחרר לגמרי הרי הוא פטור. אם כן תיבת 'הכל' לְאֶתוּי מֵאִי - את מי היא באה לרבות.

מתרצת הגמרא: לְאֶתוּי מִי שְׁהִיָּה חֵיָר בְּיוֹם הַרְאִשׁוֹן שֶׁל הַרְגֵל, וְנִתְפָּשֵׁט - התרפא ביום השני, שהוא חייב לעלות ביום השני. הגמרא חוזרת ומקשה על התירוץ: שנינו להלן (ט) שמי שלא הקריב את קרבנות החג ביום הראשון, מקריב באחד הימים האחרים. ונחלקו בגמרא (סו) בביאור דין זה, רבי יוחנן סובר שעיקר חיוב ההקרבה הוא רק ביום הראשון, וימי החג כולם אינם אלא תשלומין לחיוב של יום הראשון, וממילא מי שלא היה חייב ביום הראשון שוב אינו חייב בימים האחרים. ורבי אשעיא סובר שימי החג הם תשלומין זה לזה, וגם מי שלא היה חייב ביום הראשון, מתחייב בכל אחד מהימים האחרים. ואם כן, הִנִּיחָא לְמֵאֵן דְאָמַר - תירוץ זה מובן לשיטת רבי אשעיא הסובר שימי החג כולן תְּשֻׁלוּמִין הֵן לְזֶה, שלשיתו חגור ביום הראשון והתרפא ביום השני חייב. אֵלֵא לְמֵאֵן דְאָמַר - לרבי יוחנן הסובר שימי החג כולן תְּשֻׁלוּמִין דְרֵאשׁוֹן - של היום הראשון, ולשיטתו מי שהיה חגור ביום הראשון והתרפא ביום השני אינו מתחייב בהקרבה, אם כן עדיין קשה, תיבת 'הכל' לְאֶתוּי מֵאִי - את מי היא באה לרבות.

מתרצת הגמרא: לרבי יוחנן, תיבת 'הכל' באה לְאֶתוּי - לרבות מי שהוא סוּמָא בְּאֶחָת מְעִינֵי, שהוא חייב בראייה, ואין דינו כסומא בשתי עיניו שפטור. ולפי תירוץ זה, משנתנו היא דְלֹא כִי הָאִי תִנָּא - שלא כדעת תנא זה שבברייתא, דְתִנָּא, וְיִתְנֶן בֶּן דְהַכְּבִיא אִוְרָא מְשֻׁם רַבִּי יְהוּדָה, סוּמָא בְּאֶחָת מְעִינֵי פְטוּר מִן הַרְאִיָּה. ולמד דבר זה ממה שְׂאֵינָמֵר (שמות לד כב) 'שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאֱדֹן ה'', והכתיב של תיבת 'יראה' הוא בניקוד 'יראה', והיינו שהאדם יִרְאֶה את פני האדון ה', ומסורת הקריאה היא 'יראה', והיינו שהאדם יִרְאֶה לפני ה', ש'ה' בא לראות את האדם, והקיש בזה הכתוב את ראיית האדם לראיית האדון ה', ללמד שְׁבִרְרָךְ שְׁהָאֲדוֹן כָּא לְרֵאוּת אֶת הָאֲדָם, כֶּף - באותה הדרך כֵּא ה' לְרֵאוּת - להיראות על ידי האדם, כֵּה - כשם שהאדון בא לְרֵאוּת את האדם בְּשִׁתֵּי עֵינָיו, שהרי ראייתו של ה' שלימה היא, אִף הַרְאִיָּה שְׁהוּא בֵּא לְרֵאוּת עַל יַדֵי הָאֲדָם, תְּהִיָּה בְּשִׁתֵּי עֵינָיו שֶׁל הָאֲדָם. וממילא התמעט מי שאינו רואה בעינו האחת, שהוא פטור מראייה.

הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא שהקשו לעיל מדברי רבינא: וְאִיִּבְעִית אִימָא, שאכן לעולם התירוץ הוא בְּרֵאמְרֵי מְעִינָא - כמו שאמרנו מתחילה, שהמשנה באה לרבות חציו עבד וחציו בן חורין. וְדָקָא קִשְׁיָא לָךְ הָא דְרַבִּינָא - ומה שהקשית על כך מדברי רבינא הסובר שהוא פטור מראייה, לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן - מה ששנינו שעבדים שאינם משוחררים פטורים, ופירש רבינא שהיינו חציו עבד וחציו בן חורין שפטור מראייה, הרי זה בְּמִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה - כדעה הראשונה ששנו בית הלל, שסברו בתחילה שמי שהוא חציו עבד וחציו בן חורין אין האדון חייב לשחררו, ולכן הוא פטור מראייה, ואילו כָּאֵן - ברישא ששנינו 'הכל חייבין', והכוונה היא לרבות חציו עבד וחציו בן חורין שחייב, הרי זה בְּמִשְׁנָה אַחֲרֹנָה - כדעה האחרונה ששנו בית הלל, שחזרו בהם והודו לדברי בית שמיא, שמי שחציו עבד וחציו בן חורין בית דין כופים את האדון לשחררו, ולכן גם קודם שהשתחרר לגמרי הרי הוא כאילו משוחרר, וחייב בראייה.

ומחלוקת זו של בית שמיא ובית הלל נשנתה במשנה (גיטין מא), דְתִנָּן, מִי שְׁחֲצִיו עֶבֶד וְחֲצִיו בֶן חֹרִין, עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד, שבאותו יום מעשיו לרבו, וְאֵת עֲצָמוֹ יוֹם אֶחָד, ובאותו יום מעשיו לעצמו, דְבָרֵי בֵּית הַלֵּל. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׂמַאי,

1 **הכל** חייבין בראייה - פירש רש"י: במצות "יראה כל זכורך". והקשה הרב רבינו אלחנן:
 2 דהא חגי בסמוך. בית שמאי אומרם: הראייה שתי כסף, משמע דבקרוב מיירי, והו,
 3 תניא בגמרא: הערל וטמא פטורין מן הראייה. בשלמא טמא - דכתיב (דברים יב) "ובאת
 4 שמה" כל שישנו בביאה ישנו בהבאה. ועוד אמרין בירושלמי ריש מכליתין: במה דברים
 5 אמורים - בראיית קרבן, אבל בראיית פנים בעורה

6 - הכל חייבין כמו בהקדל, האנשים והנשים והטף,
 7 והו: תניא בגמרא, רבי יוסי אומר: שלש מצות
 8 נצטוו ישראל בעלייתן לרגל: הראיה משמעה
 9 והניגה. יש בראייה שאין בשתיקן - שהראייה
 10 כולה כליל, משמעה דסתם ראייה בקרבן מיירי על
 11 כן נראה לרבינו תם דמתניתין מיירי בקרבן
 12 ובעורה. ורש"י דנקט בראיית פנים בעורה - נקט
 13 חדא דמשמעה תרי, ולפטורא דכולהו אתא, דאף
 14 בראיית פנים בעורה פטירי, וכל שכן בראיית פנים
 15 בקרבן. וגם יש ליישב, דמתניתין משמעה ליה
 16 דבראיית פנים נמי איירי, דקתני בסמוך: איהו קטן

17 - כל שאין יכול לילך בו, משמע דבקטן דאיירי
 18 ביה קאמר, אלמא: בראיית פנים בעורה איירי,
 19 שאינו יכול לילך לשם. ומיהו, שיטת הירושלמי
 20 לא יתכן לפי שיטת שמעתתא שלנו מפני דברים
 21 הרבה. דהתם יליף מהקדל לחיוב ואנן לא לפינן
 22 מיניה רק פטורא דדרש. ואע"ג דאמרין לקמן:
 23 סלקא דעתך אמינא גילף ראיא ראיא מהקדל -
 24 מה להלן נשים חייבות בו, מכל מקום מהתם
 25 שמעתינן דלפי האמת דלא לפינן מהקדל לחיוב.
 26 ועוד: היכי מחייבין נשים בראיית פנים בעורה
 27 מראייה דהקדל? דהא "ולא יראו" הוא דמוקמין
 28 לקמן בראיית פנים לקרבן, וממעטינן נשים
 29 מ"זכורך". ועוד קשיא ליה: דאמרין לקמן (א,ו)

30 מאן אייתיה - אמר דמחייבת בשמחה אייתיה, ולא
 31 קאמר דמחייבת בראיית עורה. משמע דפטורה!
 32 ועוד: בגמרא דקאמר שפטורה מראייה וחייבת
 33 בשמחה, לפי שיטת הירושלמי הוה מצי למימר
 34 שחייבת בראיית עורה. אלא ודאי כולי שמעתין
 35 מוכח דפטירי בכלי ראייה, כדפרישית.
 36 **חזין** מחרש שטתא קטן - ר"ל למדן מן
 37 הכללות אפילו במקום שנאמר בו חזן, כדאמרין
 38 בריש "בבל מערבין" (עירובין כו,א) דהא תנא
 39 ושייר מקמין ובורסי ומי שאין לו קרקע. ומיהו, אי
 40 משום חני - לאו שירא הוה; דפטול דגופא
 41 קחשיב, לאפוקי חני דפטולין מחמת דבר אחר הוא,
 42 משום אומנותו. וכי תימא: הא איכא חרש באינו
 43 אחת חזיר ברבלו אחת, ובעלי קרבין כל על
 44 מכללא אתין. וטמא פשיטא ליה לפי שאינו
 45 בביאה - אינו בהבאה. ועל מרבין בגמרא כי
 46 טמא, ואליבא דרבי עקיבא, אבל כל חני
 47 דמתניתין - רבותא אשמעינן, דבעינן מעוטא
 48 מקרא. **איהוה** קטן כל שאינו יכול לרכוב -

49 משם והלאה הוה ליה הגיע לחנוך, ומדרבנן הוא דמחויב, וצריך להביא קרבנותיו נדבה. ולמאן דאמר (ביצה ט,א) אין קריבין ביום טוב - אין קריבין עד למחר בחול המועד. אך קשה לומר:
 50 למאן דאמר תשלומין דראשון ננינה, כיון דלא מצי קריב בראשון - לא קריב הו, כדאמרין לקמן (ט,א) גבי חזיר שנתפשט בשני יוש לומר: דהתם גברא לא חזי, הלכך כיון דלא חזי לראשונה
 51 - לא חזי בשני. אבל הבא - כל חיוב שיש בשני ישנו בראשונה, אלא משום שאינו היום ראי עכשיו. ודומה לו מציו בפסחים בפרק "אלו דברים" (ע,ב) גבי חגיגה פעמים ששה פעמים שבעה,
 52 חל יום טוב הראשון להיות בשבת - קרב בששה. אלמא, אף על גב דלא קרב בראשון קרב בשני, כיון דמחמת יום הוא דאתי, כדפרישית. וליכא למימר דלמאן דאמר דנדרים ונדבות אין
 53 קריבין ביום טוב דרבנן הוא והבא דרבנן תקינו לה שיוכל להביא אף ביום טוב. דהא בפרק קמא דביצה (כ,א) משמע דמדאורייתא הוא, דהא שתי הלאם (ולתם הפנים) לא דחו יום טובו וכי
 54 תימא: מכל מקום, כי מייתי להם נדבה היכי סמך עליה? דקטן אינו סומך, כדאיתא במנחות בפרק "שתי מרות" (ג,ג) (א,א)! ויש לומר: אף על גב דלא סמך עליה - מכל מקום דימא לחנוך בנו.
 55 ורש"י פירש דאיהו קטן לא קאי לראייה בראיית קרבן, רק לראיית פנים בעורה.

56 **הכל** לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וכו' - ואליבא דמשנה אחרונה. אף על גב (גנב) דמתניתין קאמר איפכא, כדדייק בגמרא (א,ד) מלשון שאינן משחזרים דחצי עבד פטור, מי"מ מתרץ
 57 רישא לחיוב לפי מה דסבירא ליה השתא. ואדיוקא לא חש אלישנא דעבדים שאינן משחזרים.
 58 **תשלומין** דראשון - ואף על גב דגבי חגיגה הוא דכתיב תשלומין - מכל מקום יליפין ראייה מיניה: כולן תשלומין דראשון. והבא גברא לא חזי והוא כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני.
 59 ולא הוה מצי למימר חזיר בשעה בראשונה ונתפשט בשני! דהא - פשיטא הוא.

60 **יראה** יראה כדרך שבא לראות - פירש רש"י: כדרך שבא הקדוש ברוך הוא לראותך, דהיינו בשתי עיניו - אף אתה בא לראותו בשתי עיניו. ולא יתכן לר"ת, דהא לא שייך ביאה גבי
 61 שכינה, שבכל מקום הוא! ועוד: דריש סמרת קורם, אדרבה היו לנו לדרוש המקרא קורם על כן גרס רבינו תם: יראה יראה. מה לראות בשתי עיניו, שאדם בא להתראות לפני
 62 המקום בשתי עיניו של מקום, אף האדם בא לראות המקום בשתי עיניו. ולא דמי לעובד ועבד (פסחים כו,ב) דדרשינהו תרייהו, מקרא ומסורה, דהבא כי חרדי ניהו, אבל התם כל חדא חלוק
 63 מחבירה.

1 **משנה** הכל חייבין בראייה - במצות ראיית "כל זכורך" (שמות כג), שצריכים
 2 להתראות בעורה ברגל. חזין מחרש שומא וקטן - דלאו בני דעה ננינה,
 3 ופטורין ממצות. החזיר והסומא - כולה יליף מקראי בגמרא. ומי שאינו יכול לעלות
 4 ברגליו - מירושלים לעורה. ובגמרא מפרש ליה. **אי** זהו קטן בו - אבל מכאן ואילך, אף
 5 על פי שאינו חייב מן התורה - הטילו חכמים על

6 אביו ועל אמו לחנכו במצות. שלש רגלים.
 7 הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב. וכיון גדול
 8 פטור מן התורה - קטן לאו בר חינוך הוא. בית
 9 שמאי אומרם: הראייה שתי כסף - גדול הבא
 10 להיראות צריך להביא עולה, ואינה פחותה
 11 משתי כסף, שתי מעות כסף שהן שליש דינה,
 12 שנאמר: "ולא יראו פני ריקם" (שם), ויליף
 13 בגמרא שצריך להביא עולה, אף על פי שלא
 14 נתנה בו תורה שיעור - חכמים נתנו שיעור.
 15 והניגה - שלמי חגיגה חייבין היחידים להביא
 16 ברגל, דילפינן לה בשלהי פירקין (ט,ט)
 17 מ"זחגותם אותו חג לה".

18 **גמרא** ולרבינא דאמר בו' - לקמן אמרין
 19 בפירקין (ד,א). הניחא למאן דאמר
 20 בו'. לקמן אמרין בפירקין (ט,ט) שיש לקרבנות
 21 חגג תשלומין כל שבעה. ואפילוהו בה אמריא,
 22 איכא למאן דאמר תשלומין על לוח ואיכא
 23 למאן דאמר תשלומין דראשון קו, ואמרין: מאי
 24 בנייהו - חזיר ביום ראשון ונתפשט ביום שני
 25 איכא בנייהו. מאן דאמר כולן תשלומין
 26 לראשון, מי שמחויב בראשון ולא הביא - יביא
 27 באחד משאר הימים, ומי שאינו מחויב - אינו
 28 צריך תשלומין. ומאן דאמר תשלומין זה לזה,
 29 קסבר: הוהוה משולת על כל אחד מן שאר
 30 הימים, ולא על הראשון לבדו. הלכך, אף מי
 31 שפטור בראשון ונראה בשני - חייב להביא, ואם
 32 לא יביא בו ביום - יביא למחר. יראה יראה.
 33 ויראהו כתיב, וקרינן יראה. "יראה כל זכורך את
 34 פני האדון" דמשמע שהאדם רואה את השכינה,
 35 "יראה כל זכורך את פני האדון" משמע שהאדון
 36 בא לראותך. הקיש הכתוב ראייתך לראיתו.

37 כדרך שבא לראותך - כך הוא בא לראות ממך.
 38 מה לראותך. בשתי עיניו. אף - כאן לראות מן
 39 האדם - בשתי עיניו של אדם. פשנה ראשונה -
 40 קודם שחזרו בית הלל להורות כדברי בית
 41 שמאי. סיפא דמתניתין דקתני חזין מן העבדים
 42 שאינן משחזרים דאוקרא רבינא כמי שחציו
 43 עבד וחציו מן חזירין דפטור - נשנית קודם שחזרו
 44 בית הלל, אבל לאחר שהודו לבית שמאי שיש
 45 על בית דין לכופ את אדונו לשחררו, והוה ליה
 46 כאלו משוחרר כבר, והייב. ומשנה שנשנית לא
 47 זוה ממקומה.

הכל

תִּיבִין בְּרֵאִיִּיה, חוּץ מִחֲרָשׁ, שׁוֹמֵה, וְקָטָן, וְטוֹמְטוֹם,
 וְאֶנְדְּרוּגִינוֹם, וְנִשְׁם, וְעֶבְרִים שְׂאִינִם מְשׁוֹחֲרָרִים,
 הַחֲזִיר, וְהַסּוּמָא, וְהַחֹלֶה, וְהַנּוֹקֵן, וְמִי שְׂאִינוּ יוֹכֵל
 לְעֹלוֹת בְּרַגְלָיו. אוֹהוּ קָטָן - כֹּל שְׂאִינוּ יוֹכֵל לְרֹכֵב
 עַל פְּתָיו שֶׁל אָבִיו וְלְעֹלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְחַד הַבַּיִת,
 דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָאוּ. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: כֹּל שְׂאִינוּ
 יוֹכֵל לְאַחֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו וְלְעֹלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְחַד
 הַבַּיִת, שְׂנֵאמָר: "שְׁלֹשׁ רְגָלִים". בֵּית שְׂמָאוּ אוֹמְרִים:
 הָרֵאִיָּה שְׁתֵּי כֶּסֶף, וְהַחֲנִיגָה מְעָה כֶּסֶף. וּבֵית הַלֵּל
 אוֹמְרִים: הָרֵאִיָּה מְעָה כֶּסֶף, וְהַחֲנִיגָה שְׁתֵּי כֶּסֶף.
גְּמָרָא "הַכֹּל" לְאֵתוּי מַאי? לְאֵתוּי מִי שְׂחָצִיו עֶבֶד
 וְחָצִיו בֶּן חֹרִין. וְלְרֵבִינָא, דְּאָמַר: מִי שְׂחָצִיו עֶבֶד
 וְחָצִיו בֶּן חֹרִין פְּטוֹר מִן הָרֵאִיָּה, "הַכֹּל" לְאֵתוּי מַאי?
 לְאֵתוּי חֲזִיר בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְנִתְפָּשֵׁט בְּיוֹם שֵׁנִי. הֵיחָא
 לְמַאן דְּאָמַר כּוֹלֵן תְּשֻׁלוּמִין זֶה לָזֶה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר
 כּוֹלֵן תְּשֻׁלוּמִין דְּרֵאשׁוֹן - "הַכֹּל" לְאֵתוּי מַאי? לְאֵתוּי
 סוּמָא פְּאַחַת מְעִינּוּ. וְדִלָּא כִּי הָאֵי תַנָּא. דְּתַנָּא,
 יוֹחֲנָן בֶּן דְּהַבַּי אוֹמַר מִשּׁוּם ר' יְהוֹדָה: סוּמָא פְּאַחַת
 מְעִינּוּ פְּטוֹר מִן הָרֵאִיָּה, שְׂנֵאמָר: "רֵאָה" "רֵאָה"
 - כְּדֶרֶךְ שְׂבָא לְרֵאוֹת כֶּךָ בָּא לְרֵאוֹת, מַה לְרֵאוֹת
 בְּשֵׁתֵי עֵינָיו - אֶף לְרֵאוֹת בְּשֵׁתֵי עֵינָיו, וְאִיבְעִית
 אִימָא: לְעוֹלָם כְּדֵאמְרֵי מְעִיפְרָא, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ הָא
 דְּרֵבִינָא - לֹא קִשְׂיָא; פֶּאן - כְּמִשְׁנֵה רֵאשׁוּנָה, פֶּאן
 - כְּמִשְׁנֵה אַחֲרוּנָה. דְּתַנּוּ: מִי שְׂחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן
 חֹרִין - עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם
 אֶחָד, דְּבָרֵי בֵּית הַלֵּל. אָמְרוּ לְהֵם בֵּית שְׂמָאוּ:

תקנתם

תקנתם

1 תקנתם

2 את רבו - במה שהיה לו מעיקרא יש לו עכשיו, שוה העבדות. ואת עצמו לא
3 תקנתם - שאינו יכול לישא אשה. ואי משום עבדות הא לא איכפת ליה ככל
4 כיון דמעיקרא היה כולו לרב ועכשיו ביומו לעצמו. ודבר רבינו משולם גרס: תקנתם הם
5 עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל, שגם הרב מפסיד הולדות.

6 לישא

7 שפחה אינו יכול - ולמכור עצמו לא
8 מצי כדי לישא שפחה, דהא גר אינו
9 נמכר בעבד עברי, דבעינן "ושב אל משפחתו"
10 (ויקרא כה) וליבא, כדאיתא ב"איהו נשך" (בבא
11 מציעא ע"א, א) - ועוד: מאחר דלא קיים פריה
12 ורביה ביהדות - לא נסבין ליה כנענית לעד
13 חירות שבו. ודכותיה מצינו בפרק קמא דקדושין
14 (ב"א): אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה
15 כנענית. ואם תאמר: ישא בת מינו - ליתי עד
16 חירות ולשתמש בצד חירות, וצד עבדות בצד
17 עבדות. דומיא דפרידה שתבעה אין מרביעין
18 עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה, בפרק "אותו
19 ואת בנו" (חולין ע"ט, א) ויש לומר: דהתם לא קפיד
20 קרא אלא בבבלים דתרי מינים, והא ליבא. אבל
21 הבא, אמאן קפיד קרא - אצד חירות, דלא
22 לשתמש צד חירות בעבדות, והא איתא. ומשעם
23 דשוי הרבעה - שרי גם לרכוב על הפרידה.
24 ובתוספתא דמסכת כלאים (פרק ה') ובירושלמי
25 (פרק ח') תניא: אמר רבי איסי בן יהודה: אסור
26 לרכוב על הפרידה מלק חומרו. ומה במקום
27 שמוחר ללבש שתי חולצין - אסור בתערובתו.
28 מקום שאסור לנהוג שני מינים - אינו דין שאסור
29 בתערובת! אמרו ליה: והא כתיב "והרכבתם את
30 שלמה בני על הפרידה" (מלכים א' א) אמר להם:
31 אין למדים תורה מן התקועה. אמרו ליה: והא
32 כתיב "ידוע הישר בעיני ה'".

33 לישא

34 שפחה אינו יכול - וממורת לא ישא אף
35 על גב דעבד מותר בממורת לפי שקדש
36 ועמד, כדתנן פרק "האומר" (קדושין ט"א, א)
37 יכולין ממורים ליטור. כיצד? ממור נושא שפחה.
38 וצד חירות שוי בה, כדתנן פרק "עשרה יחסין"
39 שחוריו וממורי שרו לבה אז בזה. דהא יש לומר:
40 דאין לנו לתקן כד לחרות ממורים בעולם. ועוד:

41 כיון דתפסי בהו קדושין

42 אחי צד עבדות ומשתמש באשת איש. ונתינה נמי לא ישא. דאף על גב דממורת ונתינה ושחוריו מותרין לבא זה בזה. דהא הוה התפסת קדושין - ואתי צד עבדות
43 ומשתמש באשת איש. אי נמי: נתינה אסור בצד עבדות. דלא קדש ועמד הוא. אף על גב דמותר בממורת, משום דלא מקרי קהל - מוחרר בלאו ד"לא יהיה קדש" (ברביס ב) ואם תאמר:
44 וליתי עשה וד"לשבת יצרה" ולידי לאו ד"לא יהיה קדש" ויש לומר: דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפייה. אי נמי: דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון מילה בצרעה, דבעינא
45 דמעיקר לאו מקיים עשה. אבל הבא. משעת העראה עובר ליה בלאו - ועשה ליבא עד גמר ביאה.

46 לא

47 תהו בראה - האי עשה אלים טפי מפרו רבו, כדאמר במגילה בפרק בתרא (ב"א, א): מוכר אדם ספר תורה לישא אשה וללמוד תורה, ומיית "לא תהו בראה". אבל יש מפרשים: משום
48 דעבד לא מפקיד אפריה ורביה, דאמר: היו לו בנים בעבודתו ונתחרר - לא קיים פריה ורביה. ולא מילתא היא. דאמר בירושלמי דמועד קטן (פרק א') עבד מדו שישא אשה במועד?
49 אמר להו: נשמעין מן הדין מתניתין ביטל - והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה. ואמר שמעון בר אבא משום רבי יוחנן: כל שהוא מצוה על פריה ורביה - לא ישא אשה במועד.
50 ועוד: לישנא דגט הבא "והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה" משמע דאתרוידיה קא. והא דאמרין לא קיים פריה ורביה - היינו מטעם דבעינן ורעו מיוחס אחריז. ואפילו ישראל
51 שיש לו בן מן השפחה אינו קרוי "אחריז". ועוד: פרו רבו וכולו בני נח כתיב, אף לנכנע.

52 כופין

53 את רבו - אפילו לשמואל, דאמר (גיתין ל"ח, א): המפקיד עבדו ויצא לחירות ואינו צריך גט שחרור, הבא דטבא ליה עבדו ליה לעשות שחרור גמור. ואף על גב דאמרין (ברכות
54 מ"ב): הגשחרר עבדו עובר בעשה - נידא לן דליעבד הרב איסורא וזטא ולא ליעבד העבד איסורא רבה. כדאמר בעירובין בפרק "בבב מערבין" (ל"ב, ב). ולא דמי להדיא דריש שבת
55 (ה"א): וכי אמרין לו לאדם עמוד וחסא בשביל שיכוב חבירך? דהתם פרשע דברב הוי, שלא היה לו לאפות הפת. תדע. דשרינן ריש "תמיד נשחט" (פסחים נ"ט, א) להקריב לכוך אָזר תמיד
56 של בין הערבים כפרת חבירו. כדי שיאכל קרבן פסח לערב, אף על גב דאיכא עשה דהשלמה.

57 נשים

58 ועבדין - לא שייך לאקשויה: אמאי תני נשים לשון רבים, ותנא קטן חרש לשון יחיד? כדדייק בפרק קמא דנדה (ת"א) גבי קטונה, והכא תנא אשה! דהכא חרש עניינא, ולא דמי חד
59 לאיך. דחרש ושוטה פטור מכל המצות כדאמר לקמן, וקטן לא ידעין דפטור ורביה קא. והא דאמרין לא קיים פריה ורביה - היינו מטעם דבעינן ורעו מיוחס אחריז. ואפילו ישראל
60 דקדושין (ל"ד, ב), טפלים חיביבין נשים לא כל שכן.

61 ומי

62 שאינו יכול לעלות ברגליו - פירש רשי: מירושלים לעורה. ורובא נקט, דלא מיבעיא מעירו דלא מצי סליק לעורה. והוא הדין נמי אם הוא אינו יכול לעלות מעירו לירושלים דפטור,
63 כדמשמע בגמרא: עד הכא מאן אייתי. **חרש** דומיא דשוטה וקטן - במגילה פרק שני (ט"ב). "הכל כשרין לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן" בר לא דייק חבי, דהתם על
64 ברוך במדבר קיימין, מדרקא את המגילה. וברמייה לא הוה מפקי אחרים. וכן בחולין (ב"א): "חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחטתן" לא דייק חבי, דהתם הטעם תלוי בכיוון, שיוכל
65 לאמן את ידו לשחוט. **המדבר** ואינו שומע זהו חרש - בבראשית רבה מפיק ליה אינו מדבר ואינו שומע דכתיב "מי שמ פה לאדם או מי ישום אלא או חרש" (שמות ד), "מי וסם פה"
66 קאי לתרוידיה.

67 שומע

68 ואינו מדבר פטור מן הראייה וחיביב בשמחה - והא דלא קתני נשים דמדייבי בשמחה בתר הכי - לא חש להכי, למיתני טורסא. וכיציא בזה מצינו בכמה מקומות. והוא דלקמן
69 (ו"ב) דאמר: יש בשמחה שאין בשתידן שנהוגת באנשים ובנשים, מה שאין כן בשתידן, ולא קחשיב חרש מדבר ואינו שומע - דהתם בחגיגה נמי מדייבי, ולא בעי למיתני יש בשתידן
70 שאין באחת - כגון חרש מדבר ואינו שומע, דלא נחית למיתני חך כללא רק מה שבאחת שאין בשתים. והכא, כי קאמר דמיחייב בשמחה - הוא הדין בחגיגה, כדפירשתי. אלא שמחה נקט,
71 דנשים חיביבות חרש שוטה וקטן פטירי. וכי תנינן לעיל זה וזה כפיקוחין לכל דבריהן - להתחייב בשמחה ובחגיגה קאמר.

1 תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם - כל תקנת רבו כאן היא, אבל תקנת העבד אין
2 כאן. אם נתקן במשפט המומן - לא נתקן בפריה ורביה. לישא שפחה אינו יכול - מפני
3 צד החרות שבו, וכתיב: "לא יהיה קדש" וגו' (ברביס ב). בת חורין אינו יכול - מפני צד
4 עבדות שבו. לא תהו בראה - לא ברא הקדוש ברוך הוא את הארץ להיות בלא יישוב,
5 אלא "לשבת יצרה". כדתנן - בריש מסכת
6 תרומות (משנה ב). חרש שרדיו בו חכמים ככל
7 מקום - שהשווה אותו לשוטה לפטור, לא דברו
8 אלא במי שאינו שומע ואינו מדבר. הכי קים ליה
9 לרבנן, דמי שאינו שומע ואינו מדבר - דלאו בני
10 דעה ניהו. מדבר ואינו שומע - תחילתו היה
11 פקח עד שלמדו לדבר, ואחר כך נתחרש. תנינא
12 - במתניתין. להא דתנו רבנן - בברייתא, ולמדנו
13 שהברייתא הזאת עיקר, וסומכין עליה. זה וזה
14 כפיקחים - היינו כמתניתין, דלא פטר אלא חרש
15 הדומה לשוטה. ואי בעית אימא - אלא
16 כמשמעו, נוטריקון: אישתיקל מלוליה = ניטל
17 דבורו. פטור. מן הראייה. קשיין אהדידי מתניתין
18 וברייתא. אמר רבא - מתניתין דתני אצל רביה
19 חרש דומיא דשוטה. חסורי מיחפסא והכי קתני
20 - דאף על פי דלא דומה לשוטה - פטור. וכי
21 תניא מתניתין דומיא דשוטה - גבי שמחה הוא
22 דתני. ותרי מיני חרש תנא מתניתין, וחסורי
23 מיחפסא מתניתין והכי קתני: הכל חיביבין בראייה
24 חוץ מחרש כל דהו; וא שומע ואינו מדבר או
25 מדבר ואינו שומע. ואף על פי שהוא פטור -
26 בעולת ראייה ליראות.

חיב

1 ואינו שומע, ואינו מדבר - פטור! אמר רבינא ואיתימא רבא: חסורי מיחפסא,
2 והכי קתני: הכל חיביבין בראייה ובשמחה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע, שומע ואינו
3 מדבר, שפטור מן הראייה. ואף על פי שפטור מן הראייה - חיביב בשמחה. ואת שאינו
4 לא שומע ולא מדבר, ושומע וקטן - פטור אף מן השמחה, הואיל ופטורים מכל מצות
5 האמורות בתורה. תנינא נמי הכי: הכל חיביבין בראייה ובשמחה - חוץ מחרש המדבר
6 ואינו שומע, שומע ואינו מדבר - שפטורין מן הראייה. ואף על פי שפטור מן הראייה -
7 חיב

8 ונתינה נמי לא ישא. דאף על גב דממורת ונתינה ושחוריו מותרין לבא זה בזה. דהא הוה התפסת קדושין - ואתי צד עבדות
9 ומשתמש באשת איש. אי נמי: נתינה אסור בצד עבדות. דלא קדש ועמד הוא. אף על גב דמותר בממורת, משום דלא מקרי קהל - מוחרר בלאו ד"לא יהיה קדש" (ברביס ב) ואם תאמר:
10 וליתי עשה וד"לשבת יצרה" ולידי לאו ד"לא יהיה קדש" ויש לומר: דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי כפייה. אי נמי: דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון מילה בצרעה, דבעינא
11 דמעיקר לאו מקיים עשה. אבל הבא. משעת העראה עובר ליה בלאו - ועשה ליבא עד גמר ביאה.

12 תהו בראה - האי עשה אלים טפי מפרו רבו, כדאמר במגילה בפרק בתרא (ב"א, א): מוכר אדם ספר תורה לישא אשה וללמוד תורה, ומיית "לא תהו בראה". אבל יש מפרשים: משום
13 דעבד לא מפקיד אפריה ורביה, דאמר: היו לו בנים בעבודתו ונתחרר - לא קיים פריה ורביה. ולא מילתא היא. דאמר בירושלמי דמועד קטן (פרק א') עבד מדו שישא אשה במועד?
14 אמר להו: נשמעין מן הדין מתניתין ביטל - והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה. ואמר שמעון בר אבא משום רבי יוחנן: כל שהוא מצוה על פריה ורביה - לא ישא אשה במועד.
15 ועוד: לישנא דגט הבא "והלא לא נברא העולם אלא בשביל פריה ורביה" משמע דאתרוידיה קא. והא דאמרין לא קיים פריה ורביה - היינו מטעם דבעינן ורעו מיוחס אחריז. ואפילו ישראל
16 שיש לו בן מן השפחה אינו קרוי "אחריז". ועוד: פרו רבו וכולו בני נח כתיב, אף לנכנע.

17 את רבו - אפילו לשמואל, דאמר (גיתין ל"ח, א): המפקיד עבדו ויצא לחירות ואינו צריך גט שחרור, הבא דטבא ליה עבדו ליה לעשות שחרור גמור. ואף על גב דאמרין (ברכות
18 מ"ב): הגשחרר עבדו עובר בעשה - נידא לן דליעבד הרב איסורא וזטא ולא ליעבד העבד איסורא רבה. כדאמר בעירובין בפרק "בבב מערבין" (ל"ב, ב). ולא דמי להדיא דריש שבת
19 (ה"א): וכי אמרין לו לאדם עמוד וחסא בשביל שיכוב חבירך? דהתם פרשע דברב הוי, שלא היה לו לאפות הפת. תדע. דשרינן ריש "תמיד נשחט" (פסחים נ"ט, א) להקריב לכוך אָזר תמיד
20 של בין הערבים כפרת חבירו. כדי שיאכל קרבן פסח לערב, אף על גב דאיכא עשה דהשלמה.

21 נשים ועבדין - לא שייך לאקשויה: אמאי תני נשים לשון רבים, ותנא קטן חרש לשון יחיד? כדדייק בפרק קמא דנדה (ת"א) גבי קטונה, והכא תנא אשה! דהכא חרש עניינא, ולא דמי חד
22 לאיך. דחרש ושוטה פטור מכל המצות כדאמר לקמן, וקטן לא ידעין דפטור ורביה קא. והא דאמרין לא קיים פריה ורביה - היינו מטעם דבעינן ורעו מיוחס אחריז. ואפילו ישראל
23 דקדושין (ל"ד, ב), טפלים חיביבין נשים לא כל שכן.

24 שאינו יכול לעלות ברגליו - פירש רשי: מירושלים לעורה. ורובא נקט, דלא מיבעיא מעירו דלא מצי סליק לעורה. והוא הדין נמי אם הוא אינו יכול לעלות מעירו לירושלים דפטור,
25 כדמשמע בגמרא: עד הכא מאן אייתי. **חרש** דומיא דשוטה וקטן - במגילה פרק שני (ט"ב). "הכל כשרין לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן" בר לא דייק חבי, דהתם על
26 ברוך במדבר קיימין, מדרקא את המגילה. וברמייה לא הוה מפקי אחרים. וכן בחולין (ב"א): "חוץ מחרש שוטה וקטן שמא יקלקלו את שחטתן" לא דייק חבי, דהתם הטעם תלוי בכיוון, שיוכל
27 לאמן את ידו לשחוט. **המדבר** ואינו שומע זהו חרש - בבראשית רבה מפיק ליה אינו מדבר ואינו שומע דכתיב "מי שמ פה לאדם או מי ישום אלא או חרש" (שמות ד), "מי וסם פה"
28 קאי לתרוידיה.

29 שומע ואינו מדבר פטור מן הראייה וחיביב בשמחה - והא דלא קתני נשים דמדייבי בשמחה בתר הכי - לא חש להכי, למיתני טורסא. וכיציא בזה מצינו בכמה מקומות. והוא דלקמן
30 (ו"ב) דאמר: יש בשמחה שאין בשתידן שנהוגת באנשים ובנשים, מה שאין כן בשתידן, ולא קחשיב חרש מדבר ואינו שומע - דהתם בחגיגה נמי מדייבי, ולא בעי למיתני יש בשתידן
31 שאין באחת - כגון חרש מדבר ואינו שומע, דלא נחית למיתני חך כללא רק מה שבאחת שאין בשתים. והכא, כי קאמר דמיחייב בשמחה - הוא הדין בחגיגה, כדפירשתי. אלא שמחה נקט,
32 דנשים חיביבות חרש שוטה וקטן פטירי. וכי תנינן לעיל זה וזה כפיקוחין לכל דבריהן - להתחייב בשמחה ובחגיגה קאמר.

חגיגה דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלט

35 מדבר, פטור מראייה.
 36 הגמרא מבררת את דברי הברייתא. שואלת הגמרא: וממאי – מנין
 37 דמי שמדבר ואינו שומע והו הנקרא חרש, ומי ששומע ואינו מדבר
 38 והו הנקרא אלם. משיבה הגמרא: דפתיב (תהלים לח ד), 'ואני כחרש
 39 לא אשמע וכל אלם לא יפתח פי', הרי שהפסוק קורא למי שאינו
 40 שומע 'חרש', ולמי שאינו מדבר 'אלם'. ביאור נוסף: ואיבעית
 41 אימא, הטעם שמי ששומע ואינו מדבר נקרא 'אלם', שהוא
 42 כדאמרי אינשי – כמו שרגילים האנשים לומר על אדם השומע
 43 ואינו יכול לדבר שאישתקיל מילוליה – ניטל כח דיבורו, ו'אלם'
 44 הוא נוטריקון של 'אישתקיל מילוליה'.
 45 התבאר לעיל, שמדברי המשנה משמע שרק חרש שאינו שומע
 46 ואינו מדבר פטור מראייה, אבל המדבר ואינו שומע או השומע
 47 ואינו מדבר, חייב בראייה.
 48 הגמרא מקשה סתירה מברייתא על כך: והתניא בברייתא,
 49 שהמדבר ואינו שומע או השומע ואינו מדבר, פטור מראייה, ולא
 50 כמו שדייקנו ממשנתנו, שהם חייבים בראייה.
 51 מתרצת הגמרא: אמר רבינא, ואיתימא – יש האומרים שמועה זו
 52 בשם רבא, משנתנו תפריי מיתפרא – יש ללמוד אותה כאילו היא
 53 חסירה, והכי קתני – וכך יש לשנות בה, הכל חייבין בראייה
 54 ובשמחה – לשמחה בחג, חוץ מחרש כל שהוא, כגון חרש המדבר
 55 ואינו שומע או השומע ואינו מדבר, שהוא פטור מן הראייה. ואף
 56 על פי שחרש כזה פטור מן הראייה, מכל מקום הוא חייב בשמחה.
 57 ואת שאינו לא שומע ולא מדבר – ואילו מי שהוא חרש גמור,
 58 שאינו שומע ואינו מדבר, וכן השומע וכן הקין, הרי הוא פטור אף
 59 מן השמחה – ממצות שמחה, דהיינו מהקרבת קרבן שלמי שמחה,
 60 הואיל והחרש הגמור והשוטה והקטן פטורים מכל המצות
 61 האמורות בתורה, משום שאין להם דעת. ואם כן, מה שמובח
 62 מהמשנה שרק חרש שאינו שומע ואינו מדבר פטור, היינו לענין
 63 שמחה ולא לענין ראייה, וממילא לא קשה על כך מהברייתא.
 64 מביאה הגמרא ראייה לדברי רבינא: תניא נמי הכי, הכל חייבין
 65 בראייה ובשמחה, חוץ מחרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו
 66 מדבר, שפטורין מן הראייה. ואף על פי שאם אינו שומע או אינו
 67 מדבר פטור מן הראייה,

1 תקנתם את רבו – עשיתם תקנה שלימה לאדון, שהוא אינו מפסיד
 2 כלום ממה שהוא ראוי לקבל, ואת העבד עצמו לא תקנתם, שאף
 3 אם יש לו תקנה בכך שעובד לעצמו יום אחד, מכל מקום אין לו
 4 תקנה לענין פריה ורבייה, שהרי לישא שפחה אינו יכול, משום צד
 5 החירות שבו, שישראל אסור בשפחה, וגם לישא בת חורין אינו
 6 יכול, משום צד עבדות שבו, שעבד אסור לישא בת חורין. ליבטיל
 7 – ואם תאמר שיתבטל ממצות פריה ורבייה, והלא לא נברא העולם
 8 אלא לפריה ורבייה, שנאמר (ישעיה מה יח) 'לא תהו בראה, לשבת
 9 יצרה', כלומר שהקב"ה לא ברא את העולם שיהיה ריק בלא ישוב
 10 בני אדם, אלא בראו כדי שיהיה בו ישוב על ידי שילדו וולדות
 11 ויקיימו את העולם. אלא לדעת בית שמאי, מפני תיקון העולם
 12 תיקנו חכמים, שפושין את רבו ומשחררו ועושה אותו בן חורין
 13 שלם, וכותב לו העבד לאדון שטר חוב על חצי דמיו – על דמי חציו.
 14 וחזרו בית הלל להורות בדיבורי בית שמאי, שאכן כופין את רבו
 15 לשחררו, ואלו הם דבריהם במשנה אחרונה.
 16 שנינו במשנה: הכל חייבים בראייה חוץ מחרש שומע וקטן כו'.
 17 מדייקת הגמרא: קתני – התנא שנה חרש שוטה וקטן ביחד, ומשמע
 18 שחרש הוא דימיה ששומע וקטן – דומה לשוטה וקטן, דהיינו שהוא
 19 פטור מראייה מאותו הטעם שהם פטורים, מה – כשם ששומע וקטן
 20 פטורים משום דלאו בני דעה – שאין בהם דעת, אף חרש פטור
 21 מראייה משום דלאו בני דעה הוא – שאין בו דעת. וקא משמע לן –
 22 השמיענו התנא בזה, שחרש הפטור מראייה הוא חרש שאינו
 23 שומע ואינו מדבר, כדתנן (תרומות פ"א מ"ג), חרש שדיברו עליו חכמים
 24 ככל מקום שהוא פטור מהמצוות, הוא חרש שאינו שומע ואינו
 25 מדבר, שכך מקובל לחכמים שמי שאינו שומע ואינו מדבר אינו בן
 26 דעת. הא – הרי שאם הוא מדבר ואינו שומע, או אם הוא שומע
 27 ואינו מדבר, חייב בכל המצוות שבתורה ובכללם בראייה, כיון
 28 שיש בו דעת.
 29 ומוסיפה הגמרא לפי זה: לפי דברים אלו, תנינא להא דתנו רבנן –
 30 שנינו במשנה את הדין האמור בברייתא, המדבר ואינו שומע והו
 31 הנקרא חרש, שומע ואינו מדבר והו הנקרא אלם, וזה וזה – בין
 32 החרש ובין האילם, הרי הן בפקחין לכל דבריהם – הרי הם חייבים
 33 בכל המצוות כאדם פיקח, ששומע ומדבר. והרי זה כמו ששנינו
 34 במשנתנו, שרק חרש הדומה לשוטה, דהיינו שאינו שומע ואינו

אגרות קודש

ב"ה, חי אלול, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה גבריאל שי

שלום וברכה!

... מ"ש אודות שינוי הסדר בשיעור לימוד דא"ח בעש"ק לאחר אמירת לכו נרננה וקודם כגוונא.

הנה גם כפי שמתאר במכתבו ישנם בזה צדדים חיובים וצדדים שלילים, וצד אחד שלא הזכירו הוא ע"ד מרז"ל מפני הנכנסים שיאמרו שמתחילים בכגוונא, ולכן דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד, וילכו אחר רצון הרוב הלומד זה.

ויה"ר שבכל אופן כאו"א יגדיל תורה ויאדירה תורת הנגלה ותורת החסידות תורה תמימה גופא ונשמתא דאורייתא.

בברכה לבשו"ט ולכו"ט.

63 גב דלא שמיעי - אף אם אינם שומעים מחמת שהם נמצאים מרחוק,
64 ולכן כתב רחמנא - כתבה התורה 'באזניהם', והוא דשמיעי - ללמד
65 שרק אם שמעו יצאו, ואם כן אין 'באזניהם' מיותרת לדרשה.
66 מתרצת הגמרא: הדין ההוא שצריכים כל ישראל לשמוע, מ'למען
67 'ישמעו' נפקא, ולא מ'באזניהם'.
68 דין נוסף בדיני ראיה: אמר רבי תנחום, היגר בגללו האחת פטור מן
69 הראיה, שנאמר (שמות כג ז) 'שש' רגלים תחג לי בשנה, ולא נאמר
70 'פעמים', לרמוז שרק מן שיכול לעלות ברגליו חייב, אבל אם צריך
71 משענת כדי לעלות פטור.
72 מקשה הגמרא: והא תיבת 'רגלים' מפני ליה פרט לבעלי קבין -
73 נצרכת למעט קטועי רגליים, שלוקחים חתיכת עץ קטנה ונותנים
74 מוך בראשה ומשענים עליה את הרגל, ואינה מיותרת למעט את
75 החיגר ברגלו אחת.
76 מתרצת הגמרא: הדין ההוא שבעלי קבין פטורים, מ'פעמים' נפקא,
77 ולא מ'רגלים', דתניא, נאמר בתורה (שמות כג ז) 'שש' פעמים בשנה
78 יראה כל זכורך, אין 'פעמים' אלא מלשון רגלים, דהיינו אדם שיש
79 לו רגלים, ולא בעלי קבין. ומביאה הברייתא מקומות נוספים
80 שמצינו 'פעמים' מלשון רגלים, וכן הוא אומר (ישעיה כו) 'תמטקנה
81 רגל רגלי עני פעמי דלים', דהיינו רגלי דלים. ואומר (שיר השירים ז א),
82 'מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב', שהלשון 'פעמים' שייכת במי
83 שיש לו מנעלים, כלומר שרגליו שלימות.
84 הגמרא מביאה דרשה לענין עליה לרגל מהפסוק שהובא לעיל:
85 דרש רבא, מאי דכתיב - מה כוונת הכתוב 'מה יפו פעמך בנעלים'
86 בת נדיב, כפה נאין רגליהו של ישראל בשעה שעולין לרגל. ונקרא
87 שמה של כנסת ישראל 'בת נדיב', מפני שהיא בתו של אברהם
88 אבינו שנקרא נדיב, על שם שנדבו ליבו להכיר את בוראו, שנאמר
89 (תהלים מז ט) 'נדיבי עמים נאפפו עם אלהי אברהם', 'נדיבי עמים' הם
90 הגרים, שמתנדבים מבין העמים לקבל עליהם עול מצוות,
91 ונאספים ומצטרפים לעם אלהי אברהם. ומדייק רבא, מדוע נאמר
92 רק 'אלהי אברהם', וכי הקב"ה הוא רק אלהי אברהם ולא אלהי
93 יצחק ויעקב, אלא שלגבי הגרים נקרא 'אלהי אברהם' מפני
94 שאברהם היה תחילה לגרים נבדבת לבו להתגייר. ונמצא שאברהם
95 נקרא 'נדיב', שהרי הגרים כולם נקראים 'נדיבי עמים'.
96 מאחר שהובאה דרשה של רבי תנחום, מביאה הגמרא דרשה
97 נוספת שדרש: אמר רב בהנא, דרש רב נתן פר מניומי משום רבי
98 תנחום, מאי דכתיב - מהו שנאמר (בראשית לו כד) על הבור שהשליכו
99 בו השבטים את יוסף ו'הבור רק אין בו מים', מדוע כתוב 'אין בו
100 מים', וכי ממשמע שנאמר 'והבור רק' אינו יודע שאין בו מים. אלא,
101 מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו, ואף על פי כן לא נזוקו יוסף.
102 הגמרא מביאה מעשה אגב עניני 'הקהל' שהתבאר לעיל: תנו
103 רבנן, מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר (בן) חסמא שהלכו
104 להקביל פני רבי יהושע רבם בפקיעין, אמר להם רבי יהושע, מה
105 חידוש היה בבית המדרש היום. אמרו לו, תלמידך אנו, ומימך אנו
106 שותין - תורתך אנו לומדים, ואין לנו לדבר בפניך. אמר להם, אף
107 על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, ובדאי שיש לכם
108 מה לחדש לי. שאלם רבי יהושע, שבת של מי היתה - מי דרש
109 בשבת זו. השיבו לו, שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. שאלם
110 רבי יהושע, ובמה היתה הגדה היום. אמרו לו, בפרשת הקהל.
111 שאלם, ומה דרש בה רבי אלעזר בן עזריה. השיבו לו, שדרש את
112 הפסוק (דברים לא יב) 'תקהל את העם האנשים והנשים והטף, וקשה,
113 אם אנשים באים ללמוד, ונשים באות לשמוע, מה למה באין, הלא
114 אין שייך אצלם למען ישמעו ולמען ילמדו. אלא, כדי ליתן שכר
115 ל'מביאיהן. אמר להם רבי יהושע, מרגלית טובה היתה בידכם,
116 ובקשתם לאברה מני.
117 ועוד דרש רבי אלעזר בן עזריה את הפסוק (דברים כז יח) 'את ה'
118 האמרת היום וגו' וה' האמריך היום', כך אמר להם הקדוש ברוך הוא
119 לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם - שבה אחד ומיוחד
120 בעולם, לומר שאין כמו הקב"ה ולכן בחרנו בו לאלוה, ואני אעשה
121 אתכם חטיבה אחת בעולם - שבה אחד ומיוחד בעולם, שהקב"ה
122 בחר בעם ישראל מכל האומות. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,
123 דכתיב (דברים ו ד) 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', ואני אעשה אתכם
124 חטיבה אחת בעולם, שנאמר (דברי הימים א' כ בא)

1 מכל מקום הוא חייב בשמחה. ואת - ואילו חרש שאינו לא שומע
2 ולא מדבר, וכן שומע וקוץ, פטורין אף מן השמחה, הואיל ופטורין
3 מכל המצות האמורות בתורה.
4 התבאר לעיל, שמי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר,
5 פטור מראייה וחייב בשמחה. מקשה הגמרא: מאי שנא - מדוע
6 שונה הדין לענין הראיה דפטור - שהם פטורים, ומאי שנא לענין
7 שמחה דחייבי - שהם חייבים.
8 מתרצת הגמרא: לענין הראיה נטר - לומדים גזירה שוה 'ראיה'
9 'ראיה' מהקהל, דכתיב במצות הקהל (דברים לא יב) 'תקהל את העם
10 האנשים והנשים והטף, וכתוב לגבי הקהל (שם לא יא) 'בבא כל
11 ישראל לראות' בלשון ראיה, וגם במצות ראיה נאמרה לשון
12 ראיה, שנאמר (שמות כג ז) 'יראה כל זכורך, ולומדים בגזירה שוה,
13 שכשם שבהקהל המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר
14 פטורים, כך גם בראייה.
15 חזרת הגמרא ושאלת: והתם - שם במצות הקהל עצמה, מנלן
16 שהם פטורים. משיבה הגמרא: דכתיב בהקהל (דברים לא יב) 'למען
17 ישמעו ולמען ילמדו, ותניא, למען ישמעו, פרט למדבר ואינו שומע,
18 שהוא פטור, ולמען ילמדו, פרט לשומע ואינו מדבר, שהרי מי
19 שאינו מדבר אינו יכול ללמוד.
20 מקשה הגמרא: למימרא דכי לא משמע לא נטר - האם רצונך
21 לומר שכיון שהאילם אינו מדבר אינו יכול ללמוד, והא נההו תרי
22 אילמי דהוו בשבבותיה דרבי - והרי אותם שני אילמים שהיו
23 בשכנותו של רבי, והם היו בני ברתיה (בני בתו) דרבי יוחנן בן
24 גודנא, ואמרי לה - ויש אומרים שהיו בני אחתיה (בני אחותו)
25 דרבי יוחנן, דכל אימת דההו עייל רבי לבי מדרשא - בכל פעם שהיה
26 רבי נכנס לבית המדרש, הוו עיילי ויתבי (קמיהו) [קמיהו] - היו
27 נכנסים ויושבים לפניו, ומניידי ברישיהו ומרחשין שפונותיהו - והיו
28 מנענעים בראשם והיו שפונותיהם רוחשות, ובעי רבי רחמי עליהו
29 ואיתפו - וביקש רבי רחמים עליהם ונתרפאו, ואשתכח דהוו גמירי
30 - ונמצא שהיו יודעים הלכתא - משניות, וספרא - הברייתות שעל
31 חומש ויקרא, וספרי - הברייתות שעל חומשים במדבר ודברים,
32 וכוף הש"ס, ומוכח שהאילם יכול ללמוד.
33 מתרצת הגמרא: אמר מר זוטרא, קרי ביה - דורשים את הפסוק
34 כאילו נאמר בו 'למען ילמדו', שהוא לשון ללמוד לאחרים, והאילם
35 אינו יכול ללמוד לאחרים, ולכן מתמעט מצות הקהל, אף שיכול
36 ללמוד בעצמו.
37 רב אשי אמר, גם בלי הקושיא מאותם שני אילמים ודאי שהמיעוט
38 מ'למען ילמדו' הוא, דאי סלקא דעתך - שאם תעלה בדעתך
39 שהמיעוט הוא מהפסוק כדרך קריאתו 'למען ילמדו', ונפרש
40 שהתנא סובר שבין דלא משמע לא נטר - כיון שהאילם אינו
41 מדבר אינו יכול ללמוד, אם כן יקשה, הרי מ'למען ישמעו' למדו
42 שמי שאינו שומע פטור, ובדאי יתעם הוא שבין דלא שמע לא
43 נטר - שכיון שאינו שומע אינו יכול ללמוד, ואם כן האי מ'למען
44 ישמעו' נפקא - ניתן ללמוד גם את הפטור של אילם מ'למען
45 ישמעו', שהרי גם הוא אינו יכול ללמוד, ומדוע צריך למעטו
46 מ'למען ילמדו. אלא ודאי שהאילם יכול ללמוד, ואינו מתמעט
47 מ'למען ישמעו', והמיעוט של אילם מ'למען ילמדו' הוא, כיון
48 שאינו יכול ללמד אחרים.
49 הגמרא מביאה דין נוסף במצות ראיה שנלמד מהקהל: אמר רבי
50 תנחום, חרש באזנה האחת פטור מן הראיה, שנאמר בהקהל (דברים
51 לא יא) 'תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם', ולא
52 נאמר 'באזנה' לשון יחיד, משמע שתי אזנים, ומכאן שמי שאינו
53 שומע בשתי אזניו פטור מהקהל, ולומדים בגזירה שוה שגם
54 מראייה הוא פטור.
55 מקשה הגמרא: והרי האי - תיבת 'באזניהם' מפני ליה - נצרכת כדי
56 ללמד שה'הקהל' יהיה באזניהם דכוליהו - של כל ישראל, שצריך
57 להקהיל את כל ישראל, ואין ניתן ללמוד ממנה דרשה זו.
58 מתרצת הגמרא: הדין ההוא שצריך להקהיל את כל ישראל,
59 מהתיבות 'נגד כל ישראל' נפקא - הוא נלמד, ולא מתיבת
60 'באזניהם'.
61 דוחה הגמרא את התירוץ: אי - אם הלימוד הוא רק מ'נגד כל
62 ישראל', הוה אמינא - הייתי אומר שהם יוצאים ידי חובה אף על

1 חייב בשמה - לשמוע בחג, דכתיב "ושמחת בחגך" (דברים טו), ואמרין לקמן (הא,)
2 דשמחה בשלמים לאכול את הבשר, וילפינן לה (פסחים קטא,) מ'זובחת שלמים ואכלת
3 שם ושמחת". ולקמן פריך: מאי שנא לענין ראייה דפטור, ולענין שמחה דמחייב. ושאינו
4 לא שומע ולא מדבר - היינו חרש דמתניתין, שמכמו לשוטה וקטן. ראייה מהקהל - דכתיב

5 בפרשת הקהל: "ובאו כל ישראל לראות" וגו',
6 ופרשת הקהל המלך היה קורא משנה תורה
7 בעזרה בכל מוצאי שמיטה, דכתיב "מקץ שבע
8 שנים במועד שנת השמיטה" וגו' (דברים לא).
9 פ"ט לשומע ואינו מדבר - השתא משמע שאין
10 זה ראי ללמוד. הלכתא. משניות. למען ילמדו -
11 ואין זה ראי ללמד אחרים. רב אשי אמר ודאי
12 למען ילמדו - כלומר, בלאו קושיא דהנך תרי
13 אילמי ליבא לאוקמי לררשה דתנא דמעט
14 מהבא שומע ואינו מדבר, אלא מ'למען ילמדו'.
15 דאי סלקא דעתך מלמען ילמדו - הוא דנשמע
16 ליה, אלמא סבירא ליה לתנא דבין דלא
17 מישתעי - לא גמיר לנפשיה. ובין דלא שמע -
18 אפן סהדי דלא גמיר, ובין דתנן "למען ישמעו"
19 פרט למדבר ואינו שומע, ואפן סהדי דטעמא
20 משום דלא גמיר הוא, שלא יבין כל מה
21 שאומרים לפניו - למה לי להמיר תו "למען
22 ילמדו"? פרט לשומע ואינו מדבר? כיון דסבירא
23 ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר, מ'למען
24 ישמעו" ממעט ליה אלא ודאי סבירא ליה דמאן
25 דלא משתעי נמי גמיר, ולא מ'למען ישמעו'
26 ממעט, הלכך הדר ומעטיה מ'למען ילמדו',
27 הלכך דאי "למען ילמדו" הוא דריש. פרט
28 לבעלי קבין - כשחתכו רגליהם נתנו קב קטן
29 בסוף שוקו, ונותנים בו מוכין, וסומך סוף שוקו
30 עליה. אלא נגלים - אדם שיש לו רגלים. פעמך
31 בנעלים - אלמא: בבעלי מנעלים שייכי פעמים.
32 ובראייה כתיב "שלש פעמים בשנה יראה כל
33 זכורך" וגו', שנקרא נדיב - על שם שנדבו לבו
34 להכיר בוראו. נדיבי עמים - הם הגרים,
35 המתגוררין מבין העמים לקבל עליהם עול מצות.
36 והבור רק - משום דרבי תנחום אמרה נקט לה
37 הבא גבי שמענתא דרבי תנחום. אבל נחשים
38 ועקרבים יש בו - לא היה רק אלא ממים.
39 להקביל פניו - יום טוב היה, שחייב אדם לכבד
40 את רבו בהקבלת פנים, דאמרין במסכת ראש
41 השנה (ט"ז, ט"ט): "מדוע את הולכת אליו היום, לא
42 חדש ולא שבת" (מלכים ב ד). תלמידך אנו -
43 ואין לנו לדבר בפניך. האמרת - שבתך, כמו
44 "נתאמרו כל בעולי און" (תהלים כד) - שתבתו
45 שדרכן צלחה. הטיבה אחת - שבת אחד, שבת
46 מיוחד, לומר: אין כמורך, לכך בחורגך לאלוה.

1 תיב בשמחה. ואת שאינו לא שומע ולא מדבר,
2 ושומע וקטן - פטורין אף מן השמחה, הואיל ופטורין
3 מפל מצות האמורות בתורה. מאי שנא לענין ראייה
4 דפטור, ומאי שנא לענין שמחה דמחייב? לענין
5 ראייה נמר "ראיה" מהקהל, דכתיב: "הקהל
6 את העם האנשים והנשים והטף" וכתיב: "כבא
7 כל ישראל לראות". והתם מ'למען ילמען'
8 ישמעו ולמען ילמדו', ותניא: "למען ישמעו" - פרט
9 למדבר ואינו שומע, "ולמען ילמדו" - פרט לשומע
10 ואינו מדבר. לממרא דכי לא משתעי לא נמר?
11 והא הנהו תרי אילמי דהוו בשבנותיה דרבי, בני
12 ברתיה דרבי יוחנן בן גודגודא, ואמרי לה בני אחתיה
13 דרבי יוחנן, דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא
14 הוו עיילי ויתבי קמיהו, ומניידי ברישיהו ומרחשין
15 שפוותיהו. וכעו רבי רחמי עליהו ואיתפו, ואשתפח
16 דהוו גמירי הלכתא וספרא וספרי וכולה תלמודא!
17 אמר מר זוטרא: קרי ביה "למען ילמדו" רב אשי
18 אמר: ודאי "למען ילמדו" הוא, דאי סלקא דעתך
19 "למען ילמדו" ובין דלא משתעי לא נמר, ובין דלא
20 שמע לא נמר - האי מ'למען ישמעו' נפקא! אלא
21 ודאי "למען ילמדו" הוא. אמר רבי תנחום: חרש
22 באינו אחת פטור מן הראיה, שנאמר: "באניהם".
23 והאי "באניהם" מפעו ליה: באניהם דכולהו ישראל!
24 והוא מ'נגד כל ישראל' נפקא. אי מ'נגד כל ישראל'
25 הוה אמינא: אף על גב דלא שמעי, כתב רחמנא
26 "באניהם" - והוא דשמעו! ההוא מ'למען ישמעו'
27 נפקא. אמר רבי תנחום: חירג ברגלו אחת - פטור מן
28 הראיה, שנאמר: "רגלים". והא "רגלים" מפעו ליה
29 פרט לבעלי קבין! ההוא מ'פעמים' נפקא. דתניא:
30 "פעמים", אין פעמים אלא רגלים, וכן הוא אומר:
31 "תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים" ואומר: "מה יפו
32 פעמך בנעלים בת נדיב". דרש רבא: מאי דכתיב
33 "מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב" - פמה גאון
34 רגליהו של ישראל בשעה שעולין לתגל, "בת נדיב"

1 נמר ראייה מהקהל - ונשים ליבא לחיובי, דקא ממעטו ליה לקמן מ'זכורך' וכן
2 אמרין לקמן: הא למה לי קרא? תיפוק לי דמצות עשה שהזמן גרמא. מהו דתימא
3 נילף ראייה מהקהל, מה להלן נשים חיובות. וטפלים לא מחייבין כמו "דקהל" וליתן שכר
4 למביאייהם, כי התם, דמקל וחומר פטרינן ליה, כדפרישית לעיל דנשים פטורות - טפלים לא
5 כל שכן, ולקמן דמריבין קטן שהגיע לחינוך
6 מדכתיב "כל" ולא גמירין מהקהל - התם
7 אסמכתא בעלמא הוא, כדמסיק. ומחא קל וחומר
8 נמי פטור. וכי פריך דרבנן הוא - מצי לאקשויה:
9 למה לי קרא ליגמר מהקהל, אלא עדיפא מינה
10 פריך.

11 מלמען ישמעו נפקא - דפשטיה דקרא
12 משמע האינה דבין, שיבין מה
13 שלמדוהו. הלכך מה לנו שישמע, כיון דלא גמיר
14 - ממעטין ליה שפיר.

15 קרי ביה למען ילמדו - ואף על גב דלא
16 משתעי, גמיר, ולהכי לא נפקא ליה
17 מ'למען ישמעו'. וכן מדבר ואינו שומע, אפילו
18 שמע עד השתא, דמצי גמיר לאחרני, כיון דלא
19 מצי גמיר בהאי הליכה - מה לו ללכת? ובין דלא
20 שמע - לא גמיר מכאן ולהכא, אף על גב דגמיר
21 לאחרני עד האינא, לא יזיל השתא כיון דלא
22 יזעיל לו הליכה זו. דהא לא קאמר קרא הקהל
23 אלא שישמע בקריאת המלך ויבין מהשתא,
24 ויבאו לידי יראת הצור, דכתיב בספיה דקרא
25 "ויראו את ה'" והתלמוד לא חש להביאו,
26 דפשטא ליה דמשתעי בהני. אבל מ'למען ילמדו'
27 לא מצי מפיק ב'לא ישמעו' דלא הויתא מפיק
28 מדבר ואינו שומע כיון דשמע מקמי הכי, ושפיר
29 גמיר אף לאחרני וגם יבין למה נקחלו בעשיו וגם
30 יצטרך ישמעו כדאמרין לקמן.

31 חרש באינו אחת - בירושלמי אמר: ר' יוחנן
32 בעי, חרש באינו אחת מהו? אמר רבי
33 יוסי בר בון: פלוגתא דרבי יוסי ורבנן. דתני רבי
34 יוסי: "ולבני אהרן תעשה כחות" (שמות כח) רבנן
35 אמרי: שתי כחות לכל אחד, רבי יוסי אמר:
36 אפילו כחות לכל אחד ואחד. הכי נמי, רבנן אמרי
37 "באניהם" - שתי אונים לכל אחד, ורבי יוסי אמר
38 און לכל אחד ואחד.

39 אף על גב דלא שמעי - מחמת שדן חרוקים,
40 אבל אם יהו חרושין - ממעטין מבאניהם.
41 מפעמים נפקא - וכי אמרין לקמן רגלים
42 פרט לבעלי קבין - אסמכתא
43 בעלמא הוא, דמי פעמים נפקא. וכי פריך ב'מצות
44 חליצה' (יבמות ק"א) ובערכין פריך "האומר
45 משקל" (ט"ז, ו) ומנייה: רגלים פרט לבעלי קבין -
46 ההיא מדרסמכיה רגלים קאמר, ולא משום שהוא
47 עיקר דרשה.

48 תחילה לגרים - שנצטווה על המילה טפי
49 מכל אותם שלפניו.
50 נשים לשומע - אמר בירושלמי: דלא כבן
51 עזאי, דאמר: חייב אדם ללמד לבתו
52 תורה.

53 כרי ליתן שכר למביאייהו - ועל זה סמכו
54 להביא טענים בבית הכנסת.
ומי

55 - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, שנאמר: "נדיבי עמים נאספו עם אליה אברהם".
56 אליה אברהם ולא אליה יצחק ויעקב? אלא: אליה אברהם שהיה תחילה לגרים. אמר
57 רב כהנא, דרש רב נתן בר כנזימי משום רבי תנחום: מאי דכתיב "והבור רק אין בו
58 מים" מפ'שמע שנאמר "והבור רק" אינו יודע שאין בו מים? אלא: מים אין בו, אבל
59 נחשים ועקרבים - יש בו. תנו רבנן: מעשה פרבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר בן חסמא
60 שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום?
61 אמרו לו: תלמידך אנו, ומימך אנו שותין, אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, שבת של מי
62 היתה? שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. וכמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל. ומה דרש בה? "הקהל
63 את העם האנשים והנשים והטף" אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהו.
64 אמר להם: מ'רגלים' טובה היתה בידכם ובקשתיכם לאברה מפני! ועוד דרש: "את ה' האמרת היום זה' האמירך היום"
65 אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם - אתם
66 עשיתוני חטיבה אחת בעולם דכתיב: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר:

ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - אמרין במדרש: שלשה מעידין זה על זה: ישראל, ושבת, והקדוש ברוך הוא. ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת - על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד, הקדוש ברוך הוא ושבת - על ישראל שהם יחידים באומות. ועל זה סמכין לומר "אתה אחד" במנחה בשבת, אף על פי שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת כמו תפלת ערבית ושחרית.

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית - לפי סדר השנים היה להם להפריש מעשר שני, שהוא שנה ראשונה, ומעשר עני נהוג בששית, ולא מצוינא מעשר עני שתי שנים רצופים. אלא תקנה תקנו בה, כדי שסימכו עליהם עניים בשביעית. ובדין הוא דאפילו תרומה גדולה לא נתקן אלא היא הכל מעשר עני. אלא שלא רצו לחלק כל כך משאר שנים. פירש רש"י: הדיינו ארץ סיוחן ועוג, כדאמרין בחולין (ס.ב.) עמון ומואב סתרו בסיוחן. כלומר, על ידי כבוש סיוחן ועוג הותר לישראל ליכבש. והקשה רבינו תם: דאמרין בפרק "מקום שנהגו" (פסחים דף נב: ושם): שלש ארצות לביעור: יהודה, ועבר הירדן, והגליל. ועבר הירדן היינו ארץ סיוחן ועוג. וכי תימא דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא - אם כן תיפשוט מיניה דלרבי אליעזר לא קידשה, אלמא מביעור לא בפרק קמא דמגילה (א.י.) ובשביעית (א.י.טז.) מאי סבירא ליה, אי קידשה אי לא קידשה? ויתרין רבינו תם: דיש לחלק, הדבא בעמון ומואב דלא כבשו סיוחן ועוג, ולא נתקדשו כלל בקדושת הארץ. ועוד מותין: דלא קידשה עבר הירדן רק לארץ סיוחן ממש, אבל מה שכבש מעמון - לא נתקדשה.

דרך שטות אפילו בחד נמי - וכי תימא: דלא היה מועד לשטות, רק לאותו דבר. ובעינן תלחא כדי להחזיקו כשטות לכל מילי, כמו נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל. דהבא לא דמי, דהבא כיון שהוא שטות באחת - ודאי יש להחזיקו בחזקת שטות לכל דבר. בירושלמי בפרק קמא דתרומות אומר: סימני שטות היוצא בלילה, והלן בבית הקברות, והמקרקע כסותו, והוא מאבד מה שנתנים לו. אמר רב הונא: והוא שידו כולן בו, דלא כן אומר אני היוצא בלילה יחיד - אימור גדרייפס אחודיה, והלן בבית הקברות - לשריט, והמקרקע כסותו - אימור בעל מחשבות. מאבד מה שנתנים לו - קוביקוס. רבי יוחנן אומר: אפילו אחת מן. אמר ר' אבין: מסתברא בר' יוחנן, בלבד ממאבד מה שנתנן לו, דאפילו שטות בשבטותם אינו מאבד מה שנתנן לו. קוביקוס - איך בו אחת מכל אלו.

ביון דעבדינהו לכלהו נעשה כמי שנגח בו - ומחד בשלשה זימנא לא איתחזק, דתלינן בדרך דקאמר התלמוד: אימא בעל מחשבות, או איך.

כחולו נמי לא! לעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות - אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד, והיוצא יחידי בלילה - אימור גנדרייפס אחודיה, והמקרקע את כסותו - אימור בעל מחשבות הוא, ביון דעבדינהו לכחולו - הנהו להו

ואף הוא - רבי אלעזר בן עזריה. לתלמידי - שורות המענה. פוסלין ומכשירין - שייך לומר לענין פסול עדות ופסול כהונה. כולן אל אחד אמרן - אין לך מבני המחלוקת מביא ראייה מתורת אלוה אחד, אלא מתורת אלהינו. פירש אחר אמרין - איך לך מביא ראייה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו. עשה אוניד כאפריכת - מאחר שכולן לבן לשמים - עשה אוניד שומעת ולמוד, ודע דברי כולן, וכשתודע להבחין אי זה יבשר - קבע הלכה כמותו. אפריכת = טירמווי"א שעל הריחים. מה מספר זה - כשנוצניץ אותו בכותל הוא מחסרו, יכול אף זה הן - תלמוד לומר: "נטועים", כנטיעה שחרבה לפרות ולרבות. ולימרו ליה בהריא - מיד, למה החוקק לומר "תלמידך אנני". נמנו וגמרו - והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן, במה שכבשו מסיוחן ועוג, ארץ עמון ומואב. מעשרין - עבשוי מעשר עני בשביעית. שהן היו זורעין בשביעית, כדאמרין לקמן שלא קידשה עולי גולה בקדושת הארץ. פשוט ירדך וקבל עולך. הוקשה בעיני שנתן עטרה לאותו דורש, והלא מימות אנשי כנסת הגדולה היתה תקנה זו. אל תחושו לפניכם - אל יהי לכם שום חשש וגמגום במה שמינינים ותיקנתם, שחרי הסכמתם להלכה. כך מקובלני. שקדושה ראשונה שקדושה יהושע לשעתה לא קידשה לעתיד לבא, אבל קדושה שניה - נתקדשה לעולם, כדתניא ביבמות (פ.ב.) קדושה ראשונה ושניה יש להן, שלישית - אין להן. לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית, אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שסימכו עליהן עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ובמעשר עני, לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני. וברשות התכמים היה להטיל עליהן איהו מעשר שריצו, לפי שאינן חייבין מן התורה. איהוה שושה. האמור בכל מקום, שפטור מן המצות ומן העונש, ואין קנינו קנין, ואין ממכרו ממכר. והלן בבית הקברות. בלילה. לעולם דקא עביד להו דרך שטות - ואפילו הכי לא מתחזקין ליה בחדא. דהיוצא יחידי בלילה אימור גנדרייפס אחודיה - אני שמעת: חולי האוחז מתוך דאגה. ולי נראה: שנתחמם גופו ויוצא למקום האויר. שתשרה עליו רוח טומאה - רוח שדים, שסייעוהו להיות מכשף.

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ואף הוא פתח ודרש: "דברי חכמים פדרבנות ויכנסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד". למה נמשלו דברי תורה לדרך? לומר לך: מה דרך זה מביא את הפרה לתלמידי להוציא חיים לעולם, אף דברי תורה מביאין את לומדיהן מדרבי מיתה לדרך חיים. אי מה דרך זה מוטלל אף דברי תורה מוטללין - תלמוד לומר: "מסמרות". אי מה מסמך זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין - תלמוד לומר: "נטועים", מה נטיעה זו פרה ורבה - אף דברי תורה פריין ורביין. "בעלי אסופות" - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שפא יאמר אדם: היאך אני למוד תורה מעתה? תלמוד לומר: פולם "נתנו מרועה אחד" - אל אחד נתנו, פרינס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב: "וידבר אלהים את כל הדברים האלה". אף אתה עשה אוניד כאפריכת, וקנה לך לב מביין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין. בלשון הזה אמר להם: אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שריו בתוכו. ולימרו ליה בהדיא? משום מעשה שהיה. דתניא: מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי אלעזר בלוד, אמר לו: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמר ליה, נמנו וגמרו: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. אמר לו: יוסי! פשוט ירדך וקבל עיניך. פשוט ידיו וקבל עיניו. ככה רבי אלעזר ואמר: "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם". אמר לו: לך אמור להם: אל תחושו למניינכם, כך מקובלני מרבן יוחנן בן זפאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו: הלכתא למשה מסיני, עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. מה טעם? הרבה פרפים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, והניחום כדי שסימכו עליהן עניים בשביעית. תנא: לאחר שנתישבה דעתו, אמר: יהי רצון שיתחזרו עיני יוסי למקומן. וחרו. תנו רבנן: איהוה שוטה? היוצא יחידי בלילה, והלן בבית הקברות, והמקרקע את כסותו. איתמר, רב הונא אמר: עד שיהיה כולן בבת אחת. רבי יוחנן אמר: אפילו באחת מהן, היכי דמי? אי דעביד להו דרך שטות - אפילו בהדא נמי. אי דלא עביד להו דרך שטות - אפילו כחולו נמי לא! לעולם דקא עביד להו דרך שטות, והלן בבית הקברות - אימור כדי שתשרה עליו רוח טומאה הוא דקא עביד, והיוצא יחידי בלילה - אימור גנדרייפס אחודיה, והמקרקע את כסותו - אימור בעל מחשבות הוא, ביון דעבדינהו לכחולו - הנהו להו

כמו

חגיגה דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמג

51 ולא היה לו להיענש. אָמַר לו רבי יוסי, לָךְ אָמור לָהֶם – לחכמים
52 בבית המדרש, אַל תְּחַוְּשׁוּ לְמַנְיָנְכֶם – אל יהיה לכם שום חשש
53 במה שעמדתם למנין ותקינתם כך, שהרי הסכמתם וכיוונתם
54 להלכה, שְׂךָ מְקוּפְלָנִי מִרְבֵּן יוֹחֵן בֶּן זַבְדִּי שְׁשֻׁמֵ עַמְרֹן, וְרַבֵּי מִרְבוֹ,
55 הַלְכְתָּא לְמִשְׁה מְסִינִי, דְּהֵינּוּ תַקְנַת אַנְשֵׁי כְּנַסַּת הַגְּדוּלָה, שְׁעָמוֹן
56 וּמְוָב מְעֻשְׂרִין מְעֻשֵׁר עֲנִי בְּשִׁבְעִית, וְהוּוּ הַטַּעַם שְׁאֵמְרוּ לְרַבֵּי
57 יְהוֹשֻׁעַ תְּלַמְדִּיךְ אֲנִי וּמִימִיךְ אֲנִי שׁוֹתִים, שְׁחַשְׁשׁוּ יִשְׁקִיפִיד עֲלֵיהֶם
58 אִם לֹא יִטְלוּ רִשׁוֹת.
59 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מַה הַטַּעַם לְתַקְנָה זֹאת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: יֵשׁ תְּרַבָּה
60 כְּרָבִים שְׂבָבְשׁוּ אוֹתָם עוֹלֵי מְצָרִים כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא חֹזְרוּ
61 וּכְבָשׁוּם עוֹלֵי כְּבָל כְּשֶׁחֹזְרוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבִנּוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
62 הַשֵּׁנִי. וְהַסִּיבָה שֶׁלֹּא חֹזְרוּ וּכְבָשׁוּ אוֹתָם, מְסִינֵי שְׂקִדְשָׁה רֶאֱשׁוּנָה
63 שְׁקִידֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ כְּשֶׁעָלוּ מִמְצָרִים, קִדְשָׁה רַק לְשַׁעֲתָהּ –
64 לְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁיָּשׁוּבוּ בָּאָרֶץ, וְלֹא קִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבָא. לְאַחַר שֶׁיָּגִלוּ.
65 וּכְשֶׁחֹזְרוּ מִגְּלוּת מִבְּבֶל וְעָלוּ לְאַרְץ, לֹא הִיְתָה הָאָרֶץ קְדוּשָׁה, וְחֹזְרוּ
66 וְקִדְשׁוּהָ קְדוּשָׁה שְׁאֵינָה פּוֹקֶעַת לְעוֹלָם, וְלִכֵּן שָׂאֵר אָרֶץ יִשְׂרָאֵל
67 קְדוּשָׁה בְּקִדְשׁוֹת שְׁבִיעִית. אַבֵּל אֶת אוֹתָם הַכְּרֻכִים לֹא כְּבָשׁוּ עוֹלֵי
68 בְּבֶל וְלֹא בְּקִדְשׁוֹם, וְהַנִּחּוּם כְּדִי שִׁסְמְכוּ עֲלֵיהֶן עֲנִיִּים בְּשִׁבְעִית,
69 וְיִטְלוּ מֵהֶם לִקְט שְׂכַחָה וּפְאֵה וּמַעֲשֵׂר עֲנִי. וְלִכֵּן תִּיקַנּוּ, שְׁבִאוֹתָם
70 מְקוּמוֹת יַעֲשֶׂרוּ בְּשֵׁנָה זֹאת מִמְעֵשֶׁר עֲנִי.
71 תֵּנָא בְּרִייתָא, לְאַחַר שְׁתַּיְיָשָׁבָה דְּעֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, יְהִי
72 רְצוֹן שִׁיחֹרוֹ עֲיִנֵי יוֹסִי לְמַקְוֵן, וְחֹזְרוּ עֵינֵינוּ לְמַקְוֵם.
73 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁשׁוּטָה פְטוּר מְזַרְאִיָּה. מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא מִיְהוּ
74 הַנְּחַשְׁבֵי שׁוּטָה: תֵּנּוּ רַבְּנָן, אִיְהוּהוּ שׁוּטָה הָאֵמֹר בְּכֹל מְקוּם, שְׁפִטוּר
75 מִן הַמְצוּוֹת וּמִן הַעוֹשֵׁשׁ, וְאִין קֵינְיָו קֵינִין וְאִין מִמְכְּרוּ מִמְכָּר, וְהוּ
76 הֵיזָא וְהוֹלֵךְ יְחִידִי בְּלִילָה, וְהֵלֵן בְּבֵית הַקְּבִירוֹת בְּלִילָה, וְהַמְקַרְעֵ אֶת
77 כְּסוּתוֹ.
78 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מְחֻלּוֹקַת אֲמורָאִים בְּעֵינֵי זֶה: אִיְתָמַר – נֹאמַר בְּבֵית
79 הַמְדִרְשׁ, רַב הוֹנָא אָמַר, אִינוּ בְּגֵדֵי שׁוּטָה עָד שִׁיְהוּ בּוּ פוֹלֵן – כֹּל
80 שְׁלֶשֶׁת הַסִּמָּנִים הַלְלוּ בְּכַת אַחַת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ בְּאַחַת
81 מֵהֶן – אִם יֵשׁ בּוּ רַק סִימָן אֶחָד מִסִּמָּנִים אֵלּוּ, הָרִי הוּא שׁוּטָה.
82 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: הֵיכִי דָמִי – בֵּיאִיהּ אוֹפֵן נְחֻלְקוּ. אִי דְעֵבִיד לְהוּ – אִם
83 מְדוּבֵר כְּשֶׁעֲשָׂה אֶת הַמְעֻשִׂים הַלְלוּ דְרָךְ שְׁמוֹת, אִם כֵּן אֲפִילוּ בְּתַרְא
84 נְפִי – אֲפִילוּ כְּשֶׁעֲשָׂה מְעֻשָׁה אֶחָד יַחֲשֵׁב שׁוּטָה, שְׁהָרִי נִיכַר
85 מִמְעֻשֵׁי שׁוּטָה הוּא, וּמְדוּעַ הַצְרִיךְ רַב הוֹנָא אֶת שְׁלֶשֶׁת
86 הַסִּמָּנִים. וְאִי – אִם מְדוּבֵר לְאֵל עֵבִיד לְהוּ דְרָךְ שְׁמוֹת, אִם כֵּן אֲפִילוּ
87 בְּוֹלְהוּ נְפִי לֹא – אֲפִילוּ אִם עֲשָׂה אֶת כֹּל שְׁלֶשֶׁת הַמְעֻשִׂים הַלְלוּ אִין
88 לְהַחֲשִׁיבֵי שׁוּטָה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא עֲשָׂה כֵּן דְרָךְ שְׁמוֹת.
89 מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם מְדוּבֵר דְקָא עֵבִיד לְהוּ דְרָךְ שְׁמוֹת, וְאִף עַל
90 פִּי כֵּן סוּבֵר רַב הוֹנָא שֶׁמִּמְעֻשָׁה אֶחָד אִין הוֹבַחָה שְׁהוּא שׁוּטָה,
91 שְׁבָכֵל מְעֻשָׁה אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ שֶׁלֹּא עֲשָׂה זֹאת מִחֻמַּת שְׁמוֹת, וְהֵלֵן
92 בְּבֵית הַקְּבִירוֹת, אִימֹר, כְּדִי שִׁתְּשֶׁרָה עֲלֵיו רֹחַ מוֹטָפָה הוּא דְקָא עֵבִיד
93 – נִיתָן לוֹמַר שֶׁעֲשָׂה כֵּן כְּדִי שֶׁתְּשֶׁרָה עֲלֵיו רֹחַ שְׁדִים הַמְצֻיִים
94 בְּקַבְרִים, שִׁיִּסְעוּהוּ לְהִיּוֹת מְכַשֵּׁף, וְהֵיזָא יְחִידִי בְּלִילָה, אִימֹר
95 יְגִדְרִיפִים אַחֲרֵיהּ – נֹאמַר שֶׁאֲחֹזוּ אוֹתוֹ חוֹלֵי הַנְקֵרָא אֲגִדְרִיפִים,
96 שְׁמַתְחַמֵּם גּוֹפּוֹ, וְלִכֵּן יֵצֵא לְמַקוֹם הָאוֹיֵר לְקַרֵּר עַצְמוֹ, וְהַמְקַרְעֵ אֶת
97 כְּסוּתוֹ, אִימֹר בְּעַל מְחֻשְׁבוֹת הוּא. אַבֵּל בֵּינָן דְּעֵבִידֵיהוּ לְבֹלְהוּ – אִם
98 עֲשָׂה אֶת כֹּל שְׁלוֹשֶׁת הַמְעֻשִׂים הַלְלוּ, שׁוּב אִין לְבֹאֵר כֵּן בְּמַעֲשֵׂי,
99 מְשׁוּם שֶׁהָיָה לְהוּ – נַעֲשֶׂה

1 'ומי קעמך ישראל גוי אחד פארין'.
2 והוסיפו ואמרו לו דרשה נוספת שדרש רבי אלעזר בן עזריה: ואף
3 הוא פתח ודרש את הפסוק (קהלת יב יא) 'דברי חכמים כדרכבנות
4 וכמסמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד'. וכך דרש, למה
5 נמשלו דברי תורה לדרך – מסמר דק הנמצא בראש עץ שמכוונים
6 בו את הבתמה, לומר לך, מה דרך זה מכין את הפרה לתלייה –
7 לחרוש כראוי בשורות המענה, כדי להצמיח את התבואה ולהוציא
8 בכך חיים לעולם, אף דברי תורה מכוננים את לומדיהן מדרבי מיתה
9 לדרבי חיים. אי מה – שמא תאמר שכשם שדרך זה משלמל אינו
10 קבוע במקומו, אף דברי תורה משלמל, כלומר שאינם מתקיימים,
11 תלמוד לומר 'מסמרות', שנמשלו גם למסמרות, שמתקיימים
12 לעולם, כמו המסמר הקבוע במקומו לעולם. אי מה מסמר זה חסר
13 ולא יתר, שכאשר נועצים אותו בכותל הוא מחסר מהכותל את
14 מקום הנעיצה, ואינו מוסיף בו כלום, אף דברי תורה חסירין ולא
15 יתירין, תלמוד לומר 'נטועים', מה נטיעה זו פרה ורבה ומוציאה
16 פירות, אף דברי תורה פריין ורביין.
17 והמשך ודרש את הפסוק: 'בעלי אספות', אלו תלמידי חכמים
18 שיושבין אספות אספות – חבורות חבורות ועוסקין בתורה, הללו
19 מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין
20 והללו מְשִׁירִין. שְׁמָא יֵאמֵר אָדָם, מאחר שאלו מטהרים ואלו
21 מטמאים, אלו מתירים ואלו אוסרים, היאך אני למד תורה מעשה.
22 תלמוד לומר, כולם נתנו מרעה אחד, כולם אל אחד נתנו, כולם
23 פָּרַס אָחַד – משה רבינו אָמַן, שהרי כל החולקים מביאים את
24 הראיות לדבריהם מהתורה שניתנה למשה בסיני מפי אֲדוֹן כֹּל
25 הַמְעֻשִׂים בְּרִיךְ הוּא, דְּכַתִּיב (שמות כ א) 'וידבר אליהם את כל הדברים
26 האלה', ואין אחד שמביא ראיות מתורת אלוה אחר או מתורת
27 נביא אחר. ומאחר ששניהם מכוונים ליבם לשמים, אף אתה עשה
28 אָנֹכִי בְּאַפְרָכְכָת שֶׁנִּכְנַס בְּהָרְבָה וּמוֹצִיאָה מֵעַט, וְקִנְיָה לָךְ לִבְ
29 מְכִין, לְשׁוּמֵעַ אֶת דְּבַרֵי הַמְּטַמְּאִים וְאֶת דְּבַרֵי הַמְּטַהֲרִים, אֶת דְּבַרֵי
30 הָאוֹסְרִין וְאֶת דְּבַרֵי הַמְּתִירִין, אֶת דְּבַרֵי הַפּוֹסְלִין וְאֶת דְּבַרֵי הַמְּשִׁירִין,
31 וכשתדע להבחין דברי מי צודקים, קבע הלכה כמותו.
32 מסיימת הברייתא: בְּלִשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ תְּלַמְדִּיּוֹ, אִין
33 הַדּוֹר יִתּוֹם כְּשֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה שְׂרָיִי בְּתוֹכּוֹ.
34 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִייתָא. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מְדוּעַ
35 בְּתַחֲלִילָה עֲשׂוּשָׁלֵם מִה חִידוּשׁ הִיא בְּבֵית הַמְדִרְשׁ, הַשִּׁיבּוּ לוֹ
36 'תְּלַמְדִּיךְ אֲנִי וּמִימִיךְ אֲנִי שׁוֹתִים', וְלִמְרוֹ לִיה בְּתַרְיָא – שִׁישִׁיבּוּ לוֹ
37 מִיָּד מַה הִיְתָה דְרִשְׁתָּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה.
38 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵם אֲמָרוּ לוֹ כִּךְ מְשׁוּם מְעֻשָׁה שְׁהִיָּה. דְּתַנָּיָא, מְעֻשָׁה
39 כְּרַבִּי יוֹסִי בֶּן דְּיוֹמָסְקִית שֶׁהָלַךְ לְהַקְבִּיל אֶת פְּנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּלִיד.
40 אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יוֹסִי בֶּן דְּרַמְסִיקִית, מַה חִידוּשׁ הִיָּה בְּבֵית
41 הַמְדִרְשׁ הַיּוֹם. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי, נָמְנוּ וְנִמְרוּ וְהַתְקִינוּ, שִׁישְׂרָאֵל
42 הַמְתַּגְּרִירִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, כְּחֻלְק שְׁכַבְשׁוּ מִסִּיחּוֹן וּמַעוֹג, שְׁהִיא
43 אָרֶץ עֲמוּזִין וּמוֹאָב, וּמוֹתֵר לָהֶם לְעַבֵּד בְּאַדְמַתָּם בְּשִׁבְעִית, יְהִי
44 מְעֻשְׂרִין מְגִידוּלִיהֶם מְעֻשֵׁר עֲנִי אִף בְּשִׁבְעִית, אִף שְׁמַעִיקֵךְ הַדִּין הֵם
45 פְּטוּרִים מִמְעֻשְׂרוֹת. הַקְּפִיד עֲלֵינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁהָרִי תַקְנָה זֹאת כְּבֵר
46 נְתַקְנָה עַל יְדֵי אַנְשֵׁי כְּנַסַּת הַגְּדוּלָה, וְלֹא הֵם חִידוּשָׁה, וְלִכֵּן אָמַר לוֹ
47 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יוֹסִי, שְׁשׁוּט יְרִיד וְקָבֵל עֵינֶיךָ, כְּלוֹמַר, קִילְלוּ שִׁיתְעוּרוּ
48 עֵינֵינוּ. שְׁשֵׁט יְרִיד וְקָבֵל עֵינֵינוּ – הַתְעוּרוּ רַבִּי יוֹסִי. וּכְשֶׁהִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ
49 בְּקָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאָמַר, נֹאמַר בְּפִסּוֹק (תהלים כה יד) 'סוד ה' לִיְיָאִיו
50 וּבְרִיתוֹ לְחֹדְרֵי עַם', כְּלוֹמַר הִרִי כִּיּוּנוֹ הִלְכָה, וּמַה פִּשַׁע רַבִּי יוֹסִי,

המשך ביאור למסכת חגיגה ליום שבת קודש עמ' א

8 לא ה' וְהָרָה אִפִּי בּוּ כִּיּוֹם הַהוּא וְעוֹבְדֵיהֶם וְהַסְתַּרְתִּי פְּנֵי מַתָּם וְהִיָּה
9 לְאֵבֶל. אָמַר רַב כְּרִדְלָא כֵּר מְסִיּוּמֵי אָמַר רַב, מִפְּסוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְלַמּוֹד
10 שְׂכָל מִי שְׁאֵינּוּ בְּתַתִּיר פְּנִים, כְּלוֹמַר שֶׁאִין ה' מְסַתֵּר פְּנֵינוּ מִמֶּנּוּ,
11 וְכִשְׁצוּקַע עַל צְרוֹת הַבָּאוֹת עֲלֵינוּ נַעֲנֵה, סִימָן הוּא שְׁאֵינּוּ מַתָּם –
12 אִינוּ מוֹרַע יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי עַל יִשְׂרָאֵל נֹאמַר וְהַסְתַּרְתִּי פְּנֵי מַתָּם.
13 וְכֵן כֹּל מִי שְׁאֵינּוּ בְּוִתְהָ לְאֵבֶל, דְּהֵינּוּ שֶׁאִין הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
14 מְעֻשִׂים אוֹתוֹ וְשׁוֹלִים מִמּוֹנוּ,

1 מוּזוֹנֵתוֹ בְּשַׁעַת הַזוּל, וְעַתָּה צְרִיךְ לְקַנּוֹתָם בְּיוֹקֵר. אָמַר רַבָּא, הֵינּוּ
2 דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי – זֶהוּ שְׂרַגְלִים בְּנֵי הָאִדָּם לוֹמַר, וְזוֹא לְעַלְלָא לֹא
3 שְׂכִיחָא – זֶהוּ לְקַנּוֹת בּוּ תְּבוּאָה בּוּזוֹל, אִינוּ מְצוּי לְעֵנִי, אַבֵּל זֶה
4 לְתַלְיָתָא – לְקַנּוֹת בּוּ בְּשַׁעַת הַדַּחַק מוֹזוֹן שְׁהוּא תוֹלָה בְּסָלוּ, הָרִי הוּא
5 שְׂכִיִת, מְשׁוּם שֶׁיֵשׁ הַנּוֹתָנִים לוֹ רַק כְּשֶׁהוּא בְּשַׁעַת הַדַּחַק וְלֹא קוֹדֵם
6 לָכֵן.
7 הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת פְּסוֹק נוֹסֵף שֶׁנֹּאמַר בְּפִרְשַׁת הַקְּלָלוֹת: נֹאמַר (דברים

59 הכתוב למעט את הספק, וכי מנין היינו סבורים לחייבו שהוצרך
60 הכתוב למעט.
61 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיִי, בְּשִׁבְעֵיזוּ ניכרות מִבְּחִין, אבל הגיד
62 עצמו טמון ומכוסה, וניכר שהוא זכר, או הוצרך הכתוב למעטו,
63 שאף שהוא ודאי זכר מכל מקום אינו חייב בראייה.
64 אָמַר מַר – שנינו בבבלייתא שהובאה לעיל, 'כָּל זְכוּרָה, לְרִבּוּת אֶת
65 הַקְּטַנִּים.
66 מקשה הגמרא: וְהֵתֵּן במשנתנו, הכל חייבים בראייה חוץ מִחֻרְשׁ
67 שׁוֹמֵה וְקָטָן, נמצא שיש סתיירה בין המשנה לברייתא.
68 מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיִי, לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן – בבבלייתא מדובר בקָטָן
69 שְׁהֵנִיעַ לגיל שהוא ראוי לְחִינוּךְ, שאביו חייב לחנכו במצוות, ולגביו
70 שנינו שהוא חייב בראייה, ואילו כָּאֵן – במשנה מדובר בקָטָן שְׁלֹא
71 הֵנִיעַ לְחִינוּךְ, שאינו חייב בראייה.
72 מקשה הגמרא על התירוץ: הרי מצות ראייה בקָטָן שְׁהֵנִיעַ לְחִינוּךְ,
73 רק מִדְּרַבְּנָן הִיא, ואילו בבבלייתא דרשו מפסוק שקטן חייב בראייה,
74 וכיצד ניתן לומר שכוונת הבבלייתא היא לקטן שחייב משום חינוך.
75 מתרצת הגמרא: אֵי, הֲכִי נִמְי – אכן, כך באמת הדבר, שקטן
76 שהגיע לחינוך חייב רק מדרבנן, וקָרָא אֶתְמַכְתָּא בְּעֻלְמָא – הפסוק
77 שהביאה הבבלייתא אינו אלא סמך למצות חינוך שתיקנו חכמים.
78 שואלת הגמרא: וְאֵלָּא מאחר שלא לומדים מתיבת 'כל' לחייב קטן,
79 קָרָא לְמַאי אֶתְמָא – לאיזה צורך נכתבה תיבה זו, ומה לומדים ממנה.
80 משיבה הגמרא: תיבת 'כל' נצרכת לְבִדּוּחֵיהֶם (הדגן) [דְּתַנְיָא]
81 אַחֲרֵיהֶם אוֹמְרִים, הַקְּטַמִּין – האוסף בידיו צואת כלבים כדי לעבד בה
82 עורות, וְהַמְצַרְף נֶחֱשֵׁת – שצורף את הנחושת במקום שמוציאים
83 אותה מהקרקע, וְהַכּוֹרֵסִי – מעבד עורות, שאינם יכולים לעלות
84 עם כל ישראל מפני שריחם רע, פְּטוּרִין מִן הָרֵאִיָּה, מִשּׁוּם שְׁנָאֵמַר
85 'כָּל זְכוּרָה, ללמד שרק מי שְׁיָבֹּל לְעֻלּוֹת בִּיחוד עם כָּל זְכוּרָה חייב
86 בראייה, יֵצֵא אֵלּוּ שְׁאִין רְאוּיִין לְעֻלּוֹת עם כָּל זְכוּרָה, שפטורים.
87 שנינו במשנה: 'נָשִׁים וְעֶבְדִּים שְׁאִין מְשוּחָרְרִים' וכו', פטורים גם הם
88 מראייה.
89 שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן הדבר שְׁנָשִׁים פטורות מראייה,
90 כְּדִאֲמַרְן – כפי שביארנו לעיל, שלמדו מתיבת 'זכור' למעט את
91 הנשים. אֵלָּא עֶבְדִּים כנענים, מְנַלְן שהם פטורים מראייה.
92 משיבה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר קָרָא – נאמר בפסוק (שמות כג
93 ה') 'שֵׁשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי הָאֱדוֹן ה', ולומדים
94 מכאן שרק מי שְׁאִין לוֹ אֵלָּא אֲדוֹן אֲחֵי, שהקב"ה הוא אדוניה, הוא
95 חייב בראייה, יֵצֵא זֶה – עבד כנעני, שֵׁשׁ לוֹ אֲדוֹן אַחֵר שהוא רכושו,
96 וחייב להישמע לדבריו, שאינו חייב בראייה.
97 שואלת הגמרא על התירוץ: הֵא, לְמַה לִּי קָרָא – מדוע צריך פסוק
98 למעט עבד כנעני מחיוב ראייה, מְכִיד – הרי הכלל הוא שְׁכָל מִצְוָה
99 שְׁהָאִשָּׁה חַיִּבָתָּה גַם עַבְד כנעני חייב בָּהּ, וְכָל מִצְוָה שְׁאִין הָאִשָּׁה
100 חַיִּבָתָּה בָּהּ, אֵין הַעֶבֶד חַיִּב בָּהּ, משום דְּגַמַר – דינו של עבד נלמד
101 בגזירה שוה 'לח' 'לח' מֵאִשָּׁה, ואם כן, כיון שאשה פטורה מראייה,
102 גם עבד פטור, ואין צריך לימוד מיוחד לכך.
103 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, לֹא נִצְרְכָה – מיעוט זה לא נצרך אֵלָּא
104 לְמִי שְׁחֵצִי עַבְד וְחֵצִי בֶן חוּרִין, כגון שהיה עבד של שני שותפים
105 ואחד מהם שחרר את חלקו, שהיה מקום לחייבו בראייה מחמת
106 שחציו בן חורין, ועליו לימדה התורה שהוא פטור, משום שיש לו
107 אדון אחר.
108 הגמרא מביאה ראייה מהמשנה לדברי רבינא: דִּיקָא נְמִי – מדויק
109 כך גר מדיקתני – ממה ששנינו במשנה, 'נָשִׁים וְעֶבְדִּים שְׁאִין
110 מְשוּחָרְרִין', ויש לשאול על כך, מֵאֵי – מה הכוונה 'עבדים שְׁאִין
111 מְשוּחָרְרִין', אֵילִימָא – אם נאמר שהכוונה היא לעבדים שְׁאִין
112 מְשוּחָרְרִין כָּלָל, אם כן לִיתְנִי – שניקוט התנא 'עבדים' סְתָמָא –
113 בסתם, ובדאי שהכוונה לעבדים שאינם משוחררים. אֵלָּא, לֹא –
114 האם המשנה אינה עוסקת בעבדים שְׁאִין מְשוּחָרְרִין וְגַמְרִי, אבל
115 משוחררים בחלקם, וְמֵאֵי נִינְהוּ – ומי אלו העבדים שמשוחררים
116 בחלקם, הרי זה מִי שְׁחֵצִי עַבְד וְחֵצִי בֶן חוּרִין, שְׁמַע מִנְּהָ – מוכח

1 כְּמִי – כמו שור שְׁנָנַח פעם אחת שור אחר, ופעם אחת נגח חֲמֹר,
2 ופעם אחת נגח נֶמְלָל, שאין אומרים שאינו נעשה מועד עד שיגח
3 שלש פעמים כל מִין ומִין, אלא הואיל ונגח שלש פעמים שלשה
4 מינים, אנו אומרים שהוא נוגח כל מִין שרואה, וְנַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל
5 מיני הבהמות. וכן כֵּאֵן, כיון שעשה שלשה מעשי שטות, אין
6 נותנים לכל אחד מהם טעם בפני עצמו, אלא אומרים שאת כל
7 השלשה עשה משום שהוא שוטה.
8 אָמַר רַב פַּפְא, אִי שְׁמִיעַ לִיה לְרַב הוּנָא הָא דְתַנְיָא – אם היה שומע
9 רב הונא את מה ששנינו בבבלייתא, הֵא, אִי הוּי שוֹמֵה, זֶה הַמְּאָכֵד כָּל מַה
10 שְׁנִינְתֵינִים לוֹ, הֵוֹה חוֹר בִּיה – היה חוזר בו ממה שהצריך את כל
11 שלשת המעשים כדי להחשיבו שוטה, שהרי בבבלייתא מוכח שדי
12 במעשה אחד.
13 אִיבְעִיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה בביאור דברי רב פפא, בִּי הוּהוּ
14 הָרַד בִּיה – כשהיה רב הונא חוזר בו, האם רק מְמַקְרַע כְּסוּתוֹ הוּא
15 דְתַנְיָא הָרַד בִּיה – בזה היה חוזר בו, שדי במעשה זה לבדו כדי
16 להחשיבו שוטה, משום דְּתַנְיָא לְהָא – שהמקרה כסותו דומה לזה
17 שמאבד מה שנותנים לו, אבל לגבי היצא יחידי בלילה והלן בבית
18 הקברות לו, הֵוֹה חוֹר בִּיה – ואין די באחד מהם כדי שיחשב שוטה,
19 או דְּלָמָא מְבֹלְהוּ הֵוֹה הָרַד – או אולי היה חוזר בו לגבי כל שלשת
20 הסימנים, שבכל אחד מהם לבדו די להחשיבו שוטה.
21 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
22 שנינו במשנה: 'וְהַמְּטוּם וְהַנְּדוּגִינִים' ב'ו', שגם הם פטורים מן
23 הראייה.
24 הגמרא מביאה ברייתא ששנינו בה את מקור הדין: תְּנִי רַבְּנִי, נאמר
25 בתורה (שמות כג ה') 'שֵׁשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה אֶל פְּנֵי
26 הָאֱדוֹן ה', ודורשים את תיבת 'זכור', שיכול היה הכתוב לומר
27 'ראה כל זכור', והיינו למדים מכאן להוציא – למעט את הַנְּשִׁים
28 ממצות ראייה. וכיון שנאמר 'זְכוּרָה', שהוסיף הכתוב אות כ'
29 מיותרת, הרי שמלבד הנשים בא הכתוב להוציא – למעט גם את
30 הַמְּטוּם וְהַנְּדוּגִינִים, שגם הם פטורים מן הראייה. וממה
31 שנאמר 'כָּל זְכוּרָה' למדים לְרִבּוּת אֶת הַקְּטַנִּים, שהרי תיבת 'כל'
32 מורה על ריבוי.
33 הגמרא דנה בדברי הבבלייתא: אָמַר מַר – שנינו בבבלייתא שהובאה
34 לעיל, 'זְכוּר' 'להוציא את הנשים'. מקשה הגמרא: הֵא לְמַה לִּי קָרָא
35 – מדוע צריכים פסוק למעט נשים, מְכִיד, מִצְוָה עֲשֵׂה שְׁהוֹזֵן גְּרָמָא
36 הוּא – הרי ראייה היא מצות עשה שהוזמן גורם לה שתבוא, שהרי
37 אינה נוהגת בכל זמן, אלא רק בשלש רגלים, וְהַכֵּלל הוּא שְׁכָל
38 מִצְוָה עֲשֵׂה שְׁהוֹזֵן גְּרָמָא, נָשִׁים פְּטוּרוֹת מִמֶּנָּה, ואם כן אין צריך
39 למעט זאת מ'זכור'.
40 מתרצת הגמרא: אֲצַמְרִיף – צריכים למעט זאת מ'זכור' משום
41 שְׁכָלָא דְעֵתָא אֲמִינָא – היה עולה בדעתך לומר שנשים חייבות
42 בראייה אף שהוזמן גרמא, שכן נִילָף – נלמד בגזירה שוה 'רֵאִיָּה'
43 'רֵאִיָּה' ממצות הקהל, מַה לְהֵלֵן במצות הקהל נָשִׁים חַיִּבוֹת, אף
44 שהיא מצות עשה שהוזמן גרמא, שהרי נאמר בפירוש (דברים לא ה'
45 ה') 'הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף', אֵף כָּאֵן במצות ראייה
46 נָשִׁים חַיִּבוֹת, אף שהיא מצות עשה שהוזמן גרמא. קָא מְשַׁמַּע לָן –
47 מלמדת התורה בתיבת 'זכור', שְׁנָשִׁים פטורות ממצות ראייה, ואין
48 ללמוד מהקהל לחייבן.
49 אָמַר מַר – שנינו בבבלייתא שהובאה לעיל, 'זְכוּרָה', 'להוציא מְטוּם
50 וְהַנְּדוּגִינִים.
51 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא אַנְדְרוּגִינוּס אֲצַמְרִיף – מובן הדבר שהוצרך
52 הכתוב למעט אנדרוגינוס, משום שְׁכָלָא דְעֵתָא אֲמִינָא – היה עולה
53 בדעתך לומר שהואיל וְאִית לִיה צַד זְכוּרוֹת – מאחר שיש לו גם
54 סימני זכרות, לִיתְנִי – יתחייב בראייה משום סימני זכרות שבו, קָא
55 מְשַׁמַּע לָן – מלמדת התורה דַּאנְדְרוּגִינוּס בְּרִיָּה בְּפְנֵי עֲצָמוֹ הוּא,
56 ואינו נחשב 'זכר', ולכן פטור מראייה. אֵלָּא לגבי מְטוּם אֵינוֹ מובן
57 מדוע הוצרכו למעטו מראייה, והרי שְׁכָלָא הוּא – טומטום ספק
58 זכר ספק נקבה הוא, מִי אֲצַמְרִיף קָרָא לְמַעוּטֵי סְפִיקָא – וכי הוצרך

1 או דלמא מכולהו - מי אמרין רבין דמקדע דדמי להאי דהר ביה - גם לאינך דחשיב בהדי
2 מקדע דהר ביה, או דלמא מהאי לחודיה.

3 **זכורך** להוציא טומטום ואנדרוניגוס - בירושלמי בעי: מה אמר רבי יהודה באנדרוניגוס,
4 דשמעינן ליה דמתיר דמחללין עליו שבת? נשמענא מן הדא, רבי יוחנן בן דבאי

5 בשם רבי יהודה אומר: אף הסומא, ולית בר נש
6 אמר אף אלא דהוה מודה על קדמייתא כו'. ומוקי

7 טעמא דהתם גבי שבת דרש "זכר", מה תלמוד
8 לומר "ערל" - אפילו מקצת ערל, והבא "כל

9 זכורך" - פרט לשומטום ואנדרוניגוס.
10 **אלא** טומטום ספיאק הוא - ואף על גב

11 דאנדרוניגוס נמי ספיאק הוא - ואפילו הכי
12 מחייבין משעם "מקצת זכורך" כדאמר התלמוד.

13 אלא טומטום, הואיל ונשים פטורות, הואי אימא
14 אשה הוה - ממילא הוה פטירין ליה, כי היכי דלא

15 ליתיי חולין לעודה, ואם תאמר: בנדה פרק
16 "המפלת" (כתב) מפיקין "מזכר ונד נקבה

17 תשלוחו" (בבבא ב) וזכר ודאי, נקבה ודאית, ולא
18 טומטום ואנדרוניגוס, ולא פריך מידי! אומר הרב

19 רבינו יצחק, דהתם איכא תרי קראי, ומפיק ליה
20 מייחורא דקרא, אבל הבא ליכא אלא חד קרא,

21 הלכך יש לאוקומא באנדרוניגוס, משעם דקאמר,
22 ולחכי פריך ליה בבכורות בפרק "על אלו מומין"

23 (מאב) בגמרא דרבי ישמעאל אק לך מום גדול
24 מזה, אנדרוניגוס - ספיאק הוא, איצטרך קרא

25 למעוטי ספיאק; וכן בפרק "דס שחיטה" (בריות
26 כא,א) גבי כו', ובריש פרק בתרא דיומא (עד,א) -

27 דבכל הני ליכא רק מחדא קרא, ובהכי יתכן הדיא
28 דשילחי "הערל" (יבמות פא,א) קאמר רבי שמעון:

29 אנדרוניגוס זכר מאביל בתרומה, ואלו בפרק "על
30 אלו מומין" (בכורות מב,א) אמר רבי שמעון

31 "יהודה בשם רבי שמעון: הרי הוא אומר "הזכר" -
32 להוציא טומטום ואנדרוניגוס, אלא ודאי התם

33 קרא יתיירא "זכור", ובפרק קמא דבבא מציענא
34 (ו,א), "העשירי" דאי אמר רחמנא, ולא ספק, ולא

35 פריך: איצטרך קרא למעוטי ספק, דבולא קרא
36 יתיירא לחכי, ובשילחי פרק קמא דחולין (בבב),

37 גבי תחילה הציגוהו שבוה ושבחה שפטלו, וכן
38 ליה: איצטרך קרא למעוטי ספיאק מתוריס ובני

39 יונה; ממה נפשך, או קטן או גדול הוי וכשר לחדא
40 מנייהו, וקמי שמאי גליא היא, ולא למעוטי רק

41 אחד, וליתכשר גבי איך, בשם רבי יצחק בן ברוך
42 נחו עדן, ויש להקשות: ליתיי על תנאי, ואם הוא

43 אשה - ליהוי נרבה, ואפילו למאן דאמר נדרים
44 לחדא, ליהוי אקן קריבין ביום טוב - ליקרבו למחר,

45 דשפיר עדיף אפילו למאן דאמר תשלומין
46 דראשון, כדפרישתי לעיל (ב,א), ויש לומר:

47 דמבטל ליה מסמיכה, ואף על גב דסמיכה לא
48 מיבעבא, כדאיתא ביזמא (הא,א) - מכל מקום

49 לבתחילה אין לנו לתקן כרבין לבטלו מסמיכה,
50 דהכי קאמר התלמוד פרק "האשה" פסחים (פסא, ג) ה' שנתערבו פסדיהו ונמצא יבלת באחד מהן, ולא דמי לערל וטמא מלחין קרבנותיהו, וגם לקמן ממעטין ליה, משום דכל שישנו

51 בביאה ישנו בהבאה ולא משום סמיכה - דהתם גברא בר חיובא, ואריא הוא דרבינא עליה שאינו יכול לסמוך. אבל האי - לאו בר חיובא הוי, דאימא איתתא הוא. אבל הא קשה לך: דהיפשוט
52 מהבא דסמיכה בכל כחו בעינן, דאי באקפויי ידיו - ליתיי וליתני, ולסמוך. דהכי פריך לקמן פרק שני (טו,ב) ואיכא למימר: דבכל ענין ממעט ליה קרא.

53 **לא** נצרכה אלא לחציו עבר וחציו בן חורין - ולא תימא דקאי עליה גיירה שוה ד"לה" "לה" מאשה, וקשה: דעליה כתיב "או חופשה לא ניתן לה" ומוקי לה רבי עקיבא ב"השולח" (גיטין
54 מא,ג) ובכריתות (יא,א) בחציה שפחה וחציה בת חורין; ויש לומר: מכל מקום אצד עבודת כתיב כדמוכח קרא "או חופשה לא ניתן לה". אך קשה: הבא משמעו בחציו עבר לפי משנה

55 אחרונה חייב דלפי משנה ראשונה קיימא הבא כדאיתא לעיל ריש מבילתין, ואלו בגיטין ריש "השולח" (בבב), מיבעי ליה מי שחציו עבר אם יש לו קס או לא, "שלשים שקלים יתן לארניו"
56 אמר רחמנא הואי אדון הוא, ולפי משנה אחרונה קאי, דקאמר התם: מאי לאו לפי משנה אחרונה, ואילו הבא פשיטא לן דאין לו אלא אדון אחד, ויש לדחות: דעד כאן לא מחייבי ליה הבא

57 אלא משום דעומד לכוח את רבו כמאן דשיחרר דמי, אבל התם כיון דמיתא גאליא מילתא דלא הוה עומד לשחררו, והתם בכריתות (יא,א) מתרץ הרב רבינו יצחק בענין אחר.
כי

1 כמו שנגח שור המור ונמל - דבבא קמא (לז,א), דנעשה מועד לכל, ולא אמרין עד שיהא
2 מועד בשלשה בכל מין ומין, והואיל הוועד שלשה נגידותיו בשלשה מינין - אין זה

3 מקפיד על מין אחר. אף כאן, לא באו שלשה דברים לידו בבת אחת, אלא כולן משום
4 שטות. **אי שמינא ליה** - הא דתניא, דמשמע בדבר אחד מחויקין אותו בשוטה - הוה

5 הדר ביה. **זכור** - אם נאמר "זכור", אין לך
6 להוציא אלא את הנשים. עכשיו שנאמר

7 "זכורך" - בא להוציא אף טומטום ואנדרוניגוס
8 עם הנשים. נשים פטורות - בפרק קמא דקדושין

9 (לדב) ילפינן לה. מהקלה - והווי נמי מצות
10 עשה שהזמן גרמא, ונשים חייבות. **אתא קרא**

11 למעוטי ספיאק - בתמיה: למה לי קרא, מדיכא
12 תיתי לן לחיוביה; כשביציו מכתחין - אלא

13 שהגיד טמון, דהא ודאי זכר הוא, הלכך
14 איצטרך קרא למעוטי. המקמין - מפרש

15 במסכת תרומות (עז,א): המקמין בידו צואת
16 כלבים, ואומר אני: כי לתקן ביה עניות, שקרין

17 *קרדורין, שמעבדין אותן בצואת כלבים.
18 והמצרף נחשת - שמצרפו במקום שחופרין אותו

19 מן הקרקע, כדמפרש במסכת תרומות (שם), וכל
20 אלו ריחן רע, ואין יבולין לעלות עם חביריהם.

21 כדאמרין - "זכור" - להוציא את הנשים. לה לה
22 מאשה - כתיב הבא "וכתב לה" (דברים כד),

23 וכתוב התם "או חפשה לא נתן לה" (ויקרא טו),
24 לא נצריכה כו' - מיהו, למשנה אחרונה, והאיל

25 ובידינו לכוח את רבו - חייב, דאין לו אלא אדון
26 אחד. דבר אחר כו' - פרט לבעלי קבין

27 מ"פעמים" נפקא, כדאמרין לעיל. הלכך:
28 "רגלים" למעוטי מי שצריך משענת אחרת לבד

29 מרגליו.
מפנין

30 **שומה וקמן! אמר אפיי: לא קשאי; פאן** - פקטן שהגיע לחינוך, פאן - פקטן שלא הגיע
31 לחינוך. **קטן שהגיע לחינוך דרנן היא! אין הכי נמי, וקרא אסמכתא בעלמא. ואלא קרא**

32 **למאי אתא? לכדאחרים, דתנן, אחרים אומרים: הקמקמין, והמצרף נחשת, והבדוקי - פטורין**

33 **מן הראייה, משום שגאמר: "כל זכורך" מי שייכול לעלות עם כל זכורך, יצאו אלו שאינן**

34 **ראויין לעלות עם כל זכורך. נשים ועבדים שאינן מושהררין וכו'.** בשלמא נשים - כדאמרין,
35 **אלא עבדים מנלן? אמר רב הונא, אמר קרא: "אל פני האדון ה" - מי שאין לו אלא**

36 **אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר. הא למה לי קרא? מברי, כל מצוה שהאשה**

37 **חייבת בה - עבד חייב בה, כל מצוה שאין האשה חייבת בה - אין העבד חייב בה,**

38 **דגמר 'לה' 'לה' מאשה! אמר רבינא: לא נצרכה אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין.**

39 **דקא נמי, דקתני: נשים ועבדים שאינן מושהררין, מאי שאינן מושהררין? אילימא שאינן**

40 **מושהררין כלל - ליתני עבדים סתמא! אלא לאו: שאינן מושהררין לגמרי, ומאי נינהו -**

41 **מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שמע מיהג. והחויגר והפוקא וחולה והקן.** תנו רבנן:

42 **"רגלים" - פרט לבעלי קבין, דבר אחר: "רגלים" - פרט לחיגר, ולחולה, ולסומא, ולקן,**

43 **ולשאניו יכול לעלות ברגליו. ושאינו יכול לעלות ברגליו לאתניו מאי? אמר רבא: לאתניו**

44 **מפנין**

1 כ"י תבואו לראות פני - פירש רש"י דנפקא ליה מדכתיב "רמוס חצירי" דמשמע דהולך
2 במגעליו, ותימנה הוא: דבפרק "הורואה" (ברכות סב,ב) מפיק ליה מדכתיב "של נעלך"
3 ויש לומר: דהתם עיקר. אבל הכא ניחא ליה לאתויי ראייה כדכתיב "כי תבאו לראות" וכו'.
4 **דכתיב** ובאת שמה והבאתם שמה - הוא דאמרינן (פסחים סב,א): ערל וטמא משלחין

5 קרבנותיה, דאף על גב דליחנהו
6 בביאה - ההם מיירי בגדרים ונדבות שאין קבועין
7 זמן בהבאת גלים, והאי קרא לא משתייער אל
8 בעולת ראייה, דבעינן ביאה. אך קשה, לרבי
9 שמעון דאמר פרק חריגא דמועד קטן (טז,א):
10 "וביום באו יקריב" (יחזקאל מד) בזמן שהוא ראוי
11 לביאה - יקריב, בזמן שאינו ראוי לביאה - לא
12 יקריב. ופישטי מהתם דמצוער לא ישלח קרבנותיו.
13 וכי לית ליה הווא דלעיל דערל וטמא: דמשמע
14 דליכא מאן דפליגו ולא מסתבר לחלק דהתם
15 במצוער לחוד והווא בשאר טמאים - דהאי קרא
16 בסתמא כתיב, משמע דאָבְל טמאים קאי. וכי
17 תמא: משום דכתיב לעיל מינה "שבעת ימים
18 יספרו לו" (שם) דמשמע בימי ספורו, דקאי דוקא
19 אמצוער - הא אפסקיה למילתיה "וביום באו אל
20 הקדוש אל הוצר הפנימי" דרששן מיניה: וזו
21 עשירית האיפה. ועוד: התם הוה ליה לאתויי
22 להווא ערל וטמא למיפשי מינה דמשלח שפיר
23 ונראה בעיני דהתם בקבלתו מצוער מצוער
24 מיירי, ובשמיני לפרואה כי בעי לאתויי קרבנותיו
25 חזר ונצטרע, הלכך האי קרבן דמחוייב - לא מצי
26 מייהי, כיון דלאו בר ביאה הוא. אבל בגדרים
27 ונדבות - מבאי שפיר אף מצוער כמו שאר
28 טמאים. והתם הארכתי בדבר לפרש מהדיא
29 דערל וטמא משלחין קרבנותיה, ולא בעינן
30 סמיכה, כמו בהדיא דהשלוח חטאתו ממזינת התם
31 ד"כל הגט" (גיטין כח,ב) דפרך לה: והא בעי
32 סמיכהו ומוקי לה בקרבן נשים, או בחטאת העוף
33 דהתם בערל שמתו אחיו מחמת מילה, וטמא כמו
34 מצוער או זב דאין טהרתו תלויה רק ברפואה,
35 ואפשר שלא יתרפא לעולם, הוה ליה מחוייב
36 קרבן - הלכך טוב לנו שיביא בלא סמיכה. אבל
37 התם בגיטין - יש לנו להמתין עד שיביא. עוד
38 הארכתי התם בפרק שליש דגיטין (שם).

39 **דמרבח** ערל כי טמא - אמר הרב רבנו אלחנן,
40 דהא דאיצטרך קרא דלעיל למעוטי ליה טומטום
41 ואגדרוניטו, ולא למעוטי מספק ערל - התם
42 אליבא דרבנן הוא, דלרבי עקיבא לא צריך. ומיהו
43 אך קשה, אמאי איצטרך מיעוט לערל גבי פסח?
44 תיפוק ליה מטמאוי ויש לומר: דהתם ממעטינן ערל
45 שמתו אחיו מחמת מילה דלאו כטמא. ומיהו, וזו
46 דוקא לפירוש רש"י דמפרש התם ערל, שמתו
47 אחיו מחמת מילה, יש להעמיד הכי, אבל לפירוש
48 רבנן תו דמפרש שדואא מחמת הצער, אבל מתו
49 אחיו מחמת מילה הוא אנוס, יש להקשות לרבי עקיבא דמרבח ערל כי טמא: אמאי איצטרך קרא לערל דפסח? תיפוק ליה מטמאוי ויש לומר: דמהתם דיעינן ליה בעלמא כיון דמרבח ערל
50 לטמא בפסח - דרששן נמי מ"איש איש" לרבות ערל כטמא. אבל ליכא למימר דאי ליכא קרא אלא דערל כטמא הייתי אומר דפסח בא בערלות, דאי היה רובן ערלים כמו בטמאה, דהא
51 מנא דיעינן לרבות ערל כי טמא - מ"איש איש כי יהיה צרוע או זב, והתם לא כתיב רק טומאת צרעת וחיבתו, ואנן אמרינן בריש "אלו דברים" (פסחים סז,א) דלא דויד רק טומאת מת בלבד.
52 והשתא סוגיאי דהבא פליגא ארבא דריש "הערל" (בבמות ע"ב), דקאמר: דלא לישתמיט תנא דמרבח ערל כי טמא, ונוקמא כרבי עקיבא. ופרך ליה מהבא דערל וטמא פטורין מן הראייה,
53 ומשני: שאני התם משום דמאיס. ומשמע דאפילו רבנן מודו. כלומר, לאו משום דמרבח ליה כי טמא, אלא משום דמאיסו ומיהו, יש לומר דהכי פירושו: שאני התם משום דמאיס, להכי מרבח
54 ערל כי טמא אליבא דרבי עקיבא. אבל לא שיהא ערל מטמא בנגיעה כטמא, להכי לא תנינהו גבי הדדי.

של

55 הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה - שלא יוכל להשיב תשובה מעלייתא להיפטר לגמרי. דממנא דברים מצי לפטור עצמו קצת, כדאייתא בפרק "הדר" (עירובין סה,א): יכולני
56 לפטור כל העולם מדין של תפלה. **דליכא**
57 מילתא דכתיב באורייתא דלא קיימתיה - לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל דמנא ידע, והא לא היה בדרוהו אלא היה אומר: כך
58 וכך דרשתי ועשיתי מעשה, בוא והיעידי שכן למדת גם אתה. **אמר** מי איכא איניש דאיל בלא זימניה - לא גרס אמר. שהרי רב יוסף לא היה שואל כך, שעל זה לא מתרין לו התלמוד
59 כלום, אלא התלמוד קא פריך ליה. **וזהו** שכח גביה מלאך המות - דמספר מה שאירע לו כבר. דהאי עובדא דמרים מגדלא נשייא בבית שני היה, ודריהו אמו של פלוני, כדאייתא בשבת

(ק"ב).

1 **מפניו** - שאין הולכין בלא מנעל, דאין אדם נכנס להר הבית במנעלו, דכתיב: "מי בקש
2 זאת מידכם רמוס חצירי". **פטורים** מן הראיה. אין חיביבן לשלוח עולות ראיותיהן על ידי
3 שלח. טמא אינו (חייב) בביאה, שאינו יכול ליכנס למקדש, דכתיב "את משכן ה' טמא
4 ונכרתה" (במדבר יט). ערל - ישראל שמתו אחיו מחמת מילה. הכי גרסינן: דמדין ליה

5 ערל כפטא. "איש איש. מורע אהרן והוא צרוע
6 או זב". לרבות את הערל - שהוא כטמא, שלא
7 יאכל תרומה אם כהן הוא. עבר - שהוא חביב
8 לרבו עד שרבו מצפה ושוֹאֵף מתי יראהו, יתרחק
9 מעליו! יתרחק מעליו - איך הגיע יום שנהפך
10 לו לשונא ורחקו וצוה שלא יראהו שנאמר: "כי
11 תבאר וגו'. תוכחה - שמוכיח פשעו בפניו.
12 מאי היא - מנא לן דמתיירא. כולי האי ואולי
13 - כל היסורין הללו יקבל, ועודנו בספק אם
14 תהיה לו תקוה, ויש נספה בלא משפט - יש כלה
15 ואין עון בידו, ולא היה משפט לספות. ופי' איכא
16 דאיל בו' - התלמוד קא בעי לה. אמר ליה -
17 מלאך לשלוחו. אייתי לי מרים מגדלא נשייא -
18 הרוג את מרים המקלעת שיער הנשים. הכי
19 יכלת לה - מאחר שלא הגיע זמנה. הוה נקיטא
20 מתארא בידה - היתה אחוזת בידה האוד של
21 תורה, שוקרין פרגין.

וקא

1 **רבי הונא**, כי מטי להאי קרא "יראה" "יראה" כפי, אמר: עבד שרבו מצפה לו לראותו
2 ויתרחק ממונו? דכתיב: "כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצירי". רב הונא
3 כי מטי להאי קרא כפי: "וזבחת שלמים ואכלת שם", עבד שרבו מצפה לאכול על שלחנו
4 ויתרחק ממונו? דכתיב: "למה לי רוב זבחיכם ואמר ה'". רבי אלעזר כי מטי להאי קרא כפי:
5 "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבחרו מפניו". ומה תוכחה של בשר ודם - כך, תוכחה
6 של הקדוש ברוך הוא - על אחת פמה וכמה! רבי אלעזר כי מטי להאי קרא כפי: "ויאמר
7 שמואל אל שאול למה הגויתני להעלות אותי". ומה שמואל הצדיק היה מתניירא מן הדיון,
8 אנו - על אחת פמה וכמה! שמואל מאי היא? דכתיב: "ותאמר האשה אל שאול אלהים
9 ראיתי עולים", "עולים" - תרי משמע, חד - שמואל, ואידך - דאול שמואל ואתייה למשה
10 בהדיה. אמר ליה: דלמא חס ושלום לדינא מתבעינא, קום בתדאי דליפא מילתא דכתבת
11 באורייתא דלא קיימתיה. רבי אמי כי מטי להאי קרא כפי: "יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה",
12 אמר: פוליה האי - ואולי? רבי אמי כי מטי להאי קרא כפי: "פקשו צדק פקשו ענהו אולי
13 תסתרו ביום אף ה'", אמר: פוליה האי - ואולי? רבי אסי, כי מטי להאי קרא כפי: "שנאו
14 רע ואהבו טוב והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות", פוליה האי - ואולי?
15 רב יוסף כי מטי להאי קרא כפי: "ויש נספה בלא משפט" אמר: מי אופא דאזיל בלא
16 זמניה? אין, כי הא דרב ביבי בר אבוי הוה שכין גביה מלאך המות. אמר ליה לשלוחיה:
17 זיל אייתי לי מרים מגדלא שיער נשייא. אזל אייתי ליה מרים מגדלא דרדקי. אמר ליה:
18 אגא מרים מגדלא שיער נשייא אמרי לך! אמר ליה: אי הכי אתדרה! אמר ליה: הוואיל
19 ואייתיה - ליהווי למנינא. אלא היכי יכלת לה? הוה נקיטא מתארא בידה, והוה קא שגרא
20 ומחריא

17 תורה, שוקרין פרגין. וקא

חגיגה דף ד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמז

54 רבי אֶלְעָזָר בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, כְּשֶׁהִתְגַּלְּה יוֹסֵף לְאֶחָיו וְהוֹכִיחַ
 55 אוֹתָם, נֹאמֵר (בְּרֵאשִׁית מִדָּה א) 'וְלֹא יִכְלֹ אֶחָיו לְעֵנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהַלּוּ
 56 מִפְּנֵיָו'. אִמֵּר, וְזֶמֶת הַתּוֹכְחָה שֶׁל בְּשׂוֹר יְרֵם מִבְּהִילָה כִּדְּ עַד שֶׁלֹּא יִכְלֹ
 57 לְעֵנֹת עֲלֵיהֶּ, הַתּוֹכְחָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא כְּשִׁיבּוֹא לְדִין עִם
 58 בְּרִיּוֹתָיו וְיוֹכִיחַ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָיו עַל פְּשָׁעָיו, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה
 59 שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְעֵנֹת עֲלֵיהֶּ וּלְפִטוֹר אֶת עַצְמוֹ.
 60 רבי אֶלְעָזָר בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, כְּשֶׁהִעֲלָה שְׂאוֹל אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁל
 61 שְׂמוּאֵל בָּאֹב עַל יְדֵי אִשָּׁה בַּעֲלַת אֹבּ נֹאמֵר (שְׂמוּאֵל א' כח טו), 'וַיֹּאמֶר
 62 שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוֹל, לְמָה הֲרִנֹּתָי הַהֲעֵלוֹת אֹתִי, שָׁסֵב שְׂמוּאֵל שְׂבֹא
 63 יוֹם הַדִּין וְהִתִּירָא. אִמֵּר, וְזֶמֶת שְׂמוּאֵל הַצְּדִיק הִיָּה מְתִירָא מִן הַדִּין,
 64 אֲנִי עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שְׁעֵלְנוּ לְהִתִּירָא מִן הַדִּין.
 65 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת דְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׂמוּאֵל מֵאֵי הִיא –
 66 כִּיצַד מוֹכַח מִהַכְּתוּב שְׂמוּאֵל הִיָּה יִרָא מִן הַדִּין, דְּבִתְיָב (שם כח יג)
 67 'וְהָאִמֵּר הָאִשָּׁה אֶל שְׂאוֹל, אֱלֹהִים רִאִיתִי עֲלִים מִן הָאֶרֶץ, וְנֹאמֵר
 68 'עֲלִים' לְשׁוֹן רַבִּים, תְּרִי מְשַׁמְעֵי, שְׂרֵאֲתָה שְׁנַיִם עוֹלִים. וְזִמְי הַם הַשְּׁנַיִם
 69 שְׂרֵאֲתָה, הָד – אֶחָד מֵהֶם הִיָּה שְׂמוּאֵל, וְאֶחָד – וְהַשְּׁנַיִ הִיָּה מִשָּׂה,
 70 דְּאוֹל שְׂמוּאֵל וְאֶתִּיָּה לְמִשָּׂה בְּתִירָה – שֶׁהֶלַךְ שְׂמוּאֵל וְהִבִּיא אֶת
 71 מִשָּׂה רִבִּינוּ עִמּוֹ, שְׁאִמֵּר לִיָּה שְׂמוּאֵל לְמִשָּׂה, דְּלִמָּא – שְׂמֵא חֵם
 72 וְשִׁלּוּם לְרִינָא מְתַבְּעִנָּא – נִתְבַּע אֲנִי לְעַמּוּד בְּדִין, קוּם בְּתִירָא – עַמּוּד
 73 עֵימִי בְּדִין לְהִגֵּן עֲלֵי, דְּלִיָּא מִלִּתָּא דְּבִתְיָב בְּאוֹרֵיָּהָ דְּלִיא מְיִתִּיָּה
 74 – שְׂאִין דְּבַר שְׂכַתְבַת בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא קִיַּמְתִּינוּ.
 75 רבי אֶסִּי בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, נֹאמֵר בְּאִיכָּה (גכט) 'וְתֵן בְּעַפְּרִי פִּיהוּ
 76 אוֹלֵי יֵשׁ הַתְּקוּה'. אִמֵּר, בּוֹלֵי הֵאֵי – אַחֲרֵי כָּל הַיְסוּרִים הַלְלוּ שִׁיקְבַּל,
 77 וְאוֹלֵי – עֵדִיין הוּא בְּסַפֵּק אִם יֵשׁ תְּקוּה, וְאִינּוּ בְּטוֹחַ דְּבַר.
 78 רבי אֶסִּי בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, נֹאמֵר בְּנִבּוּאֹת צַפְנִיָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
 79 (צַפְנִיָּה א' ב), 'בְּקִשְׁו צְדִיק, בְּקִשְׁו עֲנֻה, אוֹלֵי תִסְתְּרוּ בְּיוֹם אָף ה'.' אִמֵּר,
 80 בּוֹלֵי הֵאֵי וְאוֹלֵי – אַחֲרֵי כָּל זֹאת שִׁיתְּהַגּוּ בְּצִדֵּק וּבַעֲבוּדָה, עֵדִיין הַם
 81 בְּסַפֵּק אִם יִסְתְּרוּ בְּיוֹם חֲרוֹן אָף ה', וְאִינּוּ בְּטוֹחִים דְּבַר.
 82 רבי אֶסִּי בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, נֹאמֵר בְּנִבּוּאֹת עַמּוּס לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
 83 (עַמּוּס ה' טו) 'שְׁנֹאוּ רַע וְאַהֲבּוּ טוֹב וְחִצְיֵנוּ בְּשַׁעַר מִשְׁפָּט, אוֹלֵי יִתְּנוּ ה'
 84 [אֱלֹהִי] צְבֻאוֹת שְׂאֲרִית יוֹסֵף'. אִמֵּר, בּוֹלֵי הֵאֵי וְאוֹלֵי – אַחֲרֵי שִׁיעֶשׂוּ
 85 כָּל זֹאת, עֵדִיין הַם בְּסַפֵּק אִם יִקְבְּלוּ חֲנִינָה, וְאִינּוּ בְּטוֹחִים דְּבַר.
 86 רב יוֹסֵף בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, נֹאמֵר בְּמִשְׁלֵי (גכג) 'וְיֵשׁ נִסְפָּה בְּלֹא
 87 מִשְׁפָּט, כְּלוּמֵר שִׁישׁ מִי שִׁמַּת מִן הָעוֹלָם קוּדֵם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ, וְאִין
 88 בִּידוֹ עוֹוֹן, וּמִיתְּתוּ הִיא בְּלֹא מִשְׁפָּט.
 89 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: (אָמַר) וְזִי אִבָּא דְּאוֹלֵי בְּלֹא זְמִנָּה – וְכִי יֵשׁ מִי
 90 שֶׁהוֹלֵךְ מִן הָעוֹלָם קוּדֵם שֶׁעֲבַר הוֹמֵן הַקְּצוּב לוֹ לְחַיּוֹת. מִשִּׁיבָה
 91 הַגְּמָרָא: אִין – כּוּן, כִּי הֵאֵי –בְּשֵׁם] דְּרַב רַבִּי בִּיבִי בַר אֲבִי הֵנּוּ שְׂבִיתָ גְּבִיָּה
 92 – הִיָּה מִצְוֵי אֶצְלוּ מְלֻאָף הַמּוֹת, וְאִמֵּר לִיָּה לְשִׁלּוּחֵיהֶּ – אִמֵּר לוֹ מְלֻאָךְ
 93 הַמוֹת לְשִׁלּוּחוֹ, זֵיל אִיַּתִּי לִי – לָךְ הֲרוּג וְהִבֵּא לִי אֶת מְרִים מְגִדְּלָא
 94 שִׁיעַר נְשִׂיָּא – שְׂקוֹלְעַת אֶת שִׁיעַר הַנְּשִׁים. טַעַה הַשְּׁלִיחַ וְאוֹלֵי אִיַּתִּי
 95 לִיָּה – הֶלַךְ וְהִבִּיא לוֹ בְּמִקּוּמָה אֶת מְרִים מְגִדְּלָא דְּרַדְּקִין – שְׂמַגְדַּלַת
 96 תִּינוּקוֹת. אִמֵּר לִיָּה מְלֻאָךְ הַמוֹת לְשִׁלּוּחוֹ, אֲנָא – אֲנִי, אֶת מְרִים
 97 מְגִדְּלָא שִׁיעַר נְשִׂיָּא אֲמַרִי לָךְ – אִמְרַתִּי לָךְ לְהִבִּיא, וְלִמָּה הִבֵּאת אֶת
 98 מְרִים מְגִדְּלָא דְּרַדְּקִי. אִמֵּר לִיָּה – שָׂאֵל אוֹתוֹ הַשְּׁלִיחַ, אִי חֲבִי אֶתְהַדְּרָה
 99 – הֵאֵם אַחֲזִיר לְמְרִים מְגִדְּלָא דְּרַדְּקִי אֶת נִשְׁמַתָּה. אִמֵּר לִיָּה מְלֻאָךְ
 100 הַמוֹת, אֵל תְּחֻזֵּר לָהּ אֶת נִשְׁמַתָּה, אֵלֹא הוּאִיל וְאִיַּתִּיָּתָה – מֵאַחַר
 101 שֶׁהִבֵּאת אוֹתָהּ, לִיָּהוּ לְמִנְיָנָא – תִּישָׂאֵר לְהִיּוֹת נִמְנִית בְּמִנְיָן
 102 הַמְּתִים.
 103 שָׂאֵל מְלֻאָךְ הַמוֹת אֶת שְׁלּוּחוֹ, אֲלֵא מֵאַחַר שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל
 104 מְרִים מְגִדְּלָא דְּרַדְּקִי לְמוֹת, חֲבִיב יִכְלַת לָהּ – כִּיצַד יִכּוֹל הִיָּית לְקַחַת
 105 אוֹתָהּ. הַשִּׁיב לוֹ הַשְּׁלִיחַ, הֵוֹת נְקִיטָא מְתֻאֲרָא בְּיָדָהּ – הִיא הִיָּתָה
 106 אוֹחוֹת בִּידָהּ אֹדֵר שֶׁל תְּנוּרָה, שְׁהוּא עֵץ שְׂמַנְדְּרִים וּמְנַעְרִים בּוֹ אֶת
 107 הָאֵשׁ, וְהֵוֹת קָא שְׁנָרָא – וְהִיָּתָה מְסִיקָה

1 מְסַפְּקֵי – אֲנִישִׁים מְפּוֹנְקִים וְעוֹנְגִים, שְׂאִינּוּם הוֹלְכִים בְּלִי מְנַעַל, שִׁגֵּם
 2 הַם פְּטוּרִים מֵרֵאִיָּה. וְהַטַּעַם, מִשּׁוּם שְׂאִטוֹר לְהַכְנֵס לְהַר הַבֵּית
 3 בְּנַעֲלִים, שֶׁכֵּן נִלְמַד מִדְּבָרֵיכֶם (שְׁעִיָּה א יב) 'כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי מִי
 4 בְּקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַם חֲצֵרִי, וְלִמְדוֹ, שְׂרֵמוֹס חֲצֵרִי הִיָּינוּ לְהַכְנֵס
 5 לְהַר הַבֵּית בְּנַעֲלִים.
 6 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיַּתָּא שְׁנִינוּ בַּה פְּטוּרִים נוֹסְפִים מִמְצוֹת רֵאִיָּה:
 7 תְּנָא – שְׁנִינוּ בְּרִיַּתָּא, הָעֶרֶל – יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִימוּל מִשּׁוּם שִׁמַּתוֹ
 8 אֶחָיו מִחַמַּת מִיָּלָה, וְהַטְּמֵא, פְּטוּרִין מִן הָרֵאִיָּה, וְאִף אִינּוּ חַיִּיבִים
 9 לְשִׁלּוּחַ עוֹלַת רֵאִיָּה עַל יְדֵי שִׁלִּיחַ.
 10 שְׂוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְּמָא – מוֹבֵן הֲדַרְב שְׂמֵמָא פְּטוֹר מִן הָרֵאִיָּה,
 11 מִשּׁוּם דְּבָתִּיב לְגַבִּי רֵאִיָּה (דְּבָרִים יב ה-ו) 'כִּי אִם אֶל הַמִּקְוֹם אָשֶׁר
 12 יִבְחַר ה' וְגו' לְשִׁכְנוּ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שְׂמָה, וְהִבֵּאתֶם שְׂמָה עֲלֵתִיכֶם
 13 וְזָבְחֵיכֶם, וְלוֹמְדִים מִהַסְּמִיכוֹת שֶׁל 'וּבָאתָ שְׂמָה' וְהִבֵּאתֶם שְׂמָה/
 14 שְׁפָל שִׁישְׁנָה בְּבִיָּה – שִׁיכוֹל לְהַכְנֵס לְמִקְדָּשׁ, יִשְׁנֹו בְּהִבָּה – חַיִּיב
 15 לְהִבִּיא עוֹלַת רֵאִיָּה, וְכָל שְׂאִינּוּ בְּבִיָּה – שְׂאִינּוּ יִכּוֹל לְהַכְנֵס
 16 לְמִקְדָּשׁ, אִינּוּ חַיִּיב בְּהִבָּה שֶׁל עוֹלַת רֵאִיָּה, אִפִּילוֹ עַל יְדֵי שִׁלִּיחַ.
 17 וְלִכְּן טַמֵּא פְּטוֹר, שְׁהֵרִי אִינּוּ יִכּוֹל לְהַכְנֵס לְמִקְדָּשׁ. אֲלֵא עֶרֶל, מְנָלֵן
 18 – מִנְיָן שֶׁהוּא פְּטוֹר מֵהֵרֵאִיָּה.
 19 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵאֵ מִנִּי – בְּרִיַּתָּא זוֹ בְּשִׁיטַת מִי הִיא, בְּשִׁיטַת רַבִּי
 20 עֶקִיבָא הִיא, דְּמְרַבִּי – שֶׁהוּא מְרַבָּה לְעֶרֶל בְּטְמֵא. דְּתִנָּא בְּרִיַּתָּא,
 21 רַבִּי עֶקִיבָא אוֹמֵר, נֹאמֵר (וּיקָרָא כב ד) 'אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֶהְרֵן וְהוּא
 22 צְרוּעַ אוֹ זָב בְּקִדְּשִׁים לֹא יִאֲכַל, מִהַכְּפִילוֹת 'אִישׁ אִישׁ' לוֹמְדִים
 23 לְרַבּוֹת אֶת הָעֶרֶל, שֶׁהוּא כְּטַמֵּא, שִׁגֵּם הוּא אִסוּר לְאֲכוֹל תְּרוּמָה אִם
 24 הוּא כְּהֵן. וְכִיּוֹן שֶׁהִשּׁוּה רַבִּי עֶקִיבָא אֶת הָעֶרֶל לְטַמֵּא, הֵרִי שִׁגֵּם
 25 הָעֶרֶל פְּטוֹר מִן הָרֵאִיָּה.
 26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיַּתָּא בְּעֵינֵין זֶה: תְּנוּ רַבְּנֵן בְּרִיַּתָּא, הַטְּמֵא פְּטוֹר
 27 מִן הָרֵאִיָּה, דְּבָתִּיב 'וּבָאתָ שְׂמָה וְהִבֵּאתֶם שְׂמָה', כָּל שִׁישְׁנָה בְּבִיָּה
 28 יִשְׁנֹו בְּהִבָּה, וְכָל שְׂאִינּוּ בְּבִיָּה אִינּוּ בְּהִבָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דְּהִבְאִי
 29 אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹהָדָה, הַסּוּמָא בְּאֲחַת מִעֵינָיו, פְּטוֹר מִן הָרֵאִיָּה,
 30 שְׂנָאֵמַר (שְׁמוֹת כג יז) 'שִׁלֵּשׁ פְּעֻמִּים בִּשְׁנָה יִרְאָה כָּל זָכוּרָף אֶל פְּנֵי
 31 הָאֲדָן ה'', וְהַכְּתִיב שֶׁל תִּיבַת 'יִרְאָה' הוּא בְּנִיקוּד 'יִרְאָה', דְּהִיָּינוּ
 32 שֶׁהֵאֵדֵם יִרְאָה אֶת פְּנֵי הָאֲדָן ה', וְהַקְּרִי הוּא 'יִרְאָה', דְּהִיָּינוּ
 33 שֶׁהֵאֵדֵם יִרְאָה לְפָנָי ה', שֶׁה' בֹּא לְרֵאוֹת אֶת הָאֵדֵם, וְהַקִּישׁ בּוֹז
 34 הַכְּתוּב אֶת רֵאִיָּת הָאֵדֵם לְרֵאִיָּת הָאֲדָן ה', לְלַמַּד שֶׁכְּרָךְ שֶׁהֵאֵדֵן
 35 כָּא לְרֵאוֹת אֶת הָאֵדֵם, כְּךָ – בֹּאוֹתָה הַדְּרָךְ כָּא ה' לְרֵאוֹת – לְהִירָאוֹת
 36 עַל יְדֵי הָאֵדֵם, מָה – כִּשֵּׁם שֶׁהֵאֵדֵן כָּא לְרֵאוֹת אֶת הָאֵדֵם בְּשִׁתִּי
 37 עֵינָיו, שְׁהֵרִי רֵאִיָּתוֹ שֶׁל ה' שְׁלִימָה הִיא, אָף הָרֵאִיָּה שֶׁהוּא בֹּא
 38 לְרֵאוֹת עַל יְדֵי הָאֵדֵם, תִּהִיָּה בְּשִׁתִּי עֵינָיו שֶׁל הָאֵדֵם. וּמִמִּילָא
 39 הַתְּמַעַט מִי שְׂאִינּוּ רּוֹאֵה בְּעֵינֵי הָאֲחַת, שֶׁהוּא פְּטוֹר מֵרֵאִיָּה.
 40 הַגְּמָרָא מְבִיאָה כְּמַה פְּסוּקִים, שְׂאִמּוֹרָאִים שֶׁהִיוּ לוֹמְדִים אוֹתָם הִיוּ
 41 בָּאִים לְיָדֵי בְּבִי: רַב הוּנָא בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא – כְּשֶׁהִיָּה מְגִיעַ לְפִסְקוֹ
 42 זֶה שֶׁהוֹזְכַר, שְׂנֹאמֵר 'שִׁלֵּשׁ פְּעֻמִּים בִּשְׁנָה יִרְאָה כָּל זָכוּרָף אֶל פְּנֵי
 43 הָאֲדָן ה'', שֶׁהַכְּתִיב שֶׁל פְּסוּק זֶה הוּא בְּנִיקוּד 'יִרְאָה', וְקִרְיָאוֹתָּהּ הִיא
 44 בְּנִיקוּד 'יִרְאָה', כְּבִי – הִיָּה בּוֹכָה. אִמֵּר, עֶבֶד שֶׁהִיָּה חַבִּיב עַל רַבּוֹ, עַד
 45 שֶׁרַבּוֹ הִיָּה מְצַפֵּה לוֹ כְּדִי לְרֵאוֹתוֹ, כִּיצַד הִגִּיעַ יוֹם שְׁנַחֲפֵךְ לוֹ רַבּוֹ
 46 לְשׁוֹנָא, עַד שִׁתְּרַחֵק רַבּוֹ מִמֶּנּוּ וַיִּצּוּחֵהּ שֶׁלֹּא לְהִירָאוֹת לְפָנָיו,
 47 דְּבָתִּיב (שְׁעִיָּה א יב), 'כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי, מִי בְּקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַם
 48 חֲצֵרִי'.
 49 רַב הוּנָא בִּי מִטְּיָ לְהָאֵי קְרָא בְּבִי, שְׂנֹאמֵר (דְּבָרִים כג ז) 'וְזָבְחַתְּ שְׁלֵמִים
 50 וְאַבְלָתְּ שִׁם', אִמֵּר, עֶבֶד שֶׁהִיָּה חַבִּיב עַל רַבּוֹ כָּל כְּךָ עַד שֶׁרַבּוֹ הִיָּה
 51 מְצַפֵּה שִׁיבּוֹא לְאֲכוֹל עַל שְׁלּוּחָנוּ, כִּיצַד אַרְעַ שִׁתְּרַחֵק רַבּוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא
 52 יִרְצֵה שִׂיאֲכַל עַל שְׁלּוּחָנוּ עוֹד, דְּבָתִּיב (שְׁעִיָּה א יא) 'לְמָה לִי רַב
 53 זָבְחֵיכֶם יֵאמֵר ה'.

60 **בְּמִכְשָׁפִים וּבְמַגֵּפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשָׂקֵךְ וּבְעֵשְׂקֵי שָׂכָר שְׂכִיר אֶלְמָנָה**
 61 **וְיָתוּם וּמְטִי גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי, אָמַר ה' צְבֹאוֹת, אִמְרוּ, עֲבַד שְׂרָפּוֹ**
 62 **מִקְרָבוֹ לְדוֹנוֹ – לְדוֹן אוֹתוֹ, וְרַבּוֹ מִמֶּהָר לְהַעֲרִידוֹ – לְהַעֲרִיד נֶגְדוֹ**
 63 **בְּעֶצְמוֹ, הָאֵם תִּקְנָה יֵשׁ לֹא לְעַבֵּד.**
 64 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרִשׁוֹת נֹסְפוֹת עַל הַמִּשְׁךְ אוֹתוֹ הַפְּסוּק: אָמַר רַבִּי**
 65 **יֹחֲנָן בֶּן זַבְדִּי, אִי לֹנֵי שֶׁשְׂקָל עָלֵינוּ הַכְּתוּב עֲבִירוֹת קְלוֹת בְּעִבְרִית**
 66 **הַמְּוִרּוֹת, שֶׁהָרִי הַזּוֹכִיר הַכְּתוּב עוֹשֵׂי שָׂכָר שְׂכִיר יָחִיד עִם מִגְּנָפִים**
 67 **וּמְכֻשָּׁפִים.**
 68 **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, כָּל הַמְּטָה דֵּינוּ שָׁל גֵר לְרַעַת הַגֵּר שְׂלֵא כַּדִּין, הָרִי**
 69 **זֶה כְּאִילוֹ מְטָה דֵּינוּ שָׁל מַעְלָה – שֶׁל ה', שְׁנַאֲמַר וְיִמְצִי נֵר, שִׁירֹן ה' ^ד**
 70 **אֵת הַמִּטִּים דֵּינוּ שֶׁל גֵר, וְיִמְצִי כְּתִיב – נִיתָן לְקִרְוֵא תִּיבָה זֶה גַּם**
 71 **בְּנִיקוּד וְיִמְצִי, שִׁמְשַׁמַּע שֶׁה' מְדַבֵּר אוֹדוֹת עֶצְמוֹ, כְּאוֹמֵר 'מִטָּה**
 72 **אוֹתִי, שֶׁהִמְטָה דֵּינוּ שֶׁל גֵר כְּאִילוֹ הִטָּה דֵּינוּ שֶׁל הַקֶּב"ה.**
 73 **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פְּפָא, כָּל הַעוֹשֶׂה דְבַר עֲבִירָה וּמִתְחַרְטֵב בּוֹ,**
 74 **יִקְרַב לֹא מִדֵּי, שְׁנַאֲמַר בְּאוֹתוֹ הַפְּסוּק וְלֹא יִרְאוּנִי, כְּלוֹמַר שֶׁהַקֶּב"ה**
 75 **יִקְרַב לְמִשְׁפַּט מִשׁוּם שְׂאִינִם יִרְאִים מִמֶּנּוּ, הָא יִרְאוּנִי – הָרִי שְׂאֵם**
 76 **הָיוּ יִרְאִים מִדֵּי וּמִתְחַרְטִים עַל עוֹנוֹתֵיהֶם, מוֹחֲלִין לָהֶם מִדֵּי.**
 77 **רַבִּי יֹחֲנָן כִּי מְטִי לְהֵאֵי קְרָא כְּבִי, נִאֲמַר (קֹהֶלֶת יב ד') כִּי אֵת כָּל**
 78 **מַעֲשֵׂה, הַאֱלֹהִים יִבְיֵא בְּמִשְׁפָּט, עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע, וְהָרִי**
 79 **שֶׁהַקֶּב"ה מְבִיא בְּמִשְׁפַּט אֶפְיִלוֹ אֵת הַעֲבִירוֹת שֶׁעָשָׂה הָאָדָם בְּשׁוּגָג,**
 80 **וְהָן נַעֲלָמוֹת מִמֶּנּוּ. אִמְרוּ, עֲבַד שְׂרָפּוֹ שׁוֹקֵל לֹא שְׁנִנּוֹת כְּוִדּוֹנוֹת, הָאֵם**
 81 **תִּקְנָה יֵשׁ לֹא לְעַבֵּד.**
 82 **מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי עַל כָּל נַעֲלָם – מֵהַ נִתְרַבָּה בְּתִיבַת 'כָּל',**
 83 **שִׁמְשַׁמַּע אֶפְיִלוֹ דְּבַר מוֹעֵט. מִבְּאַרְת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי, זֶה הַחֲזוֹן**
 84 **כִּינָה בְּפִנֵי הַבַּיִת, וְחִבְרִירו נְמַאֵם קָה – קָךְ בּוֹהַ, שֶׁאֶפְיִלוֹ אֵת זֶה יִבְיֵא**
 85 **הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפַּט. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, זֶה הַרְק – הַיּוֹרֵק בְּפִנֵי הַבַּיִת, וְחִבְרִירו**
 86 **נְמַאֵם – קָךְ בּוֹהַ.**
 87 **הַגְּמָרָא דוֹרְשָׁת אֵת סוֹף הַפְּסוּק: מֵאֵי אִם מוֹב וְאִם רָע, שִׁמְשַׁמַּע**
 88 **שֶׁה' יִבְיֵא אֵת הָאָדָם בְּמִשְׁפַּט גַּם עַל הַטּוֹב שֶׁעָשָׂה. אָמַר רַבִּי רַבִּי**
 89 **נִינְא, זֶה הַנּוֹתֵן צְדָקָה לְעֵנִי בְּפִרְהִסְיָא, שֶׁבְּתוֹךְ הַטּוֹב שֶׁעוֹשֶׂה יֵשׁ גַּם**
 90 **רָע, שֶׁמְבִיִּישׁ אֵת הָעֵנִי בְּאוֹפֵן נִתְיָנוֹ. כִּי הָא – כְּמוֹ אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה,**
 91 **דְּרַבִּי נִינְא תְּוִיבָה לְהַחְוֵא נְבָרָא דְקָא יְהִיב זְוָא – רֵאזָה אָדָם אֶחָד שֶׁנָּתַן**
 92 **מִטְּבַע לְעֵנִי בְּפִרְהִסְיָא, אָמַר לִיה רַבִּי נִינְא, מוֹטָב דְּלֹא יְהַכֵּת לִיה,**
 93 **מִהַשְׁתָּא יְיִוּכְתָּ לִיה וּכְסָפְתֵיהּ לִיה וּכְסָפְתֵיהּ – מוֹטָב הִיָּה שְׂלֵא הִיָּית נוֹתֵן לּוֹ, יוֹתֵר**
 94 **מֵעַתָּה, שֶׁנָּתַן לּוֹ בְּרִבִּים וּבִישָׁת אוֹתוֹ.**
 95 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה דוּגְמָאוֹת נֹסְפוֹת לְמַעֲשֶׂה טוֹב שִׁישׁ בּוֹ גַּם רָע: רַבִּי**
 96 **רַבִּי שִׁילָא אָמַר, זֶה הַנּוֹתֵן צְדָקָה לְאַשְׁפָּה בְּפִתְרָה, דְקָא מִיָּתִי לָה לִיָּדִי**
 97 **הַשְׂדָּא – שֶׁמְבִיא אוֹתָהּ לִיָּד חֹשֶׁד, שִׁיחְשֹׁדָה בְּעִבְרִיָה. רַבָּא אָמַר,**
 98 **זֶה הַמְּשַׁנֵּר לְאַשְׁתּוֹ כְּשֶׁר שְׂאִינוּ כְּחוּתָף – אִינוּ מְנוּקָר מִזְּחָלָב**
 99 **וּמִהַגִּידִים הָאֶסּוּרִים, כְּעֲרַבִי שְׂכָתוֹת, שֶׁנִּמְצָא מְכֻשִׁילָה בְּאִכְלִת**
 100 **חֵלֶב וְגִידִים, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִנְשִׂים מִמֶּהָרוֹת לְהַכִּין צְרִכֵי שַׁבַּת, אִינוּ**
 101 **נוֹתְנוֹת לֵב לְהַבְחִין אִם הַבֶּשֶׂר מְנוּקָר.**
 102 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא – הוֹרִי רַבָּא עֶצְמוּ הִיָּה מְשַׁנֵּר לְאַשְׁתּוֹ בֶּשֶׂר**
 103 **שְׂאִינוּ מְנוּקָר בְּעִרְבֵי שַׁבְּתוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: שְׂאִנִּי – שׁוֹנֵה אִשְׁתּוֹ**
 104 **שֶׁל רַבָּא, שֶׁהִיָּתָה בַּת רַבִּי הַסְּדָא, דְקָים לִיה כְּגִנּוּת דְּבְקִיָּא – רַבָּא**
 105 **הִיָּה יוֹדַע בַּה שְׁהִיא בְקִיָּא בְּדִינִים אֵלּוֹ, וְתַבְחִין שֶׁהַבֶּשֶׂר אִינוּ**
 106 **מְנוּקָר.**
 107 **רַבִּי יֹחֲנָן כִּי מְטִי לְהֵאֵי קְרָא כְּבִי, נִאֲמַר בְּפִרְשַׁת הַקְּלָלוֹת (דְּבָרִים לא**
 108 **כֹּא) וְהִיָּה כִּי תִמְצָאֵן אוֹתוֹ רְעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, אִמְרוּ, עֲבַד שְׂרָפּוֹ**
 109 **מִמְצָאִי לֹא רְעוֹת וְצָרוֹת, הָאֵם תִּקְנָה יֵשׁ לֹא לְעַבֵּד.**
 110 **מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי הַמ פִּירוּשׁ הַפְּסוּק רַבּוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, ^ד**
 111 **מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי, רְעוֹת שְׁנַעֲשׂוֹת צָרוֹת – סְמוּכּוֹת זֶה לְזֶה, כְּגוֹן**
 112 **וְיִבְרָא וְעַקְרָא – צִירְעָה וְעַקְרָב שֶׁעַקְצוּ שְׁנֵיהֶם אָדָם אֶחָד, שְׂאִין**
 113 **רְפוּאָה לְמַכְתּוֹ, מְפִנֵי שֶׁהַרְפוּאָה שֶׁל כָּל אֶחָת מֵהַעֲקִיצוֹת מְסוּכּוֹת**
 114 **לְעַקִּיצָה הַשְּׁנִיָּה, וְכִּי יִהְיֶה גַּם בְּרַעוֹת, רְפוּאָה שֶׁל רַעָה זֶה תְּהִיָּה**
 115 **מְסוּכּוֹת וְצָרָה לְרַעָה הַשְּׁנִיָּה.**
 116 **הַגְּמָרָא חוֹרֵת וּמְבִיאָה דוּגְמָא נֹסְפַת שֶׁל מַעֲשֶׂה טוֹב שִׁישׁ בּוֹ גַּם**
 117 **רָע: וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, זֶה הַמְּצָאִי לֹא מְעוֹת לְעֵנִי רַק בְּשַׁעַת דִּוְחָקוֹ וְלֹא**
 118 **קוֹדֵם לָכֵן, שְׂאֵם הִיָּה מְצָאִי לֹא מְעוֹת קוֹדֵם הִיָּה יִכּוֹל לְקַנּוֹת**

1 **וּמְחַרְיָא תְּנִירָא – וּמִנְקָה אֵת הַתְּנֹר, שְׁקָלְתָא וְאַנְחַתָּא אֲנָפָה דְּכַרְעָה**
 2 **– לְקַחָה אֵת הָאֵד וְהוֹשִׁיבְתוּ בְּטַעוֹת עַל גַּב רַגְלָה, קְרָחָא – נְכוּוֹתָה**
 3 **רַגְלָה, וּמִתּוֹךְ כִּךְ אִתְרַע – הוֹרַע מוֹלָה, וְאִיִּתְיַתָּה – וְלָכֵן יִכּוֹל הִיָּיתִי**
 4 **לְהַבִּיאָה.**
 5 **אָמַר לִיה רַבִּי בִּבְי בְּרַ אֲפִי לְמֵלָאךְ הַמּוֹת, אִית לָבוּ רְשׁוּתָא לְמִיעְבַד**
 6 **הָבִי – וְכִי יֵשׁ לָכֵם רְשׁוֹת לְעַשׂוֹת כִּךְ, לְהַרְגוּ אֵת מִי שְׂלֵא הִגִּיעַ זְמַנּוּ.**
 7 **אָמַר לִיה מֵלָאךְ הַמּוֹת, וְלֹא כְּתִיב – וְכִי לֹא נִאֲמַר (מִשְׁלֵי יג ב) וְיֵשׁ**
 8 **נְסָפָה כְּלָא מְשַׁפְּט, וּמִפְּסוּק זֶה שִׁמְשַׁמַּע שִׁישׁ אֲנָשִׁים שִׁמְתִים קוֹדֵם**
 9 **זְמַנָּם. אָמַר לִיה רַבִּי בִּבְי, וְהַכְּתִיב – וְהָרִי נִאֲמַר בְּפִסּוּק אַחַר (קֹהֶלֶת א**
 10 **ד) 'דוֹר הַלֶּף דְּדוֹר פָּא, וּמְשַׁמַּע וְכָל דוֹר צְרִיךְ לְהַשְׁלִים אֵת זְמַנּוּ,**
 11 **בְּטֵרֵם יְבוּא הַדוֹר הַבָּא. אָמַר לּוֹ מֵלָאךְ הַמּוֹת, דְּרַעֲיָנָא לְהוּ אָנָּא –**
 12 **נְשִׁמוֹת אֵלּוֹ אִנִּי רוּעָה וְנוֹשָׂא אוֹתָן עִימִי, וּמִתְגַּלְגְּלוֹת עִימִי וְשִׁמוֹת**
 13 **בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד דְּמָלוּ לְהוּ לְדָרָא – עַד שֶׁנִּשְׁלַמּוֹת שְׁנוֹתֵיהֶם, וְהָרִי**
 14 **מְשַׁלְּמָנָא לִיה לְדוֹמָה – וְרַק אַחַר כִּךְ אִנִּי מוֹסֵר אוֹתָן לְשׁוֹמֵר הַמִּתִּים**
 15 **שֶׁשֶׁמּוּ דוֹמָה'. אָמַר לִיה רַבִּי בִּבְי, סוֹף סוֹף, עֲנִיָּה מֵאֵי עַבְדָּת – שְׁנוֹת**
 16 **הַחַיִּים הַקְּצוּבוֹת שֶׁנּוֹתְרוּ לְאוֹתוֹ אָדָם, מַה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּהָן. אָמַר לּוֹ**
 17 **מֵלָאךְ הַמּוֹת, אֵי אֵיכָא צוֹרְכָא מְרַבְּנֵן דְּמַעְבִּיר כְּמִלְיָה – אִם יֵשׁ**
 18 **תְּלַמִּיד חֹכֵם צְעִיר שֶׁמַּעְבִּיר עַל מִידוּתּוֹ, מוֹסִיפֵנָא לְהוּ לִיה – אִנִּי**
 19 **מוֹסִיף אֵת אוֹתָן הַשְּׁנִיָּם, וְהוֹיָא חֲלוּפִיָּה – וְהוּא הִי בְּשִׁנִּים אֵלּוֹ**
 20 **בְּמִקּוּם הַמֵּת.**
 21 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה פְּסוּקִים נֹסְפוֹים שֶׁהַבִּיאוּ לִיָּדִי בְּכִי: רַבִּי יֹחֲנָן כִּי מְטִי**
 22 **לְהֵאֵי קְרָא כְּבִי, לְאַחַר שֶׁקִּיטְרָג הַשְּׁטָן עַל אִיּוֹב וְהוֹזִיקוּ בְּמִמוֹנוֹ, וְלֹא**
 23 **חִטָּא אִיּוֹב, אִמְרוּ הַקֶּב"ה לְשִׁטָּן עַל אִיּוֹב (אִיּוֹב א ג) כִּי אִין כְּמַהוּ**
 24 **בְּאָרְץ אִישׁ תֵּם וְיִשָּׁר יִרָא אֱלֹהִים וְגו' וְתִסְתַּיֵּן כּוֹ לְבַלְעוּ תְּנִים, אִמְרוּ**
 25 **רַבִּי יֹחֲנָן, עֲבַד שְׂרָפּוֹ מְסִיתִין לֹא – שִׁמְסִיתִין אֵת הַרְבֵּ נֶגֶד הָעַבֵּד,**
 26 **וְרַבּוֹ נִיֶּסֶת, הָאֵם תִּקְנָה יֵשׁ לֹא לְעַבֵּד.**
 27 **רַבִּי יֹחֲנָן כִּי מְטִי לְהֵאֵי קְרָא כְּבִי, נִאֲמַר (אִיּוֹב טו טו) הֵן פְּקוּדוֹשֵׁי לֹא**
 28 **וְאִמִּין, אִמְרוּ, אֵי פְּקוּדוֹשֵׁי לֹא וְאִמִּין – אִם אֶפְיִלוֹ בְּצַדִּיקִים אִין**
 29 **הַקֶּב"ה מֵאִמִּין, כְּפִאֵי – בְּמִי וְאִמִּין.**
 30 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה שְׂאֵרַע לְרַבִּי יֹחֲנָן, שֶׁעַל פִּיו יִישַׁב וּבִיאָר אֵת**
 31 **הַכְּתוּב: יוֹפָא חַד הָוָה קָא אֲוִיל בְּאוּרְחָא – יוֹם אֶחָד הִיָּה רַבִּי יֹחֲנָן**
 32 **הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, תְּוִיבָה לְהַחְוֵא נְבָרָא דְתָהוּ מְנַיֵּט תְּאִנִּי – רֵאזָה אָדָם אֶחָד**
 33 **שֶׁהִיָּה מְלַקֵּט תְּאִנִּים, שְׂבִיבִי תְּנָן דְּכַמְּו, וְשְׂבִיבִי תְּנָן דְּלֵא מְטוֹ – וְהִיָּה**
 34 **עוֹזֵב אֵת הַתְּאִנִּים שֶׁכְּבַר הַבְּשִׁילוֹ, וְלוֹקַח רַק אֵת הַתְּאִנִּים שְׂלֵא**
 35 **הַבְּשִׁילוֹ. אָמַר לִיה רַבִּי יֹחֲנָן, לָאוּ הִנִּי מַעְלֵן מְטִי – וְכִי אֵלּוֹ הַבְּשִׁילוֹת**
 36 **אִינוּ מַעֲלוֹת יוֹתֵר, וְלִמָּה אַתָּה לּוֹקַח רַק אֵת אֵלּוֹ שְׂלֵא הַבְּשִׁילוֹ.**
 37 **אָמַר לִיה אוֹתוֹ אָדָם, הִנִּי לְאוּרְחָא כְּעֵינִן לְהוּ – תְּאִנִּים אֵלּוֹ לְצוֹרֵךְ**
 38 **הַדֶּרֶךְ אִנִּי לוֹקֵטֵם, הִנִּי נִמְרָן וְהִנִּי לֹא נִמְרָן – תְּאִנִּים שְׂלֵא הַבְּשִׁילוֹ**
 39 **נִשְׁמָרוֹת בְּדֶרֶךְ זְמַן רַב, וְאִינוּן מִמֶּהָרוֹת לְהַרְקִיב, וְאִילוֹ הַתְּאִנִּים**
 40 **שֶׁהַבְּשִׁילוֹ כָּל צְרִיכֵן אִינוּן נִשְׁמָרוֹת בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יֹחֲנָן, הִיָּינוּ**
 41 **דְּכְתִיב – וְהוּ שֶׁנִּאֲמַר הֵן פְּקוּדוֹשֵׁי לֹא וְאִמִּין, שֶׁכְּשֶׁם שְׂאוֹתוֹ אָדָם**
 42 **חֹשֶׂשׁ שֶׁהַתְּאִנִּים טוֹבוֹת תִּירְכַבְנָה, כִּךְ הַקֶּב"ה כְּשֶׁהוּא רוֹאֵה**
 43 **כְּחוֹרִים צַדִּיקִים וְטוֹבִים הוּא מְמַהֵר לְסַלֵּק מִן הָעוֹלָם קוֹדֵם**
 44 **שִׁיחְטָאוּ, מִשׁוּם שְׂאִינוּ מֵאִמִּין בְּהֵם, וְהוֹשֵׁשׁ שְׂמֵא יִחְטָאוּ.**
 45 **תְּמַהָה הַגְּמָרָא: אִנִּי – וְכִי כִךְ הוּא, וְהָא תְּהוּא תְּלַמִּידָא דְתָהוּ**
 46 **כְּשִׁיבּוֹתִיתָ דְרַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי – וְהָרִי תְּלַמִּיד אֶחָד שֶׁהִיָּה גֵר בְּשְׁכוֹנוֹתוֹ**
 47 **שֶׁל רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, וְשְׂבִיבִי אֶדְוּוּסְר – וּמֵת בְּעוֹדוֹ בְּחוּר, וְאָמַר עַלֵּי**
 48 **רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, אֵי כְּעֵי תֵאֵי מְרַבְּנֵן – אִם הִיָּה רוּצָה תְּלַמִּיד זֶה לְלַכֵּת**
 49 **בְּדֶרֶךְ טוֹבִים, תָּהוּ תֵּי – הִיָּה חַי וְלֹא הִיָּה מֵת. וְאִם אִיתָא – וְאִם**
 50 **כּוֹנִיִם דְּבִרֵי רַבִּי יֹחֲנָן, שִׁישׁ שִׁמְתִים בְּצַעֲרֹתָם כְּדִי שְׂלֵא יִחְטָאוּ,**
 51 **דְּלִמָּא – שְׂמָא תְּלַמִּיד זֶה מְאֵלּוּ שֶׁנִּאֲמַר עֲלֵיהֶם 'הֵן פְּקוּדוֹשֵׁי לֹא**
 52 **וְאִמִּין' תָּהוּ – הִיָּה וְסוּלְקוֹ הַקֶּב"ה מִהַעוֹלָם בְּצַעֲרֹתוֹ כְּדִי שְׂלֵא**
 53 **יִסְפִּיק לְחִטּוּא, וּמְדוּעָ אִמְרוּ עַלֵּי רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי שְׂלֵא רַצָּה לְלַכֵּת**
 54 **בְּדֶרֶךְ טוֹבִים.**
 55 **מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָהוּא – אוֹתוֹ תְּלַמִּיד כְּכַעַט כְּרַבּוֹתֵי – מְבוּחָה אֵת**
 56 **רַבּוֹתֵי תָּהוּ, וְהַכִּיר בּוֹ רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי שְׂאִינוּ מִן הַקְּדוּשִׁים הַמִּתִּים**
 57 **בְּעוֹדֵם צַעֲרִים.**
 58 **רַבִּי יֹחֲנָן כִּי מְטִי לְהֵאֵי קְרָא כְּבִי, נִאֲמַר (מֵלָאכִי ג ד) בַּעֲנִין הַתְּקוּפָה**
 59 **שְׁקוּדֵם הַגְּאוּלָּה וְיִקְרְבֵתִי אֶלְיָכֶם לְמִשְׁפָּט, וְהִיָּיתִי עַד מְיַמָּה**

1 **מוסיפנא** לו דוה חלופיה - יש להקשות: לרבי עקיבא דאית ליה בשילהי "החולץ"
 2 (בבמות נ.א.) משלו הוסיפו לו לחוקהו, ולית ליה זכה מוסיפין לו, הא משמע
 3 האב דמוסיפין לו צריך עיון.
 4 **מבעט** ברבותיו הוה - וכן איכא למימר בזהאי דפרק דשבת, (י.ג.) באחד שמת

5 היתה אשתו מולכת תפילו בבית המדרש.
 6 אמרו: כתיב "כי היא חיץ ואורך ימיו", בעלי
 7 שקרא הרבה ושנה הרבה היכי מת בחצי ימיו ולא
 8 השיבו לה דבר, ולא היו אמרים מהני הוה
 9 "דבקרשויו לא יאמין", אי נמי: לא היה תשובה
 10 נצחת.

11 **הא** יראוני מחלין - גבי עושק שכר שכיר
 12 כתיב, דוהו ליה לא תעשה, ופליגאנא
 13 דרבי ישמעאל בפרק בתרא דיומא (פ.א.), דאמר:
 14 תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ואיכא ברייתא
 15 אחרת דאמר: לך עשה ולא תעשה תשובה
 16 מכפרת. ועוד יש חלוק בין עניני תשובה: יש שם
 17 ומחלין לו מיד, ויש שבדמחלין לו אבל לא
 18 מחילה גמורה ועדיין יש עונש, ואותו עונש תולין.
 19 הא דאמרין בשבושת (י.ב.), העובר על מצות
 20 עשה ותחרט לא זו משם עד שמחלין לו - היינו
 21 מחילה גמורה, ואם שב בכל לבו על ידי טירוף -
 22 יתכפר לו עונותיו.

23 **שנעשות** צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא -
 24 פירש רבנו תם: רפואה לנשיבה זו
 25 קשה לנשיבה זו, וכן אמרין ריש פרק שני
 26 דעבודה זרה (כ.ב.): תמימי לעקרבא קריי
 27 לזיבורא. **זה** הממציא מעות לעני בשעת דחוק
 28 - פירש רש"י דקאי אדלעיל, אם טוב ואם רע,
 29 שממתיך לו עד שעת היוקר ומצא קונה ביוקר.
 30 לתליא - לקנות פת לפי שעה, כמו שקנהו
 31 כדאמרין תלמידי רבי יוחנן, תלמידי רבי יוחנן
 32 וקשיא לרבנו תם: חדא, למה נקט כולי האי
 33 ואפסקיה באיך קרא "זהה כי תמצא אותו רעות
 34 רבות וצרות!" ועוד: דאמרין המלה לעני בשעת
 35 דחוק - עליו נאמר "או תקרא וחי יענה" (ישעיה
 36 נח) בפרק "דבא על יבמרת" (בבמות ט.א.) מידה
 37 התם מחלק הרב רבי יהודה בן נתן בין מלוא
 38 לממציא. ועוד: דנקט התלמוד מילתא דלא שכיח
 39 לתלות הלחם, דאמר ב"עריבי פסחים" (קיא.ב.)
 40 תלאי בביתא - קשי לעניותא! ומפרש רבנו תם:
 41 צרות רבות ורעות - זהו הממציא מעות לעני
 42 בשעת דחוק, כגון שתפסו המושל ובה זה ואמר
 43 לו שילוח לו מעות על קרקעותיו. ואם לא היה זה
 44 בא - המושל היה מיקל בפדיונו, לפי שהוא דחוק
 45 ועני. וזו לעללתא לא שכיח, אם היה רוצה לקנות
 46 תבואה להאכילו לביתו - אין מוציאין לו מעות,
 47 לתליא. כמו תלא חבין (בבא בתרא מ.ב.)
 48 כשדוחקין אותו למכור משלו, לתלותו כדי
 49 שיפדה עצמו. ועדיין עוד תוספות סתמדין ע"ב.
 50 דבור המתחיל "וזמלודה".
 שדור

1 **וקא מחריא תנורא** - ממכדת את התנור. אויתכיה אנבה דברעה. הושיבתו על גב רגלה,
 2 ונכות הוריע מולה. **רדעינא** להו **אנא** - איני מוסרן לשומר המתים ששמו דומה, אלא
 3 מתגלגלין עמי ושטין בעולם עד שיתמלאו שנותי, והוא קרוי דור. דמעביד במיליה -
 4 מעביד על מותיו. **דמפו** - נתבלשו. **הני מינפין** - אותן שלא בישלו כל צורכן אין

5 ממהרות לירקב. היינו דתיב ב' - הטובות ירא
 6 פן ירקבו, אף הכופרים הצדיקים נאחזין למיתה,
 7 פן יחטאו. **אדיושר** - בעודו בחור. **אי בעי האי**
 8 מרבנן - להיות הולך בדרך טובים היו חיי. **מבעט**
 9 ברבותיו הוה - רבי אלכסנדר היי מכיר בו
 10 שלא היה נקן ושוטן בעולם: "וטוב לא יהיה
 11 לרשע, ולא יארץ ימים כצל, אשר אינו ירא
 12 מלפני האלהים" (קהלת ח), ותניא במסכת
 13 קדושין (ל.ג.) מורא זו אינו יודע מהו, כשהוא
 14 אומר "זהרת פני וקן ויראת מאלהיך" (ויקרא
 15 ט) הוי אומר: מורא זו כבוד חכמים. קלות
 16 בחמורות - עושק שכר שכיר כמנאפס
 17 ומכשפים. ומפי נר - בראי קרא כתיב. ולא
 18 יראוני - ובהא קרא כתיב. **כי את כל מעשה**
 19 **האלהים יביא במשפט על כל נעלם** - ואף על
 20 הנעלמות ממנו, שעשה שונג, הוא מביאו
 21 במשפט. על כל - אפילו דבר מועט במשמע.
 22 **ונמאס** - קצה דעת חבירו דבר. **מאי אם פוב** -
 23 דמשמע: אף על הטובה מביאו במשפט. שאינו
 24 מותר - שאינו מנוקד מן החלב ומן הגידין
 25 האסורים. **בעריבי שכתות** - שמתוך שממחרין
 26 לעשות צורכי שבת אינן נותנין לב אם מנוקד
 27 הוא. **צרות**, סמוכות זו לזו, לשון "ובעסתה
 28 צרתה" (שמואל א א), שתי נשים יחד. **זיבורא**
 29 **ועקרבא** - נקט הכי, משום דאמרין במסכת
 30 עבודה זרה בפרק "איך מעמדין" (כ.ב.) חמימי
 31 לעקרבא וקריי לזיבורא, וחלופא סבבא.
 32 הלכך היכא דנכתיב זיבורא ועקרבא - נעשות
 33 צרות זו לזו, דלית ליה תקנתא לא בקריי -
 34 דקשה לעקרב, ולא בחמימי - דקשה לזיבורא.
 35 זה הממציא מעות לעני בשעת דחוק - אלעיל
 36 קאי "אם טוב ואם רע", הרגיל להמציא צדקתו
 37 לעני בשעת דחוק ולא קודם שעת הדחק,
 38 שיכול לבקש מזונותיו ולקנותן בשעת הול.
 39 לעללא - לקנות התבואה, דמתרגם ועללת
 40 ארעא (ויקרא כה). לתליא - להפסד ולא יכור,
 41 כך שמעתי. ולי נראה: לקנות בשעת הדחק מוזן
 42 שהוא תולה בסלו, כדאמר מר (פסחים קיא.ב.)
 43 תלא סילתא - תלא מזוני, תלאי בביתא קשה
 44 לעניותא.

אינו

33 **כמושפט על כל נעלם**, **עבד שרבו שוקל** לו שגגות פדונות תקנה יש לו? מאי "על כל
 34 **נעלם**"? **אמר רב**: זה התורג בינה בפני חברו ונמאס בה. ושמואל אמר: זה הרק בפני חברו
 35 ונמאס. **מאי "אם טוב ואם רע"**? **אמרי רבי רבי ינאי**: זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא. **כי הא**
 36 **רבי ינאי חזייה ליהווא גברא דקא יחיב וזוא לעני בפרהסיא**, **אמר ליה**: מוטב דלא יתבת
 37 **ליה מהשתא דיתבת ליה וכספתיה**. **דבי רבי שילא אמרי**: זה הנותן צדקה לאשה בסתר, דקא

38 **מיתיה לה לירי השדא**. **רבא אמר**: זה המושגר לאשתו בשר שאינו מחותף בערבי שבתות. **והא רבא משגר! שאני בת רב חסדא דקיס**
 39 **ליה בגוה דבקיאיה**. **רבי יוחנן פי מטי להאי קרא כפי**: "והיה פי תמצאן אותה רעות רבות וצרות" **עבד שרבו ממציא לו רעות וצרות**
 40 **תקנה יש לו?** **מאי "רעות וצרות"**? **אמר רב**: רעות שגגשות צרות זו לזו, כגון זיבורא ועקרבא. **ושמואל אמר**: זה הממציא לו מעות
 41 **לעני בשעת דחוק**. **אמר רבא**: היינו דאמרי אינשי "וזוא לעללא לא שכיחא, לתליא - שכיח". **ויתרה אפי בו כיום** **הוא ועובתים**
 42 **והסתרתו פני מהם**, **אמר רב ברדלא בר טבימי אמר רב**: כל שאינו בהסתור פנים - אינו מהם, **כל שאינו ב"והיה לאכול לאכול"**

1 אינו מן - מורע ישראל, דכתיב: "והסתרתני פני מהם" (דברים לא), שצדק מצרות הבאות עליו, ואינו נענה שלא יבואו, והיה לאכול - שהגויים שוללין ממנו, וגרבוהו - שללוהו.
 2 בחלום אדבר בו - "ביום ההוא" קא דייק, ביום ולא בלילה, שמראין לו חלום כדי שיתפלל על הדבר, ידו נשויה - להגן עליו, אפיקורסים - שאינם מאמינים לדברי רבותינו וזכרונם
 3 לברכה, כגון צדוקים, אחיו ליה - על ידי סימן, רמז לו החזיר פניו, במחוג - ברמז, נסרחה חכמתם - באדום כתיב: "האין עוד חכמה בתימן, אברה עצה מבנים" - מישראל, לנגד -
 4 בשוה, שיחה יתירה - דברי שחוק שלפני תשמיש, כדלא מעים תבשילא - שרעב לאכול, כלומר, מתאוה לתשמיש, כתיב גואי - איכא, דכתיב: "במסתרים", הכי גרסינן: ובכתיב בראי
 5 ליכא? והכתיב ויקרא, וכל קריאה השמעת קול
 6 היא, מאינרא רם לכירא עמיקתא - כמה גדולה
 7 נפילה זו אין לך גבוה ובר עמוק כמשמים
 8 לארץ, תקפיה, רבי לר' חייא, ואזיל רבי בהדיה.
 9 כי הוּוּ מִפְטָרֵי מְקַמֵּיה - שנטלו ממנו רשות.
 10 איכו השתא - אם לא בכתי עמך, והאמנתי לך
 11 - מנענתי במרכה זו, מנא לך - שכל כך גדולה
 12 הקבלת פנים, כדקש - כשהזקין רבי יעקב, היה
 13 הגיל בו - מולך שלשה חרשים היה מביתו
 14 לבית המדרש, ונטע מביתו אחר הפסח ולומד
 15 יום אחד, וחזר לביתו לשמח את אשתו בחג
 16 הסוכות.

עד

1 **שדור** בי שבור מלכא וגרבוהו - אומר הרב
 2 רבינו יצחק דהיינו ההוא דבפרק תררא
 3 דברכות (נזא), גבי פשריה דבר הדיא שפתר לו
 4 שתמות אשתו ויאבד כל אשר לו מאת המלך.
 5 הן אראלם צעקו חוצה - פשטיה דקרא
 6 בישיעה כתיב על המזבח, וכתיב "הוי
 7 אריאל" (ישעיה נט).
 8 **ויחי** עוד לנצח לא יראה השחת - פשטיה
 9 דקרא בתמיה הוא: וכי הרשע לא ימות
 10 כמו שהחכמים ימותו?
 דמזויבא
 1 **אינו מהם**, אִמְרו לִיה רַבְּנָן לְרַבָּא: מַר לֹא בְּהַסְתַּר
 2 פְּנִים אִיתִיהּ, וְלֹא בִּ"וְהִיא לְאֹכֹל" אִיתִיהּ! אִמְרוּ לְהוּ:
 3 מִי יִדְעִיתוּ בְּמָה מְשַׁדְרָנָא בְּצִנְעָא בִּי שְׁבוֹר מְלָפָא?
 4 אֲפִילוּ הָכִי יִהְיוּ בִּיה רַבְּנָן עֵינְיָהוּ. אֲדַהֲכִי שְׁדוֹר
 5 דְּבִי שְׁבוֹר מְלָפָא וְגַרְבוּהוּ. אָמַר, הֵינּוּ דְחִנְיָא, אִמְרוּ
 6 רַבְּנָן שְׁמַעוּן בְּן גַּמְלִיאֵל: כָּל מְקוֹם שְׁנַתְנוּ חֲכָמִים
 7 עֵינְיָהֶם - או מיתה או עוני. "וְאֲנֹכִי הַסְתַּר אֶסְתִּיר
 8 פְּנֵי בְּיוֹם הַהוּא", אִמְרוּ רַבָּא, אִמְרוּ תְקַדְוֵשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 9 אֵף עַל פִּי שְׁהַסְתַּרְתִּי פְּנֵי מַהֶם - בְּחָלוֹם אֲדַבֵּר בּוּ.
 10 רַב יוֹסֵף אָמַר: יְדוּ נְטוּיָה עֲלֵינוּ, שְׁנַאֲמַר: "וַיַּבְצֵל יְדִי

11 כפיתיד" רבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר, אחיו ליה ההוא מינא: עמא דאתדרניהו מריה לאפיה מיניה, אחיו ליה: ידו נשויה
 12 עליו. אמר ליה קיסר לרבי יהושע: מאי אחיו לך? עמא דאתדרניהו מריה לאפיה מיניה, ואנא מחוינא ליה: ידו נשויה עליו.
 13 אמרו ליה ליההוא מינא: מאי אחוית ליה? עמא דאתדרניהו מריה מיניה, ומאי אחיו לך? לא ידענא. אמרו: גברא דלא ידע מאי
 14 מחויו ליה, במחוג וחייו קמי מלפא?! אפקוהו וקטלוהו. כי קא ניהא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן: מאי תיהו עלן
 15 ממנאי? אמר להם: "אבדה עצה מבנים נסרחה חכמתם". פיון שאבדה עצה מבנים - נסרחה חכמתן של אומות העולם. ואי פעית
 16 אימא מהכא: "ויאמר נסעה ונלכה ונלכה לנגדך" רבי אילא הוה סליק בדרנא דבי רבה בר שילא, שמעיה לנגקא דהוה קא קרי:
 17 "כי הגה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחוו". אמר: עבד שרבנן מגיד לו מה שיחוו, תקנה יש לו? מאי "מה שיחוו"?
 18 אמר רב: אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מיתה. איני? והא רב כהנא הוה גני תותי פורוייה דרב,
 19 ושמעיה דסח וצחק ונעשה צרכיו, אמר: דמי פומיה דרב כמאן דלא מעים ליה תבשילא, אמר ליה: כהנא, פוק, לאו אורח ארעא!
 20 לא קשיא; פאן - דצריך לרצויה, הא - דלא צריך לרצויה. "ואם לא תשמעוהו במסתרים תכבה נפשי מפני גוה" אמר רב שמואל
 21 בר אינאי משמיה דרב: מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו. מאי "מפני גוה"? אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאווותן
 22 של ישראל שניטלה מהם ונתנה לגוים. רבי שמואל בר נחמני אמר: מפני גאווותה של מלכות שמים, ומי איפא בכיה קמיה תקדוש
 23 ברוך הוא? והאמר רב פפא: אין עציבות לפני תקדוש ברוך הוא, שנאמר: "הוד והדר לפניו עוז והדרה במקומו"! לא קשיא: הא
 24 - בכתי גואי, הא - בכתי בראי. ובכתי בראי לא? והא פתיב: "ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לכבי ולמספר ולקרה ולחגור
 25 שק" - שאני חרבן בית המקדש, דאפילו מלאכי שלום ככו, שנאמר: "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיו". "ודמע
 26 תדמע ותדר עיני דמעה כי נשבה עדר ה'" אמר רבי אלעזר: שלש דמעות הללו למה? אחת - על מקדש ראשון, ואחת - על
 27 מקדש שני, ואחת - על ישראל שגלו ממקומן. ואיפא דאמרי: אחת על ביטול תורה, בשלמא למאן דאמר על ישראל שגלו -
 28 היינו דכתיב: "כי נשבה עדר ה'". אלא למאן דאמר על ביטול תורה, מאי "כי נשבה עדר ה'"? פיון שגלו ישראל ממקומן - אין
 29 לך ביטול תורה גדול מזה. תנו רבנן: שלשה תקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום: על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק,
 30 ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתנאה על הצבור. רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה. כי מוטא להאי
 31 פסוקא: "השליד משמים ארץ" - נפל מן ידיה, אמר: מאינרא רם לכירא עמיקתא. רבי ורבי תיאי הוו שקלי ואזלי באורחא, פי
 32 מטו ליהוה אמתא אמרי: איפא צורבא מרבנן הכא, גויל וניקביל אפיה. אמרי: איפא צורבא מרבנן הכא, ומאור עינים הוא. אמר
 33 ליה רבי תיאי לרבי: תיב את, לא תולול בגשיאותך, איזיל אנא ואקביל אפיה. תקפיה ואול בהדיה. פי הוּוּ מִפְטָרֵי מִיְנֵיהּ. אמר
 34 להו: אתם הקבלתם פנים הנראים ואינן רואין - תוכו להקביל פנים הרואים ואינן נראין, אמר ליה: איכו השתא מנעתן מהאי
 35 בירכתא. אמרו ליה: מוזאן שמיעא לך? מפרקיה דרבי יעקב שמיע לך. דרבי יעקב איש כפר חיפניא הוה מקביל אפיה דרביה
 36 כל יומא, פי קש אמר ליה: לא נצטער מר, דלא יביל מר. אמר ליה: מי וזמר מאי דכתיב בהו ברבנן "ויחי עוד לנצח לא יראה
 37 השחת כי יראה חכמים ומותו". ומה הראה חכמים במיתתן יתרה, בחייהן - על אחת פמה וכמה! רב אידי אבוי דרבי יעקב
 38 בר אידי הוה רגיל דהוה אויל תלתא ירחי באורחא וחד יומא כבי רב. והוּוּ קרו ליה רבנן "בר פי רב דחד יומא". הלש דעתיה.
 39 קרי אנפשיה "שחוק לרעהו אהיה וגו'" אמר ליה רבי יוחנן: במטותא מינד לא תעניש להו רבנן. נפק רבי יוחנן לבי מדרשא
 40 ודרש: "ואותי יום יום ידרשון ודעת דרבי יחפצון", וכי ביום דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו? אלא לומר לך: כל העוסק
 41 בתורה אפילו יום אחד בשנה - מעלה עליו תפנוג כאילו עסק כל השנה פולח. וכן במדת פורענות, דכתיב: "במספר הימים אשר
 42 תרתם את הארץ" וכי ארבעים שנה חטאו? והלא ארבעים יום חטאו! אלא לומר לך: כל העובר עברה אפילו יום אחד בשנה -
 43 מעלה עליו התפנוג כאילו עבר כל השנה פולח. "אי זהו קטן, כל שאינו יכול לרבוט על כתפו של אביו". מתקיף לה רבי זורא:

עד

1 דברי שחוק שמשחים ביניהם לפני תשמיש, מנידים לו לאדם
 2 בשעת מיתה, ונתבע עליה בדין.
 3 מקשה הגמרא: איני - וכי כך אמר רב, והרי רב כהנא הוה
 4 גני תותי פוריה דרב - היה שוכב תחת מיטתו של רב, ושפיעה דם
 5 וצחק ונשחך צרכיו - ושמע את רב, שדיבר עם אשתו שיחה בטילה
 6 ודברי ריצויו שלפני תשמיש, ואחר כך שימש מיטתו. אמר רב כהנא
 7 לרב בעודו תחת מיטתו, דמי פומיה דרב כמאן דלא מעים ליה
 8 תבשילא - דומה פיו של רב לאדם רעב שלא טעם תבשיל, כלומר,
 9 מתאוה לתשמיש כמי שלא שימש מיטתו מעולם, שנוהג קלות
 10 ראש זו לתאוותו. אמר ליה רב לרב כהנא, כהנא, פוק - צא מכאן,
 11 לא אורח ארעא - אין זו דרך ארץ שתהיה כאן. הרי, שרב עצמו
 12 נהג לדבר עם אשתו דברי שחוק קודם תשמיש.
 13 מתרצת הגמרא: לא קשיא, פאן דצריך לרצונה - המעשה ברב
 14 ששחק עם אשתו, היה באופן שזיה צריך לרצונה קודם תשמיש,
 15 כגון שהיתה כעושה וצריך לפייסה בדברים, ואין זו שיחה יתירה.
 16 ואילו הא - מה שדרש רב שאפילו שיחה יתירה מגידים לו לאדם
 17 בשעת מיתה, מדובר באופן דלא צריך לרצונה, ואם כן הרי זו שיחה
 18 יתירה.
 19 הגמרא מביאה דרשות אמוראים על פסוקים בעניני החורבן
 20 והגלות: נאמר (ירמיה יג טז), ואם לא תשמעוהו, במסתרים תבכה נפשי
 21 מפני גוה. אמר רב שמואל בר אבין משמיה דרב, מקום יש לו
 22 להקדוש ברוך הוא 'ומסתרים' שמו, ובו הוא בוכה.
 23 מוסיפה הגמרא ומבארת: מאי - מהו שנאמר 'מפני גוה'. אמר רב
 24 שמואל בר יצחק, גוה' מלשון גאוה, שהקב"ה בוכה מפני גאוותן -
 25 גדולתם של ישראל, שנישלה מהם בשעה שגלו, ונתנה לעובדי
 26 פוקבים. רבי שמואל בר נתנן אמר, הוא בוכה מפני גאוותה -
 27 גדולתה של מלכות שמים שנישלה ונתנה לעובדי כוכבים.
 28 מקשה הגמרא: ומי איכא בכת קמיה - והאם יש בכיה לפני הקדוש
 29 ברוך הוא, והאמר רב פפא, אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא,
 30 אלא שמחה בלבד, שנאמר (דברי הימים א טו כז) הוד והדר לפני עז
 31 והדרה במקומו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא בכת גוה - מה
 32 שנאמר שהקב"ה בוכה, הוא רק בבתי הפנימיים, כלומר בסתר,
 33 כמו שנאמר 'במסתרים תבכה נפשי', הא בכת גוה - מה שנאמר
 34 שאין עציבות לפניו, הוא בבתי החיצוניים, שבגלוי יש רק עז
 35 והדרה במקומו ואין עצב כלל.
 36 מקשה הגמרא על תירוץ זה: וכתבי גוה לא - והאם בגלוי אין
 37 הקב"ה בוכה, והא בכת (ישעיה כב יב) על יום שנחרב בו בית
 38 המקדש, ויקרא אדני ה' צבאות ביום ההוא לכבי ולמספר ולקרח
 39 ולקטר שקי, ומהלשון ויקרא' משמע שהרים קולו בכבי, הרי שיש
 40 לפניו בכיה בגלוי.
 41 מתרצת הגמרא: שאני - שונה הוא קרבן בית המקדש, ואפילו
 42 מלאכי שלום כבו, שנאמר (שם לג ט) הן אראלם צעקו צהת, מלאכי
 43 שלום מר יבביו.
 44 הגמרא דורשת את המשך הפסוק: נאמר (ירמיה יג טז), וידמע תדמע
 45 ותדר עיני דמעה כי נשכה עדר ה'. אמר רבי אלעזר, שלש דמעות
 46 הללו למה - מדוע נקט הכתוב שלש פעמים לשון 'דמעה', שנאמר
 47 'דמע' 'תדמע' 'דמעה'. מבאר רבי אלעזר: אחת על חורבן מקדש
 48 ראשון, ואחת על חורבן מקדש שני, ואחת על ישראל שגלו ממקומן
 49 בעת החורבן. ואיכא דאמרי - ויש אומרים, אחת - הדמעה
 50 השלישית, היא על ביטול תורה.
 51 מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר - מוכן הדבר למי שאומר
 52 שהדמעה השלישית היא על ישראל שגלו, היינו דכתבי - והו
 53 שנאמר בסיום הפסוק 'כי נשכה עדר ה'', כלומר, שדמעות אלו הן
 54 על חורבן הבית, ועל גלות בני ישראל המשולים לעדר צאן
 55 שנשבה. אלא למאן דאמר שהדמעה השלישית היא על ביטול
 56 תורה, מאי - מהו שנאמר 'כי נשכה עדר ה'', היכן מרומו כאן ביטול
 57 תורה.
 58 מתרצת הגמרא: פון שגלו ישראל ממקומן, אין לה ביטול תורה
 59 גדול מזה, ועל ביטול תורה זה הוריד הקב"ה דמעה.

1 סימן הוא שאינו מהם - מורע ישראל.
 2 אמרו ליה רבנן לרבא, והרי מר, לא בהכח פנים איתיה - אינך
 3 בהסתור פנים, שהרי אתה מתפלל ונענה, ולא פ'היה לאבל' איתיה
 4 - ואינך ב'היה לאכול, שאין הגוים בוזים ממנו. אמר להו - אמר
 5 להם רבא, מי דעיתו כמה משהרנא פנענא פי שבור מלכא - וכי
 6 אתם יודעים כמה כסף שולח אני בצנעה לבית שבור מלך פרס.
 7 אפילו הכי יתבו ביה רבנן עיניהו - אף על פי כן נתנו בו חכמים את
 8 עיניהם, אדהכי שדור דבי - ובתוך כך נשלחו אנשים מבית שבור
 9 מלכא, ונרכוהו - שללו את רכושו. אמר רבא על כך, היינו דתניא
 10 בברייתא, אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל מקום שנתנו חכמים
 11 עיניהם, אירע בו או מיתה או עוני.
 12 הגמרא ממשיכה בביאור אותו הפסוק: נאמר ו'אנכי הסתר אסתיר
 13 פני ביום ההוא. אמר רבא, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, אף
 14 על פי שהסתרתני פני מהם ואיני נגלה לנביאם, אין זה אלא ביום
 15 כשהוא בקיץ, כמו שכתוב 'ביום ההוא', אבל 'בחלום אדבר בו',
 16 כלומר בחלום אני כן מתגלה לו, שמראים לו חלום כדי שיתפלל
 17 על הדבר.
 18 רב יוסף אמר על פסוק זה, אף על פי שהקדוש ברוך הוא הסתיר
 19 פניו מישראל, מכל מקום עדיין ידו נטויה עלינו להגן עלינו, שנאמר
 20 (ישעיה נא טו) ו'בצל ידי כפיתיד', הגנתי עליך מן האויב שלא יוכלו
 21 העמים לכלותך בגלות.
 22 הגמרא מביאה מעשה ברבי יהושע בן חנניה, שאמר גם הוא
 23 כדברי רב יוסף: רבי יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר - היה עומד
 24 בבית הקיסר. אחוי ליה ההוא אפיקורוסא - הראה לו כופר אחד
 25 סימן, שהחזיר פניו ממנו, כדי לרמוז ולומר לו, אתם עמא
 26 דאתהרדינהו מריה לאפיה מיניה - עם שאדום החזיר והסתיר פניו
 27 מהם. אחוי ליה - הראה לו רבי יהושע בן חנניה ברמיזה, עדיין ידו
 28 של הקב"ה נטויה עלינו ולהשיג עלינו ולהושיענו בעת צרה. אמר
 29 ליה הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, מאי אחוי לה - מה רמו לך אותו
 30 אפיקורוס. השיב רבי יהושע לקיסר, הוא התכוין לרמוז לי שאנו
 31 עמא דאתהרדינהו מריה לאפיה מיניה, ונאנא מחוינא ליה - ואני רמוזתי
 32 לו, שעדיין ידו נטויה עלינו. אמרו ליה לההוא מינא - אמרו לאותו
 33 אפיקורוס, מאי אחויית ליה - מה רמות לרבי יהושע בן חנניה.
 34 השיב להם, רמוזתי לו שהם עמא דאתהרדינהו מריה מיניה. שאלו
 35 אותו ו'מאי אחוי לה - מה רמו לך בתשובה. השיב להם, לא דענא
 36 - איני יודע מה היתה כוונתו. אמרו, נבא דלא ידע מאי מחו ליה
 37 כפחוז - אדם שאינו יודע מה מראים לו ברמו. יתוי קמי מלכא -
 38 וכי ראוי הוא להראות עצמו לפני המלך. אפקוהו וקמלוהו -
 39 הוציאו את אותו אפיקורוס והרגוהו.
 40 כי קא ניתא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה - כשהגיעה שעתו של
 41 רבי יהושע בן חנניה להיפטר מן העולם, אמרו ליה רבנן - אמרו לו
 42 החכמים, מאי תיחוי עלן מאפיקורוסין - מה יאה עלינו מאותם
 43 אפיקורוסים, מי יעמוד מעתה כנגדם להתוכח עמם, שאין בינינו
 44 אדם שיש בו כח להשיבם כמורך. אמר להם, נאמר על אדום (ירמיה
 45 מט ז) 'לאדום פה אמר ה' צבאות, האין עוד חכמה בתימן, אבדה
 46 עצה מנגנים נסרחה חכמתם'. וכך יש לדרוש פסוק זה, פון שאבדה
 47 עצה מנגנים - מבני ישראל, נסרחה חכמתן של אומות העולם,
 48 ומובטחים ישראל שלא תהא חכמת האומות יתרה על חכמת
 49 ישראל, ולכן אין לכם לחשוש מהאפיקורוסים. ואי בעית אינא
 50 מהכא - אם תרצה תדרוש זאת מכאן, ממה שאמר עשו ליעקב
 51 (בראשית לג יב) 'אימטר נסעה ונלכה ונלכה לנגדך', דהיינו בשוה לך
 52 שחכמת אומות העולם לא תעלה על חכמת בני ישראל.
 53 רבי אילא הוה סליק בדרנא דבי רבה בר שילא - היה עולה
 54 במדרגות ביתו של רבה בר שילא. שמעיה לינוקא דהוה קא קרי -
 55 שמע רבי אילא ילד קטן שקורא את הפסוק (עמוס ד יג) 'כי הנה יוצר
 56 הרים ויבא רוח ומיגד לאדם מה שיהו'. אמר רבי אילא, עבד שרבו
 57 מגיד לו מה שיהו, וכי תפגה יש לו לאותו העבד.
 58 מבארת הגמרא: מאי - מהו 'מה שיהו', על איזו שיחה מדובר
 59 בפסוק. אמר רב, אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו, כלומר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 א המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים בשבת ששבעה עולים לקרות בתורה וצריך שיפטיר בנביא ג'
 2 פסוקים פנגד כל אחד מהעולים מפני שפעם אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה וקראו
 3 בנביאים מענין הפרשה^{31א} שבעה פנגד השבעה שהיו צריכים לקרות בתורה ולא היו פוחתין מג' פסוקים
 4 לכל אחד כמו שאין פוחתין בתורה והרי בין כלם כ"א פסוקים ואחר כך ששבעה הגזירה וחזרו לקרות בתורה
 5 התקינו שהיא אחד קורא בנביא מענין הפרשה כ"א פסוקים בשבת^{61א} אבל ביום טוב די בט"ו פסוקים פנגד
 6 ה' העולים בתורה ואם נשלם הענין בפחות מכ"א או בפחות מט"ו פגון פרשת שובה⁷ שהיא קמנה או פגון
 7 פרשת עולותיכם ספו על זבחיכם וגו'⁸⁹ אין צריך להשלים מענין אחר (לא שמלפניו ולא שמלאחריו):

סימן רפד דין ההפטרות וברכותיה סעיף א

הלכתא רבתא

- [א] מענין הפרשה - שקריאת ההפטרות היה קל יותר
 לפעול אצל השלטונות.²
 [ב] בשבת - אם טעה וסיים בשבת את ההפטרות בפחות
 מכ"א פסוקים, וכבר בירך לאחריה, אם קרא לפחות ג'
 פסוקים שיש בהם מענין הפרשה, כבר יצאו ידי חובה,
 וישלים את הפסוקים שהחסיר בלי ברכות.

ציונים והוספות

- (1) בסימן תפח ס"ה (לענין יו"ט): אנשי כנסת הגדולה
 תקנו להפטיר בנביא בכל יו"ט בענינו של יום.
 במ"מ וציונים לשוע"ר ביאר שעצם קריאת ההפטרות הוא
 מתקנת כנה"ג, וקריאת כ"א פסוקים הוא מפני הגזירה.
 ובמילואים לקיצור הלכות משוע"ר חילקו בין יו"ט שהוא
 מתקנת כנה"ג, לבין שבת שהוא מפני הגזירה והשאירו
 בצ"ע.
 (2) תורת מנחם חיי"ג שיחת ליל שמחת תורה אות יד; ושם:
 אף שענין זה נתקן בזמן הגזירה - נמשך הענין גם לאח"ז,
 ויתירה מזו - שהעלי' דמפטיר (הקשורה עם ענין ההפטרות)
 חשובה עוד יותר משאר העליות.
 - ע"פ נגלה, העלי' החשובה ביותר היא שלישי, ואילו לפי
 כתבי האריז"ל, העלי' החשובה ביותר היא ששי. ואעפ"כ
 נהגו אדמו"ר הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו, לעלות
 לתורה (לא לשלישי ולא לששי, אלא) דוקא למפטיר, כיון
 שלאמיתו של דבר, דוקא במפטיר יש יתרון מעלה. -
 והענין בזה - שאע"פ שכל ענין ההפטרות נתקן רק בזמן
 הגזירה, ואינו ענין עיקרי, אלא תחליף בלבד במקום
 הקריאה בתורה, הרי, ענין זה גופא הוא המעלה שבדבר -
 כידוע שדוקא בזמן הגזירות, שישנם העלמות והסתרים,
 והנסיגות הם חזקים כו', אזי מתעורר כח המס"נ ביותר.
 וכפי שמצינו במשל הנ"ל בענין הלבושים, דכיון שהסיבה
 שהמלך מסתתר היא דוקא כדי שיחפשו אחריו, נמצא,
 שלאמיתו של דבר אין זה העלם, ואדרבה, בשעה
 שמחפשים, "לוקחים" ע"י החיפוש את עצם המלך. וזהו
 הפירוש ד"ואנכי הסתר אסתיר" - שדוקא בהענין ד"הסתר
 אסתיר" (ההעלמות והסתרים) מתגלה הענין ד"אנכי"
 "העצמות".
- (3) רוב ההפטרות - ע"פ מנהג חב"ד הם כמנהג הספרדיים
 כנדפס בלוח ההפטרות שבסידורי חב"ד.
 (4) אשל אברהם (בוטשאטש מהדו"ת, ס"א), וסיים שמ"מ
 צ"ע בזה.
 (5) שו"ע ס"י תכח ס"ח.
 כיון שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק מובן
 (ומדויק מלשון הפוסקים שהסמיכו ההפטרות לפרשיות
 דוקא) שאע"פ שהפטרות אלו נקבעו בעיקר לפי הזמן
 והמאורע מ"מ יש להם גם שייכות כלשהי לפרשיות (לקו"ש
 ח"ט ע' 61 ואילך).
 (6) קריאת ההפטרות אצל רבותינו נשיאנו:
 כ"ק אדמו"ר מהר"ש היה יוצא למפטיר אל הקהל וקראה
 בנעימה מיוחדת לו את ההפטרות (לקט הליכות ש"ק שם),
 היה בוכה.. בלי מעצור בעת אמירת ההפטרות (ספר-השיחות
 תורת-שלום ע' 188).
 כ"ק אדמו"ר היה בוכה בהזדמנויות תכופות בעת אמירת
 ההפטרות. במשך תקופת השנים, בכה במיוחד באמירת
 הפטרות: ראש השנה, מפטיר יונה, פ' תולדות, תשעה באב
 (בוקר) ופ' נצבים וכו' (לקט הליכות ש"ק עמ' 40).
 אדה"י היה מנגן ההפטרות של שובה ישראל וכן הפסוק מי
 א-ל כמון בהפטרות יוה"כ בניגון מיוחד. התיבות בהפטרות
 של פרשת החודש המדברות בנשיא, היו נשיאי חב"ד
 מנגנים בניגון מיוחד (ס' הניגונים אודות ניגון קעד (טעמי
 ההפטרות)).
 (7) הושע יד, ב; שמפטירין בשבת תשובה ויש בה ט
 פסוקים בתוספת ג פסוקים ממיכה ז, יח"כ.
 (8) ירמיה ז, כא. הפטרות פ' צו.
 (9) להלן פירוט ההפטרות (מלבד הנזכר בפנים) לפי מנהג

ציונים והוספות

חב"ד שהן פחות מכ"א ובחלקם אף פחות מט"ו פסוקים: ע"פ בשבת), שמיני, מצורע, אחרי, קדושים, אמור, בהר, בראשית, נח, ויצא, וישב, מקץ, ויגש, ויחי, בא, יתרו, משפטים, תרומה, תצוה, תשא, ויקהל, שבת הגדול (כשחל שבת חוהמ"פ, שבת שניה של חנוכה.

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 ח אבל כל דבר הראוי לאכילה כמות שהוא ואינו גדולי
2 קרקע שאין במינו טחינה כלל כגון בשר מבושל או צלי
3 או גבינה וכיוצא בהם מותר לחתוך דק דק (אפילו שלא
4 לאכול מיד) מפני שאין טחינה באוכלין.
5 ואפילו היא גבינה קשה מאד מותר שהרי אפשר ללעסה
6 בקושי ושם אוכל עליה ומותר לחתכה (אפילו מי שאינו
7 יכול ללעוס) בין בסכין בין בקרדום או מגירה שאף שהם
8 כלים שמלאכתם לאיסור מותר לטלטלם לצורך גופם כמו
9 שנתבאר בסי' ש"ח.
10 אבל אסור לגוררה דק דק במורג חרוץ בעל פיפיות (שקורין
11 רי"ב אייזוי"ן בל"א) אפילו כדי לאכול מיד דכיון שהכלי
12 מיוחד לכך הרי זה דרך חול כמו שחיקת תבלין במדוך
13 ובמכתשת והוא הדין בכלי אחר המיוחד לכך:
14 ט אבל בשר חי הואיל ואינו ראוי אלא למי שדעתו יפה
15 לכוס אותו שלא כדרכו אין שם אוכל עליו לענין זה
16 ושייך בו טחינה ולכן אסור לחתכו דק דק לפני העופות
17 ואע"פ שהוא ראוי לכלבים אין שם אוכל עליו בשביל כך
18 הואיל ואינו עומד לכלבים אלא לאדם או לעופות מחמת
19 חשיבותו ולהם אינו ראוי בלא חתיכה זו:
20 י וכל זה בדבר שאינו גידולי קרקע אבל כל דבר שהוא
21 מגידולי קרקע אפילו הוא אוכל גמור יש בו משום טוחן
22 הואיל ויש במינו טחינה דהיינו בתבואה וקטנית ולפיכך
23 אסור לחתוך הירק דק דק כדי לאכלו וכן גרוגרות וחרובים
24 לפני זקנים ואם חתך דק דק חייב משום טוחן.
25 אבל מותר לפרר הלחם דק דק לפני התרנגולים ואין בזה
26 משום טוחן הואיל וכבר נטחנה התבואה שממנה נעשה
27 הלחם ואין טחינה אחר טחינה.
28 וכל זה בחותך ומניח ואינו אוכל לאלתר אלא לאחר שעה
29 אבל מותר לחתוך דק דק כדי לאכול לאלתר או בשביל
30 אחרים שיאכלו לאלתר או בשביל תרנגולים שיאכלו לאלתר
31 מפני שלא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות גדולות
32 או קטנות אם כן דרך אכילתו כך הוא לאכול גם בחתיכות
33 קטנות וכל שהוא דרך אכילה אין בו משום מלאכה כמ"ש
34 בסי' ש"ט לענין בורר אוכל מתוך הפסולת כדי לאכלו
35 לאלתר שאין בו משום מלאכה הואיל ודרך אכילה כך הוא
36 ומותר אפילו לכתחלה.
- 37 ויש מפקקים על היתר זה ונכון לחוש לדבריהם לזהר
38 לחתוך את הירק (שקורין שלאטי"ן) לחתיכות גדולות קצת
39 שאז אין בו משום טוחן לדברי הכל.
40 אבל במדינתנו נהגו לחתוך הצנון דק דק מאד וכן בצלים
41 ויש להם על מי שיסמכו ועל כל פנים צריכים לזהר שלא
42 יתחילו עד אחר יציאה מבית הכנסת שצריך שיהא סמוך
43 לסעודה ממש כמו שנתבאר בסי' ש"ט לענין בורר:
44 יא וכל זה לחתוך דק דק בסכין אבל לדוך במדוך אפילו
45 של עץ אסור אפילו כדי לאכול מיד ואפילו באוכל
46 גמור כמו גרוגרות וחרובים לפני זקנים וכן שום ושחליים
47 וכיוצא בהם מאוכלים הנידוכין אסור לדוך אותם אפילו
48 לאכול מיד אבל מותר לרסקן בשינוי גדול כגון בעץ הפרור
49 או ביד של סכין וכיוצא בו כמו שנתבאר בפלפלין:
50 יב אין כותתין מלח במדוך אפילו של עץ אלא צריך שינוי
51 גדול כגון לרסקו בידו של סכין או בעץ פרור אבל
52 אסור לחתכו בסכין דק דק (שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא
53 ע"י תערובת דינו כתבלין ולא כבשר וגבינה אף על פי
54 שהוא ג"כ אינו מגדולי קרקע כמותם) במה דברים אמורים
55 במלח הגס בתחלתו אבל מלח שהיה דק מתחלה ונתבשל
56 ונעשה פתייתין מותר לחתכו בסכין דק דק כמו שמותר בפת
57 משום שאין טוחן אחר טוחן כמו שנתבאר:
58 יג דבר שאינו חפץ לאכלו (ולא האכילו לתינוק) לאלתר
59 אסור ללעסו בשינוי משום טחינה:
60 יד חלות דבש שנתרסקו מהכוורת מבעוד יום אסור לרסקן
61 להוציא מהן הדבש מפני שהוא מפריד אוכל מפסולת
62 דהיינו הדבש הראוי לאכילה מהשעוה שאינה ראויה לו ויש
63 בזה משום מפרק וגם משום בורר אוכל מפסולת ואף על פי
64 שמרסק כדי לאכול לאלתר כמו שנתבאר בסימן ש"ב.
65 ואפילו יצא הדבש מעצמו אסור עד לערב גזרה שמא ירסק
66 בידיים כדי לאכלו היום אלא אם כן נתרסקו החלות מבעוד
67 יום שאז מותר הדבש היוצא ממנו בשבת כדין זיתים וענבים
68 שנתרסקו מבעוד יום כמ"ש שם ובסי' רנ"ב.
69 אבל מותר לאכול הדבש הרבוק על גבי חלות סביב אף על
70 פי שלא נתרסקו מבעוד יום:
- חלק ב' סימן שכ"א. דיני תולש בשבת ודין טוחן ודין תקוני מאכל או
מעבד ולש טעיפים ח"ד

לקוטי תורה

- 1 **תוכן הפרק:** השמחה הגדולה מקירבת אלקים
2 שאין כמוה הנפעלת על ידי עסק התורה
- 3 [לאחרי שביאר בפרק הקודם כיצד על ידי לימוד
4 התורה מתרומם האדם, מצד גילוי אור אין סוף ב"ה

41 ממש שמרומם מכל העולמות], ולכן אינו בא לידי
42 גילוי בהשגת הנבראים.

43 ואדרבה כ"ש וק"ו השמחה גדולה יותר
44 לאלהים, בהתבוננות נפשו שבדאי שורה עליו
45 גילוי העונג העליון ב"ה מה שאינו נתפס ונקלט
46 בשום השגה ולית מחשבה תפיסא ב'.

47 ואם כן, זה שאין התענוג יכול להתגלות אליו
48 צריך להביא שמחה יותר גדולה, בהתבוננו בגודל
49 חסדו של הקב"ה שנותן לו את האפשריות שישרה
50 עליו אור אלקי עליון כזה שהוא מנושא ומרומם
51 מגדר הנבראים ולמעלה מגדר תפיסא בשכל
52 האנושי.

53 וכן בעסק התורה שהיא בחינת לבושי' בתלג
54 חיזור.

55 השמחה בעסק התורה היא לא רק מחמת גילוי
56 אור אין סוף ב"ה שבתורה (שזהו ענין 'ושער
57 ראשי' כעמר נקא") - אלא אפילו מצד עצם עסק
58 התורה, שהיא לבושו של הקב"ה (בחינת "לבושי'
59 כתלג חיזור").

60 הנה נודע שהמחשבה והדיבור של האדם הן בחינת
61 לבושים, מחשבה לבוש הפנימי ודיבור לבוש
62 האמצעי.

63 כי הנה ידוע שמחשבה דיבור ומעשה נקראים
64 "לבושי הנפש", לפי שהם כמו בגד ולבוש שאינם
65 קשורים עם מהותו של האדם (עד שאפשר לפשוט
66 אותם) - כך אין המחשבה ודיבור ומעשה חלק
67 ממהות הנפש עצמה אלא רק "לבוש" לשכל האדם
68 או מדותיו, שהאדם "מלביש" רעיון שכלי או רגש
69 הלב באותיות המחשבה, או באותיות הדיבור, או
70 - שעושה מעשה בהתאם לשכלו או מדותיו.

71 בשלשת לבושי הנפש הנ"ל - המחשבה נקראת
72 "לבוש פנימי", לפי שהיא קרובה יותר לנפש עצמה
73 ולפיכך היא נשארת בתוך האדם עצמו ואין
74 מחשבותיו נגלות לחוץ כלל; לעומת זה - המעשה
75 נקרא "לבוש חיצוני", כי גדר המעשה הוא -
76 פעולה בדבר שחוץ לאדם; ואילו הדיבור נקרא
77 "לבוש אמצעי" כי הוא ממוצע בין המחשבה
78 והמעשה, כי מחד גיסא כל ענין הדיבור הוא
79 בשביל הזולת, אבל מאידך כח הדיבור קשור עם
80 פנימיות האדם, וכפי שרואים שהדיבור אינו
81 אותיות גשמיות בלבד אלא בתוך אותיות הדיבור

1 שבתורה - ימשיך לבאר בפרק זה את גודל העונג
2 והחשק שצריך להתעורר בלב האדם בעסק התורה:]

3 ובאשר ישכיל ויתבונן האדם בנפשו איך שע"י
4 סלסול הלבבות של התורה תתרומם נפשו
5 לעלות לאור אין סוף ב"ה ממש, ממילא יגיל
6 וישמח בחדוות ה', הוא אור אין סוף ב"ה,
7 מקור החיים מקור התענוגים, יותר מרוב כל,
8 אפילו מחיי עולם הבא גן עדן תחתון ועליון
9 שאין זה אלא זיו בו'.

10 כתיב "תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה
11 גו' מרוב כל", אשר הפירוש הפנימי בכתוב זה,
12 שהאדם צריך לשמוח ולהתענג בה' יותר מכל שאר
13 התענוגים שבעולם. ובעומק יותר: לא רק
14 מתענוגים גשמיים אלא אפילו מתענוגים רוחניים,
15 כמו התענוג הרוחני שבעולם הבא וגן עדן (לא רק
16 גן עדן התחתון אלא אפילו גן עדן העליון).

17 והטעם - לפי שהאור האלקי המאיר בגן עדן
18 (וכן בעולם הבא) הוא רק זיו השכינה (כמאמר:
19 יושבין ונהנין מזיו השכינה), ואילו ע"י התורה
20 מתקשר האדם עם הקב"ה בכבודו ובעצמו, שהוא
21 מקור כל החיים (כמ"ש כי עמך מקור חיים) וכן
22 מקור כל התענוגים.

23 וגם בבחינת זיו הזה אמרו על אחר מוטב
24 הלידייניה בו', ומכ"ש וק"ו שישים נפשו בכפו
25 להיות כל ישעו וכל חפצו בעסק התורה,
26 להתענג על ה' ממש, שהוא מקור החיים ומקור
27 התענוגים.
28 והדברים ק"ו:

29 אם לגבי העונג הרוחני שבגן עדן, שאינו אלא
30 מזיו השכינה, אמרו חז"ל (על אחר, הוא אלישע
31 בן אבוי' שיצא לתרבות רעה) שכדאי לסבול
32 יסורים גדולים בגיהנם כדי לזכות לתענוג הרוחני
33 שבעולם הבא (ואפילו עבור התענוג שבגן עדן
34 התחתון) - כ"ש וק"ו, שהאדם צריך לתת כל
35 מעיינו בעסק התורה שעל ידו מתענגים על ה'
36 ממש, שהוא מקור החיים וכל התענוגים כולם.

37 ואף שאין התענוג הזה נראה ונגלה בהתגלות,
38 [הנה אין זה חסרון בהאדם, אלא] היינו משום
39 שגודל כח התענוג שהוא שאין העולמות יכולים
40 לסבולו [מאחר שהוא תענוג מאור אין סוף ב"ה

15 עם שכלו של האדם בתכלית היחוד, וכמבואר
16 בארוכה בתניא, שיחוד זה (בין האדם הלומד תורה
17 וחכמת התורה שנתפסת במוחו ושכלו) "הוא יחוד
18 נפלא שאין יחוד כמוהו . . . להיות לאחדים
19 ומיוחדים ממש מכל צד ופינה".
20 ואין קרבת ה' ממש יותר מזה, כמו על דרך
21 משל שנים שמתכסים בטלית אחד.
22 והרי זה כאילו "לבושי" האדם - מחשבתו
23 ודיבורו - עם "לבושו" של הקב"ה (חכמת התורה)
24 מתאחדים יחד להיות טלית אחד. וא"כ אין שייך
25 להיות קרבת ה' יותר גדולה מקירוב זה הנפעל על
26 ידי לימוד התורה, דהוי כאילו האדם והקב"ה
27 "מתכסים בטלית אחד".

ד"ה כי ביום הזה יכפר פרק ה

1 מלובשת נפש וחיות האדם, וכנרמז בכתוב "נפשי
2 יצאה בדברו".

3 וא"כ בשנפשו של אדם מתלבשת במחשבה
4 ודיבור של התורה הנה היא מתלבשת בלבושו
5 של הקב"ה, לבושי' בתלג חיוור ממש.
6 השגת התורה היא במחשבה, וכן לימוד התורה
7 צ"ל בדיבור, למוציאיהם בפה דוקא, שהם
8 הלבושים הפנימיים של האדם. ונמצא, שעל ידי
9 עסק התורה, המעסיקים את הלבושים הפנימיים
10 של האדם, מתאחדים "לבושי" האדם (מחשבתו
11 ודיבורו) עם לבושו של הקב"ה ממש, שהיא
12 התורה (כנ"ל).

13 [שהרי על ידי השגת התורה, מתאחדת חכמת
14 התורה (שהיא חכמתו יתברך ולבושו של הקב"ה)

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

24 דהיינו בחי' התנשאותו ואימתו מוטלת עליהם עד
25 שבטלים כולם אליו לרצונו בכל אשר יגזור אומר
26 עליהם כו' וכמו"כ למעלה בבחי' מלכותא דרקיע בחי'
27 מל' דאצי' הוא בחי' התנשאות אור האלקי שמתנשא
28 ומרומם על כל העולמות והכל בטלים אליו בתכלית
29 הבטול כו' אבל לכאורה אין זה מובן כלל דהלא אין
30 המשל דומה עם הנמשל שהמשל דהתנשאות מלך ב"ו
31 הרי לא נמשך ע"י זה בחי' אור וחיות להיות מזה
32 התהוות מציאות אנשי המדינה כי אין עצמות המלך
33 מתפשט ומתלבש בהם כלל רק בחי' ממשלתו בלבד
34 הוא שמתפשט עליהם ומציאותם נמצא במהות בפ"ע
35 גם טרם שמושל עליהם אבל בנמשל למעל' בבחי' מל'
36 דאצי' הרי ידוע שמבחי' ההתנשאות דמל' דאצי' מזה
37 דוקא נמשך בחי' אור וחיות לכל הנבראים כמ"ש ואתה
38 מחיה את כולם וכידוע אלא צ"ל שבאמת אין הנמשל
39 רק בענין של בחי' המלוכה בלבד שהוא בחי'
40 ההתנשאות אבל אינו דומה עם המשל ממש שהרי
41 בבחי' מלוכה זאת הוא מחיה את כולם וכמ"ש ה' מלך
42 גאות לבש כו' וכידוע דמבחי' מל' דאצי' נעשה בחי'
43 מקור החיות של כל עולם הבריאה וכן מבחיני' מל'
44 דבריאה נמשך בחיני' מקור החיות של כל עולם היצירה
45 וכן ממל' דיצירה בעשיה וא"כ זה האור והחיות הגם
46 שהוא בבחינת התנשאות מ"מ מאיר ומחיה ממש רק

1 (פא) אך א"כ יש להבין ד"ז על בוריו יותר שלפי
2 הנראה מזה הרי בחי' הארה דסובב זה
3 מחיה ממש אפי' לחומריות העוה"ז וכו' א"כ מהו
4 ההפרש בינו לבחי' ממלא כ"ע שגם הוא מחיה את
5 הכל וכמ"ש ואתה מחיה את כלם כו' ולמה נק' בשם
6 הארת סובב דוקא שהוא רק בבחי' מקיף מרחוק בלבד
7 מאחר שהוא מחיה ממש כנ"ל. אמנם הנה כתיב כל
8 אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות
9 כו' דמשמע מזה שחפץ ה' שוה הוא בכל אשר עשה
10 ואין חלוק בזה בין עולמות עליונים ותחתונים כולם
11 חפץ ורצון א' עשה כו' וזה פלא לכאורה והנה יש
12 להקדים תחלה ענין ובחי' מחשבה הקדומ' שבעצמות
13 אא"ס אנא אמלוך שנק' בחי' מל' דא"ס כידוע והוא
14 הנק' ג"כ בשם רעוא דכ"ר דהיינו כאשר עלה ברצונו
15 הפשוט כו' כי המחשב' נק' רצון כידוע ועליית מחשבה
16 זו דאנא אמלוך נק' רעוא דכ"ר אע"פ שאנא אמלוך
17 הוא רק רצון פרטי מורכב בענין המלוכה הזאת דאנא
18 אמלוך כו' אך בשביל רצון זה דאנא אמלוך הוא שעלה
19 ברצונו הפשוט להיות לו רצון להשתלשלות העולמות
20 בכללות והוא הנק' רעוא דכ"ר פי' רצון לרצון כו'
21 ובאור הדברים הנה מובן מבחי' מל' דאצי' בבריאה
22 שז"ש מלכותך מלכות כ"ע וידוע שזהו עד"מ מלכותא
23 דארעא שמלכותו מתפשטת על כל אנשי המדינה

18 והנה מובן עכ"פ מזה שכל בחי' מל' שבעליון שנעשה
 19 כתר לעולם התחתון מאיר ומחי' אותו בבחי' מקיף
 20 שהוא ענין ההארה הבאה בהשוואה א' לכל פרטי
 21 הנמצאים שבאותו עולם התחתון לראש וסוף בשה
 22 ממש וטעם הדבר כי גם הרצון הזה אשר נמשך להיות
 23 מקור החיות לעולם זה הוא בא בבחי' כללות הרצון
 24 השייך לזה העולם לכל הנמצאים שבו כמו כל אשר
 25 חפץ ה' עשה כו' ואח"כ מתחלק לרצונות פרטיים לכל
 26 נמצא ונברא בפרט כו' וזהו הנק' בחי' טובב לעולם זה
 27 בפרט דהיינו בחי' כתר שכותר בבחי' מקיף וסובב
 28 בהשוואה א' לכללות עולם זה מראשו לסופו ביחד כו'
 29 שכמו שיש בחי' טובב כ"ע בכללות כל ההשתלשלות
 30 דקו וחוט כו' ונק' מקיף הכללי כידוע שזהו בחי' מל'
 31 דא"ס שנעשה כתר לא"ק כו' כן יש בחי' טובב בפרט
 32 בכל עולם ועולם דאבי"ע דהיינו שמבחי' מל' שבעולם
 33 העליון נעשה בחי' כתר וסובב לעולם שלמטה הימנו
 34 כנ"ל וד"ל:

שנר הפורים

1 שהוא מאיר ומחיה לכל העולם בבחי' מקיף וסובב
 2 מאחר שהוא בחי' ההתנשאות כו' וזהו בדרך פרט כמו
 3 ממל' דאצי' בבריאה הוא בחי' מקיף לבריאה וז"ש
 4 בע"ח דמבחי' מל' דאצי' נעש' כתר לבריאה כו' וכן
 5 ממל' דבריאה נעשה כתר ליצירה כו' ובחי' כתר זה
 6 הוא בחי' הרצון הפרטי שנמשך להיות ממנו התהוות
 7 כל אותו העולם כמו בחי' רצון העליון לברוא עולם
 8 הבריאה כמ"ש בזהר כד סליק ברעותיה למברי עלמא
 9 כו' הנה זה הרצון הוא המחיה ומהוה אותם מאין ליש
 10 והרצון הזה בא ונמשך מבחי' מל' דאצי' שזהו מה
 11 שעלה ברצונו להיות מלך על עם נפרד כו' ע"כ נמשך
 12 רצון לברוא כו' וא"כ ה"ז האור והחיות שנמשך מצד
 13 בחי' מל' דאצי' הוא בא בבחי' מקיף לעולם הבריא'
 14 אבל הוא עיקר מקור החיות הנמשך מן הרצון לברוא
 15 כו' וז"ש ולכבודי בראתיו כו' כבודי הוא בחי' המל'
 16 בראתיו נעשה רצון לבריאה כו' וכן ממל' דבריאה
 17 נעשה כתר ליצירה כו' וז"ש מלכותך מלכות כ"ע כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורננא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

16 אלקותו ית' להתגלות ע"פ מדותיו ע"י אור דתומ"צ
 17 שאם יטעון ראובן כך יהי' הפסק כך וכן עד"ז בכל
 18 המצות וכמ"ש בת"א בדרוש ויהי בשלח פרעה. והנה
 19 ע"י כלים דתומ"צ נמשך האור מלמעלה מבחי' סוכ"ע
 20 ומאיר בפנימיות, כי זה שכולם יכולים לקבל השפעה
 21 מבחי' אם צדקת כו' אפי' אוה"ע ג"כ היינו מחיצוניות
 22 דבחי' זו אבל המשכה בפנימיות אינו כ"א ע"י כלים
 23 דתומ"צ רק שנמשך בחי' צנור והארה בלבד, ואח"כ
 24 ע"י תשובה נמשך ג"כ עצמיות הסוכ"ע להאיר ג"כ
 25 בבחי' ממכ"ע, ובזה יובן משארז"ל ע"פ בחסד ואמת
 26 יכופר עון דהיינו ע"י תורה וגמ"ח, והוא כי ע"י
 27 תומ"צ נמשך הצנור מסוכ"ע כנ"ל ואח"כ ע"י
 28 התשובה לזה ג"כ ממשיכים עצמות ופנימיות סוכ"ע
 29 ששם אם צדקת כו' וכחשכה כאורה ונשלם עי"ז כל
 30 הפגמים ועוונות.

נרר שבועות תרס"ו

1 ויש להבין מאחר שנת' דסוכ"ע הוא בחי' כחשיכה
 2 כאורה ואם צדקת מה תתן לו א"כ איך אפשר
 3 להמשיך בחי' סוכ"ע ע"י מעשי המצות הרי לכאורה
 4 ענין המצות הוא היפוך מבחי' אם צדקת כו'. והענין
 5 יובן ע"פ מ"ש תען לשוני אמרתך כי כל מצותיך
 6 צדק והיינו כי כל המצות נק' בשם צדקה למעלה
 7 והיינו צמצום עצמותו ית' להתלבש בכלים דתומ"צ,
 8 כי מצד מהו"ע ית' לית מחשבה תפיסא בי' כלל והוא
 9 אפי' מחשבה דחכ' עילאה ולא תפיס בחי' עצמותו
 10 ית' רק זהו צמצום ורצון אותיות צינור שנמשך צינור
 11 מבחי' עצמותו ונמשך ברצון להתלבש בכלים דתומ"צ
 12 שהם חכמתו ורצונו ית' ולכן נק' בשם צדקה שהוא
 13 צדקתו של הבורא ית' מצד טבע הטוב להטיב,
 14 שבמהו"ע ית' לא שייך כלל בחי' רצון שהוא למעלה
 15 מעלה מבחי' רצון ונק' בעל הרצון, רק שהוא צמצום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

27 ובכ"ז יובן ענין מארו"ל קשה לזווגם כקרי"ס, דהנה
 28 ענין קי"ס הי' כמ"ש הפך ים ליבשה, והיינו
 29 ע"ד הנ"ל שהים גבוה מהארץ בסדרי השתלשלות וע"ד
 30 ששמי' קדמו בסדרי השתלשלות, אמנם כמו שמצד
 31 מעלת הארץ שבמח' ארץ קדמה כנ"ל נקוו המי' אל
 32 מקום אחד ונראי' היבשה, כן קרי"ס הי' הכנה למ"ת
 33 שזה עיקר המכוון כמ"ש אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי'
 34 בראתי בראתי גימ' תרי"ג [מצות] שהוא בחי' תרי"ג
 35 שניתנו לישראל שנק' ג"כ בשם ארץ חפץ, ולהיות כן
 36 נעשה עוד בים שנקרע לקרעי' מלבד אשר נקוו למקום
 37 אחד כ"א שנקרע לגמרי ונתבטל ונעשה יבשה, ובני'
 38 הלכו ביבשה בתוך הים מטעם הנ"ל שבמח' ארץ
 39 קדמה ובה יש כוונת נעיצת התחילה כנ"ל, ולהיות כי
 40 קשה הדבר להשפיל הגבוה בסדר השתלשלות ולרומם
 41 את הנמוך בסדר השתלשלות לזאת הי' קרי"ס קשה
 42 מכל הניסי' והנפלאות כו'. ועד"ז יובן בענין הזיווגי'
 43 להיות כי ע"פ סדרי השתלשלות הזכרי' גבוהי' מן
 44 הנקבות, ששורש הזכרי' הם מבחי' חסד כמ"ש זכר
 45 חסדו, והם מבחי' ש' מ"ה דז"א, ויש להם קדימה
 46 במעלה על הנקבות שהם מבחי' ש' ב"ן דמל', וכענין
 47 שמי' קדמו לארץ בסדרי השתלשלות, אמנם מצד כוונת
 48 נעיצת התחילה יש יתרון המעלה בבחי' מל' סודכ"ד
 49 שבה דוקא יש כוונת נעיצת התחילה וכנ"ל, ולכן מצד
 50 זה יש יתרון המעלה בנקבות ששרשם מבחי' מל'
 51 דאצי' שנק' ארץ, ולכן בה דוקא יש כח החידוש
 52 להוליד בדומה לו שהגוף הוא התחדשות גמורה נגד
 53 השפעת הטפה, להיות כי שרשה מבחי' המל' שבה יש
 54 כוונת נעיצת התחילה הוא בחי' האין המהוה גם היש
 55 דחכמה וכנ"ל. ואמנם להיות כי בסדר השתלשלות
 56 הזכרי' גבוהי' במעלה מן הנקבות, ולכן כדי להגבי'
 57 ולרומם נשמת הנקבות מנשמת הזכרי' מטעם הנ"ל
 58 מצד שרשן למעלה א"א לה אם לא שיושפל הגבוה
 59 וירומם הנמוך, וז"ע חתן חות דרגא, ודרכו של איש
 60 לחזור אחר אשה, ואז אחר הזיווג הנה הבנין עדי עד
 61 נמשך ממנה דוקא שהיא המולדת בדומה לו, ולכן ענין
 62 הזיווג שקשה מאד דהגם שנעוץ תחילתן בסופן אבל
 63 הוא בהעלם בלבד וכדי לבוא לידי גילוי קשה מאד כי
 64 צריך להשפיל את המשפיע ולהעלות המקבל כמו
 65 שנתגלה היבשה ע"י שהורד הים ונבקע בקריעה כו'.
 66 וזהו קשה לזווגם כקרי"ס דענין הזיווגי' דומה ממש
 67 לקרי"ס כנ"ל ובשניהם קשה מאד מטעם הנ"ל. ובזה
 68 יובן הטעם מה שנק' ארץ מל' רץ ומלשון רצון, וכמ"ש
 69 במד"ר בראשית פ"ה למה נק' שמה ארץ שרצתה
 70 לעשות רצון קונה, פי' ענין רץ ע"ד המאמר רץ לבך
 71 בבחי' התשוקה ברשפי אש שלהבת כו' לעלות למקור
 72 חוצבה למעלה מעלה עד שתעלה למח' הקדומה
 73 שבבחי' עצמיות המאציל הנק' קדמון לכל הקדומי'
 74 להיות נעוץ סופן בתחילתן דוקא, ואז יהי' בה כח
 75 המוליד ומחדש יש מאין מה שאין בשמי' וכנ"ל, ולכך
 76 נק' כנס"י ג"כ כלה מל' כלה נפשי כו' בבחי' רצוא
 77 דוקא למעלה מעלה מבחי' החכ' וההתבוננות כמ"ש
 78 במ"א.

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור. ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

המגיד מראשית אחרית

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

9 שכיין שישנן דרגות שונות באור, ממילא האור של
 10 החכמה נמשך ונמדד באופן אחר מאשר אור הבינה, עוד
 11 לפני התלבשותם בכלים.
 12 וגם המדידה כהכלים באיזה אופן יהיו הוא כפי מדידת
 13 האור כו', - כלומר לא בגלל שהכלי מגושם האור בו
 14 מועט, אלא להיפך, בגלל שהאור מועט, הרי הכלי שלו
 15 התהווה באופן של התגשמות.
 16 והיינו שלפי המדידה באיזה אופן יהיה בחינת החכמה
 17 לו.
 18 המדידה באור והמדידה בכלים – הסדר שבהם, ויישוב
 19 קושיית הזוהר על "ובראשי חדשיכם".
 20 אמנם כאמת ההבדל בין המעלה והמטה בספירות אין
 21 זה רק מצד הכלים שכלל שהכלים מרובים יותר האור
 22 מתמעט, כי אם שיש מדידה בהאור באיזה אופן הוא
 23 נמשך להאיר בכל ספירה כו', - כלומר, זה שספירה
 24 אחת היא שונה מהשניה, הוא גם באור של הספירה.

41 (שנוצר על ידי הצמצום), והרשימו יצר באור את תכונת
42 ההתעבות ורק אז נעשה מזה כלים.
43 ועל כן נתהווה הכלי כפי אופן האור היינו שתהיה
44 מוכנת לקבל את האור בו'. - לפי כלל זה אפשר להבין,
45 ש"צורת" הכלי, אם הוא זך יותר או מגושם יותר וכו',
46 הרי זה נקבע על פי האור. אבל "חומר" הכלי - כלומר
47 עצם מציאותו - נוצר מהרשימו.
48 ועיקר המדידה הוא בהאור באיזה אופן יאיר בעולמות
49 בו' ומהמדידה באור נוצרה המדידה בכלים.
50 במאמר המוסגר מדייק הרבי נ"ע, כי אמנם המדידה
51 בכלי היא לפי מדידת האור, אבל בסדר של התכונן
52 והמחשבה הקדומה של הבורא כביכול, התהוות הכלים
53 וממילא גם מדידת הכלים קדמה להאצלת האור
54 ולמדידתו. היינו, שלכל לראש עלה במחשבה של
55 הבורא כיצד הכלי יתהווה, ולפי אופן המחשבה על
56 הכלי נמשך האור בפועל, ולפי המשכת ומדידת האור
57 בפועל נמדד הכלי בפועל. והסיבה לזה, כי התכלית של
58 הבורא היא דוקא ב"דירה בתחתונים" ומציאות
59 ה"תחתונים" היא דוקא על ידי הכלים.
60 ובלשון הרבי נ"ע: (ויש לומר דבשרש הראשון כלומר
61 במחשבה הקדומה מדידת הכלים קדום למדידת האור
62 והסיבה שהמחשבה על מדידת הכלי קדמה למדידת
63 האור היא דתכלית הכוונה הוא בהתהוות הכלים בו'
64 שהרי המטרה בהתהוות של העולמות היא "דירה
65 בתחתונים" כלומר מציאות הגבול, שהיא מציאות
66 הכלים והוא מה שמובא¹¹⁸ שבנין החומר של הגוף
67 קדום בשרשו להצורה בו'. כלומר לנשמה. וכפי
68 שביצירת האדם - גוף ונשמה, אנו אומרים שבנין
69 החומר קדם (כפי המסופר בתורה באופן יצירת האדם
70 הראשון) כך הוא בכוונה העליונה בהתהוות הכלים
71 והאורות.
72 וזהו הטעם מה שהכלים למעלה ממשיכים את האור,
73 ולא כמו הכלים למטה שרק מקבלים הדבר הניתן בתוכן
74 אבל לא גורמים לו להימשך, וכמו כלי גשמי ריק, הרי
75 אין שום דבר בכלי הגשמי שגורם לדבר הניתן בתוכו
76 להימשך אל הכלי אבל למעלה בספירות העליונות
77 הכלים ממשיכים את האור,
78 ולמרות שלמטה זה לא כך, הנה בכל זאת יש לזה
79 דוגמא גם כאן בעולם שלנו - וכמו איברי הגוף
80 שממשיכים את החיות, כאשר הגוף הגשמי והאברים

1 נמדדה כלי החכמה באופן כך בכדי שתקבל האור
2 והגילוי דבחינת החכמה ובהאי גוונא (ובאופן זה)
3 בשארי הספירות בו'. - בגלל שאור החכמה שונה מאור
4 הבינה, הנה לפי האור של החכמה נמדד כלי החכמה
5 שיתאים אליה, וכן לפי אור הבינה נמדד כלי הבינה.
6 כלומר הקביעה שכלי החכמה יהיה שונה מכלי הבינה
7 - הבדל זה נעשה כתוצאה מההבדל בין האור של
8 החכמה לאור הבינה.
9 וכמשל נשמה וגוף, שיש התפתחות שונה של האברים
10 אחד מהשני, הנה הסיבה להתחלקות השונה של
11 האברים היא ההתחלקות בכוחות הנפש. כיון שכח
12 השכל הוא כח עדין וזך, הרי המוח הגשמי נוצר גם כן
13 באופן זך ועדין, ולעומתו כח ההילוך לרוגמא שהוא כח
14 יותר נמוך, הרי גם הכלי שלו (הרגל) התהווה באופן
15 יותר מגושם. וכך גם בנוגע לנשמות, נשמה שיש לה
16 שרש גבוה יותר תתלבש בגוף מזוכך יותר, ונשמה
17 ששרשה ממדריגה נמוכה יותר תתלבש בגוף נמוך יותר
18 המתאים לה¹¹⁶.
19 והענין הוא כמו שנתבאר לעיל פרק ח' ששם מובא
20 המושג שכתוב בעץ חיים¹¹⁷ דמהתעבות האור נעשה
21 הכלי ולמדנו שאין הפירוש שכל מציאות הכלי היא
22 מהאור, דעם היות שיש לכלים שרש מיוחד נפרד משרש
23 האורות והוא כח הרשימו, כח הגבול שלפני הצמצום
24 מכל-מקום ההתהוות בפועל דכלים הוא על ידי
25 אמצעות האור בו',
26 ביאור הענין: בפרק ח' האריך הרבי נ"ע להסביר
27 שהתהוות כל הבריאה כולה, בין האורות ובין הכלים,
28 נעשתה על ידי האור והגילוי של הקב"ה, ששורשו
29 מאור הקו. אלא שזה נעשה על ידי התלבשות הקו
30 בנקודת הרשימו שעל ידי זה דוקא נתהוו הכלים
31 מהאור. שלמרות שהתהוות של הכלים בפועל היא על
32 ידי אור הקו, הרי היכולת שלהם להתגלות נפעלת על
33 ידי הצמצום, ולכן הקו צריך להתלבש ולחדור בנקודת
34 הרשימו שנוצרה על ידי הצמצום כדי להוות את הכלים.
35 ולפי זה הפירוש של הלשון "מהתעבות האור נעשה
36 הכלי", שהכלים נוצרו אמנם על ידי האור (של הקו) אך
37 זה לא מהאור כשלעצמו, אלא דוקא על ידי הפעולה של
38 התעבות האור. האור מצד עצמו הוא ללא "התעבות"
39 (הגבלה), וזה שנעשה האור באופן של התעבות הוא על
40 ידי פעולה חיצונית, שהקו התלבש בנקודת הרשימו

117. ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. שער ו
(שער העקודים) פ"ג ואל"ך.

118. ראה ספר המאמרים תרמ"ה עמוד שמו. ובמקומות
המצויינים שם בשולי הגיליון.

116. ומה שמבואר בכמה מקומות מדברי הזוהר, שלעיתים
נשמה מאוד גבוהה יורדת להיות בנו של אדם נבזה ושפל (ראה
תניא סוף פרק ב', ובפרק יח), הנה זה גופא שנאמר שם הלשון
"לפעמים" משמע שברוך כלל אין זה הסדר, אלא כל נשמה
מתלבשת בגוף המתאים לדרגתה.

17 קדמה להתהוות הכלי.
 18 וכן הוא בהמדידה של הכלים והאורות דבשרשם
 19 במחשבה הקדומה מדידת הכלים קדום למדידת האורות
 20 ורק בהתגלות בפועל מדידת האור קדום בו'.
 21 והוא ענין דבמחשבה ארץ קדמה ובהתהוות שמים קדמו
 22 (בו'). – ישנה מחלוקת ידועה¹¹⁹ בין בית-שמאי לבית-
 23 הלל האם השמים נבראו קודם או הארץ. ובמאמרי
 24 החסידות¹²⁰ ההכרעה היא שבפועל נבראו השמים קודם,
 25 אלא שבכוונה ובמחשבה הארץ קדמה¹²¹. וזה בדומה
 26 למבואר כאן שהאורות התהוו בפועל קודם, אלא
 27 שבתכנון ובמחשבה – התכלית היא דוקא בכלים ולכן
 28 במחשבה הם קדמו.
 29 עד כאן מאמר המוסגר, שלמרות הביאור בפרק זה
 30 שמדידת הכלים בפועל היא לפי אופן מדידת האורות,
 31 הנה בתכנון ובמחשבה הכלים קדמו והמדידה בכלים
 32 קדמה.

שבת פרשת פנחס תער"ב

1 בקטנות – כוחות הנפש הם קטנים, וכשמתרחבים
 2 ומתגדלים כלי הגוף – כוחות הנפש מתגלים יותר
 3 ומתגדלים, וככל שהאברים מזוככים יותר כוחות הנפש
 4 נמצאים בהם בגילוי יותר. והסיבה לזה שהכלים
 5 ממשיכים את האור מפני שרש הכלים קדום אל האור
 6 בו'. כלומר כיון שהמחשבה על הכלי קדמה לאור (כיון
 7 שהכלי הוא התכלית) האור נמשך אליו. שהרי האור
 8 הוא כמין אמצעי לכלי.
 9 אמנם זהו שהאברים הגשמיים ממשיכים את כוחות
 10 הנפש, וכן בעולם האצילות הכלים ממשיכים את
 11 האורות הוא לאחר שהכלי כבר קיים, ואז כאשר יש
 12 זיכוך של הכלי הרי שלפי אופן הזיכוך שלה ממשבת
 13 את האור בו', ולעומת זאת בתחלת ההתהוות – בשלב
 14 הראשון של ההתהוות בפועל של הכלי (אך לא
 15 במחשבה ובתכנון כנזכר לעיל) הרי מהתעבות האור
 16 נעשה הכלי בו'. כלומר ההתהוות בפועל של האור

לשמים וכשברא ברא השמים תחלה. והענין כי סוף מעשה במח' תחלה פי' כי הארץ לפי שהיא סוף מעשה ע"כ שרשה במח' היא בבחי' תחלת המחשבה אבל השמים שהם תחלת המעשה הם אחרוני' במחשבה כי זהו הכלל שהסוף מעשה עולה תחלה במחשבה ולכן הצומח למעלה מהדומם וכן הזי למעלה מהצומח כו' שזהו כפי סדר ההשתלשלות דדצ"מ בעולמות שבחי' הדומם ועפר הארץ הוא בחי' סוף מעשה וצומח וחי למעלה ממנו במדרגה והוא ענין שמים קדמו לארץ. ומכל מקום מצד שרשן במחשבה הקדומה הרי ארץ דוקא קדמה לכולם במחשבה. לכן דוקא בה יש הכח והיכולת להוציא צמחה מצד שרשה הנעלה ולכן הצומח והחי והמדבר כולם מקבלים ממנה כו'.

119. ראה תורה אור ויגש (מג, ג): דהנה ידוע מחלוקת התנאים בגמ' (חגיגה יב). חד אמר שמים קדמו לארץ כמ"ש בראשית ברא כו' את השמים ואת הארץ וחי' ארץ קדמה כמ"ש ביום עשות כו' ארץ ושמים ואלו דא"ח שבמחשבה ארץ קדמה

119. גמרא מסכת חגיגה יב עמוד א: ת"ד ב"ש אומרים שמים נבראו תחלה ואחר כך נבראת הארץ שנאמר (בראשית ב) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וב"ה אומרים ארץ נבראת תחלה ואחר כך שמים שנאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריהם אדם בונה עלייה ואחר כך בונה בית שנאמר (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה אמרו להם ב"ש לב"ה לדבריהם אדם עושה שרפרף ואחר כך עושה כסא שנאמר (ישעיהו טו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי וחכ"א זהו זה כאחת נבראו שנאמר (ישעיהו מז) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים.

120. ראה תורה אור ויגש (מג, ג): דהנה ידוע מחלוקת התנאים בגמ' (חגיגה יב). חד אמר שמים קדמו לארץ כמ"ש בראשית ברא כו' את השמים ואת הארץ וחי' ארץ קדמה כמ"ש ביום עשות כו' ארץ ושמים ואלו דא"ח שבמחשבה ארץ קדמה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ט

11 שְׁהָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, הִזְהָרְיָה לְהִיּוֹת תַּחֲלַת
 12 הָעֵבוּדָה בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית, לְהָאִיר נִפְשׁוֹ בְּאוֹר הָאֱלֹקִי, עַל
 13 יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת וְהַשְׁגָּת אֱלֹקוֹת, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת אֱלֹקִי
 14 בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה, לְהַכְנִיעַ עַל-יְדֵי-זֶה הַמַּדּוֹת טְבָעִים
 15 דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית כו'. אִף הָעֵנָן הוּא, דְּהִנֵּה בְּהִב' נִפְשׁוֹת
 16 דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית וְנִפְשׁ הַבְּהִמִית שְׂשִׁשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 17 מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְנִשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי", הַגִּם דְּעַקֵּר
 18 הַחַיּוֹת דְּיִשְׂרָאֵל הוּא הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב
 19 "וַיִּפַח בְּאִפְיוֹ נִשְׁמַת חַיִּים", דְּהַנְּשָׁמָה הָאֱלֹקִית זֶהוּ
 20 הַחַיּוֹת הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ כו', (וְכֵן נִרְאָה בְּמוֹחַשׁ בְּכַמְּה

1 (יב) אָמְנָם צָרִיף לְהָבִין, לְמָה זֶה הוּא הַסֵּדֵר בְּאִפְן כְּזֶה
 2 דְּנִקָּא, דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שֶׁצָּרִיף לְהִיּוֹת
 3 תַּחֲלָה גּוֹרְעִין מִתְּאַוֹת הַנִּפְשׁ הַבְּהִמִית, וְאַחַר כֵּן
 4 וּמוֹסִיפִין עַל כַּח הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית, וְלְמָה לֹא יְהִיָּה תַּחֲלַת
 5 הָעֵבוּדָה בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁהָרִי גּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין זֶהוּ
 6 מַמְדּוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל פִּי הַתּוֹרָה הֵלֵא הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת
 7 הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְהִזְהָרְיָה לְהִיּוֹת הַתַּחֲלַת הָעֵבוּדָה בְּנִפְשׁ
 8 הָאֱלֹקִית, דְּהָרִי עֵנָן הַנְּסִיָּה אֵינּוּ רַק גְּבִי בְּעַלֵּי תְּשׁוּבָה,
 9 שֶׁהַגְּבִירוֹ כַּח הַטְּבָעִי דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית, פִּי אִם בְּכָל אָדָם
 10 בְּעֵבוּדָתוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת מַדַּת הַנְּסִיָּה, וְעַל פִּי הַתּוֹרָה

32 לבסוף כו'. והענין הוא¹¹, לפי שכן הוא בשרשן, דתהו
 33 קדם לתקון, דהגם שעקר הפנה הוא בחינת התקון
 34 דוקא, וכמו שכתוב "לא תהו בראה, לשבת יצרה",
 35 וכמאמר "דין אהני ליה"¹² ודין לא אהני ליה^{טו} כו'.
 36 וכמו שכתוב "ואהב את יעקב", וקדום במחשבה,
 37 דיעקב הוא הבכור באמת כו', ומכל-מקום התהו קדום
 38 אל התקון כו'. וכמו כן בהשתלשלות והתהוות
 39 העולמות, דהתהוות הקלפות קדום להתהוות הפרי כו'.
 40 והנה סבת הדבר למה באמת התהוות הקלפות קדמה
 41 לפרי, שאם היה התהוות הפרי קדם לא היה אפשר
 42 להיות כלל התהוות הקלפה, ומכל-שכן שלא היה
 43 אפשר להיות שילביש את הפרי, ולזאת צריך להיות
 44 התהוות הקלפה קדם. והדגמא לזה הוא כמו שמבאר
 45 בעין חיים¹³ בענין אורות וכלים, דהקשה, למה היה
 46 צריך להיות הצמצום, שיתעלם האור לגמרי ויתגלה
 47 מציאות הכלי, ואחר כך נמשך האור מבחינת האור אין
 48 סוף שלפני הצמצום, ומפני מה לא נשאר בתחלה אור
 49 הקו כו'. ותרץ, דאם היה האור תחלה לא היה אפשר
 50 להיות התהוות הכלי, אבל לאחר שנתהוו הכלים, אינם
 51 מתבטלים גם כשמייר בהם אור הקו כו'. ובדגמא
 52 כזאת יש לומר בענין הזה, שאם היה בתחלה התגלות
 53 הפרי, לא היה אפשר להיות התגלות הקלפה, ובפרט
 54 שילביש את הפרי, ולזאת צריך להיות תחלה התהוות
 55 הקלפה ואחר כך הפרי כו'. וזהו גם כן מה שהנפש
 56 הבהמית קדום לבוא ואחר כך הנפש האלקית כו'.
 57 קצור. נקשה, דצריך להיות התחלת העבודה בנפש
 58 האלקית. יקדים, דנפש הבהמית קדם לבוא
 59 לנפש האלקית, קלפה קדמה לפרי, תהו לתקון. והסבה,
 60 דלאחר התהוות הפרי אי אפשר שתתנה הקלפה,
 61 ומכל-שכן שתלביש הפרי, דגמא מהתהוות האורות
 62 וכלים.

ג' דסליחות, תש"ט

1 ענינים כו'), ומכל מקום הרי הנפש הבהמית קודמת
 2 לבוא, ד"לפתח חטאת רובץ", דמשעה שנגער לצאת
 3 מיד היצר הרע בא, וכמאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין דף
 4 צא עמוד ב). וענין מה שכתב הר' משה זכות¹⁴ בארץ
 5 ריש פרשת וישב דף קעט. והיצר טוב בא לאחר י"ג
 6 שנה, ולכן היצר הרע נקרא מלך זקן וכסיל, והיצר טוב
 7 נקרא מלך מספן וחסם, ונקרא בקהלת ילד השני.
 8 ובספר של בינונים¹⁵ כתב, "ונפש השנית בישאל" כו',
 9 דנפש האחת היא מצד הקלפה, ונפש השנית⁷ היא חלק
 10 אלקה ממעל כו', והגם דקדם י"ג גם כן הנשמה
 11 האלקית היא המחיה אותו, מכל-מקום אין הנשמה
 12 האלקית בבחינת התפשטות והתגלות⁸, ועל דרך שקדם
 13 התפלה הנשמה באפו, וכמו שכתוב "חדלו כו' אשר
 14 נשמה באפו", ועל ידי התפלה דוקא מתפשטת ומתגלה
 15 בגוף כו', כמו כן בכללות ימי האדם, עד י"ג שנה, הוא
 16 על-דרך-משל נשמה באפו, והתפשטות שלה לאחר י"ג
 17 שנה כו', והטעם מה שהנפש הבהמית בא קדם, הוא
 18 מהכלל הידוע⁹, דקלפה קדמה לפרי, דכן הוא גם
 19 בגשמיות, כמו בפרי האגוז שיש בו ד' קלפות¹⁰, הרי
 20 תחלה צומח הקלפה ואחר כך הפרי, וכמו "רבי מאיר
 21 רמון מצא, תוכו אבל קלפתו זרק", דרמון הוא פרי
 22 חשוב, דהמצות נמשלו לרמון, וכמו שכתוב "כפולח
 23 הרמון וקתוף", שאפלו ריקנין שפך מלאים מצוות
 24 פרמון כו', יש לו קלפה והיא מקדמת לבוא, ואחר כך
 25 בא האכל שהוא התוף כו', וכך בתבואה תחלה צומח
 26 התבן והמוץ, ואחר כך החטה, ובתחלת הצמיחה נראה
 27 שהן העקר, וכן חושבים את עצמם לעקר, וכדאיתא
 28 במדרש רבה וישלח שמדינין אלו עם אלו כו'. וכמו
 29 כן בהשפעת השכל, תחלה אומרים המשלים והצעות
 30 דברים שאין זה עקר, והרי הם כמו המוץ והתבן, ואחר
 31 כך אומרים עקר השכל כו', והינו דעקר המבין הוא

7) ראה בכל זה בספר הקיצורים והערות לתניא עמוד עב ואילך.

8) להעיר משולחן ערוך לרבנו הזקן חלק אורח חיים מהדורא בתרא סוף סימן ד.

9) לקוטי תורה להאריז"ל סוף פרשת וישלח. ספר הליקוטים שם. ועיין גם כן זוהר חלק ב קח, ב.

10) זוהר חלק א רסג, א. מקדש מלך לזוהר חלק א יט, סוף עמוד ב. הובא ונתבאר בערכי הכינויים להצמח צדק (נדפסו בספר

החקירה אשר לו) ערך אגוז. 11) ראה בכל זה בספר קיצורים והערות לתניא עמוד מח ואילך.

12) ראה בראשית רבה פרשה ג, ז. שם פרשה ט. קהלת רבה פרשה ג, יא. ילקוט שמעוני קהלת רמז תתקמח. מדרש זוטא קהלת שם. זוהר חלק א רסב, ב.

13) שער א סוף ענף ג.

45 מהחברא בהכרח ומעתה "לא יבא בקהל" הוא ונידון
 46 בהרחקה ומבדילים ממנו, זאת תורת ה"זשאקט"
 47 בכללית הנוגע לעניינינו וכל יתר הפרטים הלא
 48 כתובים המה בחוקים ומשפטים שלהם. בהחצר
 49 ההיא אשר רבינו שליט"א דר בו הי' בערך עד ששים
 50 דירות והכנסה מכל התשעה וחמישים דירות לא הי'
 51 יותר מהכנסת דירה האחת, אשר בה דר רבינו
 52 שליט"א כי שכר דירה ניטלת גם כן לפי ערך כבודם
 53 של השכנים וכפי מחלקתם הנ"ל, ואם אינו עובד
 54 פשוט עליו לשלם מאה פעמים ככה בעד דירתו כלפי
 55 ה"עובד" ועל אחת כמה וכמה אם בין "מאמינים"
 56 ויראי אלקים יחשב ויש לו איזהו יניקה מדברים
 57 שבקדושה כמו דירת רבינו שליט"א אזי על הדירה
 58 הזאת מעמיסים כל המסים מהחצר וכל שכן הטוב
 59 הזה לישא על כתפיו כל העול הכבד מכל החצר כולו,
 60 ומובן הדבר מאלו העניינים והסיגופים הקשים
 61 אשר סבלו ב"ב של רבינו שליט"א מהדירה
 62 והמנהלים של ה"זשאקט" שלו, ובאמת נקצר המצע
 63 מלהשתרע לספר אחד מיני אלף מהניסים גלויים
 64 ממש, אשר בעינינו ראינו אנחנו דיירי לענינגראד בצלו
 65 של רבינו שליט"א, בכל השלשה ומחצה שנים אשר
 66 התגורר שם. "מנין קבוע" הי' בביתו להתפלל שלשה
 67 פעמים ביום. ביום הש"ק התפללו בהמנין עד עשרה
 68 מנינים, כ"י, לאמירת דא"ח נתאספו לשמוע בכל ש"ק
 69 עוד יותר ממספר הנ"ל, ומכש"כ לימים הקבועים
 70 לנסוע, על ראש השנה, יום הכפורים, סוכות, י"ט
 71 כסלו, פורים וחג השבועות, לזמנים האלה לפעמים
 72 באו אורחים מכל העיירות הקרובות והרחוקות דכל
 73 המדינה עד חמשים מנינים, לבד אנ"ש דמתא אשר
 74 ג"כ מגיע למספר הנ"ל וברם כגון דא צריך להיות
 75 לזכרון תמיד אשר מובדלים אנחנו אנ"ש בתלבושתנו
 76 ובמראותינו, ונפלינו בעבודתנו בתפלתנו וגם
 77 בשמחתנו ובימים המועדים לשמחה, כל החדרים
 78 הגדולים המלאים באנשים למאות, הריקודים
 79 החזקים עם קולות הניגונים הגבוהות, נשמעות
 80 בהרחוב ומכש"כ בכל החצר, תחת דירת רבינו
 81 שליט"א היתה חנות גדולה השייכת להגפ"א,
 82 גאסאדארסטווענא פאליטישעסקא אופראווליעניא
 83 הוא מלפנים "טשעקא" "טשע רעזוואטשאנאיא
 84 קאמיסא" בהדירה הסמוכה ממש לדירתו מעבר
 85 לכותל הי' גר אחד מהפקידים הגדולים דגפ"א
 86 "נאטשאלניק סעקרעטנא אפעראטיווע אטדעל"
 87 פתחו מדירתו של הפקיד הזה הוא כנגד ולעומת
 88 פתחו של היכל רבינו שליט"א ולא עבר כמעט אף

1 עוד מקרה אחד לא טהור קרה בהחורף הזה,
 2 ואשר גרר אחריו עוד מקרה לא נעים ונשאר מכוסה
 3 ונעלם ולא נודע פתרונו עד היום, והלא הוא "המנהל
 4 פועל" מהחצר אשר בו דר רבינו שליט"א בל"ג
 5 שלשה ויותר שנים הי' נכרי פשוט, ושיכור גדול, לא
 6 ידע בין ימינו לשמאלו ממש, והוא הי' הגובה שכר
 7 דירה בכל חודש מכל הדרים בהחצר הגדול ההוא,
 8 וכמו כן מדירת רבינו שליט"א, בכלל הסדר
 9 במדינתנו, אשר בהעיירות הגדולות ישנה "קאמחאז"
 10 "קאמינאלנא - חאזאסיטווא" אשר היא "היורשת
 11 האחידה" אשר בידה החזקה ירשה את כל החצרות
 12 והבתים בהעיר הזאת והיא יסדה תבורה בשם
 13 "זשאק"ט" "זשזילישטדויע" אקצי'
 14 טאווארישטסווא" בידו של ה"זשאקט" כל נכסי
 15 דלא נידי לעשות בהם כחפצו לבנות ולהרוס ולתקן
 16 ולקלקל, להכניס להבתים את מי שלבו חפץ, וכן
 17 להוציאם כפי ראות עיניו בה"אוסט" שלהם, ועפ"י
 18 החוקים והדינים הנאמרים שם נחלקו השכנים בכלל
 19 לארבעה מחלקות "קאטיגאריעס" באיכותם
 20 ובכבודם, היותר גדול ומכובד במעלתו, והוא עליון על
 21 הנותרים הוא ה"עובד" הפשוט "ראבאטשי" ואסור
 22 לנגוע בו ביד, וידו בכול, ומהם נבחרים בכל חצר
 23 וחצר תשעה במספרם לנהל את כל עסקי החצר
 24 בכלל ובפרט, התיקון וההירוס ההכנסה וההוצאה,
 25 בשכנים עפ"י דעתם וכן בכל עניני הכספים והעיקר
 26 להיות למגן ומחסה על חברים ה"עובדים" הדרים
 27 בהחצר, ובאותה שעה עצמה ללחוץ ולדחוק ולסגף
 28 את ה"אינו עובד", הנקרא בשםם "ניע טראדאוואי
 29 עלעמענט". כי עפ"י דינם לקרב את העובד ולרחק
 30 את האינו עובד מצוה אחת היא, ובלתי נחלקת כלל,
 31 ומי אשר בכוחו יותר לרדוף לפגוע ולירד לחייו של
 32 האינו עובד הרי זה משובח ונעשה ראש וכללא זו
 33 נקוט בידם, הם שפגעו פטורים, והפוגע בהם חלילה,
 34 חייב וחייב. והיותר קטן ופחות בערכו ומעלתו,
 35 מהארבע חלוקות הנ"ל, הוא זה אשר יש לו איזהו
 36 שייכות לכל דבר שבקדושה או להבדיל בין טומאה
 37 לטהרה, מקדושתם. "רב" או להבדיל "כומר"
 38 ומשמשיהם, אשר אלה האחרונים למצוה גדולה
 39 תחשב לשום בהם תהלה, להבאיש את ריחם לבזותם
 40 לביישם ברבים ולהתעולל בהם בכל מיני התעללות
 41 ואסור לרחם עליהם והמרחם עליהם בצנעה ובחשאי
 42 בטבעו הרך ועשה בו איזהו מעשה לטוב להם
 43 ונתוודע הדבר הטוב ההוא והמרחם, אזי מגלים את
 44 קלונו ברבים באסיפה שנתית ומדיחים אותו ליצא

34 לשתי הרחובות, החדר אשר בו התפללו ושם אמר
 35 דא"ח הי' רחב ידים כמו הזאל בליובאוויץ השני'
 36 "רשיון אפיציעל" להתפלל ולהתאסף לא הי' כי בכל
 37 פעם אשר בקשו נדרשו מה"איספאלקאם
 38 איספאליטעלנא קאמיטעט" רשיון לא נתנו ונדחו
 39 בשתי ידיים כל המתפללים וכן דיירי העיר חשבו בלי
 40 ספק אשר בטח יש רשיון, כי מספר המתפללים הי'
 41 רבים ב"ה כן ירבו ובפרסום גדול כמו בכל הבתי
 42 כנסיות היותר גדולות בלי שום העלמה, המיליציא
 43 ידעה אשר בביתו "מנין קבוע" וגם היא חשבה אשר
 44 בטח יש רשיון מהאיספאלקאם וגם ל"מנהלי החצר"
 45 "אופראווליעניא דאמא" וודאי הי' להם הדבר אשר
 46 "רשיון" נמצא בידינו, כי בהשטר שכירת הדירה
 47 מפורט הי' סעיף אחד אשר בו נאמר כי מרשים הם
 48 על "בית תפלה" בתנאי אם האיספאלקאם יתן רשות
 49 על זה, ברשיון אפיציעל, ובראותם את הפרסום הגדול
 50 וכל אשר נעשה בריש גלי' לא עלתה על דעתם בכל
 51 השלשה שנים ומחצה גם לשאול ולדבר ע"ד זה כי
 52 למי יעלה על הדעת להרהר לטעות? אשר העיקר
 53 חסר מן הספר והכל בנס עומד ובאמת גם אנחנו
 54 היודעים בעלי הנס, לא היינו מכירים בנסיונו ועתה
 55 בדברי את אשר כבר חלף ועבר נפלאה היא בעיני
 56 הדבר הנפלא הזה בתארי לפני את ה"ראש השנה" את
 57 רוב האורחים המשונים במלבושיהם, בזקנם, בפאותי'
 58 הארוכים, הבחורי חמד, התמימים יותר מעשרה
 59 מנינים אז יבואו מהישיבות של רבינו שליט"א על
 60 חודש ימים, את תארם האהוב לי בהלבושים כמו לפני
 61 שלושים שנה בליובאוויץ תועים בהרחובות ושואלים
 62 אי' מגורו של רבינו שניאורסאהן, האפראודאם עומד
 63 עם המיליציאנער באמצע הפינה מקום שהרחובות
 64 מתפשטות לכל צד ומביטים על הבריות המשונות
 65 בעוניהם, ומראים לכל אחד ואחד הפתח אשר בו
 66 יכנס לרבינו, והכל באימת הכבוד.

ימן. תרפ"ז

1 יום אחד אשר עפ"י טעות ומהעדר הידיעה של
 2 הבאים מהעיירות הקטנות הבטלנים מיושבי אהל
 3 ואינו בקי בהלכות ומנהגי העיירות הגדולות עם...
 4 ובסדר הצלצולים בהפתחים, ותחת אשר עליו לצלצל
 5 בפתח דירת רבינו שליט"א הוא מקשקש ומצלצל
 6 בפתח של האדון הנ"ל אשר קרובה היא לפתחו של
 7 רבינו פחות מד' אמות וצלצולו של בן כפר אינה דומה
 8 לבן כרך, הבן כפר תחב את אצבעו בעמוקה של
 9 הטבעת, עד מקום שאצבעו מגעת, ובלי הפסק כלל עד
 10 אשר ימצא הפתח פתוח לפניו ובכל פעם ופעם
 11 יוצאים משם וברוב כבוד מראים להתועה כי טעות
 12 בידו, וכי הפתח הנצרך לו, הלא היא, וממעל לדירת
 13 רבינו הי' עוד שתי עליות אשר דרו שם שכנים ג"כ לא
 14 משלנו, הדירה בעצמה אשר בה דר רבינו שליט"א
 15 עומדת בפניה ובקרן זווית של שתי רחובות היותר
 16 מפורסמות בל"ג אחת היא מאכאוואיא, 22 והשניה
 17 פאנטילאמאנסקאיא 21 מי שידוע את העיר הזאת,
 18 יודע הוא כבודו וערכו של הרחובות הללו, כי בימות
 19 מלוך מלך לבני רוסיא לא עבר בה רגל ישראל בפניה
 20 ההיא, מיוחדת היתה הפינה לדירות ישרים
 21 מיניסטארן קזיאזן באראנ'ן בהדירה הזאת השכן
 22 האחרון עד שעבר בה רבינו שליט"א הי' דר בה
 23 הבאראן "מקאס" הוא השר "גובערנאטאר" מפלך
 24 בעסראביע, וממנו נמסרה לרבינו שליט"א, והבאראן
 25 הזה בכבודו ובעצמו כתב בידו את שטר המסירה על
 26 הדירה עם הרבה כלי בית שלו כי באותן הימים "סיוון
 27 תרפ"ד" מוכרח הי' לעזוב את ל"ג עפ"י משפטם
 28 ולהגרש לאחת מערי המקלט ועוד עד היום הזה
 29 הרבה כלי בית של "הבאראן מקאס" עומדים
 30 בשלימות בבית רבינו שליט"א הדירה היתה ב"ה
 31 רחבה נאה ויפה וכיון פתיחן לי' בעליה, שבעה חלונות
 32 פתוחות לרחוב פאנטילאמאנסקאיא, עשרה חלונות
 33 לרחוב מאכאוואא וחלון אחד בהקרן זווית הפונה

אגרות קודש

ב"ה ב' י"ג ניסן תרפ"ג

ראסטוב דאן

כבוד ידידי הרב הנעלה ווי"ח אי"א

מורהש"א שי' הכהן

שלום וברכה,

1 נודעתי מכמה מקומות אשר רבות יפעל כבי' לטובת
 2

3 אחב"י שי' הסובלים רעב ר"ל והדרושים עזרה נכונה,
 4 ובמפעלם זה החיו נפשות רבות מאוד, וכן כתבתי לידידי
 5 הרב המכונה דאק' ר' פנחס שי' כהן לוינן העוסק באג"י,
 6 אם כי מנגד גמור הנני להאגודה בהנוגע להנהגה
 7 הרוחניות, החומרית אשר מתעסקים בזה הוא דבר נעלה
 8 במאד, וראויים לתודה וברכה בעבור זה.

38 החשבון היומי הנה דרוש לי עתה לכה"פ חמשה אלפים
39 שקלים, אשר הנני בזה להודיע לכבוי ולבקשו אשר יואיל
40 נא להשיג עזרה זו בהקדם האפשרי.

41 ובפרטיות הענין ידרוש מאת מכיריו ר' ישראל שי
42 מייזיל, ור' אברהם שי הכהן, ור' יצחק שמואל שי לורי
43 מהאמי, היודעים במעט בהנוגע למקומם וסביבתם,
44 משפחות הסובלים רעב ועוני רבות הנה במאד, וחלק גדול
45 מאלו שהיו תחלה מורים שבעת האחרונה הושבתו
46 ממלאכתם, וסובלים חרפת רעב וחולי ר"ל ועזרה דרושה
47 להם, וכמה [ו]כמה מקומות דרושים מורי הוראה
48 וצריכים לעזור להם בפעם א' (לא בכל חדש כ"א בפעם
49 הא'), ומשפחת תאשאבער הם דחוקים ולחוצים במאד
50 מאד גועים ברעב קרועים וטלואים בטלים ממלאכה, ואם
51 היו עוזרים להם במעט מעט הי' כאו"א יכול להרויח
52 פרנסתו ומזונו כמהז ומקדם ולא היו במצב נורא כזה,
53 אשר מיום אל יום יגועו חלילה. אשר בכל אלה ביכולת
54 נדיבי עם לעזור בעזרתו ית', והעזרה דרושה בהקדם
55 האפשרי, וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינה חוזרת
56 ריקם ח"ו.

57 וקבלתי מענה מרפ"כ הנ"ל כי אגיי יעזרו בזה, אבל
58 לע"ע כמדומה לי שלא התקבל מאומה. גם אופן השילוח
59 לא אדע איך הוא. ואשר ע"כ אבקש את כבודו אשר
60 בקבלת מכתב זה יואיל להודיע בטע"ג (לר' שמואל מיכל
61 שי טראיינין, אשר אליו שלח אתרוגים בשנה העברה)
62 כמה יכולים עתה ליתן, ואנה לפנות לקבל. בהכרח הוא
63 עשרה אלפים שקלים, ואפשר כי רשמ"ט שי ימצא כאלו
64 אשר יחפצו ליתן על חשבון זה, בתנאי כי יקבלו בשם
65 תחלה לרגלי עסקיהם, כי אני אינני יודע כלל בטיב ענין
66 זה ואופניו, רק ידעתי כי ישנם אנשים בעלי עסקים
67 גדולים הסוחרים ברשות הממשלה מפה לשם ומשם לפה
68 והכל אצלם ברשיון הממשלה, וקבלה על מכתב זה יואיל
69 נא כבודו לכתוב למאסקוא על אדרעס זה:

70 א. ז. פרסיץ, רח' איפאטיוו. 77/41, אילינקא]

71 והי' ברכה ושלו' כאו"ג והדו"ש, מוקירו ומכבדו כרום
72 ערכו מצפה ומייחל לראות בטוב אחב"י והרמת קרן
73 התורה בגוי"ר בברכה כפולה.

אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

1 והנה בחורף העבר נתקבלו כמה וכמה ידיעות
2 ממקומות שונים בדבר ההירוס בהענינים הציבוריים,
3 ובעניני מקואות אשר המצב נורא ואיום, ואערכה מכתב
4 גלוי - כ"ב טבת פ"ג - לאחב"י, ותוכנו כי כשם שאחב"י
5 התעוררו ועשו תעמולה גדולה לעזור לאחיהם באוכל
6 והדומה, יתעוררו עתה להקים הריסות אהלי יעקב,
7 ואשלחהו לחו"ל לכמה מקומות. ובפה התחלתי לקבץ
8 החומר הדרוש, כלומר לדעת מהנעשה בכל אתר ואתר
9 ואפשרות התיקון וכמה יעלה, ובמלאכתי זאת פגשתי בכל
10 מקום התעוררות גדולה עד להפליא, אנשים שהיו רחוקים
11 מזה בתכלית התעוררו ועבדו בגופם וביותר מיכולתם ולא
12 הביטו על שום דבר.

13 ובראותי התעוררות הלזו, ושום מקור לא הי' לי על
14 הוצאות הדרושה גם בשילוח מכתבים, ומכש"כ ליתן עזר
15 על הקמת מקוה והדומה, וראיתי את הלחץ והדוחק,
16 ודברי תמרורים המתקבלים מכמה מקומות, ובעת ההיא
17 הזדמן כי קבלתי כעשרים חבילות מזון ובר שנשלחו לי
18 ביחוד מאת אנשים פרטים, אשר חפצו לשלוח לי עזרה
19 הנהוגה, ולקחתי כסף הפדיון] מאת אלה, ונוסף לזה
20 לוויית סכום נכון, ונעשה פה ועד מיוחד מג' אנשים
21 והתחלתי לעסוק בזה. ות"ל אשר בכמה וכמה מקומות
22 הועמדו בתי טבילה ועזרה בענין זה, ומיום ליום
23 מתקבלים ידיעות שונות ודברי בקשה מעוררים הלב,
24 אחינו מבקשים על נפשם כי יצילום מאיסור כרת, ובכמה
25 מקומות זה שנה ושנתים אשר אין בית טבילה. הצעקות
26 והזעקות שוברים את הלב ומובן הדבר אשר אין ביכולתי
27 לענות להם, כי ההוצאה שעלה לי עד כה אין לי מאין
28 לשלם, והנני מוכרח לשלם עיסקא, כלומר להבטיח כי
29 אשלם, והמצב מבהיל הנהו, ובכל יום ויום באים דרישות
30 עזרה, וכאשר נותנים איזה עזרה גם קלה, מתעוררים
31 אנשי העיר ונותנים כפי הדרוש.

32 לדוגמא בשדה לבן עיר ואם בישראל זה כשלשה שנים
33 אשר אין שם מקוה, ועתה לא מכבר התעוררו בזה ונדרש
34 להם בערך עשרים וחמשה מיליארד (זה הי' תיכף אחר
35 הפסח, איזה סכום הוא עתה לא אדע), ואתן להם שני
36 מיליארד, ופעל זה כי התחילו לעשות הנדרש והמקוה ת"ל
37 כבר נפתחה וישנם ת"ל הרבה מאד ההולכים כו'. וכפי

פרק ג משנה ו

רַבִּי חֵלְפָתָא בֶּן דְּיִסָּא אִישׁ כִּפָּר חֲנִינְיָהּ אֹמֵר, עֲשֶׂרָה שְׁיֹשְׁבֵינָן וְעוֹסְקֵינָן בְּתוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָהּ בֵּינֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר: אֱלֹהִים נֹצֵב בְּעֵדַת אֵל. וּמִנֵּן אֶפְלוּ חֲמִשָּׁת, שְׁנַאֲמַר: וְאַנְדָּתוֹ עַל אֲרִיץ יִסְדָּה. וּמִנֵּן אֶפְלוּ שְׁלֹשָׁה, שְׁנַאֲמַר: בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּמִנֵּן אֶפְלוּ שְׁנַיִם, שְׁנַאֲמַר: אִזְ נִדְּבָרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רַעְיוֹ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמָע וְגו'. וּמִנֵּן אֶפְלוּ אַחַד, שְׁנַאֲמַר: בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ וּבְרַבְתֶּיךָ:

נקודות משיחות קודש

עסק, ש"עסק התורה הוא העמל והטורח"¹³. וכביאור הידוע¹⁴ שלימוד התורה צריך להיות כמו בעל עסק, היינו לא רק כפועל ושכיר שעבודתו היא בזמן מוגבל בלבד, כי אם כמו בעל העסק, שהעסק נוגע לו ביותר, וגם לאחר גמר המלאכה, טרודה דעתו ומחשבתו בעניני העסק, ואפילו בעת השינה חולם מעניני העסק. ודוגמתו בנמשל: לימוד התורה הוא באופן של עסק, שמסור ונתון לזה בכל לבו ונפשו, ועד כדי כך, שגם בעת השינה חולם דברי תורה¹⁵.

בתורה - הישיבה וההתעסקות בלימוד התורה היא באופן שהוא וכל מציאות העשרה הם בתורה. והיינו, שלא שייכת אצלם דעה והנחה קדומה מצד מציאותם הם (שאו יש מקום לחשוש שתגרום לאיזו נטי'), כי אם שכל מציאותם היא בתורה, להתייגע ולעמוד על אמיתתה של תורה.

ותכלית השלימות היא, שפועלים זאת אצל כל בני ישראל, הן לגבי כל עשרת הסוגים דבני ישראל¹⁶, הן לגבי תכלית הריבוי בכמות, הנכלל במספר עשרה, כמובן מפסק ההלכה¹⁷ שאחד עשרה ואחד עשרה רבוא מברכים ומזמנים בנוסח שוה.

והנה, לגבי יהודי המצוי במצב רוחני ירוד, הפירוש דמשנתנו הוא באופן דלימוד התורה סתם (עוד לפני שבאים לשלימות הלימוד). ויתירה מזה - עוד לפני שבאים ללימוד התורה בכלל, כי אם, ענין האחדות¹⁸.

עשרה - למרות שאין דיעותיהם שוות¹⁹, נעשים "עדה", מציאות אחת²⁰.

שיושבין - התיישבות וקביעות, היינו שאחדות זו אינה רק בעת מן העתים, ביום סגולה וכיוצא בזה, כי אם התיישבות וקביעות, בכל זמן ובכל מצב. ועוסקין - האחדות חודרת בעניני העסק שלו כפשוטו, מבלי לחשוש שעל ידי זה שיספר לחבירו מעניני העסק, עלול הדבר לפגוע בפרנסתו. בתורה - סוף סוף נעשית אצלם האחדות גם בתורה²¹.

לפי משנתנו יוצא שבפסוק "אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט"¹ נרמזת השראת השכינה בעשרה ובשלשה שעוסקים בתורה. ויש לדקדק בזה: מדוע דילג הכתוב על הדרגה שביניהם - השראת השכינה בחמשה שיושבים ועוסקים בתורה?

ויש לומר, דהנה בפסוק זה מדובר אודות דרגת השראת השכינה השייכת למציאות העולם, ולכן הובאו בו רק המספרים עשרה ושלשה, הקשורים במיוחד לכללות מציאות העולם (כדלקמן).

עשרה - "בעשרה מאמרות נברא העולם"². וענין זה שייך לתורה, כמארו³ "אסתכל באורייתא וברא עלמא". ומספר זה מתבטא בעבודת ישראל בלימוד התורה כשישנם "עשרה שיושבים ועוסקין בתורה", שעל זה נאמר "אלקים נצב בעדת אל".

שלשה - "על שלשה דברים העולם עומד"⁴. והשייכות לתורה על פי מאמר רז"ל⁵ על הפסוק⁶ "ארץ יראה ושקטה" שנתנית התורה גרמה והביאה לידי עמידת העולם. ובעבודת בני ישראל הוא שלשה שעוסקין בתורה, שעל זה נאמר "בקרב אלקים ישפוט".

(ואילו שאר המספרים שבמשנתנו (חמשה, שנים, ואחד) אינם שייכים כל כך לכללות מציאות העולם.

חמשה - הוא חצי דבר בלבד (ביחס לעשרה)⁷. שנים - מספר זה שייך בעיקר לעולם התהו, שבו יש שני קוין בלבד (בניגוד לעולם התיקון, שבו יש גם קו שלישי, קו האמצעי המחבר שני הקוין של חסד וגבורה)⁸ אחד - מספר זה נעלה ממציאות העולם, כמאמר רז"ל⁹ "יום אחד, שבו הי' הקב"ה יחידי בעולמו, שלא הי' בעולמו אלא הוא"¹⁰.

עֲשֶׂרָה שְׁיֹשְׁבֵינָן וְעוֹסְקֵינָן בְּתוֹרָה

יש כאן תכלית השלימות דלימוד התורה:

עשרה - העילוי דתלמוד תורה דרכים¹¹. שיושבין - לימוד באופן של התיישבות. ובלשון המשנה¹² לגבי מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם: "בישוב". ועוסקין - לימוד באופן של

השומעים בלבד. 11. ראה אגה"ק סכ"ג. 12. פ"ו מ"ו. 13. ב"ח או"ח סמ"ז (ד"ה ונוסחא). 14. ספה"מ קונטרסים ח"א עמ' רנח. 15. ראה ספה"מ ה'ש"ת עמ' א. 16. ראשיכם שביכם גו' מחוטב עציך עד שואב מימין (ר"פ נצבים). 17. רמב"ם הלכות ברכות פ"ה ה"ד. 18. כמו שלפני מ"ת היו ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו יט, ב). 19. ראה ברכות נח, א. 20. ראה ברכות כא, ב. 21. לקו"ש חכ"ח עמ' 271.

1. תהלים פב, א. 2. ריש פרק ה. 3. זח"ב קסא, ב. וראה זח"ג יא, ב: עשרה מאמרות למעשה בראשית. . עשרה מאמרות למתן תורה. 4. ריש פרק א. 5. שבת פח, א. 6. תהלים עו, ט. 7. ראה פרקי דר"א פ"ח: נטה ימינו וברא שמים, נטה שמאלו וברא ארץ. הרי שיד אחת (ה' אצבעות) היא חצי העולם בלבד. 8. ראה ספר הליקוטס (דא"ח להצ"צ) ערך תהו ותיקון (עמ' יב). 9. ב"ר פ"ג, ת. 10. משיחת ש"פ שלח תשמ"ג - על פי רשימת

פרשת כִּי־תבוא

כו « וְהָיָה כִּי־תִבְּאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וּירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתָּ בָּהּ: **ד** וּלְקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית | פְּלִפְרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְּאוּ מֵאֲרֻצֶּךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמַתָּ בַמָּנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם: **ה** וּבָאתָ אֶל־הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְהוָה בְּיָמֵים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר: **ו** וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: **ז** וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי | יְהוָה אֱלֹהֵיךָ אֲרָמִי אֲבִי וַיֵּרֵד מִצְרַיִמָּה וַיִּגַּר שָׁם בְּמֵתִי מֵעַט וַיְהִי־שָׁם לְגוֹי גָדוֹל עָצוּם וְרַב: **ח** וַיִּרְעוּ אֲתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: **ט** וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עַנְיָנוּ וְאֶת־עֲמָלְנוּ וְאֶת־לַחֲצָנוּ: **י** וַיִּצְאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבַמָּרָא גָדֹל וּבָאֲתוֹת וּבַמִּפְתָּיִם: **יא** וַיּוֹבִאֵנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: **יב** וְעַתָּה הִנֵּה הִבָּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי יְהוָה וְהִנַּחְתָּו לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ: **יג** וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַפֹּזֵב אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וּלְבִיתְךָ אֲתָהּ וְהַלְוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: **יד** »

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כד עמ' 178)

ח"י אלול - יום ה'לדת הפעל-שם טוב ואדמו"ר הנזקן יום לידת צדיק הוא יום שמחה, וכפי שמצינו ביצחק אבינו (הקמת המשפן נדחתה ליום לידתו, אהרן בניסן), ובמשה רבנו (יום לידתו בשל את גזרת המן). אף לא מצינו שיום זה יהיה יום טוב ויום שמחה, בגלוי ובפרסום במעשה בפעל, לכל ישראל. ואלו לגבי ח"י אלול קבע הרבי הרש"ב שזהו יום שמחה ויום טוב; וכ"מ מו"ח אדמו"ר גלה זאת לכל ישראל.

טובתו של יהודי אהר נוגעת לכל ישראל

בתחילת פרשתנו נאמר "וְהָיָה כִּי תִבְּאוּ אֶל הָאָרֶץ גוֹ' וּירִשְׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתָּ בָּהּ". וּמִפְרֵשׁ רַש"י "מגיד שלא נתחייבו בביכורים עד שִׁכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". וְהִינּוּ, שְׂאֵף אִם הָיוּ יְחִידִים שִׁקְבְּלוּ חֶלְקָם בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּלִמְקוֹם לֹא נִתְחַיְבוּ בביכורים עד שִׁנְכַבְּשׁוּ כָּל הָאָרֶץ, וְחִילְקוּהָ לְכָל יִשְׂרָאֵל.

ולכאורה אינו מובן, הרי הבאת ביכורים היא להודות להקב"ה על הנסיסה לארץ ישראל, ועל ההנאה מפירותיה. ואם כן, מפינו שגם קודם כפוש וחלוקת כל ארץ ישראל, כבר היו לכמה יחידים חלקם בארץ, וכבר נהנו הם משוב הארץ, מדוע לא נתחייבו להודות להקב"ה על הטובה שנתן להם?

והבאור בזה:

כל ישראל קשורים הם זה לזה. וכל זמן שנשאר יהודי אחד, יהיה מי שיהנה, שאין לו חלק בארץ, חסר בטובתם והנאתם של כל שאר ישראל, ואינם יכולים ליהנות ולשמוח בשלמות, כל עוד שלא קיבל אותו יהודי חלקו בארץ. ומפינו שההודאה שבבבאת ביכורים היא על שלמות הטוב, ובפרט "מקרא ביכורים" שהיא רק "בזמן שמחה" (רש"י טו, יא), לכן אי־אפשר להביא ביכורים "עד שִׁכְבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ וְחִילְקוּהָ". דמפינו שאצל יהודי אחד אין "וירששתה וישבת בה", חסר בשמחתם וטובתם של כל שאר ישראל.

(ישראל) שני יב כִּי תִבְּלָה לְעֵשֶׂר אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂיךָ תִּבְּוֹאתְךָ בַשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֶׂיךָ וְנִתַּתָּה לַלְוִי לַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמִנְהָ וְאִכְלוּ בְשַׂעֲרֶיךָ וְשָׁבְעוּ: **יג** וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּעֵרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן־הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּי לַלְוִי וְלַגֵּר לִיתוֹם וְלֹא־לְמִנְהָ כְּכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא־עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: **יד** לֹא־אֲכַלְתִּי בְּאֲנִי מִמְּנוֹ וְלֹא־בְעֵרְתִּי מִמְּנוֹ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמְּנוֹ לְמַת שְׂמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי: **טו** הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמּוֹךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כִּי־אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֲרֶץ זָבַת

חֶלֶב וּדְבָשׁ: **ס** ע"כ במנחת שבת וכו'

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כט עמ' 142)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הנקן
כ"ק מו"ח אדמו"ר גלה את תאריך לידתו של הפעל-
שם-טוב בשנת תשי"ג, ועד אז לא היה הדבר ידוע. והנה,
לגבי מפת תורה אמרו בו"ל ש"ראוי היה אדם הראשון
שתנתן תורה על ידו, אבל "את הכל עשה יפה בעתו",
והתורה נתנה רק לאחר כ"ו דורות. ואף בתורה עצמה כך:
מדור לדור מתגלים דברים חדשים שלא היו ידועים לפני
זה.

שלישי ^ט היום הזה יהיה אלהיך מצוות לעשות
את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת
ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך: ^י את
יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת
בדרכיו ולשמר חקיו ומצוותיו ומשפטיהם ולשמע
בקולו: ^{יא} ויהוה האמריך היום להיות לו לעם
סגולה כאשר דבר-לך ולשמר כל-מצוותיו:
^{יב} ולתתך עליון על כל-הגוים אשר עשה
לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדוש
ליהוה אלהיך כאשר דבר: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 27)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הנקן
ישראל - תפארת, הספירה העקרית של ז"א, המשכת
אור מלמעלה למטה. שם - מלכות, זכוף המטה והעלאתו
מלמטה למעלה. טוב - אור, פכתוב וירא אלקים את האור
פי טוב. כאשר ז"א הוא בעל המלכות, נפעלת העלאת
המלכות מצד ז"א (לא מצד המלכות עצמה), היינו שגם
במלכות ישנה מעלת האור והגלוי. והוא יחיד שני הקוין
של המשכה והעלאה שיתחדש לעתיד לבוא, "ליהי קדין
וכדין".

רביעי ^א ויצו משה וזקני ישראל את-העם
לאמר שמר את-כל-המצוה אשר אנכי מצוה
אתכם היום: ^ב והיה ביום אשר תעברו את-
הירדן אלה-ארץ אשר-יהוה אלהיך נתן לך
והקמת לך אבנים גדולות ושרדת אתם בשירי:
^ג וכתבת עליהן את-כל-דברי התורה הזאת
בעברך למען אשר תבא אלה-ארץ אשר-יהוה
אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר

דבר יהוה אלהי-אבותיך לך: ^ד והיה בעברכם
את-הירדן תקימו את-האבנים האלה אשר
אנכי מצוה אתכם היום בחר עיבל ושרדת אותם
בשירי: ^ה ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח
אבנים לא-תניף עליהם ברזל: ^ו אבנים שלמות
תבנה את-מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו
עולת ליהוה אלהיך: ^ז וזבחת שלמים ואכלת
שם ושמחת לפני יהוה אלהיך: ^ח וכתבת על-
האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר
היטב: ^ט וידבר משה והפנהים הלויים אל-כל-
ישראל לאמר הספת ושמע ישראל היום הזה
נהיית לעם ליהוה אלהיך: ^י ושמעת בקול יהוה
אלהיך ועשית את-מצותו ואת-חקיו אשר אנכי
מצוה היום: ^ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 162)

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הנקן
הפעל-שם-טוב עורך וגלה את כח האמונה, כנראה מכך
שחנף תינוקות של בית רבן לומר 'אמן' זה שמיה רבא
וכדומה, וכן השתדל שאיש פשוט יאמר 'ברוך השם'
וכדומה. ואלו אדמו"ר הנקן קבע שלא די באמונה בלבד,
אלא כל אחד חייב להבין גדלות ה' פפי וכלתו.

חמישי ^א ויצו משה את-העם ביום ההוא לאמר:
^ב אלה יעמדו לברך את-העם עליהר גרזים
בעברכם את-הירדן שמעון ולוי ויהודה
ויששכר ויוסף ובנימן: ^ג ואלה יעמדו על-
הקללה בחר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן
ונפתלי: ^ד וענו הלויים ואמרו אל-כל-איש
ישראל קול רם: ^ה ארור האיש אשר יעשה
פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש
ושם בפסל וענו כל-העם ואמרו אמן: ^ו
^ז ארור מקלה אביו ואמו ואמר כל-העם
אמן: ^ח ארור מסיג גבול רעהו ואמר
כל-העם אמן: ^ט ארור משנה עור בדרך
ואמר כל-העם אמן: ^י ארור מטה משפט

לְעַם קְדוֹשׁ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לְךָ כִּי תִשְׁמֹר אֶת־
 מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו: וַיֵּרְאוּ
 כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יְהוָה נִקְרָא עֲלֵיךָ וַיֵּרְאוּ
 מִפָּנֶיךָ: ^א וְהוֹתַרְךָ יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָנֶיךָ בְּטַנְּךָ
 וּבְפָרִי בְהִמְתָּךְ וּבְפָרִי אֲדַמְתְּךָ עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ: ^ב וַיִּפְתַּח
 יְהוָה | לְךָ אֶת־אוֹצְרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת
 מִמֶּטֶר־אֲרֻצְךָ בְּעֵתוֹ וּלְבַרְךָ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ
 וְהַלְוִית גּוֹיִם רַפִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוָה: ^ג וַנִּתְנַּךְ
 יְהוָה לְרֵאשׁ וְלֹא לְזִנְבִי וְהָיִיתִי רַק לְמַעַלָּה וְלֹא
 תִהְיֶה לְמַטָּה פִּי־תִשְׁמַע אֶל־מִצְוֹת | יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָךָ הַיּוֹם לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת:
 ד וְלֹא תִסּוּר מִכָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה
 אִתְּכֶם הַיּוֹם יְמִין וּשְׂמֹאל לְלַכֹּת אַחֲרַי אֱלֹהִים
 אַחֲרִים לְעַבְדָּם: פ ^ו וְהָיָה אִם־לֹא תִשְׁמַע
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
 מִצְוֹתָיו וְחִקְתָּו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָךָ הַיּוֹם וּבָאוּ
 עֲלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְדָּךְ: ^ז אַרְוֹר
 אֶתָּה בְּעִיר וְאֲרוֹר אֶתָּה בַשָּׂדֶה:
 ח אַרְוֹר טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: ^ח אַרְוֹר פְּרִי־בְטַנְּךָ
 וּפְרִי אֲדַמְתְּךָ שָׁגַר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֶת צֶאֱנָךְ:
 ט אַרְוֹר אֶתָּה בְּבֹאֶךָ וְאֲרוֹר אֶתָּה בְּצֵאתְךָ:
 כ יִשְׁלַח יְהוָה | בְּךָ אֶת־הַמָּאֲרָה אֶת־הַמְּהוּמָה
 וְאֶת־הַמְּגֵעֶרֶת בְּכָל־מִשְׁלַח יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 עַד הַשְּׂמֹדֶךָ וְעַד־אֲבָרְךָ מֵהָרַם מִפְּנֵי רַע מַעַלְלֶיךָ
 אֲשֶׁר עֹבְרָתָנִי: ^כ וַיִּבֶקַּע יְהוָה בְּךָ אֶת־הַדְּבָר עַד
 כִּלְתוֹ אֶתְךָ מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־אֶתָּה בְּא־שָׂמָה
 לְרִשְׁתָּהּ: ^כ וַיִּכְבַּח יְהוָה בְּשַׁחֲפֹת וּבְקִדְחֹת
 וּבְדִלְקֹת וּבְחַרְחֹל וּבְחֶרֶב וּבְשֹׁדֶפֶן וּבִירְקוֹן
 וּרְדִפוֹךָ עַד אֲבָרְךָ: ^כ וְהָיוּ שְׂמִיךְ אֲשֶׁר עַל־
 רֵאשֶׁךָ נִחֲשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר־תַּחְתֶּיךָ בְּרוּל:
 כג יִתֵּן יְהוָה אֶת־מִטַּר אֲרֻצְךָ אֲבָק וְעֶפֶר מִן־

גְּרִיזָתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: כ אַרְוֹר
 שֹׁכֵב עִם־אִשָּׁת אָבִיו כִּי גִלָּה בְּנֶפֶשׁ אָבִיו וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: ס אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־כָּל־בְּהֵמָה
 וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: סג אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־
 אֶחָיו בְּתֵאבָיו אוֹ בְּתֵאֲמוֹ וְאָמַר כָּל־הָעָם
 אָמֵן: סד אַרְוֹר שֹׁכֵב עִם־חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל־
 הָעָם אָמֵן: סה אַרְוֹר מִכָּה רַעְהוּ בַפֶּתֶר וְאָמַר
 כָּל־הָעָם אָמֵן: סו אַרְוֹר לִקַּח שָׁחַד לְהַבּוֹת
 נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: סז אַרְוֹר
 אֲשֶׁר לֹא־יָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת
 אוֹתָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אָמֵן: פ כַּח | וְהָיָה
 אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָךָ הַיּוֹם
 וַנִּתְנַּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל־גּוֹי הָאָרֶץ:
 ז וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל־הַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְדָּךְ כִּי
 תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ז בְּרוּךְ אַתָּה בְּעִיר
 וּבְרוּךְ אַתָּה בַשָּׂדֶה: ז בְּרוּךְ פְּרִי־בְטַנְּךָ וּפְרִי
 אֲדַמְתְּךָ וּפְרִי בְהִמְתְּךָ שָׁגַר אֶלְפִיד וְעִשְׂתָּרֹת
 צֶאֱנָךְ: ח בְּרוּךְ טַנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: ח בְּרוּךְ אֶתָּה
 בְּבֹאֶךָ וּבְרוּךְ אֶתָּה בְּצֵאתְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 174)

ח"י אלול - יום ה'לדת הבעל-שם-טוב ו'אדמו"ר ה'זקן
 הבעל-שם-טוב ג'לה חסידות באפן של נקודות ו'בקצור,
 על-דרך לשון המשנה. אדמו"ר ה'זקן באר חסידות בהר'קה,
 בה'נה ו'הש'גה (חסידות חב"ד). ושני האופנים תלויים בשני
 הטעמים לגלוי פנימיות התורה ב'דורות האחרונים ו'זקא.
 התגברות חשף הגלות - מצד זה די בגלוי באפן של נקודות.
 ה'נה לביאת המשיח - מצד זה יש צורך בה'נה ו'הש'גה,
 שכן לעתיד לבא תהיה הש'גה גמורה ב'דיעת ה'.

שישי | יתן יְהוָה אֶת־אִיבֶיךָ הַקָּמִים עֲלֶיךָ נִגְפִים
 לְפָנֶיךָ בְּרֶךְ אַחַד יֵצְאוּ אֵלֶיךָ וּבִשְׁבַעַה דְרָכִים
 יִגְוֹסוּ לְפָנֶיךָ: ח יֵצֵאוּ יְהוָה אֶתְךָ אֶת־הַבְּרָכָה
 בְּאַסְמִיךָ וּבְכָל מִשְׁלַח יָדְךָ וּבְרֻכְךָ בְּאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ט יְקִימְךָ יְהוָה לֹ

הַשָּׁמַיִם יִרְדַּע עֲלֶיךָ עַד הַשָּׁמַיִם: ^{כה} וְתִנְּךָ יְהוָה |
 נִגְרָה לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אַחַד תֵּצֵא אֵלָיו
 וּבִשְׂבַע דְּרָכִים תִּנּוּם לִפְנֵי וְהָיִיתָ לְזַעֲזוּה לְכָל
 מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: ^{כו} וְהָיִיתָ נִבְלָתָךְ לְמֵאֲכָל
 לְכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ וְאִין מִחֲרִיד:
^{כז} וַיִּכְכָּה יְהוָה בְּשָׁחִין מִצְרִיִּם כְּתִיב וּבַעֲפָלִים
 קָרִי וּבַמַּחֲרִיִּם וּבַנְּגָרִב וּבַחֲרָם אֲשֶׁר לֹא-תוֹכֵל
 לְהִרְפֹּא: ^{כח} וַיִּכְכָּה יְהוָה בְּשִׁנְעוֹן וּבַעֲוֹרֹן
 וּבַתְּמָהוֹן לִבָּב: ^{כט} וְהָיִיתָ מִמִּשְׁשׁ בַּצְּהָרִים
 כְּאֲשֶׁר יִמְשֵׁשׁ הָעוֹר בְּאַפְלָה וְלֹא תִצְלִיחַ
 אֶת-דְּרָכֶיךָ וְהָיִיתָ אֶף עָשׂוֹק וְגוֹל פְּלִי-הַיָּמִים
 וְאִין מוֹשִׁיעַ: ^ל אִשָּׁה תֹאדָשׁ וְאִישׁ אַחַר
 כְּתִיב וַיִּשְׁלַח קָרִי וַיִּשְׁכְּבֶנָּה בֵּית תִּבְנֶה וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ
 כְּרָם תִּפְטַע וְלֹא תַחֲלֹנּוּ: ^{לא} שׂוֹרֵף טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ
 וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֲמֹרֶךָ גּוֹל מִלִּפְנֶיךָ וְלֹא יָשׁוּב
 לְךָ צֹאנְךָ נִתְּנוֹת לְאֵיבֶיךָ וְאִין לְךָ מוֹשִׁיעַ:
^{לב} בְּנֶיךָ וּבְנֵי-בְנֶיךָ נִתְּנִים לְעַם אַחַר וְעֵינֶיךָ רֹאוֹת
 וּבָלוֹת אֱלֹהִים פְּלִי-הַיּוֹם וְאִין לֹאֵל יָדֶךָ: ^{לג} פְּרִי
 אֲדָמְתְּךָ וּכְלִי-יִגְעֶךָ יֹאכַל עִם אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתָ
 וְהָיִיתָ רַק עָשׂוֹק וְרִצּוֹן פְּלִי-הַיָּמִים: ^{לד} וְהָיִיתָ
 מִשְׁגָּע מִמִּרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: ^{לה} וַיִּכְכָּה
 יְהוָה בְּשָׁחִין רָע עַל-הַבְּרָכִים וְעַל-הַשְּׁקִים אֲשֶׁר
 לֹא-תוֹכֵל לְהִרְפֹּא מִכָּף רִגְלֶךָ וְעַד קִדְקֶדְךָ:
^{לו} וְיִלְךָ יְהוָה אִתְּךָ וְאַתְּ מִלְכָּךְ אֲשֶׁר תִּקִּים עֲלֶיךָ
 אֶל-גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתָ אֶתָּה וְאַבְתִּיךָ וְעַבְדְּתָ
 שָׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים עֵץ וְאַבֶּן: ^{לז} וְהָיִיתָ לְשִׁמּוּה
 לְמוֹשֵׁל וּלְשִׁנִּינָה בְּכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר-יִנְהַגְךָ יְהוָה
 שְׁמֹה: ^{לח} זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה וּמַעַט תֹּאסֹף בּוֹ
 וַחֲסֻלָּנוּ הָאָרֶבֶת: ^{לח} בְּרָמִים תִּפְטַע וְעַבְדְּתָ וַיִּין
 לֹא-תִשְׁתַּהֵל וְלֹא תִאָּגֵר בּוֹ תֹאכְלֶנּוּ הַתַּלְעֵת:
^מ וַיִּתִּים יְהוֹי לְךָ בְּכָל-גְּבוּלְךָ וְשָׁמֹן לֹא תִסּוֹף בּוֹ
 יִשָּׁל יִזְתָּךְ: ^{מא} פְּנִים וּבְנֹת תוֹלִיד וְלֹא-יְהוֹי לְךָ
 בּוֹ יִלְכוּ בְּשִׁבּוֹי: ^{מב} פְּלִי-עֲצֶךָ וּפְרִי אֲדָמְתְּךָ יִירָשׁ

הַצִּלְצֹל: ^{מג} הַגּוֹר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עֲלֶיךָ
 מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִרְדַּ מִטָּה מִטָּה: ^{מד} הוּא
 יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלוּנּוּ הוּא יְהִיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה
 תִּהְיֶה לְזֹנָב: ^{מה} וּבָאוּ עֲלֶיךָ פְּלִי-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
 וּרְדִפוּךָ וְהַשִּׁיגוּךָ עַד הַשָּׁמַיִם כִּי לֹא שָׁמַעַתָּ
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָיו אֲשֶׁר
 צִוָּךְ: ^{מו} וְהָיוּ כָךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבִזְרָעֶךָ עַד-
 עוֹלָם: ^{מז} תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עַבַדְתָּ אֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב מִרַב כֹּל:
^{מח} וְעַבַדְתָּ אֶת-אֵיבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחנּוּ יְהוָה כָּךְ
 בְּרַעֲב וּבְצִמָּא וּבְעִירִים וּבַחֲסָר כָּל וְנָתַן עַל
 בְּרוֹל עַל-צִוְאוֹתֶיךָ עַד הַשְּׁמִידוֹ אִתְּךָ: ^{מט} וַיִּשָּׂא
 יְהוָה עֲלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר יִדְאָה
 הַנָּשֵׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא-תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: ^נ גּוֹי עַז פָּנִים
 אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא פָנִים לְזִקְן וְנַעַר לֹא יִחַן: ^{נא} וְאַכֵּל
 פְּרִי בְהֵמְתְּךָ וּפְרִי-אֲדָמְתְּךָ עַד הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
 לֹא-יִשָּׂאִיר לְךָ דָּגָן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר שָׁגֵר אֶלְפִיךָ
 וְעִשְׂתִּירֵת צֹאנְךָ עַד הַאֲבִידוֹ אִתְּךָ: ^{נב} וְהִצַּר לְךָ
 בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ עַד רִדַת חֲמֹתֶיךָ הַגְּבֹהֹת וְהַבְּצֻרוֹת
 אֲשֶׁר אֶתָּה בְּטַח בָּהֶן בְּכָל-אֲרָצְךָ וְהִצַּר לְךָ
 בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ בְּכָל-אֲרָצְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְךָ: ^{נג} וְאַכְלִיתָ פְּרִי-בְטֶמְנֶךָ בְּשֶׁר בְּנֶיךָ וּבְנֵי-בְנֵי
 אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
 אֲשֶׁר-יִצִּיק לְךָ אֵיבֶד: ^{נד} הַאִישׁ הַרְדָּךְ כָּךְ וְהַעֲנֵג
 מֵאֵד תִּרַע עֵינֶיךָ בְּאֲחִיו וּבְאִשֶׁת חִיקוֹ וּבִיתֶךָ בְּנֵיו
 אֲשֶׁר יוֹתִיר: ^{נה} מֵתָת | לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשֶׁר בְּנֵיו
 אֲשֶׁר יֹאכַל מִבְּלֵי הַשָּׂאִיר-לוֹ כֹּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק
 אֲשֶׁר יִצִּיק לְךָ אֵיבֶד בְּכָל-שְׁעָרֶיךָ: ^{נו} הִרְפָּה כָךְ
 וְהַעֲנֵה אֲשֶׁר לֹא-יִנְסַתָּה כִּפְ-רִגְלָה הַצַּג עַל-
 הָאָרֶץ מִהַתְעַנֵּג וּמִרְדָּ תִרַע עֵינֶה בְּאִישׁ חִיקָה
 וּבְבִנָּה וּבְבִתָּה: ^{נז} וּבְשִׁלְיֹתָה חִיוֹצֵת | מִבֵּין רִגְלֶיךָ
 וּבְבִנָּה אֲשֶׁר תִּלְדַּ בְּיַתְּאֲכֵלֶם בַּחֲסָר-כָּל בְּסַתֵּר
 בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יִצִּיק לְךָ אֵיבֶד בְּשְׁעָרֶיךָ:

הנסתר. זהו גם הכנוי שלו, בעל המניא והשלחן ערוך - שני האורות. והנגלה והנסתר מאחדים בתכה אחת (שניאור), כי שניהם התחברו אצלו לדבר אחד.

שביעי **כט** * ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: * המפות הגדלת אשר ראו עיניך האת והמפותים הגדלים ההם: * ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה: * ואולף אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלף לא בלתה מעל רגלך: * לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם: * ותבאו אליהמקום הזה ויצא סיחן מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה ונכסם: * ונקח את ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: * ושמרתם את דברי הבקראת הזאת ועשיתם אתם למען תשפילו את כל אשר תעשו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת א)

ח"י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן מקור השם 'שניאור' הוא מתינוק שהיה לו סבא בשם 'אורי' וסבא בשם 'מאיר', ונקרא שניאור על שם שניהם. והנה, שניאור הוא שני אור. ויש לרמז: אורי - אור שלי, היינו נגלה. בלמוד זה עלולה התורה להשאר תורת ה', שכן הלומד והתורה הם שני דברים שונים. מאיר - לצמרים, היינו נסתר. למוד זה פועל שהתורה מאירה בלומד, כך שהיא הופכת להיות תורתו, כי היא מתאחד אמה.

חצי קדיש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכוון וביומיוכוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן היא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם

גה אמלא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הפתבים בספר הזה לראיה את השם הנקבד והנורא הזה את יהוה אלהיך: * והפלא יהוה את מפתך ואת מפות זרעך מפות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים: * והשיב כך את כל מדוה מצרים אשר יגרת מפניהם ודבקו כך: * גם פלחלי וכל מפה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמרך: * ונשארתם במתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כילא שמעת בקול יהוה אלהיך: * והיה פאשר-שש יהוה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם פן ישיש יהוה עליכם להאכיד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר-אתה בא-שמה לרשתה: * והפיצה יהוה בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ ועבדת שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך עץ ואבן: * ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לבך רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש: * והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך: * בבקר תאמר מיייתן ערב ובערב תאמר מיייתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה: * והשיבך יהוה | מצרים באניות בדרך אשר אמרת לך לא-תסוף עוד לראתה והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה: * אלה דברי הבקראת אשר-צוה יהוה את משה לכת את בני ישראל בארץ מואב מלכד הבקראת אשר-פרת אתם בחרב: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ו עמ' 37)

ח"י אלול - יום הולדת הבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן שמו הראשון של אדמו"ר הזקן, שניאור, רומז לשני אור, וכפי שאמר עליו הבעל-שם-טוב בהיותו בן שלש שנים, שעתיד להאיר את העולם בשני אורות, תורת הנגלה ותורת

ולכן "הגוי אשר לא יעבדוך יאבדו", כי לעתיד-לבא, גוי שאינו מראה בגלוי שכל מציאותו היא רק בשביל ישראל, לא תהיה לו זכות קיום בעולמו של הקב"ה, ובמילא "יאבדו" (דאין זה ענין של עונש, אלא משום שאין למציאותם זכות קיום).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תבוא, ח"י אלול, התשמ"ג)

ידועה תורת הפעל-שם-טוב על הפסוק, שוהיה כי תבוא אל הארץ, הנה ארץ יש בה ב' פירושים, לשון מרוצה ומלשון שרצתה לעשות רצון קונה, שזהו בחינת העלאה מלמטה למעלה. וזה נמשך אחר-כך באופן של התלשבות, וישבת בה, ועד שנמשך אורות בכלים, וכמו שפמשיך ושמח בטנא, שבפשוטות הם הכלים, ובפרט על-פי הדיוע ש'טנא' ראשי-תבות טעמים נקודות אותיות, שהוא בחינת המשכה מלמעלה למטה.

ויהי-רצון שזה יביא את הנרצה הכי גדולה, כאשר קיום ענין כי תבוא אל הארץ כפשוטו, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו ובעגלא דינן, ובפרט על-די מצות התפלה שכנגד ביכורים, אשר על מצות הביכורים אמרו: עשה מצוה זו שבשבילה תפגס לארץ, ובאופן כפירוש הספרי, והיה כי תבוא - מיד, וכלשון הרמב"ם הכטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו' ומיד הן נגאלין, מיד ממש, על-פי הלכה, ואז יהיה שלמות התורה ושלמות העם ושלמות הארץ, ותהיה הבאת ביכורים בבית המקדש השלישי, מקדש אד' כוננו ידך, במהרה בקיינו ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~

ח"י אלול - יום הולדת הפעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן הרבי הרש"ב קבע שח"י אלול הוא יום-טוב. חסיד אהד מצא רמז לכך בפסוק "ידו לה' חסדו ונפלאותיו לכני אדם": ראשי תבות - ח"י אלול. סופי תבות - בגימטריא יו"ם טו"ב (73). כשכתב את הרמז לרבנו, קבל את המצנה הקא: "תודה רבה על הבאור היפה. ועין גמרא פסחים (קיה, א): הגי כ"ו הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שבא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו".

קכ"ב פסוקים, לעבר"ו סימן

ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר ויתבאו אל-המקום הזה ויצא סיון מלך-חשבון ועוג מלך-הבשן לקראתנו למלחמה ונפם: ונקח את-ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי: ושמרתם את-דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשילו את בלא-אשר תעשו: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 161 ואידך - מתוך 'לקראת שבת')

הגוים הרוב יחרבו

בהפסרת פרשתנו כתוב "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגוים הרוב יחרבו".

ולכאורה, ייעוד זה שיתקיים לעתיד-לבא תמוה ביותר בהשקפה ראשונה, דבשלמא בנוגע לז' מצוות שנצטוו בהן בני נח, הרי אם אין מקימים אותן, מתחייבים מיתה (כמבואר ברמב"ם הלכות מלכים, סוף פרק ט), אף היכן מציינו שנצטוו בני נח לשרת ולעבוד את בני ישראל, ואם-כן מדוע "הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו"? והבאור בזה:

ידוע מאמר חכמינו ז"ל (פרש"י ר"פ בראשית. וראה ויק"ר פל"ו, ד) "בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית", שכל העולם כולו עם אומות העולם נבראו רק בשביל עם ישראל. והנה עקשיו בזמן הגלות אין רואים בגלוי שמשרת וסיבת קיומם של אומות העולם היא בשביל ישראל. אף לעתיד-לבא, שאז תתגשם סיבת ומטרת הבריאה, יראו בגלוי שמציאותם של אומות העולם היא רק בשביל ישראל.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עץ-חיים היא לחיזוקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

א) קומי אורי פי בא אורח, את ירושלים, קומי והאירי, פי בא אלף האור, פלומר המלכות ופשע הנבואה והשמחה והנחמה. ובכבוד ה' עליו ורח, פלומר, השכינה תתגלה עליו ותשרה בך. ב) החשף יכסה ארץ, פלומר, אפלו אם יתרכו צרות געולם. וערפל לאמים, וחשף של ערפל יכסה עמים. והוא כפל לשון של "החשף יכסה ארץ" במלים אחרות. ונרח ה', יאיר לך אור הישועה. ובכבודו, השראת השכינה. ג) והלכו גוים לאורח, פלומר, מפד ולמדו דרכי ה', ואת תאירי את עיניהם. והוא על דרך מי שהוא בחשך, שרואה היטב את הישועה פאור. לנגה ורח, להפצת האור שתורתי סביבך. ד) כלם נקבצו, כל בנוד ובנותך שנוקרים בהמשך הפסוק. על צד תאמנה, על צד המלכים והשרות ודמיקם התנהגות מאמנות ומגדלות. "תאמנה", מלשון "כאשר ישא האמן את הינק" (במדבר יא יב). ה) אז תראי ונתרת, אז תראי את בנוד באים אלך, ויאירו בנוד מרב שמחה. ונתרת", לשון הארה ושמחה, כמו "הביטו אליו ונתרו" (תהלים טז). ופחד ורחב לבבה, כאדם הנבהל בבוא אליו טובה רבה פתאם. וכמו שציר הלב בגלל צרה ואבל, ורחב הלב בגלל טובה ושמחה. פי החפד עליו המון ים, המון העשר של הגוים השוכנים במערב, והפד לבוא עליו. חיל גוים, עשר ונכסים של העמים. ו) שפעת גמלים תכסה, רבוי שירות של גמלים יביאו

הפטרת כי תבוא לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישועה פרק 8

ס א קומי אורי פי בא אורח וכבוד יהוה עליו ורח: ב פי הנה החשף יכסה ארץ וערפל לאמים ועליו ירח יהוה וכבודו עליו יראה: ג והלכו גוים לאורח ומלכים לנגה ורח: ד שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באורח בנוד מרחוק יבאו ובנתו על צד תאמנה: ה אז תראי ונתרת ופחד ורחב לבבה פיריהפד עליו המון ים חיל גוים יבאו לך: ו שפעת גמלים תכסה בכרי מדין ועיפה כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהללות יהוה יבשרו: ז פל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישראל ועלו על רצון מזבחי ובית תפארתו אפאר: ח מי אלה פגעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם: ט פירי א אים יקוו ואניות תרשיש

אלף מתנות, וראו באלו מכסים את הארץ. בכרי מדין ועיפה, הגמלים הצעירים הפאים ממרון ועיפה. כלם משבא יבואו, כל בני שבא יבואו לירושלים. זהב ולבונה ישאו, והם יביאו עמם זהב ולבונה למנחה לה'. ותהללות לה', יבשרו, ובכאם חנה לארצם יבשרו ויספרו תהלות ה'. ז) כל צאן קדר יקבצו לך, כל הצאן של ארץ קדר ששם המכחרים שצאן יאספו להביאם לירושלים. אילי נביות ישראל, האילים הפאים מנביות שהם המכחרים שבאילים, אותם יביאו הגוים באפן של שרות ומתנה לירושלים. ועלו על רצון מזבחי, כמו "עלו על מזבחי רצון". ובית תפארתו אפאר, ואת בית מקדש אפאר, בזה שאמת כלב כל הגוים לפאור במנחות וקרבות. ח) מי אלה פגעב תעופינה ונו', הקריות ישאלו מי אלה קהלות ישראל העולות מהנלות מפל מקומותיהם וממחרים לבוס בענן על ידי הרום, וכמו היונים השבים אל חלונות השוקה, שאו הם ממחרים לעוף להאכיל את גזליהם. ט) פי לי אים יקוו, שוכני אי הים יקוו ויצפו שאמת להם שוכר טוב על זה שביאו את בני ישראל לארצם. ואניות תרשיש פראשונה ונו', וכן אניות תרשיש יבואו לארץ ישראל

בַּרְאשׁוֹנָה לְהֵבִיא בְנֵיךְ מֵרְחוֹק כְּסֶפֶס וְזֶהְבֶּם אִתָּם
 לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶּאֶרְךָ:
 וּבְנֵי בְנֵי־נֶכֶד חוֹמְתֶיךָ וּמַלְכֵיהֶם יִשְׂרְתוּנְךָ כִּי
 בְּקִצְפִי הִפִּיתִיךָ וּבְרִצּוֹנִי רַחֲמִתִּיךָ: יֵא וּפְתָחוּ
 שְׁעָרֶיךָ תָּמִיד יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִסְגְּרוּ לְהֵבִיא אֵלֶיךָ
 חֵיל גֹּזִים וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים: יב כִּי־הִגּוּ וְהַמְּלִכָה
 אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹדוּךָ יֵאבְדוּ וְהַגֹּזִים חָרַב יַחֲרֹבוּ:
 יג כְּבוֹד הַלְכָנוֹן אֵלֶיךָ יָבֹא בְרוֹשׁ תְּדַהֵר וּתְאֲשׂוּר
 יַחֲדוּ לְפֶאֶר מְקוֹם מִקְדְּשֵׁי וּמְקוֹם רַגְלֵי אַכְבֵּד:
 יד וְהִלְכּוּ אֵלֶיךָ שְׁחוֹחַ בְּנֵי מַעֲנִיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּ עֲלֵי־
 בִפְּוֹת רַגְלֶיךָ כַּל־מְנַאֲצִיךָ וְקִרְאוּ לְךָ עִיר יְהוָה צִיּוֹן
 קְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו תַּחַת הַיּוֹתֶיךָ עֲזוּבָה וּשְׁנוּאָה וְאִין
 עוֹבֵר וְשַׁמְתֶיךָ לְגֵאוֹן עוֹלָם מְשׁוֹשׁ דָּוָר וְדוֹר:
 טז וַיִּנְקַתְּ חֶלֶב גֹּזִים וְשֵׁד מַלְכִים תִּינְקִי וַיִּדְעַתְּ
 כִּי־אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֵאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב: יז תַּחַת
 הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבְּרוֹז אָבִיא כֶּסֶף
 וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בְּרוֹז וְשַׁמְתִּי
 פְּקַדְתֶּךָ שְׁלוֹם וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה: יח לֹא־יִשְׁמַע עוֹד
 חָמָס בְּאַרְצֶךָ שֵׁד וְשֹׁבֵר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה
 חוֹמְתֶיךָ וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְיֶה: יט לֹא־יְהִי־לְךָ עוֹד
 הַשְּׁמֵשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְלַלַּיְלָה הַיָּרֵחַ לְאֵי־אִוִיר לְךָ
 וְהַיְהִי־לְךָ יְהוָה לְאוֹר עוֹלָם וְאֱלֹהֶיךָ לְתַפְאֲרֶתךָ:
 כ לֹא־יָבֹא עוֹד שְׁמֵשׁךָ וַיִּרְחַךְ לֹא יֵאָסֵף כִּי יְהוָה
 יְהִי־לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וּשְׁלָמוֹ יָמֵי אֲבָלְךָ: כא וְעַמּוֹ
 כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה

וְשַׁמְתִּי וּמְשַׁמְתֶּךָ וּמְשַׁמְתֶּךָ וּשְׁלָמוֹ יָמֵי אֲבָלְךָ, וְתַמּוּ וְנִגְמְרוּ יָמֵי הַאֲבָל וְהַגְּלוּת, כִּי לֹא תִלְכִי עוֹד בְּגִלוּת. (כא)
 וְעַמּוֹ כָּלֶם צְדִיקִים, הָעָם הַנִּשְׁאָר בְּךָ יִהְיוּ כָּלֶם צְדִיקִים. נֹצֵר מִטְעֵי וְגו', הַעֲנֵף שֶׁנִּמְשַׁחֵת הוּא מַעֲשֵׂה יָד, וְשׁ מִה לְהַתְּפָאֵר בּוֹ. כְּלוּמָר, הָעָם אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי,

כְּבִרְאשׁוֹנָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שֶׁהֵבִיאוּ זָהָב וְזָהָב לְשַׁלְמוֹה,
 וְהֵם יָבִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם מִמְּרַחְקִים, וְעוֹד יָבִיאוּ אִתָּם
 גַּם אֶת כְּסֶפֶס וְזֶהְבֶּם לְתַתָּם לְשֵׁם ה' וְגו'. כִּי פֶּאֶרְךָ, אֲשֶׁר
 נָתַן לְךָ אֶת הַפֶּאֶר וְהַכְּבוֹד הַזֶּה. י) יִשְׂרְתוּנְךָ, וְשִׁרְתוּ אוֹתְךָ.
 וּבְרִצּוֹנִי, וּבְרִצּוֹנֵי הַטּוֹב. יא) וּפְתָחוּ, יִהְיוּ פְתוּחִים
 וְעוֹמְדִים. וְאִמְרָ בְּשִׁלְשׁוֹן הַפְּעִיל, וְלֹא אִמְרָ "וּפְתָחוּ" בְּשִׁלְשׁוֹן קָל,
 עַל שֵׁם שְׁפָתֵיחֶם פְּתִיחַת עוֹלָם. חֵיל גֹּזִים, עֶשֶׂר וּנְכֹסֵי
 הַגֹּזִים. וּמַלְכֵיהֶם נְהוּגִים, וּמַלְכֵי הַגֹּזִים יִגְהָו לְבֹא לְפָנֶי
 מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה פְּעֻדִים לְפָנֶי אֲדוֹנֵיהֶם. בְּרוֹשׁ אַחֵר, "נְהוּגִים",
 מִבְּלִים כְּשִׁבּוּיִם קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת בְּרוֹז. יב) וְהַגֹּזִים
 חָרַב יַחֲרֹבוּ, כְּלוּמָר, תִּבְטַל מְשַׁלֵּת כָּל הַגֹּזִים. יג)
 כְּבוֹד הַלְכָנוֹן וְגו', הָעֵצִים הַנִּכְבָּדִים שֶׁבְּעֵר הַלְכָנוֹן יָבִיאוּ
 אֵלֶיךָ, וְהֵם בְּרוֹשׁ תְּדַהֵר וּתְאֲשׂוּר, כָּלֶם יַחֲדוּ. לְפֶאֶר מְקוֹם
 מִקְדְּשֵׁי, לְבִנוֹת בָּהֶם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמְקוֹם רַגְלֵי
 אַכְבֵּד, כִּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְקוֹן כְּנֶגֶד כְּפֵא הַכְּבוֹד וְנִקְרָא "הַרְם
 רַגְלֵי" (תְּהִלַּת צו.טז). יד) שְׁחוֹחַ, בְּכַפִּיּוֹת וְהַשְׁפָּלָה. בְּנֵי
 מַעֲנִיךָ, הַגֹּזִים וּבְנֵי הַגֹּזִים שֶׁהָיוּ מַעֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת.
 עַל בִּפְּוֹת רַגְלֶיךָ, כְּלוּמָר עַד כְּמוֹךָ לְאַרְץ. כָּל
 מְנַאֲצִיךָ, כָּל הַגֹּזִים שֶׁהָיוּ מְנַאֲצִים אוֹתְךָ. עִיר ה', עִיר שֶׁל
 ה'. צִיּוֹן קְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, צִיּוֹן שֶׁל קְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. טז)
 וְאִין עוֹבֵר, וְאִין מִי שֶׁיַּעֲבֹר בְּאַרְצֶךָ לְשֹׁלֵם לְךָ.
 לְגֵאוֹן עוֹלָם, שְׁתַּחֲוִי מוֹשַׁלֵּת עַד עוֹלָם. מְשׁוֹשׁ דוֹר
 וְדוֹר, וְלִדְרוֹת מְשׁוֹשׁ כָּל דוֹר וְדוֹר, כְּלוּמָר, שְׁלֹא יִפְסֹק. טז)
 וְנִנְקַתְּ חֶלֶב גֹּזִים, תִּאֲכֹלֵי אֶת טוֹב אֶרֶץ הַגֹּזִים, כְּלוּמָר,
 וְתִנְקִי מִסַּלְמֵת הַמִּשְׁחָה. וְשֵׁד מַלְכִים, לְשׁוֹן שָׂדִים. יז)
 תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת וְגו', בְּמִקְוֵם הַנְּחֹשֶׁת שֶׁלְּקַחוּ הַגֹּזִים
 מִירוֹשָׁלַם, אָבִיא זָהָב. כְּלוּמָר, אִתָּן בְּלֶכֶם לְשֹׁלֵם לְךָ בְּכַפְּלֵי
 כְּפָלִים מִמֶּה שֶׁלְּקַחוּ. וְשַׁמְתִּי פְּקַדְתֶּךָ שְׁלוֹם, וְאִשִּׁים
 אֶת אֲנָשֵׁי פְּקַדְתֶּךָ, וְהִנְיֵנו הַפְּקֻדִים שֶׁהָיוּ נוֹטְלִים מִכֶּם מִסִּים,
 יִהְיוּ לְךָ לְשֹׁלֵם וְלֹא יִדְחִקוּךָ יוֹמֵר. וְנִגְשִׁיךָ צְדָקָה,
 וְהַנְּגִישִׁים שֶׁהָיוּ נֹגְשִׁים עַל דְּבַר הַמִּסִּים, יָבֹאוּ לַעֲשׂוֹת עִמָּךָ
 צְדָקָה וְחֶסֶד. יח) וְקִרְאֵת יִשׁוּעָה חוֹמְתֶיךָ, כְּלוּמָר,
 לֹא תִצְטָרְכִי עוֹד לַעֲלוֹת עַל הַחוֹמוֹת לְשַׁמֵּר אֶת הָעִיר מִפְּנֵי
 אוֹיֵב, וְלִפְיֶךָ תִּקְרָא לָהֶם "יִשׁוּעָה". וּשְׁעָרֶיךָ תִּהְיֶה, וְאֶת
 שְׁעָרֵי הַחוֹמוֹת תִּקְרָא "תִּהְיֶה", כִּי יִסְפְּרוּ בָהֶם תִּהְיוֹת ה'.
 יט) לֹא יְהִי לְךָ עוֹד הַשְּׁמֵשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו',
 כִּי־יִהְיֶה שְׁמֵשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו', וְהָיָה דְרֹךְ מְשַׁל.
 וְלַלַּיְלָה תִּהְיֶה, בְּלִילָה מְקַבֶּלֶת הָאֶרֶץ אֶת אוֹר הַשְּׁמֵשׁ עַל
 יְדֵי גַּם הַיָּרֵחַ. לְתַפְאֲרֶתךָ, תַּחְפָּאֵרִי בְּכְבוֹד ה'. כ) לֹא
 יָבֹא עוֹד שְׁמֵשׁךָ וְגו', הוּא אוֹר ה' שֶׁיִּהְיֶה לְךָ, לֹא

אתפאר בו, כי יהיו צדיקים ותמימים. כב) תקטן יהיה
לאלת, תקטן יתרחק לאלף פעמים ככה פרבוי תפמות.
לגוי עצום, לעם גדול פרבוי האכות. אני ה', שתוכלת

ידי להתפאר: כב תקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי
עצום אני יהיה בעתה אחישנה:

פרוי. בעתה אחישנה, בבוא העת המועדת, אעשה הדבר פרויות, ואמלא את התחתית.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פרוץ אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שפל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוץ אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוץ אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
פרוץ אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: פרוץ
אתה יי, מקדש השבת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל רביעי, ט"ו אלול

לוח זמנים לשבוע פרשת תבא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:26	18:31	19:15	19:23	18:50	18:57	10:32	10:32	9:28	9:27	8:54	8:53	6:24	6:20	באר שבע (ק)
19:26	18:21	19:16	19:24	18:49	18:57	10:31	10:31	9:27	9:26	8:52	8:51	6:22	6:18	חיפה (ק)
19:24	18:14	19:14	19:22	18:53	19:01	10:30	10:31	9:26	9:26	8:52	8:51	6:22	6:18	ירושלים (ק)
19:26	18:31	19:16	19:24	18:50	18:58	10:32	10:32	9:28	9:27	8:54	8:53	6:23	6:20	תל אביב (ק)
19:59	18:56	19:45	19:58	19:12	19:24	10:43	10:41	9:37	9:34	8:52	8:48	6:28	6:20	אוסטריה, וינה (ק)
18:48	17:50	18:37	18:32	18:09	18:04	10:19	10:24	9:18	9:24	8:42	8:47	6:24	6:34	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:58	18:57	19:46	19:58	19:13	19:25	10:46	10:45	9:40	9:38	8:57	8:53	6:32	6:24	אוקראינה, אודסה (ק)
19:33	18:30	19:19	19:32	18:46	18:58	10:17	10:16	9:11	9:08	8:26	8:22	6:03	5:54	אוקראינה, דונייצק (ק)
19:44	18:41	19:31	19:44	18:57	19:10	10:28	10:27	9:22	9:19	8:37	8:33	6:13	6:05	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
20:13	19:08	19:59	20:13	19:24	19:37	10:53	10:51	9:47	9:44	9:00	8:55	6:38	6:29	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
20:06	19:01	19:52	20:06	19:17	19:30	10:46	10:44	9:40	9:36	8:52	8:47	6:30	6:21	אוקראינה, קייב (ק)
20:23	19:23	20:10	20:22	19:39	19:50	11:12	11:11	10:07	10:04	9:24	9:21	6:59	6:52	איטליה, מילאנו (ק)
18:44	17:55	18:35	18:37	18:13	18:15	10:09	10:11	9:06	9:08	8:38	8:40	6:07	6:09	אקוואדור, קיטו (ח)
19:21	18:25	19:11	19:06	18:44	18:40	10:52	10:56	9:51	9:56	9:16	9:21	6:56	7:04	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:14	19:14	20:02	19:57	19:33	19:27	11:44	11:49	10:44	10:50	10:05	10:11	7:50	8:00	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:58	19:02	19:47	19:57	19:18	19:28	10:57	10:56	9:52	9:50	9:14	9:12	6:46	6:40	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:49	18:52	19:37	19:48	19:08	19:18	10:46	10:45	9:41	9:39	9:02	8:59	6:34	6:29	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:50	18:52	19:38	19:48	19:09	19:19	10:46	10:46	9:41	9:39	9:02	9:00	6:35	6:29	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
20:27	19:29	20:15	20:26	19:45	19:56	11:22	11:21	10:17	10:15	9:37	9:34	7:10	7:04	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:05	19:12	19:55	20:02	19:29	19:36	11:13	11:13	10:09	10:08	9:36	9:35	7:05	7:02	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:38	18:45	19:28	19:36	19:01	19:09	10:43	10:43	9:39	9:38	9:04	9:02	6:34	6:30	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:01	19:10	19:52	19:58	19:27	19:34	11:13	11:14	10:09	10:09	9:37	9:37	7:06	7:04	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:46	18:48	19:34	19:44	19:04	19:15	10:41	10:41	9:37	9:35	8:57	8:55	6:30	6:24	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:45	18:47	19:33	19:44	19:03	19:14	10:40	10:40	9:35	9:33	8:56	8:53	6:29	6:22	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:00	18:10	18:51	18:50	18:28	18:27	10:29	10:32	9:27	9:30	8:57	9:01	6:29	6:34	בוליביה, לה-פס (ח)
20:52	19:46	20:37	20:51	20:02	20:15	11:30	11:28	10:24	10:20	9:35	9:30	7:14	7:05	בלגיה, אנטוורפן (ק)
20:51	19:46	20:37	20:51	20:02	20:15	11:30	11:28	10:24	10:21	9:36	9:31	7:14	7:05	בלגיה, בריסל (ק)
18:33	17:42	18:24	18:22	18:00	17:58	10:04	10:07	9:02	9:06	8:31	8:35	6:06	6:12	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:21	17:30	18:12	18:10	17:48	17:46	9:52	9:55	8:50	8:54	8:19	8:23	5:53	5:59	ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)
20:10	19:07	19:56	20:10	19:20	19:34	10:48	10:46	9:42	9:38	8:53	8:48	6:32	6:22	בריטניה, לונדון (ק)
20:23	19:17	20:08	20:23	19:30	19:45	10:56	10:54	9:49	9:45	8:57	8:52	6:39	6:28	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
20:18	19:11	20:04	20:18	19:27	19:41	10:54	10:52	9:47	9:44	8:57	8:51	6:37	6:27	גרמניה, ברלין (ק)
20:33	19:28	20:19	20:32	19:44	19:57	11:13	11:12	10:07	10:04	9:20	9:15	6:58	6:49	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:34	17:41	18:24	18:22	18:00	17:57	10:05	10:08	9:03	9:08	8:31	8:36	6:07	6:14	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:16	18:26	19:06	19:12	18:43	18:48	10:31	10:33	9:28	9:29	8:58	8:58	6:26	6:25	הודו, מומבאי (ח)
19:11	18:22	19:02	19:08	18:39	18:44	10:28	10:29	9:24	9:25	8:54	8:54	6:22	6:21	הודו, פונה (ח)
19:47	18:44	19:33	19:46	19:00	19:13	10:32	10:31	9:27	9:24	8:42	8:38	6:18	6:10	הונגריה, בודפשט (ק)
19:54	18:57	19:43	19:53	19:13	19:23	10:50	10:50	9:45	9:43	9:06	9:04	6:39	6:33	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:16	19:20	20:05	20:14	19:37	19:46	11:15	11:15	10:11	10:09	9:34	9:32	7:05	7:00	יוון, אתונה (ק)
20:07	19:05	19:54	20:06	19:21	19:33	10:53	10:52	9:48	9:45	9:04	9:00	6:39	6:31	מולדובה, קישינב (ק)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
								ש	א	ש	א	ש	א	
19:13	18:23	19:03	19:09	18:40	18:45	10:29	10:30	9:25	9:26	8:55	8:55	6:23	6:22	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
18:59	17:55	18:46	18:39	18:15	18:07	10:30	10:35	9:30	9:36	8:48	8:55	6:37	6:49	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:46	17:54	18:36	18:43	18:11	18:18	9:56	9:56	8:52	8:51	8:19	8:18	5:48	5:45	נפאל, קטמנדו (ח)
19:35	18:47	19:26	19:29	19:04	19:07	10:59	11:01	9:57	9:59	9:28	9:30	6:57	6:59	סינגפור, סינגפור (ח)
19:47	18:41	19:33	19:47	18:56	19:10	10:23	10:21	9:17	9:13	8:27	8:22	6:07	5:57	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:05	10:04	10:07	9:02	9:05	8:33	8:36	6:04	6:08	פרו, לימה (ח)
20:41	19:40	20:28	20:40	19:56	20:08	11:30	11:28	10:24	10:22	9:41	9:38	7:16	7:09	צרפת, ליאון (ק)
20:56	19:52	20:42	20:55	20:08	20:21	11:39	11:37	10:33	10:30	9:47	9:43	7:24	7:16	צרפת, פריז (ק)
18:28	17:39	18:19	18:22	17:57	18:00	9:51	9:53	8:48	8:50	8:19	8:21	5:48	5:49	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:14	19:15	20:02	20:13	19:31	19:42	11:07	11:06	10:02	9:59	9:21	9:18	6:55	6:48	קנדה, טורונטו (ק)
19:54	18:53	19:41	19:53	19:09	19:21	10:43	10:42	9:38	9:35	8:55	8:52	6:30	6:23	קנדה, מונטריאול (ק)
19:33	18:39	19:23	19:31	18:56	19:04	10:36	10:36	9:32	9:31	8:56	8:55	6:27	6:22	קפריסין, לרנקה (ק)
21:13	20:03	20:58	21:14	20:19	20:34	11:43	11:40	10:36	10:32	9:42	9:36	7:25	7:13	רוסיה, ליובאוויטש (ק)
20:49	19:38	20:33	20:49	19:53	20:09	11:16	11:13	10:09	10:04	9:13	9:06	6:57	6:45	רוסיה, מוסקבה (ק)
20:24	19:22	20:11	20:23	19:38	19:50	11:10	11:08	10:04	10:01	9:20	9:16	6:56	6:48	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)
20:28	19:26	20:15	20:28	19:42	19:55	11:14	11:13	10:09	10:06	9:24	9:20	7:00	6:52	שווייץ, ציריך (ק)
18:53	18:04	18:44	18:48	18:21	18:26	10:12	10:13	9:09	9:10	8:39	8:40	6:07	6:07	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוונדויות תשד"מ ז"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00442
07/09/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

